9, 18

9
18 1
17

Digitized by Google

9. 18. T. 17

Digitized by Google

Digitized by Google

ABBATIS

VINCENTII RICCII

MESSANENSIS

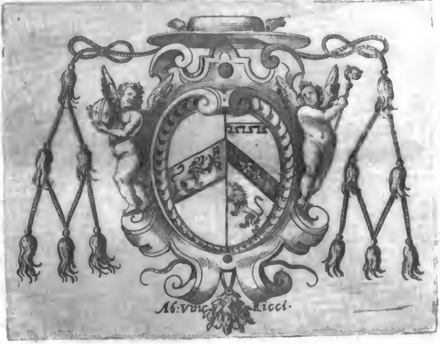
SACRÆ THEOL. VTRIVSQVE I. P.

ET PROTONOTARII APOSTOLICI

Compendium

DE SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO

Ex Tractatu P. Thomæ Sanchez Societatis Ieſu collectum.

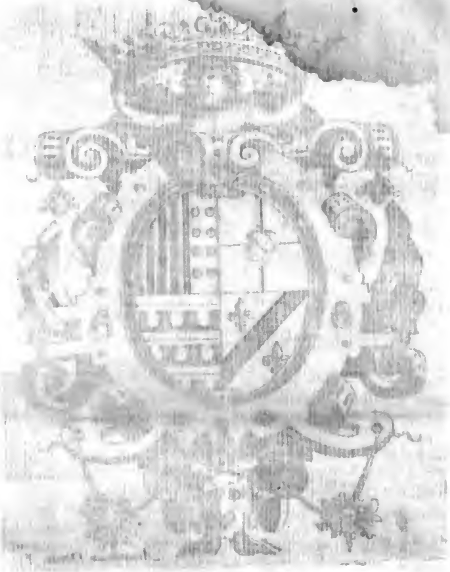

MESSANAE, Typis Petri Breæ. MDCXXX. *Sup. permiſſu.*

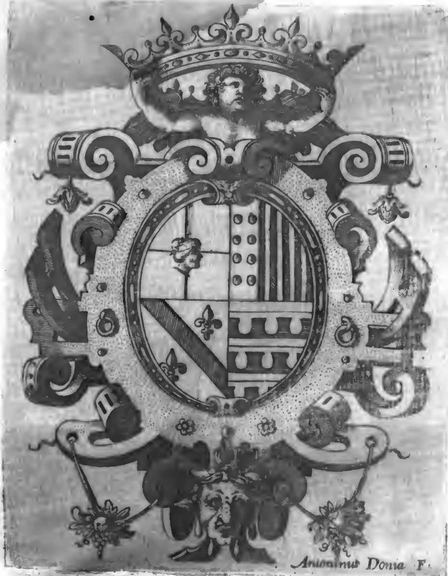
Sumptibus Ioſeph Matarozzij.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DOMINO
D. FRANCISCO REYTANO
ET MONCADAE
ABBAS
VINCENTIVS RICCIVS
S. P. D.

QVA die in lucem editus eſt Alexander Magnus Philippum patrem Ariſtoteli ſcripſiſſe ferunt, ſe lætum magis, quod illius doctrina, libriſque formandus, quam quod ſibi filius, hæreſque Regni naſceretur. Quin etiam ipſe poſtmodum Alexander ea de cauſa ſe plus Ariſtoteli Magiſtro, quàm Philippo Patri debere, faſſus eſt. Quapropter tantus Philoſophus nedum altioribus eum diſcliplinis adultum imbuit, & nuncupatis illi libris illuſtrare contendit; verùm etiam Infantem alphabeti literas docere non erubuit. Nec enimuerò diſſimilior mihi Fortuna ridet, qui cùm amicitiæ iure, acceptiſque officijs Auo tuo beneficentiſſimo, & Montis Fortis Principi Auũculo tuo de me benemerentiſſimo obſtrictus eſſem, vbi primùm in Montis Fortis Ciuitate Eccleſiaſten egeram: fau-

ſtiſsimè modò naſcenti tibi meam quamcunque in Thomæ Sanchez de matrimonio lucubrationes, EPITOMEN nuncupo, ac dico; futurum omninò præſagiens, vt adultus olim, ac doctior manibus terere non dedigneris Volumen, quod non alia luce pollere, quam tui Natalis (dum Typis editur) volo. Nam quantum illi ab illuſtriſſima tua familia lumen, & gloria concilietur, prætereo volens. Quis enim ita Faſtorum reperiatur ignarus, vt ſi ſeculorum ſuperiorum memoriam repetat, minimè norit Antonium, Sebaſtianumque Reytanos Nobilitatis Mamertinæ Legatos, hunc ad Siciliæ Proregem, alterum ad Suam Cæſaream Maieſtatem admirabili ſapientia operæ pretium feciſſe? Quis vel cœcus non videat, quos Beneficentiæ, quos Iuſtitiæ, quos Prudentiæ radios Auus tuus D. Franciſcus Reytanus effuderit, cùm inter Nobiles Meſſanæ Senatores clauum teneret, vt reliqua, quibus honore habitus eſt, non ſolùm in hac Vrbe, verùm in hoc Sicaniæ Regno, oneta ſileam? Quis ignoret tam clara te natum matre, quàm antiquiſsimum Moncadæ genus eſt? quod tot ante ſeculis coram Carolo Primo, ac Petro Aragonio Siciliæ Regibus, fama, ditione, rebuſque præclarè geſtis viguit? Perge igitur (Nobiliſsimè Infans) maiorum tuorum vincere decora, & nobiliſsimorum Patrum tuis fulgoribus claritudinem vince, quam tibi Stemmatum tuorum, vel aurei panes innuunt, vel Aethiopiæ caput ſplendore victoriæ tuorũ obtruncatum oſtendit. Meque in tuis habere, vt tui omnes, minimè recuſes. Vale.

AD LECTOREM.

*D*VM ſpiritualia curarem, & (quod eius eximium erat in me beneficium) aſſiderem Reuerendiſſimo Domino Don Antonio Franco Sanctæ Luciæ Vrbis Antiſtiti, viro & ſanctimonia, & integritate, non modo cui rari pares, verum etiam cuius in regendo, agendoque prudentia ea fuit vt & in luce, oculisq; omnium collocatum ab obliuione in perpetuum vindicaris, & poſt mortem inter viuos illi nomen immortale reddiderit. Cumq; identidem de matrimonij cauſſis, diſceptationibusq; ſententiam proferre cogerer, animo iam dudum induxeram, quæ de matrimonij Sacramento P. Thomæ Sanchez enodauerat, percurrere vt & quæſitis valuiſſem reſpondere facilius, & dubiorum quæ accidèrent expeditiorem, tutioremque deciſionem habuiſſem. Cùm igitur ſedulò libros lectitaſſem illos, ecce tibi tot tantiſq; reperi ſapientiæ luminibus refertos, tanto ſententiarum pondere decoratos, tanta doctrinæ ſoliditate ſuffultos, vt prodigium ſanè opus illud extimarim, non inter ea modò, quæ iam dudum è tenebris emerſerunt, verùm etiam quæ multos poſt annos aſſiduis laboribus, atque accuratius limata per otium, lucem eſſent aliquando inſpectura. Nefarium ſanè videbatur mihi, ſi tanto fideles emolumento, tanta vtilitate orbarentur: quod profectò euenisſet, dum ob innumeras, eaſq; inter ſe ſe diuerſas Doctorũ opiniones, Auctoris ſententiã linceis dignoſcere obtutibus vix, & multa lectione cõceditur, nedũ tenebricoſa imperitiæ caligine cæcutientibus. Tanto igitur emolumento, tantæ conſulens vtilitati, immenſa illa (vt ita loquar) & erudita volumina in exiguum opuſculum hoc redigere quò ad breuiſſimè potui, curaui, vt non Confeſſores minus, quàm ipſimet Epiſcopi, quos præcipuè decet, eorum quæ circa hoc Sacramentum dubiorum in dies accidunt, facilem, atque in promptu præ manibus deciſionem haberent. Non ita tamen breuitati ſtudui, vt vel Doctorum citationes, vel Auctoris quibus ſuam fulcit, roboratque ſententiam rationes obiter, penitus iam omiſerim: vtrumque etenim, etſi breuiter, dilucidè tamen appoſui. Arduum ſanè, atque impeditum opus, nec minus laborioſo, quàm longo ſtudio, curaque confectum. Dabis igitur mihi veniam, Benigne Lector, ſi quid in aſſiduis hiſce lucubrationibus à me ſit aliquando peccatum: ſi quid autem minus ineptè, ac ſegniter ſcriptum repereris, id à Deo, à quo lux omnis, & veritas hominibus affulget, profectum agnoſce; cui vt me totum iam pridem, ſic libellum hunc quantulumcumq; libentiſſimè conſecro; teque vt ea, qua ſoles animi humanitate, æqui boni conſulas, rogo, atque obteſtor. Vale.

Digitized by Google

V. I. DOCTORIS.
D. PAVLI REYTANI MESSANENSIS
OCTASTICHON
IN AVTHORIS LAVDEM.

COniugij quæ iura ſacri iam Sanchius olim
Collegit multis docta Camœna libris,
Ceu terras, Pelagi ducens in flumina fluctus,
Irrigat æterno gurgite diluuies;
At tu, RIZZE, breui tantum mare colligis vrna;
Vt facilis tantas ebibat hauſtus opes.
Seu radio clauſum fauſto das omine Solem,
Et magis ipſe nites, quò minor ille patet.

Digitized by Google

DON DOMINICI MATAROZZII
IN LAVDEM AVTHORIS EPIGRAMMA.

THrax Rhodium digito fertur geſtaſſe Coloſſum,
Quem docta exiguo ſculpſit in orbe manus.
Montibus impoſitos montes, ſæua arma Gygantum
Exprimit, & pauidum parua Onychina polum.
Tanta ſed hæc artis ſileant miracula priſcæ:
Ille ſub hoc modico Sanchius eſt titulo.

Digitized by Google

IL DOTTOR FILIPPO GRASSI ALL'ABBATE VINCENTIO RICCIO ſuo degniſsimo Mecenate.

QVanti nel vaſto Ciel moti diſtinſe
Il gran Monarcha del ſuperno Regno,
Tanti tremula man, ſublime ingegno
In picciol globo di criſtallo ſtrinſe;

I non erranti ardori in vno auuinſe,
Et i non ſcintillanti al giuſto ſegno,
Fondò de la gran Madre ampio ſoſtegno
Ne' fluidi elementi, onde la cinſe.

Mà l'induſtre tua man mentr'io rimiro
Quant'ingegno diuin largo diffuſe
Stringer di poche carte in picciol giro,

Stupiſco in vn con le più dotte Muſe,
Ne pur opra cotanta io ſolo ammiro,
Ma reſtan l'alme ſaggie ancor confuſe.

Digitized by Google

EPITOME
EORVM, QVAE IN HOC VOLVMINE TRACTANTVR.

LIBER PRIMVS.

De Sponſalibus.

QVid ſint Sponſalia. folio 1. An ſponſus de futuro fornicans ſit adulter. fol. 2. An promiſsio interna ſufficiat pro conſtituendis ſpõſalibus. f. 3. An requiratur mutua. f. 4. An facta abſenti poſſit renocari, fol. 6. Et quid de promiſsione acceptata à Tertio nomine abſentis, f. 8. An ficta promiſſio iurata obliget, f. 12. 13. 15.

De ætate contrahentium ſponſalia, f. 16. & 17. De forma verborum contrahentiũ ſponſalia, f. 18. 20. 21. & 23. De anuli ſubarratione, fol. 21.

An poſſit apponi pœna contra non adimplentem ſponſalia. f. 25. 27. 30. & 33. An promittens nomine alterius teneatur ad pœnã. &c. fol. 22. De arris, f. 37. 38. & 39. De fideiuſſoribus, & pignoribus, fol. 40. An pro Religionis ingreſſu poſſit apponi pœna, ſeu arra. ibid. An qui promiſit commorari in certo loco teneatur ad pactum, fol. 41. An vxor teneatur eum ſequi, &c. ibid. An, quando non extat pactum de commorando, vxor teneatur virum ſequi. &c. fol. 42.

An per Religionis ingreſſum ſoluantur ſponſalia, f. 42. Et quid de ſponſalibus iuratis, f. 43. Quid de deflorante virginem. f. 44. Etiam poſt votum Caſtitatis, aut Religionis. ibid. An diſſoluantur ſponſalia per votum Caſtititatis emiſſum ante ea. f. 45. An per votum Ordinis ſacri. f. 46. An per ſubſequens matrimonium. ibid. An per ſequentia ſponſalia cum copula. fol. 47. An per eadem iurata ibid.

De ſponſalibus impuberum. fol. 48. An mutuo diſſenſu diſſoluantur ſponſalia. f. 49. An elapſo termino præfixo, f. 50. An per longam alterius abſentiam. fol. 51. An ob fornicationem. fol. 52. An ob ſuperueniens impedimentum. fol. 53. An ob fœditatem. ibid. An propter malos mores. fol 54. Et quid de paupertate ſuperueniente. ibid. Aut de patre contradicente.

cente. fol. 55.

An cauſſæ ſufficiẽtes ad diſſoluẽda ſponſalia, ſi ignorentur, tempore quo ea contrahuntur, diſſoluant illa. fol. 56. & 57. An per carnalem copulam cenſeantur approbata ſponſalia. ibid. An habens vitium occultum poſſit cogere alterum ad ſeruanda ſponſalia. f. 58. An adulter occultus poſſit exigere ibid. An abſque Iudicis ſententia poſſint ſponſalia diſſolui. f. 59. De plena, & ſufficienti probatione pro diſſoluendis ſponſalibus f. 60. & 62.

LIBER SECVNDVS.

De Eſſentia, & Conſenſu matrimonij.

DE eſſentia matrimonij. fol. 63. De Materia, Forma, & Miniſtro eiuſdem. f. 63. De matrimonio per Procuratorem. fol. 67. Per Epiſtolam. fol. 69. An Papa poſſit ſuper matrimonio rato, &c. fol. 71. Etiam abſque cauſa. ibid. Et quæ ſint iuſtæ diſpenſandi cauſæ. ibid.

De profitente Religionem poſt matrimonium ratum. fol. 72. 73. & 75. An ſponſa per vim cognita poſſit ad Religionem tranſire. fol. 74.

An ſatis ſit conſenſus internus ad validè contrahendum. fol. 80. An neceſſario requirantur verba. fol. 81. An debeat eſſe ſimul vtriuſque conſenſus. ibid. An valeat matrimonium, quando vterque putat inualidè contrahere. fol. 83. Quid de ratificante. f. 84. An aperiri debeat nullitas matrimonij eam neſcienti. fol. 85. & 88. An in reualidando matrimonio requiratur Parochi, & teſtium præſentia. f. 86.

An ſciens matrimoniũ eſſe nullũ poſſit in eo perſeuerare ob ſcandalum, &c. fol. 90. An ſuper hoc poſſit Epiſcopus diſpenſare. f. 92. An dubitans de validitate matrimonij poſſit petere. f. 94. vbi fuſe

De Poſſeſſore rei alienæ, de Vouente, de Depoſitario, de Ieiunante, &c. fol. 99. & 102. An opinans poſſit petere fol. 103. Quando dicatur dubius coniux de validitate matrimonij. fol. 104.

De certitudine mortis coniugis ad hoc vt alter poſſit contrahere. fol. 108.

LIBER TERTIVS.

De Conſenſu Clandeſtino.

AN matrimonium abſque Parocho, & teſtibus ſubijciatur pœnis clandeſtini. fol. 111. Vbi & quomodo debeant fieri denunciationes. f. 114. Quis poſſit diſpenſare in denunciationibus. fol. 115. An requiratur iudicialis cognitio. fol. 116. Quænam cauſæ ſint ad diſpenſandum iuſtæ f. 117. An peccet Epiſcopus negans diſpenſationem, quando iuſta adeſt cauſa. fol. 119. An ſit peccatum mortale conſummare matrimonium ante denunciationes. fol. 120.

Vel ante benedictiones. fol. 121. An teneamur reuelare impedimentum omninò occultum. fol. 122. An ad id teneantur coniuges. fol. 123. Quid iuris quando Parochus ſcit impetratam eſſe diſpenſationem ſecretò, ſed ei opponitur publicè impedimentum. fol. 124. Et quid quando in confeſsione tantum ſcit impedimentum. f. 126. Quid dicendum vbi Trid. non eſt adhuc publicatū. f. 128. vbi fuſe

An Peregrini teneantur legibus loci, per quem tranſeunt. ibidem. Qualis Parochus debeat aſsiſtere. fol. 131. An debeat eſſe Sacerdos ille, cui Parochus committit aſsiſtere in matrimonio. f. 133. Quid de Parocho excommunicato, irregulari &c, fol. 133. Quid de eodē habente ſolum titulum putatiuum fol. 134. vbi fuſe

An geſta per Iudicem habentem titulum putatiuum valeant. ibid.

Qualis habitatio in Parochia ſufficiat, vt Parochus poſsit matrimonio aſsiſtere. fol. 140. Quid de habente duplicem Parochiam. f. 142. Quis ſit Vagorū Parochus. fol. 143. Quid de Religioſis in Indijs. f. 144. Et de Archipresbytero. fol. 145. De Ordinario vltra Parochum. f. 146. An Vicarius ſit Ordinarius f. 147. Quid de eodem excommunicato, vel reuocato. fol. 148. An Vicecuratus poſsit alteri licentiam ad aſsiſtendum dare. fol. 150. vbi fuſe

An Delegatus poſsit ſubdelegare. ibid. An Parochus contra prohibitionem Epiſcopi poſsit ſubdelegare. &c. fol. 153. diſp. 32. & diſp. 33.

An Delegatus Parochi extra Parochiam validè aſsiſtat. f. 154. An ſufficiat tacita Parochi licentia, &c. ibid. An ſi quis vtatur licentia, quam neſcit, validè aſsiſtat, &c. f. 156. Vbi an priuilegium proſit à tempore, quo conceſſum eſt, an à tempore quo ſcitur. An ſit credendum aſſerenti ſe habere licentiam vt coniungatur à non Parocho. fol. 157.

Qualis præſentia Parochi, & teſtium deſideretur, &c. fol. 159. De numero teſtium. f. 161. De pœnis contrahentium clandeſtinè. f. 162. 163. & 164. & teſtium ibi aſsiſtentium. fol. 164. An ſi ab Eccleſia validetur clandaſtinum filij ex eo nati ſint legitimi, fol. 162. & 163. An clandeſtine contrahentes exhæredari poſsint. fol. 165. De pœnis parochi aſsiſtentis clandeſtino fol. 166. & 167.

An ſuſpenſus ab officio ſit ſuſpenſus à beneficio. f. 168.

LIBER QVARTVS.

De conſenſu coacto.

DE metu cadenti in virum cōſtantem. fol. 170. 172. 173. An timor reuerentialis cadat in virum conſtantem. fol. 175. An preces importunæ. fol. 176. An contractus metu initus ſit ipſo iure nullus 177. An extorta per me-

ſali-

tum leuem ſint reſtituenda. ibid. An per preces importunas. f. 180. An blanditiæ inferant metum leuem. f. 181. An metus iniuſtus annullet matrimonium. ibid. Quid de metu iuſto. f. 183. Quid de metu leui. f. 185. Quid de copula metu extorta. f. 186. Quid de ſponſalibus metu celebratis. 187. Et an ſint ſeruanda, donec relaxetur iuramentum. fol. 188. An pater, Papa, & Rex poſſint cogere ſubditos ad contrahendum. 189. An peccēt filij contrahentes inuitis parentibus. ibid. Et quid de filia? an poſſit exhæredari. f. 190. & 191. Qualiter ſit probandus metus. 192.

LIBER QVINTVS.

De conſenſu conditionato.

DE conditione extrinſeca, neceſſario euentura. fol. 194. De impoſſibili. f. 195. 196. & 197. De poſsibili, & honeſta. 199. An impleta conditione requiratur nouus conſenſus. fol. 201. De conditione contraria eſſentiæ matrimonij. f. 203. & 204. Quid de ſponſalibus. f. 205. De conditione turpi. fol. 206. De impertinentibus. fol. 207.

LIBER SEXTVS.

De donationibus inter coniuges.

AN valeat donatio inter virum, & vxorem. f. 208. 211. & 212. An inter coniuges putatiuos, f. 209. An poſsit vxor in fauorem viri renunciare medietati lucrorum, quæ ſibi competunt. 215. An valeat donatio remuneratoria. ibid. An valeat dos alteri ab altero coniuge donata. f. 216. An extrahenda ſit de corpore hæreditatis in præiudicium, &c. 217. An confeſsio de dote recepta ſit donatio. f. 218. & 219. An donatio cauſa mortis valeat inter coniuges. fol. 219.

An donatio inualida firmetur iuramento. ibid. Quid de præſumpta. ibid. An firmetur morte naturali. f. 220. & 222. An retrotrahatur quò ad dominium, & quò ad fructus. f. 224. An firmetur morte ciuili. 225. An donatio ſponſalitiæ largitatis ſit valida. f. 226. An acquiratur per ſolum matrimonium, &c. fol. 228. An per ſponſalia nulla. ibid. An diſſolutis ſponſalibus medietatem iocalium per oſculum ſponſa lucretur. fol. 229. An poſsit ſponſa lucrari arras, & medietatem iocalium ſimul, &c. fol. 230.

Quo tempore donari poſsit ſponſalitia largitas, &c. fol. 242. An poſsit in quacunque quantitate. fol. 233. An veſtes, anuli, &c. miſſa à viro, cenſeantur ſponſalitia largitas. fol. 231. An donata à conſanguineis ſponſi, &c. ſint ſponſalitia largitas. f. 236.

De arris. f. 237. In qua quantitate poſsint promitti. f. 238. Quando computanda ſit decima, &c. An

bona

bonâ maioratus,&c. An quantitas fictè promiſſa computanda ſit, &c. omnia fol. 240. An donatio arrarum vltra decimam firmetur iuramento. fol. 242. An ſoluto matrimonio incumbat vxori probare arras non excedere decimam.ibid. An extrahendæ ſint de ea parte,de qua poteſt maritus, &c. fol. 243. An vir, cui dos integrè nõ ſoluitur teneatur arras integrè ſoluere fol. 244. An pupillus, vel minor poſſit abſque Tutoris, vel Iudicis authoritate arras conſtituere. f.245. vbi fuſe

De obligatione pupillorum, & minorum, &c. Et quid de filiofamiliâs. fol. 249. Et de vidua, &c. fol. 250.

LIBER SEPTIMVS.

De impedimentis matrimonij.

AN poſsint Pontifices impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere. fol.252. An idem poſsint ſeculares Principes. f.254. An per conſuetudinem noua inducantur impedimenta,& vetera extinguantur. fol.255. An metus excuſet contrahentes cum impedimento. fol. 256. De numero Impedimentorum. fol. 257. An tempore Interdicti liceat contrahere. fol. 260. An liceat excommunicatis, &c. fol. 261.

Da Chatechiſmo fol. 263. De Voto. fol. 264. De Raptu. f. 267. & 270. De Stupro. fol. 271. De inceſtu. fol. 273. De Errore. fol. 275.

De ſeruili Conditione. fol. 278. Et quid de Domino permittente nuptias ſeruorum. fol. 280.& 282.

De voto ſolemni. fol. 285. De profeſsione coniugatorum. f.295. De profeſſo reclamante ante quinquennium. fol. 300.

De Ordine ſacro. fol. 286. De coniugato ordinato abſque vxoris licentia. fol. 307. Et an fiat irregularis. fol.315. An Clericus contrahens amittat beneficia, & penſiones. ibid. & fol. 309. Et priuilegium Clericale. fol. 311.

De cognatione. fol. 316. Spirituali. fol. 318. Legali. 324, de Affinitate. fol. 326.

De publica honeſtate. De cultus diſparitate. fol. 335. De Crimine f.341. de Ligamine. f. 348. De Bigamia. fol. 350. de pœnis nubentium intra annum luctus. fol. 354.

De Impotentia. fol. 367. vſque ad fol. 400. De Maleficio. f. 372. An ſententia in cauſa matrimonij tranſeat in rem iudicatam. f. 381. An ætas matrimonium dirimat. fol.385. de Hermaphrodito.f.388.

LIBER OCTAVVS.

De Diſpenſatione.

AN Prælati ſecum diſpenſare poſsint. fol. 7. An diſpenſare videantur, quando admittunt ſubditum impeditum ad aliquem actum. fol. 8. An Papa poſsit in impedi-

Digitized by Google

impedimentis iure naturali diuino dirimentibus. fol. 11. An prolem valeat legitimare, etiam quo ad temporalia. fol. 15. An in voto ſolemni Religionis, &c. fol. 19. An Epiſcopus poſsit diſpenſare in voto Caſtitatis, & Religionis, &c. fol. 21. vſq; ad fol. 31. Et quid de Bulla Cruciatæ, & Iubilæo fol. 31. Aut de priuilegijs Mendicantium, fol. 33. An diſpenſatio abſque cauſa ſit valida. fol 34.

An taciturnitas veri, aut expreſſio falſi vitiet reſcriptum. fol. 42. Et quid quando duplex pro eadem re impetratur diſpenſatio, fol. 37. Et an in pluribus diſpenſationibus poſsint plura ſuper eadem re aperiri impedimenta. fol. 49. An neceſſariò ſit explicanda copula præcedens diſpenſationem. ol. 54.

An commiſsio diſpenſandi expiret morte, &c. fol. 57. vſque ad 66. Quo tempore debent eſſe veræ cauſæ diſpenſationis. An priuilegia poſsint reuocari. An ijs renuncians poſsit poſtea vti. fol. 69.

* *
* *

LIBER NONVS.

De redditione debiti coniugalis.

De mutua coniugum habitatione, & alimentatione. f. 80. De cognatione ſpirituali, & affinitate impediente debiti petitionem fol. 102. & ſequentibus. De voto Caſtitatis, & Religionis, &c. f. 108. vſque ad 117. An proles ex coniugibus ſacrilegis ſit legitima. f. 117. De irritatione votorum vxoris à viro, fol. 118. cum ſequentibus.

LIBER DECIMVS.

De diuortio.

An aliquando licuerit Repudium. fol. 136. An poſsit vir accuſare adulteram ciuiliter, & criminaliter, &c. fol. 140. An innocente lapſo in adulterium poſt diuortij ſententiam fiat compenſatio fol. 144. An innocens ſemper poſsit adulterum ſibi reconciliare fol. 148. An eo inuito poſsit Religionem ingredi. fol. 150. An ob hæreſim liceat diuortium, f. 160. An vltra adulterium ſint aliqua crimina, propter quæ licet diuortium. 163. Facto diuortio, cuius expenſis ſint educandi filij fol. 169.

FINIS.

Digitized by Google

COMPENDIVM TOTIVS TRACTATVS DE MATRIMONIO.

LIBER PRIMVS DE SPONSALIBVS.

DISPVTATIO I.

Quid ſint Sponſalia, & quas conditiones requirant ad ſui valorem.

PRæmitto primo, ſpõſalia dici à ſpondendo (*ideſt ſponte promittendo*) quia mos erat antiquis promittendi puellã nupturã ſub hoc verbo (ſpondeo) a quo contrahentes vocantur ſponſus, & ſponſa, & ille, qui promittebat v. d. Pater, Tutor, aut Amicus dicebatur ſponſor. Ipſe tandem contractus vocari conſueuit ſponſalia.

Præmitto 2. Spõſalia tripliciter ſumi, primo pro matrimonij futuri promiſſione: 2. pro matrimonio rato, nõ adhuc conſummato *Matt. 1. Cum eſſet deſpõſata Maria Ioſeph.* vltimo pro muneribus, quæ mittũtur à ſponſo *1. reg. 18. non habet Rex ſponſalia neceſſe*. Sed in rigore loquendo, ſumũtur tantum ſponſalia pro promiſſione de futuro, vt dictum eſt in primo modo. Sponſa vero de præſenti dicitur qñ ratũ, non aũt adhuc conſummatũ eſt matrimonium. *c. ex publico de conuers. coniug.* At hoc non obſtante aliquãdo ſponſa de futuro vocatur vxor, *c. iuuenis de ſponſ. & gen. 29. da mihi vxorem meam*, Item ſponſus, & ſponſa de præſenti vocantur vir, & vxor, quamuis carnis copula ſecuta non ſit, *c. omnes res. c. cum initiatur 27. q. 2. & Matt. 1. Iacob genuit Ioſeph Virum Mariæ*.

Quando autem in iure ſit mentio de ſponſis, & ex frequenti vſu loquẽdi illius textus non apparet de quibus ſponſis loquatur.

Si materia eſt odioſa, nomine maritatæ non venit ſponſa de futuro. Si materia eſt fauorabilis nomine vxoris, & mariti vtiq; venit ſponſus, & ſponſa de futuro, *l. non ſine C. de bonis quæ liber. & c. ex publico eo.* quando vero materia eſt indifferẽs nomine mariti, & vxoris venit ſponſus, & ſponſa per verba de præſenti, quamuis copula ſecuta non ſit, quia ad verum matrimonim conſtituendum ſufficit conſenſus, non aũt neceſſario requiritur copula, *l. nuptias de reg. iur.* Quod ſi ex materia ſubiecta, vel ex vſu loquendi illius textus colligeretur intentionẽ legislatoris eſſe loqui de matrimonio conſummato per copulam, ſub nomine vxoris in materia indifferenti non venit ſponſa de futuro.

Præmitto 3. materiam eſſe fauorabilem,

bilem, aut odioſā poſſe cognoſci ex primaria intentione diſpoſitionis, ſi .n. ſtatutū, aut lex facta eſt primario in fauorem alicuius, dicetur fauorabilis, quamuis cedat in pœnam alterius. Sin aūt primario reſpiciat odiū, & pœnam aliquorum, quamuis ſecundario cedat in fauorē alterius, eſt odioſa, *argumēto ex gl. c. ſi propter de reſcrip. 6. Dom.* Franc. *Bart. Cou. Sil. & alij*.

Nonnulli vero DD. aſſerunt conſtitutionem fauorabilem ex qua parte pœnam continet eſſe reſtringendā quatenus odioſam, & ex qua parte continet fauorem eſſe ampliandam, ideoq; non eſſe attendendum principale intentum legis, aut ſtatuti; quā doctrinam approbo tamquā veriorē, quando odium a fauore diſtingui cō mode poteſt. ita *Cou. Io. And. Panor. Bar. Bal. Alex. Ias. Alci. & alij*.

Dices factum eſt ſtatutum vt vxore abſq; liberis mortua, vir partē dotis lucretur, an ea mortua ante copulam, poſſit vir eam lucrari? Reſpondetur negat. quia materia eſt odioſa.

Dices 2. An reperiens clericum cū ſponſa de præſenti, eumq; percutiens ſit excommunicatus. ratio dubitandi ſumitur *ex c. 3. de ſen. excomm.* vbi percuſſor clerici inuenti cum vxore, matre, vel filia nō incidit in canonē.

Reſpondetur negat. quia licet hic canon ſit clericis odioſus, eſt fauorabilis ſponſis, & iniuria adulterij adhuc reſultat in ſponſū de præſenti, vñ perius ciuile conceditur accuſatio, *l. ſi vxor. ff. ad l. Iuliam. de adult.* ſecus vero quando quis percuteret Clericū inuentum cum ſponſa de futuro, hic enim incurret excommunicationem Papæ reſeruatā, quidquid dicat *Cou. Cuccus, & Lud. Lop.* aſſerētes poſſe per Epūm hāc excommunicationem abſolui, quibus ita præmiſſis ſit noſtra.

Concl. ſponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio, ad quorum validitatē tria requiruntur. 1. vt ſit promiſſio futuri matrimonij. 2. vt ſit inter perſonas habiles. 3. vt verbis, vel ſignis talis promiſſio manifeſtetur.

DISPVTATIO II.

An ſponſus de futuro fornicans committat adulterium.

PRima concl. concubitus ſponſi de futuro cum aliena muliere, & ſpōſæ de futuro cum alieno viro non eſt adulterium, quia adulterium eſt alieni tori violatio, inter ſponſos autem de futuro non eſt torus ergo. Contrarium tenent *Abb. Neu. Alber. Greg. Lop. Sarm. Palud.* Ea tamen circūſtantia fatenda eſt in confeſſione quando fornicatio ſe tenet ex partē ſponſæ, quia tunc ſponſa, & qui cum illa fornicatur peccant contra iuſtitiam vtēdo re alteri per contractum promiſſa. 2. quia fœmina exponitur periculo concipiendi prolem, quam ſubſtentaret ſponſus, qui non eſt pater. Et quamuis peccet etiam contra iuſtitiā ſponſus fornicans cum aliena fœmina, tamen eſt materia leuis, quia leuem eius ſponſæ irrogat iniuriam, cui lex ciuilis non permittit contra eum fornicantem vindictam, ſicuti permittit ſponſo.

2. Con

5. Concl. hic concubitus reducitur ad adulterium mutatq; peccati ſpeciem, quia vltra fornicationē eſt cōtra iuſtitiam. *Contra Henriq* filij vero, q naſcuntur ex hoc cōcubitu nō ſunt adulterini, cum vere non intercedat adulterium, erunt tamen naturales, quia tempore Conceptionis poterāt parentes cū alijs valide contrahere, quamuis illicitè propter impedimentum ſponſalium.

DISPVT. III.

An promiſſio interna ſufficiat ad obligationem ſponſalium inducendam.

PRima concl. promiſſio ſola mente facta nō ſufficit ad obligationē ſponſalium inducendam, quia ſponſalia ſunt contractus inter homines vltro, citroq; factus, & mutuam per hoc requirunt promiſſionem: Neq; obligat iure poſitiuo talis promiſſio, quia ius requirit acceptationem alterius, cui promittitur adhoc vt obligationem in promittente inducat. 2. quia per actum mere interiorē dominium transferri non poteſt. Neq: ēt iure naturali, quapropter reuocari poteſt, quia homo obligatur modo humano, & connaturali, hic autem modus eſt per verba, aut ſaltem per ſigna externa, *vt ait D.Th. Abul. Tur. Tab. Sot. Cordu. Arag. Garc. Lop. Angl. Henriq. Rodr. Ricc. & alij.*

Contrarium eſt ſatis probabile (nempe promiſſionem internam obligare iure naturali) qui tenet *Ledes. Palac. Mendoza.*

DISPVT. IV.

An promiſſio ducendi aliquam in vxorem facta Deo habeat rationem voti.

PRima concl. votum de matrimonio contrahēdo ex ſui natura eſt inualidum, quia impedit cælibatum illo digniorem, & votum debet eſſe de maiori bono.

Limitatur 1. qñ votum ducendi vxorē eſt in præcepto (quia v.g. quis defloraſſet virginem fide data de eam ducendo, aut quia ſperaretur ex matrimonio maxima totius Reipublicę pax, vtilitas, ſeu multorum infidelium, aut hæreticorum conuerſio) tunc enim obligat, quia eſt cælibatu præſtantius.

Limit. 2. in vouente matrimoniū ne paſſim venereis ſuccumbat illecebris, quia huic melius eſt nubere, quā viri, aſcenditq; ab iniquo concubinatus ſtatu ad Sacramentum matrimonij, *Nau. Caie. Bellarm. Henriq. Mol. Angl. Lop. Philiar. Rodr.*

2. Concl. vouens matrimoniū animo profitendi religionem antequam illud conſumet non tenetur votum adimplere, quia vouit rem inutilem, & contra matrimonij naturam.

Dices an votum de ducenda paupercula muliere teneat? Pro cuius dubij ſolutione. Præmitto 1. adhoc vt aliquid fiat cauſa pia duo requiri, 1. vt ſit pietas in perſona: 2. vt fiat ratione, & intuitu pietatis. quapropter legās religioni diuiti, quamuis amore Dei legaret, legatum tamen nō eſt pium, quia deficit pietas in legatario

Ita quoq; ſi legaret pauperi, ratione conſanguinitatis, aut affectionis. An autem legatum relictum conſanguineo pauperi cenſeatur relictum affectu cõſanguinitatis, an affectu pietatis, vtraq; opinio eſt probabilis, probabilius tñ eſt eſſe relictũ affectu paupertatis, quãdo in principio legati fit mentio de paupertate legatarij.

Præmitto 2. poſſe aliquem vouere matrimonium cum diuite, & votum eſſe cauſæ piæ, v.g. ſi quę mulier diues eſſet meretrix, & quis vt eam reduceret ad vitam honeſtam voueret ſe eã ducturum. his ita præmiſſis ſit.

3. Concl. votum ducendi pauperculam nõn tenet, quia continet deſcenſum a perfectiori ſtatu continentiæ ad imperfectiorẽ matrimonij, nec votũ ducendi meretricem. quapropter ſic vouens poterit cum non meretrice, & cum non paupere contrahere. Contrariũ tenet *Henriq. Thil. Arm.*

Limitatur 1. qñ voueret quis ſub conditione (v.g. ſi ducturus ſum vxorem, voueo me ducturum pauperculam in honorem Dei.)

Limitatur 2. quando vouẽs expertus propriam fragilitatẽ, & incontinentiam voueret ſe ducturum pauperem mulierem.

DISPVT. V.

An ad ſponſalia conſtituenda requiratur mutua promiſſio.

PRæmitto mihi mutuam vtriuſq; cõiugis deſiderari promiſſionem ad hoc, vt valida ſint ſponſalia, *c. 1. de ſponſ.* vbi ſpõſalia vocantur repromiſſio, hæc autem non debet neceſſario verbis exprimi, ſed ſatis eſt ſignis internum repromittendi animũ oſtendentibus eam manifeſtari. At neceſſarium omnino eſt, quod vterq; contrahentium promiſſionem acceptet.

1. Concl. non cẽſetur ſufficiens ad validitatem ſponſalium repromiſſio quando alteri ea promittenti reſpondet alter (*placet, accepto, gratias ago, &c.*) quia videtur acceptare promiſſionem qua parte facit in ſui fauorẽ, v. d. vt promittens ei obligetur, *Sot. Lud. Lop. Pet. Ledes.* contraria ſententia eſt probabilis, quã tenent, *Palu. Henriq. Verac. & alij.*

2. Concl. quando matrimonij promiſſio fit gratis, & liberaliter, tunc ẽt ſi non repromittat alter, tenetur promittens fidem ſeruare illo eam acceptante, non ratione ſponſaliũ, quæ mutuam requirunt obligationem, ſed ratione ſimplicis promiſſionis. *d. Ant. Nau. Ros. Tab. vterq; Led. Sot. Henriq. Rod. & alij.*

Limitatur concl. quando diu tardauit alter ad reſpõdendum (*placet, accepto, &c.*) quia tunc cenſetur contemnere promiſſionem, eamq; nõ acceptare, *l. continuus dẽ verb. oblig. Ang. Sil. Sot. Lop. & alij.* quæ temporis mora arbitrio prudentis eſt ponderãda.

3. Concl. qñ promiſſio fuit reſpectiua, & per modum contractus, tũc altero non repromittente, eſt nulla, nullamq; inducit in promittẽte obligationem ſponſalium, quæ oneroſus dicuntur contractus, do vt des, facio, vt facias, *Verac. Mol.* Nec opus eſt ſta-

tim

tim repromittere ſed ſatis erit, ſi poſt aliquod tp̄s repromittatur, dūmodo prior voluntas remaneat in promittente, quod ſi non conſtet de reuocatione conſenſus, credendum eſt promittenti in vtroq; foro.

4. Concl. ad cognoſcendam gratuitam, vel onerosam promiſſionem hæc datur regula. Si actū fuit prius inter ſponſos de matrimonio contrahendo, cenſetur onerosa, ſi vero poſt aliquod acceptū beneficium diceret quis (volo te ducere in vxorem) cenſetur gratuita promiſſio; in dubio autem an ſit gratuita, an onerosa, ſtandum eſt coniecturis, quibus deficientibus contractus cēſebitur onerosus, mutuus, & reſpectiuus, nam ſponſalia de ſui natura talia ſunt.

Dices an promiſſio gratuita obliget ſub p.m. promittentem ad eam ſeruandam? pro cuius ſolutione Suppono 1. hic non eſſe ſermonem quando promiſſio eſt da re leui, quia tunc paruitas materiæ excuſat a M. nec quando ex non adimpletione illius graue ſequeretur proximo damnum, (v.g. ſi promiſi Caio cētum, qui fidēs promiſſioni ea aliunde non quæſiuit, & ex non ſolutione illorum graue patitur damnum) tunc eſt p.m. promiſſionem etiam gratuitam frangere.

Suppono 2. nos loqui de nuda, ac ſimplici promiſſione, quæ .ſ. non eſt de re debita, nec de re iuramento, voto, aut ſtipulatione, aut rei traditione firmata.

Et quidem abſtrahendo a promiſſione futuri matrimonij, & loquēdo de promiſſione in genere: dixerunt aliqui promiſſionem nudam obligare tantum ſub p.v. quia eſt mendaciū, & deceptio, *Caie. Arm. Sot. Gars. Pet. Ledes. Henriq.* Alij vero dixerunt tunc obligare ſub v. qn̄ promittens intendit ſe obligare ex quadam honeſtate, & vrbanitate, *per parole di complimento*, ſecus qn̄ ex iuſtitia. *Mol.*

5. Concl. promiſſio gratuita acceptata de re graui obligat ſub p.m. promittentem ad eam ſeruandam, contra quem poteſt minari excomm. *c. 1. & cap. qualiter de pact.* quæ non niſi ob p.m. infligi poteſt, *Ang. Sil. Nau. Ne. Cou. Mol. Mendoz. d. Ant. Abul. Tab. Sot Medi. Angl. Arag.* Rodr. *& alij*.

Limitatur 1. concl. in ficte promittēte, quia in volūtarijs obligationib' dempta voluntate non tenetur obligans. *l. obligationum la 1. de actio. & obligat.* Hinc fere oēs promiſſiones excuſantur a p. quando nō ſeruantur, quia per eas pauci intendunt ſe ex iuſtitia obligare.

Limitatur 2. quando res ſunt notabiliter mutatæ, qui enim promittit mutuò centū tempore proſperitatis, ſi in deteriorem perueniat fortunā, non tenetur ea mutuare, non obſtante q aīo ſe obligandi promiſerit.

6. Concl. ad hoc vt materia promiſſionis ſit grauis, ita vt ea non implere ſit p. m. non ſatis eſt (*vt voluit Nau.*) ea materia, quæ ſufficit ad conſtituendum furtum ſub p. m. ſed quadruplo maior requiritur. quapp promittens duos, aut tres caroleuos, aut vnum ſacrum alicui, non peccat m. ſi non adimpleat.

Vltima concl. promittens ſponſa-

lia gratis, & non per modum contractus, ſi acceptet alter, tenetur ſub p. m. ea ſeruare, quia agitur de re grauiſſima. *Bart. Ledes.*

DISPVT. VI.

An promiſſio facta abſenti de futuro matrimonio poſſit reuocari antequam abſens eam acceptet.

PRæmitto 1. hic ſermonem eſſe de promiſſione gratuita, quia reſpectiua promiſſio reuocari poteſt, non ſolum ante, ſed etiam poſt acceptationem, dummodo non adſit repromiſſio, vt iam dictum eſt. Hæc autem gratuita promiſſio dupliciter fieri poteſt. Primo aliquo eam acceptante nõe illius, cui promittitur, de qua dicemus Diſp. ſequenti. 2. nemine eam acceptante, & de hac loquimur in præſenti, & quoniã hæc quæſtio pendet ab illa (An donatio facta abſenti poſſit reuocari ante ipſius acceptationem) ideo illam primo examinabimus pro qua.

Præmitto 2. quod de iure communi, & antiquo Caſtellæ, ad hoc vt vim obligatoriam retineat donatio, requirit neceſſario acceptationem, & ante ipſam libere reuocari poteſt, *l. abſenti. de donat. l. nec ambigi. C. eo.* Nec ſufficit ſi aliquis caſu audiens donationẽ eã donatario referat vt acceptet (quidquid dicant *Greg. Lop. Azeued. Bald.*) ſed requiritur certus nuncius, vel epiſtola ad donationem ei nunciandam.

Ampliatur præmiſſum etiam ſi donatarij acceptatio ſit in promittentis arbitrio, v.g. ſi dicat Caius (ſi vis, aut ſi tibi placet, o Titi, accepto donationem a te mihi factam) adhuc .n. non eſt completa obligatio, quia non eſt perfecta acceptatio, quapropter reuocari poteſt. *P. Mol.* his præmiſſis ſit.

1. Concl. mortuo donante ante acceptationẽ poteſt donatarius poſt eius mortem acceptare donationem, quidquid dicãt *Greg. Lop. And. de Iſernia, Tiraq. Paul. Dec. Ant. Rubens Azeb. & alij*, rõ eſt quia donatio ante mortem donantis fuit ualida, licet reuocabilis cum nondum fuerit acceptata. At qui poſt eius mortẽ nõ poſſunt eius hæredes eã reuocare, ergo, &c.

2. Concl. mortuo donatario poſſunt eius hęredes acceptare donationem illi factam, quia hæres repreſentat perſonam defuncti. Contrarium quoq; eſt probabile quod tenet *Greg. Lop. Ant. Grab. Paz. & alij.* Secus vero dicendum in mandato donandi, v.g. mittit quis per nuncium munera, eo mortuo, non poteſt nuncius dare illa donatario, quia mandatum expirat morte mandantis, *l. mandatum C. mandati. l. 2. de donat. Cou. Gom. Mol.* ſed tenetur hæredibus mandantis ea reſtituere, *P. Mol.*

Quod ſi nuncius non ſtatim manifeſtat donatario munus ad hoc, vt acceptet, aut non ſtatim donat, & interim moritur donans, tenetur non ſolum reddere donũ hæredibus mandantis, ſed etiam eius ęquiualens donatario reſtituere, *P. Mol.* Et quoniã dictum eſt modo quod mandatũ expirat morte mandantis ideo.

Limitatur 1. hãc regulam non habere

bere locum in mandato ad cauſas pi as. v.g. Titius mittit famulum ad certam eleemoſinam erogandã, eo mortuo, poteſt famulus eam elargiri, *Coua. Tiraq. Mol.*

Limitatur 2. fauore dotis, aut ſcholaſticorum.

Limitatur 3. fauore libertatis.

Limit. 4. in procuratore conſtituto a donante adhoc, vt nomine ſuo donet (v.g. Caio) cẽtum, eo mortuo, ſi procurator, & donatarius ignorent eius mortem, poteſt licite donum Caio conferre, aut donationem facere procurator, *l. ſi mandaſſem l. inter cauſas ff. mandat. Mol. Gom.*

3. Concl. ſeclusо iure poſitiuo, & ſtando in iure naturali, donatio põt reuocari ante acceptationem, quũ hęc ſit de ſubſtantia, & eſſentia illius. Cõtra *Conar. & P. Mol.* aſſerentes per ius naturale teneri donantem non reuocare donationem factam abſenti, licet nondum ab eo acceptatam.

4. Concl. præſente donatario, & tacente, cenſetur acceptata donatio, quia tacens qñ agitur in ſui fauorem cẽſetur cõſentire, & præ verecũdia nõ reſpõdere. Cõtrariũ tenet *Angl. Rodr. & alij.* Quando autẽ inſpecta ſcriptura non conſtat an donatarius ſit præſẽs, an abſens, præſumitur abſẽs, niſi tã donatarius, quã donans in eodẽ oppido, aut ciuitate cõmoraſſent, tunc .n. in dubio præſumitur vterq; præſens. Contrariũ tenet *Boerius Auend. Gutt.*

Limitatur 1. concl. qñ præſens, & tacẽs donatarius nõ audit verba promiſſionis, vel audiens ea nõ intelligit, quia v.g. ignorat linguã illius regionis §. *in hac re Inſt. de verb. oblīgat.*

Limit. 2. qñ donatarius accipit verba donantis per modũ vrbanitatis.

5. Concl. donatio facta infanti nõ requirit eius acceptationẽ ad hoc vt fiat irreuocabilis *l. iubemus. C. de emancip. lib. Dec. Pariſius* Mol *Burg. Azeb.*

6. Cõcl. donatio facta ad pias cauſas requirit quoq; acceptationẽ ad hoc vt irreuocabilis fiat.

Limit. Concl. quando immediate fit Deo, quia tunc habet potius rationẽ voti quam ſimplicis promiſſionis, & cum Deus ſit vbiq; cenſetur eã vt præſens acceptare *gl. u illud C. de Sacroſ. Eccl. Bal. Alber. Paul. Salic. Tiraq. Cou. & alij multi.* poterit tamen talis promiſſio commutari, vel per diſpenſationẽ tolli ſicut & votum.

7. Concl. attẽto iure nouiſſimo regni Caſtellæ donatio requirit etiam acceptationẽ ad hoc vt vim obligandi habeat, & reuocari non poſſit. Cõtrariũ quoq; eſt probabile quod tenent *Suar. l. quoniã Gom. Minch. Duen. Villalpaldo Perez. Matti. Palac. vterque Lop. Mol.*

8. Concl. promiſſio matrimonij facta abſenti nullo eam nomine ipſius acceptãte, eſt reuocabilis in vtroque foro, antequam abſens eam acceptet.

Ampliatur concl. etiam ſi matrimonium ſit cauſa pia (eo quo ſupra explicatũ eſt modo) dummodo promiſſio immediate non ſit facta Deo, qa tunc habet rõnem voti, & põt cõmutari, aut per diſpenſationem tolli.

9. Concl. promiſſio matrimonij ſufficit vt fiat præſenti, & tacenti quia tacens acceptare præſumitur.

10. Concl. promiſſio matrimonij facta infanti reuocari non põt, ideoq; tenetur promittens expectare ſeptẽnium in infante adhoc, vt acceptet, aut recuſet vltro ſibi factam de matrimonio ineundo promiſſionem.

Vltima concl. adhoc vt promiſſio matrimonij fiat irreuocabilis requiritur nuncius, vel epiſtola ad matrimoniũ intimandum abſenti: nec ſufficit ſi aliunde illud ſciat abſẽs, & acceptet. Statim autem ac alter coram nuncio acceptauit promiſſionem de futuro matrimonio, ſtatim erit eadẽ firma, & irreuocabilis.

DISPVT. VII.

An promittens matrimonium coram tertio acceptante nomine abſentis poſſit reſilire ante abſentis acceptationem.

Frequẽtiſſime occurrit matrimoniũ tractari inter ſponſũ, & conſanguineos ſponſę, eiſq; fidem dari, & poſtea fœminam ſponſam certiorem reddi. Quæritur modo an promiſſio facta parentibus, vel quibuslibet nomine ſponſæ obliget promittentẽ ad eam ſeruãdam. quæ quidem quæſtio ex ea pendet an alter alteri ſtipulari poſſit abſq; ipſius mandato ſpecialiter ad id deputato. pro quo.

Præmitto 1. verba promiſſoria, vel poſſe dirigi in abſentem, vt promitto Titio abſenti, vel in præſentẽ. vt promitto tibi me daturum Titio: vel impersonaliter, vt promitto me daturũ Titio. & in caſu noſtro hæc eſſent exempla. Promitto Annæ abſenti me eam in vxorem ducturum. Promitto tibi, qui es pater Annæ me eã ducturum. Promitto me ducturum Annã.

Præmitto 2. donationẽ factã alteri, qui nomine alterius ſtipulari põt, ſẽper pendere a conſenſu, & ratihabitione Donatarij adhoc vt firma ſit, licet ex parte promittentis reuocari nõ poſſit; v.g. ſi promitto tibi me daturũ Titio centũ, nõ poſſem amplius promiſſionẽ (ſicut poteſt Titius eam nõ acceptãdo,) reuocare. quod ſi promiſſio fiat abſenti, v.g. Promitto Titio centum, quãuis ſit præſens ille, qui nomine Titij ſtipulatur, põt nihilominus talis promiſſio reuocari ante q̃ a Titio acceptetur, cũ adhuc ſtipulatus nõ ſit cõtract⁹ per voluntatũ vnionẽ.

Pręmitto 3. quod qñ verbis impersonalibus fit promiſſio (ſi intereſt præſentis, & ſtipulãtis) valida eſt, quia cẽſetur facta præſenti, v.g. Promitto in pręſentia Cai me daturũ Titio Cẽtũ, ſi talis promiſſio intereſt Cai, cẽſẽtur verba promiſſoria dirigi ad Caiũ, & non accipi tantũ impersonaliter *l. ſi ſeruus Comm. & l. penul. de ſtipul. ſerv. l. quoties & l. ſtipulatio de verb. obligat.*

Præmitto 4. attento iure cõmuni & ãtiquo Caſtellę nõ poſſe alterũ pro altero ſtipulari. i. obligationẽ acceptare in fauorẽ alterius. Nec ſatis, eſt ad id faciẽdũ generale mãdatũ, ſed requiritur ſpeciale. Mater tñ põt pro filijs ſtipulari licet cõtrariũ teneat *Bar. Iaſ. Ant. & alij & cũ aliquibus diſtinctionibus quas videre licet fuſius apud noſtrũ Authorem. n. 6.* Põt pro filijs ſtipulari, pater, & pro pupillis, & minorib⁹ põt Tutor, & Curator. Omnes deniq; qui

ſub poteſtate ſunt alterius poterũt ꝓ
illo ſtipulari v. d. filius familias ꝓ pa
tre,ſeru' ꝓ domino,monachus ꝓ mo
naſterio.Famulus verò pro hero,diſci
pulus pro magiſtro, filij ſui iuris pro
patre neqnaq̃ poſsũt,quia nõ sũt ſub
poteſtate eorũ.Credere tñ fauore cau
ſę p ę poſſe alterũ ꝓ altero ſtipulari,
q̃uis cõtraria opinio ſit quoq; proba
bilis, quam tenet *Specul.Mol.& alij.*

Sed Notarius non põt pro abſenti
ſtipulari,*Tiraq.Cephal.Mol. Burgos A-
zeb.Pedemont.*quia nullus eſt textus tri
buẽs notario,nec vt perſonę publicę,
talem facultatẽ.ex quo infertur ſtipu
latã per notariũ nomine abſentis do-
nationẽ poſſe a donãte reuocari.con-
trariũ tenent P.*Mol Couar.Villalob.*Ro
*lan.Clarus Gutt.Matt.*Rod*r.& alij.*

Præmitto 5.totã diſputationẽ eſſe
intelligendã de contractis lucratiuis
nõ autẽ onerofis,reſpectiuis, & vltro
Citroq; obligatorijs, in iſtis n.requi-
ritur conſenſus vtriuſq; partis *l.cõtra-
ctus C.de fide inſtrum.*& habent ſemper
huiuſmodi cõtractus cõditionatũ aſ-
ſenſum,V.G.dummodo alter ingra-
uamine conſenſerit.

Præmitto 6. nullam oriri obliga-
tionẽ,nec ciuilẽ,nec naturalẽ quando
lex reprobat cõtractũ, ipsũq; prohi-
bet *l.non dubium C.de ll.*quia lex ob pu
blicũ bonũ põt obligationem, quæ
naſcitur ex contractu impedire, *Bart.*
A*ng.Fortun.Sil.Tab.Couar.*A*zeb.Minch.*
His ita præmiſſis ſit.

1.Concl.ex promiſſione facta ei, q
alteri ſtipulari nõ põt nulla oritur na
turalis obligatió,q a lex huic promiſ-
ſioni reſiſtit eam omnino caſſans,*§.ſi
quis alij inſtit.de inut.ſtip.& l.ſi ita ſtipu-
latus la 6.de verb.obligat.*& per conſe-
quens qui ita promiſit poteſt tuta
cõſciẽtia a promiſſione nõ adhuc ac-
ceptata ab abſẽti reſilire,*Bar R.yner.
Ang.Cuman.Gom.vterq; Mol.& alij.*

Oriri autẽ canonicam obligationẽ
ex tali promiſſione pręſertim qñ ver-
ba promiſſoria diriguntur in præſen-
tem (vt promitto tibi me daturũ Ti-
tio centum) tenent *Cou.Silu.Ant.Pa-
norm.*Neu.*Imo.Fortun.Matt.*& eſt ſatis
probabilis opinio,& probatur *ex cap.
ſi tibi abſenti de preb.in 6.* vbi collatum
per Epũm beneficiũ abſenti reuocari
non potuit ob eodem ante accepta-
tionẽ beneficiarij. nihilhominus ſit.

2.Concl. nulla oritur obligatio de
iure canonico ex ſtipulatione alteri,
per alterum facta,qñ ille pro eo ſtipu
lari non poteſt. *c.quamquam de vſur.in
6.*vbi ſtipulatio per notarium,aut pa
rochũ tantũ approbatur. 2. quia ta-
lis ſtipulatio non eſt pactum ſicut aſ-
ſerunt Doctores contrarij,quia pactũ
etiam nudum, eſt conuentus duorũ.
l.labeo de verb.ſignif.

3.Concl. etiam ſi ſtipulatio firme-
tur iuramento,aut pacto eam non re-
uocandi, ſemper tamen reuocari po-
teſt antequam abſens eam acceptet,
quia iuramẽtum ſortitur naturam,
& conditionem actus, ſuper quo im-
ponitur,*l.fin.C.de non num.pec.& l.fin.
ff.qui ſatiſdare cogan.*Atqui actus habet
implicitã conditionem (v.d.ſi accep-
tetur,ergo,&c. ſecus vero qñ ſtipula-
tio firmatur voto, aut quando iura-
mentum primario fieret ipſi Deo v.g.
promitteit quis cum iuramento ſe du-

cturum

ctu-ũ paupercula in honore Dei,& pro eleemoſina; in hoc caſu eſt poteſtas diſpenſatio, relaxatio, vel cõmutatio.

4 Concl. neq; etiam attento iure nouiſſimo Caſtellæ poteſt alter pro altero ſtipulari. Contrariũ tenent *Cou. Lop. Gutt. Matt. Mol.*

5. Concl. in reſpectiua matrimonij promiſſione alter pro altero abſq; eius ſpeciali mãdato ſtipulari nequit, quapropter liberum eſt contrahenti retrocedere a promiſſione antequam eam abſens acceptet, non obſtante quod promiſſio caderet in præſenté, vt promitto tibi me ducturũ Mariã,

Limitatur concl. quãdo ſtipulans pro abſenti promitteret de ratho ad faciendum eum ratificare, quia tunc firma eſt ſtipulatio, *c. ſic de ſponſal.* Nũquam autem dicuntur ſponſalia, niſi poſt conſenſum vtriuſq; coniugis, *c. vn. de deſp. imp. in 6.* Poteſt vero ſtipulans pro altero antequam ſtipulationem ei intimet, obligationem remittere in altero ſtipulante, quia nondũ eſt ius abſenti acquiſitum. poſt intimationem autem, & acceptationem abſentis nequaquam poteſt.)

6. Concl. in reſpectiua promiſſione dum non intimatur ſponſæ promiſſio adhoc, vt repromittat, adhuc poteſt promittens ſponſus reſilire quamuis promiſerit coram nuncio adhunc effectum a ſponſa miſſo, vt.ſ. promiſſionẽ ab eo exigeret, quia nuncius nõ põt nomine alteri⁹ repromittere, niſi ſpeciale ſuper hoc haberet mandatũ, *c. fin. de procur. in 6.*

Limit. concl. quãdo nuncius non mitteretur ad exigendam ſpõſalium fidem in ſponſo, ſed ad ei intimandã promiſſionem ſponſæ, tunc ſatis eſt ſi coram illo repromittat ſponſus, per cuius repromiſſionem vera perficiuntur ſponſalia, quę poſt modum de communi vtriuſq; conſenſu diſſolui ſolum poſſunt.

Dices an ſufficiat coram quocumquè alio,& non coram nuncio repromittere? Reſpondetur negatiue, fieri .n. debet repromiſſio coram nũcio ab altero coniugum miſſo, vel per epiſtolam, aut alium nunciũ ab altero miſſum alteri prius promittenti: quæ repromiſſio ſponſi, ſi nondum intimata fuit promittẽti, ſemper reuocari põt, quia nondũ perfectus eſt contractus.

7. Concl. quando promiſſio eſt gratuita, ſi fiat coram perſonis, quæ poſſunt pro alijs ſtipulari eſt obligatoria ante acceptationẽ alterius, dummodo perſona pręſens ſtipuletur pro abſenti, & verba promiſſoria dirigantur in eum præſentem, aut ſaltem ſint imperſonalia. Quod ſi dirigantur in abſentem (vt promitto Annæ abſenti me tã ducturum in præſentia eius patris) tunc non eſt perfecta ſtipulatio, ideoq; reuocari poteſt antequam Annam eam acceptet.

8. Concl. fauore cauſæ piæ promiſſio matrimonij per verba directa in pręſentem tenet, etiam ſi perſona pręſens non poſſit pro ſpõſa ſtipulari, ſufficit enim, quod nomine illi ius acceptet. v. g. ſi diceret Titius promitto tibi me ducturum Mariam pauperem, ſi Caius præſens ſtipuletur nomine Mariæ abſentis, reuocari non poteſt Titij promiſſio.

DI-

DISPVT. VIII.

Qualis deliberatio deſideretur ad hoc vt promiſſio legitima ſit ad ſponſalia conſtituenda.

PRima Concluſio ea deliberatio ſatis eſt ad ſponſalia conſtituenda, quæ ad peccandum. M. ſufficit hinc ſi quis ira, aut paſſione alia, præuertente rationis vſum, promitteret alicui ſe eam ducturum, non erũt valida ſponſalia ob defectum deliberatæ libertatis. Ad cognoſcendum autem an in promittente ſit ſufficiens deliberatio debet inueſtigari natura promittentis, cauſa promiſſionis (nẽpè ira, morbus, bellum, amor, &c.) & tandem finis propter quem promiſit.

Nec per hoc dico requiri moram temporis ad hanc deliberationẽ habendã, ſed tempore imperceptibili fieri poteſt. Imo ſatis eſt vt ea deliberatio præcedat natura promiſſionem, quando præcedere non poteſt tẽpore.

In dubijs autem an ab ira, amore, morbo, &c. præuẽtus fuerit rationis vſus, dicendum eſt, qđ ſi ſtatim poſt factam promiſſionem pœniteret promittẽtem, ſignum eſt a poſteriori qđ defecerit in illo conſenſus, qua propter inualida erunt ſponſalia. Secus verò quando non ſtatim eũ pœniteret.

2. Concl. mutus ſimul, & ſurdus poteſt ſponſalia contrahere ſi doceri ſignis poſſit quid ſit matrimoniũ & explicare poſſit per ſigna ſuũ internũ cõſensũ *c. cum apud de ſponſ. Hoſt. Ant. Card. Panor. Neu. Prepos. Henr. Paris. Con. Ang. Tab. Lop. Brunel. Cuſtans. Mat.*

3. Concl. mutus, ſurdus, & cęcus ſimul non poteſt contrahere ſponſalia, quia edoceri non poteſt quid ſit matrimonium per ſigna, cum ea non videat, nec per verba cũ ea non audiat. Contrarium tenent *Hoſt. Io. And. Ant. Cardin. Panorm. Neuo. Henric. Ang. Tab. Greg. Lop. Brunel.*

Ampl. Concl. procedere etiã in cœco, & ſurdo tantum a natiuitate, quia in eo par militat rõ. Secus tñ eſſet ſi quis caſu fieret ſurdus. & cęcus, & ante caſualem morbum ſciuerit quid ſit matrimonium, iſte enim poteſt per verba declarare ſe velle illud contrahere.

4. Concl. ſi alter contrahentium ſponſalia non eſt ſui compos, rationiſq; vſum non habet, ſponſalia erũt nulla ob defectum deliberationis, nõ obſtãte quod alter ſanę mentis cõtẽtus eſſet cũ eo contrahere *c. dilectus de ſponſ.* vnde furioſus non põt inire ſpõſalia; Item nec mente captus, qui furioſo æquatur, *l. 2. C. de curat. fur.*

Limit. 1. non procedere in mente capto, quod vulgo dicitur *(babbano, ſtolido, abbalordito)* hic enim habet vſum rationis ad p. m. & per conſequens ad contrahendum.

Limit. 2. quando furioſus habet lucida interualla, poteſt .n. tempore, quo habet vſum rationis contrahere ſpõſalia, *c. quamuis 7. q. 1.* in dubio aũt an quis tẽpore ſponſalium fuerit mẽtis compos (quem non conſtat antea eſſe furioſum) præſumitur ſanæ mentis, & non furioſus, quia vnuſquiſq; præſumitur habere naturalia, dummodo contrarium non probetur, *ex l.*

2. C.

Digitized by Google

2.C. *qui teſt.fac.poſſ.& l.nec codicillos C. de codic.Couar.Menocch.*

5. Concl. quando conſtat aliquem dementem fuiſſe, nec cõſtat ſolitum eſſe habere lucida interualla, præſumitur adhuc demens, vnde cõtrahere ſponſalia non poteſt.

Limit. 1. Concl. quando probatur furorem duraſſe in aliquibus actibus tantum, aut non tempore continuo (v.g. per annum, vel per menſem ante ſponſalia.)

Limit. 2. quando medicorum teſtimonio probatur furorem adueniſſe propter aliquẽ morbum ad temp⁹, vel ex aliquo accidenti.

6. Concl. quando dubitatur vtrũ habuerit furioſus lucidum interuallũ tempore ſponſaliũ credendum eſt nõ habuiſſe, quia furor ex ſui natura eſt perpetuus, inſanabilis, & deſperatus morbus: lucida aũt interualla ſunt per accidens ideoq; hæc non præſumuntur, niſi probẽtur, furor autẽ ſemper in dubio præſumitur durare, *l. ſi vero § qui pro rei qualitate. ff. qui ſat.dare cog.* Contra hanc concl.eſt *Henriq.*

Limit. 1. concl. qñ ex actus qualitate probaretur contrahentem non fuiſſe furioſum, ſed ſanum mẽte (v.g. quia actum bene clauſulauit cum ſuis pactis, & conditionibus.

Limit. 2. quando poſt longum interuallum a tempore percici furoris ſtipulauit, ſecus ſi paulo poſt furorẽ, quia in hoc ſecundo caſu pręſumitur adhuc duraſſe furorem.

7. Concl. qui contrahit tempore lucidi interualli peccat M. cum idoneus nõ ſit ad prolem educandam ratione amentiæ, Qđ ſi vterq; contrahens eſſet ad tempus amens, vterq; peccaret M. contrahendo, niſi haberet animum prolem alijs educãdam committendi. Durũ.n. eſſet omninò eos obligare ad caſtitatem ſeruandã.

8. Concl. Ebrius tempore ebrietatis contrahens nulla facit ſponſalia ob defectum conſenſus Ampliatur procedere etiam ſi tempore ſanę mentis tractaſſet de matrimonio ineundo. Per hoc autem nõ negamus ſufficere intentionem virtualem ad contrahendum v.g. ſi quis tempore contractus eſſet abſtractus ad alia negocia, hoc nõ obſtante, facit vera ſpõſalia ex intẽtione virtuali, eò. n. aĩo ibi acceſſit, notarium vocauit, & ſimilia.

Vltima concl. inueniuntur aliqui delirantes in aliqua materia ſpeciali, ac proinde rationis, meriti, & demeriti in illa re expertes; in alijs vero negocijs ſui cõpotes, capaceſq; meriti, & doli, & ij poſſunt cõfiteri, ſacramẽta recipere, actus exercere, & ſpõſalia contrahere. multa offert exempla Sanch. ad hoc probandum, & nos teſtes oculati dũ Neapoli commoraremur delirantem quemdam vidimus, regemq; illius Regni ſe pręedicantem audiuimus, in reliquis vero ſane diſcurrebat. Item Sacerdotem quemdã ſe fœminã autumantem amplexuſq; hominum aufugientem.

DISPVT. IX.

An promiſſio ficta iuramento firmata ſufficiat ad vera ſponſalia.

PRima concl. promittens animo ſe obligandi, licet non habeat animum

mum adimplendi, tenetur ſtare promiſſis, quia peſſima eius intentio illi ſuffragari non debet, quapropter ſic contracta ſponſalia erunt valida.

Ampl. Concl. etiam in eo, qui ſe habet negatiue dum promittit (i. nõ conſiderans naturam promiſſionis, & obligationem ex ea naſcẽtem, ſciens tamen ex ea naſci obligationem adimplendi, & non ponens explicitum diſſẽſum.) in hoc caſu eſt vera promiſſio, veraq; ſunt ſponſalia.

Limitatur non procedere quando promittens, nec implicite, nec explicite habet aı̄um ſe obligandi, quia .ſ. ignorabit naturam huius verbi *promitto* ꝙ inducit obligationem adimplendi. quod enim ignoratur non poteſt eſſe voluntarium.

2. Concl. promiſſio ficta oretenus abſq; animo promittendi, neq; rõne ſponſalium, neq; ratione promiſſionis tenet, quia non eſt promiſſio, ſed fictio promiſſionis, peccat tñ. m. ficte promittens, quia decipit proximum in materia perniciosa, & graui. Nullum vero eſſet M. p. quando ex ioco fieret ficta promiſſio, aut quando ex ea nulla oriretur læſio alteri parti, eò quia illa non adhuc repromiſit, aut quando grauis vrgeret neceſſitas ad ficte promittendum, v. g. ob vitandũ magnum ſcandalum.

3. Concl. promittens ſponſalia, ſi non habet aı̄um ſe obligandi ad illa ſeruanda, non tenetur ex vi promiſſionis ea ſeruare, etiam ſi habuerit intentionẽ promittendi, ratio quia hęc obligatio eſt lex priuata, quã quiſq; ſibi imponit, ergo eo modo obligat, quo quis ſe ad eam abſtring't. Atqui promittens non intendit ſe obligare, niſi tantum promittere, ergo, &c.

4. Concl. põt promittens ſponſalia ſe obligare ad illa ſeruanda ſub p. v. & tunc valida erunt ratione obligationis. eadem dicas de vouente, quod etiam poteſt ſe obligare ad . v. tantũ.

5. Concl. promiſſio matrimonij ẽt iuramento firmata, neq; obligat, neq; vera facit ſponſalia, qñ promittens animũ iurandi, non aũt ſe per tale iuramentũ obligandi, habuit. contra hãc concl. eſt *Hoſt. Imola. Ang. Silu. Caiet. Sot. Couar. Gutier. Lud. Lop. Henr. Tab.*

6. Cõcl. dubitans an ſponſalia promiſerit nec ne, poſt factã diligentẽ excuſſionem, nõ tenetur illa ſeruare, q̃a ſponſalia magnam requirũt libertatem. Sic dubitans an vouerit nec ne, non tenetur votum ſeruare, quia melior eſt conditio poſſidentis.

7. Concl. certus de promiſſione in ſponſalibus, aut in voto facta, ſi dubitat an habuerit animũ ſe obligandi, tenetur ſtare promiſſis, q̃a verba exterius prolata naturaliter ſunt ſigna intentionis, & nullus præſumitur dicere quod in corde non habet.

DISPVT. X.

An ficta promiſſio obliget ſaltem ratione fraudis, & iniuria illata.

Prima concl. fictè promittens matrimonium, & ſub ea ſpe deflorãs virginem tenetur eam ducere ſub p. m. nec ſatisfacit illi dotẽ aſſignando competentem, quod procedit, etiam

ſi non

ſi non repromitteret virgo, ſatis enim eſt, ſi poſt fictam viri promiſſionem copiam ſui corporis fecerit; quia in hoc perficitur contractus.

Limit. 1. Conc. quando vir promittens notabiliter excederet virginem in conditione, aut in diuitijs; exceſſus vero commẽſurabitur arbitrio prudentis viri, *D. Tho. Ant. Sil. Arm. Tab. Ang. Nau. Cord. Veracrux, Henr. Lud. Lop. Veg. Petr. Ledeſ. Beia. Salor.*

Limit. 2. quãdo fœmina ex verbis, aut claris coniecturis facile poterat cognoſcere fictam promiſſionẽ, quia tunc videtur fraudi promittentis cõſẽtire *D. Th. Ant. Ang. Sil. & reliqui ſup. cit.* quod verum eſt, etiam ſi promiſſio fit iuramento firmata.

Limit. 3. quando ex hoc matrimonio (ſi fieret) magnũ naſceretur ſcãdalum; tunc. n. ſatis eſt damnum violatæ virginitatis reſarcire pecunijs.

Limit. 4. quando timetur probabiliter ex matrimonio malus exitus, v. d. quia puella eſt leuis, *Henr. & Rod.*

Limit. 5. qñ fœmina decipit virum fingendo ſe virginem cũ non ſit, aut quando vir credit eam virginem, & inuenit corruptam, *Cord. Lud. Lop. Petr. Ledes, & Rodr.* tenetur tamen aliquid ei reſtituere ratione copulæ quando inuenit eam corruptam.

Limit. 6. quoties eſt aliqua deceptio notabilis in promittente ſufficiẽs ad diſſoluenda ſponſalia, v. g. ſi fœmina, quam defloraũit, cum alio poſtea fornicetur.

Limit. 7. quando non interceſſit copula, ſed tantum tactus, & oſcula. in hoc caſu tenetur aliquid ei reſtituere, non autem eam ducere, *Nau.*

Limit. 8. quãdo promiſſor eſt incapax ad contrahendũ, v. g. quia eſt in ſacris, aut eſt coniugatus, tunc tenetur eam dotare.

Limit. 9. quãdo promiſſor vult ducere a ſe defloratam, quam nolunt ei tradere eius parentes; in hoc caſu ad nihil tenetur.

2. Concl. qñ vir eſt diſparis conditionis notabiliter, ita vt fœmina facile poſſit percipere fictum animum promittentis, probabile eſt eum teneri aliquid ei reſtituere, *Nau. Veracrux, Cord. Beia, Bart. Ledes. Ludo. Lop. Petr. Led. Capua, Henr. Soto.* Probabilius tamen eſt ad nihil teneri.

3. Concl. ficte promittens puellæ ignoranti eum dignioris eſſe conditionis, non tenetur illam ducere, ſed ſatis eſt dotare, etiam ſi taliter promiſiſſet, vt vir prudens crederet verũ promiſiſſe. Contrarium tenet *D. Th. Silu. Ant. Ang. Arm. Tab. Nau. Ludou. Lop. Sot. Henr.* v. d. promittentem teneri eam ducere.

4. Concl. ficte promittens fœminæ corruptæ (ẽt ſi vterq; ſit paris conditionis, & fẹmina hoc pacto copiã ſui fecerit) nõ tenetur eã ducere, ſed alio modo debet ei iniuriã recõpenſare.

Limit. concl. quando vidua eſt bonæ famæ, & infamiam ex copula contraheret, ob quã nemo deinceps vellet eam ducere. in hoc caſu non poteſt aliter illatum damnum ei reſarciri, niſi per matrimonium.

5. Concl. quando nullum aliud ſequitur damnum niſi violatio datæ fidei, non tenetur ficte promittens contra-

trahere. peccauit tamen m. ita promittens, decipiendo proximum in re grauiſſima.

Vltima concl. ficte promittens, ſi in conſcientia non tenetur contrahere, interrogatus a iudice cũ iuramento an promiſerit, poteſt reſpondere non promiſiſſe, quia ſenſus eſt, an promiſerit eo modo, vt teneatur adimplere.

Ampl. concl. etiam ſi promittens probabiliter crederet ſe non teneri ad promiſſionem, quia tuta conſcientia poteſt quis vti opinione probabili.

DISPVT. XI.

An ficte contrahens per verba de praeſenti teneatur vere contrahere.

PRrima Concl. quamuis matrimoniũ fictũ ſit inualidum, ac nullum ob defectũ conſenſus, non eſt tamen ab Eccleſia ſtatutũ vt impedimentũ dirimens matrimonium ſubſequens, vt probant aliqui ex *c. is qui fidem de ſpons.* quapropter ficte contrahens, ſi cum alia vere contrahat, facit validum ſecundum matrimonium.

2. Concl. ficte cõtrahens peccat. M. quia grauiſſimã irrogat alteri cõtrahenti iniuriã. excuſabitur tamen etiã a.p. v. ſi æquiuocatione vtens cõtraheret ad euitandũ magnũ ſcandalũ, dicendo intra ſe *duco hanc in vxorem ſi ad id teneor.* ſic a ſimili, coactus a latrone poteſt iurare ſe illi daturum pecuniã, & fœmina in mortis articulo conſtituta poteſt iurare ſub æquiuocatione ſe velle cohabitare cum viro non ſuo, ſi quando Eccleſia decepta credens illũ eſſe ſuum virũ ad id eam cogeret per excommunicationẽ. Neq; per hoc ficte cõtrahens iniuriã facit Sacramẽto, quia *vt ait Henriq.* modo matrimonium irritatur quatenus naturalis contractus eſt.

3. Concl. ficte contrahens tenetur conſentire, verũq; facere Sacramẽtũ *d. Tho. Scot. Maio. Adria. Nau. vterq; Sot. Henriq. Met. Bann. Petr. Led.* contrarium tenet *Hoſt. d. Ant. Tab. Roſ. Ang. Sil. Bart. a Ledes. Rodr. Cou. & alij.* ratio cõcluſionis eſt, quia ex inualiditate huius matrimonij grauiſſimum damnũ infertur alteri coniugi, qui teneretur caſte viuere cum Eccleſia non diſpenſet ad 2. contrahendũ. Item quia nullus talẽ fœminã ducere vellet. his aũt & ſimilibus damnis nõ eueniẽtibus, nõ tenetur ficte cõtrahẽs verè conſentire.

Ampl. 1. Concl. etiam ſi fœmina, cum qua ficte contraxit non ſit virgo. *Sot. Bann. Pet. Led. Roſel.*

Ampl. 2. etiam ſi ficte contrahens copulam non habuerit. *Sot. Pet. Led.*

Limit. 1. quando eſt diſparitas fortunæ, & conditionis, tunc. n. ficte contrahens alijs modis illatam iniuriam compẽſabit. *Roſella Sil. Ang. Sot. Nau. Henriq. Pet. Led.* quod procedit, ẽt ſi fœmina ignorauerit hanc diſparitatẽ.

Limit. 2. quãdo vir eſſet deceptus putans eam ex cõi errore virginem, vel qñ fœmina finxit ſe eſſe virginem *Sot. Led. Henriq.*

Limit. 3. quando contrahens manifeſta fictĩ cõſenſus indicia præbuit, quia tunc fœmina ſeipſam decepit.

Limit. 4. quando peſſimi exitus probabiliter timerentur ex hoc matri-

trimonio, *Henriq. Tet. Led.*

4. Concl. quoties ficte contrahens tenetur verũ preſtare conſenſum non poteſt abſolui, donec vere cõtrahat, quamuis id promitteret ſe facturum.

Limitatur tamen, qñ pęnitens bonæ, ac timoratę conſcientię ſigna cõtritionis oſtenderet, propter quæ creditur ſtatim ſe contracturum.

DISPVT. XII.

An ſponſalia clandeſtina irrita ſint.

Reſpond. negat. Cõcil. enim Trid. ſola matrimonia clandeſtina annullauit: ideoq; abſq; Parocho, & teſtibus contracta ſponſalia vim habent, & valida ſunt.

DISPVT. XIII.

An contrahens ſponſalia clãdeſtina peccet.

Reſp. negat. quidquid dicãt *Caiet. Arm. Bart. Ledes.* aſſerẽtes ẽẽ p. m.

DISPVT. XIV.

An notabilis diſparitas contrahentium dirimat ſponſalia, quando alter contrahens eam non ignorat?

Reſpond. negat. quia conſcius illius notabilis diſparitatis videtur cedere iuri ſuo.

Limit. reſponſ. qñ ſcandalum magnũ ex eo matrimonio timetur, quia contrahens cum illo ſcandalo peccat M. & nemo tenetur ad id quod licite facere non põt. vnde ſi timentur rixæ graues, inimicitiæ capitales inter cõſanguineos, & ſimilia, non debet eccleſia cogere alterum coniugem ad ſponſalia ſeruanda, etiam ſi nulla inter ſponſos ſit diſparitas. caute tamẽ conſiderari debent huiuſmodi ſcandala a iudice eccleſiaſtico, multoties enim vanæ ſunt minæ, & diſcordiarũ pericula, quę matrimonio contracto facile conciliantur.

DISPVT. XV.

Qua nam perſonæ ſint habiles ad ſponſalia.

Reſpondeo illos eſſe habiles ad ſponſalia contrahenda, qui ſunt habiles ad matrimonium, quia ſponſalia ſunt promiſſio futuri matrimonij. vnde inhabilis propter impedimentum tantum impediens, irrita, ſtatim, ac nulla facit ſponſalia, quæ abſq; peccato implere non põt, exẽplũ eſt in contrahente cum hæretica.

Limit. qñ impedimentum eſt temporaneum. ſic impuberes licite, ac valide ſpondent, & qui vouit caſtitatem per biennium põt facere ſponſalia, promittens ſe velle inire matrimonium poſt duos ãnnos, aut ſaltẽ velle conſumare poſt dictum tempus.

DISPVT. XVI.

Quæ ætas requiratur ad contrahendum ſponſalia.

Prima concl. ad contrahenda ſpõſalia tam in viris, quam in fœminis requiritur completum ſeptenniũ *c. literas, c. acceſſit de deſponſ. impub.* quia

in

in vtriſq; eodē t pe aduenit rationis vſus, non autē potentia generādi, hęc .n. acceleratur in fœminis, ideoq; ip ſę poſſunt in 12. anno matrimonium contrahere, viri autem in 14.

2. Concl. ſufficit inceptam eſſe, & non completam vltimam diem ſeptemnij. ſic fauore teſtamenti, *l. qua ætate ff. de teſtam. Couar. Mandoſ. Henriq. Lop.* quando autem, ſeptennio completo, deeſt rationis vſus in vtroque, vel in altero contrahentium, ſponſalia ſunt nulla *Goffr. Mart. de Garatis.*

3. Concl. qñ malitia non ſupplet ætatē, nec per hebdomadā ante ſeptemnium, vt voluit *Rodriq.* & afort. *Viualdus Viſt. Veracrux*, nec per duos, aut tres dies ante, vt placuit *Henr. & Vege.* contracta ſponſalia tenent, ſed ipſo iure ſunt nulla, quia ſeptemniū completū requiritur. ſic in profeſſione religionis ante 16. annū, & in con fecto teſtamento ante 14. annum cōmuniter aſſerunt Doctores.

4. Concl. poſt legitimā ætatem ratificantes ſponſi tacitè, aut expreſſe ſponſalia eadem validant, ac firmant tacitæ autem ratificationis ſigna ſunt, ſimul cohabitare, deoſculari, munuſcula mittere, ſponſos ſe vocare, ſimul ad inuicem ſe inuiſere. quæ omnia locum habent, qñ adeſt internus conſenſus, quo deficiente, in conſcientia ſponſalia ſunt nulla, quamuis valida propter illa ſigna reputarentur ab eccleſia.

Limit. concl. qñ ſponſi poſt ſeptēnium nō habent notitiam nullitatis ſponſalium. ſi .n. credunt ſe licite ea contraxiſſe, & propterea illa mutua ſigna ſimul oſtendunt, non cenſentur ea ratificare, quia error tollit conſenſum *l. ſi per errorem de iuris. omn. iud.* Sic non validatur profeſſio per tacitam ratificationem, qñ neſcit profeſſus ſe nulliter profeſſum eſſe. Nec ratificans inualidum, aut dubiū votum, ſi conſtat de inualiditate, aut dubietate, tenetur ad illud, q. a in ratificatione non habet aīum de nouo vouēdi.

5. Concl. ſi malitia (*i. vſus rationis*) ſupplet ætatem, ſponſalia, etiam in 4. anno contracta erunt valida, quãuis ſi miraculoſe acceleretur vſus rationis. ſeptemnium aūt a iure præſcribitur, quia tunc præſumitur rationis vſus niſi contrarium appareat. vnde ante ſeptēnium inita ſponſalia ſunt nulla, niſi probetur malitiam ſupplere ętatem: poſt ſeptemnium vero ſunt valida vſq; dum probetur ſponſos non eſſe doli capaces.

6. Concl. ille rationis vſus, qui ſufficit ad p. m. perpatrandum, ſufficit ēt. ad ſponſalia contrahenda. cōtrarius eſt *D. Th. Lud. Lop. Petr. Ledes. & Henr.*

DISPVT. XVII.

An ſit pec. contrahere matrimonium, aut ſponſalia ante legitimam ætatem.

Prima concl. nullum eſt p. neq; ēē v. contrahere ſponſalia ante ſeptemnium, quia vel contrahentes habent vſum rationis, & ſic valide contrahunt, vel non habent, & ſic non poſſunt peccare.

2. Concl. probabile eſt eſſe p. m. contrahere matrimonium ante legi-

timam ætatē; *ex c.2. de deſpons.impub.* quia infertur iniuria Sacramento, *Palud. Ang. Sil. Henriq. Nau. Led. Rodr.* probabile quoq; eſt contrarium.

DISPVT. XVIII.

Per qua verba contrahantur ſponſalia, & per quę matrimonium.

PRemitto 1. ſtandum eſſe conſuetudini locorum, aliqua .n. verba importantia futurũ apud aliquas nationes important de præſenti, & è cōtra. & aliqua verba, quæ apud nos nō important promiſſionem, eā important apud aliquas regiones. hinc Indi apud Mechoacā cōtrahunt verũ matrimoniũ per verba de futuro. quidquid dicat *Palac. & Neuo.* immo dicēti ſponſo *ego te ducam*, Reſp. ſponſa per verba ſuſpendentia conſenſum (*forte & ego te ducam*) & vera ſunt ſpōſalia. Item *Verac.* ait ſolitos quoſdam Indos ſic ea inire (ſepeliam te quando morieris.)

Præmitto 2. qñ verba ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſſe intentioni contrahentium, *c. intelligētia de verb. ſignif.* in foro aũt externo ſtandum erit cōi verborum intelligentiæ. vnde cogendus eſt vterq; ab eccleſia ad ſeruãdam promiſſionē, ſecũdũ cōmunem intelligentiã regionis illius, *c. ex literis el 1. de ſponſal.* Inſpicienda quoq; erit qualitas loquentium. *c. ſolite de maiorit.* Item an tunc tractabatur de matrimonio, an de ſpōſalibus contrahendis, ſi .n. agebatur de matrimonio, verba dubia pro matrimonio intelligi debent, & non pro ſponſalibus. è cōtra vero ſi agebatur de ſponſ. verba dubia debent accipi pro illis, & non pro matrimonio, *c. ex intelligentia eo*. Qñ vero non conſtat de intentione contrahentium, & verba ſunt dubia, etiam in conſcientia ſtandum erit communi intelligentiæ verborũ ſecundum vſum regionis illius. ſic de vouente aſſerunt *Palud. Ang. Lop.* & hoc procedit qñ contrahentes intelligunt illam cōem loquendi formã.

Præmitto 3. in dubio ſēper eſſe faciendam interpretationem contra illum, qui potuit clarius ſuã mentem aperire, & non fecit, *l. 2. de pactis.* vnde dicenti per verba clara ſe velle cō trahere, ſi reſpondet alter per verba oſcura, credendum eſt voluiſſe contrahere, quia debebat ad interrogata reſpondere, & verba ſequentia accipienda ſunt ſecundum intelligentiam præcedentium.

Præmitto 4. in dubio ſemper fauēdum eſſe fœminis, quia ſimplicius res tractare ſolent, *Henr. Bart. & Petr. Ledes.* Item in matrimonij fauorem ſemper eſſe pronunciãdã ſententiã etiã in foro interno conſcientiæ, vnde in dubio an fuerit verus conſenſus, dicendum eſt fuiſſe verum, & matrimoniũ eſſe validum. Item dubitantem an acceſſerit ad copulam affectu maritali debere confeſſarium cogere ad matrimonium ſeruandum, *Cou. Greg. Lop. & Menoch.*

Præmitto 5. opinionem ſingularē alicuius Doctoris ſi non eſt contra aliquem textum expræſſum, in praxi debere ſeruari quando eſt in fauo-

rem

rem matrimonij,& ſi contra ipſam ſit torrens Doctorum,dummodo tamen alicui probabili innitatur rationi. His præmiſſis videamus modo quaſdã formulas verborum, per quæ ſponſalia,& matrimoniũ contrahi ſolent.

Prima formula pôteſſe Accipio te in meam,& hæc facit matrimonium *c.penul. de ſponſ.* Habeo te, teneo te in vxorem,ex nunc prouidebo tibi ſicut vxori, ex nunc reputo te in vxorem. Item ſi alteri quærenti, vis accipere hanc in vxorem? Reſp. ſponſus,volo, placet, accipio. Item volo te in virum, volo te in vxorem. quia licet verbum (*volo*) importet futurum, quando adiungitur infinitiuo,iunctũ tamen accuſatiuo importat conſenſum de præſenti.

2. Formula eſſe pôt. accipio te in craſtinum, & deinceps. & hæc facit tantum ſponſalia, quia eſt conſenſus de futuro.

3. Eſt. promitto me ducturum Mariam, ducam, vel accipiam Mariam, & hæc inducit ſponſalia, quia eſt tm̃ promiſſoria. Si aũt quis diceret (promitto me deſponſaturum Mariam) hic ſponſalia non facit, ſed tantum promittit ea ſe facturum.

4. Formula eſt (ex nũc, vel ſemper, vel omnibus diebus vitę meę, vel deinceps, vel poſthac, vel ab hoc tempore, habebo, tenebo te in vxorem, prouidebo tibi ſicut vxori, tractabo te ſicut vxorem, eris mea vxor) & hæc facit matrimonium de præſenti, *c. ex parte de ſponſal. c. ſi quis diuinis 30. q. 5.* verba autem debent importare executionem, & non promiſſionem. Nec matrimonium in hoc caſu eſt tantũ contractus, ſed eſt quoq; ſacramentũ, quia cũ non habet determinata verba ſicut, v.g. baptiſmus, pôt per quęlibet verba fieri, dummodo internũ denotent conſenſum.

5. Formula eſt. habebo te, tenebo te, tractabo te vt vxorem, nulla addita particula de præſenti, & hæc conſtituit ſponſalia tantũ, quamuis contrarium ſit ſatis probabile (.ſ. conſtituere verum matrimonium). Item ſi quis diceret (numquã te derelinquã pro alia) faceret tantum ſponſalia.

Si aũt diceretur poſthac eris meus, vel ex nunc eris mea, eſſet verum matrimonium, quia conſenſus eſt de pręſenti. dicente aũt vtroq; contrahente (eſto meus, eſto mea), nõ facit matrimoniũ, quia rogat potius conſenſum, nec de præſenti impertitur.

6. Formula eſt. volo tecum contrahere, te ducere, te habere in vxorẽ, & per hanc oriuntur ſolum ſpõſalia, quia conſenſum de futuro importat.

Limit. 1. quando ad interrogantẽ reſponderet coniux, volo te ducere. Si.n. diceret Lucia, vis me ducere in vxorem, ego accipio te in virũ, & reſponderet vir, volo te ducere, erit verum matrimonium.

Limit. 2. qñ præceſſit tractatus de contrahendo matrimonio de præſenti, tunc .n. videtur conſenſus de præſenti importari per illa verba.

Limit. 3. quando illis verbis (volo te accipere) adderetur particula (*ex nũc* ſi aũt quis diceret volo te eſſe vxorẽ) æquiuoce loqueretur. vnde ſi per verbum (volo) explicetur voluntas

B 2 effi-

efficax eſt matrimonium, ſi vero velleitas, & appetitus, neq; matrimonium eſt, neq; ſponſalia.

DISPVT. XIX.

An per verba negantia contrahantur ſponſalia, vel matrimonium.

PRima Concl. per verba pure negatiua, in quibus nullo modo includitur affirmatio, neq; matrimonium neque ſponſalia fiunt, quia per meram negationem nullus præſtatur conſenſus.

2. Concl. ex verbis purè negantibus (v.g. numquã aliam a te ducam) quamuis non oriatur matrimonium, aut ſponſalia, oritur tñ aliqua obligatio, vnde ſi velit vir contrahere, tenetur cum illa contrahere, cui dixit (numquam aliam a te ducam, ita, *Palud. Adr. Verac. Bart. Ledes. Cuc.* Contra *Sot. & Ludou.* Lop.

3. Concl. ſi negatiuis verbis addatur affirmatio, erit verum matrimonium, veraq; ſpõſalia (v.g. non aliam, ſed te ducam, ducam te, & nõ aliam niſi te) *ex l. quib. de condit. & demonſt.*

4. Concl. hæc negatiua (nullam aliam ducam niſi te) nõ conſtituit ſpõſalia, nec a fortiori ſi eſſet per verba de præſenti conſtitueret matrimoniũ, quia ſenſus non eſt affirmatiuus, ſed exceptius, dicẽdo. n. aliquis (nullam aliam ducam niſi te) vult dicere, nullam ego ducã, quod ſi contrahere deliberauerim, promitto tibi me tecum contrahere. vnde tenetur ad eam ducendam caſu, quo velit contrahere, non autẽ tenetur eam modo ducerẽ ratione ſponſaliũ, ſic a ſimili vouens ſe nullam aliam ingreſſurum religionem niſi Cartuſiã, non tenetur ingredi eam, caſu tamen, quo velit fieri religioſus, tenetur fieri Cartuſianus. ſic *ex l. ſi ſterilis §. penul. de act. ẽ empt.* promittens non vendere niſi huic, nõ tenetur vendere ſimpliciter, ſed caſu, quo voluerit vendere. contra hanc concl. eſt *Abb. Barbat. Alex. Iaſ. Curt. Alciat.* Roſel. *Ang. Silu.* Villalobos, *Cuc. Menoch.* Vngarellus *Palud. Adr. Palac.* eadem quoque dicas de formulis ſequẽtibus, nolo aliã niſi te cõtra *Greg. Lop.* Itẽ nullã aliã, quã te, ducam. Itẽ nullam aliam ducam præter te, quia dictio *Præter*, & dictio *quam* æquiparantur huic negatiue, *niſi* probabile quoq; eſt dictionẽ *præter* eſſe affirmatiuam, ſic tenet *Sotus*, *Ang. Barth. Led. Ludou.* Lop. & Henr.

Vltima concl. ſi ex coniecturis, aut ex verbis antecedentibus colligatur intentionem coniugũ eſſe velle contrahere ſpõſalia, aut matrimonium, verba tunc accipienda ſunt ſecundũ intentionem contrahentiũ, quapropter dictio, *Niſi, præter*, & aliæ negatiuæ accipiendæ ſunt tanquam verè affirmantes.

DISPVT. XX.

An verba de præſenti clandeſtine prolata inter puberes habeant vim ſponſaliũ.

EX *Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 1.* habetur matrimonium clandeſtinum abſq; parocho, & teſtibus nullius eſſe valo-

valoris; quęritur mō an valeat ratione ſpōſaliū. Reſpōdet affirm. *Henriq. af ferens Cardinalium declarationem. Cord. Bart. Ledes. Ortiz. Vega* Verac. & eſt opinio ſatis probabilis. nihilominus.

Reſpo. negat. ex verbis Trid. *ad ſic contrahendum S. Synodus eos omninò inhabiles reddit*, ergo ſi contractus valeret, vt ſpōſalia eſſent contrahētes aliquo modo habiles ad huiuſmodi matrimonium. ita tenet *Nau. Gut. Azebedo Albornoz Spino, Palud. Petr. Led. Rodr. Lud. Lop. & Vega.*

Ampl. 1. etiam ſi iuramento firmatum fuerit matrimoniū clandeſtinū.

Ampl. 2. etiam ſi quis virginē ſub hoc prætextu violauerit.

Ampl. 3. etiā ſi contrahentes clandeſtine habuerint aīum ſe obligandi cō mō, quo poſſunt, quia ſolum aīum internum, deficiente contractu externo, non ſufficit ad obligationē inducendam. Secus de religionē profitente ante 16. annum, & habenre aīum ſe obligandi eo modo, quo poteſt, hic, n. tenetur ad votū ſimplex caſtitatis.

DISPVT. XXI.

An matrimonium inter impuberes, aut inter puberem, & impuberem habeat vim ſponſalium.

Reſpondetur affirmatiuè.

DISPVT. XXII.

An ſubarratio annuli ſit ſufficiens indicium ſponſalium.

PRima concl. ex ſe annuli miſſio ē ſignum æquiuocum, pōt. n. mitti ob amorem turpem, ex loci aūt conſuetudine pōt eſſe ſignum ſponſaliū, aut matrimonij, præſertim qū præceſſerunt verba de ſponſalibus, aut matrimonio, contrahendis.

2. Concl. ſi verba alterius coniugis præceſſerint, immiſſio, & receptio annuli operatur conſenſum, & acceptationem alterius. quia recipiens illum cenſetur conſentire. & hoc verum eſt in quocūq; digito ponatur annulus.

3. Concl. ſi inter amicos tractatum fuit de ſponſalibus, & ſponſus mittit ad ſponſam iocalia, & annulum, hæc ſi ab ipſa acceprentur, conſtituent ſponſalia inducentia obligationem.

4. Concl. viro promittenti matrimonium, ſi fœmina porrigat manum ad fidem recipiendam facit ſpōſalia, eaq; valida, multo magis, ſi in repromiſſionem traderet corpus. quod ſi quis accepta manu mulieris diceret, do tibi fidem me tecum contracturū, cui fœmina non reſponderet, non fierent ſponſalia ſic. *D. Ant. Tab. Arm. Barth. Ledes.*

5. Concl. ſi parentes mittunt annulum, non faciunt ſponſalia, ſed liberam donationem. ſecus qū ex conſenſu filiorum id facerent.

DISPVT. XXIII.

An tacentibus ſponſis, ſi aliqui nomine ipſorum reſpondeāt ſint valida ſponſalia.

PRima concl. qū parentes nomine filiorum cōtrahunt ſponſalia, vel matrimonium ipſis præſentibus, tacentibus, & clare verba contractus intel-

Digitized by Google

efficax eſt matrimonium, ſi vero velleitas, & appetitus, neq; matrimonium eſt, neq; ſponſalia.

DISPVT. XIX.

An per verba negantia contrahantur ſponſalia, vel matrimonium.

PRima Concl. per verba pure negatiua, in quibus nullo modo includitur affirmatio, neq; matrimonium neque ſponſalia ſiunt, quia per meram negationem nullus præſtatur conſenſus.

2. Concl. ex verbis purè negantibus (v.g. numquã aliam a te ducam) quamuis non oriatur matrimonium, aut ſponſalia, oritur tñ aliqua obligatio, vnde ſi velit vir contrahere, tenetur cum illa contrahere, cui dixit (numquam aliam a te ducam, ita, *Palud. Adr. Verac. Bart. Ledes. Cuc.* Contra *Sot. & Ludou.* Lop.

3. Concl. ſi negatiuis verbis addatur affirmatio, erit verum matrimonium, veraq; ſpõſalia (v.g. non aliam, ſed te ducam, ducam te, & nõ aliam niſi te) *ex l. quib. de condit. & demonſt.*

4. Concl. hæc negatiua (nullam aliam ducam niſi te) nõ conſtituit ſpõſalia, nec a fortiori ſi eſſet per verba de præſenti conſtitueret matrimoniũ, quia ſenſus non eſt affirmatiuus, ſed exceptius, dicẽdo .n. aliquis (nullam aliam ducam niſi te) vult dicere, nullam ego ducã, quod ſi contrahere deliberauerim, promitto tibi me tecum contrahere. vnde tenetur ad eam ducendam caſu, quo velit contrahere, non autẽ tenetur eam modo ducere ratione ſponſaliũ, ſic a ſimili vouens ſe nullam aliam ingreſſurum religionem niſi Cartuſiã, non tenetur ingredi eam, caſu tamen, quo velit fieri religioſus, tenetur fieri Cartuſianus. ſic *ex l. ſi ſterilis §. penul. de act. ẽ empt.* promittens non vendere niſi huic, nõ tenetur vendere ſimpliciter, ſed caſu, quo voluerit vendere. contra hanc concl. eſt *Abb. Barbat. Alex. Iaſ. Curt. Alciat.* Roſel. *Ang. Silu.* Villalobos, *Cuc. Menoch.* Vngarellus *Palud. Adr. Talac.* eadem quoque dicas de formulis ſequẽtibus, nolo aliã niſi te cõtra *Greg. Lop.* Itẽ nullã aliã, quã te, ducam. Itẽ nullam aliam ducam præter te, quia dictio *Præter*, & dictio *quam* æquiparantur huic negatiue, *niſi* probabile quoq; eſt dictionẽ *præter* eſſe affirmatiuam, ſic tenet *Sotus*, *Ang. Barth. Led.* Ludou. Lop. & *Henr.*

Vltima concl. ſi ex coniecturis, aut ex verbis antecedentibus colligatur intentionem coniugũ eſſe velle contrahere ſpõſalia, aut matrimonium, verba tunc accipienda ſunt ſecundũ intentionem contrahentiũ, quapropter dictio, *Niſi, præter*, & aliæ negatiuæ accipiendæ ſunt tanquam verè affirmantes.

DISPVT. XX.

An Verba de præſenti clandeſtine prolata inter pubcres habeant vim ſponſaliũ.

EX *Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 1.* habetur matrimonium clandeſtinum abſq; parocho, & teſtibus nullius eſſe

valo-

Digitized by Google

valoris; quęritur mō an valeat ratione ſpōſaliū. Reſpōdet affirm. *Henriq. af ferens Cardinalium declarationem. Cord. Bart. Ledes. Ortiz. Vega* Verac. & eſt opinio ſatis probabilis. nihilominus.

Reſpo. negat. ex verbis Trid. *ad ſic contrahendum S. Synodus eos omninò inhabiles reddit*, ergo ſi contractus valeret, vt ſpōſalia eſſent contrahētes aliquo modo habiles ad huiuſmodi matrimonium. ita tenet *Nau. Gut. Azebedo Albornoz. Spino, Palud. Petr. Led. Rodr. Lud. Lop. & Vega.*

Ampl. 1. etiam ſi iuramento firmatum fuerit matrimoniū clandeſtinū.

Ampl. 2. etiam ſi quis virginē ſub hoc prætextu violauerit.

Ampl. 3. etiā ſi contrahentes clandeſtine habuerint aīum ſe obligandi eò mō, quo poſſunt, quia ſolum aīum internum, deficiente contractu externo, non ſufficit ad obligationē inducendam. Secus de religionē profitente ante 16. annum, & habente aīum ſe obligandi eo modo, quo poteſt, hic .n. tenetur ad votū ſimplex caſtitatis.

DISPVT. XXI.

An matrimonium inter impuberes, aut inter puberem, & impuberem habeat vim ſponſalium.

Reſpondetur affirmatiuè.

DISPVT. XXII.

An ſubarratio annuli ſit ſufficiens indicium ſponſalium.

Prima concl. ex ſe annuli miſſio ē ſignum æquiuocum, pōt .n. mitti ob amorem turpem, ex loci aūt conſuetudine pōt eſſe ſignum ſponſaliū, aut matrimonij, præſertim qū præceſſerunt verba de ſponſalibus, aut matrimonio, contrahendis.

2. Concl. ſi verba alterius coniugis præceſſerint, immiſſio, & receptio annuli operatur conſenſum, & acceptationem alterius. quia recipiens illum cenſetur conſentire. & hoc verum eſt in quocūq; digito ponatur annulus.

3. Concl. ſi inter amicos tractatum fuit de ſponſalibus, & ſponſus mittit ad ſponſam iocalia, & annulum, hæc ſi ab ipſa acceptentur, conſtituent ſponſalia inducentia obligationem.

4. Concl. viro promittenti matrimonium, ſi fœmina porrigat manum ad fidem recipiendam facit ſpōſalia, eaq; valida, multo magis, ſi in repromiſſionem traderet corpus. quod ſi quis accepta manu mulieris diceret, do tibi fidem me tecum contracturū, cui fœmina non reſponderet, non fierent ſponſalia ſic. *D. Ant. Tab. Arm. Barth. Ledes.*

5. Concl. ſi parentes mittunt annulum, non faciunt ſponſalia, ſed liberam donationem. ſecus qū ex conſenſu filiorum id facerent.

DISPVT. XXIII.

An tacentibus ſponſis, ſi aliqui nomine ipſorum reſpondeāt ſint valida ſponſalia.

Prima concl. qū parentes nomine filiorum cōtrahunt ſponſalia, vel matrimonium ipſis præſentibus, tacentibus, & clare verba contractus intel-

intelligentibus valent illa ſponſalia, vel matrimonium, *c. vn. de deſponſ. impub. in 6.* quod habet locum, qñ filij interne conſentiunt, ſecus qñ in foro conſcientiæ diſſentirent.

Ampl. 1. concl. procedere etiam in matre pro filijs tacentibus, & præſentibus, quia ratio decidendi, *ex c. vn. cit.* non ſumitur ex patria poteſtate, ſed ex amore paterno, quia pater plus amat filios quam ſeipſum, ergo cum mater amet etiam filium, cenſetur pro illo tacente, & præſente poſſe contrahere, *Francus Henr. D. Ant. Ang. Tab. Brunel. Palud. & alij.*

Ampl. 2. in patre circa filios emancipatos, ſpurios, & ex damnato coitu genitos.

Ampl. 3. procedere ēt poſt Conc. Trid. quia poſſunt parētes corā parocho, & teſtibus reſpōdere pro filijs p̄ſentibus, & per verecundia tacentib.

2. Concl. ſi alij a parentibus, qui non ſunt electi procuratores ſpondeant matrimonium, vel reſpondeant parocho, licet ſint præſentes, & tacerent ſponſi, non fierent ſponſalia valida, nec matrimonium. nā licet matrimonium ex ſe ſit appetibile, tamē poteſt præſumi nociuum, cum hac, vel illa muliere. validum tñ erit matrimonium ſi expreſſa ſequatur ratificatio contrahentium, vt dicit *Innoc.* aut aliquod ſignum explicans internum conſenſum. contrarium tenet *Hoſt. Rodr. Ricc. Vict. tres Ledes. Angl. Sot. Henr. Lud. Lop. Candel. Vega, & alij.*

Limit. concl. qñ ex conſuetudine loci ſolent alij pro ſponſis contrahere. ſic apud indos Gubernator exprimit conſenſū noīe contrahentium.

3. Concl. ſponſalia contracta pro filijs abſentibus, ſeu infantibus ſunt nulla, etiā ſi effecti puberes ſciant eorum parentes contraxiſſe pro ſe ſponſalia, & non reclamarent, *c. vn. de deſp. imp. in 6.* contraria ſententia eſt ſatis probabilis, quam tenet, *D. Th. Pal. Vict. Sot. Enr. Bart. & Pet. Ledes. Rodr. & alij.*

Limit. concl. qñ tacite, vel expreſſe filij doli capaces ea rata habeterent, tunc. n. valida fiunt ſponſalia.

DISPVT. XXIV.

Ad quid teneantur promittentes pro abſētibus matrimonium quando hi conſentire nolunt.

PRomittens matrimoniū pro abſente, & inſcio, ēt ſi præſtaret iuramentum, non eſt periurus, tenetur tamen oēm diligentiā adhibere adhoc, vt abſens certioratus conſentiat, quod ſi nolit conſentire liber manet a præſtito iuramento. ſi aūt negligēs fuerit, tenetur in cōſciētia reſtituere damna ſubſecuta ex ea omiſſione, *Mol. de iuſt.*

DISPVT. XXV.

An promittens pro abſenti ſub certa pœna teneatur ad illam quando abſens non vult ſtare eius promiſſis.

COncl. Qui promittit ſub aliqua pœna ſe facturum *vt Titius v. g. aſſentiatur matrimonio*, adhibito diligen-

ligenti, & non ficto conatu, ſi Titius nolit conſentire, non tenetur ad pœnam *Communiter DD. contra Aret, Ruynum, Alciat. Carol. Ias. & in partem contra Couar. & alios*, & hoc eſt verum tã de iure cõi, quam in Regno Caſtellæ contra *Viliabol Olanum Azeb.* non obſtante quod promittens adderet ſe cum effectu facturum.

Limit. 1. quãdo quis promiſit alicui ſe facturum, vt aliquod regiũ officium obtineret ſi duceret Luciã, tũc ſi promittens intendebat rei difficultatem, & incertitudinem, tenetur in cõſcientia ad reſtituendã æſtimationem rei promiſſæ.

Limit. 2. quando quis promittit ſe ſeruaturum contrahentem indemnem alioquin ſe de proprio ſoluturũ, quia hoc habet rationem compenſationis potius quam pœnæ *Dec. Maran. Con. & alij*.

Limit. 3. quando promiſit quis Titiũ fideiuſſorem ſub certa pœna, ſi nolit hic fideiubere, tenetur promittens ad dandum aliũ idoneum fideiuſſorem *Bal. Aret. Dec.*

DISPVT. XXVI.

An verba promiſſionis debeant ferri in perſonam determinatam.

PRima Concl. ſi verba promiſſoria ſponſalium nõ ferantur in perſonam certam, non erunt valida ſponſalia. v.g. ſi pater promittat vnam ex filiabus, & illæ omnes cõſentiant cõſentiente viro, in hoc caſu non oritur publica honeſtas, nec valida ſunt ſponſalia.

2. cõcl. quãdo pater promiſit vnã ex pluribus, poteſt eligere quã maluerit filiam, eãq; ſponſo offerre, quã ſi nolit accipere, liber manet promittens ab obligatione. Quod ſi omnes morerẽtur, tenetur in conſcientia dare illã, quæ ſuperfuit, quia aliter fides adimpleri non poteſt. & hoc procedit etiã ſi eius ãĩus fuiſſet ſe nõ daturum hãc ſuperſtitem: quod in foro externo verum eſt, in foro tamen conſcientiæ ſi habuit animũ dandi determinatam filiam. *v. g. Luciam*, mortua hac, non tenetur dare aliam ſuperſtitem, quãuis abſoluta, & indeterminata ſint verba promiſſionis, quia ficte promittens matrimonium non tenetur in conſcientia promiſſioni ſtare, ſemoto tamen ſcandalo, & damno.

Qđ ſi ſponſus cũ vna ex filiabus illius, qui promiſit ſponſalia, copulam habuit, non tenetur eius pater eam ſponſo dare, ſi ſponſalia non fuerint cum illa contracta, quia delictũ alterius non debet nocere innocenti; nec aliquam ex aliis filiabus põt ampliús ei dare ꝑpter contractã affinitatẽ.

3. Concl. qui pater promiſit Caio filiam noĩe Mariam, & caſu quo nolit, promiſit ei Annam eius ſororem, ſi illa conſentit non poteſt pater dare Annam Caio propter publicã honeſtatem ortam ex ſponſalibus validis, ſi autem Maria non conſentijt, debet pater traddere Annam iuxta fidem præſtitam.

4. Concl. Titius promittens ducere vnam ex pluribus, ſi plures repromittant, aut conſentiant, põt quam ma-

mauult eligere,& electa tenetur contrahere. ſi aũt pater promiſit dare Titio vnam ex pluribus conſentientibus, tenetur Titius illam acceptare, quam tradit ei pater, quia electio eſt promittentis.

5. Concl. attẽto iure antiquo, ſi Titius promittat ſe ducturum vnam ex pluribus, & poſtea aliquã ex illis carnaliter cognoſcat, verum per copulã ſtabilitur matrimoniũ, q̃a ex hoc pręſumitur clariſſime electio. qđ procedit non ſolum quando promiſſio fuit facta pluribus ſororibus, ſed etiam quãdo facta fuit pluribus extraneis.

Limit. 1. qñ fœminæ, quibus Titius promiſit, non repromiſerunt, quia tunc non ſunt ſponſalia, ideoq; in verum matrimoniũ tranſire nõ poſsũt. vnde promittens ducere vnã ex Meſſanenſibus fœminis, ſi quã carnaliter cognoſcit, non facit cum ea matrimonium, etiam attẽto iure antiquo, quia nulla adfuit repromiſſio.

Limit. 2. qñ Titius dixiſſet pluribus fœminis, promitto vob. me oẽs vos ducturũ, tunc ẽt ſi oẽs repromitterẽt, & Titius cum aliqua rẽ haberet, non faceret matrimoniũ, q̃a illa promiſſio facta eo mõ nõ fuerũt ſpõſalia.

6. Concl. attento iu. Conc. Trid. copula habita a promittente cũ vna ex conſentientibus, neq; matrimonium efficit, neq; ſponſalia, quia ſemper huiuſmodi copula eſt fornicaria inter cõiuges, ob defectũ parochi, & teſtiũ.

Limit. concl. qñ promiſſio fieret coram parocho, & teſtibus, & coram iiſdem conſumaretur copula affectu maritali, in hoc caſu verum eſt matrimonium, quia ſeruatur forma in Triden. præſcripta.

DISPVT. XXVII.

An ſponſalia obligent ſub p. m.

Reſpondetur affirmatiue.

DISPVT. XXVIII.

An teneatur ſtatim implere qui nullo præfixo termino ſponſalia contraxit

Reſpondeo qñ dies non eſt promiſſioni appoſita non tenetur promiſſor ſtatim implere, ſed tunc qñ id requirit ille, cui facta ẽ promiſſio. vnde qui abſolute promiſit Titio ſe ducturũ eius filiã, ſi Titius reclamet, & promittens poſſit abſq; incommodo, tenetur ſtatim contrahere cũ illa, quod eſt generale in omni debito, cui dies præfixa non ſit. In foro autẽ conſcientiæ tenetur debitor ſoluere ante requiſitionẽ creditoris, quando præſumitur creditor propter metum reuerentialem non petere, aut qñ ex obliuione non petit. vnde (quia fœminæ ob verecundiam, aut propter metũ ne tędio afficiãt nouos ſpõſos, ſæpius non audent requirere ſeruandam ſibi promiſſionem), non erit tutus in conſcientia ſponſus, qui, dum commode poteſt, nimiũ differt matrimonium, quia ea dilatio data à fœminis non eſt voluntaria, qui vero promittit ſe ingreſſurum religionem dedicat totum tempus vitæ ſuę Deo, ideoq; differendo votũ defraudat Deum pro eo dilationis tempore:

Digitized by Google

re: vnde ſtatim tenetur votum implere ſi commode poteſt.

DISPVT. XXIX.

An qui adimplere non vult ſponſalia cogendus ſit per iudicem.

D. *Th. Ang. Arm. Angl. Segura Rodr. & alij* tenent non eſſe cogẽdum, quia coactum daret cõſenſum, ideoq; inualidum eſſet matrimoniũ. probatur, *ex c. requiſiuit de ſpons. & c. 2. eo.* Alij hoc tantũ dicunt in ſponſalibus iuratis, quando. ſ. interceſſit iuramentum, *c. ex litteris el. 2. co. ita Corradus Tab. Minch. Alc. Sot. Viguer. Barth. Led. Beia & alij* nihilominus ſit nrã.

Concl. ſi poſt debitas monitiones nolit promiſſor ſtare ſponſalibus, & nullã iuſtam pro iis diſſoluendis allegauerit cauſam, poteſt etiam per cenſuras compelli ad illa ſeruanda, & per carceres, quia ex officio tenetur iudex compellere ad reddendum vnicuiq;, quod ſuum eſt.

Ampl. 1. et ſi iuramento firmata non ſint ſpõſalia, quia ratio coactionis oritur ex iniuſtitia, quã cõmittit promiſſor nolens ſtare promiſſis, & eccleſia non ſolum compellit iurantes, ſed etiam promittentes *c. 1. & 2. de pact.* quod ſi iurauit promiſſor ſponſalia, arctius erit cogendus ratione maioris vinculi.

Ampl. 2. poſſe etiam iudicem ſecularẽ compellere promiſſorem ad ſpõſalia ſeruanda, qñ lis non eſt mota ſuper inualiditate, aut reſciſſione eorum. ſic. n. ad obſeruantiã reliquorũ contractuũ ſuos cogit ſeculares. ſed quia regulariter, & communiter ſemper opponitur a nolente ſtare promiſſis aliqua cauſa nullitatis, aut reſciſſionis, ideo vt plurimum ſemper adiri debet eccleſiaſticus iudex.

Limit. Cõcl. qñ attentis circũſtantijs prudens iudex arbitratur ex inuitis nuptijs grauia mala, & ſcandala oriri, diſſenſiones, iurgia, virumque probabiliter derelicturũ ſponsã, quia expedit eccleſiæ minus damñũ permittere. Nec opus eſt, vt ſcandala ex hinc oritura conſtent iuridice, vt voluit *Petr. Ledes.* ſed arbitrio ipſius iudicis relinquitur, ideoque non debet ſtrictiſſime cogere nolentem contrahere, ne cõſenſus detur coactus, & inuoluntarius: & ſic obſtinatum, ac deperditum coniugẽ monitione potius debet allicere, quam coactione exaſperare, *Couar. Fortun. Carrerius Cucus, Menoch. Azeb. Guttier.*

Adde. ſi iudex excommunicauerit renitentem promiſſorem, videritq; nihil prodeſſe cenſurã, debet illũ abſoluere quãuis abſolutionẽ nõ petat.

DISPVT. XXX.

An contra frangentem fidem ſponſalium poſſit pœna opponi.

PRima concl. pœna adiecta contractui ſponſalium eſt irrita, ac nulla, quapropter datã non ſeruans fidem; nec de iure ciuili, nec in cõſciẽtia tenetur eam ſoluere, ne propter timorẽ ſoluendæ pœnę coacta fiant matrimonia *c. gẽma de ſpons. l. titia. de verb. oblig. & l. fin. C. de ſpons.*

Ampl.

Digitized by Google

Ampl. 1. etiam ſi nō ipſi ſponſi, ſed eorum conſanguinei apponerent pęnam, dummodo ſint ita adſtricti ſanguine cum ſponſos, vt probabiliter ſuſpicetur ſponſos contrahere ad liberandum eos a pactuita pœna.

Ampl. 2. et ſi amici, & familiares appoſuiſſent pœnam, dummodo credatur probabiliter, ſponſos non ſimpliciter libere contrahere.

Ampl. 3. qñ extraneus promittit pœnam a quo poſſunt ſponſi offendi, & bonorum iacturam pati, v.g. ſi domini oppidi vbi ſponſi habitant promitterēt pęnas pro ſpōſalibꝰ faciēdis.

Ampl. 4. qñ promittentes pęnā fuerint tutores, aut perſonæ, quibus ſpōſi ſubduntur. Secus vero dicendum qñ familiares, parētes conſanguinei, aut tutores promiſerūt ſe facturos, & curaturos ſpōſalia ſub certa pœna, quia tunc pęna appoſita non cadit ſupra libertatē matrimonij, nec per illam inducuntur ſponſi ad cōtrahendum, ſed obligantur parentes, &c. ad curandum eorum aſſenſum.

2. Concl. pęna appoſita ab extraneis, quæ nullo ex ſupradictis modis tangit ſponſos, eſt valida, & firma. niſi extranei nomine parentum, aut ſponſorū promitterent pęnam, quia tunc pœna eſſet ſoluenda ex bonis parentum, aut ſpōſorum id mandantium.

3. Concl. ſi ſponſus promittat extraneo ſub certa pęna ſe facturū hæc, vel illa ſponſalia, ſi ea non facit, non tenetur ad pęnam, quia eſt contra matrimonij libertatem. eadem a ſimili dicas ſi mulier (quamuis vidua) promittat alicui ſe non nupturam, ſub certa pęna, quam non tenetur ſoluere, caſu quo nuberet *Alber. Alciat.*

4. Concl. non valet pęna de matrimonio contracto diſſoluendo, v.g. ſi quis promittat ſub pœna ſe non ingreſſurum religionē ante conſummationem matrimonij: ſe non petiturū diuortiū in caſu adulterij, &c. *Cuman. Hoſt. Card. Ne. Prep. Cuc. Alciat.* Valida tñ erit ſi quando fauore matrimonij apponatur, v.g. ſi vir promittat ſub pęna ſe non acceſſurum ad concubinam, ſi accedit tenetur ad illam ſoluendam.

5. Concl. Quantumcumq; modica ſit appoſita pęna, etiam inter magnates, ſemper odioſa eſt, ideoq; nulla, & inualida; *quidquid dicat Cynus. Io. And. & Henr.*

Vlt. concl. quãuis reſiliens a promiſſis ſpoſalibus non teneatur ſoluere appoſitam pęnam, nec lucrum ceſſans popter nō tactū matrimoniū, tenetur tñ ad damnum emergens, id eſt ad expenſas, quas ratione ſponſalium fecit alter ſponſus, & hoc ratione iniuſtitiæ, quā commiſit violans præſtitam fidem, quicumq; .n. a contractu quocumq; modo iniuſte recedit, tenetur reſarcire damna ex inde ſecuta, & hoc de iure naturę, vñ ſi promitterent ſponſi ſe ſoluturos intereſſe caſu, quo alter eorū reſiliret, teneret hæc pœna ſub nomine intereſſe, non aūt ſub noīe pęnæ. Contra cōcl. (ad nullum .ſ. intereſſe teneri recedentem a fide) tenet. *Hoſt. Bart. Cumanus, Imola, Iaſ. Alciat.* Alberic. *Ioan. And. Anton. Abb. Aret. Henric. Roſ. Angel. Silu. Brunellus.*

DI-

DISPVT. XXXI.

An recipiens huiuſmodi pœnam inualidam teneatur ad reſtitutionem.

COncl. probabile eſt eum, cui ſoluta eſt pęna in ſponſalibus appoſita, teneri ad eam reſtituendam, quia contra leges accepit: probabilius tñ eſt non teneri, quia leges tm̃ liberant promittentem ab onere ſoluendi, non inhabilitāt accipientem.

DISPVT. XXXII.

Quid de pœna iuramento firmata?

PRima Concl. iuramentum contra bonos mores naturales præſtitũ non obligat, ideoq; ſeruari non debet. R*egula non eſt obligatorium de reg. iur. in 6.* ſecus fortaſſe quando eſt contra bonos mores ciuiles, *vt infra dicemus* Contra bonos mores naturales eſſe iuramentũ dicitur quando res promiſſa tendit ad P. ſaltē V. & ſine illo impleri non põt. Contra bonos mores ciuiles; quãdo res promiſſa alioquin eſt licita, & abſq; P. impleri poteſt, vergit tamen in damnum communitatis, & Reipublicæ. Hinc infertur obligare iuramentũ metu extortũ, vel iuramentũ ſoluendi vſuras, quia ex parte iurantis licitum fuit *c. debitores de iure iur. c. verum & c. ſi vero eo.* quoties vero iuramentũ eſt nullũ, nec relaxatione, nec diſpenſatione opus eſt.

2. Concl. quando iuramētum obligat ob diuini nominis honorē donec relaxetur, non autem confirmat contractũ, tunc nullum ius, nullũq; robur addit de nouo contractui, ſed remanet contractus ac ſi iuratus non eſſet, ideoq; ſi abſq; iuramento erat inualidus, talis etiam remanet poſt iuramentũ. Quãdo autē iuramētũ firmat contractũ alioquin ſine iuramēto nullũ, tunc addit vim cõtractui, qui ratione pręſtiti iuramēti remanet firm°.

3. Concl. quãdo contractus nõ firmatur iuramento, hoc relaxato, extinctus eſt cõtractus, cum à principio fuerit nullus. quando autem iuramento firmatur, non poteſt peti abſolutio iuramēti, nec facta ſolutione conceditur repetitio, quia omninò firmus, & irreuocabilis manet *c. 2. de pact. in 6.*

4. Concl. quando iuramentum nõ firmat cõtractum, ſed propter Dei honorem ſolũmodo eſt ſeruandũ: tunc licet petere relaxationem, quę facile concedi poteſt à Pręlato, qui Dei Vicarius eſt, Deus .n. acceptauit iuramentum in fauorem tertii, cui nullũ ius acquiritur per iniuſtũ cõtractum; ideoq; relaxari põt eius acceptatio.

5. Concl. ſi iuramētum ſit tantum de ſoluendo, & non confirmat cõtractum, poteſt iurans ſoluere, & ſtatim repetere, qñ non vult petere relaxationem *c. ad audientiam de his quę vi.* Secus quando iuramentũ fuit ēt de non repetēdo, tũc .n. relaxatione opus eſt, *Hoſt. Ant. Abb. Bart. Cou. Gutt. & alij.*

Dices quando nam iuramentũ firmat contractum, quando vero illum non firmat, & obſeruandum eſt? pro quo ſint duæ regulę.

Prima eſt quoties actus in fauorem publicũ principaliter prohibetur nõ

fir-

firmatur iuraméto: quoties autē principaliter prohibetur ob priuatam vtilitatem, firmatur iuramento, quamuis ſecundario, & minus principaliter reſpiciat illa prohibitio bonum publicum *c. ſi diligenti de foro compet.* vbi renūciatio fori facta a clerico eſt nulla non obſtāte qđ fuerit iurata. ratio, quia fuit contra bonos mores, & in præiudicium tertii, ideſt totius ſtatus clericalis. Et *authent. Sacr. puberum C. ſi aduerſ. vendit.* firmantur contractus pupillorū fauore, quamuis alias eſſent nulli, & hoc ratione iuramenti Item *c. cum contingat de iure iur. & c. 2. eo. in 6.* alienatio fundi dotalis mulierum fauore iurata firmatur. An autem iuramentum ſuper cōtractu prohibito ob publicam vtilitatē relaxatione indigeat, an omninò inualidū ſit, illaq; nō indigeat, dubiū eſt. Veri⁹ tamē eſt eſſe ipſo iure nullum, ideoq; non opus habere relaxatione *c. ſi diligenti de foro compet. Abb. Alcia. Ne. Ant. Paul.* mod⁹ autem dignoſcendi quando contractus prohibeatur ob vtilitatem priuatam, & quando ob publicam, talis eſt. Si lex diſponit de rebus priuatorum, & vtilitas immeditate defertur priuatis perſonis, licet ſecundario ſit ob bonum publicum, dicitur prohibitio reſpiciens bonum priuatum principaliter, & abſolute, v. g. diſponit lex ne contractus fiant à pupillis abſquè curatorū cōſenſu. Itē ne fundus dotalis alienetur. & ſimilia. Qñ autē prohibet ne arma vel equi extra regnum deferantur, tūc id facit ob publicum bonum, regnum. n. remaneret ſine armis; ſecus quando pupillus, aut mulier amittit fundum, amiſſum. n. fundum alter poſſideat neceſſe eſt.

2. Regula eſt quod licet contractus quando eſt prohibitus ob ſolam priuatam vtilitatem firmetur iuramento, tamen quando adeſt turpitudo ex parte creditoris, in cuius fauorē iuratur, non firmatur iuramento, vnde poteſt peti relaxatio iuramenti, & ſi fiat ſolutio, poteſt ea ſtatim repeti, quia tales cōtractus ſunt a iure reprobati in odium creditorum, ſemper tñ debet ſeruari iuramentum ob reuerētiam diuini nominis vſq; dum ſoluatur. Exemplum eſt in eo, qui iurauit ſoluere vſuras. Item qui vi, & metu iurauit ſe aliquid facturum. Turpitudo autem ex parte creditoris debet eſſe contra ius naturale, aut diuinum; ſi. n. ſolum contra ius humanū eſſet, firmatur contractus accedente iuramento *c. quamuis pactum de pact. in 6.* cui non ſatisfit ſi poſt factam ſolutionem repetatur debitum ſolutum, quia per iuramentum fit inexpugnabilis contractus.

Hinc infertur poſſe Epiſcopum relaxare iuramentum quoties adeſt turpitudo ex parte recipientis, quia nullū ius ipſi acquiritur, imo ex lege iuſtitiæ tenetur reſtituere, & primo Iuramētū ſoluēdi vſuras *Fatētur oēs.* *Itē* iuramētum metu extortum *Innoc. Ant. Panorm. Ne. Feli. Ang. Mol. Rod. Cou. & alij.* Tandem quoties iurans patitur iniuriā in præſtādo iuramēto, pōt Epiſcop⁹ id relaxare *Abb. Ang. Imo. Rod. Sil. Tab. Cou. Henriq. Mol. Arag.* quapropter ſi quis metu coactus iurauit ſe facturum quod aliàs tenebatur fa-

ce-

cere poteſt petere relaxationem iuramenti ad hoc ne periurus ſit non adimplendo *Hoſt. And. Abb. Neuo. Couar.* Et quamuis aliqui dicant poſtquam adimpletum eſt periuriũ (quia .ſ. aduenit dies in qua iurauit ſe ſoluturum, eaq; tranſacta, non adhuc ſoluit) non poſſe iurantem petere relaxationem, quia permanet in periurio cum adhuc non ſoluit, ideoq; teneri ſoluere, & ſtatim repetere *ita Cou. Feli. Cardin. Abb. Imo. Brun.* tñ verius eſt ſe iurantem pōt eccleſiã adire, ab eaq; relaxationem petere *Ant. & Nauo.*

6. Concl. iuramẽta in quibus ineſt turpitudo ex parte creditoris nõ poſſunt per Cruciatam relaxari, neq; per priuilegia concedentia votorũ cõmutationem cõmutari, *quidquid dicat Rodr. & Bart. Ledes.* Poterunt tñ quando in priuilegio datur facultas relaxandi, vel commutandi iuramenta abſq; intereſſe, & præiudicio partis, quia tertiũ in his iuramentis nullum acquiſiuit ius ob turpitudinem, ideoq; nullum ei irrogatur præiudicium.

7. Concl. pōt iurãs adire iudicem, tum ſpirituałẽ, *c. 1. de iure iur. Ne. Abb. Cou.* tum etiam ſecularem pro laicis, *c. 2. eod. Abb. Alex. Ne. Bald. Lop. Cou. Grat. P. Mol. & alij* ad hoc vt cogat creditorem ad remittendum pręſtitũ iuramentum, quando relaxationem petere non vult *c. 1. de iur. iur.* & iudex eccleſiaſticus pōt ẽt laicos ad id cogere. qñ aũt dubitatur an ſit turpitudo in recipiente, aut qñ res, de qua præſtitum eſt iuramentum non pertinet ad forum ſecularẽ; de eo cognoſcere non poteſt iudex ſecularis, *Abb. Alex. Tab. Matt. de Afflic. P. Mol.* Nolente vero parte iuramẽtũ remittere pōt iudex laicus remittere non relaxãdo illud, ſed declarando iurantẽ non poſſe adſtringi ratione talis iuramenti.

8. Concl. quamuis probabile ſit pęnam ſponſalibus adiectam iuramento firmari, probabilius tamen eſt contrarium, quia talis pęna non prohibetur apponi ratione priuatę vtilitatis, ſed in fauorem publicæ libertatis matrimonij *l. fin. C. de ſpons.* Adde quod culpa ſaltem venialis eſt facere hanc promiſſionem ideoq; eſt contra bonos mores naturales, & per cõſequẽs eſt irrita, ac nulla. ipſa ẽt adimpletio promiſſionis iuratæ eſt p. cũ ſit cõtra ius canonicũ, & ius ciuile, *Bart. Ang. Cuman. Alciat. Salic. Ant. Alex. Prapos. Bertachinus Brunell. Couar. Gom Cucus.*

Vñ infertur huiuſmodi iuramẽtũ de ſoluenda pęna in contractu ſponſalium adiectum non obligare iurantem ad eius obſeruationẽ, nec indigere relaxatione cũ ſit cõtra bonos mores naturales, & cõtra bonũ publicũ.

Tenendo aũt primam ſententiam (quod .ſ. pœna iuramento firmetur) conſequenter dicẽdũ eſt non poſſe ab Epiſcopo relaxari huiuſmodi iuramentum, nec pęnam ſemel ſolutã repeti poſſe, quia non eſt turpitudo in recipiente cum per vim nõ extorſerit. ſic a ſimili, qui iurat ſoluere pecuniã perditam in ludo tenetur eam ſoluere, nec relaxationem ab Epõ petere pōt, nec momẽtanea ſolutione ſatisfacit, contrariũ tenent, *Neuo, Numbertus Nau. Gutt. Cord. Henriq. Azeb. Piliar. Rodr. Cap. Lop. Carb. Sal. Ang.*

Limit.

Limit. tñ quando iurans ſe obligauit eo modo, quo lex permittit, in quo caſu pôt relaxationem petere, vel ſoluere, & poſt modum repetere.

DISPVT. XXXIII.

De pœna, quę conſiſtit in lucro perdendo, aut non acquirendo.

Solet quandoq; hæc, aut ſimilis pęna in ſponſalibus poni (promitto tibi centum ſi mecũ contraxeris, vel lego Titio centum ſi hoc, vel illud ineat matrimoniũ) quæ pęna non cõſiſtit in patrimonio minuẽdo, ſed tm̃ in lucro perdendo, q̃ritur modo an talis pœna valide in ſponſalibus apponatur, pro quo ſit.

1. Concl. conditiones, quas reijcit ius a legatis quaſi impoſſibiles, vel de iure, vel de facto vt ſunt conditiones turpes, & quæ retrahunt a contrahendo, non ſolum in foro externo obſeruandæ ſunt, ſed ẽt in foro interno, ẽt ſi conſtet de contraria teſtatoris voluntate, quia hoc ſtatuit lex ob commune bonũ totius Reipub. *Silu. Ang. Tab. Arm. Bela Couar. Manti. Rimi- nal. Ledes. Mol. Lud. Lop.* exemplum eſt in fœmina, cui relictũ eſt legatum ſi non nupſerit, pôt hæc capere legatũ, & nubere, nec tenetur in conſcientia, nec in foro fori illud reſtituere, quia conditio eſt turpis retrahẽs a matrimonio. Idem quoq; dicẽdum eſt de cõditionibus, quas ius ciu. admittit, quæ etiã in vtroq; foro validæ ſunt.

2. Concl. pœna conſiſtens in lucro non acquirendo interpoſita ab ipſis contrahentibus irrita eſt, v. g. promitto tibi centum ſi mecum contrahas. *l. ſi ita ſtipulatus fuero §. ſi tibi nupt. de verb. oblig. Ang. Couar. Roſel. Brunel. Carrer. & alij.*

Limit. 1. concl. quando hæc promiſſio non fuit cauſa libidinis, ſed cã dotis, & in dubio ſemper præſumitur cauſa dotis, vel in augmentum illius, præſertim qñ promittens centũ eſſet inferioris conditionis, aut ſenior, aut minus pulcra mulier.

Limit. 2. qñ vir cauſa donationis propter nuptias aliquid promitteret fœminæ ſub hac conditione (ſi mihi nupſeris) hæc conditio tenet, quia nõ cadit ſuper donationẽ gratuitam, ſed onerosam in præmium dotis receptę.

3. Concl. licet ſit nulla, & inualida pęna de lucro non acquirendo in ſpõſalibus adſcripta, valebit tamẽ ſi apponatur a non contrahentibus, v. g. lego Titio centum ſi cum Lucia contrahat. vnde Titius eam nolens ducere amittit legatum. quia hæc conditio non habet rõnem pęnæ, ſed eſt allicere Titium, eumq; inducere ad contrahendum cum Lucia matrimonium. *§. 1. l. Titio de cond. & demonſtr. & l. 1. C. de inſtitut. & ſubſtitut.* eadem quoque dic, ſi teſtator diceret (cadat ab hæreditate filia mea ſi Titio non nubat.) quia talis cõditio nõ eſt impoſſibilis, nec turpis. *l. cum ita legatum ff. de condit. & demonſtr. Lap. Couar. Pelaez. Mol. Ludou. Lop. & alij.* Item ſi dicat (inſtituo Titiũ hæredem ſub conditione, vt ducat Luciam, vel aliquã de mea familia, quam ſi non ducat, volo eum hæreditate priuari.)

Hoc

Digitized by Google

Hoc tamen monuerim, quod ſi teſtator vellet Titium contrahere cum aliqua de famil. intelligitur locutus fuiſſe de perſona extra gradus prohibitos, non obſtāte quod in tertio, aut quarto gradu facilis caderet diſpenſatio, quia verba teſtatoris intelligēda ſunt ſecundū ius cōe. Vtrū autem valeat conditio ducendi conſanguineam dicam *lib. 5. diſp. 5.*

Limit. concl. non procedere quando conditio apponitur in legitima, quia legitima de iure debetur, *Couar. Mantic. & Mol.*

Limit. 2. qñ grauaretur legatarius, aut hæres ad contrahendum cum perſona indigna, tunc. n. habetur per non appoſita pęna *l. cum ita legatum de cond. & demonſtr.* Si tamen viduæ legaretur ſub hac conditione, vt indigno nubat, tenet aliquo modo hæc cōditio, quia ſaltē debet vidua ſe abſtinere a ſecundis nuptis ne perdat legatum *Acoſta, Tello, & habetur. l. cum tale de condit. & demonſtr.*

4. Concl. Virgo, cui legatum fuit ſub conditione contrahendi cum certa perſona, ſi contrahat cum alia ex paterno conſenſu, & iuſſu contra voluntatem teſtatoris non amittit legatum, quia virgo honeſte aliter nubere non poteſt, niſi ex paterno conſenſu, & expræſſa voluntate, & licentia parentum, & a ſimili ſi extaret ſtatutum ſub pęna amiſſionis hæreditatis, quod mulier Mediolanenſis non nuberet extra Mediolanum, virgo nubens extra Mediolanum ex paterno conſenſu non poteſt priuari hæreditate *Bald, Beltrand. Mant, Mol.*

5. Concl. iuſſus contrahere cū perſona nobili, ſi ſecundo contrahat cū ignobili, amittit legatum, quia conditio eſt negatiua, ideoq; perpetua v. g. *ne ducat aliam quam nobilem.*

6. Concl. qui grauatus aliquā certam perſonam ducere, primo renuit & poſtea vult eam ducere pœnitens de priori nolitione: Si per eius nolitionem fuit acquiſitum ius alteri, pęnitētia ſubſequēs parū refert, nec ad legatum ipſo iure amiſſum iuuat, ſi aūt legans non priuat legatariū ipſo facto quod renuat, & res eſt integra, nulliq; adhuc eſt ius acquiſitum, tunc prodeſt pœnitentia, ideoq; legatum non amittet.

7. Concl. Titius grauatus ducere Mariam duxit Annam, viduus poſtea effectus eam ducit, non poteſt conſequi legatum, quia, deficiente iā conditione, fuit ſtatim illud irritum, ac nullum *l. hac conditio filia mea, & l. cum ita, & l. hoc genus de cond. & dem.* Idem a ſimili dicas de eo, cui rel.ctum fuit legatū ad hoc, vt Monachus fiat, qui ſi primo contrahat, viduus effectus, non conſequitur legatum quamuis monaſterium ingrediatur.

Dices Titius grauatus Annam ducere, vult eam accipere, illa aūt renuit, pęnitentia vero ducta Anna vult Titium in virū, Titius aūt nōuult, an Titius amittat legatum?

Reſp. 1. cum *Socc. & Mantica* ſi res eſt adhuc integra (quia ſ. Titius non contraxit cum alia) tenetur Annam ducere, alioquin legatum amittet. ſi vero aliā duxit lucratus fuit legatū.

Reſp. 2. vel illud legatū eſt quantita-

titatis v.g. decem modij tritici, vel eſt ſpeciei (v.g. relinquo Titio fundum ſi Annam ducat) ſi eſt ſpeciei, renuente Anna, ſtatim acquirit dominium illius fundi Titius, ideoq; velit poſtea, aut nolit Anna numquam Titius amittet legatum, ſecus ſi eſt quãtitatis re adhuc integra.

Reſp. 3. ſi hæreditas eſt adiacens, & derelicta, quam Titius adiuit ſtatim ac conſtitit ei de voluntate Annæ nolentis cum ipſo contrahere, non perdet amplius Titius illam, ẽt ſi velit Anna, & nolit ipſe contrahere; ſi aũt adhuc non adiuit hæreditatem, tenetur parere conditioni alioquin perdet legatum.

Inquires vlterius an grauatus ducere Luciam ſub pęna amittendi legatum, hæreditatem, vel maioratum, amittat illum, ſi abſq; ſui culpa deficiat cõditio. v.g. moritur Lucia ante adimpletã cõditionẽ, & quid ſimile?

Dico 1. ſi conditio mixta (.ſ. quæ pendet ex voluntate pluriũ) deficiat abſq; culpa grauati, & per culpã alterius, cum quo contrahendum erat, habetur pro impleta, exemplum erit ſi renuat Lucia. *l. 1. C. de inſtit. & ſubſt.*

Dico 2. ſi Lucia cum alio nubat, ẽt ſi (re integra) effecta ſit vidua, & libera, non tenetur eam ducere grauatus, ſed acquiret ſtatim legatũ, quia teſtator de primis nuptijs præſumitũr locutus fuiſſe. *Bal. Imola, Acoſta, Mol.* & hoc habet locum in vltimis voluntatibus tantum.

Dico 3. ſi teſtator diceret lego Luciæ centum ſi Titius cum ea contraxerit, tunc inquirendam eſſe teſtatoris voluntatem, cuius intuitu legatũ fecerit. Si .n. intuitu Titij legauit, eo renuente, nihil conſequetur Lucia; ſi vero intuitu Lucię, poterit hęc aliũ ducere, & legatum non amittere, cũ per ipsã nõ ſteterit quin Titiũ ducat.

Dico 4. ſi conditio mixta abſq; culpa neutrius ex contrahentibus deficiat, quia v.g. moritur alter, qui aſſentiri debebat, tunc amittitur legatum, & ipſo iure eſt nullum *l. legatum. C. de condit. inſer. i*, *& l. in teſtamento la 2. ff. de cond. & demoſt.* quod pluribus limitatur modis.

Primo qñ fauore alimentorum factum eſt legatum, tunc conditio caſu deficiens habetur pro impleta, & legatum non amittitur, v.g. qñ in dotem legatur puellæ pauperi ad hoc, vt cum Titio nubat, hoc mortuo, poteſt illa cum alio nubere, quia legatũ illud habet rationem alimentorum. *Mant. Menoch. Cou. Perez.*

2. Limit. fauore libertatis, vel cauſæ piæ.

3. Limit. quando conditio in partem fuit impleta.

4. Limit. in primogenitis ex præſumpta voluntate teſtatoris.

Vltimo quando conditio ſe habet vt modus, & non vt conditio, quia ſi modus mixtus non adimpletur propter aliquod fortuitum, habetur pro impleto, ſecus ſi culpa eius, qui implere tenebatur.

Dico 5. ſi conditio mixta deficiat cauſa teſtatoris habetur pro impleta; vnde ſi leget decem parochiæ ad hoc vt eius cadauer in ea ſepeliatur, ſi moritur cum excommunicatione, ideo-

que

quæ foris ſepelitur, Eccleſia conſequetur legatum.

Dico 6. quoties conditio mixta non impeditur a contrahentibus, ſed a quodam tertio tunc habentur pro non impleta, legatarius vero habet actionem pro intereſſe contra eum, qui eam impediuit. *Mol. Menoch.* quod multis limitatur modis, & primo in maioratibus. *Molina.*

2. Quando impediens impletiones conditionis non habet vnde ſoluat intereſſe.

3. quando iuſte ille tertius impedit non impleri conditionem, quia tunc non tenetur ad intereſſe.

4. Quando impedientis conſenſus neceſſario requirit debebat.

Dico 7. verba teſtatoris exhortatiua non important grauamen, nec conditione *c. vlt. 14. q. 1.*

Quæritur vltimo an legatũ relictũ pro virginibus collocãdis poſſit dari virgini, quę monaſteriũ ingreditur.

Dico 1. legatum relictum certæ perſonæ ad hoc vt matrimonium ineat non amittitur ſi illa religionẽ ingrediatur; ex præſumpta teſtatoris voluntate, vel ex ipſo iure, quod diſponit contra teſtatoris voluntatem *fatentur omnes*.

Dico 2. ſi ex coniecturis colligitur teſtatoris voluntatem fuiſſe de nuptijs tantũ carnalibus amitti legatum à Virgine, quæ religionem ingreditur. *Guliel. Mant. Menoc. Guttier.* coniecturæ, autem ſunt v. g. ſi legauit ad hoc vt nubat perſonæ certæ; tunc ingrediens religionem non conſequitur legatum: *Conar. Acoſta, & alij cit.* quod ſi certa illa perſona obijt antequam cum ea contraxit, tenetur fœmina alium ducere, ideoq; amittet legatum ſi cœlibem ducat vitam, non autem amittet ſi religionem ingrediatur, & hoc ex pręſumpta teſtatoris voluntate. Quod ſi puella obierit, non poteſt legatum diſtribui alteri puellæ religionem ingredienti, ſed cõuerti debet in aliud matrimonium carnale. *Conar.*

Dico 3. legatũ relictũ tertio ſub conditione (*ſi nupſerit v. g. Lucia*) hac religionem ingrediente, amittitur, quia teſtator locutus fuit de nuptijs carnalibus.

Dico 4. qñ teſtator negatiue legauit (*v. g. lego Annæ centũ ſi non nupſerit*) valebit legatũ ſi Aña religionem ingreditur, quia teſtator locutus tantum fuit de nuptijs carnalibus, quas ſolum prohibuit.

Dico 5. qñ legatũ eſt relictũ vniuerſaliter pro virginib⁹ collocãdis nõ poteſt diſtribui illis, quæ religionẽ ingrediũtur *Barbat. Bal. Felin. Mant. Baeza Perez Gutt. Conar. & alij.*

Lim. cõcl. qñ legatũ eſſet pro maritãdis neptibus teſtatoris, tũc n. debet dari illi, quæ religionẽ ingredietur, quia præſumitur talis teſtatoris voluntas, & affectio erga ſanguine coniunctas.

DISPVTAT. XXXIV.

An pœna cõſiſtẽs in lucro nõ acquirẽdo retrahens à matrimonio ſit valida.

PRima concl. conditio abſtinẽdi a matrimonio (v. g. promitto

Annæ centũ ſi non nupſerit) adiecta contractui vitiat, irritatq; contractum, fallit in vidua *vt infra dicemus* ratio, quia talis conditio reputatur iure impoſſibilis *inſtit. de inut. ſtipul. §. ſi impoſſibilis P. Mol. Henriq. Acoſta* quod procedit etiam ſi adimpleretur conditio contra Mol.

2. Cõcl. conditio abſtinẽdi a matrimonio reijcitur ab hæreditate, & a legato, ideoque hæreditas, ſeu legatum debetur ac ſi nulla appoſita fuiſſet cõditio v. g. lego Virgini (i. ei quæ vſq; adhuc nullũ cõſumauit matrimoniũ) centũ ſi non nupſerit, iſta cẽtũ debẽtur eidẽ pure ac ſi nõ eſſet cõditio abſtinẽdi a matrimonio *Acoſta, vterq; Mol. Gomez Couar.*

Ampl. 1. etiã in donatione cauſa mortis *l. q̃ ſub cõditione de cõdit. inſt. &c.*

Ampl. 2. etiã ĩ ſecũdis nuptijs *qdqd dicat Acoſta* v. g. lego Virgini cẽtum ſi nõ nupſerit, Virgo nubẽs accipit cẽtũ abſque cautione ac ſi pure illa centũ ſibi relicta eſſent, & vidua effecta, ſi 2. cõtrahat, nõ tenetur reſtituere legatum quia talis cõditio nõ nubendi) fuit pro non appoſita, & pro non ſcripta.

Ampl. 3. etiã ſi teſtator mẽtionẽ fecerit de nuptijs quidquid dicat *Metina, & Guttier.* v. g. lego Titiæ centum ſi nupſerit, ducenta ſi non nupſerit. tunc Titia poteſt capere ducẽta ac ſi pure, & abſolute illi relicta eſſent quia talis conditio habetur pro non ſcripta *l. Titiæ ſi non nupſerit de condit. & demonſtr. Couar. & Silu.* item ſi diceret lego Titiæ ſi non nupſerit, & ſi nupſerit nihil lego, quia in vtraque formula eadem eſt iuris ratio.

Ampl. 4. etiam ſi extraneo legarentur cẽtum ſub conditione, vt illa Tiſiæ reſtituat ſi non nubat, tũc rogatus reſtituere tenetur illa centum dare Tiſiæ ac ſi pure, & abſque conditione rogaretur reſtituere. *Acoſta & Mantica.* Ratio vero cur conditio non nubendi reijcitur a legato, non vero a contractu ea eſt, quia contrahentes viuunt, poſſuntque ſuos validare contractus remittendo conditionem natura, vel iure impoſſibilẽ teſtatores vero nequaquam, quibus prouidet ius, ne eorum diſpoſitiones corruant.

Ampl. 5. in cõditione, quę auertit a liberis procreandis v. g. lego Titio centũ ſi filios nõ habuerit, vel ſi abſq; liberis deceſſerit *&c. Acoſta.*

3. Cõcl. ſi dicat teſtator *lego Annæ centum ſi non nupſerit, adhoc vt illa det Titio* nubens Anna accipiet centum, quæ debet reſtituere Titio, quia talis conditio habetur pro nõ appoſita, & legatum remanet purũ ac ſi abſque conditione factum eſſet *l. non dubium ff. de legat. 3.*

4. Concl. ſi conditio nuptias prohibens cadat in patrem, tutorem, curatorẽ, vel amicum ita coniunctũ cũ perſona, quæ abſtinere debet a nuptijs, vt probabile ſit eã reſilire a matrimonio ne ob defectũ ſui legatarius priuetur legato; talis coditio habetur ꝓ nõ adiecta exemplũ eſt lego centũ Sempronio ſi eius filia non nubat. Secus quando legatur extraneo.

5. Con-

5. Concl. ſi Titiæ legentur cētum ſi religionē ingreſſa non fuerit, nō reijcitur hæc cōditio, ſed adimpleri debet, & in hoc non valet argumētū a nuptijs carnalibus ad nuptias ſpirituales, quia per hanc conditionē nō arcentur homines a religione ſicut virgo a matrimonio, quia religioſi debent renūciare bonis tēporalibus *Couar. Cardin. Mantica Paul. Alex. Dec. Menoch. Gut. P. Mol.* contrarium tenent. *Acoſta Aret. Felin. Euerardus Rolandus Metina Ledeſ.* quādo conditio nō ingrediendi religionē eſt de quacumque religione in generali, caſu enim quo virgo vel vidua poteſt cōmode alia ingredi monaſteria, & teſtator vnū vel alterum illi ꝓhibuit, tenet cōditio, & adimpleri debet, etiā ex eorū ſētētia.

6. Concl. ſi quis leget Titio mille ſi matrimoniū contrahat, ſi vero religionē ingrediatur cētum, Titius religionem ingrediens conſequitur tātū centū, quia cōditio retrahēs à religione nō eſt inualida, nec reijci debet. *Bald. Guliel. Bened. Couar.* & reliqui *cit. in concl. præced. cum Lud. Lopez, & Deciano* cōtra quos eſt *Bart. Socin. Aretin. Felinus Iaſ. Roſel. Ang. Silu. Arm. Tab. Acoſta Beia, & alij.* Ad lites autē euitādas poteſt ſic legari *lego Titiæ centū, & ei, qui eā duxerit lego non gēta* ratio eſt quia plures debētur expenſæ nubēti, quā ingredienti religionē impiū autē erit ſi filiam a religione per hoc legatum auertere voluerit pater.

Hinc infertur valere cōditionē vt primo geniti, nec monachi fiāt, nec ſacris initientur ordinibus alioquin ſuccedere perhibentur, hoc n. modo familiæ conſeruantur. *Lupus Couar. vterque Mol. Marzar. Gut.* qui limitat tantum procedere in maioratu regia facultate inſtituto.

7. Concl. ſi quis dicat lego Caio centum ſi religioſus, aut ſi Sacerdos fiat, tenet hoc legatū quidquid dicat. *Bart. & Riminaldus* nō valet autem ſub conditione (ſi cōtinenter vixerit) quia viduitatē inducit. ſecus ſub cōditione honeſte, & caſtè viuēdi, quia cōiuges vtēdo matrimonio caſte, & honeſte viuunt.

8. Cōcl. ingrediēs religionē cōparat legatū ſub cōditione eā ingrediendi ſibi relictū, etiāſi anno nouitiatus exeat *ex l. ſi quis hæredem. C. de inſt. & ſubſtit.* & probatur, a ſimili q n. vouit religionē ſi illā ingrediatur, & tempore nouitiatus exit, nō tenetur āplius ad votū, cūmodo bona fide ingrediatur, & ex iuſta exeat cauſa, alioquī nec voto, nec teſtatoris voluntati ſatis faciet. *D. Tho. Caie. Ricc. Palud. Abul. D. Ant. Ang. Silu. Tab. Arm. Viguer. Palac.*

9. Concl. conditio ineundi matrimonium arbitratu vel conſenſu alicuius tertij eſt nulla, ideoq; reijcitur, ac ꝓ nō ſcripta cēſetur, quia per hoc matrimonij libertas impeditur *l. cum tale §. reſcriptum ff. de cond. & Dem.* vnde nulla eſt cōditio quando pater grauat in legato filiū, ne contrahat abſq; cōſenſu matris, aut alicuius propinqui, ſicut etiam quando ab extraneo relinquitur filio legatū ſub conditione ne contrahat

abſque paterno conſenſu quidquid dicat *Antonius de Prato Mantica, & Burges de Paz contra quos eſt Acoſta Suar. vterque Mol. Henriq; Rodr. & alii* quia propter ſi quis ei, qui puellā violauit leget cē ū ſi eamcē in vxorem ducat ex paterno cōſenſu, conſequitur iſte leg tū abſq; patris conſenſu eam ducens. *Acoſta.*

Limit. Concl. quando legatum eſt ſub conditione non nubendi abſque cōſilio alicuius certæ perſonæ. ratio, quia iuſſus aliquid facere cū cōſenſu, & arbitratu alicuius non poteſt, eo renitēte illud exequi, iuſſus autem facere aliquid cū cōſilio alicuius nō tenetur ſequi illius cōſiliū, quamuis illud teneatur petere *l. cum pater de leg.* 2. Tenetur etiam expectare aliquantulū nō n. ſatisfaciet teſtatoris volūtati ſi tantū cōſilium requirat, & ſtatim contrahat.

Sublimitatur vero quā lo teneretur quis ſequi conſiliū cōſulentis 2. quando magnū periculū in requirēdo cōſilio pateretur, 3 quando abſens erit cōſulens, & periculum erit in mora 4. quando is a quo peti debebat cōſiliū mortuus eſt: in omnibus his quatuor caſibus conditio de nō contrahendo niſi de conſilio alterius, eſt nulla, ideoque reijcitur.

10. Concl. ſi dicat teſtator *ſi Titia non nupſerit habeat centum poſt mortem ſuam*, reijcitur non ſolū cōditio *vt ſupradictū eſt* ſed etiā tempus, vndè ſtatim ei debetur cētū ac ſi pure legata fuiſſent. quando vero apponitur tēpus, ſiue certū, ſiue incertū *v.g. lego poſt biennū Titia (ſi nō nupſerit) centū, vel quando eius frater erit cōſul* tūc poſt cō ditionis aduentū legatū debetur nō verò ante *l. cū tale § Meuia ff. de cond. & Dem.*

11. Concl. cōditio abſtinēdi a matrimonio valet in viduis *auth. de nupt. §. qua vero, & auth. cui relictum C. de indic. vid.* vnde correctū eſt aliquorū ff. ius quo procedit etiam in homine viduo, *quodquid dicat Paulus, & Iaſon* vnde infertur valere cōditionē impoſitā viduæ, vt cū conſenſu, & arbitratu alicuius nubat, ideoque ſi arbiter iuſte arbitratur, tenetur ſtare arbitrio illius, ſin autem iniuſte, poteſt vidua iudicem adire, qui ſi arbitrari nolit, admitte mulier ad legatum, cum per eam non ſteterit quod abſque eius arbitratu nupſerit.

12. Concl. conditio abſtinendi a matrimonio impoſita eunuchis, valet, vnde ſi cōntrahant, licet nullū faciant matrimoniū, tamen amittent legatum, quia in tantum reijcitur ſimilis conditio, in quantum eſt contra bonum ſobolis, quod ceſſat in eunuchis.

13. Cōcl. valet conditio abſtinēdi a nuptijs fauore piæ cauſa etiam ſi in Virgine apponatur, v.g. lego Titiæ centū ſi non nupſerit, aut ſi arbitratu ſui auunculi nupſerit, quod ſi ita cō fecerit, lego iſta centū Eccleſiæ ſāctæ Mariæ, aut xenodochio *Tyraq. Manti Grab. Grat. Acoſta.*

14. Concl. conditio prohibens nuptias ad tempus vel reſpectis aliqua ū perſonarū eſt valida. hinc infertur primo valere legatum virgini

relij-

relictũ ſi intra certũ tẽpus non nubat *l.ſed ſi hoc §.fin. de cond. & Dem.*

Infr. 2. valere conditionem, quod fœmina non nubat vſque ad 25. annum, quia ante hoc tempus non reputatur magna mora. Secus vero quã do ita protraheretur matrimonium, vt virgo nõ ita facile eſſet inuentura maritum, & tunc iudex ſuo arbitrio poſſet præfixũ abbreuiare tẽpus. Conditio autẽ *v.g. donec Titius moriatur* habetur pro non appoſita, quia æquiparatur conditioni perpetuæ.

Infr. 3. valere hoc legatũ *lego Titiæ, ſi nupta nõ erit, cẽtũ* quã do decedẽte teſtatore nupta Titia nõ ſit qa hęc cõditio non inuitat ad non nubẽdũ.

Infr. 4. valere conditionem non contrahendi in certo oppido, quando tamen extra illud commode contrahi poteſt.

Infr. 5. valere hoc legatũ *lego Titiæ cẽtũ ſi nõ nupſerit Caio, Titio Mæuio &c.* quando ſpectatis circũſtãtijs liberum eſſet virgini matrimonium ſecus quando vltra has perſonas commode nubere nequit.

Infr. 6. valere hoc legatũ *lego Titiæ dummodo non nubat Iudæo, aut ex Iudæis deſcendenti, ignobili, ſarraceno,* quia poteſt cum alijs contrahere.

Infr. vltimo quod ſi Titia iuſſa ne contrahat cum ignobili, contrahat primo cum nobili, quo mortuo, cõtrahit cum ignobili, amittit legatũ, quia cõditio negatiua eſt perpetua, omneſque claudit nuptias ꝑ habet locũ etiamſi matrimoniũ cũ ignobili contractum non eſſet adhuc cõſumatũ (coniuge mortuo, vel religionem ingreſſo) Si autẽ matrimonium cum Iudæo, aut ignobili eſſet irritum, verius erit in hoc caſu non amitti legatum.

Quoties autẽ diximus conditionem nuptias prohibentem reijci a Virgine, & admitti in vidua: nomine Virginis intelleximus eam, quæ nulli adhuc nupſit, nõ obſtãte quod corrupta ſit: & nomine viduæ, eã q cognita fuit a ſuo viro, nõ autẽ eã, q poſt matrimoniũ ratum non adhuc conſumatũ virum amiſit. *Gom. Bar. Mol. Matien. Grat. Acoſta, & alij.*

DISPVT. XXXV.

Vtrum arræ poſſint apponi in contractu ſponſalium.

ARræ tripliciter accipi poſſunt p 1. quadã donatione, quã vir facit vxori de futuro in prẽmiũ dotis 2. pro donatione propter nuptias 3. pro pignore, & ſigno quodã ad matrimoniũ cõplendũ, ab eoqꝫ non recedendũ & in hac vltima acceptione eſt ſermo noſter. De arris vero ſecũdũ duas priores acceptiones tractabimus *lib. 6.* Quando autẽ arræ ſimpliciter dantur cenſetur ſponſalitia largitas, & non pignus futuri matrimonij, vnde explicite debet dicere ille qui tradit arras, *trado tibi hanc arram tamquam ſignum, & pignus complendi matrimonij.* Hoc prænotato ſit.

1. Concl. licet ponere arras, eaſque amitti ab eo, qui violat fidem

 ſpon-

ſponſalium *l. arris, & l. fin. C. de ſponſ.* Neceſſario tamen debent tradi arræ, & accipi, nec ſatis eſt earũ promiſſio *argumento ex l. fin. eo* alioquin haberent rationem pœnæ, & non arræ.

2. Concl. ſi quis dicat *do tibi centum, pro pœna ſi tecum non contraxero,* hoc licet quò ad ſonum nominis videtur eſſe pœna, re tamen vera eſt arra, cuius receptio probatur ſola confeſſione recipientis illam dum contrarium non probatur alia via.

Dices an arræ poſſint cõſtitui in quacumque quantitate? *Abb. Henric. Alex. Petrus Rauennas Cynus Roſel. Ang. Silu. Brunel. & alij.* Docent arras hebere rationem pœnæ quoties excedunt qualitatẽ contrahentiũ, eò quia tollunt libertatẽ matrimonij v. g. ſi plebæus quidam daret mille pro arra, cenſeretur enim poſtea contrahere ob timorem non amittendi arram illam.

Nihilominus reſpondetur arras poſſe apponi in quacũq; quantitate, etiã excedente vires contrahentium, quia leges ſimpliciter concedũt arras; *Hoſt. Card. Paulus Cumanus Imol. Tab. Couar. Lop. Ant. Grab. Matienzo Ludou. Lop. & alij* poſſunt etiã conſtitui in ſpecie v. g. *do tibi fundũ pro arra*? contrarium tenent *Bart. Anton. Anchar. Abb. Alex. Roſel. Brunel. Suar. tit. de las arras.*

An autem arræ poſſint ab vtroq; cõtrahẽtiũ apponi reſpõdẽt aliqui negat. eorũq; opinio eſt comunior, & valde probabilis, quia in hoc caſu nihil datur, nihilq; amittitur, nõ. alienãtur nũmi, q ſic dãtur vt accipiãtur *habetur ex l. q ſic ff. de ſolut.* nihilominꝰ reſpõdetur affir. quia sũt duo actus ſeparati, nec vnus cum altero eſt coniunctus, & ita tenet *Cinus Bal. Salic. Paulus Iaſ. Aret. Couar. Greg. Lop. Cucus Azebedo Abb. lod. Lop. & alij.*

DISPVT. XXXVI.

Ad quem pertineant arra.

PRima concl. qui tradit arras, ſi culpa ſua nõ cõplet matrimoniũ, illas amittit, matrimonio autẽ inito, eoq; completo redeunt arræ ad eum, qui eas dedit *l. fin. C. de ſpõſ.* quia ſunt veluti pignora. Spõſa autem ratione oſculi nihil arrarum ſibi retinere poteſt.

2. Concl. qui ex iuſta cauſa reſilit a ſpõſalibus, non amittit arrã, ideoque illi reddenda eſt. exemplum eſt quando ingredi quis vult religionẽ, aut quando canonicũ oritur impedimentum inter contrahẽtes *l. arris & l. fin.* vbi enim non eſt culpa, non debet eſſe pęna *l. Sãcimus C. de pœnis*

Lim. 1. cõcl. qñ tradẽs arras mala fide contraxit ſpõſalia, cõſcius v. g. impedimenti, in hoc caſu non poteſt arras repetere *gl. le. fin. ver. reddi C. de ſponſ.* imò ſi illi redderentur teneretur in conſc. eas reſtituere.

Lim. 2. concl. quando tradens arras fuit in mora contrahendi matrimonium ante obitum ſuum, vel ante obitum recipientis illas *l. arris C. eo*

c. eo.

3. Concl. quando Caius v.g. tradidit centũ pro arra, ſi culpa ſponſæ non habuit eff.ctum matrimoniũ, tenetur ſponſa reſtituere ducẽta: cẽtũ videlicet, quę accepit a Caio, & alia centũ de proprio patrimonio, alioquin nullã pateretur pœnã altera pars, nec ſeruaretur ęqualitas *l. fin. eo.* Quod ſi ex conuentione appoſita ſit pœna ſoluendi duplũ, aut quatruplũ, tantũdem ſoluendũ erit a ſponſa v.g. ſi arra fuit centũ reddi debent ducenta pro duplo, tricẽta pro triplo, computatis in hac ſumma arris acceptis.

Lim. 1. concl. qñ ſponſa, vel ſponſus reſiliens a ſponſalibus eſſet minor 25. annis, nec ætatis veniã impetrauit, tũc n. ſolũ tenetur reſtituere receptas arras, & nihil vltra, nõ obſtãte quod per ipſum ſteterit. Et hoc habet locũ etiã ſi curatori, aut tutori datæ eſſent arræ, dummodo nomine minoris accipiantur. Idem etiã dicas ſi darentur patri, aut auo minoris. Secus vero quando tutor, pater, aut auus reciperent nomine proprio ꝓ n c'ẽdo matrimonium.

4. Concl. qñ vterq; contrahentiũ arras dedit, & vterq; recepit, qui iniuſte reſilit nõ ſolũ ſuas quas dedit, amittet, ſed etiã acceptas arras reſtituere tenetur, & ſic in duplũ punitur *l fin. eo.* Quod habet locũ quãdo ęqualis eſt vtraq; arrarũ quãtitas quãdo n. reſiliens minorẽ dedit arram, tunc tenetur acceptam reſtituere, ſuamque ſupplere ad æqualitatem arrarum alterius.

5. Concl. ea, quæ vſq; adhuc diximus de arris attento iure ciuili habẽt etiã locũ in iure canonico vnde in cõſcientia in tenetur quis reſtituere duplũ triplum vel quatruplũ quando ad id tenetur per ll. ciuiles.

6. Concl. pater tradens arras, & promittens pro filia matrimoniũ, illas nõ amittit ſi facit quod in ſe eſt vt filia adimpleat quia arræ habent rationem pœnæ, ad pœnam autem nõ tenetur faciẽs quod in ſe eſt. Cõtrarium tenet *Greg. lop.* quia pater poteſt occulte conſulere contrarium filiæ.

DISPVT. XXXVII.

An in foro conſcientiæ ante Iudicis ſententiam teneatur, qui fidem violauit, arras reſtituere.

PRima concl. pœnam dupli non tenetur ante iudicis ſententiam reſtituere is, qui defecit a ſponſalibus, quia hæc pœna eſt a l. impoſita. ergo ante iudicis ſententiam non debetur. tenetur tamen arras acceptas reſtituere ſtatim, nullo expectato iudicis mandato.

2. Concl. quamuis probabile ſit pœnã tripli, ſeu quadrupli ex conuentione cõtrahentiũ impoſitã deberi in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam, præſertim quando alter contrahens eam petat, vt placet *Anchar. Fel. Dec. Palud. Rebuf. Couar. Minchaca Menoch. Padil. Got. Mexia Azebedo P. Mol. & Capua*, tamen probabilius eſt nõ deberi niſi

poſt iudicis mandatum ita *Adrian. Ledeſ. Vict. Lud. Lop. Palac. Beia Nau. Guttierrus, & alij.* vnde debitor pœnæ conuentionalis poteſt eam ſibi præſcribere ſpatio triginta annorũ.

DISPVT. XXXVIII.

An poſſint offerri fideiuſſores, & pignora pro ſecuritate matrimonij ineundi.

PRima concl. nullo iure prohibetur fideiuſſores præſtare pro ſecuritate matrimonij conficiendi, qui ad pœnam ſoluẽdã nullo pacto tenentur, cum enim non teneatur principalis, per conſequens, nec & fideiuſſor *inſtit. de fideiu.* §. 1.

2. Concl. ſi pignora tradantur ꝓ ſtipulatione pœnæ, nõ valent, ſi autem pro ſtipulatione arrarũ, valẽt, quia principale ſequitur acceſſoriũ *reg. acceſſoriũ de reg. iu.* In dubio autẽ cenſentur tradita pignora ratione arrarũ. non vero ratione pœnæ. quod ſi in contractu nulla fuit facta mentio pœnæ, licet poſtea pignora dentur ſub nomine pœnæ, tamen intelliguntur tradita tamquã arræ, vt *diſp. 35. dictum eſt.* Pignora autem non ſolum in quantitate, ſed etiam in ſpecie tradi poſſunt, vt ſupradictum eſt de arris.

DISPVT. XXXVIIII.

Vtrum in matrimonio ſpirituali poſſit pœna, vel arra promitti.

QVæſtionis ſtatus hic eſt an liceat metu pęnę, vel ſpe lucri, aut quouis modo per pecuniã inducere aliquem ad ingrediendam religionem, pro quo ſit.

1. Concl. offerre gratis munera, & abſq; pacto, ad inducendum quẽpiam ad baptiſimum, vel ad religionẽ, vel ad aliqua alia ſpiritualia opera, non eſt ſimonia, neque peccatũ aliq̃d, quia eſt liberalis omnino donatio *fatentur omnes* vnde qui accipit hæc munera non peccat, ſed licite poteſt ea ſibi acquirere, etiam ſi renuat poſtea votis donantis *Medina P. Mol.*

2. Cõcl. licet tollere impedimẽta retardantia a baptiſimi ſuſceptione, vel a religionis ingreſſu v.g. quis grauatus ære alieno vult ingredi religionem, poſſum cum illo paciſci, ſi promittis mihi te ingredi religionẽ ſoluam pro te centum. Item Hæbræus vult baptiſimũ accipere, ſed diſplicet illi vſuras reſtituere, poſſũ licite ſoluere pro illo vſuras, ad hoc vt baptizetur, quia tũc non eſt baptiſimum emere, ſed impedimentũ tollere *Archid. Fel. Silu. Turr. Abb. Arm. Ang.*

3. Cõcl. probabile eſt poſſe offerri munera alicui cum pacto vt efficiat aliqua opera ſpiritualia, dummodo non dentur in pretium operis ſpiritualis v.g. poſſum donis allicere ſeruũ vt recipiat baptiſmum, filijſq; nouas offerre veſtes vt ſacramenta frequentent, ac ſorori centũ promittere ſi religionem ingrediatur. Poteſt quoque Iudex vitam infidelibus ad mortem dannatis condonare hac lege vt baptizentur,

&

& timore pœnæ poſſum cogere famulos ad audiendum ſacrum diebus feſtiuis Itē poſſum contrahere cum infideli hac l. vt Chriſtiana fiat *c. non oportet* 28. *q*. 1. hanc noſtram concl. tenent. *Card. Adr. Met. Angl. Mol.* contrarius eſt *D. Tho. Cuma Bart. Hugo Turr. Ang. Silu. D. Ant. Reſel. & alij*.

4. Concl. pœna appoſita in cōtractu matrimonij ſpiritualis nō valet quia tollit libertatem ingrediendi religionē, ſicut & pœna appoſita in cōtractu matrimonij carnalis v. g. ſi quis cōtraheret cū Abbate, vel cū alio ſe futurū monachū infra annū alioquin ſoluturum mille. Secus qñ contraheret cū Deo per votū ſimplex promittēs illi ſe futurū monachū, alioquin ſoluturum mille.

Vltima concl. arrę valent in contractu, in quo ſtipulatur religionis ingreſſus, vt ſi quis in ſignum futuri ſui ingreſſus daret Abbati centum aureos.

DISPVT. XXXX.

An qui promiſit ſe commoraturum in certo oppido ſub aliqua conuentionali pœna teneatur ad illā, & an vxor teneatur eum ſequi alio commigrantem.

PRima concl. qui promiſit ſe cōmoraturū in aliquo oppido tenetur pactū ſeruare, quia in traditione rei ſuæ poteſt quilibet pactū apponere *c. verum de cond. appoſ. & l. 1. C. de pac. communiter Doctores* cōtra *Nen. Couar. Diaz Gom. Salze.*

Limit. concl. qñ noua recedendi cauſa ſuperuenit v. g. quia cœlū nō eſt viro ſalubre, quia nouę ortæ ſūt rixæ, *&c. argumēto l. ſi cōuenerit ff. pro ſocio* etiamſi pactū iuramento fuerit firmatum. Quod ſi nulla iuſta recedendi cauſa eſt in viro, tenetur ad pœnā appoſitam in cōtractu ſi aliò migret, nec eum ſequi tenetur vxor quando pactum interceſſit de commorando in illo oppido. *Diaz Ang. Sil. Arm. Nau. Villalobos Grab. Pedraza Capua Rodr.* ſi autem licite contra pactum recedit vir, tenetur vxor eū ſequi in ijs caſibus, in quib' tenebatur ſecluſo pacto, quia valet ac ſi appoſitū non eſſet *fatentur oñs.*

2. Cōcl. valet clauſula appoſita, vt primogenitus cōmoretur in aliquo certo loco, alioquin amittat maioratū, niſi tamē iuſta recedēdi cauſa interueniat v. g. ſi fœmina in maioratu ſuccedens alienigenę nuberet, q eā ad ipſius domiciliū aſportaret.

Vltima concl. ſi teſtator dicat (lego Titio centum cum pacto habitandi in tali oppido) ſi iſta habitatio nō reſpicit fauorem alicuius, conditio habetur pro nō appoſita, ideoq; debetur Titio legatū, etiamſi ibi nō cōmoretur, *l. Titio cētū de cōd. & Dem.* talis n. conditio eſt ſpecies ſeruitutis. Secus vero quando dicitur lego Titio centum dum in tali oppido habitauerit, quia nunc inuitatur legatarius ſub ſpe lucri ad commorandum in tali oppido.

DI-

Digitized by Google

DISPVT. XXXXI.

An ceſſante pacto teneatur vxor virũ aliò migrantem comitari.

PRima concl. qñ vir aliò transfert domiciliũ tenetur vxor eũ ſequi ſub p. m. nec conſuetudo in contrarium induci poteſt, quia aduerſatur iuri diuino.

Limit. 1. qñ graue ſequeretur vxori periculum, aut damnũ ex trãſmigratione. ita *Sot.* vnde ſi probabiliter timeret magnũ morbũ ex aeris intẽperie, aut occidi a marito extra ſuum territorium, non tenetur illum ſequi. *Nau.*

Limit. 2. qñ vir pertraheret vxorem ad peccandum.

Ampl. cõcl. etiã ſi abſq; cauſa, & ratione vellet marit' domiciliũ mutare modo nõ ex cauſa turpi, & inhoneſta *Hoſt. Iano. Anton. Anch. Aba. Gulliel. Roſel. Lancell. Ang. Silu. Tab.*

2. Concl. non tenetur vxor ſequi virum hinc inde vagantem, quia grauiſſimum eſſet onus.

Limit. concl. qñ vir tempore cõtractus vagari ſolebat, & vxor huius vagationis erat conſcia, quia in hoc caſu eius mores approbauit, & tacite ad vagãdũ ſe adſtrinxit quod habet locum etiã ſi temere, & abſq; ratione vellet marit' vagari *Conar. Cucus Lud. Lop. Rodr.*

Ampl. 1. concl. etiam ſi vxor facile poſſet illum ſequi *contra. Bald. Perez. & Tiraq.*

Ampl. 2. etiã ſi ex iuſta cauſa vagaretur vir, quia grauiſſimum onus imponeretur mulieri ad vagandum Contrarium tenet *Conar. Cucus Ludou. Lop. Rodr.*

3. Cõcl. ſi vir aliò migrat animo citò redeundi, nõ tenetur eum ſequi vxor, ſi vero animo ibi ad longum tempus cõmorãdi, tenetur, licet domiciliũ non mutet hoc eſt contra. *Roſ. Ang. Tab. Silu. Arm. Pedraza.* Nec quãdo longã aggreditur peregrinationem tenetur eũ ſequi vxor.

4. Concl. virũ ob delictũ exulem tenetur vxor ſequi *l. ſi cũ dotẽ ff. ſol. mat. argumento c. inter alia de ſen. excom. & c. quoniã multos* 11. *q.* 3. *Hoſt. Io. And. Ant. Abb. Hugo Goffr.* contrarius eſt *Bal, Imola Alex. Ioan. Lupus Henr.* vnde vxor tenetur alere ex fructibus dotium, vel ex bonis paraphernis maritum inopem bannitum *l. mutus ff. de iu. dot.*

5. Concl. vir tenetur ſequi vxorẽ recedẽtẽ a territorio ex cauſa iuſta, & neceſſaria quia inquantũ ad mutua obſequia ſunt pares vir, & vxor *Hoſt. Neuo Anthar. Henric. Gulliel. Roſel.* non autẽ tenetur vir ſequi vxorem vagantem, aut abſque neceſſitate domicilium trãsferentẽ, quia ſua non intereſt domicilium ad libitum mutare.

DISPVT. XXXXII.

An per ſolum religionis ingreſſum ſoluantur ſponſalia.

COncl. per ſolum religionis ingreſſum nulla expectata profeſſione

ſione dirimuntur ſponſalia, ꝓbatur primò, quia eò ipſo ꝙquis religionem ingreditur videtur renu nciare ſponſalibus 2.quia notabilis mutatio facta eſt in perſona, per hãc autem ſoluuntur ſponſalia: cogeretur n. fœmina ducere monachũ, & vir ducere olĩ monialẽ. *Ang.Silu.Nau. Greg.Lop.Sot.Cord.vterq;Ledes. Hẽr. Candel.Lud. Lop. Rodr. Vega,& alij.*

Contrariũ quoq; eſt ſatis ꝓbabile (nẽpe ſponſalia poſſe diſſolui authoritate iudicis ad inſtantiã partis remanentis in ſæculo, nõ autẽ eſſe ipſo iure ſoluta) *Palud. D.Th. Tab. Ricc. Dur. Celaia Viguer. Veracr. Specul. Armil. Couar. Brunel. Carrerius Coſtanus Cucus Turrecrem.*

Ampl. 1.concl. etiã ſi fraudulenter quis ingrederetur religionem, animo ſcilicet diſſoluendi ſponſalia,quia iſta fraus non præiudicat manentẽ in ſæculo ad hoc vt poſſit alia contrahere ſponſalia.

Ampl.2.dirimi ſponſalia non ſolum ex parte illius, qui remanet in ſæculo,ſed etiã ex parte nouitij,qui bona fide ingreſſus fuit religionẽ. vnde ſi habitũ deſerat, poteſt licite aliud inire matrimoniũ Cõtrarium quoq;eſt probabiliſſimũ *Petr.Ledes Henr. Rondr.* &ſic, remanens in ſæculo poteſt per iudicẽ cogere Nouitiũ a religione egreſsũ ad hoc vt ſecum contrahat.

Ampl. 3.etiam ſi ingrediens religionẽ protreſtaretur ſe nolle ſpõſalibus renũciare vſq;dũ ꝓfiteatur.

Ampl.4.etiam ſi vterque religionem ingrediatur, eamque vterque deſerat,non obſtante quod æqualis facta fuerit in vtroque perſonarum mutatio.

DISPVT. XXXXIII.

An iurans ſponſalia poſſit non contracto matrimonio religionem ingredi.

PRima cõcl.qui ſpõſalia iurauit nõ tenetur priuscõtrahere,&poſtea religionem infra duos menſes ante matrimonij conſumationem ingredi,ſed poteſt ſtatim eã ingredi,non obſtantę iuramento:q dquid dicant. *Nau.Ledes Maiolus Angl.& Vega*, quia ſic deciperet puellã,quæ renueret tale matrimonium iam iam diſſoluendum.

Limit. concl. qñ vrgeret neceſſitas ad prius contrahendũ, quia ſic cõſuleretur dedecori mulieris per matrimoniũ ratũ,vel proles ſuſcepta legitimaretur *Hẽr.& Petr.Ledes*, & hoc nõ prouenit ratione iuramẽti, ſed quia tenemur reparare damnuum quod imminet proximo.

2.Cõcl. qui poſt ſponſalia iurata vouit religionẽ nõ poteſt licitè matrimoniũ contrahere animo infra bimeſtre ingrediendi illã ante quã matrimonium conſummet 1. quia exponeret ſe perculo matrimoniũ conſummãdi 2.quia ſui culpa puella deberet expectare annũ ꝓbationis compleri, & eo profeſſo non ita facile inueniret virũ.*Cucus Ledes.Rodr.& alij.*contra hanc cõcl. eſt *Petr. Ledes Henric.Calderin.Scot. Altiſiodor.Ang.Cait.Angl.*quorum ſententia eſt probabilis.

Limit.

Limit.1.concl.qñ notabilis incutitus metur ad cõtrahendũ,licet nõ eſſet cadens in virum conſtantem.

Limit.2.qñ vouens religionẽ includeretur alicubi, nec inde exire poſſet niſi poſt cõtractũ matrimon.

Limit. 3. qñ vitaretur magnum ſcandalũ ex contracto matrimonio.

3.Concl.vouens caſtitatẽ peccat. M.contrahendo matrimoniũ,eo tamen contracto,nõ tenetur religionẽ ingredi, peccat quoq; petendo, numquã vero reddendo. At vouens religionẽ, prima vice tantũ peccat cõſumando matrimoniũ,ſiue petat, ſiue reddat, quia ad votum implẽdum tenetur antequam conſumet matrimonium.

Et q nõ teneatur vouẽs caſtitatẽ ingredi religionẽ probatur ſic.Non tenetur ratione voti, quia caſtitatẽ vouit,& non religionem:nõ tenetur ratione propoſiti,quia ſimplex propoſitum non habet vim obligãdi: ſic abſolutus a reſeruatis per iubilæum mutans propoſitum obſeruandi opera in illo iniuncta non tenetur ea ſeruare.

4.Concl. exceptis caſibus iam enumeratis in 1.2.& 3. lim. qui poſt iurata ſpõſalia cõtrahit animo poſt contractũ matrimonĩ ingrediendi religionẽ peccat.m.etiã ſi illam vouiſſet *Ledes Rodr. Silu. Sot. Nau. Pet. Sot. Ludou. Lop.* ob iniuriam,quę irrogatur ſacramento, & puellæ deceptæ, vt ſupradictum eſt.

(s)

DISPVT. XXXXIV.

An liceat defloranti virginem ſub ſpe futuri matrimonij religionẽ ingredi.

PRima concl. qui poſt ſponſalia vxorẽ ſuam de futuro defloravit non poteſt religionem ingredi, ſed cum ea tenetur cõtrahere, quia vnũ pro alio,inuito creditore,reddi non poteſt *l.2. ff. ſi certum petatur*.

2. Concl.idẽquoq; eſt ſi notabilẽ infamiæ iacturã cui aliter mederi non poſſit pateretur fœmina culpa promittentis matrimoniũ (qamuis copula ſecuta nõ fuerit) *Nau. Cord. Rodr.* Vnde qui viduã honeſtæ famæ vel cognouit, vel dedecore affecit ex ſua conuerſatione, tenetur illam accipere in vxorem.

Ampl. etiã ſi ſponſalia vera non eſſent. Quod ſi per cõtractuum matrimonium, & nõ conſumatũ reſarciretur infamia illius viduæ, poteſt qui illã cognouit, religionẽ ingredi poſt ratũ matrimonium,ſed quia rarò id contingere poteſt, ideo ſimpliciter dicendum eſt hunc teneri ad matrimonium conſummandum.

DISPVT. XXXXV.

An qui poſt votum caſtitatis, aut religionis virginem ſub ſpe futuri matrimonij violauit, teneatur ad votum, an vero ad matrimoniũ.

REſpondetur teneri ad matrimonium, quia res notabiliter ſunt

ſunt mutatæ, ſuperuenit n. iuſtitiæ vinculũ, q̃ impedit executionẽ ip ſius voti. ſic a ſimili vouens religionem, cuius parentes poſt votũ vergũt ad inopiã, non tenetur ad eã ingrediendã, & debitor qui eſt ſoluẽdo debet prius ſoluere, poſtea religionẽ ingredi, ita defloratar debet prius reſarcire per matrimoniũ cõſummatũ ablatã iniuriã, & poſtea, eo diſſoluto, votũ adimplere, q̃ ſi vouit tantũ caſtitatẽ, tenetur per ãtea matrimonio, nunquã petere quãuis teneatur reddere. Eadem quoq; dicas de vidua honeſtæ famæ a vouẽte deflorata contra noſtrã reſpõſionẽ eſt *Nau. & Candel.* aſſerentes hũc vouentẽ teneri ad religionẽ, vel ad caſtitatẽ, quia obligatio voti fuit prior obligatione ad floratã ducẽdã qu ppter ei promittẽs deflorator, illius promiſſio fuit de re illicita, cũ eſſet alteri per votum promiſſa quæ opinio eſt valde probabilis.

DISPVT. XXXXVI.

An diſſoluantur ſponſalia per votum ſimplex caſtitatis poſtea factum.

PRima concl. votũ ingrediẽdi religionẽ etiã poſt ſpõſalia emiſſum, ea dirimit, ſicuti votũ ſolenne eiuſ ẽ dirimit matrimoniũ nõ adhuc conſummatum. *Nau. Sil. Cord. Lop. Henr. Led. & alij.*

2. Concl. votũ caſtitatis præcedẽs ſponſalia eadẽ irritat, quia cõ inet promiſſionẽ rei illicitæ alteri iã ꝓmiſſæ. Solũ vero caſtitatis, aut religionis ꝓpoſitũ nõ dirimit ſpõſalia.

3. Concl. vouente altero coniugũ caſtitatẽ, aut religionẽ, remanet alter immunis a fide ſpõſaliũ promiſſorũ, qua propter poteſt libere cum alijs cõtrahere, quia per hoc videtur vouẽs renũciaſſe ſponſalibus 2. quia maximũ eſſet onus ſemper petere debitũ, præſertim in fœmina erubeſcente, & ideo res ſunt modo valde mutatæ, & perconſequens poteſt alter a fide reſilire.

4. Cõcl. votum ſimplex caſtitatis emiſsũ poſt ſpõſalia nõ dirimit illa *c. veniens qui cler. vel vou.* ratio quia Deus nõ acceptat rẽ alteri prius ꝓmiſsã *Sil. Abb. Neuo Hoſt. Io. And. Anchar. Ant. Arm. Tab. Nau. Brunel. Cucus Paled. D. Ant. Cond. Lod. Lup. Philiarcus Cãd. Goffred. Aſtens. Vega.* contraria quoq; opinio eſt probabiliſſima, & tutiſſima, quã ſequitur *Calder. Prapoſit. Card. Ang. Turrec. Greg. Lop. Coſtanus Carr. D. Tho. Ricc. Caie. Sot. Verac. Henr. Barth. Led. Rodr.*

5. Concl. qui poſt ſpõſalia emittit votũ caſtitatis non peccat ſi intendit eam obſeruare ex parte ſua (debitũ ſcilicet ab vxore nũquã petẽdo, vel religionẽ ingrediẽdo) peccabit tamẽ m. ſuppoſita noſtrã 4. c. ſi per hoc votũ velit recedere a fide in ſponſalibus præſtita, quia nõ eſt cauſa ſufficiens ſponſalia diſſoluendi *Silu. Ledon. Lop. Cond. Vega.*

6. Concl. qui poſt ſponſalia emiſit votũ caſtitatis non tenetur religionẽ ingredi ad hoc vt perfecte illud adimpleat, nec ordines ſacros

ſuſci.

ſuſcipere. *Hoſt. Io. And. Abb. Ancbar. Henric. Anto. Neuo D. Ant. Brunel.* contrariũ quoq; eſt probabile, quod tenet. *Silu. Palud. Nau. Cord. Ludo. Lop. Veg.*

7. Concl. votũ caſtitatis poſt ſpõſalia emiſſum nõ eſt inualidũ, vt ait *Candelabrum*, quia obligat vouentẽ ad ſui obſeruantiã quandocumque ſponſalia fuerint irrita, aut fides de eis adimplendis ab altero coniuge remiſſa, aut matrimonium quomodocũq; diſſolutũ. Imo eo cõſtãte obligat vouentẽ ad debitũ nõ petendũ, nec vxorem vllo modo præiudicat.

DISPVT. XXXVII.

An votum ſuſcipiendi ordines ſacros dirimat ſponſalia.

Prima concl. aſſumptio ordinũ minorum non dirimit ſpõſalia.

2. Concl. ſponſalia nõ dirimũtur per votũ ſuſcipiẽdi ſacros ordines poſtea factum, nec ille, qui ea contraxit, poteſt licite illos ſuſcipere. *Palud. Maiolus Ludou. Lop.* Imo neq; ſi Papa eligeret ſponſum de futuro in Epiſcopũ diſſoluerẽtur ſponſalia priora, niſi ex certa ſciẽtia ſponſalium id præciperet. cõtraria quoq; ſententia eſt probabiliſſima, quã tennet *Sot. Cord. Henr. Vega Silu. Nau.* nempe poſſe vouẽtẽ ordines ſacros eos ſuſcipere, & tale votum ſponſalia dirimere.

3. Concl. vouente viro ordines ſacros, poteſt vxor ad ſponſalia contrahere, quia per votum cẽſetur vir renunciaſſe ſponſalibus.

DISPVT. XXXXVIII.

An ſponſalia dirimantur per aliud ſubſequens matrimonium.

Prima concl. per ſubſequẽs matrimoniũ priora dirimũtur ſpõſalia, quia eſt fortius vinculũ *c. ſi inter de ſponſ.* Quod ſi irritũ erit matrimoniũ, manebunt in ſuo robore prima ſponſalia, quia non præſtat impedimẽtũ quod de iure nõ ſortitur effectũ *reg. non praſtat de reg. iur. in 6.* Alter autem coniux qui matrimoniũ non contraxit poteſt licitè cõtrahere ſecũda ſponſalia quia per illud matrimonium, licet nullum, & irritum, videtur ſponſus renunciaſſe ſpoſalibus.

2. Concl. per matrimoniũ validũ adeò annullantur ſponſalia priora, vt nullo vnquã tẽpore reuiuiſcant; vnde mortua vxore, aut religionem ingrediente, nõ tenetur ſponſus ducere eam, cum qua priora ſponſalia contraxit, quia obligatio ſemel extincta amplius reuiuiſci non poteſt *l. qui res de ſolut. Bon. Palud. Grab. Henric. Rodr. Iano. And. Anch. Anton. Card. Henriq. Neuo Prepoſ. Azebe.* quod habet locum etiam in ſponſalibus iuratis.

Contrarium quoque eſt probabile *Adrianus Vega Pet. Led. & alij doctiſſimi viri Neotherici.*

3. Concl. ſi ſponſus ſub ſpe ſpõſalium virginẽ deflorauit, & poſtea aliud iniuit matrimoniũ per verba de prẽſẽti, tenetur ſoluto matrimonio

nio illam ducere, non ratione ſponſalium, ſed ratione damni illati, quod procedit etiam in vidua bonæ, & honeſtæ famæ.

DISPVT. XXXXIX.

An priora ſponſalia dirimantur per poſteriora, in quibus habita eſt copula.

PRima concl. ante *Conc. Trid.* per poſteriora ſponſalia, copula ſecuta, aff:ctu maritali dirimebantur priora, quia hæc tranſibant in matrimoniũ *c. is qui fidem de ſponſ.*

2. Cõcl. poſt *Conc. Trid.* poſteriora ſponſalia nõ derogant prioribus quia fides poſterior in præiudiciũ prioris eſt nulla. quod habet locum ex parte 2. contrahentis, ſecus ex parte alterius coniungis, in cuius fauorem ſunt nulla priora ſponſalia, quibus renũciauit cõtrahẽs 2a.

3. Cõcl. datur caſus, in quo nec prima, nec ſecunda ſponſalia erunt valida, v. g. ſi quis 2a. ſponſalia cõtrahat cum conſanguinea ſuæ vxoris de futuro in primo gradu, quã conſanguineam cognoſceret; tunc ratione affinitatis non poſſet cum priori cõtrahere, nec cum 2a. ratione publicæ honeſtatis ex ſpõſalibus validis ortæ *Nau. Philiar. & alij.*

4. cõcl. qui virginẽ deflorauit ſub ſpe futuri matrimonij in ſecundis ſponſalibus, nõ debet eã ducere, ſed priorẽ, cui fides per priora ſpõſalia dedit, quia iniuria illata poſteriori nõ aufert ius fœminæ prioris *Sot. Henr. Rodr.* ſed ex quadã æquitate poteſt iudex aliquãdo cogere defloratorẽ ad ducendã defloratam virginẽ, cui poſterius fidẽ dedit: præſertim qñ magnã honoris iacturam illa pateretur, magnaq; incõmoda, ac damna, & tunc prior vxor tenetur in conſcientia modicũ dãnum pati, ad euitãdũ grauiſſimũ dãnũ in pximo. multò magis addit *Henriq;* qñ priori vxori promiſit deflorator occulte ſe eam ducturum, poſteriori vero coram multis teſtibus, *ita Lud. Lop. Maior, & Palac.*

DISPVT. L.

An priora ſponſalia diſſoluantur per poſteriora iuramento firmata.

PRima concl. præualent priora ſponſalia nõ obſtãte quod poſteriora ſint iuramẽto firmata, quia iuramẽtũ illud fuit de re iniqua ĩ-iudicãte 3. *reg. non eſt obligatoriũ de reg. iu. in 6. & c. cũ contingat de iu. iur.* ex parte autem illius, cui prior fides data eſt iam ſoluta ſunt.

2. Cõcl. iuſta exiſtente diſſolutionis cauſa in primis ſponſalibus tẽpore dũ cõtrahũtur ſecũda, tenetur ſpõſus ſtare ſecũdis, quia obligat tũm promiſſio cum iuramentum cum ſint de relit a *Sylu.*

3. Cõ:l. irritis, ac inualidis 2. ſpõſalibus ob fidẽ datã in 1. ſi diſſoluãtur 1. ſponſalia, nõ tenetur ſponſus ad illa 2a. ſeruãda; nec ratione ſpõſaliũ quia nulla fuerunt, nec ratione promiſſionis, quia nulla fuit, *fuit enim promiſſio rei illicita, vt ſupradi-*

ctum

ſuſcipere. *Hoſt. Io. And. Abb. Anchar. Henric. Anto. Neuo D. Ant. Brunel.* contrariũ quoq; eſt probabile, quod tenet. *Silu. Palud. Nau. Cord. Ludo. Lop. Veg.*

7. Concl. votũ caſtitatis poſt ſpõſalia emiſſum nõ eſt inualidũ, vt ait *Candelabrum*, quia obligat vouentẽ ad ſui obſeruantiã quandocumque ſponſalia fuerint irrita, aut fides de eis adimplendis ab altero coniuge remiſſa, aut matrimonium quomodocũq; diſſolutũ. Imo eo cõſtãte obligat vouentẽ ad debitũ nõ petendũ, nec vxorem vllo modo præiudicat.

DISPVT. XXXXVII.

An votum ſuſcipiendi ordines ſacros dirimat ſponſalia.

PRima concl. aſſumptio ordinũ minorum non dirimit ſpõſalia.

2. Concl. ſponſalia nõ dirimũtur per votũ ſuſcipiẽdi ſacros ordines poſtea factum, nec ille, qui ea contraxit, poteſt licite illos ſuſcipere. *Palud. Maiolus Ludou. Lop.* Imo neq; ſi Papa eligeret ſponſum de futuro in Epiſcopũ diſſoluerẽtur ſponſalia priora, niſi ex certa ſciẽtia ſponſalium id præciperet. cõtraria quoq; ſententia eſt probabiliſſima, quã tennet *Sot. Cord. Henr. Vega Silu. Nau.* nempe poſſe vouẽtẽ ordines ſacros eos ſuſcipere, & tale votum ſponſalia dirimere.

3. Concl. vouente viro ordines ſacros, poteſt vxor a ſponſalia contrahere, quia per votum cẽſetur vir renunciaſſe ſponſalibus.

DISPVT. XXXXVIII.

An ſponſalia dirimantur per aliud ſubſequens matrimonium.

PRima concl. per ſubſequẽs matrimoniũ priora dirimũtur ſpõſalia, quia eſt fortius vinculũ *c. ſi inter de ſponſ.* Quod ſi irritũ erit matrimoniũ, manebunt in ſuo robore prima ſponſalia, quia non præſtat impedimẽtũ quod de iure nõ ſortitur effectũ *reg. non præſtat de reg. iur. in 6.* Alter autem coniux qui matrimoniũ non contraxit poteſt licitè cõtrahere ſecũda ſponſalia quia per illud matrimonium, licet nullum, & irritum, videtur ſponſus renunciaſſe ſpoſalibus.

2. Concl. per matrimoniũ validũ adeò annullantur ſponſalia priora, vt nullo vmquã tẽpore reuiuiſcant; vnde mortua vxore, aut religionem ingrediente, nõ tenetur ſpõſus ducere eam, cum qua priora ſponſalia contraxit, quia obligatio ſemel extincta amplius reuiuiſci non poteſt *l. qui res de ſolut. Bon. Palud. Grab. Henric. Rodr. Iano. And. Anch. Anton. Card. Henriq. Neuo Prepoſ. Azebe.* quod habet locum etiam in ſponſalibus iuratis.

Contrarium quoque eſt probabile *Adrianus Vega Pet. Led. & alij doctis ſimi viri Neotherici.*

3. Concl. ſi ſponſus ſub ſpe ſpõſalium virginẽ deflorauit, & poſtea aliud iniuit matrimoniũ per verba de præſẽti, tenetur ſoluto matrimo-

nio

nlo illam ducere, non ratione ſponſalium, ſed ratione damni illati, quod procedit etiam in vidua bona, & honeſtæ famæ.

DISPVT. XXXXIX.

An priora ſponſalia dirimantur per poſteriora, in quibus habita eſt copula.

PRima concl. ante *Conc. Trid.* per poſteriora ſponſalia, copula ſecuta, affectu maritali dirimebantur priora, quia hæc tranſibant in matrimoniũ *c. is qui fidem de ſponſ.*

2. Cõcl. poſt *Conc. Trid.* poſteriora ſponſalia nõ derogant prioribus quia fides poſterior in præiudiciũ prioris eſt nulla. quod habet locum ex parte 2. contrahentis, ſecus ex parte alterius coniungis, in cuius fauorem ſunt nulla priora ſponſalia, quibus renũciauit cõtrahẽs 2a.

3. Cõcl. datur caſus, in quo nec prima, nec ſecunda ſponſalia erunt valida, v. g. ſi quis 2a. ſponſalia cõtrahat cum conſanguinea ſuæ vxoris de futuro in primo gradu, quã conſanguineam cognoſceret; tunc ratione affinitatis non poſſet cum priori cõtrahere, nec cum 2a. ratione publicæ honeſtatis ex ſpõſalibus validis ortæ *Nau. Philiar. & alij.*

4. cõcl. qui virginẽ defloraiut ſub ſpe futuri matrimonij in ſecundis ſponſalibus, nõ debet eã ducere, ſed priorẽ, cui fides per priora ſpõſalia dedit, quia iniuria illata poſteriori nõ aufert ius fœminæ prioris *Sot. Henr. Rodr.* ſed ex quadã æquitate poteſt iudex aliquãdo cogere defloratorẽ ad ducendã defloratam virginẽ, cui poſterius fidẽ dedit: præſertim qñ magnã honoris iacturam illa pateretur, magnaq; incõmoda, ac damna, & tunc prior vxor tenetur in conſcientia modicũ dãnum pati ad euitãdũ grauiſſimũ dãnũ in ꝓximo. multò magis addit *Henriq;* qñ priori vxori promiſit deflorator occulte ſe eam ducturum, poſteriori vero coram multis teſtibus. ita *Lud. Lop. Maior, & Palac.*

DISPVT. L.

An priora ſponſalia diſſoluantur per poſteriora iuramento firmata.

PRima concl. præualent priora ſponſalia nõ obſtãte quod poſteriora ſint iuramẽto firmata, quia iuramẽtũ illud fuit de re iniqua ꝓiudicãte 3. *reg. non eſt obligatoriũ de reg. iu. in 6. & c. cũ contingat de iu. iur.* ex parte autem illius, cui prior fides data eſt iam ſoluta ſunt.

2. Cõcl. iuſta exiſtente diſſolutionis cauſa in primis ſponſalibus tẽpore dũ cõtrahũtur ſecũda, tenetur ſpõſus ſtare ſecũdis, quia obligat eum promiſſio cum iuramentum cum ſint de relic a *Sylu.*

3. Cõ: Irritis, ac inualidis 2. ſpõſalibus ob fidẽ datã in 1. ſi diſſoluãtur 1. ſponſalia, nõ tenetur ſponſus ad illa 2a. ſeruãda; nec ratione ſpõſaliũ quia nulla fuerunt, nec ratione promiſſionis, quia nulla fuit, *fuit enim promiſſio rei illicita, vt ſupradi-*

ctum

ctũ eſt) Item quia q̃ ab initio inualidum fuit tractu temporis non validatur *reg. non firmatur de reg. iu. in 6.* Tandẽ quia promiſſio tẽpore inhabili nõ obligat tẽpore habili, ſic coniugatus profeſſionem faciens (mortua vxore) nõ tenetur religionẽ ingredi contra hãc cõcl. eſt *Con.*

DISPVT. LI.

An ſponſalia contracta ab impuberibus diſſoluãtur per ſolum diſſenſum alterius cum ad pubertatem peruenit.

PRima concl. ſi duo impuberes ſpõſalia cõtrahãt, neuter poteſt ante pubertatẽ ab illis reſilire, qui autẽ prior ad pubertatẽ pũenit poteſt illico reſilire, nõ expectata alterius ſpõſi pubertate *c. de illis el 1. & c. a nobis de deſpõſ. impub.* alioquin ſœpe contraherent, & ſœpe diſſoluerent ſponſalia incoſtantes pueri.

Ampl. 1. concl. etiã ſi ex mutuo conſenſu vellet vterq; ſponſus impubes diſſoluere ſponſalia *c. de illis eo. Abb. Palud. Con. Cardin. Lop. Veg. Cuc. & alij.* Cum Henriq. ſibi ipſi contrario.

2. Concl. pubes cũ impubere cõtrahẽs nõ poteſt reſilire, poteſt tamẽ impubes cũ primũ peruenit ad pubertatẽ *c. de illis eo.* q̃a cõtractus in fauorẽ minoris poteſt claudicare *l. non eo minus C. de procuratoribus Ang. Tab. Sil. Arm. Con. Verac. Lop. Led. Veg. & alij.*

Ampl. cõcl. etiã ſi impubes cõſentiret ad diſſolutionẽ ſponſaliũ, quia hic caret cõſẽſu ſufficiẽti ad ea diſſoluenda. Maior vero ſeptennio cõtrahens cum infanti debet expectare vſq; dum hic compleat ſeptẽnium, quo completo tenetur ſtare ſponſalibus, quãdo ita vult infans.

3. Cõcl. parẽtibus nomine impuberũ cõtrahẽtibus ſpõſalia valida, neuter impubes poteſt ab illis reſilire donec pubeſcat, ſecus quando eadem inualida contraherent.

4. Concl. non licet impuberibus reſilire a ſpõſalibus præſũptis (v.g. qñ impuberes contraherẽt matrimoniũ de præſenti, iſtud matrimonium ſecundum aliquo habet vim ſponſalium *c. a nobis, & ibi gloſ. de deſp. impub. Tab. Con. Cuc. & alij.*

5. Cõcl. ſi pubes q̃s effectus infra tres dies ante, vel poſt pubertatem nõ reſiliat a ſpõſalibus, non poteſt amplius reſilire, quia cẽſetur tacite cõſenſiſſe, *fatentur oñs.* etiãſi non ratificaret ſponſalia, ſatis n. eſt non reclamare ratio eſt, quia antea iam erant valida ſponſalia, quapropter non requirunt nouum conſenſum.

6. Concl. qui ante pubertatẽ reſilit a ſponſalibus, factus autẽ pubes non reclamat, nec diſſentiẽtẽ mutat volũtatẽ, videtur pſeuerare in eodẽ diſſẽſu tẽpore pubertatis, ideoq; eius ſpõſalia erũt inualida, ac nulla.

7. Concl. ſi impubes toto tẽpore cõſentiens ſponſalibus, factus vero pubes diſſẽtit interius, ſatis illi erit pro foro, conſciẽtiæ vt a fide ſponſaliũ deficiat, quia nullus adeſt nec tacitus aſſenſus, imo apertus diſſẽ-

ſu cũ

ſu cũ ad pubertatẽ peruenit abſque alia cauſa poſſunt licite ſolui ſponſalia, vnde pubes effectus poteſt tuta cõſcientia ab illis reſilire. Secus quando ſponſalia fuerunt iurata *c. ex litteris el 2. de ſponſ. Cou. Henr. Card. Lop.* Hoc autem iuramentum non ſatis eſt dari in quacũq; ætate, ſed qñ impuberes ſũt doli capaces.

Dices qua ætate dicantur impuberes doli capaces adhuc eſſ ũ? Reſp. *Abb. & Nauo* poſt ſeptimum annũ Reſp. *Couar. Candel. & Lop.* qñ ſunt pubertati proximi Reſp. *Bar. Nau. Caldas Duenn.* qñ maſculus eſt vltra decimum annum cum dimidio, & fœmina vltra nonũ cũ dimidio, ſed vtrumq; eodẽ tẽpore obligãdũ eſſe ad iuramẽtũ ſeruandũ. At

Reſpondetur hoc relinquendum eſſe iudicis arbitrio, cuius erit determinare in qua ætate fœmina, & in qua vir dicantur pubertati proximi *Duenn. Cou. Menoch. Gut.* Non obſtante autem quod nõ fuerit pubertati proximus puer, ſi iurauit ſponſalia, indiget relaxatione iuramenti, qñ fuit tunc doli capax, quia habens vſum rationis poterat ſe obligare Deo, quam facile debent Epiſcopi ei impendere ob ætatis imbecillitatem.

DISPVT. LII.

Vtrum ſponſalia mutuo cõtrahentium conſenſu relaxari poſſint.

PRima cõcl. ſpõſalia puberũ diſſolui poſsũt mutuo ipſorũ diſsẽſu, q̃a omnis res ꝑ quas cauſas naſcitur ꝑ eas diſſolui poteſt *c. 1. de reg. iu.*

2. Cõcl. nõ eſt tutus in conſciẽtia ille, qui obtinuit remiſſionẽ ab altero coniuge inuitè, & vt dicitur, inuoluntarie mixte, ſed tenetur ſtare promiſſis, ac ſi alter diſſentire nollet (v. g. minatur ſponſus malum exitum nuptiarũ, importunis cogit verbis ſponſam, eamq; terret, reluctatur, toruo ſupercilio, & cõtracto vultu dicit ſe velle ſponſalia perficere. Secus autem qñ ſponſus diceret paratus ſum perficere tecũ ſponſalia, ſed aduerte meos parentes nolle me ea contrahere, ideoq; pauperẽ vitã ducemus: in hoc, & ſimili caſu, valet remiſſio vxoris, & hic tutus eſt in conſcientia, & liber a ſponſalibus, quia nec vim, nec iniuriam infert ſponſæ.

3. Concl. licite ne, vel illicite renunciet alter ſponſalibus, remanet ſtatim alter liber ab obligatione, quamuis renuncians teneatur iterum aſſentiri.

4. Concl. interrogatus an velit perficere ſponſalia ſi reſpondet ſe nolle eo tempore perficere, non cẽſetur diſſentire ab illis, quia forsã illud tẽpus non videtur ſibi conueniens: ſecus quando diceret ſe nolle toto tempore.

Limit. 1. concl. quando terminus præfixus eſſet in ſponſalibus perficiendis.

Limit. 2. qñ renuit alter tãto tẽpore, vt ſit in mora, & peccet. m. cõtra fidẽ in ſpõſalibꝰ pſtitã: in hoc caſu nõ tenetur ãplꝰ alter expectare; nec opus eſt vt adeat iudicẽ, litẽq; moueat, & maxime ſi ſit fœmina.

D 5. Con-

5. Concl. etiamſi ſponſalia ſint iurata, ſi in partium fauorem præſtitum eſt iuramentum, poſſunt mutuo contrahentiũ conſenſu diſſolui quia iuramentum in hoc caſu dirigitur in Deum tamquam teſtem promiſſionis factæ homini, quo remittente, remittit quoque Deus *eſt opinio omnium. DD.*

Ampl. concl. etiã ſi iuraret quis alicui ſpõſalia intuitu pietatis v.g. *iuro me contracturum cum hac paupere*, quia Deus recipit iuramentũ in vtilitatem partis, ergo, remittente parte, remittit Deus. *Brunel. Cucus Nau. Henr. Viual. Phili. Lud. Lop.* contrarium tenent. *Roſ. Silu. Carr. Sot. Card. Ang. & alij.* nempe hoc iuramẽtum habere rationẽ voti, qua proper ſi remittẽtẽ puellam pœniteat, tenetur iurans eã ducere.

DISPVT. LIII.

An elapſo termino præfixo remaneat alter liber a fide ſponſalium.

PRæmitto mihi terminum dupliciter poſſe obligationi apponi. primo ad eam reſtringendã, ſeu finiendã, & tunc eo elapſo, ceſſat obligatio ex parte eius, per quẽ non ſtetit. ſecundo ad ſollicitã iam illam, & tunc lapſus termini nõ extinguit obligationem. Hæc autem datur regula ad cognoſcendum an terminus ſit adiectus ad finiẽdam, an vero ad ſollicitãdam obligationem, v. d. ſi terminus ab vno tantum contrahentium deſignetur, vt alter intra illum cõpleat, tunc cenſetur ad ſollicitandã; ſi vero ab vtroque imponatur per vtrumq; implendus in initio contractus (ideſt antequam ſit perfectus contractus, & orta obligatio) tunc eſt appoſitus ad finiendam obligationẽ, quia ille terminus eſt velut conditio intrinſeca ipſi cõtractui. quando autẽ apponitur obligationi iã perfectæ, & contractui conſũmato eſt ad ſollicitandã obligationẽ, ideoq; elapſo termino nõ extinguitur obligatio, quia perfecto iã cõtractu, & orta iã obligatione, extrinſeca eſt illa adiectio termini *Ant. Ab. Alex. Neu. Præpoſ. Ang. Silu. Tab. Brun. Couar. Cucus.*

Hoc ſuppoſito Reſpõdent aliqui, lapſu termini in ſpõſalibus adiecti diſſolui illa ſponſalia, ex parte tamen eius per quem non ſtetit. ita *Card. Neu. Præpoſ. D. Th. Pal. D. Ant. Sot. Barto.* Ledes. *Verac. Philiar. Pet. Led. Vega, Roſel. Tab. Armil. Nau. Carrer. Menoch. Matienzo, Hẽr.* quorum opinio eſt probabilis. ſit nihilominus.

1. Concl. ſi ſponſalibus iam contractis agatur inter ſponſos de die, in qua celebrari debent nuptiæ, tũc cenſetur terminus adiectus ad ſollicitandam obligationẽ, & per hũc non diſſoluuntur ſponſalia, etiam ſi lapſus ſit. ſi autem dum ſponſalia cõtrahuntur, apponatur terminus, tunc cenſetur adiectus ad finiẽdam obligationem, ideoque liberat eum per quem non ſtetit quin ſponſalia perficiãtur (v.g. promitto tibi me contracturum non ſimpliciter, ſed tali die, & tali tẽpore. *Archid. Abb.*

Imol.

Imol. Silu. Tab. Arm. Brunel. Couar. Greg. Lop. Cucus Viual. Lancell. Lud. Lop.

2. Concl. ſi is, per quem ſtetit, legitime impeditus fuit ne ſponſalia compleret debito termino, non diſſoluuntur ſponſalia tranſacto termino, quia legitime impedito non currit terminus *c. quia diuerſitatem de conceſſ. præbend.* eadem dicas quando vterque impeditur.

3. Concl. qñ tempus a iudice aſſignatur pro ſponſalibus perficiendis ob periculum fornicationis, tūc eo tranſacto, poteſt is, per quē non ſtetit, aliud inire matrimonium, quia terminus eſt appoſitus ad finiendam obligationem.

DISPVT. LIV.

An per longam alterius ſponſi abſentiam diſſoluantur ſponſalia.

PRima concl. ex l. ciu. ſi ſponſus abeſt ex cauſa neceſſaria v. g. ob parentum morbum, vel obitum (& ſimilia) expectandus eſt donec ceſſet impedimentū *l. ſæpe ff. de ſpōſ.* ſi abeſt ex cauſa probabiliter iuſta, non autem neceſſaria, & eſt in eadē prouincia, expectandus eſt per biēnium *l. 2. C. de ſponſal.* ſi autem in aliena prouincia commoratur, aut ſi neſcitur vbi ſit, triēnio eſt expectādus. arbitrio autē iudicis reſtringi poteſt hoc tēpus ob periculū incōtinētiæ, vel ex alia iuſta cauſa *Hoſt. Io. And. Ant. Neu. Prap. Silu. Con. Greg. Lop. Matien. Palud. D. Ant.* & elongari poteſt *Hoſt. Pal. Sil. D. Ant. Alex. Carrer.*

2. Concl. ſatis probabile eſt non eſſe correcta hæc iura ciuilia per *c. de illis de ſponſ.* quod defendunt *multi DD.* probabilius tamen eſt eſſe correcta, ideoq; ſponſo in longinquas regiones ſe transferenti abſq; licentia ſponſæ, liberū erit huic alia contrahere ſponſalia, aliudq; matrimoniū inire. *Abb. Barba. Alciat. Card. Neu. Prap. Miſinguerius Ang. Tab. Arm. Cou. Nau. Carr. Lancell. Sot. Henr. Viual. Ludou. Lop. Philiar. Rodr.*

Ampl. 1. etiam in ſponſalibus iuratis *c. de illis eod.*

Ampl. 2. etiam ſi iudicis authoritas, aut Eccleſiæ iudicium nō interfuerit. vnde quoties conſtat ſpōſum non ita proximè rediturum a longinquis, poteſt ſponſa cum alio nubere; probatur ex verbis *c. de illis* (*liberum erit mulieri cum alio contrahere*) ergo nulla opus eſt iudicis licentia, vel Eccleſiæ authoritate; recedens enim in longuinquum, videtur recedere a ſponſalibus.

Limit. 1. qñ ſponſus eſſet in loco vicino, tunc n. vel expectari, vel ſaltem requiri debet, an velit ſtare promiſſis, & certum debet ei tēpus aſſignari ad conſentiendum, vel diſſentiendū quod ſi iuſte ibi detineatur, non ita facile debent ſponſalia diſſolui, ſed attendi tantummodo periculum incontinentiæ in ſponſa ex mora ſponſalium *Couar. Matien. Viu. Lud. Lop.*

Limit. 2. qñ de proximo ſperatur

D 2 ſpon-

ſponſi reditus, tunc enim expectandus eſt.

Limit. 3. qñ ſponſus de licentia ſponſę ſe in longinquum tranſtulit. quod ſi tempus præfixum fuit in licentia, eo tráſacto. poteſt mulier cũ alio nubere, ſi tamẽ certo ei n. õ cõſtaret ſpõſum inculpabiliter detineri.

3. Concl. ſponſa de futuro non tenetur ſequi ſponſum vagantem c. de illis eo. Vnde ſi poſt contracta ſponſalia videt ſpõſa ſuum virũ velle mutare domicilium non tenetur ſtare promiſſis, hæc n. cauſa eſſet ſufficiens ad diuortium, quia eſſet notabilis mutatio antea incognita.

DISPVT. LV.

An ſponſalia diſſoluantur ob fornicationem alterius.

PRima concl. ſponſalia etiã iuramento firmata diſſoluuntur per ſequẽtem fornicationẽ *c. quemadmodum de iu. iur.* quia fornicãs fit ſuſpectus de fide in poſterum ſeruanda. hoc autem procedit fauore nocentis, nam fornicãs tenetur ſtare promiſſis *l. qui fauore C. de ll.*

Ampl. 1. in fornicatione ſpirituali v. d. quãdo alter fit hęreticus.

Ampl. 2. etiamſi vir fornicetur, quia frangenti fidem non eſt ſeruãda fides. *Ab. Palu. Brunel. Menoch. Cou. Henr. Viual. Lud. Lop.*

Ampl. 3. qñ mulier patitur tactus, & amplexus impudicos, & oſcula, quia notabilis hæc mutatio in magnum dedecus viri reſultat. Secus quando vir pateretur tales tactus, & oſcula.

2. Concl. quæcumque fornicatio fœminæ, etiam per vim extorta, dirimit ſponſalia, quia facta eſt notabilis mutatio, & pauci crederẽt eam cognitam fuiſſe vi, & homines naturaliter abhorrent cum ea contrahere. *Argumento c. raptor 27. q. 2. & c. ſi quippe ead. Hoſt. Io. And. An. Abb. Neuo Imol. Greg. Lop. Brunel. Ang. Silu.* Nau. *Conar. Lancel. Pal. D. Ant. Set. vterq; Led. Henr. Rodr. Lud. Lop. Viual.* contrarium tenet. *Tab. Arm. Rayner. Hug. Roſel.*

3. Cõcl. ſi vir inuitus fornicetur, nõ poteſt vxor de futuro ſpõſalium diſſolutionem petere, quia in hoc non ſunt pares vir, & fœmina, vir. n. contrahens cum cognita graue dãnum patitur, fœmina autem nubẽs cũ fornicario nullũ dedecus ĩcurrit.

4. Concl. vtroque poſt ſponſalia fornicante, non conpenſantur delicta, vnde poteſt vir fornicãs petere diſſolutionem ſponſalium contra fœminam fornicariam, non autem e contra, quia multo grauius eſt detrimentum in viro. ideoque licet patri concubinario filiam meretricem exhæredare, quia turpitudo non eſt æqualis. *Conar.* fœminæ autem meretrici non licet filiam meretricem exhæredare, quia paria ſunt delicta. *l. in arenam C. de inoff. teſt.*

(s)

DE

DISPVT. LVI.

An ſponſalia diſſoluantur ob ſuperueniens iuris impedimentum.

PRima concl. ſi ſuperuenit poſt ſponſalia impedimentum dirimens *v.g. affinitas ex primo, vel ſecundo gradu vel quid ſimile* diſſoluuntur ſponſalia. ſi vero ſuperuenit impedimentum impediens tantũ, nõ dirimuntur ſpõſalia, quia huiuſmodi impedimenta non ſunt in vſu, nec indigent diſpenſatione. Secus de voto.

2. Concl. is, cuius culpa contrahitur impedimentum dirimens, tenetur expenſis proprijs diſpenſationem impetrare, quia ſponſa habet ius ad matrimonium ergo ſpõſus eam impediens tenetur auferre impedimentũ ex iuſtitia. *ita Petrus Ledes.* quod habet locum qñ fœmina fuit deflorata, vel ex non matrimonio magnam famæ pateretur iacturam, vel quando diſpenſatio facilè poſſet impetrari. Sed qñ Roma multum diſtaret, vel difficilis eſſet diſpenſatio, vel magnæ neceſſariæ eſſent expenſæ, & fœmina non eſſet deflorata, nec famæ iacturam pateretur in his, & ſimilibus, non tenetur is, cuius cauſa impedimentum ortum habuit, diſpenſationem petere expenſis proprijs, quia promiſſio, quam fecit ſponſus, intelligitur rebus in eodem ſtatu manentibus. *c. quemadmodum de iur. iur.*

DISPVT. LVII.

An ob fœditatem notabilem diſſoluantur ſponſalia.

PRima cõcl. fœditate notabili ſuperueniente diſſoluuntur ſpõſalia, non obſtante quod iuramento ſint firmata, v.g. amiſſione oculorum, vel naſi, paralyſi lepra, aut turpiori aliquo, ſi quis eſt, morbus *c. quemadmod. de iu. iur.*

Ampl. 1. in quocũque contagioſo morbo. Item in quacumq; graui infirmitate ſuperueniente incurabili *D. Th. Palud. Cuc.* v.g. in morbo gallico.

Ampl. 2. in ore maleolente, quod arte medica curari non poſſit.

Ampl. 3. qñ ſponſus (v.g. ſuſpectus eſſet de furto, vel aſſaſſinio, aut aliquo graui, & turpi crimine proſecutus. eãdẽ dicas de fœmina.

Ampl. 4. in eo, qui amittit vnum oculum poſt ſponſalia, quia per hoc redditur notabiliter deformis *D. Ant. Nau. Philiar. Petr. Led.*

Ampl. 5. in fœmina quæ tempore ſponſalium erat pulcherrima, poſt ſpõſalia vero facta eſt notabiliter deformis. *Sot. Innoc. Hoſt. Abb. Neuo Ant. Imol. Nau.* contrarium tenet *Couar. Alex. Carrer. Matienzo Lud. Lop.*

2. Concl. quod vſq; dum diximus de diſſoluendis ſponſalibus ob fœditatem ſuperuenientẽ intelligitur tantum ex parte illius, qui ſanus eſt ex parte enim eius, qui infirmus eſt

Digitized by Google

ſeu per ſtant in ſuò robore, & diſſolui non poſſunt.

DISPVT. LVIII.

An propter morum aſperitatem, vel propter capitales inimicitias diſſoluantur ſponſalia.

PRima cõcl. per notabilem morum aſperitatem, & ſœuitiam non prius ante ſponſalia cognitam diſſoluuntur ſponſalia. *Abb. Neuo Prapoſ. Ang. Silu. Tab. Arm. Sot. Verac. Philiar. Henr. Lud. Lup.* Item, & per quamcumq; cauſam ſufficientẽ ad celebrãdum diuortiũ, quia hoc vtitur argumẽto *c. quemad. de iu. iur.*

2. Concl. quoties poſt ſponſalia oriuntur graues inimicitiæ inter ſpõſos, diſſolui ea poſſunt ne matrimonium infælicem habeat exitum. *Hſto. Prap. Ang. Silu. Tab. Arm. Nau. Greg. Lop. Palud. Sot. Verac. Henr. Veg. vterque Ledes.*

DISPVT. LVIIII.

An ſponſalia diſſoluantur ob paupertatem ſuperuenientem.

PRima concl. ſi mulier dotem promittens in ſponſalibus effecta eſt pauper, ita vt ſoluendo non ſit, non tenetur ſponſus eam ducere, quia promiſſio dotis eſt velut conditio, qua non impleta, non tenetur alter ſtare promiſsis *Sot. vterque Led. Rodr. Veg. Greg. Lop. Brunel. Menoch.* quod ampliatur etiam in ſponſalibus iuratis. *Ant. Grab. Pet. Led.*

2. Cõcl. & ſi mulier nullam promiſerit dotem, tamen non tenetur ſponſus eam pauperem effectã ducere, ideoq; cõtracta ſpõſalia diſſoluere poteſt, quia promittens ſpõſalia fœmina diues cẽſetur ꝓmittere ſimul omnia bona ſua, & paupere effecta ceſſat expectatiua, & deficit tacita dotis promiſsio *Bart. Io. Lup. Gom.* Item quia notabilis eſt mutatio de ſponſa diuite ad ſpõſam pauperem. *Brun. Ang. Silu. Nau. Cucus Henr.* contrariũ tenet *Hoſt. Io. And. Neuo Imol. Ant. Couar. Carrer. Grab. Menoch. Matienzo Palud. Lud. Lop. Rodr.* quorũ ſententia eſt ſatis probabilis, & maxime qñ ſponſus eſt diues, vxoremque alere poteſt ex proprio patrimonio.

Ampl. 1. in ſpõſalib' etiã iuratis.

Ampl. 2. etiam in ſponſo, qui tẽpore ſponſalium erat diues, & poſt illa factus eſt pauper, hunc non tenetur ſponſa ducere. Si tamen, vno permanente in ꝓprio ſtatu, efficiatur alter ditiſsimus, nõ ideo ſoluũtur ſponſalia, quia alter nõ dum eſt effectus deterioris conditionis.

DISPVT. LX.

An iurans ſe aliquam ducturum, nulla facta dotis mentione, teneatur eã ducere nolentem ei aſſignare dotem, cum ſit ipſa diues.

REſpõdetur, negatiuè qa tacite dotis cõditio ineſt in ſpõſalibus

bus iuratis, ſi non de toto ſponſæ patrimonio ſaltem de aliquali parte. *Bald. Io. Lup. Iaſ. Lancel. Gut. Menoch. Palud.* qui ampliat hoc etiam in deflorante virginem diuitem ſub ſpe futuri matrimonij, intelligitur, n. habita prius dote, iuxta propriam poſsibilitatem. *Couar. vero Cucus Mattien. Lud. Lop. & Rodr.* Reſpondent affi. m. ad propoſitam quæſtionem qui faciunt opinionem probabilem.

DISPVT. LXI.

An per contraditionem patris, vel per diſpenſationem Epiſcopi diſſolui poſſint ſponſalia.

PRima concl. poteſt Papa ſuper ſponſalibus etiã iuratis diſpenſare, eaque diſſoluere, poteſtque etiam ſuper matrimonio rato non adhuc conſumato, iuſta exiſtẽte cauſa, vt p obab liſsima eſt ſententia. Epiſcopus vero non poteſt *c. ex literis el 2. de ſponſ.* vbi Papa præcipit Epiſcopis vt compellant contrahentes ad ſponſalia ſeruãda. Sed eum poſſe tenent *Verac. Abul. Vict. Sot. Gambara Perez Henriq. Arag. Maiolus Hugo.*

Quo i ſi ex matrimonio contrahendo timentur ſcandala, vel mali exitus, aut repugnet contrahentis pater, an teneatur ſponſus proficere ſponſalia *dixi diſp.* 14.

DISPVT. LXII.

De aliquibus regulis generalibus ad ſponſalia diſſoluẽda inſeruientibus.

HAnc primo tradunt regulam *Card. Henr. Mai. D. Ant. Silu. Tab. Arm.* cũ vincula ſunt inæqualia, fortius vincit, non obſtante quod ſit poſterius, quę regula fallit, nam ſponſalia iurata ſunt fortius vinculum quã non iurata, & tamẽ ſtandum eſt non iuratis, quoties iurata facta ſunt poſterius, *vt dictum eſt diſp.* 50. Item matrimoniũ conſumatum eſt fortius vinculum matrimonio rato, hoc tamen non diſſoluitur ab illo.

2. Regula ita aſsignatur. quoties ſunt duo vincula paria incompoſſibilia, prius dirimit poſterius, quę regula vniuerſaliter eſt vera quã 10 vincula ſunt eiuſdem rationis, ſic ſponſalia poſteriora dirimuntur per priora.

3. Regula. quoties poſt contracta ſponſalia notabile inconueniens ſuperuenit, aut noua cauſa, quæ ſi a principio eſſet talis, impediret ſponſalia, tunc iuſte diſſolui poſſunt, quia res notabiliter ſunt mutatæ *Comr.* Doctores.

Ampl. 1. in ſponſalibus iuratis.

Ampl. 2. etiãſi iſta notabilis mutatio rerum contingat poſt quam ſponſus fuerit in mora v. g. debebat infra annum perficere ſponſalia, non adimpleuit, fornicatur interim ſponſa, non tenetur ſponſus

eam ducere; tenetur tamē ad damna, & intereſſe, quæ paſſa eſt, quia fuit in culpa *P. Molina.*

Aſſerenti autem ſe non contracturum ſponſalia ſi a principio talis ineſſet cauſa in vtroque foro credē.dum eſt, ſi veriſimile ſit quod aſſerit, conſideratis negocij circumſtantijs a prudēti viro, ea enim: quæ in animo inſunt cum probari non poſſint teſtibus, probantur partis iuramento *Couar. Nau. Maſcardus, & Gratianus.*

DISPVT. LXIII.

An cauſæ ſufficientes ad diſſoluenda ſponſalia; diſſoluant illa, ſi extiterint ante ſponſalia, ignoratæ tamen probabiliter a contrahentibus.

PRima cōcl. cauſæ ſufficientes ad diſſoluenda ſponſalia ſi poſt ipſa acciderēt *v.g. morbus gallicus, lepra, & ſimilia* ſufficiūt ad ea diſſoluenda licet cōtingant ante illa, quando tamē probabiliter ignorabātur a cōtrahente. *Ant. Viguer. Sot. Henriq. Bart. & Pet. Led. Ludo. Lop.* quia paria ſunt in iure non eſſe, & non apparere. *l. duo ſunt Titij ff. de teſtam. tutel.*

2. Concl. qui virginem putat ducere, ſi eam fornicatam, aut viduam eſſe audiat, poteſt a ſpōſalibus recedere, quia res notabiliter eſt mutata, & magni eſtimant homines viduane, an virgo ſit ducenda.

3. Concl. ſponſus accipiens ſpōſam de futuro viduam (honeſtā tamē ſecūdū ſuam exſtimationem) ſi ſciat eam eſſet fornicatam (licet ante ſpōſalia) poteſt a dictis ſponſalibus reſilire, quia noua ineſt cauſa, quæ ſi tempore ſponſalium cognita eſſet retraheret quēlibet prudentem ab illis ineundis *Nau. Philiar. Mol.* cōtrarius eſt *Hugo. D. Ant. Silu. Henriq. & videtur tenere Roſel. Ang. Tab. Arm. Cord. Sot. vterque Led. Vinal Ludou. Lop.*

Limit. qñ ſponſus nouerat ſpōſam impudicam, & malæ famæ, licet ignorauerit hanc, vel illam fornicationem, tunc enim videtur mores illius aapprobare.

Ampl. in ſponſalibus etiam iuratis.

4. Concl. ſponſa non poteſt reſilire a ſponſalibus ob fornicationem ſponſi præcedentem illa, quamuis eam ignorauerit, quia nulla infamia eſt fœminæ ſi ducat virum olim fornicarium.

Vltima concl. ſponſa intelligens poſt contracta ſponſalia, virū eſſe valde vitioſum, quod antea ignorabat, poſt eum illo non contrahere, dūmodo arbitrio boni viri notabilis oriatur mutatio, & talis ſit in illo propenſio ad vitia, quam ſi a principio cognoſceret fœmina non contraheret.

DI-

DISPVT. LXIV.

An ipſo iure ſint nulla ſponſalia quando iuſta ſunt cauſa ea diſſoluendi, licet præceſſerint, & ignorata ſint.

HVius quæſtionis deciſio valde eſt neceſſaria pro impedimedimento publicæ honeſtatis, ꝙ non oritur quando ſponſalia ſunt ipſo iure nulla.

1. Concl. q̃n dolus prouenit ob culpam alterius ſponſi, & dat cauſam contractui, ita vt ſi cognitus eſſet ab innocente, non celebraret ſponſalia, tunc ſponſalia ſunt ipſo iure nulla ex parte innocentis, quia error cauſat inuoluntarium, quod ſi hic ſtare velit ſponſalibus nullis, ratione damni ſecuti tenetur decipiens contrahere; & in pœnam poteſt iudex nocentem cogere ad contrahendum.

2. Concl. q̃n dolus licet ſit dans cauſam contractui, non prouenit ex malitia alterius ſponſi, ſed alicuius tertij, vel ob falſam extimationem contrahentis, tunc ſponſalia non ſunt ipſo iure nulla, ſed annullanda, ideſt habet deceptus ius, & cauſam iuſtam ad illa diſſoluenda.

3. Concl. q̃n dolus non dat cauſam contractui (quia ſcilicet contraheret deceptus etiam ſi dolum cognoſceret) in hoc caſu ſponſalia non ſunt ipſo iure nulla; quia non deficit conſenſus.

DISPVT. LXV.

An quando dolus non dedit cauſam contractui, ſponſalia poſſint annullari?

REſpõdetur negat. poteſt tamẽ deceptus agere ad intereſſe. *Mol. to. 2. de iuſt.* Quando autem dubius eſt contrahens an ſi cognoſceret cauſam illam, & dolum, contraheret nec ne: penſandũ erit ex grauitate cauſæ; ſi enim ita grauis eſt, vt notabilem inducat mutationem, credẽdũ eſt noluiſſe contrahere, & ſic ſponſalia eſſent irritanda.

DISPVT. LXVI.

An carnaliter ſe immiſcendo cenſeatur alter remittere dolum, & approbare ſponſalia?

PRima concl. q̃n ſponſalia non ſunt ipſo iure nulla ratione doli, tunc ſi innocens accedat carnaliter ad nocentem non habet amplius ius ad reſcindenda illa, quia per copulam cenſetur remittere, dummodo tamen conſcius ſit illius doli, tempore quo copulam habuit.

Ampl. 1. etiam ſi ſponſus crederet ſponſam virginem, quam poſtea ſciens corruptam carnaliter cognoſcit, in hoc caſu nõ poteſt amplius petere diſſolutionem ſponſaliũ. *Cord. Lud. Lop. Rodr.*

Ampl. 2. etiam ſi ſponſus carnaliter

liter accedens ad eam haberet animum non remittendi dolum; ea n. remiſſio eſt iuris, & non facti: non enim pendet a volũtate cõtrahẽtis.

Limit. concl. qñ diſſolutis ſponſalibus haberet copulam innocens cum nocente, tunc n. non cenſetur remittere præteritum delictum, vnde non tenetur iterum celebrare ſponſalia ex hoc capite.

2. Concl. qñ ſponſalia ſunt ipſo iu. nulla, accedens ad nocentẽ non facit ea valida, ſecus autem quando habet animum permanendi in ſpõſalibus, a quibus non adhuc diſſentit nocens. Item qñ innocẽs credebat per copulam ratificari ſponſalia alioquin nulla, tunc ſi copuletur ratificat illa; dummodo permaneat adhuc conſenſus in altero contrahente.

DISPVT. LXVII.

An quoties diſſoluenda ſunt ſponſalia iurata toties petenda eſt iuramenti relaxatio.

RESpõdetur negat. contrariũ tamẽ tenet. *Sot. Viguer. Lud. Lop.*

DISPVT. LXVIII.

An alter poſſit cogere alterum ad ſeruanda ſponſalia, quando aliquo vitio laborat, ob quod iuſte hic poſſet reſilire ſi illud ſciret.

DEciſio huius quęſtionis pẽdet ab illa, an occultus adulter poſſit non ſolum petere, ſed etiam exigere; *petere dicitur qui etiam gratis concedenda poſtulat, exigere vero qui coacte petit.* Pro quo fuit ſententia valde probabilis nõ poſſe adulterum exigere ab innocente ignorante eius adulteriũ ita *Tab. Arm. Cathar. Nau. Caſtro Couar. Henriq. Petr. Led. Roſel. Ang. Silu. D. Ant. Rodr.* nihilhominus ſit.

1. Cõcl. coniux adulter poteſt nõ ſolum petere, ſed etiam exigere ab altero ignorante ſuum adulterium. quia hoc eſt illi in pœnam ergo requirit iudicis, vel ſaltem vxoris ſententiam. *Archid. Turrecr. Caie. vterque Sot. Palac. Matien. Ledes, & Henriq; citati.*

Ampl. etiam qñ inocens ſuſpicaretur ex leuibus cõiecturis adulterium, quia donec delictum ſufficiẽter cognoſcat non poteſt ſpoliare nocentem ſuo iure exigendi.

2. Cõcl. qñ ſponſalia fuerũt valida, poteſt cõiux, qui occulte aliquo vitio laborat cogere alterũ ad ſtãdũ ſponſalibus, non obſtante quod ille, ſi vitium ſciret, haberet ius ad illa annullanda. vnde habens morbũ gallicũ ignoratum tamẽ ab vxore iniuſte reſiliente, poteſt eã cogere ad perficiendũ ſecũ ſponſalia.

3. Concl. ſi ſponſalia ſint nulla *quia v. g. dolus dedit cauſam contractui* tunc reus nullum ius habet ad cogendum innocentem pro his cõplendis quia hic nullo ei adſtringitur vinculo.

4. Concl. quoties vterque eodem vitio laborat, neuter poteſt ſponſalium

lium diſſolutionem petere v.g.ſi vterque luem gallicam patiatur.

Limit.concl. in viro fornicante, qui poteſt reſilire a ſpõſalibus vxoris fornicantis, vt *diſp.* 55. *dictum eſt* quia paria non ſunt delicta.

5.Concl. contradicente innocẽte a ſponſalibus, licite nocens lucratur arras dummodo lateat innocentem vitium, ob quod contradicere iuſtè poteſt, quia ignarus vitij illicite reſilit a ſponſalibus validè contractis, ergo arras amittit.

DISPVT. LXVIIII.

An requiratur iudicis authoritas in diſſoluendis ſponſalibus ex ſupradictis cauſis.

PRima concl. qñ eſt certa cauſa diſſolutionis de iu. & de facto, poſſunt ſponſalia propria authoritate diſſolui (ceſſante tamen ſcandalo) De iu.dicitur cauſa certa, qñ in iure expreſſa eſt; De facto, quãdo certum eſt talem cauſam adeſſe, vnde ſponſalia publica, ſi publica exiſtat diſſolutionis cauſa, abſque authoritate iudicis diſſolui poſsũt, quia ceſſat omne ſcandalum. *Ang. Sil. Tab. Nau. Greg. Lop. Palu. Rod. Philiar. Vega vterq; Led.*

2.Cõcl.qñ cauſa eſt certa de iure & de facto, eſt tamẽ occulta,& ſpõſalia quoq; ſunt occulta, poſſunt ꝓpria authoritate diſſolui, quia ceſſat ſcãdalum. *Ricc. D. Ant. Vigue. Palud. Ang. Sil. Tab. Nau. vterq; Led. Vega Turrec. Verac. Lud. Lop. Henriq.*

3.Cõcl.qñ cauſa eſt certa de iure & de facto, eſt tamẽ occulta, ſponſalia vero ſunt publica, tunc opus eſt authoritate, & ſentẽtia iudicis, nec poſsũt propria authoritate diſſolui, quod ſi ita diſſoluantur peccatum tantum eſt v. ſemoto graui ſcandalo, quia per nullum canonem id prohibetur, & ita diſſoluens vtitur iure ſuo. *Ang. Sil. Tab. Nau. Henriq. Philiar. Vega.*

4.Cõcl. qñ cauſa ita eſt occulta, vt nullo modo probari poſſit corã iudice, nullũ erit p. propria authoritate reſilire a ſponſalibus, quia innocẽs propria authoritate poteſt capere rem ſibi debitam quando eam in iudicio recuperare nequit.

5. Concl. qñ cauſa diſſolutionis eſt dubia in iure, vel de facto, eſt p. m. diſſoluere ſpõſalia ꝓpria authoritate, quia ſpoliatur alter iure ſibi acquiſito: ſufficit autem moralis, & probabilis certitudo cauſæ, nõ autem requiritur omninò infallibilis.

6. Concl. iudex diſſoluens ſponſalia debet eſſe eccleſiaſticus, vel ordinarius, vel delegatus, quia eſt materia ſpiritualis. Parochus autem non eſt iudex in foro externo.

DISPVT. LXX.

An liceat infamare fœminam vt fornicariam apud iudicem adhoc vt diſſoluantur ſponſalia.

VNica concl. ſi vxor de futuro reputetur virgo, & magnũ oriatur ſcandalũ & infamia eo quod ſponſus eius fornicationem ad iudicem deferat, tenetur hic non ſtatim

tim

tim iudicem adire, ſed eam monere, vt deſiſtat a ſpõſalibus. Item parentes, pios viros, vel ipſum Prælatum adeat non tamquam iudicẽ, ſed vt patrem adhoc vt eam moneant: quæ ſi deſiſtere nolit, poteſt eã infamare, eiuſq; fornicationem in iudicio detegere. probatur a ſimili, quia licet vitia occulta teſtium detegere ob iuſtam ſui defenſionem. Item licet denunciare iudici furem occultum ad euitandum damnum proximi, ſi correctio in fure non proficit. ergo a fortiori licebit ad vitandũ mdamnum proprium.

DISPVT. LXXI.

Qualis probatio dicatur plena, & ſufficiens adhoc vt iudex ſponſalia diſſoluat.

Prima concl. vnicus teſtis ſufficit ad hoc vt iudex prohibeat matrimonium inter eos, qui habẽt impedimentum dirimens *c. ſuper eo el 2. de teſtibus, & atteſt. & c. preterea el 2. de ſponſ.*

Ampl. 1. etiamſi non fuerit citatus, ſed ſponte a parte producente iudici oblatus. quod ſi ſe ipſum ingerit, cenſetur ſuſpectus, quapropter erit repellendus.

Ampl. 2. etiam ſi talis teſtis nolit publice ſuum teſtimonium dare parte citata, nec ſuum nomen permittat inſeribi in teſtificatione.

Ampl. 3. etiamſi teſtis eſſet denunciator, & accuſator, & allegaret turpitudinẽ ſuam *argumẽto c. ad audientiã de ſponſ. & c. iurauit de probat.*

Ampl. 4. in teſte criminoſo *c. preterea el. 2. de ſponſ.*

Ampl. 5. ita ſufficere vnicum teſtem, vt nec etiam debeat dari iuramentum ipſis partibus contrahentibus in ſupplementum probationis.

Ampl. 6. in ſponſalibus quãtumuis iuratis, proquibus ſoluendis ſufficit vnicus teſtis quando eſt integer, & bonæ famæ, & hoc iudicis arbitrio remittitur, qui attentis circumſtantijs perſuadeat ſibi hunc deponere veritatem. Contrarium tenet. *Ant. Abb. Henr. Greg. Lop. Palud. & alij.*

Tria autem requiruntur adhoc vt vnus teſtis ſatis ſit ad ſponſalia iurata ſoluendum. primo vt deponat, non n. ſufficit ſola denunciatio teſtis niſi denunciatio eſſet cũ fama publica. Secundo vt iuret *cap. tua de cohabit. clericor. Hoſt. Io. And. Abb. Neu. Præp. Cou. Gutt. Palu. Lop.* Tertio vt iuret de certa ſcientia non n. ſufficit deponere de auditu, quapropter ſi duo concurrerent teſtes, vnus de auditu cum iuramento alter de ſcientia ſine iuramento; non impedirent ſponſalia, quia vterque teſtis deficit *Abb. Neu. Præpoſ. Cou. Maſcard. Gutt. Nau.*

Secus vero quando deponit teſtis ad conſanguinitatem probandam inter contrahentes, tunc enim ſufficit deponere de auditu, dummodo habeat duodecim illas conditiones requiſitas *in c. licet ex quadam de teſtibus* huic autem non ſufficit

ficit dicere ſe audiuiſſe a quodam ſuo maiori, ſed requiritur vt a pluribus teſtetur ſe audiuiſſe maioribus *Nau.lib.8.conſil.2.* Neque ſufficit id audiuiſſe poſt litem motã, niſi quando locus eſſet diſtantiſſimus.

2. Concl. ſupradictę conditiones, & duodecim requiſita in vnico teſte *in c. licet ex quadam,* requiruntur quando agitur de matrimonio diſſoluendo, nam quando agitur de eo impediendo ſufficit vnus teſtis, qui deponat ſe audiuiſſe a maioribus hos contrahentes eſſe cõſanguineos in tertio, vel quarto gradu; dũmodo diſtingueret gradus ab vtroq; latere clara computatione *c. licet*, & ita dicit in praxi ſeruari. *Maſcardus* magis autem idoneus teſtis erit aliquis conſanguineus contrahentiũ, ipſi n. melius, quam alteri videtur innoteſcere parẽtela. Secus quando eorum intereſt, quia vniuerſaliter eſſent ſuſpecti, & in cauſa propria teſtificarentur.

Poterit quoque conſanguinitas probari ex coniecturis, indicijs, & præſumptionibus. *Maſcard.*

3. Concl. qñ allegatur cauſa, quę uergit in præiudicium tertij, non ſufficit vnicus teſtis (v. g. ſi ſponſus probaret fornicationem ſponſæ ad ſponſalia diſſoluenda *c. licet ex quadam, & c. veniens de teſtibus.*

4. Concl. etiamſi ageretur de. p. vitando non ſufficit teſtimonium perſonæ vilis *Panorm.*

Limit. concl. quando factum ita eſt clandeſtinum, vt non poſſit probari niſi per vilem perſonam *c. cum dilecti de elect. & c. preterea de teſt. Ant. Grab. & alij.*

Hinc debet iudex conſiderare qualitatem teſtificantis, & an ſibi diſplieceat matrimonium nec ne. nã qñ fides ſit adhibenda teſtibus iudex arbitrio ſuo cognoſcere poteſt.

5. Concl. ſufficit fama ad impediendum matrimonium ne contrahatur *c. ſuper eo. de cõſang.* quod procedit etiam in ſponſalibus iuratis. hæc autem fama nõ debet eſſe priuata tantũ, ideſt non ſufficit vt ſoli iudici innoteſcat, quia debet eſſe in iudicio. poteſt tamẽ iudex ex fama priuata indagare, & inquirere, & probationes ſuper hoc recipere, & hoc de plano, & abſq; ordine iudiciario; vnde nõ eſt opus citare partem, & ſimilia facere. ſi autẽ cõſtaret hoc iudici tanquam notorium, poſſet iuxta illam notorietatem iudicare.

6. Concl. nõ ſatis eſt fama ad impediendũ matrimoniũ qñ adhibentur de contraria fama probationes clariores. *Ant. Anchar. Abb. Neuo Prepoſ. Pariſ. Nau. Maſcard.*

Adde quod arbitrio iudicis poſſũt contrahentes iurare ſe non eſſe conſanguineos contra publicam famam, & ſimul contrahere, dummodo ſint perſonæ qualificatæ. Idẽ quoque afferit de iuramento conſanguineorum *Prepoſ. & Maſcar.*

7. Concl. rumor non ſufficit ad impediendum ſpõſalia. fama eſt qñ maior pars viciniæ acclamat: rumor quando tertia, vel quarta pars illius viciniæ.

DI-

DISPVT. LXXII.

An confeſſio vtriuſque, vel alterius coniugis ſufficiat ad diſſoluenda ſponſalia.

PRima concl. ſi vterque ſponſus fateatur impedimentum ſatis eſt ad diſſoluenda ſponſalia, quia hæc diſſolui poſſunt mutuo diſſenſu quamuis iurata ſint.

2. Cōcl. ſi alter tantum, qui matrimonium optat celebrari, fatetur impedimentum, ſatis eſt ad diſſoluenda ſponſalia ratio quia alter nolēs ſpōſalia iam diſſentitur, hic opponens impedimentum etiam diſſentitur ergo ex pari diſſenſu ſunt diſſoluta ſponſalia.

3. Cōcl. ſi opponens impedimentum ſit ille, qui recuſat ſponſalia, non debet ſtare iudex eius confeſſioni, & atteſtationi, quia in præiudicium iuris acquiſiti tertio non eſt adhibenda fides parti contrariç. *Ant. Neno Abb. Maſcard. Menoch.*

VLTIMA DISPVT.

Qualis certitudo ſufficientis cauſæ deſideretur adhoc vt ſponſalia in foro conſcientiæ abſque ſcrupulo diſſolui poſſint.

PRima concl. certitudo, quæ ſufficit ad diſſoluēda ſponſalia in foro externo ſufficit quoq; ad ea diſſoluenda propria authoritate, & in foro interno, vnde ſufficit adeſſe vnum teſtem iurantem de certa ſcientia; Item ſufficit fama.

2. Concl. ſi conſanguineus videt ſuum conſanguineum inire ſponſalia cum ea, quam ipſe cognouit, tenetur eidem hoc reuelare, & hic tenetur ei credere, fruſtra n. eſſet reuelatio ſi alter non teneretur credere, debet tamen iurare, & coniecturas afferre *Archid. Turrecr. Laurentius Goff. Henric.* & probant ex *c. ſi homo 35. q. 3.* Imo ſi eſſet perſona fide digna teſtificans ex certa ſcientia, in foro conſcientiæ teneretur conſanguineus ei credere abſq; iuramento. Secus in foro externo vt diximus *diſp. 71.*

Hinc infertur quod ſi ſponſus ex relatione aliorū, vel ex propria experientia viderit ſponſam non eſſe virginem, ſatis ſit ad eam derelinquendam in foro conſcientiæ, aliamque ducendam.

DE

DE ESSENTIA, ET CONSENSV MATRIMONII.

LIBER SECVNDVS.

DISPVT. I.

Quid ſit matrimonium, & in quo eius eſſentia conſiſtat.

MAtrimonium eſt cõiũctio maritalis viri, & fœminæ inter legitimas perſonas indiuiduam vitæ retinens conſuetudinem *c.illud de præſumpt.* dicitur (*cõiunctio marit.* ad differentiam ſponſalium, & coniunctionis militum ſub coceẽ Duce *inter legitim.perſonas* id eſt non habentes impedimentum. *Indiuid. vitæ conſuet.* ad differentiam aliorum contractuum, qui mutuo conſenſu diſſoluuntur. Septem autem inueniuntur in matrimonio.

Primo mutuus conſenſus. Secundo externus contractus. Tertio mutua corporis traditio. Quarto quoddam vinculum ortũ ex illo cõtractu. Quinto mutua obligatio ad reddendum debitum. Sexto, ius ꝙ habet vnuſquiſque ad alterum. Septimo conſummatio, & vſus matrimonij. hoc ſuppoſito.

Dico primo quod matrimonij quidditas, & eſſentia non conſiſtit in cõſummatione: probatur exemplo matrimonij B.V. cum Sãcto Ioſeph, neq; in interno conſenſu, aut in contractu externo, quia hæc ſunt cauſa efficiens matrimonij ergo nõ ſunt eſſentia eius *D.Th.Vict. vterq; Ledeſ.* neque in mutua traditione corporum, quia hæc traditio tranſit, matrimonium autem permanet, nec in mutua obligatione ad reddẽdum debitum, quia hæc extinguitur quoties alter adulteratur, vel religionem vterque ingreditur, manente nihilominus matrimonij conſummati vinculo.

Dico ſecundo quod eſſentia matrimonij conſiſtit in vinculo illo, quo formaliter ſunt coniuges vniti *D.Th.tres Ledeſ. Vict. Henriq.* huiuſmodi autem relatio eſt realis, quia non ſolum habet pro fundamento internum conſenſum vt placuit *Sot. & Palud.* ſed etiam externum contractum *ita Henr. & Pet. Led.*

Dico tertio ꝙ matrimonium diuiditur in legitimũ, ratum, & conſummatum. legitimum dicitur matrimonium infidelium. ratum dicitur qñ factum eſt in facie Eccleſiæ, non adhuc autem conſummatum, vnde matrimonium infidelium non dicitur ratũ, quia non eſt ſacram ẽtũ *c.quãto de diuort.* Cõſũmatũ vero eſt qñ copula carnali perfectum eſt.

DISPVT. II.

An matrimonium ſit naturale homini?

REſpondeo matrimonium non eſſe naturale homini, quaſi ex proprijs naturę humanæ prouenięns ſicut eſt proprium ignis tendere ſurſum, quia perficitur per voluntates contrahentium ergo non a natura. eſt tamen naturale, ideſt ex inclinatione naturæ proueniens *D.Tho. in* 4. quia homo naturaliter intendit ſui conſeruationem ſaltem per indiuiduorum multiplicationē, & ex hoc naſcitur indiſſolubilitas matrimonij, alioquin enim incerta eſſet proles, & educationis cura, filiorumque amor tepeſceret.

DISPVT. III.

An matrimonium cadat ſub præcepto.

PRima concl. dum genus humanum paucis continebatur, matrimonium obligabat ſingulos quia non ſolum tenetur homo ſe ipſum conſeruare edendo, ſed etiā ſpeciē ſuam conſeruare generando *D. Th. in* 4. modo autē nō obligat ſingulos.

2. Concl. multiplicatis iā hominibus adhuc extat huiuſmodi præceptum, durabitque vſque ad finem mundi, quia eſt naturale, verū tamē eſt quod nō obligat hic & nūc ceſſante neceſſitate, ea vero occurrēte, poteſt Reſpublica compellere ſubditos ad contrahendum *D. Th. Pal. Dur. Sot. vterque Ledeſ. Angl. Viguer. Henriq. Lud. Lop. Viual. Vega.*

3. Concl. omnibus pereuntibus præter monachos, teneantur hi matrimoniū contrahere, quia præceptum naturale vrgenti illa neceſſitate obligat *Sot. Angl. Viual. Bart. Led. Lud. Lop. Vega Mol.* contra hanc concl. eſt *Dur. Palud. Ledes Henriq. Pet. de Ledeſ.* aſſerentes tunc credēdum eſſe finem mundi adeſſe.

4. Cōcl. ad euitandas ſeditiones, & bella tenetur quādoq; filius Principis vxorem ducere ſub p. m. hoc autē nō ex vi præcepti matrimonij (quod tantū obligat ratione multiplicandæ ſpeciei) ſed ad euitandum ſcandalum.

DISPVT. IIII.

Quando matrimonium fuerit inſtitutū.

PRima concl. certū eſt matrimoniū fuiſſe a Deo inſtitutum ante p. Adæ in officium naturæ, poſtea vero peccante Adam, fuit in remedium concupiſcentiæ in l. autem Euangelica tāquā Sacramentū. Quo autem tempore ſit inſtitutum non conſtat inter DD. aliqui n. dicunt *Gen. 2. nunc os ex oſſ. me. ita D. Aug. Mag. Alenſ. D. Bon. Dur. Ricc. Hug. Vual. Adria. Taper. Cathar. Ledeſ. Goffr. Neuo Greg. Lop. Montaluus Conar.* nihilhominus ſit.

2. Concl. probab lius eſt matrimonium ſimul a Deo eſſe inſtitutū, ac præceptum *gen. 1. creſcite, & multiplic.* Adam vero per illa verba nūc

os ex

os ex oſſ.meis contraxiſſe illud. probatur quia tunc Deus cõceſſit mutuam corporũ traditionem, finemq; explicuit vltimatum, idest ſpeciei multiplicationem *D. Th. Palu. Altiſiodor. D. Ant. Abul. Sot. Viguer. Verac. Angl. Henriq. Viual. Pet. Led. Vega. Turrecr. Silu. Perez.*

3. Concl. matrimonium in lege Euangelica quamuis fuerit approbatum *Io. 2.* quando Chriſtus interfuit nuptijs, fuit tamen ab eo inſtitutum vt ſacramentum *Matt. 19.* dum eius inſeparabilitatem commendauit *quos Deus coniunxit homo non ſeparet Adria. D. Ant. Vict. Sot. Veraer. Palat. Henriq. Viual.*

DISPVT. V.

Quæ ſit materia, & forma matrimonij.

Verba, ſeu ſigna, quibus conſenſus exprimuntur ſunt ſibi inuicẽ materia, & forma ſecundum diuerſas rationes, quatenus n. per illa tradit alteruter poteſtatem ſui corporis in alterũ, ſunt materia, quatenus vero per eadem vterque acceptat illam traditionem, ſunt forma. *Sot. Bellar. Lud. Lop. Angl. Spino. Petr. Ledes Rodr.*

DISPVT. VI.

Quis ſit miniſter matrimonij.

Reſpondeo miniſtros huius ſacramenti eſſe ipſos contrahentes, per quos vere conficitur hoc ſacramentum, non ſolum poſt, ſed etiam ante Trid. Concil. *D. Th. Sot. Bellarm. vterque Ledeſ. Suar. Lud. Lop. Vega Candel. & alij.*

Nec ideo coniuges accedentes cum p. m. ad conficiendum illud peccant. m. quia non ſunt miniſtri conſecrati, peccant tamen quia recipiunt ſacramentum nouæ legis in p. *Palud. Sot. Ledeſ. Henr. Ludou. Lop. & Suar.* contrarium ſentit ipſe etiam *Suar. Nau. & Petr. Ledeſ.* Infertur ex dictis ſacerdotẽ aſſiſtẽtem in p. m. ad matrimonium, quod contrahitur, non peccare. m. quia non eſt miniſter conficiens ſacramentum, & benedictiones, quas ille præſtat ſunt quid ſacramentale. *Ledeſ. Henr. Suar. Lud. Lop. Vega.*

DISPVT. VII.

An matrimonium in lege naturæ, & in lege veteri fuerit Sacramentum.

Reſpondetur negat: improprie tamen poterat dici ſacramentum, quatenus aliquo modo ſignificabat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia.

DISPVT. VIII.

An matrimonium infidelium vel fidelis cum Cathecumena ex diſpenſatione Papæ, ſit ſacramentum.

Reſpondetur negat. *cum Angles, & Henriq.* quidquid dicat *Sot. & Echi-*

Digitized by Google

& Ecbius de matrimonio fidelis cum Cathacumena. quia matrimoniũ in vtroque coniugum eſt vnum numero ſacramentum ergo ſi in infideli non eſt ſacramentum, neque etiam erit tale in fideli.

DISPVT. VIIII.

An cum ambo baptizantur, fiat ſacramentum?

PRima concl. infideles poſt eorum conuerſionem ad fidẽ non indigent nouo conſenſu ante parochum, & teſtes, ſed licite in eodem matrimonio tempore infidelitatis contracto perſeuerant. *Nau. & Rodr. & Vega*.

2. Concl. ex conſilio deberẽt infideles conuerſi recipere ab Eccleſia benedictiones, ſeu velationes, nõ tamen ad id tenentur, quia tempore matrimonij ab eis contracti non erant ſub poteſtate Eccleſiæ *Verac. Metienz. Barth. Ledeſ. Vega*.

3. Concl. matrimonium infidelium poſt baptiſmum vtriuſque cõiugis efficitur ſacramẽtum, gratiãque cõfert ſtatim ac infideles baptizantur: valde etiam probabile eſt requiri nouum conſenſum, aut antiquum per verba, nutus, aut copulam renouari. *D. Th. Palud. Deza Argen. Verac. Bello Vega*. Et quod requratur nouus cõſenſus docet *Capreolus Ecthius. Bellar. Henriq. Pet. Led. Si'*. valde quoque probabile eſt nũquam effici verum ſacramentum, quia nõ eſt nouum matrimonium, ſed ſemper idẽ quale ante fuit *Petr. Ledeſ. & tenent ex diſcipulis D. Tho.*

DISPVT. X.

An matrimonium fidelium in lege noua ſit ſacramentum.

PRima concl. matrimonium fidelium in l. noua eſt vere, ac proprie ſacramentum conferens gratiam. eſt de fide *ex ſeſſ. 7. can. 7. & 8. Conc. Trid. & ſeſſ. 24. can. 1.*

2. Concl. in hoc ſacramento actus contrahentium ſunt ſacramẽtum tantum, effectus ſacramenti eſt res tantum, vinculum vero, quo coniuges perſeuerant vniti eſt res, & ſacramentum *D. Th.* gratia autem, quæ per hoc ſacramentum cõmunicatur duplicẽ ſortitur effectũ. i. cõcupiſcẽtiã ſedat, & ad benẽ ſibi inſeruiẽdũ, prolemq; religioſe educandum coniuges corroborat.

3. Concl. matrimonium vnicum tantum eſt ſacramentum, non conſtans ex duabus partialibus ſicut Euchariſtia ex corpore, & ſanguine, quia vnica eſt eius repræſentatio Chriſti cũ Eccleſia, & vnicam habet materiam, & formam. *Petr. Led.*

Dices an fideles cõtrahẽtes matrimoniũ poſſint ſeparare ab eo rationem ſacramenti v. g. Petrus cõtrahens dicit. volo conficere verum matrimoniũ quaten⁹ cõtractus eſt, nolo autem conficere ſacramentũ?

Reſpõd. 1. ſi intentio eſt erronea credens matrimonium non eſſe ſacramentum, ipſe autem Petrus intendit

tendit facere, quod faciunt reliqui fideles, in hoc caſu eſt verum matrimonium, verumque ſacramentum. *D. Th. Henriq.* exemplum eſt in baptizante, qui credens baptiſmum eſſe nullius roboris, baptizat tamen, intenditque facere quod facit Eccleſia, hic verum efficit ſacramentum.

Reſpõd. 2. ſi Petrus habuit intentionem ſeparandi contractum a ratione ſacraméti ita quod voluit tãtũ celebrare contractum naturalem tunc matrimonium non eſt ſacramentum ex defectu intentionis in miniſtro. Addo neque eſſe contractum validum, quia eſſe ſacramentum, & eſſe contractũ ex Chriſti inſtitutione ſunt ab inuicé inſeparabilia *Petr. Ledeſ. & Suar. de ſacr.*

DISPVT. XI.

An matrimonium contractum per procuratorem ſit validum, & ſit Sacramentum.

PRima concl. matrimoniũ per procuratorem contractũ ante Trid. fuit validum verum, & legitimum *c. fin. de proc. in 6. & c. honoratur 32. q. 2.* quatuor autem adhoc requiruntur. primo, vt procurator habeat ſpeciale mandatum nominatim ad matrimonium contrahendum quod etiam requiritur in contrahendis ſponſalibus procuratorio nomine. ſecundo vt ſit cũ certa nominata perſona, vnde habens mandatum generale contrahendi nomine alterius cum quacũque, nõ poteſt contrahere cũ Berta. *l. generali ff. de ritu nupt. Franc. Angl. Cou. Verac. Hẽriq. vterq. Ledeſ. & alij.*

3. Per ſe ipſum debet procurator contrahere, non per ſubſtitutã perſonam, niſi expreſſe in mandato eſſet ſubſtitutio, quia eligitur induſtria procuratoris, & non quælibet perſona. eadem dicas de procuratore electo ad aſſentiendum ſponſalibus, qui per ſe ipſum, & non per ſubſtitutam perſonam poteſt conſenſum præſtare, niſi aliter in mandato exprimatur.

4. Requiritur vt non ſit reuocatũ mandatum tempore, quo procurator præſtat aſſenſum, & hoc verum eſt etiamſi reuocatio intimata non fuerit procuratori, & eſt ſpeciale in matrimonio *c. fin. eo.* ratio diſparitatis eſt, quia in reliquis contractibus ius poteſt ſupplere conſenſum contrahentium, illiſq; inuitis dominium alteri transferre, non autem in matrimonio. A fortiori eadẽ dicas quando per nuncium vel epiſtolam datur conſenſus.

Ampl. 1. procedere hanc vltimã conditionem etiamſi mandans iurauerit ſe non reuocaturum mãdatum, & procurationem in quo caſu eſſet periurus, peccaretque m. matrimonium tamen eſt nullum, ob defectum conſenſus.

Ampl. 2. etiamſi reuocatio facta ſit per voluntatem internam *D. Th. in. 4. d. 29.*

Ampl. 3. etiam in reuocatione tacita, v. g. ſi mandans contrahat, vel

Digitized by Google

quærat contrahere cum alia, vel alterum mandatum dat alteri ad contrahendum cum alia.

2. Concl. qui tempore quo cõſentit eius procurator, ſe occupat in alijs negocijs, dummodo nõ diſſentiat, validum contrahit matrimonium, quia prior conſenſus durat virtualiter cum non ſit reuocatus.

Ampl. etiamſi in amentiam incidat, aut ſit ebrius, aut dormiat mãdans tempore, quo eius procurator contrahit, quia ſemper virtute cenſetur conſentire.

3. Concl. qui dum mandat procuratori ad contrahendum cũ certa perſona fingit conſenſum, tempore vero quo cõtrahit eius procurator, vere conſentit remouẽdo fictionẽ, validum facit matrimonium, quia verum habet conſenſum. *Henriq.* imo quocumq; tempore intermedio diſſentiret mandans parum refert, dummodo tempore contractus aſſentiatur.

4. Concl. poteſt talis procurator conſtitui abſque ſcriptura *Angel. & alij*. Nec opus eſt ſexuum diuerſitate in procuratoribus, adeo ut fœmina fœminam conſtituat, & vir virum, ſed duæ fœminæ poſſũt contrahere nomine aliorum *Pet. Ledeſ.* procurator autem per hæc, & ſimilia debet contrahere. *talis accipit te in virum, vel in vxorem Cou. Lop. Henriq. & alij*. Valet etiam matrimonium ſi dicat: *recipio te in vxorem, vel in virum nomine N.*

5. Concl. non valet matrimonium quando procurator excedit limites procurationis *v.g. ſi mandatum ſit ad contrahendum cum certa dote* quia cũ poteſtas ſit limitata, in eo, quod quis excedit, poteſtate caret.

Limit. 1. non procedere quando dicitur in mandato. *do facultatem contrahendi iuxta formam Concilij Tridentini* tunc ſi mandatarius contraheret coram parocho, & teſtibus, ſed omiſſis denunciationibus *vel ex licentia Epiſcopi, vel caſu, vel malitioſe* matrimonium eſt validũ, quia dum exprimit formam iuris communis mandans, intelligitur potius velle admonere mandatarium ad illud ſeruandum, quam velle nouam conditionem inducere.

6. Cõcl. matrimoniũ cõtractũ per procuratorẽ coram parocho, & teſtibus eſt validum etiam poſt Cõc. Trid. patet ex praxi, & vſu totius Eccleſiæ contra *Bartol. Ledeſ.* dum autem quis facit mandatum ad cõtrahendum, nõ opus eſt vt id faciat coram parocho, & teſtibus. An autem neceſſarium ſit vt parochus, & teſtes coram quibus procurator cõtrahit, videant ſpeciale mandatũ in procuratore *dicam lib. 5. d. 8.*

7. Concl. matrimonium ſic contractum per procuratorem eſt vere ſacramẽtũ gratiã cõferẽs. *Sot. vterq; Cathar. Belarm. Palac. Henriq. Angl. Viuald. Philiarc. Lud. Lop. Pet. Led. Rodr. Vega Nau. Cou. Perez. Matien.*

Obijcitur cõtra hanc cõcluſionẽ quod dormiens mandans tẽpore, quo perficitur matrimonium reciperet gratiam ſacramentalem, vel peccaret m. ſi non eſſet in gratia.

Reſpon-

Reſpondeo concedendo totum exẽplo illius, qui voluit baptizari in vigilia, hic reciperet gratiã ſi baptizaretur dormiens. contra hanc Concl. eſt *Dur. Caie. Canus. Victor. Viguer. Ouand. Pet. Mart. Bart. Ledeſ. Mutans ſententiam in 2. editione Penna Gallo* quam opinionem probabilem credit *Sot. Ledeſ. Lop.*

8. Concl. nec procurator eſt miniſter, nec in ipſo recipitur ſacramentum, nec verba ipſius ſunt materia, & forma matrimonij, ſed ipſi principales contrahentes ſunt miniſtri, in ipſis recipitur ſacramẽtum, & expreſſiones eorum conſenſuum per procuratores notificatæ, ſunt materia, & forma. vnde procurator contrahens in p. m. nullius culpæ eſt reus: qui vero mittit procuratorem tenetur ſub p.m. ſtare in gratia eo tempore, quo probabiliter credit eum contracturum ad hoc vt ſacramentum ſine obijce recipiat *Sot. Metina Lud. Lop. Pet. Led.*

9. Concl. qui cõtrahunt per procuratorem optime facerent ſi poſtmodum ipſi met conſenſum renouent ad tollendos ſcrupulos, quia matrimonium quatenus contractus ſẽper poteſt renouari *Sot. Lud. Lop.*

DISPVT. XII.

An matrimonium contractum per Epiſtolam ſit ſacramentum.

PRima concl. iure antiquo matrimonium contractum per Epiſtolam erat validum *l. mulierem ff. de ritu nuptiarum l. ſufficit de ſponſ.*

2. Concl. etiam poſt Conc. Trid. quidquid dicat *Petr. & Bart. Ledeſ. Verac. Rodr.* matrimonium contractum per Epiſt. probabilius eſt valere; dummodo fiat coram parocho, & teſtibus v.g. ſi epiſtolã mittẽs ſcribit ſe tradere ſuum corpus, & ex nũc pro tunc traditionem ab altero faciendam acceptare. in hoc caſu lecta Epiſtola corã parocho, & teſtibus, & dato cõſẽſu alterius, qui præſens eſt, validũ fit matrimoniũ. Item ſi recipiens epiſtolam reſcribat. *ſcribis mihi te velle me in coniugem, ego volo ſimiliter te in virũ* tunc lecta Epiſtola corã parocho, & teſtibus validum fit matrimonium acceptante eo, qui adſtat cum parocho, & teſtibus. *Henriq. Lud. Lop. Nau. Perez Matien. Mol. Vega.*

3. Concl. huiuſmodi matrimonium per Epiſtolam contractum eſt ſacramentum.

DISPVT. XIII.

Quo iure matrimoniũ ſit indiſſolubile.

PRæmitto primo matrimonium ratũ ſignificare vnionẽ diſſolubilem Chriſti cum anima exiſtente in gratia, vel cum Eccleſia per charitatem ſecundum membra eius quæ etiam diſſolubilis eſt, cum fideles quandoq; m. delinquant. Matrimonium autem conſummatũ ſignificare vnionẽ Chriſti cũ Eccleſia per carnem aſſumptam, per hoc enim, & non per illud, coniuges fiunt vna caro: qua propter hoc indiſſo-

Digitized by Google

diſſolubile vinculū eſt; ratum vero diſſoluitur per religionis ingreſsū.

Præmitto ſecūdo matrimoniū cōſūmatū ſecūdū omniū DD. ſētētiā eſſe indiſſolubile iure diuino *Matt. 19. quos Deus coniunx. homo non ſeparet & 1. Cor. 7. & Ro 7.* matrimoniū quoq; infideliū eſt indiſſolubile; quod ſi altero renuente conuerti ad fidem, diſſoluatur, hoc euenit ex Chriſti diſpenſatione de qua meminit *Apoſt. 1. Cor. 7.* quæritur modo an hæc indiſſolubilitas matrimonij cōſummati proueniat ex iure naturali; an diuino poſitiuo, an ex matrimonij natura an ex eo quatenus eſt ſacramentum, ſeu quatenus ſignificat vnionem Chriſti cum Eccleſia, & an idem dicendum ſit de matrimonio rato.

1. Concl. aliqualis inſeparabilitas eſt de natura matrimonij, ideoque ei competit de iure diuino naturali, quia hæc inſeparabilitas ponitur in deffinitione matrimonij ergo ei competit ſecundum eſſentiam, & quidditatem ſui. Item quia matrimoniū ex ſui inſtitutione ordinatur ad educandam ſobolem ergo fœmina non debet modo vni, modo alteri vniri. *D. Th. Bellar. Henr. & alij.*

2. Concl. omnimoda indiſſolubilitas nō cōpetit matrimonio ex iu. naturæ, nec ex ratione ſacramenti, ſed ex ſignificatione, quatenus repræſētat vnionē Chriſti cū Eccleſia ſecundū carnē aſſumptā, ideoq; ſolum matrimonium conſummatū eſt omnino indiſſolubile. ratio quia ius naturæ ſemper eſt idem apud omnes, & omni tempore. Atqui diſſoluebatur matrimonium per repudiū ante l. Euangelicā ergo. Adde ſecūdum ius naturę maritus, cuius vxor eſt ſterilis, aut perpetuo infirma, poteſt aliam ducere, ea relicta tāquā inhabili, ad ſedandam concupiſcētiam, & ſobolem educandam, & ad communia obſequia. Tandem quia Plato, Cic. Romani, & alij ſapientiſſimi Catones vxorem repudiandam dixerunt. Cōtra hanc cōcluſionē eſt *Lira Abul. Sot. Couar. Cordu. Gutier. Bart. Led. Lud. Lop. Pet. Led.* ex illo Matt. 19. *ab initio non fuit ſic*, & ex Trid. *ſeſſ. 24. de matr. in principio* ex qua concluſione.

Infertur 1. hanc indiſſolubilitatē nō cōpetere matrimonio cōſūmato ex iure naturæ, ſed ex præcepto Chriſti diuino poſitiuo *Matt. 19.*

Infertur 2. eſto quod matrimoniū infideliū diſſoluatur per regenerationē baptiſmi, quæ eſt mors ſpiritualis, ſicut matrimoniū fideliū diſſoluitur per mortem naturalem, & matrimonium ratum eorumdē diſſoluitur per ingreſsū religionis, hoc tamē non eſt ſupra ius naturæ; nec pręter naturam ipſius matrimonij.

Infertur 3. differre matrimoniū a reliquis cōtractibus, quia iſti mutuo conſenſu contrahentium diſſoluuntur, ad matrimonium autē diſſoluendū non ſat eſt conſenſus mutus, ſed ſuperior cauſa requiritur.

Vltima concl. nō poteſt Papa diſpenſare ſuper matrimonio cōſummato quacumque exiſtente cauſa.

Digitized by Google

DISPVT. XIIII.

An Papa poſſit diſpenſare ſuper matrimonio rato.

PRima cõcl. poteſt Papa diſpenſare in matrimonio non adhuc conſumato ita vt ſic diſpenſati poſſint ſecũdas inire nuptias, argumẽto a maiori, quia poteſt in voto ſolemni religionis, ergo & in matrimonio rato. patet cõſequẽtia, quia votum ſolemne eſt fortius vinculũ cum diſſoluat matrimonium ratũ. Contra hanc concluſionem eſt *Bon. vterq; Sotus. Scot. Palu. Almain. Vict. Ledeſ. Veg. Neuo Corraſius Turrec. Tab. Couar. Cucus Matien. Gutier. Curſatus, & alij.*

Pro noſtra autem ſententia facit quod Martinus V. & Eugenius IIII. diſpenſarunt. Item Paulus III. & Pius IIII. & Greg. XIII. vna die cũ vndecim diſpenſauit, & Caiet. refert ſuo tempore Pontifices ſæpe diſpenſaſſe.

2. Concl. non poteſt Papa legem condere, per quam matrimonium ratum dirimatur per matrimoniũ ſubſequens conſummatũ, quia hęc poteſtas eſſet in diſſipationem, & deſtructionem animarum, ideoque cenſendũ eſt non fuiſſe illi a Chriſto cõmunicatam; *Couar. Matien. Verac.*

DISPVT. XV.

An valeat diſpenſatio Põtificis in matrimonio rato facta abſq; iuſta cauſa.

PRima concl. probabile eſt valere diſpenſationem Papæ in matrimonio rato factam nulla exiſtente iuſta cauſa, verius tamen eſt non tenere, nec validam eſſe, quia indiſſolubilitas huius matrimonij eſt de iure naturali diuino poſitiuo, ſuper quod non poteſt diſpenſare Papa ſine cauſa.

2. Concl. poteſt Papa diſpenſare in matrimonio rato, etiamſi alter coniugum diſſentiatur, dummodo iuſta adſit cauſa.

DISPVT. XVI.

Quæ ſint iuſtæ diſpenſandi cauſæ in Pontifice?

REſpõdeo multas eſſe. Prima eſt notabilis in qualitate diſparitas, quia imparitas eſt cauſa odij, & matrimonium ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam. *Sotinus iun. Decius. Celſus. Nau.*

2. Grauis timor magni ſcandali, *Menoc.* quando ſcilicet matrimonium cederet in damnum graue alicuius communitatis; Item quando graues rixæ, & neces ſuſpicarentur probabiliſſime euenturæ. *Felinus. Menoch. Portius.* Item quando inimicitiæ inter cognatos, & conſanguineos timentur.

3. Quando vir omni conatu quærit repellere vxorem, vnde timetur diſcordia perpetua, & mors vxoris, nec eſt ſpes, quod vir mutet voluntatem *Felin. Caiet. Menoch.*

4. Lepra alteri ſuperueniens, per quam nec ſoboles procreari, nec libi-

libido extingui valet. ſic diſpenſauit Martinus V.

5. Impotentia perpetua ſuperueniens matrimonio rato. *Henr. Alciat. Menoch.*

6. Si alter aſſerit ſe non habuiſſe animum cõtrahẽdi, nec induci poteſt ad præſtandum verũ aſſenſum, maxime quia ex matrimonio tam coactò graues orirentur rixę *Socin. Sen. Felin. Menoch.*

7. Quando vir fit Epiſcopus, valdeque neceſſarium eſt ad bonũ cõmune eum in Epiſcopum eligi. mutuus autem coniugum conſenſus non ſatis eſt ad hoc vt Papa diſſoluat matrimonium ratum *quidquid dicat Greg. Lop. & Metina* niſi ex eo matrimonio timerentur graues rixæ, odia, infelicesque exitus.

DISPVT. XVII.

An Papa poſſit diſpenſare in matrimonio conſummato infidelium quando ambo conuertuntur ad fidem.

Reſpõdeo affirm. *cum Nau.* quia fortius eſt matrimonium ratum fideliũ quã cõſummatũ infideliũ. Atqui poteſt Papa ſuper matrimonio rato fideliũ ergo. minor patet ex dictis, maior probatur ex eo, quia matrimonium non conſumatum fidelium dicitur ratum, non ſic autem matrimonium conſumatum infidelium.

DISPVT. XVIII.

An per profeſſionem religionis diſſoluatur matrimonium ratum.

Prima concl. matrimoniũ ratũ omninò diſſoluitur per ſollennẽ profeſſionẽ religionis ab altero facta, adeo vt manens in ſæculo poſſit libere ad aliud matrimoniũ tranſire. eſt de fide a multis Põtif. definita concl. vltimo tandem per Trid. *ſeſſ.* 24. *de matr. can.* 6.

Hinc infertur primo vota emiſſa a fœminis religioſis S. Franciſci, & S. Dominici *quæ vulgo dicuntur beatæ, ſeu monache di caſa* non diſſoluere matrimoniũ ratum. Item nec vota virorũ tertijs ordinis S. Franciſci, quia ſunt vota ſimplicia. Secus quando in cõmune viuunt, & profeſſionem emittunt, ſeu clauſuram ſeruant *vt aſſerit Sot. de quibuſdam beatis S. Dominici, & Sixtus V. declarat de beatis S. Franciſci.*

2. Infertur vota Eremitarũ modo non dirimere matrimonium ratũ, quamuis dirimebant olim, quia emittebant profeſſionem in manu prelati, aut Epiſcopi.

3. Infertur non dirimi per vota coadiutorũ formatorũ in Societate Ieſu, quamuis publice, & in manu ſuperioris emittantur: & hoc ex bulla Greg. XIII.

4. Infertur dirimi matrimonium ratũ per vota monialiũ, & Clericorum ordinũ militarium degẽtium in clauſura, & equitum Sãcti Ioannis

nis *quidquid dicat Sot.* in quorũ regula habetur, quod poſſunt recipi in eorum ordinem vxorati, qui adhuc matrimoniũ nõ conſumauere.

2. Cõcl. matrimoniũ ratũ nõ diſſoluitur per aſcenſum ad Ordines Sacros, vel ad Epiſcopatum, quia hi gradus non repugnant cum vxore.

DISPVT. XIX.

Quo iure profeſſio religionis dirimat matrimonium.

COncl. probabile eſt profeſſionẽ religionis dirimere matrimoniũ iure naturali diuino, *ita D. Th. Dur. Ricc. Palud. Altiſiod. Belarm. Lud. Lop. Turrec. Barbo. Lãcell. Ledeſ. Cou.* Probab le quoque eſt ſolo iure pontificio *Hoſt. Io. And. Ant. Ancha. Felin. Gandauo Meti.* probabilius tamen eſt profeſſionẽ dirimere matrimoniũ ex iure diuino poſitiuo, quatenus Chriſtus hoc priuilegiũ illi conceſſit. ratio quia initiũ huius cõſuetudinis nõ inuenitur in iure Eccleſiaſtico, ſed fuit a principio naſcentis Eccleſiæ *Scot. Abul. Vict. vterq; Sot. Ledeſ. Cond. Angl. Verac. Henr. vterq; Ledeſ. Cucus Gutier.*

DISPVT. XX.

An profitente vtroque religionem, vel vno profitente, & altero in ſaculo continentiam vouente, diſſoluatur matrimonium ratum.

REſpõdẽt aliqui negatiuè *ita D. Th. Palud. Palac.* Probalius tamen eſt diſſolui *Ledeſ. & Henriq.* vnde qui poſt profeſſionẽ fornicatur non eſt adulter, & diſpenſante Ponfice in tali profeſſione, poteſt ſic diſpẽſatus aliud inire matrimoniũ.

DISPVT. XXI.

Quo tempore dicatur matrimonium conſummatum.

PRima concl. per quamcumque ſeminis effuſionem extra vas certum eſt non conſummari matrimonium *c. extraordinaria 35. q. 3.*

2. Concl. quacumque arte *etiam per Dæmonis operam* recipiatur ſemen intra vas naturale, non obſtante quod membrum virile illud non corruperit, cenſebitur conſummatum matrimonium. *D. Ant. Cord. Sot. Henriq. Neuo Roſ. Sil. Tab. Greg. Lop.*

3. Concl. quando ſponſus penetrat vas fœminæ, ſi non effundit intra illud ſemen, non dicitur conſummaſſe matrimonium. ratio quia per talem copulã nec affinitas oritur, nec coniuges vna caro efficiuntur. contra hanc concluſionem eſt *Pet. Led. Meti. Rod. Tab. Arm.*

Ampl. procedere etiã ſi ſeminaret fœmina viro nequaq; ſeminãte.

4. Concl. ſi ſponſus virginẽ deflorauit non poteſt religionẽ ingredi ratione damni ſpõſæ illati, quod ſi profitetur in ea diſſoluitur matrimonium, quia abſque ſeminis immiſſione *vt ſupponimus*, non fuit cõſummatum matrimonium. *Henriq.*

Limit.

Limit.concl. qñ abſque dolo vir defloraiuit virginem, & ſemen non immiſit, v.g.ſi accedens animo cõſummandi præ debilitate non potuit, aut ex eò quia aliquis ſuperuenit, aut quia inſpiratus fuit ad religionem eligendam: in his, & ſimilibus licite poteſt fieri religioſus, quia iure vtens ſuo nullam irrogat ſponſæ iniuriam.

5. Concl. in foro externo non eſt credendum aſſerenti ſe ad ſponſam acceſſiſſe, & intra eius vas nos ſeminaſſe, quia eſt præſumptio contra ſe, & eſt teſtis in cauſa propria, ſecus in foro conſcientiæ. *Anch. Hēr. Neuo Sil. Greg. Lop. Pal. D. Ant.*

6. Concl. probabile eſt non dici conſummatum matrimonium qñ ſolus vir ſeminauit *Hoſt. Hug. Innoc. Vinc. Ant. Io. And. Heur. Præpoſ.* quia probabile eſt ſolum virile ſemen non ſufficere ad generationē. Item probabile eſt per vtrumque ſemen effici coniuges vnam carnē, & altero ſemine deficiente nō oriri affinitatem. Contraria ſententia eſt cõmunior, & probabilior. *Card. Abb. Ne Ancha. Arcbid. Sil. Roſ. Tab. Cuc. Sot. D. Ant. Henriq. Bart. Ledeſ. Vega.*

7. Cõcl. matrimonium non cenſetur conſummatum per copulam antecedentem, ratio quia conſummatur per copulam maritalem, copula autem antecedens eſt fornicaria. *communiter DD.*

DISPVT. XXII.

Vtrum ſponſa per vim cognita poſſit tranſire ad religionem.

PRima concl. copula poſt bimeſtre extorta vere conſummat matrimonium, ita vt neutri coniugum liceat religionē ingredi quia poſt bimeſtre vir extorquens copulam vtitur iure ſuo.

2. Concl. per copulam vi extortā conſummatur matrimonium, fitq; prorſus indiſſolubile, per eam enim cõiuges efficiuntur vna caro, & cõtrahitur affinitas *c. diſcretionem de eo qui cogn. conſang. Palud. Dur. Vict. Led. Palac. Henriq. Rodr. Lud. Lop. Pet. Led. Veg. Ang. Perez.* contrarium vero tenent *Henric. Arm. Io. And. Abb. Sil.*

3. Concl. fœmina ante bimeſtre per vim cognita poteſt ad religionem tranſire. quia nemo debet ſuo iure abſque culpa priuari, & dolus viri non debet ei patrocinari. *Io. And. Card. Ab. Fel. Brixienſ. Anton. Bald. Angelus Paulus Hippol. Corne. Turr. Sil. Arm. Greg. Lop. Perez Valaſcus Palud. Palac. Rod. Vict. omnes tres Ledeſ.* per accidens autē poteſt impediri ab ingreſſu religionis ſponſa, v.d. ſi proles ſuſcepta ex defloratione commode ali non poſſit abſque matre.

Cõtra hāc cõcluſionē eſt *Arch. Hoſt. Guido Ant. Bal. Sil. Roſel. Barb. Cou. Dur. Vict. D. Ant. Sot. Henriq. Ledeſ. Lud. Lop. Vega.* eſtque ſatis probabi-

babilis opinio.

4. Concl. ſponſus, qui per vim ſponſam cognouit, non poteſt, ea inuita, ad religionem tranſire, quia id conceditur fœminæ, vt damnum ſibi per vim illatum reſarciat.

5. Concl. ſponſa cognita per metum cadentem in virum conſtantẽ poteſt etiam ad religionẽ tranſire. contraria quoque opinio eſt probabilis quam tenet *Io. And. Prepoſ. Card. Silu. Arm. Greg. Lop. Perez Palac.*

6. Concl. peccat. m. ſponſus extorquens ab vxore copulam intra bimeſtre, quia hoc illi conceditur a iure ad deliberandum an velit fieri religioſa, & in foro externo poteſt puniri *Bal. Gom. Cou.* peccat etia extra bimeſtre ſi cũ poſſit alijs medijs pacificis vti, ijs intentatis adaptat violentiam; peccat enim ratione modi *Silu. D. Tho.*

Non peccat autem nõ adeundo iudicem adhoc, vt mittatur in poſſeſſionem, quia habet manuum iniectionem ſupra corpus ſponſæ, ideoque poteſt illud propria virtute capere.

Limitant alij nõ peccare m. ſpõſum extorquentem copulam intra bimeſtre qñ ſponſa nihil dixit, nec tempus petijt ad deliberandum pro ingredienda religione *Sot.* ſed probabilius eſt ſemper peccare coniugem extorquentem intra bimeſtre copulam.

7. Cõcl. fœminæ ab alio per vim cognitæ ſemen emittere licet incontinenti antequam in loco tuto ſit, quia poteſt membrum virile extrahere quocumque tempore, nõ obſtante quod ſemen effundatur, ergo & poſtquam eſt effuſum poteſt illud emittere; non dum n. præſupponitur ſemen acquiſiuiſſe pacificã in vaſe poſſeſſionem. Id autem non liceret ſpõſæ de præſenti, quia hæc nõ patitur tantam iniuriã nec grauem infamiã ſi a viro cognoſcatur.

DISPVT. XXIII.

An ſit credendum iurantibus ſe non adhuc conſummaſſe matrimonium.

Concluſio ſi ſponſa nõ erat virgo, nec ſponſi domum traducta, creditur iuramento eorum affirmantium ſe non adhuc copulam perfeciſſe. ſi autẽ traducta eſt ſponſa, non creditur illis, quia ſtat poſſeſſio pro matrimonio *c. ſuper eo de eo qui cogn.* ſi autem fœmina erat virgo, & ſe oſtendit talẽ, etiam poſt traductionẽ, ei credatur neceſſe eſt.

DISPVT. XXIIII.

An quandocumque liceat coniugibus ad religionem tranſire?

Prima concl. *c. ex publico de conuerſ. coniugat.* dantur duo menſes coniugibus ad deliberandum an velint religionem ingredi, non autem ad hoc vt profiteantur infra illos, ad profeſſionem n. emittendam datur a iure integer annus, vt ſic religio experiatur mores nouitij, &

tij,& nouitius aſperitatem religionis. contrarium quoque eſt probabile, quod tenet. *Nau. Inno. Abb. Prepoſ. Tab. Ricc. Io. And. Card. Brunel. Anchar. Hoſt.* qui aſſerunt debere aſſignari a iudice hoc bimeſtre ad profitendum, vel ad redeundum ad vxorem, præſertim qñ alter abſque voluntate alterius ingreditur religionem.

2. Concl. dato quod bimeſtre ſit cõceſſum a iure ad profitendũ hoc tamen ius *c. ex publico* correctũ eſt per Trid. *ſeſſ.* 25. *de regul. c.* 15. quod Trid. annum integrum pro profeſſione emittẽda requirit. vnde iudex non poteſt illum coarctare. ex quo colligitur expectandum eſſe a ſpõſo quattuor ãnis, ſi vxor eſt duodecim annorũ, & vult ingredi religionem, quia non poteſt per Trid. fieri profeſſa ante completum 16. annũ. contrariũ quoq; eſt ſatis probabile, nempe poſt Trid. poſſe iudicem coarctare tempus profeſſionis, & vxorem duodennem poſſe profiteri poſt duos menſes. *Nau. & alij Cathedratici Salmaticenſes.*

3. Concl. ſi ſponſus prætextu religionis diu differt conſummare matrimonium tranſeundo de vna religione ad aliam, poteſt iudex illi dare terminum peremptorium vt maneat tãtum in vna determinata religione, in qua tranſacto nouitiatus tempore, tenetur ad ſponſam redire, & matrimonium conſummare. *Palud. Palac. D. Ant. Henriq.*

4. Cõcl. hoc bimeſtre eſt arbitrarium, qua propter poteſt iudex cauſa cognita illud coarctare, & ampliare pro vt illi videtur, non tamẽ facile debet ab illo diſcedere, quia eſt terminus a iure præfixus. Sed quæritur modo quot dies debet continere hoc bimeſtre ſexaginta ne, an pauciores? pro quo ſit.

5. Concl. qñ lex declarat a quo die incipiat, tunc accipitur menſis pro vt eſt in Calẽdario, & quod deficit accipitur ex menſe ſequẽti v. g. *fra vn meſe habbia da fare queſto altrimẽte &c.* ſi hoc ſtatutũ incipiat currere a 7. Ianuarij debent numerari 31. dies, & quod deficit accipiendum eſt a Februario. Aliud exemplũ *fra tre meſi dalla morte del beneficiario s'habbia da eligere &c.* mortuus eſt beneficiarius die 8. Ian. electio debet fieri 7. die Aprilis *Dom. Franc. Bart. Ant. Card. Ab. Bocca Lamber. Sil. Menoch.*

6. Cõcl. huiuſmodi dies computantur de momento ad momẽtũ, ſi autem annus ſit biſſextilis: in fauorabilibus duo vltimi dies computantur pro vno *gl. c. qua fluit de verb. oblig. v. quaſi & c. nullus* 55. *diſt. Archid. Lauren. Tancredus Franc. Io. And. Aſtenſ. Hẽric. Anto. Card. Anch. Abb. Domin. Angel. Tab. Henriq. Sil.* Secus autem in odioſis, vnde ſuſpẽſus per menſem, ſi incipiat a prima die februarij, poterit celebrare in 29. eiuſdem quando annus eſt biſſextilis.

Limit. 1. concl. quando computarentur dies, v. g. *ſi ſuſpenſus per triginta dies*, tunc enim debent compleri triginta dies cum

prima

prima die martij, quæ ſequitur.

Limit. 2. qñ ſuſpenſio eſſet per totum menſem Februarij, tunc debet compleri etiã dies 29. menſis biſſextilis, quia re vera eſt dies Februarij, qñ autem materia ſit fauorabilis, & quando odioſa, *diximus diſp. 2. lib. 1.*

7. Concl. qñ ius non exprimit quo tẽpore menſis incipiat(v.g.cõceditur indulgẽtia vnius menſis vel ſeruitiũ vnius mẽſis)tunc cõputari debet duodecima pars ãni ſimul in vnũ, mixtis mẽſibus habentibus triginta cũ illis habentibus triginta, & vnum diẽ, vel viginti, & otto *Dur. Lambert. & alij*. contra. *Ant. Ab. Bart. Bald. & Franc.* aſſerentes accipi menſem pro 30. diebus, quia ſic communiter computari ſolet.

8. Concl. bimeſtre conceſſum *in c. ex publico* ad deliberandum pro ingreſſu religionis currit a tempore contracti matrimonij, vel a tẽpore præfixo a iudice, & computatur ſecundum tempus, quod currit in Calendario Romano de momento ad momentum, vt ſupra explicatum fuit *Concluſione quinta*.

9. Concl. nõ ſatis eſt ad mentem Conc. Trid. *ſeſſ. 25. de regul. c. 15.* vltimam diem 16. anni pro facienda profeſſione, nec vltimam diem anni nouitiatus incœptã eſſe, ſed neceſſario debent compleri de momento ad momentum, vnde qui accepit habitum poſt prandium nõ poteſt vertente anno profiteri mane, quia adhuc non eſt completus annus. In teſtamentis autem conficiendis, & in ſponſalibus, ſufficit dies incœpta, ſic & dies pubertatis ad matrimonium.

Eadem quoque dicas de eo, qui complet 21. annos poſt horam nonam, iſte non tenetur ieiunare illa die ante nonam, ſed poteſt ientaculum ſumere: fracto tamen ieiunio non amplius tenetur ieiunare poſt nonam; quod ſi ieiunus perſeueras vſque ad nonam, tenetur ſeruare ieiunium ſub p.m. quia ſeruare illud poteſt, cum ſit ieiunus.

10. Concl. non tenentur ſponſi infra bimeſtre debitum ſibi mutuo reddere, etiamſi nolint religionem ingredi. Cõtra hanc ſententiam eſt *Ricc. Palac. Nau. Angl. Met. Angel.* Imo tranſacto bimeſtri, & non conſummato matrimonio adhuc integrum eſt alteri, inuito altero, ad religionem tranſire, peccat tamen coniux poſt bimeſtre negans debitum alteri, & poteſt a iudice compelli per cenſuras ad conſummandum, & erit excommunicatus niſi pareat iudici, & ſtatim ac religionem ingreditur debet abſolui *Hoſt. Innoc. Anto. Cucus, Card. Anchar. D. Bon.*

DISPVT. XXV.

An mutuus contrahentium conſenſus ſit neceſſarius ad matrimonium.

Reſpondetur affirm. & eſt de fide, exemplo aliorum contractuum, vnde conſenſus fictus, & oretenus non facit matrimonium. itẽ ſi al-

Digitized by Google

ſi alter contrahentium ſit ebrius, aut demens eſt nullũ matrimoniũ.

DISPVT. XXVI.

An per Dei potentiam abſolutam ſit verum matrimonium abſq; contrahentium conſenſu.

PRima concl. matrimonium quatenus contractus humanus abſque contrahentium voluntate, neque per Dei potentiam abſolutam, conſiſtere poteſt.

2. Concl. quatenus per matrimonium vir accipit poteſtatẽ in corpus vxoris, & hæc in virum, hoc poteſt ſuppleri a Deo, qui habet maius dominium ſupra corpora contrahentium, quam habent ipſi contrahentes.

3. Concl. matrimonium quatenus per illud coniuges ſimul copulantur, non poteſt abſque contrahentium conſenſu fieri, neque per Dei potentiam. contra hanc concl. eſt *Sot. Vict. Ledes Verac. Palac. Angl. Henriq. Bart. Led. Lud. Lop. Pet. Led. Vega.*

DISPVT. XXVII.

An princeps Eccleſiaſticus, vel ſæcularis compellere ſuos ad contrahendum poſſint?

PRima concl. nulli humanæ poteſtati conceſſum eſt aliquos inuitos coniungere in matrimoniũ *Trid. ſeſ. 24. de matr. c. 9.* vbi excommunicat compellentes ſuos ad matrimonium.

2. Concl. poteſt princeps quando bono communi expedit aliquem compellere ad contrahendum cum aliqua, ipſo tamen inuito matrimonium conſtituere non poteſt. *Ledeſ. & Henr.*

DISPVT. XXVIII.

An obiectum, in quod fertur conſenſus matrimonij ſit copula carnalis.

PRima concl. non eſt de fide, vt voluit Suar, B. Virginem verum contraxiſſe cum Ioſeph matrimonium.

2. Concl. ad perfectum matrimonium non eſt neceſſarius conſenſus explicite in copulam, *contra Meti.* ſed in ius, & poteſtatem ad illam, implicite vero ad copulam, ad quam tamquam ad eius effectũ, & operationem implicite conſentit ille, qui ad mutuam ſui corporis traditionem aſſentitur.

3. Concl. matrimoniũ ſub conditione *ne teneantur contrahentes ſibi debitum reddere*, eſt omninò nullum quia excludit conſenſum non ſolũ explicitum, ſed etiam implicitum ad copulam *D. Th. Bon. Ricc. Sot. Dur. Palud. Henric. Adria. Tab. Cou. Verac. Henriq. Suar. Lud. Lup. Pet. Led. Viual. Vega.*

4. Concl. quamuis ex parte contractus neceſſarius ſit conſenſus ſaltem implicitus in copulã, tamen ex parte contrahentis poteſt eſſe verum

verum matrimoniū abſque conſenſu implicito ad illā. vnde conſentiens ad contrahendū,& non ad copulam, verum facit matrimonium *D.Th.& Suar.* loquentes de matrimonio B.Virginis cum Sancto Ioſeph, in quibus non fuit conſenſus ad copulam, imo fuit animus oppoſitus.

DISPVT. XXIX.

An poni debeant aliqua bona, quibus matrimonium excuſetur, & quo fine debeant coniuges contrahere.

PRima concl. tria ſunt bona matrimoniū excuſantia,bonum fidei, prolis, & ſacramenti, quæ bona non adueniunt matrimonio ab extrinſeco, ſed ſunt de intrinſeca ratione ipſius.

2. Concl. qñ paciſcuntur coniuges contra bona matrimonij v. g. *ſe contrahere ad tempus, vel prolem venenis impedire, &c.* matrimoniū eſt nullum; ſed quocunq;alio malo fine contrahatur, qui non aduerſatur alicui ex tribus prædictis bonis,numquam vitiatur, quia ſeruatis ſubſtantialibus non annullatur contractus ex praua contrahentis intentione, & fine.

3. Concl. ſi coniuges mente intendant contrahere, & prolem venenis impedire,vel ſibi inuicem debitum negare, nō per hoc irritum faciunt matrimonium, dummodo intendant ad hoc ſe obligare. probatur, quia poteſt quis iurare animo ſe obligandi, ſed nō adimplē ſi; ſic poteſt quis ſe obligare per matrimonium ad prolem gignendam, & debitū reddendum, animo tamē nō adimplēdi ea. vnde quò ad executionem iſta duo matrimonij bona nō ſunt de eſſentia matrimonij, ſecus quò ad obligationem *D. Th. Turr. Pet. Led. & alij.*

4. Concl. ſi contrahens excludit a matrimonio bonum ſacramenti facit nullum matrimonium *v. g. ſi intendit contrahere ad tempus* quia matrimoniū de ſui eſſentia eſt vinculum indiſſolubile *D.Th. Bon. Pal. D. Ant. Tab. Pet. Led. Lud. Lop. ſufficit* tamen implicite intendere bonum ſacramenti, ideſt non habere intētionem contrariam.

5. Concl. primarius matrimonij finis,propter quem inſtitutum fuit a Deo, eſt in obſequium naturæ ſecundarius in remedium cōcupiſcētiæ: alij fines ſunt extranei v.g.pulcritudo, nobilitas, diuitiæ.

6. Concl. qñ matrimonium non contrahitur ob copulam,ſed in obſequium tātum naturæ,tunc eſt licitum quamuis non intendatur ſobolis procreatio, nec concupiſcentiæ remedium. exemplū eſt in matrimonio B. M. Virginis, in quo finis vltimatus fuit mutua animorum coniunctio. probatur *ex c. commiſſum de ſponſ.* vbi licet aliquando contrahere abſque animo conſummandi *Caiet. Pet. Sot.*

7. Concl. qñ matrimonium contrahitur ad copulā, eſt p.v. ſi principa-

cipa-

cipaliter ordinatur ad fines extraneos, v.g. ad pulcritudinem, diuitias,&c.debet n.principaliter ordinari ad bonum ſobolis,& in remedium concupiſcentiæ,ad quæ ex ſui inſtitutione ordinatū eſt. *Caie. Pal. D.Ant. Petr. Sot. Henriq. Met. Pet. Led.Viual.Rod.Silu.Tab.Arm.Nau. Perez.*

Ampl. procedere etiam ſi cōtraheretur ad paces componendas, & bella ſedanda. ratio quia præponeretur finis ſecūdarꝰ fini primario.

8.Cōcl.contrahens primario ob fines matrimonij intrinſecos, ſecūdario vero ob fines extraneos, v.g. ob pulcritudinem, conſanguineos, &c.nō peccat,quia nullā facit inordinationem *D.Th. Tiraquel. & alij.* excuſantur tamen a v.contrahentes ob fines extraneos, quia cōmuniter contrahunt nihil cogitantes, nec excludētes fines primarios.imo eò ipſo quod contrahunt intelligūtur eligere fines primarios dūmodo eos non excludant. *Caie. Con.*

9.Concl. qn̄ probabiliter cōtrahentes ſunt inhabiles ad ſobolem generandam non peccāt V.ſi cōtrahunt animo tantum vitandæ fornicationis, ſecus ſi adſit in eis probabilis ſpes ad generandum, tunc n. vterque finis debet ab eis intendi alioquin peccarēt V.ratio quia qn̄ finis primarius eſt impoſſibilis non eſt p. eligere finem ſecundarium,& ſenes alioquin peccarent contrahē do cum ſint inepti ad generandum *Palud. Caie. D. Ant. Aug. Sil. Met.*

10.Concl. contrahere matrimonium principaliter ob finem venialem eſt p.v. v.g.*contrahere ob vanam gloriam*, quia talis eſt actus, qualis eſt finis *c.cum miniſter 23.q.5.Nau. Rod.* ſed ob finem lethalem contrahere eſt triplex culpa lethalis. primo quia indigne recipit ſacramentum.ſecundo quia ſacrilege ordinat ſacramentum ad p. tertio quia deſiderat illum malum finem, & habet animum aſſequendi deſiderium illud.

Vltima concl.ſi contrahentes excludunt expreſſe fines matrimonij peccāt.m.& eſt ſacrilegium,quia fit grauis iniuria ſacramento. *Tab. Henriq. Pet. Led.*

DISPVT. XXX.

An ſatis ſit ad matrimonium conſenſus internus.

PRima concl.nō ſatis eſt cōſenſus internus ad matrimonium perficiendum, ſed opus eſt illū exprimi verbis, vel ſignis externis, quia matrimoniū quatenus eſt cōtractus celebratur inter homines corda ignorantes,quatenus vero eſt ſacramentum, eſt ſignum ſenſibile rei ſacræ ergo quomodocumque conſideretur ſemper indiget verbis, vel ſignis exprimi.

2. Concl. adeo sūt neceſſaria ſigna externa in matrimonio cōficiendo, vt ſi Deus reuelaret mutuos vtrique coniugi conſenſus internos non conſiſteret matrimoniū, niſi præcederent verba, vel ſigna.

quia

quia ſacramentum debet eſſe ſignũ ſenſibile, *Almai. Vict. Sot. Led. Palac. Angl. Petr. Led.* contraria quoque opinio eſt probabilis quam tenet. *Maior, & Verac.*

DISPVT. XXXI.

An verba neceſſario deſiderentur in contrahendo.

PRima concl. in mutis, & in ijs, qui loqui non poſſunt ſufficiunt ſigna ad matrimonium contrahendum *c. cum apud & c. ſua de ſponſ.*

2. Concl. non ſolum in mutis, ſed etiam in potentibus loqui ſufficiũt ſigna exprimentia internum cõſenſum. probatur a ſimili de matrimonio ſpirituali quia nouitius per ſuſceptionem habitus profeſſorũ fit profeſſus abſque verbis. Item quia *c. vn. de deſponſ. impub. in 6.* patre Reſpondente pro puella præſente, eſt verum matrimonium ergo. hanc ſententiam communiter recipiunt omnes.

3. Concl. per ſigna contractum matrimonium, eſt vere ſacramentum; quidquid dicant. *D. Th. Scot. Cano.* aſſerentes ſacramenta neceſſario debere conſtare rebus, & verbis.

4. Concl. qui poteſt loqui, & cõtrahit tantũ per ſigna, peccat ſaltẽ v. niſi aliqua iuſta cauſa excuſetur. quia in contractu grauiſſimo tenetur exprimere cõſenſũ meliori quo poteſt modo. quod ſi per ſigna min⁹ clara conſenſum exprimat, peccat m. ratione ſcandali, & litis, quæ oriri poſſent ex dubio cõſenſu. nullibi autem in iure canonico extat præceptum de aperiendo conſenſu verbis, *Prapoſ. Sot. Verac. Palac. Bar. Ledeſ.* contrarius nobis eſt *Rod. Hẽriq. Petr. Ledeſ.* quæ autem verba ſufficiant ad matrimonium *dictum eſt lib. 1. diſp. 18.* quæ autem ſigna ſufficiant *dictum eſt diſp. 22.*

5. Concl. nihil refert vter coniugum prius interrogetur, priorque verba proferat.

DISPVT. XXXII.

An ſimul debeat præſtari vtriuſque coniugis conſenſus.

PRima concl. non requiritur vt conſenſus vtriuſque coniugis fit ſimul, ſed ſatis eſt aliquam temporis morã intercedere inter conſenſum vnius, & alterius, dũmodo tamen prioris coniugis aſſenſus reuocatus non ſit. exemplum eſt in abſolutione, quæ poteſt conferri multo tempore poſt auditam confeſſionem *D. Th. & alij.*

2. Concl. altero non conſentiente ſtatim, ſi prior, qui conſenſerat affirmet ſe conſenſum reuocaſſe, credendum eſt ei, quia in dubio præſumitur conſenſiſſe ſub conditione, v. d. ſi alter ſtatim aſſenſum præberet.

3. Concl. non ſatis eſt poſt quodcumque temporis ſpatium præſta-

 ri ab

ri ab altero contrahenti conſenſum, ſed requiritur ſimultas moralis, ita vt non magnum interuallũ ſit inter vnum, & alterum conſenſum, *Sot. Con. Verac. Henriq. Azeb. Bart. a Led. Lud. Lop. Pet. Led.* exemplificat. *Sotus*, poſt ſeptennium. *Henr.* vero poſt biennium. fallit in conſenſu præſtito per procuratorem, qui eſt validus quocumq; tempore feratur, dummodo ei reuocata non fuerit procuratio. *Barth. a Led.* exemplificat poſt annum. Sed dicendum eſt *cum Pet. Led.* id remitti arbitrio iudicis, aut viri prudentis, qui attentis particularibus circumſtantijs iudicabit an fuerit longum tempus ab vno præſtito conſenſu ad alium.

4. Concl. quando conſenſus vnius fuit fictus, vel metu extortus non requiritur, vt vterque denuo conſentiat, ſed ſatis eſt, vt ille, qui minus legitime conſentijt, denuo conſentiat. loquimur quando matrimonium fuit contractum inter perſonas legitimas, & aptas ad cõtrahendum, & quando non adhuc fuit reuocatus prior conſenſus alterius contrahentis. *D. Th. Ban. Pal. Ricc. D. Ant. Viguer. Henriq. Palac. Turrec. Roſ. Ang. Sil. Tab. Arm. Nau. Greg. Lop. Ricc. Pet. Sot. Lud. Lop. Rodr.*

Contrarium quoque eſt probabile, *nempe requiri vtriuſque coniugis de nouo conſenſum*, ſic tenet. *Felin. Ant. Anchar. Palac. Bart. Ledeſ.*

Hinc infertur 1. non eſſe neceſſarium intimari alteri coniugi, matrimonij prioris nullitatem.

Infertur 2. ſatis eſſe ſi alter interne conſentiat, iam enim præſtitit externum conſenſum. *Ricc. D. Ant. Ang. Sil. Pet. Sot. Turr. Lud. Lop. Verac. Henriq.* Secus autem quando vterque metu conſentit, quia tunc res ſe habet, ac ſi matrimonium penitus non fuiſſet contractum.

Infertur 3. idem dicendum eſſe de ſponſalibus v. d. ſi duo ad contrahendum habiles ſponſalia inierunt, & alter ficte, vel metu conſentit, ſatis eſt ſi quocumque temporis interuallo interne conſentiat quando autem vterque metu, aut ficte conſentit, vterque debet externo ſigno conſenſum ſuum manifeſtare, *vt ſupra dictum eſt.*

Infertur 4. non eſſe taxandum tempus adhuc conſenſum præſtandum, quia dum alter, vel petit, vel reddit debitum cenſendus eſt perſeuerare in priori conſenſu, ideoque quandocumque accedit conſenſus alterius verum facit, firmumque matrimonium.

Infertur 5. non eſſe opus, vt iterum coram Parocho, & teſtibus celebretur hoc matrimonium, quia non celebratur de nouo, ſed tantum ſuppletur defectus conſenſus in altero coniuge. *Henriq. Lud. Lop. Rodr.*

Infertur 6. quod ſi quis profeſſionis capax profiteatur ficte in religione, aut per metum, fit vere profeſſus, ſi internè conſentiat, abſque

abſque eo quod nullitas profeſſionis anteactæ intimetur religioni. *Rodr.*

5. Concl. *quidquid dicat Cucus Bart. Led. & Vega.* ſupra poſitæ Conclufiones non fuerunt per Tridentinum arrogatæ. vnde ſi quis coram Parocho, & teſtibus conſentit; altero non reſpondente, & hic poſt lapſum 15. dierum, præſente altero coniuge, Parocho, & iiſdem teſtibus, Reſponderet, erit verum matrimonium, quia prior conſenſus cenſetur perſeuerare. Item qui in præſentia Parochi, & teſtium conſentiens daret alicui poteſtatem ad acceptandum ſuo nomine, cui acceptanti coram parocho, & teſtibus iiſdem, alter aſſentiret, verum eſt matrimonium. Item qui coram Parocho, & teſtibus ficte aſſentitur quacumque temporis interpoſita diſtantia ſi poſtea vere aſſentiat verum eſt matrimonium.

DISPVT. XXXIII.

An validum ſit matrimonium quando vterque, coniux putat ſe inualidè contrahere.

(s)

Senſus diſputationis præpoſitæ eſt, quando contrahentes putant ſe non poſſe ſimul contrahere, eò quia alter v g. putat primam vxorem viuere, vel cum contrahente conſanguineos eſſe, ſed ea re vera mortua eſt, & hi conſanguinei non ſunt: quæritur an valeat tale matrimonium. (Nam quando putant per ius annullari matrimonium, quod re vera non annullatur, tunc fatentur omnes eſſe validum,) & pro parte negat: probabili eſt *Io. And. Ant. Anchar. Abb. Neuo Prepoſ. Card. Sil. Ang. Arm. Nau. Cuc. Sot. Angl. Lud. Lop. Vega*, ſit nihilhominus noſtra.

Concl. valet matrimonium hoc modo contractum dummodo contrahentes intendant quantum in ſe ipſis eſt conſentire. ratio, quia in his nullum adeſt impedimentum, & intendunt contrahere. ergo contrahunt. probatur ſecundo quia ſtant ſimul hæc duo, error, & conſenſus; quod patet in hæretico putante baptiſimum eſſe rem irriſoriam, qui tamen ſi baptizando intendat facere, quod facit Eccleſia vere baptizat ergo. *Roſ. Verbetius Sil. Tab. Con. D. Ant. Bart. Led. Pet. Led. Henriq. Rodr.*

In foro autem externo ſi negarent contrahentes ſe conſenſiſſe non eſt eis fides adhibenda. ſed in foro interno credendum, eſt illis.

DISPVT. XXXIIII.

An putans matrimonium validum, illudque ratificans faciat verum matrimonium.

SEnſus quæſtionis eſt. Petrus ficte conſentit, & conſulit confeſſarium, aut virum doctum, qui Reſpondet ei hoc matrimonium eſſe validum, nihilhominus ad maiorem cautelam Petrus denuo præſtat aſſenſum, quæritur modo an per hunc ſecundum aſſenſum validetur prius matrimonium antea nullum.

Reſp. non validari *Ant. Anchar. Roſ. Ang. Sil. Vict. Nau. Verac. Palac. Henr.* quia error cauſſat involuntarium.

Ampl. procedere etiamſi denuo conſentiens ratificaſſet matrimonium ſi ſciret eſſe nullum, quia error actum concomitans licet non ſit cauſa inuoluntarij, eſt tamen cauſa, vt in matrimonio non ſit conſenſus poſitiuus in actu, & de præſenti.

Item ratificans anteactum matrimonium non intendit de nouo contrahere, ſed illud confirmare, quod autem a principio fuit nullum ratificari non poteſt *vt dicetur diſp. 36.* contrarij ſunt *Nau. Roſel. Sil. Vict. Palac. Ledeſ.* aſſerentes validari matrimonium quando de nouo conſentiẽs ad matrimonium conſentiret, etiam ſi ſciret ſe reſilire poſſe.

DISPVT. XXXV.

An ad renouandum matrimonium prius inualidum neceſſarius ſit nouus vtriuſque coniugis conſenſus.

REſpondeo affirm. quia non cenſetur perdurare conſenſus, qui nullus omnino fuit ex parte vtriuſque cum fuerint perſonæ illegitimæ, & ad contrahendum inhabiles. Nec ſatis erit internus vtriuſque coniugis conſenſus.

Idẽ quoq; de profitente inualidè dicendũ eſt quando inualiditas orta eſt defectu ætatis, vel anni nouitiatus, quia tunc erat incapax profitens, ideoque non ſat eſt interne renouare profeſſionem, ſed requiritur, vt eam acceptet religio, cum prior acceptatio nulla fuerit. Poteſt tamen ſuperior conſcius de nullitate eum admittere (ceſſante tamen impedimento nullitatis) ad habitum, & ad exercitia profeſſorum, quia tunc fieret tacitè profeſſus *c. vidua de regul.*

(s)

DI-

DISPVT. XXXVI.

An opus ſit aperire nullitatem prioris matrimonij alteri coniugi id neſcienti.

PRima concl. neceſſarium eſt ad ratificandum matrimonium antea nullum inter perſonas inhabiles contractum coniugem impedimenti ignarum certiorem fieri de nullitate illius, non detecta nullitatis cauſa. Contra hanc Cõcluſionem ſunt *Palud. Ang. Sot. Lud. Lop. Pet. Led. Caie. Verac. Capua Bart. Led. Matien. Pedraz. Cord. Henriq.* qui ait multos DD. Salmaticæ & Compluti ita reſpondiſſe, *& Rodr.* Probatur ex conceſſione, quam facit Papa commiſſario bullæ Cruciatæ ad diſpenſandum cum eo, qui ignorãter in gradu prohibito contraxit, *altero impedimentum ignorante, prius de nullitate prioris conſenſus certificato.*

2. Concl. non ſufficit, *vt voluit Nau. & Philiarcus* ſi mulier dicat (ſuſpicor te non eſſe meum virum aliqua de cauſa, rogo ergo, vt cauſa tranquillitatis meæ iterum nos admittamus in coniuges) quia vir crederet eſſe ſcrupulum vxoris, nec eſſet certus de nullitate. Imo non eſſet hoc conſulendum mulieri, quæ magno periculo ſe exponeret, & vir eam vexaret ad aperiendam cauſam, cur putat ſe non eſſe coniuge: ex quo magnæ orirentur diſcordiæ.

Vnde ſufficeret dicere per æquiualentia verba, quæ exprimerent nullitatem, hoc modo (*me ita diligis, ac ſi non eſſet inter nos matrimonium; ex nunc vis me in coniugem, ac ſi non fuiſſet validum inter nos matrimonium?* quo Reſpondente, volo, Reſpondeat interrogans volo quoque ego) Nec ſufficit dicere *ſi non eſſet inter nos matrimonium contraheres* quia hoc eſt verbum de futuro, matrimonium autem debet confici per verba de præſenti, ideo addidi (ex nunc vis me in coniugem.) Poteſt etiam hoc fieri per confeſſorem ita illis dicentem. *Video inter vos rixas, ac ſi coniuges non eſſetis, diligite quaſo vos ipſos ac ſi matrimonium iterum, & de nouo inter vos conficiatur, recipite vos in coniuges, etiamſi matrimonium nullum inter vos fuiſſet*, quod non ita facile debet fieri, poterit enim vir ſuſpicari aliquam nullitatem in matrimonio, quam ſciret in ſecreto confeſſarius.

3. Concl. coniuges ſcientes impedimentum nullitatis ceſſaſſe, ſi affectu maritali ſe cognoſcant, ſatis eſt ad reualidandum matrimonium alioquin nullum *cap. 2. & cap. fin. de coniug. ſeru. & cap. is qui de ſponſ.* contrarium tenet. *Nau. Silu. Ricc. Verac. Rodr.* aſſerentes requiri nouum conſenſum. hæc concluſio valet primo pro.

Infidelibus, qui inualide contraxerunt, ſed ceſſante impedimento nullitatis, *quia v. g. tempore contractus vxor alterius viuebat, modo*

eſt defuncta, *quod eis conſtat* ſi affectu maritali ſe cognoſcant conualidant prius matrimonium; ideoque conuerſi ad fidem in eo matrimonio permittendi ſunt. Secundo pro fidelibus, etiam poſt Tridentinum, nulliter contrahentibus, nam ſi nullitas ſit occulta, & matrimonium ſit coram parocho, & teſtibus celebratum conualeſcet per copulam.

4. Concl. vbi non timetur infamia, vel periculum, vir conſcius nullitatis, qui aſſentiri non vult, non poteſt tuta conſcientia amplecti eorum ſententiam, quam retulimus contra primam noſtram Concluſionem, ſed neceſſarium eſt vt clare detegatur nullitas prioris matrimonij alteri id neſcienti. ideoque p. erit m. abſque grauiſſima neceſſitate eam amplecti. poteſt autem vxor dicere viro ſe in matrimonium contrahendum non conſenſiſſe: vt ſic eius nullitatem adaperiat. ſed quia diceret vir, perfida ergo es, & peruerſa, quia tot annis ſacramenta frequentas cum hoc ſcelere, ideo non ſemper id conſulendum.

5. Concl. vbi adeſt probabilis infamiæ, aut ſcandali periculum ad extorquendum conditionalem cōſenſum, *de quo egimus Concluſione ſecunda*, poteſt v. g. vxor perſuadere viro vt eam habeat in vxorem tacita matrimonij nullitate. Non obſtante quod vir ſi ſciret nullitatem, non contraheret, quia in dubijs præferenda eſt ſententia quæ faci pro animabus.

6. Concl. quando, neque hic conſenſus extorqueri poteſt, quia vir non vult Reſpondere; ſi inſtat petendo debitum, poteſt vxor reddere affectu maritali, & ita conualeſcet matrimonium antea nullum per illam copulam, per quam cenſetur vir velle iam matrimonium perficere, quamuis nullitatem ignoret.

DISPVT. XXXVII.

An iterum ſit contrahendum coram parocho, & teſtibus matrimonium alias nullum, ceſſante impedimento nullitatis.

PRima concl. eſt negat. nam ſatis eſt ſi contrahentes inter ſe ipſos conſenſus renouent, quia motiuum Conc. Trid. ſtatuentis matrimonia debere celebrari coram parocho, & teſtibus fuit ad euitanda ſcandala, vir enim relicta propria vxore cum alia contrahebat: ſcandalum autem ceſſat in caſu noſtro, quia matrimonio publice iam contracto non poteſt vir propriam relinquere vxorem, & aliam de nouo ducere, & ita declaraſſe Pium Quintū decretum Tridentini, & Sacram pœnitentiariam ita habere in praxi. *ait Nau. Henriq.* vero refert ita ſenſiſſe plures Epiſcopos, & DD. qui Concilio interfuere, ſic etiam tenet *Pedraz. Cucus Palac. Lud. Lop. Rodr. Cap.*

Phi-

Digitized by Google

Philiar. Vega Bart. & Pet. Led.

Ampl. 1. procedere in qualecumque occulto impedimento. Vnde qui cum ſerua ignoranter contraxit, poſt ſcitam, aut ſublatam ſeruitutem, ſatis eſt ſi ſimul renouent conſenſum. Item qui contraxit ante ætatem a iure præſcriptam. Item qui propter metum occultum, & ſimilia.

Ampl. 2. procedere etiam abſque declaratione. Pij Quinti ſuper Conc. Trid. quia ille non diſpenſauit in decreto, ſed declarauit illud *Nau. Henriq. Philiarc.*

Ampl. 3. non obſtante quod matrimonium ſit contractum mala fide. poteſt enim conualeſcere per conſenſum habitum abſque parocho, & teſtibus. *quidquid dicat Veracr.*

Ampl. 4. etiam ſi in diſpenſatione fuerit clauſula *ſi ita eſt cum eis, vt inter ſe publice, & ſeruata Tridentini forma contrahant, diſpenſa*, qua non obſtante poteſt confeſſarius, diſpenſare ſ. per impedimento, ipſi vero coniuges facti habiles per diſpenſationem poſſunt per ſe ſolos contrahere.

Limit. 1. concl. qñ parochus ſcit impedimentum, & cum hac ſcientia eſt præſens illi matrimonio, quia cum ipſi conſtet matrimoniũ eſſe nullũ, non eſt teſtis validitatis, ſed nullitatis. Idem dic de teſtibus. Idẽ dic quando alter tantum teſtis id ſciuerit *Hẽriq. Pet. Led.* Secus autem dicẽdum quando ſciunt impedimentum poſtquam aſtiterũt quia quando Eccleſiam repræſentarunt fuerunt teſtes validitatis matrimonij. quando autem Parochus per confeſſionem ſciuit impedimentũ occultum cenſendum eſt ac ſi neſciret, quia ſcit vt Deus.

Limit. 2. quando probabile periculum eſt quod impedimentum occultum deducatur ad forum externum, tunc enim debet celebrari matrimonium coram parocho, & teſtibus *Henriq. & Rodr.*

Limit. 3. quando impedimentum eſt plene probabile in foro externo, quia tunc militat ratio decreti Conc. Trid. nam ſi ratificari poſſet matrimonium nullum per ſolos coniuges, poſſet probato impedimento ab Eccleſia alter ducere aliam, & cum ea viuere in perpetuo adulterio, vnde neceſſario debet ratificari coram parocho, & teſtibus. Dicitur autem plene probabile in foro externo quando duobus teſtibus poteſt probari *c. quoties de teſt.* teſtes autem pro dirimendo matrimonio debent eſſe omni exceptione maiores, quibus nihil opponi poteſt. Vnde teſtes ex relatione alterius coniugis etiam ſi tres, aut quatuor ſint non faciunt impedimentum plene probabile in foro externo, dummodo tamen non ſit publica fama.

Hinc infertur quod ſi impedimẽtum delatum ad forum externum probari non poſſit, aut ex falſis teſtibus probetur non adeſſe, tunc æquiualet, ac ſi eſſet occultum,

ideoque nouo contrahentium conſenſu abſque parocho, & teſtibus reualidatur.

Et incidenter deciditur poſſe Epiſcopum per facultatem ſibi ex Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. conceſſam diſpenſare in delictis deductis ad forum contentioſum quando reus aut defectu probationis, aut per falſos teſtes abſolutus fuit. *Henriq. Rodr. Candel.*

2. Concl. qui occulte matrimonium alioquin inualidum confirmarunt non tenētur benedictiones accipere, quæ abſque ſcandalo repeti minime poſſunt.

3. Concl. matrimonium alioquin nullum ratione occulti impedimenti poteſt per copulam affectu maritali habitam reualidari. quia copula eſt ſignum conſenſus de præſenti; matrimonium autem non ſolum per verba, ſed etiam per ſigna contrahi poteſt. *Henr. Rodr. Lud. Lop.*

DISPVT. XXXVIII.

An Confeſſarius ſciens aliquos contraxiſſe inualide per ignorantiam teneatur illos admonere.

Prima concl. quoties ignorantia eſt vincibilis, & culpabilis mortaliter, ſiue ſit ignorantia iuris, ſiue facti, tenetur Confeſſarius eam aperire, etiam ſi ſcandalum penitenti oriatur, & eius admonitio nihil ſit profutura. ratio quia pœnitens ſtat in p. m. ideoque ei non poteſt impendi abſolutio. Ignorantia autem, quæ pro vno eſt vincibilis pro alio erit inuincibilis, non enim omnes tenentur ſcire impedimenta matrimonij, quapropter Confeſſarius debet attendere perſonarum qualitates, & circumſtantias, & ſic debet inueſtigare an pœnitens credat ſe eſſe in bono ſtatu, an in dubio; Caute autem id fiat ne pœnitens ex nunc incipiat dubitare. quod ſi aliquādo fuerit in mala fide, & modo eſt in bona, eò quia DD. conſuluit, aut virum, qui habebatur, vt doctus, cenſendus erit ac ſi inuincibiliter ignoraret.

Idem quoque dicēdum de eo, qui ſcit p. neſcit autem ex eo oriri impedimentum v. g. ſcit rem habuiſſe cum conſanguinea ante matrimonium, ſcit ſe clam contraxiſſe, neſcit tamen ex hoc nullitatem matrimonij, quia requiritur ad ignorantiam vincibilem cognitio practica.

2. Concl. ſi pœnitens ex conſcientia erronea credat aliquid eſſe p. m. quod non eſt, tenetur Confeſſarius id aperire, quia quilibet tenetur euitare peccata proximi ſui ergo a fortiori Confeſſarius.

3. Concl. non obſtante quod inuincibilis ſit ignorantia iuris aut facti, ſi ſperetur admonitio pro futura, & nullum ſecuturum pœnitenti ſcandalum, tenetur Confeſſarius eum admonere v. g. quando pœnitens facile poteſt petere diſpenſationem a Papa, & non timetur

metur incontinentia. raro autem id fieri debet, quia ſemper timetur incontinentia, & non ita præſto, & facilis eſt diſpenſatio, quæ monitio poteſt fieri tum ante, tum poſt confeſſionem; niſi probabiliter credatur eam non profuturam poſt confeſſionem.

4. Concl. quando ignorantia eſt inuincibilis, *ſiue iuris, ſiue facti illa ſit*, & abſque tertij præiudicio, non tenetur Confeſſarius pœnitentem admonere, præſertim quando nulla ſperatur vtilitas v. g. ſi dubitet Confeſſarius, quod alter diſcederet ab vxore, quod nolit conſentire de nouo, quod velit permanere in concubinatu, &c. in his, & ſimilibus, non tenetur reuelare impedimentum. exemplum erit quando confeſſarius ſcit viuere maritum Luciæ, quæ bona fide contraxit ſecundum matrimonium credens eum mortuum, in hoc caſu non tenetur id aperire coniugibus *Adr. Bart. Led. Nau. Con. vterque Sot. Metin. Ledeſ. Cord. Angl. Henr. Lud. Lop. Arag.*

Ampl. 1. procedere etiam ante contractum matrimonium, & in alijs perſonis etiamſi confeſſarij non ſint, vnde ſi quis videt aliquem inuincibiliter ignorantem, qui velit contrahere, & credit admonitionem ei non profuturam, imò illum potius contracturum cum mala conſcientia, vel videt illum non poſſe deſiſtere a matrimonio contrahendo abſque graui ſcandalo, tenetur tacere. ſic de ſe ait Nau. vidiſſe ſcilicet multas diſpenſationes putatas legitimas, quæ re vera ita non erant, illum autem tacuiſſe.

Ampl. 2. etiamſi ignorantia ſit iuris diuini, & naturalis. *Met. Sot. Led. Cano. Henriq. Bart. Led. Arag. Cord.*

Ampl. 3. etiam ſi p. ſit cum damno tertij, ratio quia cum nihil profutura ſit monitio nullum de nouo ſequitur proximo damnum (v. g. quis iniuſte poſſidet primogenium, aut maioratum) bona tamen conſcientia, & fide, & Confeſſarius probabiliter credit hunc non reſtituturum, poteſt vtique tacere. *Met. Cano. Led. Henr. Cord.* etiamſi continuet pœnitens exercendo illud p. contra proximum.

Limit. 1. quando pœnitens dubius interrogaret confeſſorem de re illa, tunc tenetur Confeſſarius veritatem aperire, quamuis profutura non ſit, alioquin taciturnitas Confeſſoris daret authoritatem, & pœnitens poſſet interpetrari rem in ſuum fauorem. *Sot. Led. Angl. Lud. Lop. Cord. Henriq. Arag. Bart. Led. Metin. Rodr.* Quando autem eſt merus ſcrupulus pœnitentis, poteſt Confeſſarius tacere, vel reſpondere, illumque exhortare ad deponendum ſcrupulum, quia ſcrupulus non aufert ignorantiam inuincibilem, nec bonam fidem *Cord. & Henriq.* contra. *Sot. Angl. Arag. Lud. Lop. & Bart. a Led.*

Limit. 2. quando ex ignoran-

tia

Digitized by Google

tia illa inuincibili timetur bonum commune, quia tunc tenetur Confeſſarius admonere; præferendum eſt enim bonum commune bono priuato. exemplum eſt. Parochus errat in fide ex ignorantia inuincibili, tenetur Confeſſarius eum admonere propter periculum, *quia poteſt illum errorem docere populos*, quamuis ſcandalum inde ſequatur. alterum exemplum eſſe poteſt quando eſſet fama publica aut ſcandalum nullitatis matrimonij, tunc enim tenetur Confeſſarius monere, quia talis ignorantia eſt contra bonum commune.

Limit. 3. quando Confeſſarius videt ſcandalum pœnitentis eſſe momentaneum, ſed poſtea profuturam correctionem. *Adrianus. Met. Cano Cord.* hæc autem monitio debet fieri poſt abſolutionem ne turbatus pœnitens fructum ſacramenti non recipiat.

5. Concl. coniugi neganti debitum ex alia cauſa iniuſte tenetur Confeſſarius eum cogere ad reddendum, non obſtante quod matrimonium ſit nullum ex impedimento occulto, *vt ſupradictum eſt.* ratio quia peccat pœnitens non reddendo dum inuincibiliter credit matrimonium eſſe validum, vnde Confeſſarius non præcipit ei rem malam, ſed rem debitam ſuppoſitis his circumſtantijs. *Ledeſ. Arag. Cord.*

6. Concl. quando pœnitens tenetur ad aliquid tam arduum, vt Confeſſarius credat eum id non factum, poteſt tacere in tempus opportunum.

Imo non omnia onera debet ſimul pœnitenti imponere, ne deterritus abſtineat. *c. quia circa de conſang.* vbi ſic habetur *diſſimulare poteris vt remaneant in copula ſic contracta cum ex ſeparatione graue videas ſcandalum imminere*, quibus verbis non diſpenſat Innocent. III. nec remittit Epiſcopo diſpenſationem, ſed iubet eum tacere.

7. Concl. doctor publicus, ſiue concionator tenetur veritatem dicere licet nullum fructum ſperaret, ſed potius ſcandalum, ratio quia ordinatur ad bonum publicum. Si tamen concio reſultaret in damnum omnium ferè puſillorum, in aliud tempus differre poteſt, ac debet *Sot. vterque Ledeſ.*

DISPVT. XXXIX.

An coniux conſcius nullitatis matrimonij poſſit in eo perſeuerare ob vitandum ſcandalum ex ſeparatione oriũdum, aut propter metum, aut propter excommunicationis pœnam.

PRima concl. coniux conſcius nullitatis matrimonij nullo modo poteſt reddere, ſiue matrimonium ſit nullum de iure humano, ſiue de iure diuino, quod ſi excommunicetur propter hoc ab Eccleſia, humiliter debet eam excommunicationem ferre, vel vitæ per-

periculum ſubire, contrarium tenuere nonnulli aſſerentes quando impedimentum eſt de iure Eccleſiaſtico cenſeri Eccleſiam compellentem ad reddendum ei diſpenſare *Henriq.* probatur Concluſio ex *c. inquiſitioni de ſen. excom.* coniux vero ab Eccleſia ad reddendum coactus ſub excommunicatione, ſi non reddat, non eſt excommunicatus, quia iudex falſa præſumptione id fecit, neque iſte talis eſt vere inobediens Eccleſiæ. *Victor. Ledeſ.*

2. Concl. obtenta iam diſpenſatione, vel ceſſante timore incuſſo, non tenetur coniux de nouo conſenſum præſtare, neque etiam ad ſcandalum vitandum non obſtante quod Eccleſia eum compellat ad reddendum, ratio quia matrimonia debent eſſe libera. verum tamen erit, quod ſi nullitas matrimonij ex parte ſui proueniat. *v. g. quia ficte conſentijt*, tenetur reualidare conſenſum quando ab Eccleſia, præcipitur ad reddendum, & hoc ad euitanda ſcandala. *Palu.*

Neque ad cohabitandum tenetur cum vxore, *vt placet Arm. Roſ. Angelo Sil. Hugo. Nau. Lop. Tab.* licet periculum non adſit incontinentiæ: vnde poteſt aufugere in loco vbi non oriatur ſcandalum ex inobedientia Eccleſiæ, quod ſi nullo modo vitari poſſit ſcandalum, & periculum incontinentiæ non ineſſet, tenetur cohabitare conſcius impedimenti ſi ab Eccleſia per excommunicationem ad id compellatur, ſic de ficte profeſſo docent *Rodr. Sot. Nau. Henriq. Angl. Arag.* hunc nempe ab Eccleſia coactum non teneri profiteri, ſed cò fugere poſſe vbi ſcandalum ceſſat.

Dices quid agendum quando côiux ex vna parte videt matrimonium eſſe nullum, ex alia vero parte videt ſe non poſſe detegere eam nullitatem abſque periculo infamiæ, aut vitæ, aut ſi detegat non poſſe probare, qua propter compellitur ab Eccleſia ſub excommunicatione ad cohabitandum?

Reſpondet *D. Th. Vict. Ledeſ. Cord. & alij.* debere in alium locum ſe transferre vbi ceſſat ſcandalum.

2. Si matrimonium non adhuc eſt conſummatum poteſt petere diſpenſationem a Pontifice, vel ingredi religionem; non autem ad eam ingrediendam tenetur, etiamſi fraude ſua matrimonium eſſet nullum *Petr. Ledeſ.*

3. Poteſt petere diuortium ob ſœuitiam, aut adulterium alterius coniugis, ſi ſœuus, aut adulter ille ſit *Corduba.*

4. Poteſt habitare tamquam frater, & ſoror *c. laudabilem de frig. & maleſ.* moraliter autẽ numquam licet vti hoc medio ob periculum incontinentiæ.

5. Dicunt aliqui, poſſe fœminam impedimenti conſciam cohabitare animo negandi debitum; coactam vero, & non conſentientem eſſe immunem a p. ſi corrumpatur

patur a viro, quia ſe habet paſſiue. ſed hæc opinio eſt periculoſa, & erronea.

DISPVT. XXXX.

An in ſimili caſu poſſit Epiſcopus diſpenſare.

PRima concl. in impedimentis dirimentibus ſolus Papa poteſt diſpenſare poteſtate ordinaria.

2. Concl. quando matrimonium eſt publicum impedimentum vero eſt occultum, & eſt ſcandalum in ſeparatione nec facilis ad Papam eſt aditus, tunc poteſt Epiſcopus diſpenſare in impedimento dirimente. *Lignado Abb. Bal. Romanus Specul. Felin. Cotta. Milis. Rebuff. Lambertinus Diaz Gom. Duegn. Cucus Gutier. Angl. Sil. Tab. Arm. Nau. Henriq. Bar. Led. Capua. Rodr. Lud. Lop. Viual. Vega Sot.* praxique ita receptum ait *Nau. & Rodr.* pro foro conſcientiæ tantum.

3. Concl. ad hoc vt Epiſcopus diſpenſet neceſſarium eſt præceſſiſſe bonam fidem in vtroque, vel in altero tantum contrahentium, quia non debet innocens priuari commodo ſuo ſpirituali ob culpam alterius quidquid dicat. *Henriq. & alij permulti*, quod patet ex Trid. *ſeß.* 24. *c.* 5. (*ſi quis intra gradus prohibitos matrimonium ſcienter contrahere præſumpſerit, &c. quod ſi ſolemnitates requiſitas neglexerit eiſdem ſubijciatur pœnis*. Vnde qui ignoranter contraxit cum impedimento dirimenti, ſed banna inter miſſarum ſolemnia diebus feſtiuis non fecit, non poteſt diſpenſationem ab Epiſcopo obtinere. Secus vero quando de licentia Epiſcopi banna prætermiſit, quia tunc ſolemnitates Eccleſiæ non neglexit.

4. Concl. ad malam fidem in contrahendo non ſatis eſt ſcientia ſpeculatiua, ſed etiam requiritur ſcientia practica (v. g. non ſatis eſt vt quis ſciat ſe cum conſanguinea rem habuiſſe, ſed requiritur, vt ſciat ex hoc naſci impedimentum dirimens, nec lata culpa, & ignorantia culpabilis tollunt bonam fidem. Item nec ignorantia craſſa, quia re vera non dicitur ſcienter facere, qui ex ignorantia craſſa aliquid facit: requiritur enim dolus, & tanto magis, quia Trid. ait *ſi quis ſcienter contrahere præſumpſerit* vbi lij *præſumpſerit*, importat temeritatem, & dolum. Secus autem quando ignorantia adeo eſt craſſa vt æquiparetur dolo.

5. Concl. vrgente neceſſitate non ſolum poteſt Epiſcopus diſpenſare cum paupere, qui non habet pecuniam ad obtinendam diſpenſationem, ſed etiam cum diuite (v. g. quando Roma longiſſime diſtat, magnumque adeſt incontinentiæ periculum. Item ſi fœmina v. g. cognouit conſanguineum mariti ante matrimonium contractum, & ob ſcandalum, famam, & periculum vitæ non po-

teſt propalare impedimentum, *Sil. Arm. Tab. Verac. Ang. Henriq. Nau. Cucus Viual. Spino Gomez.*

Ampl. procedere concl. etiam ſi duplex ſit impedimentum dirimens in vna perſona.

6. Concl. non ſolum poſt, ſed etiam ante contractum matrimonium poteſt Epiſcopus diſpenſare in impedimento dirimenti quando vrgentiſſima adeſt neceſſitas (v.g. ſi mulier fatetur mane impedimentum dirimens, & omnia ſunt ad nuptias parata, quod ſi deſiſteret ab ijs oriretur ſuſpicio eam aliquid aperuiſſe in confeſſione;) In hoc caſu ſi nulla alia euadendi via ſit in promptu, poteſt Epiſcopus diſpenſare. modus euadendi eſſet ſi voueret caſtitatem per menſem, & poſtea diceret ſe dixiſſe confeſſario votum caſtitatis qui conſuluit petendam eſſe diſpẽſationem; Interim vero dum mittitur Romam pro diſpenſatione voti, poteſt occulte peti diſpenſatio impedimenti. Non debet autem mulier dicere ſe vouiſſe ad tempus, ne ab Epiſcopo petatur diſpenſatio. probatur hæc ſexta noſtra concl. a ſimili, quia votum ſimplex caſtitatis impediens matrimonium iure diuino in caſu vrgentis neceſſitatis poteſt per Epiſcopum diſpẽſari *ita Ang. Sil. Nau. Palac. Henriq. Arag.* non obſtante quod ſit Papæ reſeruatũ, ergo & quodcumq; aliud impedimentum Papæ reſeruatum quando vrgens adeſt neceſſitas poteſt per Epiſcopum diſpenſari.

Limit. concl. non procedere quando adeſt commiſſarius Cruciatæ, qui poteſt poſt matrimonium contractum diſpenſare in impedimento occulto dirimenti, quando bonafides ſaltem alterius præceſſit. aut quando adeſt delegatus, aut Nuncius, aut ſimilis perſona poteſtatem habens, nam ideo poteſt Epiſcopus, quia vrgens, & extrema ineſt neceſſitas, talis autem non adeſt quando Nuncius, aut Commiſſarius eſt propinquus.

Illud tamen mouerim, quod Commiſſarius diſpenſat cum clauſula, *quod prius detegatur nullitas contracti matrimonij alteri coniugi neſcienti*, vnde ſi commode, & abſque infamia detegi hæc non poteſt, cenſendum eſt ac ſi non adeſſet Commiſſarius, ideoque ſolus Epiſcopus diſpenſare poterit.

7. Concl. qui habet caſus Epiſcopales etiam matrimoniales ex priuilegio, non poteſt ſupra impedimentum dirimens, quia hoc non competit Epiſcopo iure ordinario, ſed ex quadam interpetratione. *Henriq. Rodr.* Imo neque generalis Vicarius Epiſcopi diſpenſare in impedimentis dirimentibus poteſt abſque ſpeciali commiſſione, quia per generalem commiſſionem Vicariatus non habet poteſtatem diſpenſandi, niſi ei committatur, *gl. Card. Calder. Probus Felin. Bertach. Rebuf. Cucus Borgaſ. Paz Gutier. Sbrozius Gom.*

Poteſt tamen Epiſcopus delegare

gare

gare hanc facultatem diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium, caſu quo poteſt in eis diſpenſare ratione imminentis neceſſitatis, *vt ſupradictum eſt*, quia iuriſditio ex principis priuilegio perpetuo competens dignitati, vel officio, non eſt delegata, ſed ordinaria, ergo poteſt delegari. maior eſt *Bart. Io. And. Bal. Cou. Paſſarel. Henriq.* Concluſio autem eſt. *Abb. Imo. Fel. Iaſ. Silu. Ang. Nau. Cord. Lud. Lop. & alij.*

8. Concl. quando res commiſſa eſt tanti momenti, vt per alium expediri nequeat, non poteſt per Epiſcopum alteri delegari, quam ſoli ſuo generali Vicario. exemplum eſt in poteſtate conferendi beneficia, quæ ſoli Vicario generali poteſt ab Epiſcopo committi. *Couar. & alij.*

Vltima concl. poteſt Epiſcopus omnes caſus Papales occultos ſibi conceſſos per Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 6. generaliter cui maluerit delegare, *quidquid dicat Henriq. & Nau.* quia per illud decretum non eligitur induſtria perſonæ, committitur enim facultas diſpenſandi Prælatis præſentibus, & futuris, ergo cenſetur facultas ordinario annexa dignitati, & per conſequens poteſt delegari.

* *
*

DISPVT. XXXXI.

An dubitans de validitate matrimonij poſſit reddere, & petere.

PRæmitto 1. differentiam inter ſcientiam, fidem, opinionem, ſuſpicionem, dubium, & ſcrupulum. Scientia dicit cognitionem certam ſaltem moraliter, ita vt non ſit prudentis formidare.

Fides eſt quando quis aſſentitur certò alicui rei, propter authoritatem tantum dicentis, non ex eo quia ipſe clarè rem illam ſcit.

Opinio eſt quando aſſentitur vni parti cum formidine ad alteram. Suſpicio quando intellectus magis inclinat ad aſſentiendum huic parti, quam alteri, neutri tamen aſſentitur.

Dubium eſt quando intellectus pendet in æquilibrio.

Scrupulus vero varie deffinitur a DD. primo quod ſit apparentia quædam contra id, quod aliquis credit, opinatur, vel dubitat, *ita Nau.* ſecundo quod ſit aſſenſus ex leuibus coniecturis *D. Ant.* vel ex coniecturis magnis exiſtimatis parum *Cordu.* tertio quod ſit formido ita tenuis procedens ex quadam ignauia, & pauore, & contra eam agendum operandumque eſt. quarto quod ſit formido, quæ eſtat cum oppoſita opinione.

Præmitto 2. aſſenſum poſſe quandoque oriri ex tam leuibus con-

Digitized by Google

coniecturis, vt potius ſit ſcrupulus, quam opinio, & è contra, quandoque habebit ſcrupulus tam vrgentes, ac validas rationes, vt potius ſit ſcientia, ſeu opinio, quam ſcrupulus. vnde non tam attendendum eſt an adſit opinio, dubium, & firmus aſſenſus, quam attendendæ ſunt cauſæ, vnde oriuntur opinio, dubium, & aſſenſus.

Præmitto 3 ſcientiam, opinionem, dubium, &c. poſſe eſſe, vel ſpeculatiue, vel practice. Scientia ſpeculatiua eſt quando ſcit in communi vir doctus al quid eſſe, vel non eſſe faciendum, *v. g. non licet accedere ad vxorem alterius. lucrum vltra ſortem eſt vſurarium*. Opinio ſpeculatiua eſt quando ſcit in communi aliquid eſſe, vel non eſſe faciendum, ſed hoc non ita certe, ſed cum formidine. Dubium vero ſpeculatiuum quando dubitat in communi an *v. g. lucrum vltra ſortem ſit vſurarium, an tantum contra charitatem*. Scientia practica eſt, quæ verſatur hic & nunc circa ſingularia perpẽſis omnibus circumſtantijs, *v. g. non licet hunc contractum celebrare, non licet hanc mulierem tangere.* Opinio practica, quando quis opinatur an liceat hic contractus, dubium quando de illo dubitat.

Præmitto 4. talem debere operantem habere ſcientiam, opinionem, & dubium in practica, qualem habet ſpeculatiue, niſi aliqua ſpecialis ratio contrarium dictet, v. g. ſi credo omnes teneri ad reſtitutionem, qui vltra ſortem recipiunt lucrum, oportet vt credam me quoque teneri in caſu ſimili. ſi opinor furantes rem alienam teneri ad reddendum illam, teneor quoque ego ſi quid furatus ſum, reſtituere.

Dixi *niſi aliqua ratio ſpecialis, &c.* quia poſſum v. g. furari licite eò quia indigeo, & poſſum lucrum accipere vltra ſortem ratione lucri ceſſantis. His ita præmiſſis ſit.

Prima concl. qui dubitat practice hic & nunc, & operatur peccat. M. quia exponit ſe periculo peccandi M. & reducitur ad eam peccati ſpeciem, de qua dubitatur, *v. g. dubito an ſit furtum, & operor, erit furtum.*

2. Concl. licet quandoque operari contra ſcientiam, dubium, vel opinionem ſpeculatiue ſumptam, quando aliqua in praxi adeſt circumſtantia in contrarium v. g. ſcio non licere operari diebus feſtiuis, idque eſſe p. poſſum tamen operari credens hic, & nunc mihi licere ob egeſtatem. dubito ſpeculatiue an fundus ſit meus, tamen practice ex eo, quia poſſideo, credo eſſe meum. *Caie. Met. Cou. Cord. Palac. Mol. Nau. Henriq. Lop. Ledeſ. Rodr. Vega.*

Dices an poſſeſſio dubitantis ſit ratio ſufficiens ad deponendum iudicium ſpeculatiuum (v. g. dubito ſpeculatiue an fundus ſit meus, an tenear conformare iudicium

gare hanc facultatem diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium, caſu quo poteſt in eis diſpenſare ratione imminentis neceſſitatis, *vt ſupradictum eſt*, quia iuriſditio ex principis priuilegio perpetuo competens dignitati, vel officio, non eſt delegata, ſed ordinaria, ergo poteſt delegari. maior eſt *Bart. Io. And. Bal. Cou. Paſſarel. Henriq.* Concluſio autem eſt. *Abb. Imo. Fel. Iaſ. Silu. Ang. Nau. Cord. Lud. Lop. & alij.*

8. Concl. quando res commiſſa eſt tanti momenti, vt per alium expediri nequeat, non poteſt per Epiſcopum alteri delegari, quam ſoli ſuo generali Vicario. exemplum eſt in poteſtate conferendi beneficia, quæ ſoli Vicario generali poteſt ab Epiſcopo committi. *Couar. & alij.*

Vltima concl. poteſt Epiſcopus omnes caſus Papales occultos ſibi conceſſos per Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 6. generaliter cui maluerit delegare, *quidquid dicat Henriq. & Nau.* quia per illud decretum non eligitur induſtria perſonæ, committitur enim facultas diſpenſandi Prelatis præſentibus, & futuris, ergo cenſetur facultas ordinario annexa dignitati, & per conſequens poteſt delegari.

DISPVT. XXXXI.

An dubitans de validitate matrimonij poſſit reddere, & petere.

PRæmitto 1. differentiam inter ſcientiam, fidem, opinionem, ſuſpicionem, dubium, & ſcrupulum. Scientia dicit cognitionem certam ſaltem moraliter, ita vt non ſit prudentis formidare.

Fides eſt quando quis aſſentitur certò alicui rei, propter authoritatem tantum dicentis, non ex eo quia ipſe clarè rem illam ſcit.

Opinio eſt quando aſſentitur vni parti cum formidine ad alteram. Suſpicio quando intellectus magis inclinat ad aſſentiendum huic parti, quam alteri, neutri tamen aſſentitur.

Dubium eſt quando intellectus pendet in æquilibrio.

Scrupulus vero varie deffinitur a DD. primo quod ſit apparentia quædam contra id, quod aliquis credit, opinatur, vel dubitat, *ita Nau.* ſecundo quod ſit aſſenſus ex leuibus coniecturis *D. Ant.* vel ex coniecturis magnis exiſtimatis parum *Cordu.* tertio quod ſit formido ita tenuis procedens ex quadam ignauia, & pauore, & contra eam agendum operandumque eſt. quarto quod ſit formido, quæ ſtat cum oppoſita opinione.

Præmitto 2. aſſenſum poſſe quandoque oriri ex tam leuibus con-

conіecturis, vt potius ſit ſcrupulus, quam opinio, & è contra, quandoque habebit ſcrupulus tam vrgentes, ac validas rationes, vt potius ſit ſcientia, ſeu opinio, quam ſcrupulus. vnde non tam attendendum eſt an adſit opinio, dubium, & firmus aſſenſus, quam attendenda ſunt cauſæ, vnde oriuntur opinio, dubium, & aſſenſus.

Præmitto 3. ſcientiam, opinionem, dubium, &c. poſſe eſſe, vel ſpeculatiue, vel practice. Scientia ſpeculatiua eſt quando ſcit in communi vir doctus al quid eſſe, vel non eſſe faciendum, *v. g. non licet accedere ad vxorem alterius, lucrum vltra ſortem eſt vſurarium*. Opinio ſpeculatiua eſt quando ſcit in communi aliquid eſſe, vel non eſſe faciendum, ſed hoc non ita certe, ſed cum formidine. Dubium vero ſpeculatiuum quando dubitat in communi an *v. g. lucrum vltra ſortem ſit vſurarium, an tantum contra charitatem*. Scientia practica eſt, quæ verſatur hic & nunc circa ſingularia perpẽſis omnibus circumſtantijs, *v. g. non licet hunc contractum celebrare, non licet hanc mulierem tangere*. Opinio practica, quando quis opinatur an liceat hic contractus, dubium quando de illo dubitat.

Præmitto 4. talem debere operantem habere ſcientiam, opinionem, & dubium in practica, qualem habet ſpeculatiue, niſi aliqua ſpecialis ratio contrarium dictet. v. g. ſi credo omnes teneri ad reſtitutionem, qui vltra ſortem recipiunt lucrum, oportet vt credam me quoque teneri in caſu ſimili. ſi opinor furantes rem alienam teneri ad reddendum illam, teneor quoque ego ſi quid furatus ſum, reſtituere.

Dixi *niſi aliqua ratio ſpecialis, &c.* quia poſſum v. g. furari licite eò quia indigeo, & poſſum lucrum accipere vltra ſortem ratione lucri ceſſantis. His ita præmiſſis ſit.

Prima concl. qui dubitat practice hic & nunc, & operatur peccat. M. quia exponit ſe periculo peccandi M. & reducitur ad eam peccati ſpeciem, de qua dubitatur, *v. g. dubito an ſit furtum, & operor, erit furtum*.

2. Concl. licet quandoque operari contra ſcientiam, dubium, vel opinionem ſpeculatiue ſumptam, quando aliqua in praxi adeſt circumſtantia in contrarium v. g. ſcio non licere operari diebus feſtiuis, idque eſſe p. poſſum tamen operari credens hic, & nunc mihi licere ob egeſtatem. dubito ſpeculatiue an fundus ſit meus, tamen practice ex eò, quia poſſideo, credo eſſe meum. *Caie. Met. Cou. Cord. Palac. Mol. Nau. Henriq. Lop. Ledeſ. Rodr. Vega.*

Dices an poſſeſſio dubitantis ſit ratio ſufficiens ad deponendum iudicium ſpeculatiuum (v. g. dubito ſpeculatiue an fundus ſit meus, an tenear conformare iudicium

um practicum cum ſpeculatiuo, fundumque reſtituere. an ratione poſſeſſionis poſſum tenere oppoſitum in praxi ita quod poſſeſſio ſit ratio ſufficiens ad deponendum iudicium ſpeculatiuum? huic quæſito Reſpondit. *Sot. Ledeſ. Cord. Arag.* dubitantem (ſi adhibitis omnibus argumentis non poteſt dubium deponere) teneri ad reſtituendam medietatem fundi Domino, cuius credit eſſe fundum, aut pauperibus ſi neſcit dominum. *Adrianus* vero tenuit ſimpliciter debere reſtituere. ſit nihilhominus.

3. Concl. qui bona fide incæpit poſſidere, ſi dubitat modo an res ſit aliena, tenetur omnes diligentias adhibere pro veritate indaganda, qua non aſſecuta, poteſt licite eam retinere. ratio quia in pari cauſa melior eſt poſſidentis conditio. *Vict. Sot. Met. Con. Led. Verac. Cord. Sil. Henr. Ban. Mol. Lop. Salon. Rodr.*

4 Concl. ſi poſſeſſor ex negligẽtia nõ ſe informat an res ſit aliena, & tranſacto aliquo tempore veritas deprehendi impoſterũ nõ poteſt, tenetur arbitrio prudẽtis aliquid reſtituere, vel Domino ſi eũ ſcit, vel pauperibus, *vt ſupra dictũ eſt.* Quod ſi lapſu tẽporis inueniatur verus Dominus, q ex tunc poterat inueniri ſi dubitãs diligenter inquiſiſſet, tenetur reſtituere fundum vna cum fructibus a die dubij acquiſitis, quia ex tunc fuit poſſeſſor malæ fidei.

5. Concl. Iudex dubitãs æqualiter pro vtraq; parte, tenetur in fauorẽ poſſidentis ſententiã pronunciare *Salon.* ſi neuter incœpit poſſidere, diuidi debet inter eos fundus *Caie. Angl. Nau. Rod. Henr. Arag. Salon. Ban.* Quod ſi dubium ſit inæquale pro inæqualitate dubij diuidendus eſt fundus v. g. illi dabitur maior pars in fauorem cuius minus dubitatur *Arag. & Ban.* ſi res de qua dubitatur diuidi non poteſt *v.g. ſeruus* dabitur alteri æquualẽs, & hoc, vel ex vtriuſque cõſenſu, vel ex ſorte, quia non eſt maior ratio dandi ſeruum vni, quam alteri.

6. Concl. in dubio an quis commiſerit furtum, aut homicidiũ propter conſilium, & auxiliũ, quod dedit ei Petrus, tenetur Petrus reſtituere, quia poſſeſſio ſtat pro delicto & nemo creditur abſque cõſilio, & auxilio delictum qui patraſſe *l. merito ff. pro Socio Ang. Hippol. Din. Bald. Dec. Con.* contrarium tenet *D. Th. Silu. Met. Nau. Henriq.*

7. Concl. depoſitarius dubitans æqualiter an ſua culpa depoſitum amiſerit non tenetur reſtituere. Eadem dicas de cõmodatario. *Henr.*

8. Cõcl. poſſeſſor bonæ fidei ſi pmiſſa, diligẽtia dubius manet, magiſq; propendat, quod res ſit nõ ſua, tenetur reſtituere in partem iuxta dubietatem, & propenſionem, quam habet *Salon. Ledeſ. Ban. Sot. & alij.*

9. Cõcl. ante examinationẽ, & diligẽtiã factã dubitãs tenetur cõſeruare rem, de qua dubitat, nec poteſt ea vti, aut eam diſtrahere. quod ſi eſſent equus, aut ſeruus, aut fundus, po-

poteſt ijs vti cũ animo redendi vero Domino fructus, ſeu laborũ prætiũ pro ratha, deductis expenſis, ſeu alimentis. quod ſi adhibita diligentia non inueniat Dominum, poteſt rem uendere, & alienare monendo emptorem, & parãdo ſe ipsũ ad reſtitutionẽ, ſi quando opus eſſet Domino cõparenti, quia aliàs venderet rem vitioſam tacito vitio. *Met. Cou. Ban. Verac. Salon.* ſi tamen nulla ſit ſpes, quod Dominus cõpareat, non tenetur emptorem admonere.

10 Concl. poſſidens mala fide (*quia v. g. dubitando an ſit furtiua, eam emit*) tenetur reſtituere quia poſſeſsio eſt detẽtio rei cũ bona fide *Az. Hoſt. Mol. Sil.* ergo poſſeſsio non ſtat in fauorẽ huius poſſeſſoris Concl. tenet. *Roſ. Ang. Sil. Henr. Met. Grab. Garc. Mol. Lop. Salon.* quod ſi adhibita ſufficienti diligentia hic nõ inueniat Dominũ nec comperiat an res ſit iuſte detenta, non tenetur in totum reſtituere, ſed plus, vel minus pro dubij qualitate *Mol. Salon. Lop.* quando vero ille, qui modo poſſidet iniuſte, abſtulit a poſſeſſore bonæ fidei eo quia dubitabat eſſe ſuam; in hoc caſu tenetur eam in integrum reſtituere. *Nau. Cord. Mol.*

11. Concl. quando rumor eſt, aut vehemens ſuſpicio quod aliquis ſolet vẽdere res furtiuas; nullo præuio examine, & diligentia an hæc res ſit furtiua, eſt p.m. eã emere, & emptor tenetur ad reſtitutionem pro dubij qualitate, etiamſi poſtea adhibita ſufficienti indagine non inueniat an res ſit furtiua. ratio quia ab initio sẽper fuit poſſeſſor malæ fidei.

12. Concl. qui dubitãdo accipit ab eo, qui bona fide poſſidet non peccat, nec tenetur reſtituere, ſi facta diligentia non inuenit rem eſſe furtiuam. Exemplum eſt in eo, qui credit mancipia Guineæ non poſſe vendi, nec ſeruos fieri, hic quamuis non poteſt ea emere a mercatoribus, poteſt tamen emere ab eo, qui bona fide poſſedit, quodſi adhibita diligentia non inuenit ea eſſe iniuſte capta, poteſt licite retinere quia ſuccedit in iure, quod habebat venditor.

13. Concl. dubitans an res ſit furtiua, ſi emit, aut dono accipit animo quærendi verum dominum, eique eam reſtituendi, non peccat. quod ſi Dominus non compareat, & res eſt furtiua, tenetur eam diſtribuere in vſus pios, deducto prius prætio. *D. Ant. Roſel. Salon. & alij.* quia vtiliter agit negocium domini ergo non debet prætium amittere.

14. Concl. quando ſunt diuerſæ opiniones circa eamdem rem non tenetur doctor, aut iudex fauere poſſidenti, quia in dubio tantum eſt melior conditio poſſidentis, non autem in opinione, vnde conſulens poteſt ſequi opinionem probabilem relicta probabiliori.

15. Concl. qui dubitat an votum emiſerit non tenetur ad illud, quia non ſolũ in materia iuſtitiæ, ſed in omni materia verũ eſt axio-

Digitized by Google

ma quod melior ſit conditio poſſidentis.

Dices quid in his caſibus. certus eſt quis ſe vouiſſe, dubitat tamen an habuerit voluntatem ſe obligandi. vouit quis religionem dubitat an in communi, an vero hanc in particulari. vouit quis ſe non acceſſurum ad fœminas dubitat num vouerit copulā, etiam licitam, & vxoriam. vouit quis, & neſcit an vouerit caſtitatem, an vero ſe non ducturum vxorem. Reſpōdent *Ang. Turrec. D. Th. Carthus. Rodr. Nau.* quod talis vouens tenetur eligere id quod tutius eſt.

Sed dicēdum eſt quod vouens tenetur tantum eligere quod minus eſt. ita *Angl.* & colligitur ex *c. ex parte de cenſibus, ibique gl. fin. Abb. & alij.* ratio quia vbi tractatur de obligatione inducenda eſt facienda ſtricta interpretatio *l. quidquid adſtringenda de verb. oblig.* ſecundo quia gratis oblata benigne exigi debent *c. ex parte eod.*

16. Concl. qui opinatur ſe vouiſſe, & in hoc propendit, tenetur adimplere; quod ſi æqualiter dubitat pro vtraque parte, diuiditur obligatio, ſeu res promiſſa pro dubij qualitate, *vt ſupradictum eſt de opinante an res ſit furtiua.* certus vero de valore voti, dubius tamen an votum obliget ratione finis, aut indebitæ materiæ, aut alterius circumſtantiæ, tenetur ad votum.

17. Concl. dubitans an de aliqua re ſit præceptum naturale, diuinum, aut poſitiuum non obligatur ad illud ſeruandum donec conſtet de veritate illius. Item quando facta prudenti inquiſitione dubitat an hæc res comprehendatur ſub verbis præcepti, quia idem eſt ac dubitare, an de hac re ſit lata lex *Henriq.* ſed certus de lege, aut præcepto, dubius autem an in hoc caſu ratione neceſſitatis, aut alterius circumſtantiæ eximatur ab obligatione, tenetur eam obſeruare, quia poſſeſſio ſtat pro lege *Medina;* vnde non eſt locus epicheiæ in dubijs, ſed ſeruanda ſunt verba legis pro vt ſonant. *D. Th. Cai. Silu. Sot. Med.*

18. Concl. qui facta debita diligentia dubitat an compleuerit 21. annum non tenetur ieiunare, quia poſſeſſio ſtat pro libertate. Secus vero quando dubitat an habeat ætatem ad ordines, ad beneficia, ad contractus, quia poſſeſſio ſtat pro præcepto, quod ſeruari debet vſque dum conſtet de ætate, quapropter dubitās an cōpleuerit 21. annum non poteſt ſubdiaconatum recipere, & dubitans an habeat 14. annum beneficia obtinere non poteſt.

Dices quis certo ſcit ſe vouiſſe, dubitat tamen an vouerit ante pubertatem in voto perſonali, vel ante 25. annum in voto reali: an eius pater poſſit hoc votū illi irritare? videtur quod non, quia poſſeſſio ſtat pro voto, quod certum eſt. ſecundo quia, *l. ſi minorem C. de in integr. reſtit.* minor contrahens præſumitur maior donec probet

con-

contrarium, quia non eſt priuandus alter contrahens ſua poſſeſſione in contractu ergo Deus non eſt priuandus promiſſione voti. ſic tamen.

19. Concl. pater poteſt irritare huiuſmodi votum, quia poſſeſſio ſtat pro patre, qui in dubijs non eſt priuandus ſuo iure, ac ſua poteſtate ad irritandum *argumento c. quid culpatur* 23. *q.* 1. vbi in dubijs parendum eſt ſuperiori ne priuetur ſuperior ſuo iure.

Ampl. concl. etiam ſi filius opinetur ſe poſt pubertatem, aut poſt 25. annum vouiſſe, poteſt enim pater, eius votum irritare, quia poteſt ſequi opinionem contrariam probabilem.

20. Concl. dubitans an ſit media nox, & edens, ac bibens non poteſt mane ſumere Eucharistiam, quia poſſeſſio ſtat pro præcepto, & ille nullam habet poſſeſſionē, ideo tutiorem debet in dubijs ſeligere opinionem; dixi, *dubitans*, quia ſi probabiliter opinatur non eſſe adhuc mediam noctem, poteſt die ſequenti communicare, quamuis opinio ſit cum formidine ad alteram partem. Dubitans autem in die Iouis an ſit media nox poteſt comedere carnes, quia ſtat poſſeſſio pro libertate. qui vero die Sabathi dubitat an pulſata ſit media nox, non poteſt comedere carnes, quia poſſeſſio ſtat pro die Sabathi.

21. Concl. quando diuerſa ſunt horologia, ita quod aliqua ſonuerint mediam noctem, aliqua non, poteſt quis edere carnes, poteſt etiam bibere, & mane recipere Euchariſtiam, quia eſt veluti ſi eſſent duæ opiniones probabiles.

Dices media nox in Hiſpanijs indicatur per horas 12. an qui incipit bibere in primo pulſu primæ horæ, & deſinit ante quam compleantur omnes pulſus poſſit die ſequenti cōmunicare? Reſpondetur negat. quia ad primum pulſum eſt completa media nox, & reliqui pulſus ſunt poſt mediam noctem.

Quid dicendum quando dubitat quis de validitate matrimonij.

PRima concl. quando ſcrupulus eſt ex leui, & temeraria credulitate ortus, poteſt coniux, qui ſcrupuloſe dubitat an eius matrimonium ſit validum, ſcrupulo depoſito, non ſolum ſui paſtoris conſilio, *vt voluit c. inquiſitioni de ſen. excom.* ſed etiam cuiuſcumque viri docti, petere, & reddere. Si vero practice dubitat, manente dubio, nec petere, nec reddere poteſt. difficultas autem conſiſtit an liceat deponere dubium ſpeculatiuum, & petere, ac reddere ratione poſſeſſionis, quam habet matrimonium.

Scot. Altiſiod. Metin. Pet. Soto Brunellus, tenent nec reddere, nec petere poſſe eum, qui dubitat de validitate matrimonij.

Ledeſ. Angl. Vega Palac. tenet poſſe petere, & reddere.

D. Th. Bonau. D. Ant. Corrad. Pet.

ma quod melior ſit conditio poſſidentis.

Dices quid in his caſibus. certus eſt quis ſe vouiſſe, dubitat tamen an habuerit voluntatem ſe obligandi. vouit quis religionem dubitat an in communi, an vero hanc in particulari. vouit quis ſe non acceſſurum ad fœminas dubitat num vouerit copulã, etiam licitam, & vxoriam. vouit quis, & neſcit an vouerit caſtitatem, an vero ſe non ducturum vxorem. Reſpõdent *Ang. Turrec. D. Th. Carth. Rodr. Nau.* quod talis vouens tenetur eligere id quod tutius eſt.

Sed dicẽdum eſt quod vouens tenetur tantum eligere quod minus eſt, ita *Angl.* & colligitur ex *c. ex parte de cenſibus, ibique gl. fin. Abb. & alij.* ratio quia vbi tractatur de obligatione inducenda eſt facienda ſtricta interpretatio *l. quidquid adſtringenda de verb. oblig.* ſecundo quia gratis oblata benigne exigi debent *c. ex parte eod.*

16. Concl. qui opinatur ſe vouiſſe, & in hoc propendit, tenetur adimplere; quod ſi æqualiter dubitat pro vtraque parte, diuiditur obligatio, ſeu res promiſſa pro dubij qualitate, *vt ſupradictum eſt de opinante an res ſit furtiua.* certus vero de valore voti, dubius tamen an votum obliget ratione finis, aut indebitæ materiæ, aut alterius circumſtantiæ, tenetur ad votum.

17. Concl. dubitans an de aliqua re ſit præceptum naturale, diuinum, aut poſitiuum non obligatur ad illud ſeruandum donec conſtet de veritate illius. Item quando facta prudenti inquiſitione dubitat an hæc res comprehendatur ſub verbis præcepti, quia idem eſt ac dubitare, an de hac re ſit lata lex *Henriq.* ſed certus de lege, aut præcepto, dubius autem an in hoc caſu ratione neceſſitatis, aut alterius circumſtantiæ eximatur ab obligatione, tenetur eam obſeruare, quia poſſeſſio ſtat pro lege *Metina;* vnde non eſt locus epicheiæ in dubijs, ſed ſeruanda ſunt verba legis pro vt ſonant. *D. Th. Cai. Silu. Sot. M t.*

18. Concl. qui facta debita diligentia dubitat an compleuerit 21. annum non tenetur ieiunare, quia poſſeſſio ſtat pro libertate. Secus vero quando dubitat an habeat ætatem ad ordines, ad beneficia, ad contractus, quia poſſeſſio ſtat pro præcepto, quod ſeruari debet vſque dum conſtet de ætate, qua propter dubitãs an cõpleuerit 21. annum non poteſt ſubdiaconatum recipere, & dubitans an habeat 14. annum beneficia obtinere non poteſt.

Dices quis certo ſcit ſe vouiſſe, dubitat tamen an vouerit ante pubertatem in voto perſonali, vel ante 25. annum in voto reali: an eius pater poſſit hoc votũ illi irritare? videtur quod non, quia poſſeſſio ſtat pro voto, quod certum eſt. ſecundo quia, *l. ſi minorem C. de in integr. reſtit.* minor contrahens præſumitur maior donec probet con-

contrarium, quia non eſt priuandus alter contrahens ſua poſſeſſione in contractu ergo Deus non eſt priuandus promiſſione voti, ſic tamen.

19. Concl. pater poteſt irritare huiuſmodi votum, quia poſſeſſio ſtat pro patre, qui in dubijs non eſt priuandus ſuo iure, ac ſua poteſtate ad irritandum *argumento c. quid culpatur 23. q. 1.* vbi in dubijs parendum eſt ſuperiori ne priuetur ſuperior ſuo iure.

Ampl. concl. etiam ſi filius opinetur ſe poſt pubertatem, aut poſt 25. annum vouiſſe, poteſt enim pater, eius votum irritare, quia poteſt ſequi opinionem contrariam probabilem.

20. Concl. dubitans an ſit media nox, & edens, ac bibens non poteſt mane ſumere Eucharistiam, quia poſſeſſio ſtat pro præcepto, & ille nullam habet poſſeſſionẽ, ideo tutiorem debet in dubijs ſeligere opinionem; dix., *dubitans*, quia ſi probabiliter opinatur non eſſe adhuc mediam noctem, poteſt die ſequenti communicare, quamuis opinio ſit cum formidine ad alteram partem. Dubitans autem in die Iouis an ſit media nox poteſt comedere carnes, quia ſtat poſſeſſio pro libertate. qui vero die Sabbathi dubitat an pulſata ſit media nox, non poteſt comedere carnes, quia poſſeſſio ſtat pro die Sabbathi.

21. Concl. quando diuerſa ſunt horologia, ita quod aliqua ſonuerint mediam noctem, aliqua non, poteſt quis edere carnes, poteſt etiam bibere, & mane recipere Euchariſtiam, quia eſt veluti ſi eſſent duæ opiniones probabiles.

Dices media nox in Hiſpanijs indicatur per horas 12. an qui incipit bibere in primo pulſu primæ horæ, & deſinit ante quam compleantur omnes pulſus poſſit die ſequenti cõmunicare? Reſpondetur negat. quia ad primum pulſum eſt completa media nox, & reliqui pulſus ſunt poſt mediam noctem.

Quid dicendum quando dubitat quis de validitate matrimonij.

PRima concl. quando ſcrupulus eſt ex leui, & temeraria credulitate ortus, poteſt coniux, qui ſcrupuloſe dubitat an eius matrimonium ſit validum, ſcrupulo depoſito, non ſolum ſui paſtoris conſilio, *vt voluit c. inquiſitioni de ſen. excom.* ſed etiam cuiuſcumque viri docti, petere, & reddere. Si vero practice dubitat, manente dubio, nec petere, nec reddere poteſt. difficultas autem conſiſtit in licęat deponere dubium ſpeculatiuum, & petere, ac reddere ratione poſſeſſionis, quam habet matrimonium.

Scot. Altiſiod. Metin. Pet. Soto Brunellus, tenent nec reddere, nec petere poſſe eum, qui dubitat de validitate matrimonij.

Ledeſ. Angl. Vega Palac. tenet poſſe petere, & reddere.

D. Th. Bonau. D. Ant. Corrad. Pet.

Digitized by Google

Sot. Ledeſ. Meti. Cord. Philiar. Pet. Led. Salon Palac. Bart. Led. Nau. Cucus tenet debere reddere, non autem poſſe petere quando matrimonium bona fide eſt contractum.

4. Sententia ait teneri coniuges reddere, non autem poſſe petere ante adhibitam inueſtigationem, & diligentiam; ſufficienti tamen adhibita diligentia, ſi non ſibi conſtet de nullitate matrimonij, poſſe petere, ac reddere, quia dubitans an res ſit ſua, facta ſufficienti diligentia, poteſt illa vti: ergo a ſimili, &c. ſecundo quia præmiſſa diligenti inueſtigatione, coniux inuincibiliter ignorat nullitatem matrimonij. ergo excuſatur a peccato *Sot. Ledeſ. Verac. Vict. Henriq. Lop. Bann. Tab.* ſit.

2. Concl. duæ primæ opiniones ſunt improbabiles, tertia eſt valde probabilis, vltima eſt probabilior. Imo quando moraliter eſt impoſſibile haberi notitiam de nullitate, poteſt dubitans ſpeculatiue deponere dubium in practica, & petere, ac reddere, quia poſſeſſor bonæ fidei poteſt vti re, quam dubitat eſſe ſuam.

3. Concl. quācumque ſequatur opinionem; tertiā ne an quartam, non poteſt cōiux ante pręmiſſū examē de nullitate matrimonij debitum reddere in priori bimeſtre ſi non dū conſummauit matrimoniū, & dubitat de validitate illius, quia alter non habet ius ad petēdū infra bimeſtre, quapropter nulla eſt iniuſtitia ſi ei negetur, & ex alia parte reddens exponitur periculo fornicandi. Amplectendo autem noſtrā ſentētiam (*quod præmiſſa ſufficienti indagine poteſt quis vti re de qua dubitat an ſit ſua*) dico quod facto examine circa validitatē matrimonij, licebit petere, & reddere etiā intra bimeſtre, non quatenus ei ex iuſtitia debetur, ſed quatenus licet vti re aliena adhibita debita diligētia, ꝙ procedit etiā ſi alter coniux dubitet an alter adulteriū cōmiſerit.

4 Concl. quando mota eſt lis de validitate matrimonij inter coniuges, ſi probationes non offerūtur in continenti, debet reſtitui coniux ſpoliatus quo ad habitationem, & torum, ſi vero offerūtur in cōtinēti debet fieri reſtitutio quò ad habitationem tantum *c. literas de reſtit. ſpoliat.* Dicūtur offerri in incōtinēti probationes, quando infra triduū offerūtur, *vt dictum eſt diſp.* 15. Quod ſi matrimoniū non dū eſt conſummatū, & petitur integra reſtitutio V. D. quò ad habitationem, torum, & copulam, non debet ea concedi, quia ſi poſtea declaretur inualidum matrimonium, graue pateretur fœmina damnum remanēs corrupta. Si autem petitur reſtitutio quo ad habitationem, neganda ei non eſt, cum ſpōſus habeat ius ad obſequia coniugalia intra illud bimeſtre *c. ex parte de reſtit. ſpol. Hoſt. Ant. Abb. Lignauo Imo. Brunel. Carrer. Alex. Barboſ.* At quādo eſt periculū quod ſponſus extorqueat copulā poteſt fieri reſtitutio cautione pręſtita indemnitatis, qua præſtita, ſi adhuc

eſt pe-

Digitized by Google

eſt periculū, differenda eſt reſtitutio *Abb. Brunel.* Hæc autē in foro externo locum habent, in foro enim conſcētiæ cōiux certus de impedimēto, & nullitate matrimonij, nec reddere, nec petere, nec cohabitare poteſt *vt dictum eſt diſp. 39.*

5 Concl. cōiux qui bona cōtraxit fide, ſed modo dubitat an ſit impedimentū dirimens, & lis ſuper hoc mota eſt, poteſt tuta cōſcientia reddere, & alter licite reddere, ac petere *c. 2. vt lite pendente* ibi (*ante probatam accuſationem iure quod habet in altero priuari non poteſt*)

Ampl. procedere Concl. quādo duplex lata eſt ſentētia, Altera pro, Altera cōtra matrimonium, neutra tamen tranſijt in rem iudicatā: quo caſu dubitans poteſt reddere, quia alter non eſt ſua poſſeſſione ſpoliandus *Paul D. Ant.* tenetur tamen lite pendenti ea alimenta præſtare vir vxori, ad quæ antea tenebatur *Imo. Ant. Alex. Abb. Ang. & alij* etiam ſi vxor indotata ſit; exemplo monachi alēdi ex bonis Monaſterij lite pendenti *c. ex parte de accuſat.*

Dices an qñ alter coniux alteri aſſeuerat ſe nō cōſēſiſſe, poteſt hic debitum petere, aut reddere? Reſpōdeo primo: coniugi affirmanti ſe non conſenſiſſe non tenetur alter reddere niſi denuo conſentiat: negando enim conſenſū concedit nihil ſibi deberi *Adria. Roſ. Ang. Nau. Sil. Palac. Henriq. vterque Ledeſ. Lop.* eadem dic quando alter aſſerit ſe habere impedimentum occultū dirimēs matrimoniū cōtractū *Hēr.* Reſpondeo 2. ſi cōiux ſe retractet, tenetur alter ei reddere *Roſel. Ang. Palac. quod* procedit quando temerarie credidit, quod ſi probabiliter, & ex grauibus coniecturis, non tenetur reddere donec inditia, & cōiecturæ euacuentur, & reuocatio appareat veriſimilis, ita vt teneatur eā credere. *Adr. & Nau.* quod ſi adhuc dubitet nō tenetur reddere donec alter cōiux denuo cōſētiat

Reſpōdeo 3. ſi credit aſſerēti impedimentum, nec reddere, nec petere poteſt, quia putat matrimonium eſſe nullum *Vict. Pet. Led.*

Reſpond. 4 ꝙ nō tenetur credere coniugi aſſerenti impedimentum niſi tales ſint cōiecturæ vt conuincatur credere; de quibus dicā *diſp. 45. Sot. Henriq. Sot. Rod.*

Reſpond. 5. ſi propter alterius coniugis aſſertionē dubitet alter ꝓbabiliter de matrimonij validitate, donec dubium deponat, nec reddere, nec petere poteſt. non petere, quia dubitat de fornicatione committēda, non reddere quia alter nō habet ius petendi *Vict.* ſi autem adhibita ſufficiēti diligētia an ſit impedimentum dirimens adhuc dubitet, credo poſſe petere, ac reddere, quia poteſt vti poſſeſſione, quam bona fide incepit.

Vlt. concl. caſu, quo alteruter cōiux illicite petat eò quia dubitat de validitate matrimonij quod bona fide antea contraxit ſi non dū adhibuit debitam diligentiam ad dubiū euacuandum, non tenetur alter ei reddere, cum nullū ius habeat dubitans

bitans ad petẽdum: poteſt quoque, ſi vult, licite reddere, quia vtitur ſua pacifica poſſeſsione, nec tenetur dubitanti credere; facta vero ſufficiẽti diligentia vterq; poteſt, & reddere, & petere, quia poſſeſsio eis ſuffragatur. Simpliciter hũc teneri reddere aſſerunt *Cord. Henriq. Vict. Cano vterq. Led. Lop.*

DISPVT. XXXXII.

An cotrahens mala fide poſſit licite petere, aut reddere.

PRima concl. coniux, qui mala fide contraxit nõ poteſt petere, tenetur tamen reddere *c. Dominus de ſecun. nupt.* quia poſſeſſor bonæ fidei nõ debet ſpoliari propter malam fidem alterius *communiter. DD.*

2 Concl. ei, qui mala fide contraxit, non tenetur alter reddere ſi debitũ petat, quia poſſeſsio illi non ſuffragatur cum ſit mala fide incœpta *c. dominus* eo At qui bona fide contraxit, poteſt, non ſolum reddere, ſed etiam petere quia eſt poſſeſſor bonæ fidei, ideoq; plene vti poteſt matrimonio.

3 Concl. dubiꝰ de validitate matrimonij neq; reddere, neq; petere poteſt durãte dubio *vt ſupra dictum eſt* poteſt tamen inquirere, qua inquiſitione præmiſſa, ſeu diligentia adhibita, poteſt reddere, & petere, non obſtante quod maneret idẽ dubium *vt dictum eſt diſp. precedẽti.*

Matrimoniũ verò ſub dubio cõtractum non eſt diſſoluendum, *quid dicat Sot ex c. dominus de ſec. nupt. & C. inpræſentia deſponſ.*

4 Concl. quãdo vterq; mala fide contraxit neuter reddere, aut petere poteſt, quia poſſeſsio mala fide incœpta nulli ſuffragatur *Verac. Angl. Henr.* ſi autẽ dubium practice deponerent, crederẽtq; valere matrimonium, in hoc caſu poſsẽt petere, & reddere, vt ait *Henr.* Imo ſi arbitrio prudentis rationes probabiles ſint ad perſuadendum matrimonium eſſe validũ, poſsũt petere, ac reddere, non obſtante quod rationes contra validitatem matrimonij ſint validiores, quia in mortalibus ſatis eſt ſequi opinionem minus probabilem.

DISPVT. XXXXIII.

An dubitans de validittate matrimonij poſſit reddere ex præcepto Eccleſiæ, ſi per ipſum ſtet, quod amoueatur impedimentum?

PRæmitto primo certum eſſe apud omnes quod dubitans de validitate matrimonij poſſit non ſolum reddere ſed etiã petere (animo tamen ratificandi matrimoniũ quando penes ipſum eſt poſſe tollere impedimentum *v. g. ignoratæ ſeruitutis*) quia quandocumque ei libet matrimonium denuo contrahere poteſt.

Præmitto 2. hoc eſſe verũ quãdo impedimentũ *v. g. ſeruitutis* eſſet occultum, quia ſi publicum eſt, aut ſuper eo eſt lis mota, poſt Concil. Trid.

Trid. non poteſt matrimonium reualidari abſque pręſentia parochi, & teſtiũ. Difficultas autem tota in eo conſiſtit an quando matrimoniũ non poteſt per conſẽſum internum contrahẽtis reualidari, vel ſi poſsit, nolit ipſe reualidare, poſſit, cogente eccleſia, debitum reddi. *D. Th. Ricc. Palud. Met. Sot. Bart. Led. Henr. Veg. Innoc. Tãcredos Vincent. Goff. Neuo Abb. Prepoſ. Tab. Nau. Greg. Lop. Con. & alij* dicũt dubitantem de validitate matrimonij non teneri reddere, etiã ſi eccleſia eũ ad reddendum cogeret, *loquimur quando penes dubitantem ſtat tollere impedimentum* nam iſta debiti redditio vel eſſet animo fornicario, quod nunquam licet, vel animo maritali, ad quod non poteſt licite cogi, non n. eſt cogendus acceptare in perpetuam vxorem ancillam quã putauit liberam tempore matrimonij Quãdo autem dubius leuis eſt *an v. g. vxor ſit ſerua*, & potius eſt ſcrupulus, tunc debet d. poni, & eccleſię obediri, poteſtque dubitans licite petere, ac reddere *C. inquiſitioni de ſen. excom.*

2 Sententia ait teneri ſic dubitantẽ reddere debitum non animo fornicario, neq; maritali, ſed animo manutenẽdi in poſſeſsione alterum coniugẽ, quid bona fide poſſidet, & ius habet ad petẽdum, nec ideo cẽſetur ratificaſſe matrimoniũ exẽplo illius qui dubitãs an ſit cõſanguineus vxoris, reddit neque animo cum non poſsit, neque animo maritali ratificãdi cum dubitet de matrimonio *Hoſt Io. And. Ancar Henr. Neuo Sil. Pal. D. Ant. Adrian. Led. Cord. Palac. Pet. Led.*

Ampl. hæc 2. ſentẽt. etiam ſi eccleſia id non præciperet; teneretur tamẽ dubitans reddere, quia alter habet ius ad petendum, neq; propter hoc præiudicium aliquod illi infertur *Palud. D. Ant. & alij.*

Concl. vtraq; ſentẽtia eſt probabilis, probabilior ſecũda ũde etiã ſi eccleſia id non præcipiat, tenetur tamẽ alter reddere debitum, neque in hoc ſibi pręiudicat. poteſt tamẽ ſequẽdo primam ſẽtẽtiam non reddere, etiam ſi per eccleſiam compellatur, quia forte iudex poſtea cogeret eũ ſecũdum primam ſentẽtiam ad manendum cum illa vxore.

DISPVT. XXXXIIII.

An opinanes matrimonium eſſe nullum poſſit petere, & reddere.

PRima concluſio: probabiliter opinans matrimoinum eſſe nullum non poteſt petere. iiſdẽ probatur rõnibus, quibus probatur nõ poſſe petere dubitantẽ. Imo neque poſt adhibitam diligentiam poteſt petere, quia poſſeſſio non ſuffragatur habenti aſſenſum opinatiuum in contrarium.

2 Concl. etiã ſtãte hac opinione nullitatis tenetur opinans reddere vſq; dũ cert° ſit de nullitate, adeo vt nihil, aut parum dubij remaneat *C. ſi virgo 34. 9. 2. & C. inquiſitioni de ſen. excom.* quia abſq; eo quod certo ſciam

to ſciam rē non eſſe ſuam non poſſum alterum ſpoliare *D.Th. D.Ant. Pal. Roſel. Silu. Conrad. Sot. Nau. Ledeſ. Cord. Henr. Rodr.*

3 Concl.ſi cõiux habet probabilē opinionem nullitatis matrimonij (*quod ſ. vir eius ſit ad huc viuus*) & probabilē opinionem validitatis (*quod S.ſit mortuus*) poteſt non ſolum reddere, ſed etiam petere debitum, *vterque Led.* Imo quamuis probabilus opinetur eſſe viuum virum,poteſt tamen petere, ac reddere, quia ſatis eſt ſequi opinionem minus probabilem.

DISPVT. XXXXV.

Quando coniux poteſt eſſe certus, & quādo probabiliter dubius de matrimonij nullitate.

PRima Concl. ſi vir dicat ſe nõ conſenſiſſe, non erit ei credendum in foro externo niſi id probet teſtibus, & coniecturis, quãuis credi debet in foro conſciētiæ *Cou. Menoch.*

2 Concl. vxor non tenetur credere viro aſſerenti ſe fictum habuiſſe conſenſum tempore contractus *C. per tuas de probat.* quia veriſimili' eſt quod mētiatur potius modo quam in contractu principali *Scot. Ricc. Pal. Adrian. Vict. ſot. Ledeſ. Verac. Palac. Bart. Ledeſ. Pet. Led. Lup. Lop. Rodr. Turrec. Roſel. Sil. Nau. Menochi.*

Ampl:procedere etiā ſi modo vir iuraret ſe tunc non conſēſiſſe: niſi ex alijs circumſtantijs id probetur *Ricc. Adrian. Sot. Nau. Ledeſ. Palat. Rodr.*

3 Concl. ſi mulier habet eā certitudinem de ficto aſsēſu viri, quæ redderet certū moraliter virū prudentē, poteſt ad ſecūda vota tranſire,& non poteſt melior certitudo haberi de his,quæ pendent a corde quæ ſoli Deo nota ſunt *Sil. Nau. Cou. Pet. Led.* ſed quæ, nam coniecturæ ſufficiant ad hoc credendum, aut non credēdū, remittitur iudicis arbitrio *Silu. Palu.* qñ n. dignius ſe ſe offert matrimonium, tunc non eſt credēdum amſſerēti ſe ficte conſēſiſſe, Coniecturæ autē eſſent. Quando in continenti reuocat datum conſenſum tunc præſumitur protuliſſe verba per errorem, & perlapſum linguæ. *Ricc. Turrecr. Adrian. Verac.* ſi aufugiat ſtatim, idest nulla interpoſita temporis mora *Verac.* ſi ſtatim aliud init matrimonium, aut ad religionem tranſit declarando prius ficte ſe conſenſiſſe *Roſel. Ang. Nau. vterque Ledeſ. Silu.* quod ſi ad ſtatum incompatibilem non tranſeat vir, non eſt danda licentia vxori, vt aliud ineat metrimonium, cū hoc non ſit tutum,ſed periculoſū *Roſel.*

Vlterius qñ vir eſt longe diſpar, ita vt prudentis arbitrio vix credi poſſit eum voluiſſe illam ducere. *Roſ. Sil. Ang. Nau. vterque Ledeſ. Sot. Vict. Menoch. Sot. Cou. Palac.* quod ſi vir non ſiat religioſus, aut ordinem ſacrum non ſuſpiciat, aut ſtatum incompatibilem non mutet,

tet, non eſt tutum ei credere, & vxori licentiam dare ad contrahendum cum alio, quia perſæpe viri nuptias valde impares celebrant. *Roſ. Sil. Nau. Bart. Led.*

Tandem ſi vir eſt bonæ vitæ, ſolitus quot annis ſacramenta recipere, bonaque familiaritate vti, & ordinem ſacrum, religionem, aut ſtatum incompatibilem aſſumpſit, probabilis eſt coniectura ſe ficte conſenſiſſe. *Nau. Sil. Ledeſ.* quando id iuramento confirmat.

Idem dic quando perditis erat moribus, ſed iam pænitentia ductus ante acta vitæ ſigna viri probi oſtendit, quæ ſigna talia debent eſſe vt vir prudens acquieſcat, quibus rariſsime erit credendum.

Item Puella allegans meum patris veriſimilibus coniecturis, ſi eſt honeſtę vitæ, & alij nubat credenda eſt habuiſſe fictum conſenſum, vnde eius vir poteſt aliam ducere. *Sot. Bart. Led.* Metus autem hic ſufficit, quod ſit reuerentialis, ſi n. eſſet metus cadens in virum conſtãtem, tunc abſque alijs coniecturis ſufficit eum probare quia matrimonium eſt nullum, etiam ſi fœmina vere conſenſiſſet.

4. Concl. concurrentibus prædictis coniecturis non licet propria authoritate abſq; iudicis officio a matrimonio reſilire, & aliud de nouo contrahere *Rodr.* quia ex Trid. matrimonium debet contrahi coram Parocho, & teſtibus, vnde ſcãdalum ſequeretur ex ſeparatione niſi fiat authoritate Eccleſię. Quod ſi prius matrimonium probari non poteſt eo quia nõ eſt in libro ſcriptum, & teſtes mortui ſunt, tunc in loco remotiori ſemoto ſcandalo licet alteri matrimonium propria authoritate de nouo inire. *Henr. Bar. Led.* ex dictis.

Infertur 1. quando coniecturæ prioris conſenſus ſunt vehementes, vt arbitrio prudentis non poſsit vxor nõ credere, nõ teneretur vxor, nec poteſt in conſcientia credere, quamuis iuramento affirmet vir contrarium. *Bart. Led. Menoch.*

Infertur 2. quando alter negat conſenſum, & verba eum exprimẽtia ſe protuliſſe, tunc ſi vxor audiuit verba conſenſus, non poteſt ei credere aſſerenti fictum cõſenſum, quia mentiens negando verba, cenſetur mentiri negando internum conſenſum *Verac. Bar. Led.* quando vero vterque coniux aſſerit ficte ſe conſenſiſſe ſatis eſt ad matrimoniũ diſſoluendum, quia alia via internus conſenſus probari non poteſt. *Bald. Greg. Lop.*

5. Concl. quando alter proteſtatur ante matrimonium ſe nolle per quæcumque verba) matrimonium contrahere, ſi hæc proteſtatio fit altero ſciente, & conſentiente, valet, ſi autem alter nihil ſciuit, aut ſciens non acceptauit, non prodeſt proteſtatio, ſed per ſequentia verba in matrimonio prolata videtur receſsiſſe a proteſtatione: ideoq; valide contraxiſſe probatur quia proteſtans, faciendo actum contrariũ, videtur a proteſtatione receſſiſſe, & ſimpli-

ſimpliciter conſentire *l. cum in plures §. locator ff. locati c. ſollicitum de appellationibus Ripa Brunel. Cou. Maſcard. Matien. Lancell. Lud. Lop. & alij* quando autem acceptat alter proteſtationẽ videtur cedere iuri ſuo, & nolle quoque contrahere. Nec ſufficit quod alter conſentiat tacite in proteſtatione, quam facit alter v.g. quando præſente, & tacente coniuge, alter proteſtatur ſe nolle cum eo contrahere per quæcumque verba, quæ dicant etiam conſenſam *Cou. Matt.*

Limit. 1. quando copula fuit ſecuta; tunc enim videtur receſſum à proteſtatione *c. per tuas de cõditio: appoſitis, & c. inſuper qui matrimonium accuſare poſſunt Conar. Felinus, Neuo Abb. Matienſo, Lud. Lop. Sylu. Roſella Nau. Greg. Lopez Menochius.* Hodie vero ex Trid. citato per copulam ratificari non poteſt matrimonium alias nullum. ſi tamẽ nullitas omnino in foro externo fuit occulta, ratificabitur per copulam affectu maritali, *vt dictum eſt diſp.* 37. quia cum Trid. nihil de hoc diſponat, recurrendũ eſt ad ius commune, & antiquum. per ius autem antiquum conualeſcebat matrimonium alias nullum per copulam habitam affectu maritali.

Limit 2. (vt non valeat proteſtatio altero non conſentiente) quando abſque iuſta cauſa facta fuit: ſi autem iuſta ex cauſa ſit, etiã ſi alteri non intimetur, valet proteſtatio v. g. ſi quis metu cogatur ad matrimonium, & clam proteſtetur ſe non conſentire, non videtur poſtea à proteſtatione receſsiſſe contrahendo matrimoniũ. *ex c. Lotharius* 31. *q.* 2. *& ex c.* 1. *de his qua vi & ibi Gloſſa v. propoſuit. Innocc. Card. Abb. Hoſtienſis Sylu. Tab. Nau. Lancellotus, Henriquez, & alij.* hic autem metus debet eſſe cadens in virum conſtantem; alias illa proteſtatio facta clam non iuuabit. *Innocc. Card. Abb.* Vnde metus reuerentialis nõ ſufficit, niſi minę, vel verbera accedant. *Padilla Salzedo Diaz.*

Item erit iuſta cauſa proteſtationis clandeſtinæ vitatio ſcandali imminentis. *Sylu. & Nau.*

6. Concl. quando metus infertur a tercio valet proteſtatio contra eum, qui metum non infert, etiamſi fiat clandeſtine, *quidquid dicant Alex. Dec. Curtius, Aymon, Flamini,* quia in matrimonio ſumma libertas requiritur, & quæ vſque dum diximus de proteſtatione deſeruiunt pro foro externo; nam pro foro interno quomodocumque deficiat conſenſus, nullum ſemper erit matrimonium. Poſſunt tamen deſeruire foro interno ad excuſandum ficte contrahentẽ ratione proteſtationis præmiſſæ ab habendo vero conſenſu in caſibus, in quibus ficte conſentiens tenebatur conſentire, de quibus egimus, *diſp.* 10. *&* 11.

7. Concl. ſi quis teſtificetur impedimentum dirimens, licet ſit fide dignus, amicus, vel Parochus, & cũ iuramento affirmet; nõ tenetur coniux ei credere, nec à contracto matri-

matrimonio abſtinere, quia dictum vnius non inducit credendi neceſſitatem *c. cũ à nobis de teſt. & atteſt. Verbetius, Sylu. Roſel. Ang. Nau. Lud. Lopez.*

Tenetur tamen diligentiam adhibere ad aſſequendam veritatem quia alias eſſet ignorantia affectata, negligeretque rem valde neceſſariam ſuæ ſaluti, maneretque anceps de matrimonij valore, & ſic dubius an res ſit ſua, illam retineret. *Sylu. Verb. Ang. Roſel Nau. Lud. Lopez Tab.*

Vſque dum autem non adhibeat diligẽtiam debet ſe gerere tamquã dubius vnde quamuis teneatur reddere, non poteſt tamen petere, quia id teſtimonium merito cogeret virum prudentem ad dubitandum, ad quod etiam ſufficeret fama publica.

8. Concl. ſi adhibita ſufficienti diligentia nihil inuenit, poteſt tutè conſcientiam deponere, & in ſua poſſeſſione permanere. *Verbetius Sylu. Ang. Lud. Lopez Nau.*

9. Concl. ſi audiuit à perſonis fide non dignis, poteſt conſcientiam deponere; quia ea non eſt ſufficiens dubitandi ratio. *Sylu. Verbet. Ang.*

10. Concl. Ad matrimonium legitime contractum diſſoluendum duo teſtes omni exceptione maiores requiruntur; quia eſt cauſa grauiſſima, & agitur de magno præiudicio. habetur expreſſe *c. 1. de cõſanguit. Sotus, Couar. Maſcardus, Perez.*

Limit. concl. quando agitur de nullitate matrimonij ratione conſanguinitatis, tunc enim parentes, & conſanguinei ſunt legitimi teſtes quia præſtantius cœteris parẽtelam noſcunt *c. ſuper eo el 2. de teſtibus c. videtur qui matr. accuſ. poſ.* Hinc.

Infert. 1. non ſatis eſſe famam impedimenti *c. ſi duo 35. q. 6.*

Infert. 2. non ſatis eſſe confeſſionem vtriuſque ſponſi, quando vterque petit diſſolui matrimonium, quia in cauſa matrimonij non ſtatur litigantium confeſſioni *c. ſuper eo. de eo qui cogno. conſangu. Nau. Menoch. Maſcardus Sotus. Veracrux, &c.* & hoc habet locum, etiamſi fama impedimenti cum aſſertione coniugum concurrat. quia fama per ſe non ſatis eſt cum ſit ſemiplena ſaltem probatio, & confeſſio confitentium in ſui fauorem nihil probat.

Quod ſi coniuges petant perſeuerare in matrimonio, & iudex ex officio inquirit, vel tertius accuſet; tunc confeſſio vtriuſque cum fama publica impedimenti ſatis eſt ad diſſoluendum matrimonium. *Archid. Abb. Neuo Couar. Menoch. Maſcar. Ioan. And. Veracrux.* Imo ſatis eſt ſi confeſſio fiat ab vno tantum coniuge coniuncto cum fama impedimenti. *Menoch. referens alios;* quia cum velit in matrimonio cõſiſtere, non preſumitur contra ſe falſum reuelare.

Tandem ſi vterque coniux ſtans pro matrimonio fatetur impedimentum, etiamſi nulla fama præcedat,

Digitized by Google

dat, credendum eſt eis, quia veriſimile non eſt contra ſe ipſos velle falſum deponere *Abb.Brun.Maſcar. Veracrux*.

Teſtimonium autem vnius tantum abſque fama non ſatis eſt. *ita Menoch.* contra *Couar.* quia res eſt grauiſſima.

Sed quia poteſt eſſe periculum colluſionis inter coniuges, ideo relinquitur arbitrio iudicis, an talis cōfeſſio vtriuſq; cōiugis ſtantis pro matrimonio ſufficiens ſit; vnde ſi præſumitur colluſio, confeſſio eorum nihil probat. *Abbas Veracrux, Menoch. Maſcar.*

Quæ autem vſque dum diximus procedunt in matrimonio diſſoluendo quò ad vinculum, ſi enim quò ad torum tantū tractetur, credendum erit cōfeſſioni alterius tātum coniugis cōtra ſe ipſum prolatę *c.ex literis de diuor.c.intelleximus de adult. Abb. Neuo, Brun. Menoch. Maſcar. Veracrux.* exemplum erit, ſi vir fatetur adulterium, conceditur vxori diuortium abſque alia probatione.

11. Concl. ſi aliqui reperiantur in actu fornicario, & dicant ſe eſſe matrimonio coniunctos, credendum eſt vtriuſque confeſſioni. *Tiraqu.* quando ſunt paris conditionis, quia tunc probabiliter videntur iniſſe matrimonium; quod ſi id matrimonium ſit cōtra aliud prius contractum, non ſtabitur coniugum confeſſioni, cum ſit in alterius detrimentum. *Abb. Menoch. Veracrux.*

DISPVT. XXXXVI.

Qualiter conſtare debeat de alterius coniugis obitu, vt poſſit ſuperſtes aliud inire matrimonium.

Variæ extant ſuper hoc iuris ciuilis diſpoſitiones vt videre eſt *l.vxores ff. de diuort. & autenthica hodie C.de repudijs*, quæ iura vel in totum vel in partem correcta ſunt a iure canonico *c.in præſentia de ſponſal.* ideo his reiectis ſit.

1. Concl. non ſatis eſt probabilitas moralis ex probabili cauſa orta, quæ iudicio ſapientum eſt ſufficiens ad credendum, ad hoc vt alter ſuperſtes credat ſuum virum obijſſe, & per hoc ſecundo contrahat; ſed requiritur certus nuncius, aut certi teſtes *c.in præſentia eo, & c.dominus de ſecund.nupt.* ratio, quia imminet periculū adulterij, & nullitatis ſecundi matrimonij *Cou. Cucus Peruſin. Gutt. Maſcar. Sot. Angl. Rodr. Bar. Led. Lud. Lop. & alij.* contraria opinio eſt quoque probabilis, nempe ſatis eſſe probabilitatem moralem, & probatur *ex c.quoniam, & c. cum per bellicam* 34. *q.* 2. hanc tenen. *Hoſt. Ant. Anchar. Roſel. Vinc. Tancredus, Goffr. Rainer. Sil. Tab. Ang. Arm. Gom. Perez. Maſcar. D. Ant. Philiar. Bart. Led. Lud. Lop.*

2. Concl. quoties examinandi ſunt teſtes pro morte alicuius coniugis, ex mero iudicis officio, examinari poſſunt parte incitata. *Bal. Felin. Maſcard. & alij.*

3. Concl.

3. Concl. iudicis arbitrio relinqtur qualis certitudo mortis prioris viri ſatis ſit adhoc vt alter ſuperſtes iterum contrahat, quia certa regula præſcribi non poteſt, ſed ex occurrentibus circumſtantijs attendi debet. *Abb. Neuo Aufrerius Arm. Tab. Con. Greg. Lop. Cucus Menoch. Gutt. Verac. Lud. Lop. Rodr.*

4. Concl. non ſatis eſt certus nũcius, aut vnicus teſtis, licet ſit magnæ qualitatis, ad hoc vt iudex det licentiam alteri ſuperſtiti ad contrahendum, quia res eſt valde grauis, & periculoſa. *Bart. Greg. Lop. Rodr.*

Limit. concl. quando coniux obierit in loco valde diſtanti, & facile aliæ probationes haberi non poſſent. tunc ſatis eſt nuncius, aut vnus teſtis conſiderata qualitate perſonæ, & vt veriſimilia deponat. quod remittitur iudicis arbitrio.

5. Concl. ſola fama abſque alijs adminiculis non ſatis eſt ad certificandam mortem coniugis. *Anton. Neuo Abb. Tab. Nau. Cuc. Sil. Becius Menoc. Maſcar. D. Ant. Lud. Lop.*

Adminicula autem ſunt, longitudo abſentiæ, vniuerſalis fama de morte in loco vbi habitat coniux mortem eius conteſtans, locus mortis nimis remotus, mors non recens, ſed antiqua, ſi valde ſenex, ſi æger, ſi in acie, & expectatus per annum non redijt, ſi vxor accepit litteras ab ijs, cum quibus militabat, ſi captus ab hoſtibus communis fama ipſum obijſſe teſtetur, ſi vxor a fide dignis litteras accepit.

6. Concl. adhoc vt fama probet, debet eſſe plene probata, *ideſt per duos teſtes omni exceptione maiores c. in omni negotio, & c. licet de teſtibus, & atteſt.* ſecundo teſtes debent deponere ſe audiuiſſe a fide dignis, alioquin fama eſt vana vulgi vox *c. qualiter el 2. de accuſ.*

3. Non debet fama oriri ab his, de quorum commodo agitur. *Maſcard.* debet etiam ortum ducere a cauſa rationabili v. d. quia mare nauigabat vir, ortaque fuit tempeſtas, & per loca veriſimilia quæſitus, expectatuſque ad certum tempus non comparuit. Item prælium aggreſſus, nec poſtea diligenter quæſitus inuentus eſt. vnde teſtes debent aſſignare cauſas, a quibus orta eſt fama.

4. Deponãt ſe audiuiſſe publice a maiori parte populi, & talis populi, qua propter non ſatis eſt dicere ſe audiuiſſe a multis, vel a mille perſonis: ſufficit autem fama maioris partis hominum proborum, & grauium, non puerorum, aut mulierum *c. inquiſitionis de accuſat. fine.*

5. Vt deponant a quibus perſonis fama ortum habuerit, & a quibus ipſi audierint: quia ad iudicem ſpectat videre an ii, a quibus fama ortum habuit ſint perſonæ dignæ, an ad eas intereſſe competat. vnde aſſerentes ſe non meminiſſe a quibus audierint non faciunt fidẽ, ideo debent prius deponere ſe audiuiſſe ab hoc, & illo, & poſtea addere, & a pluribus aliis.

Limit. 1. hoc quando fama ex

con-

coniecturis probabilibus cõfirmatur, tunc non opus eſt deponere a fide dignis eam ortum habuiſſe.

Limit. 2. quando magnus teſtium numerus probaret famam (v.g. ſeptem, aut decem teſtes.

7. Vt deponentes aſſerant ſe ita credere rem eſſe. *Ant. Nata Menoch.* Teſtes autem ſuper fama non compelluntur iurare, ſed abſque iuramento valet eorum dictum. *Maſcardus.*

DE CONSENSV CLANDESTINO

LIBER TERTIVS.

DISPVT. I.

Quotupliciter matrimonium dicatur clandeſtinum, & per quale clandeſtinum incurrantur pœnæ.

PRima concl. duę tantũ ſunt ſpecies matrimonij clandeſtini. prima quando celebratur abſq; præuijs denunciationibus, ſecunda qñ abſq; teſtibus; nã qñ fit coram teſtibus, & cum præuijs denunciationibus, ſi deſint alię ſolennitates, non dicetur clandeſtinum, ſed minus ſolenne. *Goffr. Perez Gutt. Salzedo Cai. Sot. Verac. Palac. Henr. Rodr.*

2. Concl. qñ denunciationes de licentia ordinarij omittuntur non dicetur clandeſtinum matrimoniũ ad pœnas incurrendas contra celebrantes matrimonia clandeſtina probatur *ex c. fin. de clandeſt. deſp.* (*ſi quis huiuſmodi matrimonia clandeſtina inire præſumpſerit*) qui autem de licentia cõtrahit nõ pręſumit ergo, & hoc eſt verũ etiam ſi licentia ordinarij ſit quod poſt contractũ matrimonium fiant denũciationes, eo contracto, ſi hæ omittantur, non incurruntur pœnæ cõtra clandeſtine contrahentes, quia tales pœnæ incurruntur in ipſo contrahendo, nõ autem poſtquam eſt contractũ.

3. Concl. qñ illicite omiſſæ ſunt denunciationes incurruntur pœnæ contra celebrantes matrimonia clandeſtina latæ. *Nau. Rubeus Cucus Maiolus Menoch. Perez Gutt. Spino Segura Ceruantes. Henr. Pet. Led. Rodr.* contra *Palac. Candel. Lud. Lop. Barb. Mol. Matien. Azeb Bart. Ledeſ.* quorum opinio eſt probabilis, matrimonium ſcilicet abſque denunciationibus non eſſe clandeſtinum.

Ampl. concl. etiam ſi tota vicinia, aut maior eius pars ſciat matrimonium contrahendũ eſſe, quia

hæc

hæc publicitas non æquipollet denunciationibus *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* contrarium quoque eſt ſatis probabile quod tenet. *Inno. Abb. Ne. Curt. Capra Paleot. Lup. Ang. Tab. Con. S. l. Lop. Gom. Cuc. Perez Maſcard. Matt. Ceruan. Goffr. Capua, & alij.* Teſtes vero non opus eſt eſſe rogatos ad hoc vt matrimonium non dicatur clandeſtinum. hoc eſt contra *Zephal. & Maſcard.*

DISPVT. II.

An matrimonium abſque parocho, & teſtibus celebratum hodie ſubijciatur pœnis clandeſtini?

TOta ratio dubitandi eſt, quia hodie matrimonium abſque Parocho, & teſtibus cōtractum eſt nullum, licet ſit clandeſtinum, ideo videtur nō incurri per illud pœnas a iure latas contra celebrantes clādeſtine; vnde examinanda eſt quæſtio an pœnæ appoſitæ alicui actui incurrantur, eo actu inualide facto. Pro quo præmitto primo quod Triplex eſt pœnarum genus appoſitum contra contrahentes clandeſtine. aliquæ videntur pœnæ, ſed proprie tales non ſunt, imo potius ſunt priuiligia matrimonij ſecūdū ordinē Eccleſiæ publice contracti, quæ negamus matrimonio clādeſtino (v.g. qñ matrimomiū publice contrahitur bona fide (alterius ſaltē parentis) proles exinde nata eſt legitima licet matrimoniū ſit nullum. Secūdo dum non conſtat de impedimēto, coniux ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus. Hæc priuilegia negātur matrimonio clandeſtino, vnde ſi volumus ea vocare pœnas, dicendum eſt has pœnas incurrere celebrantes clandeſtine.

Aliæ ſunt pœnæ ipſorum cōtrahentium clandeſtine, vt poſſe exhæredari, poſſe arbitrarie puniri.

Aliæ ſunt pœnæ Parochi, de quibus non loquimur impræſenti.

Aliquæ vero pœnæ imponuntur clandeſtine contrahentibus nō obſtante quod matrimonium ſit nullum, vt habetur in Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de matr.* vbi imponitur pœna arbitraria contrahentibus *licet inualide*, abſque Parocho, & teſtibus, & in quibuſdam Synodis imponitur excommunicatio maior: & clarum eſt has pœnas incurri etiamſi actus ſit inualidus, ac nullus.

Tota ergo difficultas eſt, qñ abſolute imponuntur pœnæ, vt exheredatio: aut excōmunicatio contra contrahentes clandeſtine, nulla facta mentione, ſi valide, an inualide contractum efficiant, pro quo.

Præmitto 2. quod qñ lex tantū conſiderat factum, & animū facientis, non autem iuris effectum; tunc incurruntur pœnæ per actū inualidū; quia adē prau' animus. Quādo vero conſiderat iuris effectum, non incurrūtur pœnæ ex facto inualido; quia actus non eſt ſortitus effectum iuris. *Mol. Gutier. Azebedo.* Remanet modo videre, an Canones imponentes pœnam clandeſtine contrahentibus conſiderēt factum, vel potius iuris effectum.

Mol.

Digitized by Google

Mol.Veracrux.Gutt.Nau.Cord.Vega. cenſent conſiderari ſolum factum, & prauum animum contrahentium ideoq; incurri pœnas à contrahentibus inualide clandeſtinum.

Henriquez, Rodriquez, Bart. á Ledeſma, Lud. Lopez. dicunt excõmunicationem Synodalem incurri per clandeſtinum inualidum, non vero exhereditationẽ, quia exhereditatio videtur reſpicere iniuriam parentum, quæ ex matrimonio nullo nulla eſt. ſit noſtra.

Concl. Canones imponẽtes clãdeſtino pœnam conſiderant iuris effectum. vnde ex matrimonio clãdeſtino inualido nullæ incurruntur pęnę, quia quod nullũ eſt nullũ producit effectũ, & paria ſunt non eſſe & eſſe nullũ; Itẽ nõ præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum. Tandem quia dum Trid. *c.1.ſeſſ.24.de matr.* imponit pœnam contrahentibus clandeſtine (vt ſcilicet arbitrio ordinarii puniantur) videtur corrigere Canones antiquos. *Perez, Gutt. Segura, Palacios Pet. Ledeſma, Lupus, Caſtillo, Matienzo, Azebedo, Barboſa, Cord. Mol.* & hoc procedit quocumq; capite matrimonium clandeſtinum fuerit inualidum, v. d. ratione ætatis, metus, conſanguinitatis, affinitatis ſeruitutis, &c.

DISPVT. III.

An Matrimonium Clandeſtinum Ante Tridentinum fuerit irritum; Item an ſit peccatum M. contrahere clandeſtine.

PRima concl. matrimonia clandeſtina ante Trid. fuerunt valida. hoc eſt de fide, & habetur *c. 2. de cland. deſponſ.* & ex Trid. *ſeſſ. 24. c. 1. de matr.* ratio eſt ex D. Thom. quia concurrentibus eſſentialibus remanet validus contractus, licet deſiderentur ſolennitates extrinſecæ, & accidentales.

2. Concl. copula poſt matrimonium clandeſtinum erat peccatum M. quia ex ea poterant naſci grauiſſima, & multa mala.

3. Concl. contrahentes poſt Trid. clandeſtine peccãt. M. quia faciunt contra grauiſſimum, & iuſtiſſimum præceptum Pontificis.

4. Cõcl. non ſolũ Eccleſiaſtica lege clandeſtinum matrimonium eſt prohibitum, ſed etiã naturali iure; quia cædit in prolis detrimentum item in damnum vtriuſque coniugis, cũ poſſint ad alias nuptias tranſire. item eſt Reipublicæ nociuũ, & contrarium paci, ac quieti. *D. Th. Caiet. ſibi contrarius, Palacios, Petr. Sot. Veracrux. Matienſo* cõtra *Sotum Bartolomeum Ledeſma, Pet. Ledeſma.* vnde infideles clam contrahentes peccant. m. contra ius naturæ.

(s)

DI-

DISPVT. IIII.

An potuerit Eccleſia irritare matrimonia Clandeſtina.

PRima concl. poteſt Eccleſia irritare matrimonia Clandeſtina. hoc eſt de fide, quia iam irritauit per Tridentinum, quæ irritatio nō ſolum facta fuit ab ea inhabilitando perſonas, ſed etiam proprie, directe, & immedietate annullando ipſum contractum. Hoc eſt contra. *Perez Gutt. Matienſo, Palatios, Pet. Ledeſ. Rodr. Vega. Sotum, Palud. Adr.* qui tenent Eccleſiam tantum inhabilitaſſe perſonas, non autem potuiſſe annullare contractum. probatur a ſimili quia Eccleſia alios contractus irritauit, vt profeſſionē factam ante annum nouitiatus, aut ante ſexdecim annos completos ex Tridentino *ſeſſ.25. de regul. c.16.* Itē Simoniacā beneficiorū cōmutationem *c. cum olim, & c. quæſitum de rerum permutatione*, item matrimonia coacta, aut facta inter liberum, & ſeruam, *c. 2. de coniugio ſeruorum.*

Adde quod ius ciuile multos cōtractus ciuiles de facto irritat, vt contractus minorum abſq; authoritate curatorū; alienationē maioratuum, & ſœpe dominij tranſlationem impedit; & tamen iure naturæ dominium à ſolo domini conſenſu pendet, & contractus à ſola voluntate contrahentiū: ergo, & a fortiori poteſt ius Canonicū aliquos cōtractus annullare, & hoc clare patet ex verbis ipſius Trid. *eiuſmodi contractus irritos, ac nullos eſſe decernit, pro vt eos præſenti hoc decreto irritos facit.*

2. Cōcl. dum Trid. irritat Clādeſtina matrimonia hoc facit non ſolū in matrimonio quatenus eſt cōtractus, ſed etiam quatenus eſt Sacramentum (indirecte tamen, & mediate, quia directe Sacramenta non ſubiacent poteſtati Eccleſiæ) ratio: quia deſtructo fundamento, tollitur ædificium *c. cum Paulus, 1. q. 1.* ergo deſtructo contractu humano, qui deſtrui poteſt per Eccleſiam, tollitur materia matrimonij; & per conſequens tollitur ipſum ſacramentum. ſic à ſimili Eccleſia poteſt irritare ſacramentum Pœnitentiæ indirecte auferendo iuriſditionem a cōfeſſario: vnde proprie non variatur materia, & forma, ſed materialiter variatur ipſe modus, quatenus ſcilicet conſenſus abſque Parocho, & teſtibus eſt nullus.

3. Concl. hæc annullatio matrimonij Clādeſtini nō eſt pœna, quia pœna eſt lex puniens, & vindicans quodquiſque commiſit *c. pœnitentia de pœnit. d. 3.* & vbi nō eſt delictū nō eſt pœna, atqui poteſt quis inuincibiliter cōtrahere clandeſtine abſque culpa, & tamen matrimonium eſſet nullum ergo, &c. *Abbas Decius Neuo, Menoch. Burgoz, Matienſo, Azebedo, & alij.*

DISPVT. V.

An denunciationes ſint de eſſenti Matrimonij, vel ſaltem de praecepto.

PRima concl. denunciationes nõ ſunt de eſſentia matrimonij, vnde illis iniuſte, & illicite omiſſis, matrimonium eſt validum, & diſſolui non poteſt, *communiter fatentur omnes.* his vero non præmiſſis peccat M. Parochus matrimonio aſſiſtens, peccant quoq; M. ipſi cõtrahentes, quia faciunt cõtra Trid. in re grauiſſima. communis ſententia contra *Sot. & Pet. Led.* non autẽ peccabit M. Parochus omittens aliquam ex tribus denunciationibus ſed tantũ v. qñ moraliter credit nullum detegi poſſe impedimẽtum, ratio quia materia eſt leuis, & eſt tantum partiale præceptum, & non totale. *Verac. Pet. Ledeſ.*

2. Concl. ſi denunciationes non fierent in vtraque parochia eſſent p.m. quia eſt contra totale præceptum Trid. & in vna parochia non ita facile poſſunt ſciri impedimenta alieni contrahentis. *Henr.*

3. Concl. *quidquid dicat Henriq.* non eſt p.m. facere denunciationes in tribus diebus feſtiuis interpolatis, qñ magnum non intercedit ſpatium inter vnam, & alteram denunciationem. Vnde ſi Parochus illarum obliuiſceretur, & intercederent duo dies feſtiui inter vnam, & alteram denunciationem, non per hoc peccaret. m.

DISPVT. VI.

Vbi, & quomodo debeant fieri denunciationes.

PRima Concl. attento decreto Trid. monitiones, ſeu denunciationes faciẽdæ ſunt in parochia vtriuſque contrahentis qñ diuerſarum parochiarum ſunt. probatur ex verbis Trid. *a proprio contrahentium parocho*, ergo ab vtroq; parocho qñ contrahentes habent diuerſam parochiam. ratio eſt quia in vicinia mulieris non poſſunt ſciri impedimenta viri, nec in vicinia viri impedimenta vxoris. *Henr. Segura Cardin. Pet. Led Rodr.* poſſuntq; fieri a non Parocho ſi de licẽtia ipſius Parochi fiant, quia per Conc. Trid. iam poteſt alter ſacerdos aſſiſtere de licẽtia Parochi ad celebrãdum ſacramentum matrimonij ergo a fortiori poteſt denunciationes facere.

2. Concl. debent fieri denunciationes in ea parochia, in qua diutius verſati ſunt ij, qui volunt cõtrahere, & vbi veriſimilius eſt poſſe ſciri impedimẽta. Itẽ vbi principaliorẽ habitationẽ habent cõtrahentes. vnde nõ expedit præmittere monitiones in parochia, in qua eſt moderna habitatio. Imo ex opinione *Neuo, & Greg. Lop.* potius faciẽdæ ſunt in loco vbi parentes cõtrahẽtium longam egere moram, & antiquam habitationẽ, quia ibi melius cognoſcuntur impedimenta.

Segura

Segura Cardin, Innoc. Præpoſ. & alij. Neque, per hoc opus eſt præmittere denũciationes in omnibus locis, in quibus parentes contrahentium longam fecerunt habitationem, quia nullo iure id iubetur. *Inn. Io. And. Præpoſ.*

3. Concl. tres dies feſtiui, in quibus fiunt denũciationes ex præcepto Trid. non debent ſe immediate ſubſequi, quin aliqui dies feriales intercedant, ſed debent eſſe continui, ideſt debent excludere alias feſtiuitates intermedias. Imo neque debent fieri in tribus feſtis immediatè ſe ſequentibus: quia eſt cõtra finem monitionum, ad hoc n. inuentæ ſunt, vt detur tempus excogitandi, & opponendi impedimenta. *Segura*.

4 Concl. qñ vna tantum fit denunciatio pro tribus, non eſt ſtatim celebrandum matrimoniũ poſt factam monitionẽ, ſed prudentis arbitrio dandũ eſt aliquod temporis interuallum inter factam monitionem, & celebratum matrimonium, alioquin illa denunciatio eſſet nullius momenti. *Segura*, ſufficerent fortaſſè duo dies.

5. Concl. ſi extra Eccleſiam in locis competentibus magna hominũ concurreret frequentia, & ibi fierẽt denunciationes ſatis eſt ad hoc vt matrimonium non dicatur clandeſtinum, & credo ſatis fieri menti Conc. Trid. ſi n. extra Eccleſiã poteſt fieri matrimonium, cur non denunciationes? ratio quia Trid. requirit miſſarum ſolemnitatẽ ad hoc vt matrimonium perueniat ad notitiam multorum, & impedimenta facilius reueleniur, propter hoc vult etiã fieri diebus feſtiuis. vnde ſi in die feriali aliquis inſignis cõcionator prædicaret, & magna populi adeſſet frequentia, poſſent fieri denunciationes, non obſtante quod non ſit dies feſtiua, quia ſatisfit per hoc menti Conc. Trid. Deſumpta eſt concl. ex *Hoſt. Abb. Io. And. Ant. Anchar. Neuo Præpoſ. Roſel.* aſſerentibus non obſtante *c. fin.* poſſe denunciationes fieri extra Eccleſiam quando magna adeſt populi frequentia.

DISPVT. VII.

Quis poſſit diſpenſare pro denunciationibus omittendis.

Prima concl. attento iure antiquo non poterat Epiſcopus diſpenſare ne denunciationes matrimonio præmitterentur, quia erant præceptæ in Conc. generali Lateranenſi. *Pal. Dom. Ant. Nau. Henr. Paz Salzedo*, ſolum vero poterat in caſu vrgentis neceſsitatis qñ erat periculum in mora. Poterat etiam ex conſuetudine ſcita, & tolerata. *Henricus D. Ant. Pal. Silu. Diaz Sot. Bartol. Led. Salze. Vega*.

2. Concl. hodie poteſt Epiſcopus diſpenſare vt penitus omittantur tres denunciationes, & a fortiori, vt omittatur aliqua illarum, nõ ſolum ante, ſed etiã poſt contractum, & conſummatum matrimonium.

habetur expreſſe in Trid. *ſeſſ.* 24. c. 1.

Ampl. 1. in Abbatibus habentibus iuriſditionem quaſi Epiſcopalē, qui nulli Diœceſano ſubduntur.

Ampl. 2. In magiſtro ſcholarum ſalmantino, qui poteſt cum ſuis ſcholaſticis in matricola deſcriptis diſpēſare, & hoc ex priuilegio *Rodr.* & tandem in Prælatis habentibus iuriſditionem quaſi Epiſcopalem.

Ampl. 3. quod potentes diſpenſare poſſunt etiam ex iuſta cauſa breuiare, vel prolongare tempus denunciationum, *regula cui licet de reg. iu. in 6. Segura.*

Ampl. 4. quod poſsint diſpenſare, vt fiant denunciationes diebus ferialibus, ratio quia hoc eſt minus, quam omnino eas omittere. *Bart. Led.* contra *Seguram* qui atteſtatur pro ſe declarationem. *Cardin.*

3. Concl. quilibet Prælatus cōtrahentium (qñ diuerſæ diœceſis ſunt) poteſt cum vtroq; diſpenſare in denūciationibus, quia cum quilibet poſsit eos in matrimonium coniungere, poteſt quoque cum eis diſpenſare.

4. Concl. generalis Epiſcopi Vicarius poteſt abſque ſpeciali delegatione diſpenſare in denunciationibus. *Nau. Flaminius, Claudius, Sbrozius Verac. Gutt. Segura Salcedo, Rodr.* contrarium tenent. *Menoch. Zephalus, Spino, Henriq. Cardin. Gomez,* quorum opinio eſt probabilis.

Ampl. concl. in Vicarijs Ordinis D. Ioannis. *Rodr.*

Limit. 1. non procedere in Vicarijs foraneis factis ab Epiſcopo, quia ſunt delegati ad ſpeciales cauſas. *Verac. Gutt. Rodr.*

Limit. 2. qñ Epiſcopus ſibi reſeruauit facultatem diſpenſandi in denunciationibus, tūc non poteſt Vicarius generalis ſuper illas diſpenſare. *Gutt.*

5. Concl. Parochus nullo modo poteſt ſuper Denunciationes diſpēſare. *Nau. Menoch. Zephalus Verac. Guttier. Segura, Henr. Cardin. Rodr.* contra. *Verac.* qui eſt ſibi cōtrarius. *Albornoz Candel. Veg. Pet. Led. Mertinam,* vnde Parochus quacumque ex cauſa omittens denunciationes peccat, & arbitrio ordinarij eſt puniendus.

6. Concl. poteſt Epiſcopus generaliter delegare hanc facultatem ad diſpenſandum in denunciationibus, quia hæc poteſtas iure ordinario ſibi competit per Trid. conceſſa. Imo ipſe Vicarius generalis Epiſcopi poteſt alteri eam facultatem delegare, & licet non poſsit alium Vicarium facere, poteſt tamen vnam; vel plures cauſas delegare.

DISPVT. VIII.

An pro diſpenſando in denunciationibus deſideretur iuſta cauſa, iudicialiſque eius cognitio.

Concl. nulla exiſtēte iuſta cauſa, peccat. m. Epiſcopus diſpenſando in Denūciationibus, quia materia eſt grauis, & Conc. Trid. prudentię Epiſcopi id remittit, non

autem

autem eius liberæ voluntati. *Paz, Spino Menoch. Gutt. Henr. Segura Rodr. Salzed. Gom.* Per hoc autem non requiritur iudicialis cauſæ cognitio, ſed ſatis eſt ſi oretenus, & extraiudicialiter Epiſcopus informetur, quia Trid. remittit hoc cõſcientiæ Ordinarij, illiuſq; iudicio & prudentiæ *Gutt.* qua propter poteſt Ordinari' recipere teſtes abſq; iuramento. Item poteſt eam diſpẽſationem facere extra diœceſim, quia non eſt actus contentioſæ, ſed voluntariæ iuriſditionis. *Lambert, Abb. Bald. Rolandus, Maſcard.*

DISPVT. VIIII.

Quæ ſint iuſtæ cauſæ vt ordinarius diſpenſet in denunciationibus.

PRæter cauſam malitioſi impedimenti, quam aſſignat *Trid.* aliæ multæ aſſignantur a Doctoribus cauſæ, quarum aliqua concurrente poteſt Ordinarius licite cum contrahentibus diſpenſare, &

1. Quando ob nimiam diſparitatem puderet contrahentes matrimonium publicare, v.g. quia valde ſenex duceret iuuenculam, aut valde nobilis, aut diues ignobilem, vel pauperem. *D. Ant. Sot. vterque Led. & alij communiter* aut quando vterque eſt ſenex *Palac. Verac. Henr. Roſ. Ang. Sil. Tab.*

2. Quando aliqui concubinarij exiſtimati ſunt diu coniugati, qua propter publicatis denunciationibus omnes ſcirent eos vſq; dum extitiſſe infames *Pal. D. Ant. Roſ. Silu.*

3. Quando ſimul contrahunt Magnates, quia matrmonia eorum ſunt valde nota, & ſi aliquod extaret impedimentum de facili ſciretur. *Palu. D. Ant. Sot. vterq. Led. Lop. Veg. Cap.*

4. Ob temporis anguſtiam, quãdo ſcilicet non ſunt feſtiuitates, in quibus poſſunt fieri denũciationes, & accelerat tempus feriarum, in quo non poſſunt benedici nuptiæ v.g. Aduentus, vel Quadrageſima. quia melius eſt diſpenſare in denũciationibus quã conſummare matrimonium ante benedictiones, aut expectare vt cõtrahatur poſt ferias cum periculo fornicationis. *Henr. Led. Salze. Segura Rodr.*

5. Quando matrimonium publice contractum inuenitur nullum propter defectum occultum, tunc ſi iterum contrahatur coram Parocho, & teſtibus poſſunt omitti denunciationes ob ſcandalũ vitandũ.

6. Quando timetur conſanguineos iniuſte matrimonium impedituros v.g. vi, dolo, minis falſis teſtibus, calumnijs, & ſimilibus *Her. D. Ant. Nauar. Silu. & Trid. ſeſſ. 24. c. 1.* Item quando fœmina 25. annũ habens eſſet adhuc innupta, quia tunc eius parentes ſunt in mora, & cenſentur velle impedire matrimonium *Segura.* Item ſi nouercam habent filij, quia probabiliter creditur eorum pater velle ſeruare bona primi matrimonij pro filijs ſecundi nolleque priuari vſufructu; quem habet in materna hæreditate. *Gutt.*

Segur. Item quando tutores, aut parentes nolunt filias matrimonio collocare ne patrimonium minuãt.

Secus vero quando iuſte timetur parentes matrimonium impedituros v.g. ſi filius diues duceret pauperculam, poteſt iuſte eius pater nulla adhibita violentia, eum perſuadere ne contrahat *Menoch.Zeph. Riminal.Perez Gutt.Segu.Cord.Henr.* non obſtante quod virginem defloraſſet ſub ſpe, & fide de matrimonio contrahendo, dummodo parentes ægrè nimis ferant matrimoniũ, & nimia ſit inter eos diſparitas cõditionis, aut morum, & grauia timeantur damna, & ſcandala, nam per iſthæc diſſolui diximus ſponſalia *diſp. 61. Gutt. Menoch.*

Quando vero timetur parentes aut conſanguineos occiſuros alterũ contrahentium, vel producturos falſos teſtes ad matrimonium impediendum, eo autem contracto cũ nulla ſubſit ſpes diſſoluendi, auguratur quies, & amicitia inter conſanguineos, & contrahentes, tunc poteſt Epiſcopus in denunciationibus diſpenſare. *Palu.Gutt.* qua propter cautè procedere hic debet neq; n. ſatis eſt conſanguineos ſœpe dixiſſe ſe velle dicere, & facere coram alijs, ſi hoc matrimonũ perficiatur, quia hoc aliqñ malitioſe fit, ſed debet attendere perſonarum qualitatem, contrahentium diſparitatem, fraudes, &c. *Segu.Gutt.* Item ſi nulla ſit inter cõtrahentes diſparitas, aut ſit ex parte eius, cuius pater timetur impediturus matrimoniũ, v. g. qa hæc digniori nubat, tunc poterit quoq; Epiſcopus in denũciationib' diſpẽſare. *Gutt. Segu.* qa iniuſte ĩpediret pater ne filia digniori nubat.

7. Quando parentes, aut tutores volunt filias nubere cum indignis. *Segu. Spin. Lop. Capu. Rodr.*

8. In omnibus caſibus, in quibus olim licebat clandeſtine contrahere, licet modo in denunciationibus diſpenſare *Segura, & alij.* & primo qñ aliquibus valde expedit matrimonium, quod timetur impediendum fore. ſecundo quando Virginis deflorator ad damnum reſarciendum vult eam ducere, periculumq; eſt vt animũ mutet. eadem dic quãuis fœmina non ſit Virgo, infamata tamen eſt ob conuerſationem illius viri. tertio qñ duo fidem ſibi mutuã de contrahendo dedere, alterq; leuis eſt, timeturq; a fide iniuſte reſilire. Tandẽ ſi aliqui cõcubinarij eſſẽt plectendi, dicerentq; ſe eſſe cõiugatos; poſſũt nũc denũciationes de Epiſcopi licentia omitti. *Lop. Capu.*

9. Quando adeſt periculum animæ, vt ſi concubinarij velint contrahere, periculumque ſit interim fornicari. Item ſi meretrix expoſita velit nubere, vt ſtatim a malo deſiſtat, timeturque eam, vel maritum voluntatem mutare.

10. Ad euitanda ſcandala. *Bart. Led. Veg.*

11. Dum quis in mortis articulo vult concubinam ducere ad prolem legitimandam. *Nau. Cou. Lop. Sarm. Perez, & fere omnes,* vel adhoc vt in bono ſtatu decedat, non

obſtan-

obſtante quod nõ ſit proles,cũ erga illam ſit valde aff.ctus. *Nau. Capu. Lop.* Antequam autem diſpenſet in ſupradictis cauſis debet Ordinari° ſe informare an aliqua ſubſint impedimenta,ne cõtrahatur inualide.

DISPVT. X.

An concurrenti aliqua ex his cauſis peccet Epiſcopus non diſpenſando.

GEneraliter teneri Prælatum ſub p. m. diſpenſare qñ iuſta adeſt diſpenſandi cauſa, tenet. *Turrec. Ant. Cardin. Nauo Rebuff. D. Ant. Roſel. Arm.* & eſt opinio probabilis. nihilhominus ſit.

1. Concl. iuſta exiſtente cauſa poteſt quandoque diſpenſatio non eſſe debita, ſed gratuita *c. licet de elet. in 6. & c. didici. i. q. 7. & c. penul. de cleric. excom. min. Abb. Arch. Turrec. Franc. Decius Fel.* Debita autem dicetur diſpenſatio: primo qñ ſcandalũ ſequeretur. ſecundo qñ eſt ſuſpicio malitioſi impedimẽti. tertio qñ expedit matrimoniũ ad bonũ animæ, vel corporis, v. g. quia vir defloraũit virginem, & eſt periculũ mutationis voluntatis, aut qñ contrahentes ſunt in concubinatu. Itẽ qñ morti proximus vult cõtrahere ad prolem legitimandã, aut adhoc vt ſecurior decedat.

Gratioſa vero dicetur, & non debita diſpenſatio, qñ nullũ ſequitur bonum publicum, aut priuatum ex diſpenſatione, v. g. qñ ſenex contrahit cũ iuuencula, quando duo ſenes contrahunt ſimul: qñ ſunt magnates, in his, & ſimilibus non tenetur Epiſcopus ſub m. diſpenſare. *Barbatius Sot.*

2. Concl. iuſta exiſtente cauſa diſpenſandi, non poteſt diſpenſans imponere aliquam eleemoſinam, quã teneatur ſoluere diſpẽſatus: ſec° qñ eã imponeret ratione delicti, & nõ ratione diſpenſationis, v. g. in pœnã deflorationis, cõcubinat°, &c.

Dices an nolente diſpẽſare Epiſcopo poſſint contrahentes appellare ad ſuperiorem qñ iuſtam habent pro diſpenſatione obtinenda cauſam?

Reſp. 1. quando ius ex aliqua cauſa diſpenſationem præcipit, tunc ſi iudex inferior nolit diſpenſare, poteſt appellari quò ad effectum deuolutiuum, & ſuſpenſiuum, quia ille, cum quo diſpenſandum eſt habet actionem a lege, vt ſecum diſpenſetur. *Felin.*

Reſp. 2. qñ lex remittit conſciẽtiæ Ordinarij an expediat diſpenſare: tunc, ſi diſpenſatio eſt debita, non datur appellatio, quoad effectũ ſuſpenſiuum; quia petens diſpenſationem non habet actionem à iure: Datur tamen quoad eff. ctum deuolutiuum; quia per appellationem deuoluitur cauſa ad ſuperiorem, qui ex officio poteſt compellere inferiorem ad diſpenſandũ. *Ant. Card. Neuo, Abbas Anchar. Barbatius.* Vnde caſu quo inferior tenetur diſpẽſare, tenebitur quoque ſuperior ad quẽ appellatur, vel diſpenſare, vel cogere inferiorem ad diſpenſandũ.

Reſp. 3. ſi diſpenſatio non eſt debita, ſed gratuita, nolente diſpenſare Ordinario, nō datur appellatio, quia non diſpenſans neminem grauat, nec iniuſtitiam committit, cū ad id non teneatur. *Felin. Maranta, Baldus*.

Reſp. 4. gratuita diſpenſatione negata ab Ordinario, poteſt ſuperior implorari, vt ex officio, & miſericordia diſpenſet, aut diſpenſare faciat. *Baldus, Dominicus, Francus, Imola, Rebuffus, Turrecr. D. Ant. Roſella, Sylu.*

Inquires vlterius an quando non eſt copia Ordinarij, vel quando do Ordinarius diſpēſationem iniuſte denegat, poſſit abſque denūciationibus matrimonium contrahi concurrentibus cauſſis ſupra iam explicatis? Reſpondent affirmat: *Hugo Ang. Tab. Sylu. Veracrux, Sotus, Lud. Lopez. Pet. Ledeſ. Bart. à Ledeſ.* Sed.

Reſp. 1. quoties Epiſcopus tenetur diſpenſare ſub peccato mortali & eſt graue periculum in mora, & non poteſt haberi copia Epiſcopi, vt diſpenſet, poteſt contrahi matrimoniū abſq; denūciationibus (v.g. ſi malitioſe qs impedire vellet matrimoniū, ſi contrahens eſſet in articulo mortis adhoc vt prolē legitimet vel in bono ſtatu decedat, ſi tutor vellet coniungere puellam cum indigno, ſi quis teneretur cum aliqua contrahere ex iuſtitia, & timetur fore vt non contrahat, &c. *Henriq. Segura, Rodr. Nau.* Hinc Infertur nō poſſe abſolui eum, qui tenetur cū aliqua cōtrahere, & diu diſtulit) niſi prius contrahat. quodſi morbo laborat, vel vrget cōmunio in paſchate, aut in iubilæo, ex cuius omiſſione ſequeretur ſcandalū, poteſt hic abſq; denunciationibus cōtrahere, & abſq; licentia Ordinarij qn̄ hæc cōmode haberi non poteſt.

Reſp. 2. qn̄ Epiſcopus tenetur diſpenſare, & abſq; legitima cauſa non vult diſpenſare; poſſūnt denunciationes omitti.

Reſp. 3. in alijs cauſis iuſtis diſpenſandi, in quibus nō eſt debita, ſed gratuita diſpenſatio, nolente Epiſcopo diſpenſare, aut eodem abſente, non poteſt matrimonium contrahi omiſſis denunciationibus. *Nau.* Parochus vero aſſiſtens matrimonio non præmiſſis denunciationibus ob timorem cadentem in virū conſtantē nō peccat; quia præcepta Eccleſiaſtica non obligant cū eo rigore. *Pet. Ledeſ. Vega.* Secus qn̄ Tyrannus in contemptum denunciationum mortem minaretur, quod verum eſt in omnibus Eccleſiaſticis præceptis ex communi omnium ſententiâ.

DISPVT. XI.

An ſit peccatum mortale conſumare matrimonium ante denunciationes.

TOta difficultas ex Trid. oritur *ſeſſ. 24. c. 1.* vbi poſt factā diſpenſationem ab Ordinario circa denunciationes omittendas, ita habetur *ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant, vt ſi aliqua*

liqua ſubſint impedimenta facilius detegantur; niſi ordinarius ipſe,&c. quęritur modo an qñ Ordinarius diſpẽſat ne præmittantur denunciationes non autem ne omnino omittantur, peccent.m.ſponſi conſummando matrimonium non præmiſſis denunciationibus.

1. Concl. eſt p. m. omittere denunciationes ante conſummationẽ matrimonij quoties Epiſcopus tantum diſpenſauit ne præmittantur, non autem vt omnino omittantur. probatur ex præcepto Trid. quod duo aſſerit. primũ vt præmittantur denunciationes ante matrimoniũ contrahendum, ſecundo, vt fiant ſaltem ante conſummationem illius, ergo, ſi primum fuit diſpenſatum ab Ordinario, debet obſeruari ſecundum ſub p. m. qñ circa illud non fuit diſpenſatum. contra hanc concl. eſt *Bart.Ledeſ.Rodr.Pet. Led. Lud. Lop.*

2. Concl. non ſolum p. m. committitur prima vice qñ conſummatur matrimonium, ſed toties quoties conſummatur vſque dum fiant denũciationes, quia ſemper eſt periculum fornicationis, poſſent enim tractu temporis detegi impedimenta irritantia matrimonium, quod eſt contra mentem Trid.

3. Concl. ſi nulla ſit cauſa iuſta differendi matrimonium, & alter coniux petat illud publicari peccat m. ille, cuius defectu nõ publicatur. matrimonium. *Nau.Lud.Lup.Rodr.*

Limit. concl. qñ ad breue tempus hæc denunciatio differtur.

DISPVT. XII.

An ſit p. m. conſummare matrimonium ante benedictiones Eccleſiæ.

PRima Concl. non eſt p.m. conſummare matrimonium ante benedictiones Eccleſiæ. *D. Th.Caie. Vict.Sot.Led.Verac.Palac.Angl.Hẽr. Lop.Capu.Card.Rodr.Nau. & omnes alij,* & probabile eſt neque eſſe p.v. hoc eſt contra *Caie.Vict.Lop. vtrũq; Sot. Verac. Henriq. Angl. Led. Cou. Cuc.Matien.Perez.* Imo ſanum eſſet conſilium conſummare ante benedictiones, qñ periculum, eſt incontinentiæ. *Ang.Sil.Sot.Led.Pet. Led. Card.Lop. Margar.Confeſſ. Henriq.* ſi quis tamen ex contemptu omitteret benedictiones exiſtimans eſſe vanas cæremonias ab Eccleſia inſtitutas pec.M. *fatentur omnes* Item ſi ex omiſſione velationum ſequeretur ſcandalum, eſt p. m. illas omittere. *Ang. & Sil.* ſed quia hoc ſcandalum non eſſet graue, ideo raro, aut nunquam excederet culpam v. vt ait *Cou.*

2. Concl. ſi lata eſt excommunicatio in diœceſi contra conſummantes ante velationes, erit p. m. conſummare ante illas. *Petr. Led. Rodr. Henriq.* aſſerens in Synodo Salmantina latam eſſe talẽ excommunicationẽ, credo tamẽ nõ poſſe Prælatos hanc excõmunicationem ferre, ideoq; non eſſe iuſtam, & per conſequens eam non obligare, quia non cadit ſub materia p. m. Poſſet

tamen

tamen Ordinarius ferre excommunicationem contra non recipientes benedictiones infra ſpatiũ ſex mẽſium v. g. aut circiter; quia infra breuius tempus poſſunt occurrere iuſtæ cauſæ ad benedictiones elongandas v.g. Aduentus, aut Quadrageſima: & interim poteſt eſſe periculum incontinentiæ.

3. Concl. eſto ſit p. conſummare matrimonium ante benedictiones Eccleſiæ, hoc ſolũ eſſet in prima copula, non autem in reliquis. *Palud. Guill. D. Ant. Tab.* & non tantum petens, ſed reddens peccarent, quia redderet ordine, & tempore non debito. *Caiet. Verac. Pet. Led. Matt.*

4. Concl. poteſt coniux etiã trãſacto bimeſtri, negare debitum non dum factis velationibus, ſequens opinionem probabilem, *quod ſcilicet ſit p. v. conſumare matrimonium ante benedictiones Eccleſiæ,* ſed quia probabile eſt neque eſſe p. v. *vt dictum eſt* ideo tenetur alter alteri petenti reddere tranſacto bimeſtri.

DISPVT. XIII.

An ex vi denunciationum teneamur reuelare impedimentum omninò occultum.

PRima concl. quilibet tenetur ſub peccato mortali reuelare impedimẽta inter cõtrahentes quãtumuis occulta, & quę probari nullo modo poſſunt; quia ex non reuelare ſequeretur graue damnum; manerent enim coniuges in perpetuo cõcubinatu, filijq; illegitimi, & grauiſſima irrogaretur iniuria Sacramẽto matrimonij. *Palud. Driedo Nau. Couar. Guttier. Henr. vterque Ledeſ. Rodr. Vega.*

Limit. concl. quando probabiliter timetur magnum ſcandalum ex denunciatione euenturum; tunc n. non tenetur qui ſcit impedimentũ reuelare; etiamſi poſſit illud per teſtes probare; nec excommunicatio lata contra non reuelantes obligat ipſum ad reuelandum. *Adr. Nau. Rodr.*

2. Concl. ſi impedimentum eſt ex peccato occulto, non ſtatim eſt denunciandum, ſed fraterne eſt monẽdus ille, qui habet impedimentum, quia lex charitatis poſtulat præmitti fraternam correctionem antequam Eccleſiæ publicetur delictũ *Driedo, Nau. Couar. Henr. Pet. Ledeſ. Verac. Rodr.* & hoc procedit non obſtante quod expectatis his monitionibus occultis trãſiret terminus in edictis propoſitus ad denunciandum. quia terminus incipit in hoc caſu currere a die factę, & non proficientis correctionis *Nau.*

Nec ſatis eſt ſemel, aut iterum fieri correctio, adhoc vt proſit, ſed oportet ter, atque iterum adhiberi; quamdiu prudentis arbitrio per illam ſperetur emẽdatio *D. Th. Abul. D. Ant. Sylu. Tab. Sotus, Nau.*

Limit. 1. concl. qñ eſſet periculũ in mora; quia v. g. contraheretur matrimonium, nec tempus eſſet ad correctionem faciendam.

Limit. 2. qñ nulla eſt probabilis ſpes

ſpes quod correctio ſit profutura.

3. Concl. ſciens impedimentum occultum etiã ſub ſecreto tenetur illud reuelare. hoc eſt contra. *Palud. & Guttier.* quia agitur de eripiendo denunciatũ à morte ſpirituali ſibi imminente, & de damno publico, vel ſaltem de damno tertij, v. d. de præiudicio, coniugis id neſcientis. Item fit præiudicium proli futuræ, irreuerentia ſacramẽto, & qñ vterque ſcit impedimentum, manent ambo in perpetuo concubinatu.

Ampl. concl. quamuis conſcius impedimenti illud acceperit ſub ſecreto confeſſionis, quæ vere nõ fuit confeſſio, & a genuflexo, & recitãte confiteor, & confitenti hoc ſolũ peccatum, & non reliqua, *v.g. ſotto ſigillo di confeſſione ti riuelo, che hebbi commercio con la ſorella di queſta donna, con la quale fò il matrimonio,* quia hoc non obligat vltra ſecretũ naturale. *Nau. Tab. Sylu. Armilla, Salzedo Caiet. Viguer. Sotus, Angl. Henr. Arag.* Itẽ quia talis denũciatio prodeſt, & nõ obeſt denũciato.

4. Concl. conſcius impedimenti ex ſolo auditu, ſi audiuerit à perſona fide digna, tenetur, ea non reuelante, reuelare; quia notitia ex auditu à fide dignis facit fidẽ, & Prælatus poteſt citare eam perſonam, eiuſq; teſtimonium accipere. *Nau. Rodr.* Secus autem qñ perſona, à qua audiuit eſt leuis, nec fide digna *Nau. Cord. Guttier. Rodr.*

5. Concl. qui audiuit, nec meminit à quo audiuit, vel audiuit à perſona nihil certum ſciente, non tenetur reuelare. *Nau. Corduba,* qui conſulit citandas eſſe perſonas, quæ non ſunt fide dignæ adhoc vt inquiratur impedimentum, quod approbo quando impedimentum non eſt infamatorium, alioquin exponerẽtur coniuges periculo infamiæ.

6. Concl. conſcius impedimenti occulti, ſi nouit contrahentes impetraſſe diſpenſationem in foro cõſcientiæ, non tenetur impedimentum reuelare. quia finis denunciationum eſt vt abſque peccato poſſint contrahere.

DISPVT. XIIII.

An Coniuges teneãtur manifeſtare impedimentum occultum ſi ab Ordinario interrogentur?

PRima concl. qui volunt ſimul contrahere, ſi aliquod habent impedimentum (etiamſi nulla præcederet infamia) tenentur illud fateri quantumuis occultum iudici interroganti, quia agitur de ſalute animę. vnde interrogati contrahentes, qui diſpenſationem obtinuerũt a Papa, an copulam habuerint, tenentur Reſpondere veritatem *quidquid dicat Salzedo*, ne ſubreptitia fiat diſpenſatio, tacita copula. Secus qñ interrogatio de copula nihil faceret ad diſpenſationem.

2. Concl. qñ quis diſpenſationem obtinuit pro foro conſcientiæ, non tenetur manifeſtare impedimentum iudici interroganti, quia iudex tantum habet ius interrogandi ad euitandum peccatum, nullum autem

tem

tem p. committit, qui contrahit habita diſpenſatione impedimenti occulti.

Limit. concl. qñ publica præcedit infamia de impedimento occulto. Item qñ ex alio capite iudex iuridice interrogat, quia occulte obtenta diſpenſatio nõ prodeſt pro foro externo ergo iudex etiam ſi ſciat illam diſpenſationem iuridice interrogat interrogatuſque reſpondere tenetur.

DISPVT. XV.

Quid debeat facere Parochus, aut Ordinarius quando ſcit in conſcientia impedimentum, & quando ſcit diſpẽſationem illius in foro conſcientiæ eſſe impetratam.

PRima concl. qñ vterque contrahens, vel alter eſt peregrinus, aut alienigena non poteſt parochus eos in matrimonium coniungere abſq; Epiſcopi licentia *Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 7.* cuius officium erit inueſtigare an ſint ſoluti, an aliquod habeant impedimentũ. At qñ neuter eſt peregrinus, aut alienigena, parochus præmiſſis denunciationibus, ſi nullum opponatur impedimentum, poteſt abſq; licentia Ordinarij cõtrahentes coniugere in matrimonium *c. fin. de clandeſt. deſponſ. & Trid. ſeſſ. 24. c. 1. Gutt. Hẽriq. Rodr.*

2. Concl. quãuis poſſit Parochus matrimonium interdicere qñ opponitur impedimentum, nõ poteſt tamen de impedimento cognoſcere, ſed ad ordinarium recurrere debet. *c. fin. de cland. deſponſ. & c. 1. de conſang.*

Infertur 1. nõ poſſe Parochũ aſſiſtere matrimonio illius, qui ſponſalia contraxit cum alia, quia non pertinet ad eũ cognoſcere licite ne an illicitè datam fidem fregerit, nec poteſt hoc remittere conſcientiæ contrahentis, *vt volebat Segura.*

Imò neq; ipſe Ordinarius poteſt dare licentiam contrahenti remittens eius cõſcientię, quia eſt iudex in foro externo in hoc caſu, & tenetur ſecundũ allegata, & probata iudicare: probari autem debet a frãgenti fidem cauſa deobligationis priorum ſponſalium, qua non probata, præſumptio eſt in fauorem prioris matrimonij.

Infertur. 2. parochũ non debere coniungere illos, qui affirmarunt impedimentum, & poſtea negarunt Poteſt tamen Ordinarius credere ſponſum contra quem oblatum eſt impedimentum ſponſalium, ſi dicat ſe ficte promiſiſſe, quando notabilis eſt diſparitas inter cõtrahẽtes, quia diſparitas diuitiarum, aut generis probabilis eſt coniectura ficti cõſenſus *Cou.* aut metus incuſſi in contrahendo. *Cepola Menoc. &* lite mota an ſit contractum matrimonium talis diſparitas inducit præſumptionẽ in contrarium, non eſſe ſcilicet contractum. *Pet. de barbobus*, qua propter. *Sotus, & Bart. Led.* aſſerunt qñ vir illuſtris matrimoniũ promiſit fœminæ pauperi, ſi

ſequi-

ſequitur copula non cenſeri ſponſalia, ſed virum voluiſſe libidini ſatisfacere.

3. Concl. Parochus, aut alter ex v. g. Impedimentum voti extra confeſſionem non debet credere, contrahenti, qui aſſerit ſe ficte vouiſſe, & per conſequens non poteſt eius matrimonio aſſiſtere, ſed impedimentũ ordinario denũciabit quia ipſe tenetur reuelare ſicut reliqui fideles, nec reo in ſui fauorem teſtificanti in foro externo eſt adhibenda fides.

Limit. concl. qñ nullo pacto poteſt conſtare de voto emiſſo niſi per confeſſionem contrahentis, tunc ſi fateatur votum, & animum ſe non obligandi per illud, credendum eſt ei vtrumque.

4. Cõcl. Ordinarius ſciens impedimentum, quod nulla via probare poteſt, tenetur nõ denegare matrimonium publice illud petenti, quia cum ſit iudex non poteſt eſſe teſtis. ſic a ſimili non poſſunt negari ordines irregulari occulto, qui publice illos petit *c. ex tenore de temp. ordin.* Parochus autem compulſus aſſiſtere non peccat, licet nulliter contrahi ſciat.

5. Concl. ſi nemo denunciet impedimentum coram Parocho, vel Ordinario, & ipſis conſtet de obtẽta diſpenſatione in foro conſciẽtię, poſſunt diſſimulare, & ſic impeditos matrimonio coniungere. quia non tenẽtur inueſtigare impedimẽtum quoties conſtat ſponſos abſq; peccato contrahere. Si vero eiſdem aliquis denũtiet impedimentũ, neuter poteſt diſſimulare, nec ſic impeditos coniungere, donec aliam diſpenſationem pro foro externo obtineant, quia impedimento iuridice ſcito debet Ordinarius iudicare iuxta leges fori externi. *Nau. Rodr. Vega.*

6. Concl. ſi contrahens affirmat impedimentum occultum, & a nullo adhuc ad Ordinarium, vel parochum delatum pro eoq; diſpẽſationem in foro conſcientiæ obtinuiſſe aſſerit, poterit Notarius ex Iudicis commiſſione ad id aſſignatus, vel ipſe Iudex, hanc confeſſionem non ſcribere, ſed illum admonere, vt taceat, aut neget cũ æquiuocatione, ne illi noceat ſua confeſſio in foro externo. Quod ſi eſſet ſcripta eius confeſſio, non autem ſubſcripta, poteſt deleri; quia nondum perfecta eſt confeſſio iudicialis, & ante ſubſcriptionem poteſt quilibet ſe ſua ſponte corrigere, facta autem ſubſcriptione, credo non poſſe; quia iã completum eſt iudicium, & deductum eſt impedimentum ad forum contentioſum.

7. Concl. poteſt Prælatus compellere ſubditos ſub cenſuris, vt diſcant doctrinam Chriſtianam antequam contrahant, & Parochos, vt eam interrogent. *Perez, & Rodr.* ſed propter ignoratam doctrinã nõ poteſt eos à matrimonio contrahẽdo arcere, cum hoc impedimentum ab Eccleſia ſtatutum non ſit. hoc eſt contra. *Bart. Ledeſ. & Vega.*

Poſſet tamen Epiſcopus (quãdo con-

contrahentes non inſtant) ad breue tempus eos detinere, donec doctrinam addiſcant; non autem opus eſt, vt peccata capitalia ſciant. Imo rudibus valde nocet ea doceri: putãt enim quamcumq; ſuperbiam, gulam, &c. eſſe peccatum m. & ex conſcientia erronea ſæpe M. peccare.

8. Concl. vbi nullum reperitur impedimentum debet Parochus volentes contrahere in facie Eccleſię eos matrimonio coniungere; *Trid. ſeſſ 24. c. 1.* non vero opus eſt, vt in Eccleſia materiali, vel in eius limine matrimonium celebretur, ſed ſatis eſt coram fidelium multitudine. Hodie autem ſatis eſt ſi denunciationibus præmiſſis adſit parochus, & duo teſtes.

Vltima concl. tenetur Parochus habere librũ, & in eo ſcribere nomina coniugum, & teſtium, locum, & tẽpus cõtracti matrimonij. Quod præceptum obligat ſub m. ex fine graui, pro quo inſtitutum fuit, v. d. ob euitandas lites, & perpetuos concubinatus. *Henr. Rodr. Bart. Led.*

Ad idem autẽ tenentur Religioſi, qui in nouo Orbe, aut alibi ex Priuilegio fungũtur munere Parochiali. *Veracrux.* quando autem de licentia Parochi aſſiſtit non Parochus, tenetur verum Parochum admonere, vt ſcribat in libro, non tamen requiritur ſubſcriptio authentica Notarij, ſed ſatis eſt ſimplex ſcriptio Parochi, quia hanc ſolam petit Tridentinum.

DISPVT. XVI.

An Parochus, vel Ordinarius ſciens impedimentũ dirimens in Confeſſione poſſit matrimonium denegare.

PRo enodanda grauiſſima hac quæſtione videndum eſt primo an liceat ſacerdoti vti ſciẽtia cõfeſſionis ad externam gubernationem & eſt communis opinio quod licet, quando nullum eſt periculum fractionis ſigilli. vnde poteſt confeſſarius in gratuitis, quæ pendent ex mera eius voluntate iuuari ſcientia habita per confeſſionem, v.g. poteſt non eligere eum, quem ex cõfeſſione nouit indignum ad illud officiũ, aut poteſt amouere alium ab officio amouibili. quod ſi res ſit debita, aut ad illam ius habet pœnitens, nõ poteſt vti ſcientia ex confeſsione, niſi alias cauſas allegare poſſet, v. g. ſi quis præſentetur a patrono, non poteſt reijci a Prælato propter indignitatem in confeſsione notam. probatur a ſimili. ſi quis enim noſſet per confeſsionem animum pœnitentis eſſe, quod velit eum occidere, poteſt ei enſem ſuum petẽti denegare. Item ſi noſſet ex confeſsione Petrum non eſſe Sacerdotem, licet ſit expoſitus ad confeſsiones audiendas, poteſt ei non confiteri, quamuis ante hanc ſcientiam Petrum in confeſsorem elegiſſet, ergo poteſt vti ſcientia ex confeſsione habita, *ita D. Th. Bon. Dur. Pal. Altiſiod. Capreol. Deza. D. Ant.*

Ant.Vict.Sot.Cord. Led. Suar. Henr. Lop. Cand.Rodr. Rebuff. Nau. Ang. Tab. & communiter omnes DD. ſit nihilhominus.

1. Concl. quamuis probabiliſſima ſit prædicta opinio, contrariũ tamen mihi magis placet quamuis duos tantũ habeam authores. *Aim. & Bann.* & ideo Generalis Soc. Ieſu Aquauiua anno 1590. prohibuit cõtrariam doctrinã publice, priuatimq; doceri, illiuſque vſum, & cõcludit per hæc verba, *ita prorſus noſtri ſe gerant confeſſarij, ac ſi nihil penitus audiuiſſent, ſibique perſuadeant, vt humanarũ rerum regimẽ ab hoc ſacramento longiſſime diſtat, ita debere ab eo nullatenus pendere,* & extat motus proprius Clem. 8. anno 1594. *tam ſuperiores quã confeßarij caueant diligentiſſime, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confeſſione habuerunt ad exteriorem gubernationem vtantur,* confeſſio n. redderetur onerosa, & odioſa; pœnitẽtes n. intelligerẽt poſſe priuari ordinibus, Euchariſtia, officio, beneficio per ſciẽtiã ex cõfeſſione habitã, & ideo nũquã cõfiterentur. vnde, quamuis negans Euchariſtiã indigno faceret in fauorẽ animę illius, tamen facit cõtra vtilitatẽ, & bonũ commune, *vt bene ait Palud.* quia alij per relationem iſtius difficilius confiterentur, ideo non eſt admittenda prior opinio.

2. Concl. non tenetur confeſſor in omnibus perinde ſe habere, ac ſi nihil ſciret, ſed in his ſolum, in quibus eſſet cõfuſio, aut pudor pœnitenti: quapropter ſi noui in confeſſione Caiũ paraſſe mihi inſidias, poſſum domo non exire, quamuis alias eſſem egreſſurus. Item ſi in vno loco ſcio per confeſsionem mihi inſidias parari, poſſum, occaſione ſumpta, illinc recedere.

3. Concl. dato quod poſsit confeſſor vti ſcientia in confeſsione habita ad externam gubernationẽ, non tenetur ea vti caſu, quo teneretur extra confeſsionem, v. g. ad non cõferendum officium indigno, quia hoc eſſet medium valde difficile, & arduum, & grauiſsimo periculo expoſitum effrenẽdi ſigillum, & tot requiruntur circumſtantiæ vt vix poſsit commode fieri.

Contrarium tenent. *Adria. Nau. Suar. Bon. Palud. D. Ant. Dur. D. Tho. Rebuff. Sylu. & alij,* quorum opinio eſt probabilis. Addunt tamen eligentem indignum per ſolam confeſsionem cognitum talem non incurrere pœnas contra eligentes indignum in iure poſitas.

4. Concl. Parochus, vel alius Sacerdos habens licentiam aſsiſtendi matrimonio, vel miniſtrandi quodcumque aliud ſacramentum nõ poteſt expellere peccatorem (licet occulte ſacramentum petentem) ob impedimentum, ſeu ob P. in confeſſione cognitum, quia non poteſt vti ſcientia confeſsionis ad actus externos, poteſt tamen ipſum ſecreto monere vt deſiſtat. *fatentur omnes,* quæ monitio debet fieri dum confitetur, vel poſt confeſsionẽ de eius licentia, *vterque Ledeſ.* ad quam petendam

tendam non tenetur confeſſor, quia pœnitentes ægre ferunt confeſsi peccati memoriam refricari, & ex auditis in confeſsione, *vt ait D. Th.* non tenetur confeſſarius ad remedium adhibendũ extra illã. *til. Palu.*

DISPVT. XVII.

An contractum matrimonium ſine Parocho, & teſtibus ſit validum.

PRima concl. matrimonium in articulo mortis, vel in quacũq; neceſsitate contractum abſque parocho, & teſtibus eſt nullum *contra Verac. Capuam; & Veg. fatentur omnes ex Trid.* & hoc non obſtante quod contrahatur coram tota vicinia. *Neuo Henriq. Lop.* Neque in caſu maximæ, & vrgentiſsimæ neceſſitatis poteſt ſuper hoc diſpenſare Epiſcopus, *ex Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 1.

2. Concl. infideles habitantes loca Chriſtianorum in quibus receptum eſt Trid. non tenentur contrahere coram parocho, & teſtibus etiam ſi Papa eſſet dominus illorum temporalis, quia Trid. eſt lex Eccleſiaſtica, & vt talis recepta a principibus Chriſtianis ergo non obligat ſubditos non baptizatos.

3. Concl. qui inuincibiliter ignorant decretum Trid. & abſque parocho, & teſtibus contrahunt faciunt nullum matrimoniũ, quia quò ad pœnam intrinſecam annullationis actus Eccleſia punit etiam ignorantes, non autem quò ad alias pœnas extrinſecas. *Imo Sot. Dec. Nau. Met. Rod. Henriq. Ledeſ.*

DISPVT. XVIII.

An matrimonium abſque parocho, & teſtibus ſit validum, vbi Trid. non dum eſt publicatum, & quid de tranſeuntibus illac.

IN aliquibus Galliæ partibus, in Polonia, & in alijs locis, in quibus non dum eſt publicatum Conc. Trid. ſi contrahatur matrimonium abſq; parocho, & teſtibus ab incolis illorum locorum dum illic habitant, erit validum; dicit n. Trid. ſuã conſtitutionem non habere effectũ niſi poſt triginta dies a publicatione ergo, &c. peccant tamen contrahentes in ijs locis ſi clandeſtine cõtrahant, quia hoc prohibetur de iure communi. Tota ergo difficultas eſt qñ Polonus, vel Gallus tranſit, v. g. per Hiſpanias, aut Hiſpanus per Poloniam, ibique cõtrahunt, an teneantur ſeruare hanc ſolemnitatẽ parochi, & teſtium: pro quo videndum eſt an peregrini teneantur legibus loci, per quem tranſeunt.

Et certum eſt eos teneri in tribus caſibus. Primo qñ hę ſunt eædẽ cũ legibus, & conſuetudinibus ſui oppidi. ſecundo quando deſerto proprio oppido habent animum mutãdi domicilium. tertio quando orietur ſcandalum ex fractione, & nõ obſeruantia illarum legum, & conſuetudinum. Pro reliquis vero caſibus ſit.

1. Concl. peregrini non tenentur legi-

Digitized by Google

legibus ipſius oppidi, per quod trã-ſeunt, vel in quo per modum hoſpicij reperiuntur, nam tranſiens, aut breui tempore diuertens ad locum, moraliter nõ dicitur eſſe in illo *l. q̃ſitũ de legat. 3. Spec. Io. Andr. Archid. Alex. Præpoſ. Turr. Hug. Roſ. Sil. Tab. Palac. D. Ant. Met. Led. Margar. confeſſ. Palac. Angl. Veg.* & legis lator huius territorij non habet iuriſditionem ſupra peregrinum tranſeuntem, qui non eſt ei ſubditus.

Contraria quoque opinio eſt valde probabilis, *Hoſt. Abb. Landulf. Cardin. Præpoſ. Nau. Cou. Mexia Driedo Led. Alcoz. Henriq. Lud. Lop. Rodr. & alij.*

Ampl. concl. Peregrinum nec teneri ſeruare leges cõmunes ſi quæ ſunt in ſua regione per deſuetudinẽ abrogatæ. ſic Mediolanēſis vbique exiſtẽs, ſemoto ſcandalo, ſi peregrinus ſit, poteſt veſci carnib⁹ feria 5. cinerum, & Caſtellanus poterit die Sabathi edere inteſtina. *Palac. Pet. Led.* contrarium tenent. *Met. Rodr. Henriq.*

Limit. 1. concl quoad ſollemnitates contractuum, quas tenẽtur ſeruare forenſes iuxta conſuetudinem illius loci, vbi illos celebrant, *c. fin. de foro compet. Inn. Ant. Imo. Abb. Ancb. Præpoſ. Cynus Bart. Bal. Fulg. Salic. Corneus, & alij.* Secus in contractu dotis, *l. exigere ff. de indic.* in quo non attenditur mos loci vbi contrahitur, ſed viri qui contrahit, qua propter cenſetur celebratus ſecundum ſtatuta illius loci, in quo habet vir domicilium. *Bart. Fulg. Simanc Iaſ.* quid vero dicendum ſit de teſtamẽto, conſule *Cifuẽtes Burg. Roland. Azeb.* Hinc.

Infertur 1. contractum abſolute initum cenſeri celebratum iuxta conſuetudines, & ſtatuta loci, in quo celebratur *l. quod ſi nolit ff. quia aſſidua Bart. Abb. Ang. Sil. Mol.*

Infertur 2. forenſes contrahentes in loco hoſpicij teneri ad gabellas illius, quia ſunt onus conſecutiuum contractus. *Bal. Bertachi. Caiet. Sil. Arm. Met.*

Infertur. 3. forenſes vendentes triticum teneri ſeruare pragmaticam illius loci, & prætium iuſtum venditionis a lege taxatũ. *Met. Mexia.*

Limit. 2. concl. qñ legum tranſgreſſio cederet in damnum illius prouinciæ, aut oppidi, v. g. ſi ſint aliquæ leges prohibentes aliquid extrahi ex illo oppido, vel ne viatores ibi commorentur niſi per tot dies in bonum illius oppidi. *Bart, Bal. Abb. Præpoſ. Mexia.*

Limit. 3. in vagis q nullibi habẽt ſedem, qui tenentur conſuetudinibus loci, in quo obiter reperiuntur, alioquin eſſent omnino exempti ab omnibus ſtatutis, & conſuetudinibus. *Sot.*

2. Concl. non requiritur animus perpetuò habitandi, *vt voluit Turrec. Hug. Met. Ledeſ. Angl. Palu. Roſ. Sil. Palac. & alij*, in aliqua regione adhoc vt hoſpes teneatur ſeruare leges illius, ſed ſatis eſt ſi maiori anni parte ſit ibi habitaturus, quia per hoc conſtituitur quaſi domicilium ad ſacramenta recipien-

da neceſſarium, & adhoc vt poſſit Epiſcopus cum eo diſpenſare, *vt dicam diſp.23.* qua propter accedens eo animo ad aliquem locum teneatur prima die obſeruare conſuetudines illius loci. *Palac. Roſ. Sil. Margar. conf. ff.* & ſcholares tenentur legibus, & conſuetudinibus illius loci vbi commorantur.

3. Cõcl. neque tenẽtur peregrini ſeruare leges ſui domicilij, *ex c.2. de cõſtitutionibus in 6. Abb. Felin. Lãdulf. Cardin. Imo Nau. Cou. Mexia, Mai. Driedo Ledeſ. Suar. Henriq. & alij per multi.* Contrariũ quoq; eſt ſatis probabile. *Palud. D. Ant. Roſel. & alij.*

Ampl. concl. non obſtante quod illæ leges ſint de iure communi, & obligent peregrinos in ſua patria, per deſuetudinem vero ſint abrogatæ in oppido vbi hi reperiuntur. Hinc.

Infertur 4 Luſitanũ tranſeuntem per Caſtellam poſſe edere Sabatho inteſtina animalium, quamuis in Luſitania id ſibi non liceat. *Nau. Cou. Pedraza Henriq.*

Infertur 5. Sacerdotem Græcum tranſeuntem per Eccleſiam latinam poſſe in fermentato iuxta morem ſuæ patriæ, vel in azimo iuxta morem Eccleſiæ Latinæ celebrare. Eadem dicas de Sacerdote latino; quia tranſeuntes non tenentur legibus loci, per quem tranſeunt, nec abſentes tenentur legibus ſuæ regionis. *Suar.* Si vero inter Latinos ſint Eccleſiæ Græcorum, in quibus eorum ritus ſeruatur, & inter Græcos ſint Eccleſiæ Latinorum, tenetur quilibet ſuum ſeruare ritum.

Infertur 6. poſſe aliquem die feſto proficiſci ad exercendum ſeruilia in loco, vbi id feſtum non obligat. *Nau. Lop. Rodr.* An autẽ teneatur audire ſacrum antequam exeat. Reſpondent affirmatiue ſupra citati Doctores, quia conſcius impedimenti ſuperuenturi tenetur illud præuenire. Reſpondetur tamen eũ non teneri ſacrum audire qñ intra tempus opportunum ad illud audiendum *v.g. ante meridiem* ſit peruenturus ad locum, vbi feſtum non obligat, quia in proprio oppido vſque ad id tempus poterat auditionem ſacri differre.

Infertur 7 eum, qui diſcedit a loco vbi obſeruatur ieiunium poſſe in alio loco, in quem peruenit, cænare, & carnibus veſci *ſi ibi edantur* non obſtante quod tota die ieiunauit. Poteſt etiam ſi certo ſcit ſero ſe perueenturum ad locum vbi nõ ieiunatur mane, ante quã diſcedat, ſumere ientaculum. *Negãt vero aliqui, quia nondum extat cauſa excuſans, & hic poteſt mutare ſententiam, & non proficiſci.* Nullo tamen modo poteſt carnibus veſci donec eò perueniat vbi licite comeduntur.

Infertur 8. exeuntem a loco vbi non ieiunatur poſſe mane edere carnes, ſi ibi illa die comedantur, quãuis nocte peruenturus ſit ad domicilium vbi ieiunatur. poſt quam vero peruenit nequit veſci carnibus, ſed poteſt cœnare. Quod ſi nondum fregit ieiunium, tenetur illud ſeruare.

4. Concl.

Digitized by Google

4. Concl. Incolæ locorum, in in quibus Trid. non adhuc publicatum eſt tranſeuntes per oppida vbi eſt publicatum ſi abſque parocho, & teſtibus contrahant nullum faciunt matrimonium. *Pet. Led.* quia quilibet tenetur ſeruare ſolemnitatem contractus ſecundum conſuetudinem loci, vbi eum celebrat, *vt dictum eſt.*

5. Concl. incolæ locorum, in quibus obligat Trid. tranſeuntes per loca vbi illud non eſt receptum nō tenentur coram parocho, & teſtibus contrahere, quia peregrini non tenētur legibus domicilij. *Pet. Led.* contrarium tenent. *Rod. & Henriq.* quia Trid. inhabilitat contrahentes, & inhabilitas perſonæ comitatur perſonam quocumque ierit.

Ampl. concl. etiam ſi adirent ea loca in fraudem decreti Tridentini, vt ſcilicet libere poſſint ibi contrahere abſque parocho, & teſtibus, quia mala intentio facit ad peccatum, non vero ad actum annullandum. Hoc eſt contra *vtrumque Ledeſ & Rodr.*

Vltima Concl. *quidquid dicant alij*, probabilius eſt validum eſſe matrimonium captiuorū apud infideles initum abſque parocho, & teſtibus quamuis in captiuitatem ſint aducti poſt receptionem Tridentini in ſua parochia, nec animum ibi permanendi habeant. *Palac.* Eadem dicas de mercatoribus Chriſtianis, qui ibi ſunt per modum hoſpitij, quamuis ſint incolæ locorum vbi Tridentinum obligat.

DISPVT. XVIIII.

An neceſſario debeat aſſiſtere proprius vtriuſque contrahentis parochus adhoc vt validum ſit matrimonium.

PRæmitto 1. aſſiſtentiam proprij parochi, vel alterius Sacerdotis de eius licentia eſſe de neceſſitate Sacramenti, ita vt eo deficiēte ſit nullum matrimonium. *Trid. ſeſſ. 24.*

Præmitto 2. dum per bullā Cruciatæ conceditur licentia recipiēdi ſacramenta a quolibet Sacerdote, non intelligi eam de ſacramēto matrimonij, quod à proprio tātum parocho, vel de eius licentia, eſt miniſtrandum propter grauia, quæ ſequerentur incommoda. *Verac. Suar. Henr. vterque Led.*

Præmitto 3. ſufficere parochum alterius contrahentium, ſaltem illius, in cuius parochia celebratur matrimonium, & *ita aſſerit Nau. declaraſſe Congreg. Cardin.* ratio eſt, quia cui datur iuriſdictio dantur quoque ea, ſine quibus iuriſdictio exerceri nō poteſt. *l. 2. de iuriſd. omn. iudic.* ergo ſi quilibet parochus poteſt ſuum ſubditū matrimonio cōiungere, poterit cum alio non ſubdito eum coniungere quia matrimoniū non eſt niſi inter duos. *Spin. Seg. Salz. Henriq. Rod. Veg. vterque Led. Lop. Candel.*

Præmitto 4. duplicem eſſe iuriſditionem, aliam contentioſam, &

neceſſariam quando habet contradictorem, & exercetur in inuitos, & contendentes *l. inter ſtipulantes de verb. oblig.* Dicitur *cōtētioſa*, eo quod actor contendit contra reum. Dicitur *neceſſaria* quia reus in iudicium vocatus tenetur reſpondere. Altera iuriſditio eſt voluntaria, quæ exercetur in ſolos ſubditos volentes, vt eſt adoptio, emancipatio, manumiſſio, & ſimiles actus, qui non petunt iudicem pro tribunali ſedentem. *Rebuff. Maran.* Et hæc voluntaria iuriſditio quandoque aſſumit naturā contentioſæ, quando ſcilicet cum cauſæ cognitione neceſſario exerceri debet, v.g. ſi manumittens eſſet minor. *Albert. Mar. Soc.* Differunt vero inter ſe iſtæ iuriſditiones in hoc, quia contentioſa nequit exerceri a iudice extra proprium territorium, cum per eam iudici illius loci irrogetur iniuria; voluntaria vero vbique exerceri poteſt, quia cum non requirat cauſæ cognitionem, nec iudicem pro tribunali non eſt quod conqueratur alter iudex *l. 2. de offic. proconſul. Conar.*

Præmitto 5. de licentia iudicis alieni territorij poſſe exerceri iuriſditionē contentioſam in illo territorio, quia volēti nulla irrogatur iniuria, & iudex in ſuos ſubditos habet iuriſditionē in habitu, & ſolus vſus actualis iuriſditionis ei ſuſpēditur in alieno territorio. *cōmuniter DD.* vltra vero hāc licentiā requiritur conſenſus vtriuſq; litigātis, inuiti n. non poſſunt extra territoriū trahi, *argumento c. 2. & c. Epiſcopus 9. quæſtione 2. Anton. Anchar. Henric. Abb. Alex. Soc. Iaſon Roſel. Sil. Nau. Vgol.*

Sciens autem iudex alieni territorij, & tacens, cum poſſit prohibere, cenſetur aſſentiri, *argumento l. ſæpe de re iudica: Alex. Vgol.* Item ſi vtraque pars ſcit territorium eſſe alienum, & poteſt prohibere, & nō prohibet. Quæ vſque dum diximus de contentioſa iuriſditione intelligenda ſunt de quaſi contentioſa, qū ſcilicet iuriſditio voluntaria exercenda eſt cum cognitione cauſæ. His præmiſſis.

1. Concl. parochus alterius contrahentis poteſt valide aſſiſtere illius matrimonio in alterius contrahentis parochia v.g. parochus Cai poteſt aſſiſtere in parochia Mariæ vxoris, quia hæc eſt iuriſditio voluntaria, quæ vbiq; exerceri in volentes poteſt. *Henr. Rodr. Segu. Pet. Led. Candel. Bart. Led.* contra *Nau. Salze. Lop.* & ob eandem rationem valet matrimoniū qū proprius parochus aſſiſtit in aliena parochia, ſeu Diœceſi. *Henr. Salz. Segu. Spino Rodr.* contra *Nau.* & ceſſante ſcandalo, non peccat parochus ibi aſſiſtens abſque licentia Ordinarij, aut parochi illius loci, ideoque puniēdus non eſt, quia nullo iure id vetitum eſt, nec per hoc, ius alterius parochi læditur. Contrarium tenet. *Henriq. Salz. Rodr.*

DE

DISPVT. XX.

An parochus aſſiſtens, aut alter de eius licentia, debeant neceſſario eſſe Sacerdotes.

CErtum eſt poſſe aliquem eſſe parochum licet adhuc non ſit Sacerdos; vel quia nõ dum eſt elapſus annus a die collationis beneficij *c. licet canon de elect. in 6.* vel quia ratione ſtudiorum Epiſcopus per ſeptennium dedit facultatem ne ad ſacerdotium promoueatur, *c. cum ex eo eod.* videndum eſt modo an parochus non ſacerdos valide aſſiſtat matrimonio? Reſpondent negat. *Nau. Rodr. Salz. Pet. Led. Verac.* & probant ex verbis Trid. quorum opinio eſt probabilis.

1. Concl. probabilius eſt poſſe parochum non Sacerdotem aſsiſtere matrimonio contrahendo Primo quia res eſt grauiſsima, & Trid. eã non expreſsit ergo voluit, vt ſatis eſſet non Sacerdos, vbi autem alter de licentia parochi aſsiſtit iubet eſſe Sacerdotem, *qui aliter quã præſẽte parocho, vel alio Sacerdote.* Item quia vndecies Trid. fecit mentionem de parocho, & numquam dixit eum debere eſſe Sacerdotem.

Tandem, quia parochus non Sacerdos poteſt omnia, quæ dicunt iuriſditionem *c. ſuffraganeis, & cap. tranſmiſſam de electione Nau. Henr. Veg. Pet. Led. Salze.* Poteſt etiam parochus non Sacerdos dicere, *ego vos coniungo,* hoc eſt contra *Pet. Led.* qui ait parochum peccare dicendo ea verba.

2. Concl. parochus non ſacerdos poteſt concedere licentiam cuicũque ſacerdoti, etiã ſimplici, adhoc vt matrimonio ſui ſubditi interſit, etiam ſi ipſe aſsiſtere non poſsit ſecundum priorem opinionem ſupra relatam. probatur a ſimili, quia parochus non ſacerdos poteſt dare licentiam religioſo miniſtrandi Euchariſtiam, & audiendi confeſsiones ſuorum ſubditorum, quæ ſacramenta per ſe miniſtrare nequit.

3. Concl. parochus, *ſiue Sacerdos ille ſit, ſiue non,* non poteſt dare licẽtiam nõ ſacerdoti adhoc vt matrimonio aſsiſtat: vnde aſsiſtente Diacono de licentia Ordinarij, aut parochi, matrimonium eſt nullũ, quia expreſſe ex Trid. habetur, *vel alio Sacerdote de ipſius parochi, vel Ordinarij licentia. Pet. Led. Rodr. Vega.* quodſi præsbiter, qui aſsiſtit de licentia parochi, ſit excommunicatus, irregularis, vel quid ſimile, valet matrimonium, *vt dicemus diſp. ſequenti.*

DISPVT. XXI.

An parochus excommunicatus, ſuſpẽſus, irregularis poſſit valide aſſiſtere matrimonio, vel alteri licentiam aſſiſtendi dare.

PRima concl. matrimonium cõtractum coram parocho excõmunicato, ſuſpenſo, vel irregulari, etiam non tolerato, eſt validũ. Primo quia

mo quia præſentia parochi requiritur quaſi authoritatem præſtans matrimonio, ſed authoritatem præſtare actui non eſt actus iuriſdictionis ergo. ſecundo quia excommunicatus, ſuſpenſus, & irregularis, eſt verus parochus. *Nau. Salzedo Henr. Pet. Ledeſ. Vega, Metina*, nomine autem excommunicati non tolerati intelligimus denunciatos, aut notorios Clerici percuſſores cæteri autem excommunicati poſt Conc. Conſtantienſe dicuntur tolerati, cũ quibus communicare poſſumus.

2. Concl. ſi parochus excommunicatus, ſuſpenſus, &c. non toleratus cõcedat licentiam alteri Sacerdoti aſsiſtendi matrimonio, valida erit huiuſmodi licentia, quia nõ eſt actus iuriſdictionis, ſed potius iuris ſibi competentis ceſsionis, & per conſequens matrimonium ante hunc Sacerdotem contractum eſt validum. *Henriq; Vega, Metina*, contraria quoque opinio eſt ſatis probabilis, quam tenet. *Pet. Ledeſ. & colligitur ex Nau.*

3. Concl. non peccat parochus nõ toleratus aſsiſtens matrimonio, vel alij licentiam concedens, nec verba illa proferens, *ego vos coniungo*, nec ſponſos benedicens. *Caiet. & Bart. à Ledeſ.*

4. Concl. parochus ſacramentorum adminiſtratione interdictus, vel propter aliquod cõmiſſum crimen, vel quia illiteratus, cui datus eſt Vicarius, aut Coadiutor per *c. illiteratos d. 39. & per Trid. ſeſſ. 21. c. 6. de reformat.* vel quia Epiſcopus iuſta ratione ei interdixit ne aliquos matrimonio coniungat; valide aſsiſtit matrimonio, quia eſt vere parochus, retinetque parochiæ titulum. *Rota Rodriquez, Henriquez.*

Ampl. concl. etiamſi parochus interdictus ne hos matrimonio cõiungat, eſſet parochus ad Epiſcopi nutum amouibilis; quia non adhuc eſt priuatus iuriſdictione parochiali. ita declaraſſe Cardinales referunt. *Salzedo, & Pet. Ledeſ.* loquendo de annuo Vicario. *Congregatio Cardin. Reſpondet valere matrimonium contractum coram parocho, cui interdictum eſt ab Epiſcopo ne interueniat.*

DISPVT. XXII.

Vtrum matrimonium factum coram Parocho communiter exiſtimato, non tamen habente verum titulum, ſit validum.

PRæmitto tripliciter cõtingere poſſe, vt aliquis titulo officij, vel beneficij deſtitutus ſit. Primo quia numquam habuit verum titulum, ſed coloratum, vel præſumptũ. v. g. ſi Epiſcopus conferat parochiam excommunicato, vel ſimoniaco occulto, vtroque n. caſu collatio eſt nulla. Secundo quia habuit verum titulum; eo tamẽ occulte eſt priuatus. Tertio q̃ñ numquam habuit titulum, nec etiam præſumptum, ſed ipſe ſe intruſit.

1. Concl. Geſta à Iudice Ordinario pertinentia ad vtrumque forum

rum, valida ſunt, ſi is Iudex habeat titulum putatiuum ex communi errore exiſtimatum legitimũ & à legitimo ſuperiore collatum. *l. Barbatius de off. prætoris c. infamis 3. q. 7.* alioquin ſequerentur grauiſſima inconuenientia, & ſcandala, ſi detecto impedimento omnia geſta per eum Iudicem reſcindenda forent: Hinc.

Infertur 1. non ſufficere errorẽ vnius, vel alterius coram eo Iudice putatiuo litigantis, quia in hoc caſu non ſequerentur inconuenientia, & ſcandala.

Infertur. 2. non ſufficere errorẽ ſolius Principis concedentis titulum, & exiſtimantis illum, cui concedit, eſſe habilem. *Bart. Bald. Maſcard.*

Infertur 3. non ſufficere errorem cõmunẽ craſſum, vel ſupinum, ſed oportere eſſe probabilem, qui ſcientiæ æquiparetur *c. 2. de conſtitutionibus in 6. Cardinalis Ant. Abbas, Anchar, Francus, Pariſius. Ang. Maſcardus.*

Sufficit tamen, ſi ſit communis error in eo loco, vbi actus geſtus fuit; quia ibi impedimentum erat occultum; quamuis alibi fuiſſet notorium. probatur, *ex l. Barbatius citata,* probabile n. eſt ſeruitutem, ob quam Barbatius Iudex eſſe non poterat in ſuo domicilio notoriã fuiſſe. *Ant. Abb. Decius, Neuo, Iaſon, Nau. Maſc. Philiar. Vgolin.* Imo licet eo in loco publicum fuit, & denunciatum impedimentum, ſi tantum temporis ſpatium interceſsit, vt iam ab hominum memoria lapſum ſit, & ita communiter ignoretur, valent geſta per eum Iudicem, quia error eſt communis, iuſtus, & probabilis. *Ant. Abb. Neuo Socinus.*

2. Concl. Geſta per Prælatum, vel parochum communi errore talem exiſtimatum, habentemque titulum à legitimo ſuperiore valent in conſcientia, vnde cõfeſsiones ab his factæ iterandæ nõ ſunt poſt detectam nullitatem, & hoc ad euitãda inconuenientia, & ſcandala. *Innoc. Hoſtienſis, Card. Abbas, Ioan. And. Roſſel. Ang. Sylu. Tab. Armil. Nau. Lopez, Humada, Greg. Lopez, Palud. Caiet. Metina, Petrus Soto. Palacios, Angles, Henriq. Arag. Vega.*

3. Concl. geſta à Iudice putatiuo etiam non Ordinario, ſed ad vnam, aut alteram cauſam delegato, valẽt *ex c. infamis 3. q. 7. & lib. 2. C. de ſent. & interloq. Abb. Ant. Imola, Fel. Dec. & alij. & ex Theol. Palud. Henr. & alij.*

4. Concl. geſta per habentem impedimentũ iuris diuini, aut naturalis *quamuis concurrant titulus putatiuus, & cõmunis error* ſunt prorſus nulla. vnde ſi non ſacerdos ſacramentaliter abſoluat, *quamuis communiter exiſtimetur ſacerdos, & verus parochus* abſolutio eſt irrita, & nulla. ratio quia ideo valent geſta per habentem titulum putatiuum, quia ius ciuile, & Canonicum ob publicam vtilitatem ſupplet defectũ cõcedẽdo ei iuriſdictionem. *l. Barbatius ff. de off. prætor. ibi. cũ populus Rom. etiam ſeruo potuiſſet decernere hanc*

aliunde inualidetur. nam ſi pœnitens habet copiam aliorum confeſſariorum, nec vrget neceſſitas confitendi, nec Cõfeſſarius eſt proprius parochus, nec fortaſſe eſſet expoſitus ad audiendas aliorum Confeſſiones, &c. in his, & ſimilibus peccat m. pœnitens cõfitendo excommunicato, etiam tolerato, quia tenetur occulte eum vitare, ideoque confeſſio eſſet tunc nulla non defectu iuriſditionis in Confeſſario, ſed ex parte obicis in pœnitẽte. Quod ſi per ignorantiam excuſatur pœnitens a p. m. erit valida Confeſſio.

10. Concl. adhoc vt geſta valeant per eum, qui eſt in poſſeſſione alicuius officij, non ſatis eſt communis error, ſed neceſſarius quoque eſt titulus collatus a ſuperiore, quamuis inualidus ſit ob aliquod vitiũ latens, alioquin geſta in vtroque foro ſunt inualida, & nulla, *communiter fatentur omnes*.

Debet autẽ titulus conferri non a quocumque ſuperiore, ſed a legitimo, qui poteſt conferre, vnde ſi a Prælato intruſo non habente prælaturam a ſuperiore delegetur cauſa, quamuis error communis ſit in perſona delegantis, tamen delegatio eſt nulla. *Bal. Sbrozius*. Item ſi quis delegaret in caſu, quo delegare non poſſet, non obſtante quod ſit legitimus ſuperior.

Nec ſatis eſt aliquem eſſe electũ qñ electio indiget approbatione, ſeu confirmatione ſuperioris, ſed requiritur confirmatio adhoc, vt verum, ſeu putatiuum titulum conferat *Inno. Anchar. Anto. Henric. Iaſ.*

Tandem ſi peccetur in electionis forma (eò quod omittatur ſolẽnitas iure præſcripta in electione vel collatione) geſta p electũ nõ valẽt. *Bart. Alber. Iaſ. Bellouiſo Maſcar.* accedente autẽ ſuperioris legitimi confirmatione valida ſit electio, & per conſequens titulum coloratum confert electo. *Io. And. Anchar.*

11. Concl. qñ quis ob delictum amittit officium ipſo iure, dum amiſſio occulta eſt, valẽt geſta per illum, quia eſt adhuc in poſſeſſione, qua priuandus non eſt, niſi cauſa cognita, *c. licet Epiſcopus de præbẽn. in 6. Io. And. Ant. Abb. Bal. Corneus Alex. Sil. Roſ. Nau. Tab. vterque Lop. Humada Vgol. Henr. Rod. Arm. Arag.*

Ampl. valere geſta, etiam quando de priuatione officij dubitatur. *Abb. Roſ. Sil. Tab.*

Dices quid iuris qñ priuatio officij eſt per ſententiã hominis quia per illam priuatur etiam poſſeſſione? pro quo ſit.

12. Concl. probabilius eſt dum priuatio, & hominis inhibitio eſt occulta valere geſta concurrente communi errore. *Bal. Iaſ. Maſc. Hẽriq.* qui adducit hos caſus. primo valere Confeſſionem factam approbato quamuis modo reuocatus ſit ab Epiſcopo, dummodo hæc reuocatio ignoretur. Secũdo Sacerdotẽ ad annum approbatum, ſi poſt annum reputetur communi errore approbatus, valide abſoluere. Tertio valere abſolutionem ſi quis per bullam reuocatam, cuius reuocatio

igno-

ignoratur in oppido, abſoluitur a reſeruatis. Addo quod mortuo Epiſcopo in longinquis, ſi Vicarius ignorans mortem admittat reſignationem ex ſpeciali mandato, valet reſignatio. *Rota Flamin. Germonius, Sbrozius*. Item ſi concedat literas dimiſſorias ad ordines, valent huiuſmodi litteræ, *ita Hēr.* licet poſtea re integra ſciatur mors Epiſcopi.

Item ſi Vicarius reuocetur ab Epiſcopo, eius autem reuocatio cōmuniter neſcitur, valent per eum geſta, licet ipſe Vicarius ſciat eius reuocationem.

13. Concl. Parochus ſi abſque titulo collato à legitimo ſuperiore eſt intruſus, non valet matrimoniū in quo ipſe, aut alter de eius licentia, aſſiſtit. Si vero titulum habuit a legitimo ſuperiore, *inualidum tamen ob vitium occultum*, valet matrimonium. *Henriquez, & Rodriquez.*

Ampl. 1. valere matrimonium quamuis contrahentes ſciant Parochum carere vero titulo.

Ampl. 2. qñ Parochus concedit licentiā aſſiſtendi matrimonio mero laico, qui communiter reputatur Sacerdos. quia eſt licentia data à vero ſuperiore, adeſt communis error, & impedimentum, ob quod fuit inualida, eſt iuris hum. quod ſuppleri poteſt per ius Canonicum, *vt ſupradictum eſt*.

Ampl. 3. qñ licentiam legitime conceſſam alicui Sacerdoti pro aſſiſtendo in matrimonio occultè reuocauit Parochus; ſtante communi reuocationis errore, valet matrimonium celebratum coram hoc Sacerdote.

Infert. 6. quamuis Parochus eò ipſo beneficium amiſerit, *vel quia intra annum non eſt promotus, vel quia aliud incompatibile beneficium adeptus ſit*, ſi matrimonio aſſiſtat, vel alter Sacerdos de eius licentia, valere matrimonium, quia non dum poſſeſſione ſpoliatus eſt. Idem quoque dicendum eſt, ſi priuatio Parochiæ fuit per ſententiam hominis. *Hēriquez, Rodriquez*, eo quo ſupradictum eſt modo.

Infert. 7. Deciſio huius quęſtionis in oppido ab'uit Parochus, Conuētus oppidanorum ſimplicē Sacerdotem ſubſtituit, qui per biennium Parochi munus obiuit, communi omnium opinione verus Parochus exiſtimatus; Deciſum fuit *a Sanch. noſtro D.* Sacramenta Confeſſionis & Matrimonij inualida fuiſſe, quia requirebant iuriſditionem, ideoq; prorſus iteranda, titulus enim præſumptus non fuit collatus à legitimo ſuperiore; prolem tamen ex matrimonijs præſumptis habitam fuiſſe legitimam ob bonam parentum fidem, *c. ex tenore qui filij ſint legitimi.*

14. Concl. valida eſt licentia, licet ficte conceſſa à proprio Parocho alicui Sacerdoti aſſiſtendi in matrimonio contrahendo, ideoque matrimonium coram hoc contractum eſt validum. Eadem dicas de confeſſione facta corā Confeſſario, cui ficte Epiſcopus licentiam audiendi confeſſiones dedit, abſolutio

enim

tendam non tenetur confeſſor, quia pœnitentes ægre ferunt confeſsi peccati memoriam refricari, & ex auditis in confeſsione, *vt ait D.Th.* non tenetur confeſſarius ad remedium adhibendũ extra illã. *ſil. Palu.*

DISPVT. XVII.

An contractum matrimonium ſine Parocho, & teſtibus ſit validum.

PRima concl. matrimonium in articulo mortis, vel in quacũq; neceſsitate contractum abſque parocho, & teſtibus eſt nullum *contra Verac. Capuam; & Veg. fatentur omnes ex Trid.* & hoc non obſtante quod contrahatur coram tota vicinia. *Neuo Henriq. Lop.* Neque in caſu maximæ, & vrgentiſsimæ neceſſitatis poteſt ſuper hoc diſpenſare Epiſcopus, *ex Trid. ſeſſ. 24. c. 1.*

2. Concl. infideles habitantes loca Chriſtianorum in quibus receptum eſt Trid. non tenentur contrahere coram parocho, & teſtibus etiam ſi Papa eſſet dominus illorum temporalis, quia Trid. eſt lex Eccleſiaſtica, & vt talis recepta a principibus Chriſtianis ergo non obligat ſubditos non baptizatos.

3. Concl. qui inuincibiliter ignorant decretum Trid. & abſque parocho, & teſtibus contrahunt faciunt nullum matrimoniũ, quia quò ad pœnam intrinſecam annullatio nis actus Eccleſia punit etiam ignorantes, non autem quò ad alias pœnas extrinſecas. *Imo Sot. Dec. Nau. Met. Rod. Henriq. Ledeſ.*

DISPVT. XVIII.

An matrimonium abſque parocho, & teſtibus ſit validum, vbi Trid. non dum eſt publicatum, & quid de tranſeuntibus illac.

IN aliquibus Galliæ partibus, in Polonia, & in alijs locis, in quibus non dum eſt publicatum Conc. Trid. ſi contrahatur matrimonium abſq; parocho, & teſtibus ab incolis illorum locorum dum illic habitant, erit validum; dicit n. Trid. ſuã conſtitutionem non habere effectũ niſi poſt triginta dies a publicatione ergo, &c. peccant tamen contrahentes in ijs locis ſi clandeſtine cõtrahant, quia hoc prohibetur de iure communi. Tota ergo difficultas eſt qñ Polonus, vel Gallus tranſit, v. g. per Hiſpanias, aut Hiſpanus per Poloniam, ibique cõtrahunt, an teneantur ſeruare hanc ſolemnitatẽ parochi, & teſtium: pro quo videndum eſt an peregrini teneantur legibus loci, per quem tranſeunt.

Et certum eſt eos teneri in tribus caſibus. Primo qñ hę ſunt æqẽ cũ legibus, & conſuetudinibus ſui oppidi. ſecundo quando deſerto proprio oppido habent animum mutãdi domicilium. tertio quando oritur ſcandalum ex fractione, & nõ obſeruantia illarum legum, & conſuetudinum. Pro reliquis vero caſibus ſit.

1. Concl. peregrini non tenentur legi-

legibus ipſius oppidi, per quod trã-ſeunt, vel in quo per modum hoſpi-cij reperiuntur, nam tranſiens, aut breui tempore diuertens ad locum, moraliter nõ dicitur eſſe in illo *l.q̃-ſitũ de legat.3.Spec.Io.Andr.Archid. Alex.Præpoſ.Turr.Hug.Roſ.Sil. Tab. Palac. D. Ant. Met. Led. Margar. con-feſſ. Palac. Angl. Veg.* & legis lator huius territorij non habet iuriſdi-tionem ſupra peregrinum tranſe-untem, qui non eſt ei ſubditus.

Contraria quoque opinio eſt val-de probabilis. *Hoſt. Abb. Landulf. Cardin.Præpoſ.Nau.Cou.Mexia Drie do Led. Alcoz. Henriq. Lud. Lop. Rodr. & alij*.

Ampl. concl. Peregrinum nec te-neri ſeruare leges cõmunes ſi quæ ſunt in ſua regione per deſuetudinẽ abrogatæ. ſic Mediolanéſis vbique exiſtẽs, ſemoto ſcandalo, ſi peregri-nus ſit, poteſt veſci carnib⁹ feria 5. cinerum, & Caſtellanus poterit die Sabathi edere inteſtina. *Palac. Pet. Led.* contrarium tenent. *Met. Rodr. Henriq.*

Limit. 1. concl. quoad ſollemnita-tes contractuum, quas tenẽtur ſer-uare forẽnſes iuxta conſuetudinem illius loci, vbi illos celebrant, *c.fin. de foro compet. Inn. Ant. Imo. Abb. Anch. Præpoſ. Cynus Bart. Bal. Fulg. Salic. Corneus, & alij*. Secus in con-tractu dotis, *l.exigere ff.de iudic.* in quo non attenditur mos loci vbi contrahitur, ſed viri qui contrahit, qua propter cenſetur celebratus ſecundum ſtatuta illius loci, in quo habet vir domicilium. *Bart. Fulg. Simanc Iaſ.* quid vero dicendum ſit de teſtamẽto, conſule *Cifuẽtes Burg. Roland. Azeb.* Hinc.

Infertur 1. contractum abſolute initum cenſeri celebratum iuxta conſuetudines, & ſtatuta loci, in quo celebratur *l. quod ſi nolit ff. quia aſſidua Bart. Abb. Ang. Sil. Mol.*

Infertur 2. forenſes contrahen-tes in loco hoſpicij teneri ad ga-bellas illius, quia ſunt onus conſe-cutiuum contractus. *Bal. Bertachi. Caiet. Sil. Arm. Met.*

Infertur. 3. forenſes vendentes tri-ticum teneri ſeruare pragmaticam illius loci, & prætium iuſtum ven-ditionis a lege taxatũ. *Met. Mexia.*

Limit. 2. concl. qñ legum tran-ſgreſſio cederet in damnum illius prouinciæ, aut oppidi, v.g. ſi ſint aliquæ leges prohibentes aliquid extrahi ex illo oppido, vel ne via-tores ibi commorentur niſi per tot dies in bonum illius oppidi. *Bart. Bal. Abb. Præpoſ. Mexia.*

Limit. 3. in vagis q nullibi habẽt ſedem, qui tenentur conſuetudini-bus loci, in quo obiter reperiun-tur, alioquin eſſent omnino exemp-ti ab omnibus ſtatutis, & conſue-tudinibus. *Sot.*

2. Concl. non requiritur animus perpetuò habitandi, *vt voluit Tur-rec. Hug. Met. Ledeſ. Angl. Palu. Roſ. Sil. Palac. & alij*, in aliqua regio-ne ac hos vt hoſpes teneatur ſerua-re leges illius, ſed ſatis eſt ſi ma-iori anni parte ſit ibi habitaturus, quia per hoc conſtituitur quaſi do-micilium ad ſacramenta recipien-

I da ne-

da neceſſarium, & adhoc vt poſſit Epiſcopus cum eo diſpenſare, *vt dicam diſp.23.* qua propter accedens eo animo ad aliquem locum tenetur prima die obſeruare conſuetudines illius loci. *Palac. Roſ. Sil. Margar. confeſſ.* & ſcholares tenentur legibus, & conſuetudinibus illius loci vbi commorantur.

3. Cõcl. neque tenẽtur peregrini ſeruare leges ſui domicilij, *ex c. 2. de cõſtitutionibus in 6. Abb. Felin. Lãdulf. Cardin. Imo Nau. Cou. Mexia, Mai. Driedo Ledeſ Suar. Henriq. & alij permulti.* Contrariũ quoq; eſt ſatis probabile. *Palud. D. Ant. Roſel. & alij.*

Ampl. concl. non obſtante quod illæ leges ſint de iure communi, & obligent peregrinos in ſua patria, per deſuetudinem vero ſint abrogatæ in oppido vbi hi reperiuntur. Hinc.

Infertur 4 Luſitanũ tranſeuntem per Caſtellam poſſe edere Sabatho inteſtina animalium, quamuis in Luſitania id ſibi non liceat. *Nau. Cou. Pedraza Henriq.*

Infertur 5. Sacerdotem Græcum tranſeuntem per Eccleſiam latinam poſſe in fermentato iuxta morem ſuæ patriæ, vel in azimo iuxta morem Eccleſiæ Latinæ celebrare. Eadem dicas de Sacerdote latino; quia tranſeuntes non tenentur legibus loci, per quem tranſeunt, nec abſentes tenentur legibus ſuæ regionis. *Suar.* Si vero inter Latinos ſint Eccleſiæ Græcorum, in quibus eorum ritus ſeruatur, & inter Græcos ſint Eccleſiæ Latinorum, tenetur quilibet ſuum ſeruare ritum.

Infertur 6. poſſe aliquem die feſto proficiſci ad exercendum ſeruitia in loco, vbi id feſtum non obligat. *Nau. Lop. Rodr.* An autẽ teneatur audire ſacrum antequam exeat. Reſpondent affirmatiue ſupra citati Doctores, quia conſcius impedimenti ſuperuenturi tenetur illud præuenire. Reſpondetur tamen eũ non teneri ſacrum audire qñ intra tempus opportunum ad illud audiendum *v.g. ante meridiem* ſit peruenturus ad locum, vbi feſtum non obligat, quia in proprio oppido vſque ad id tempus poterat auditionem ſacri differre.

Infertur 7 eum, qui diſcedit a loco vbi obſeruatur ieiunium poſſe in alio loco, in quem peruenit, cænare, & carnibus veſci *ſi ibi edantur* non obſtante quod tota die ieiunauit. Poteſt etiam ſi certo ſcit ſero ſe peruenturum ad locum vbi nõ ieiunatur mane, ante quã diſcedat, ſumere ientaculum. *Negãt vero aliqui, quia nondum extat cauſa excuſans, & hic poteſt mutare ſententiam, & non proficiſci.* Nullo tamen modo poteſt carnibus veſci donec eò perueniat vbi licite comeduntur.

Infertur 8. exeuntem a loco vbi non ieiunatur poſſe mane edere carnes, ſi ibi illa die comedantur, quãuis nocte peruenturus ſit ad domicilium vbi ieiunatur, poſt quam vero peruenit nequit veſci carnibus, ſed poteſt cœnare. Quod ſi nondum fregit ieiunium, tenetur illud ſeruare.

4. Concl.

4. Concl. Incolæ locorum, in in quibus Trid. non adhuc publicatum eſt tranſeuntes per oppida vbi eſt publicatum ſi abſque parocho, & teſtibus contrahant nullum faciunt matrimonium. *Pet. Led.* quia quilibet tenetur ſeruare ſolemnitatem contractus ſecundum conſuetudinem loci, vbi eum celebrat, *vt dictum eſt.*

5. Concl. incolæ locorum, in quibus obligat Trid. tranſeuntes per loca vbi illud non eſt receptum nō tenentur coram parocho, & teſtibus contrahere, quia peregrini non tenētur legibus domicilij. *Pet. Led.* contrarium tenent. *Rod. & Henriq.* quia Trid. inhabilitat contrahentes, & inhabilitas perſonæ comitatur perſonam quocumque ierit.

Ampl. concl. etiam ſi adirent ea loca in fraudem decreti Tridentini, vt ſcilicet libere poſſint ibi contrahere abſque parocho, & teſtibus, quia mala intentio facit ad peccatum, non vero ad actum annullandum. Hoc eſt contra *vtrumque Ledeſ. & Rodr.*

Vltima Concl. *quidquid dicant alij*, probabilius eſt validum eſſe matrimonium captiuorū apud infideles initum abſque parocho, & teſtibus quamuis in captiuitatem ſint aducti poſt receptionem Tridentini in ſua parochia, nec animum ibi permanendi habeant. *Palac.* Eadem dicas de mercatoribus Chriſtianis, qui ibi ſunt per modum hoſpitij, quamuis ſint incolæ locorum vbi Tridentinum obligat.

DISPVT. XVIIII.

An neceſſario debeat aſſiſtere proprius vtriuſque contrahentis parochus adhoc vt validum ſit matrimonium.

PRæmitto 1. aſſiſtentiam proprij parochi, vel alterius Sacerdotis de eius licentia eſſe de neceſſitate Sacramenti, ita vt eo deficiēte fit nullum matrimonium. *Trid. ſeſſ. 24.*

Præmitto 2. dum per bullā Cruciatæ conceditur licentia recipiēdi ſacramenta a quolibet Sacerdote, non intelligi eam de ſacramēto matrimonij, quod à proprio tātum parocho, vel de eius licentia, eſt miniſtrandum propter grauia, quæ ſequerentur incommoda. *Verac. Suar. Henr. vterque Led.*

Præmitto 3. ſufficere parochum alterius contrahentium, ſaltem illius, in cuius parochia celebratur matrimonium, *& ita aſſerit Nau. declaraſſe Congreg. Cardin.* ratio eſt, quia cui datur iuriſdictio dantur quoque ea, ſine quibus iuriſdictio exerceri nō poteſt. *l. 2. de iuriſd. omn. indic.* ergo ſi quilibet parochus poteſt ſuum ſubditū matrimonio coniungere, poterit cum alio non ſubdito cum coniungere quia matrimoniū non eſt niſi inter duos. *Spin. Seg. Salz. Henriq. Rod. Veg. vterque Led. Lop. Candel.*

Præmitto 4. duplicem eſſe iuriſditionem aliam contentioſam, & neceſ-

neceſſariam quando habet contradictorem, & exercetur in inuitos, & contendentes *l.inter ſtipulantes de verb.oblig.* Dicitur *cōtētioſa*, eo quod actor contendit contra reum. Dicitur *neceſſaria* quia reus in iudicium vocatus tenetur reſpondere. Altera iuriſditio eſt voluntaria, quæ exercetur in ſolos ſubditos volentes, vt eſt adoptio, emancipatio, manumiſſio, & ſimiles actus, qui non petunt iudicem pro tribunali ſedentem, *Rebuff. Maran.* Et hæc voluntaria iuriſditio quandoque aſſumit naturā contentioſæ, quando ſcilicet cum cauſæ cognitione neceſſario exerceri debet, v.g. ſi manumittens eſſet minor. *Albert. Mar. Soc.* Differunt vero inter ſe iſtæ iuriſditiones in hoc, quia contentioſa nequit exerceri a iudice extra proprium territorium, cum per eam iudici illius loci irrogetur iniuria; voluntaria vero vbique exerceri poteſt, quia cum non requirat cauſæ cognitionem, nec iudicem pro tribunali non eſt quod conqueratur alter iudex *l.2.de offic. proconſul. Couar.*

Præmitto 5. de licentia iudicis alieni territorij poſſe exerceri iuriſditionē contentioſam in illo territorio, quia volēti nulla irrogatur iniuria, & iudex in ſuos ſubditos habet iuriſditionē in habitu, & ſolus vſus actualis iuriſditionis ei ſuſpēditur in alieno territorio. *cōmuniter DD.* vltra vero hāc licentiā requiritur conſenſus vtriuſq; litigātis, inuiti n. non poſſunt extra territoriū trahi, *argumento c.2. & 6. Epiſcopus 9. quæſtione 2. Anton. Anchar. Henric. Abb. Alex. Soc. Iaſon Roſel. Sil. Nau. Vgol.*

Sciens autem iudex alieni territorij, & tacens, cum poſſit prohibere, cenſetur aſſentiri, *argumento l.ſæpe de re iudica: Alex. Vgol.* Item ſi vtraque pars ſcit territorium eſſe alienum, & poteſt prohibere, & nō prohibet. Quæ vſque dum diximus de contentioſa iuriſditione intelligenda ſunt de quaſi contentioſa, qñ ſcilicet iuriſditio voluntaria exercenda eſt cum cognitione cauſæ. His præmiſſis.

1. Concl. parochus alterius contrahentis poteſt valide aſſiſtere illius matrimonio in alterius contrahentis parochia v.g. parochus Caij poteſt aſſiſtere in parochia Mariæ vxoris, quia hæc eſt iuriſditio voluntaria, quæ vbiq; exerceri in volentes poteſt. *Henr. Rodr. Segu. Pet. Led. Candel. Bart. Led.* contra *Nau. Salze. Lop.* & ob eandem rationem valet matrimoniū qñ proprius parochus aſſiſtit in aliena parochia, ſeu Diœceſi. *Henr. Salz. Segu. Spino Rodr.* contra *Nau.* & ceſſante ſcandalo, non peccat parochus ibi aſſiſtens abſque licentia Ordinarij, aut parochi illius loci, ideoque puniēdus non eſt, quia nullo iure id vetitum eſt, nec per hoc, ius alterius parochi læditur. Contrarium tenet. *Henriq. Salz. Rodr.*

DE

DISPVT. XX.

An parochus aſſiſtens, aut alter de eius licentia, debeant neceſſario eſſe Sacerdotes.

CErtum eſt poſſe aliquem eſſe parochum licet adhuc non ſit Sacerdos; vel quia nõ dum eſt elapſus annus a die collationis beneficij *c. licet canon de elect. in 6.* vel quia ratione ſtudiorum Epiſcopus per ſeptennium dedit facultatem ne ad ſacerdotium promoueatur, *c. cum ex eo eod.* videndum eſt modo an parochus non ſacerdos valide aſſiſtat matrimonio? Reſpondent negat. *Nau. Rodr. Salz. Pet. Led. Verac.* & probant ex verbis Trid. quorum opinio eſt probabilis.

1. Concl. probabilius eſt poſſe parochum non Sacerdotem aſsiſtere matrimonio contrahendo Primo quia res eſt grauiſsima, & Trid. eã non expreſsit ergo voluit, vt ſatis eſſet non Sacerdos, vbi autem alter de licentia parochi aſsiſtit iubet eſſe Sacerdotem, *qui aliter quã præſẽte parocho, vel alio Sacerdote.* Item quia vndecies Trid. fecit mentionem de parocho, & numquam dixit eum debere eſſe Sacerdotem.

Tandem, quia parochus non Sacerdos poteſt omnia, quæ dicunt iuriſditionem *c. ſuffraganeis, & cap. tranſmiſſam de electione Nau. Henr. Veg. Pet. Led. Salze.* Poteſt etiam parochus non Sacerdos dicere, *ego vos coniungo*, hoc eſt contra *Pet. Led.* qui ait parochum peccare dicendo ea verba.

2. Concl. parochus non ſacerdos poteſt concedere licentiam cuicũque ſacerdoti, etiã ſimplici, adhoc vt matrimonio ſui ſubditi interſit, etiam ſi ipſe aſsiſtere non poſsit ſecundum priorem opinionem ſupra relatam. probatur a ſimili, quia parochus non ſacerdos poteſt dare licentiam religioſo miniſtrandi Euchariſtiam, & audiendi confeſsiones ſuorum ſubditorum, quæ ſacramenta per ſe miniſtrare nequit.

3. Concl. parochus, *ſiue Sacerdos ille ſit, ſiue non*, non poteſt dare licẽtiam nõ ſacerdoti adhoc vt matrimonio aſsiſtat: vnde aſsiſtente Diacono de licentia Ordinarij, aut parochi, matrimonium eſt nullũ, quia expreſſe ex Trid. habetur, *vel alio Sacerdote de ipſius parochi, vel Ordinarij licentia. Pet. Led. Rodr. Vega.* quod ſi præsbiter, qui aſsiſtit de licentia parochi, ſit excommunicatus, irregularis, vel quid ſimile, valet matrimonium, *vt dicemus diſp. ſequenti.*

DISPVT. XXI.

An parochus excommunicatus, ſuſpẽſus, irregularis poſſit valide aſſiſtere matrimonio, vel alteri licentiam aſſiſtendi dare.

PRima concl. matrimonium cõtractum coram parocho excõmunicato, ſuſpenſo, vel irregulari, etiam non tolerato, eſt validũ. Primo quia

mo quia præſentia parochi requiritur quaſi authoritatem præſtans matrimonio, ſed authoritatem præſtare actui non eſt actus iuriſdictionis ergo. ſecundo quia excommunicatus, ſuſpenſus, & irregularis, eſt verus parochus. *Nau. Salzedo Henr. Pet. Ledeſ. Vega, Metina*, nomine autem excommunicati non tolerati intelligimus denunciatos, aut notorios Clerici percuſſores cæteri autem excommunicati poſt Conc. Conſtantienſe dicuntur tolerati, cũ quibus communicare poſſumus.

2. Concl. ſi parochus excommunicatus, ſuſpenſus, &c. non toleratus cõcedat licentiam alteri Sacerdoti aſsiſtendi matrimonio, valida erit huiuſmodi licentia, quia nõ eſt actus iuriſdictionis, ſed potius iuris ſibi competentis ceſsionis, & per conſequens matrimonium ante hunc Sacerdotem contractum eſt validum. *Henriq; Vega, Metina*, contraria quoque opinio eſt ſatis probabilis, quam tenet. *Pet. Ledeſ. & colligitur ex Nau.*

3. Concl. non peccat parochus nõ toleratus aſsiſtens matrimonio, vel alij licentiam concedens, nec verba illa proferens, *ego vos coniungo*, nec ſponſos benedicens. *Caiet. & Bart. à Ledeſ.*

4. Concl. parochus ſacramentorum adminiſtratione interdictus, vel propter aliquod cõmiſſum crimen, vel quia illiteratus, cui datus eſt Vicarius, aut Coadiutor per c. *illiteratos d. 39. & per Trid. ſeſſ. 21. c. 6. de reformat.* vel quia Epiſcopus iuſta ratione ei interdixit ne aliquos matrimonio coniungat; valide aſsiſtit matrimonio, quia eſt vere parochus, retinetque parochiæ titulum. *Rota Rodriquez, Henriquez.*

Ampl. concl. etiamſi parochus interdictus ne hos matrimonio cõiungat, eſſet parochus ad Epiſcopi nutum amouibilis; quia non adhuc eſt priuatus iuriſdictione parochiali, ita declaraſſe Cardinales referunt. *Salzedo, & Pet. Ledeſ.* loquendo de annuo Vicario. *Congregatio Cardin. Reſpondet valere matrimonium contractum coram parocho, cui interdictum eſt ab Epiſcopo ne interueniat.*

DISPVT. XXII.

Vtrum matrimonium factum coram Parocho communiter exiſtimato, non tamen habente verum titulum, ſit validum.

Præmitto tripliciter cõtingere poſſe, vt aliquis titulo officij, vel beneficij deſtitutus ſit. Primo quia numquam habuit verum titulum, ſed coloratum, vel præſumptũ. v. g. ſi Epiſcopus conferat parochiam excommunicato, vel ſimoniaco occulto, vtroque n. caſu collatio eſt nulla. Secundo quia habuit verum titulum; eo tamẽ occulte eſt priuatus. Tertio qũ numquam habuit titulum, nec etiam præſumptum, ſed ipſe ſe intruſit.

1. Concl. Geſta à Iudice Ordinario pertinentia ad vtrumque forum

rum, valida ſunt, ſi is Iudex habeat titulum putatiuum ex communi errore exiſtimatum legitimũ & à legitimo ſuperiore collatum. *l. Barbatius de off. prætoris. c. infamis 3. q. 7.* alioquin ſequerentur grauiſſima inconuenientia, & ſcandala, ſi detecto impedimento omnia geſta per eum Iudicem reſcindenda forent: Hinc.

Infertur 1. non ſufficere errorẽ vnius, vel alterius coram eo Iudice putatiuo litigantis, quia in hoc caſu non ſequerentur inconuenientia, & ſcandala.

Infertur 2. non ſufficere errorẽ ſolius Principis concedentis titulum, & exiſtimantis illum, cui concedit, eſſe habilem. *Bart. Bald. Maſcard.*

Infertur 3. non ſufficere errorem cõmunẽ craſſum, vel ſupinum, ſed oportere eſſe probabilem, qui ſcientiæ æquiparetur *c. 2. de conſtitutionibus in 6. Cardinalis Ant. Abbas, Anchar, Francus, Pariſius. Ang. Maſcardus.*

Sufficit tamen, ſi ſit communis error in eo loco, vbi actus geſtus fuit; quia ibi impedimentum erat occultum; quamuis alibi fuiſſet notorium. probatur, *ex l. Barbatius citata,* probabile n. eſt ſeruitutem, ob quam Barbatius Iudex eſſe non poterat in ſuo domicilio notoriã fuiſſe. *Ant. Abb. Decius, Neuo, Iaſon, Nau. Maſc. Philiar. Vgolin.* Imo licet eo in loco publicum fuit, & denunciatum impedimentum, ſi tantum temporis ſpatium intercesſit, vt iam ab hominum memoria lapſum ſit, & ita communiter ignoretur, valent geſta per eum Iudicem, quia error eſt communis, iuſtus, & probabilis. *Ant. Abb. Neuo Socinus.*

2. Concl. Geſta per Prælatum, vel parochum communi errore talem exiſtimatum, habentemque titulum à legitimo ſuperiore valent in conſcientia, vnde cõfesſiones ab his factæ iterandæ nõ ſunt poſt detectam nullitatem, & hoc ad euitãda inconuenientia, & ſcandala. *Innoc. Hoſtienſis, Card. Abbas, Ioan. And. Roſſel. Ang. Sylu. Tab. Armil. Nau. Lopez, Humada, Greg. Lopez, Palud. Caiet. Metina, Petrus Soto. Palacios, Angles, Henriq. Arag. Vega.*

3. Concl. geſta à Iudice putatiuo etiam non Ordinario, ſed ad vnam, aut alteram cauſam delegato, valẽt *ex c. infamis 3. q. 7. & lib. 2. C. de ſent. & interloq. Abb. Ant. Imola, Fel. Dec. & alij. & ex Theol. Palud. Henr. & alij.*

4. Concl. geſta per habentem impedimentũ iuris diuini, aut naturalis *quamuis concurrant titulus putatiuus, & cõmunis error* ſunt prorſus nulla. vnde ſi non ſacerdos ſacramentaliter abſoluat, *quamuis communiter exiſtimetur ſacerdos, & verus parochus* abſolutio eſt irrita, & nulla. ratio quia ideo valent geſta per habentem titulum putatiuum, quia ius ciuile, & Canonicum ob publicam vtilitatem ſupplet defectũ cõcedẽdo ei iuriſditionem. *l. Barbatius ff. de off. prætor. ibi, cũ populus Rom. etiam ſeruo potuiſſet decernere hanc*

poteſtatem. Abb. Ang. Maſcar. Tab. Vgol. Pal. Caie. Palac. contra, *Iaſ. Alberic. Ripa Viuium Maſcard.* vnde:

Infertur 4. geſta per Pontificem ineligibilem (v.g. quia erat fœmina q̃ de iure diuino eſt incapax iuriſditionis) eſſe nulla, non obſtãte quod adſit communis error, & titulus coloratus. ſi autem Pontifex ſit baptizatus, & capax iuriſditionis, inualide tamen electus ob aliquod vitium occultum in ipſa electione, ſed habens titulum præſumptum cum communi errore, in hoc caſu geſta per ipſum valebunt, quia impedimentum eſt ſolius iuris humani, ſupra quod poteſt Eccleſia, ea n. tunc daret præſumpto huic Pontifici delegatam iuriſditionem ſicut dat Vicario Generali ſede vacante: Ordinariam vero dare non poteſt, quia hæc eſt de iure diuino, Nec Eccleſia eſt ſupra verum Pontificẽ. Nullam tamen habebit hic præſũptus Papa poteſtatem definiendi res fidei infallibiliter, quia hæc pertinet tantum ad verum Papam, & ad Conc. generale.

Infertur 5. ſi iudex vſu rationis careat, nihil prodeſſe ei communẽ errorem, quo eum eſſe ſanæ mentis, putaretur, quia hoc impedimẽtum eſt iuris naturalis.

5. Concl. omnia geſta per excõmunicatum occultum cum cõmuni errore ſunt valida, *argumento c. ad probandum de ſen. & re iud. Hoſt. Io. Andr. Ant. Neuo Abb. Bald. Cardin. Imo. Henric. Felin. Innoc. Archid. Sil. Tab. Caſtro Con. Capua Padill. Gutt. Maſcar. Sbrozius, Vgol. Ricc. Palu. D. Ant. Sot.*

Ampl. 1. poſt Conc. Conſtans. ad quemcumq; publice excommunicatum non denunciatum, nec publicum Clerici percuſſorem, quia Concilium primario fauet timoratis cõſcientijs, ſecundario tamen, & per accidẽs ipſis excommunicatis. *Fel. Nau. Con. Gutt. Vgol. Arm. Adria. Caie. Driedo Vict. Met. vterque Sot. Palac. Angl. Bann. Capua Candel. Ledeſ.*

Ampl. 2. quod geſta ab excommunicato denunciato, aut notorio Clericorum percuſſore in vno loco valeant in alio loco vbi id ignoratur, quia dum hi sũt occulti in hoc loco, dicentur tolerati ab Eccleſia propter communem errorem facti. *Nau. Philiar. Angl. Henr. Vgol. Vict.*

Ampl. 3. in denũciato etiã in eodẽ loco, vel notorio Clerici percuſſore, qñ tantum temporis tranſactum eſt, vt iam non recordentur amplius ciues illius excommunicationis, valent enim geſta per illum, *vt ſupra dictum eſt.*

Ampl. 4. in excommunicato, qui alium excommunicare poteſt, illũque ab excommunicatione abſoluere, dummodo ſit toleratus (vel non toleratus ignotus tamẽ in hoc loco vbi excommunicat, vel abſoluit, vel ſit notorius Clerici percuſſor, aut denunciatus in eodem loco, ſed per obliuionem non habitus vt talis) *Sot. pal. Lud. Lop. Archid. Innoc. Ant. Lapus Abb. Henric. Neuo Soc. Arm. Con. Maſcar. Driedo Vict. Henr.*

Bar.

Digitized by Google

Bar. Led. Cand. Rodr. Nau. Gutt.

Contrarium tenent, *gl. Ioa. And. Anchar. Ant. Card. Neuo Abb. Hoſt. Goff. Eleazar Soc. Sil. Ang. D. Ant. Led. Angl.* nempe excommunicatũ non poſſe alterum excõmunicare; & nõ poſſe ab excommunicatione abſoluere tenet *Goffr. Calder. Socin.*

Ampl. 5. in Epiſcopo excommunicato conferente non ſolum veros ordines, ſed etiam executionem ipſorum, *quidquid dicat Henriq. Palu. D. Ant. Rebuff. Cou. & alij*, quapropter ſic ordinatus nõ erit ſuſpenſus.

6. Cõcl. geſta per excõmunicatũ, denunciatũ, aut per notoriũ Clerici percuſſorem, *ſiue iudex ordinarius, ſiue delegatus ſit*, pertinentia ad iuriſditionem ſunt nulla. *c. exceptionẽ de except. c. aduerſus de immunit. c. 1. de officio vicar. in 6. Hoſt. Io. And. Frãcus Horoſcius Padilla Gutt.* quapropter peccat. m. contra iuſtitiam iudex ſic excõmunicatus ferens ſententiam vſurpando quam non habet iuriſditionem, & damnum inferens litigantibus *Caie. Sot. Henriq. Bann.*

7. Concl. geſta ab hæretico occulto, dum eſt communis error facti cum titulo vero, aut putatiuo, valida ſunt, quia hæreſis ſolo iure humano impedit. *Archid. Anchar. Bal. Iaſ. Roſel. Tab. Driedo Lud. Lop.*

Ampl. procedere concl. etiamſi hæreticus ſit publicus, & notorius, dummodo non ſit denũciatus, quia per Conc. Conſtant. prohibemur tantum excommunicatos non toleratos vitare. *Henriq.*

8. Concl. quamuis confeſſor nõ ſit parochus, ſed ex ſpeciali delegatione audiat confeſſiones, valet abſolutio data ab eo ſi excommunicatus toleratus ſit, & adſit titulus verus, aut putatiuus, & communis error excõmunicationis. Vnde non eſt diſcrimen inter parochum, & inter confeſſorem delegatum. *Caie. Nau. Met. Palud vterque Sot. Henr. Rodr. Lop.*

Contrarium tenet. *Henr. modo citatus Ang. Canus Angl. Lop. Driedo, & alij*, quorum opinio eſt quoque probabilis.

Ampl. concl. procedere quamuis hic Confeſſor ſit alibi denũciatus, hic autem vbi iuriſditionem exercet ignoratur, aut ſi hic denunciatur ſit, ſed ob tractum temporis penitus aboleta eſt huius excommunicationis memoria, *vt ſupra dictum eſt.*

9. Concl. non ſolum erunt valida geſta per excommunicatum toleratum reſpectu ignorãtiũ impedimentum, ſed etiam reſpectu ſciẽtium illud, vnde retractari non debent, quia excommunicatus toleratus habens putatiuum titulum cum communi errore habet veram iuriſditionem, nec tenemur eum vitare ergo geſta ab ipſo non ſunt annullanda. *Nau. Con. Adria. Met. Palac. Henriq. Cap. Lop.*

Ampl. concl. procedere etiam in Confeſſione ſacramentali, quæ valida eſt ex parte iuriſditionis cõfeſſarij habentis præſumptum titulum cum communi errore, niſi aliun-

aliunde inualidetur. nam ſi pœnitens habet copiam aliorum confeſſariorum, nec vrget neceſſitas confitendi, nec Cõfeſſarius eſt proprius parochus, nec fortaſſe eſſet expoſitus ad audiendas aliorum Confeſſiones, &c. in his, & ſimilibus peccat m. pœnitens cõfitendo excommunicato, etiam tolerato, quia tenetur occulte eum vitare, ideoque confeſſio eſſet tunc nulla non defectu iuriſditionis in Confeſſario, ſed ex parte obicis in pœnitẽte. Quod ſi per ignorantiam excuſatur pœnitens a p.m. erit valida Confeſſio.

10. Concl. adhoc vt geſta valeant per eum, qui eſt in poſſeſſione alicuius officij, non ſatis eſt communis error, ſed neceſſarius quoque eſt titulus collatus a ſuperiore, quamuis inualidus ſit ob aliquod vitiũ latens, alioquin geſta in vtroque foro ſunt inualida, & nulla, *communiter fatentur omnes*.

Debet autẽ titulus conferri non a quocumque ſuperiore, ſed a legitimo, qui poteſt conferre, vnde ſi a Prælato intruſo non habente prælaturam a ſuperiore delegetur cauſa, quamuis error communis ſit in perſona delegantis, tamen delegatio eſt nulla. *Bal. Sbrozius*. Item ſi quis delegaret in caſu, quo delegare non poſſet, non obſtante quod ſit legitimus ſuperior.

Nec ſatis eſt aliquem eſſe electũ qñ electio indiget approbatione, ſeu confirmatione ſuperioris, ſed requiritur confirmatio adhoc, vt verum, ſeu putatiuum titulum conferat *Inno. Anchar. Anto. Henric. Iaſ.*

Tandem ſi peccetur in electionis forma (eò quod omittatur ſolẽnitas iure præſcripta in electione vel collatione) geſta p electũ nõ valẽt. *Bart. Alber. Iaſ. Bellouiſo Maſcar.* accedente autẽ ſuperioris legitimi confirmatione valida fit electio, & per conſequens titulum coloratum confert electo. *Io. And. Anchar.*

11. Concl. qñ quis ob delictum amittit officium ipſo iure, dum amiſſio occulta eſt, valẽt geſta per illum, quia eſt adhuc in poſſeſſione, qua priuandus non eſt, niſi cauſa cognita, *c. licet Epiſcopus de prebẽn. in 6. Io. And. Ant. Abb. Bal. Corneus Alex. Sil. Roſ. Nau. Tab. vterque Lop. Humada Vgol. Henr. Rod. Arm. Arag.*

Ampl. valere geſta, etiam quando de priuatione officij dubitatur. *Abb. Roſ. Sil. Tab.*

Dices quid iuris qñ priuatio officij eſt per ſententiã hominis quia per illam priuatur etiam poſſeſſione? pro quo ſit.

12. Concl. probabilius eſt dum priuatio, & hominis inhibitio eſt occulta valere geſta concurrente communi errore. *Bal. Iaſ. Maſc. Hẽriq.* qui adducit hos caſus. primo valere Confeſſionem factam approbato quamuis modo reuocatus ſit ab Epiſcopo, dummodo hæc reuocatio ignoretur. Secũdo Sacerdotẽ ad annum approbatum, ſi poſt annum reputetur communi errore approba⁹, valide abſoluere. Tertio valere abſolutionem ſi quis per bullam reuocatam, cuius reuocatio igno-

ignoratur in oppido, abſoluitur a reſeruatis. Addo quod mortuo Epiſcopo in longinquis, ſi Vicarius ignorans mortem admittat reſignationem ex ſpeciali mandato, valet reſignatio. *Rota Flamin. Germonius, Sbrozius*. Item ſi concedat literas dimiſſorias ad ordines, valent huiuſmodi litteræ, *ita Hēr.* licet poſtea re integra ſciatur mors Epiſcopi.

Item ſi Vicarius reuocetur ab Epiſcopo, eius autem reuocatio cōmuniter neſcitur, valent per eum geſta, licet ipſe Vicarius ſciat eius reuocationem.

13. Concl. Parochus ſi abſque titulo collato à legitimo ſuperiore eſt intruſus, non valet matrimoniū in quo ipſe, aut alter de eius licentia, aſſiſtit. Si vero titulum habuit a legitimo ſuperiore, *inualidum tamen ob vitium occultum*, valet matrimonium. *Henriquez, & Rodriquez*.

Ampl. 1. valere matrimonium quamuis contrahentes ſciant Parochum carere vero titulo.

Ampl. 2. qñ Parochus concedit licentiã aſſiſtendi matrimonio mero laico, qui communiter reputatur Sacerdos. quia eſt licentia data à vero ſuperiore, adeſt communis error, & impedimentum, ob quod fuit inualida, eſt iuris hum. quod ſuppleri poteſt per ius Canonicum, *vt ſupradictum eſt*.

Ampl. 3. qñ licentiam legitime conceſſam alicui Sacerdoti pro aſſiſtendo in matrimonio occultè reuocauit Parochus; ſtante communi reuocationis errore, valet matrimonium celebratum coram hoc Sacerdote.

Infert. 6. quamuis Parochus cō ipſo beneficium amiſerit, *vel quia intra annum non eſt promotus, vel quia aliud incompatibile beneficium adeptus ſit*, ſi matrimonio aſſiſtat, vel alter Sacerdos de eius licentia, valere matrimonium, quia non dum poſſeſſione ſpoliatus eſt. Idem quoque dicendum eſt, ſi priuatio Parochi fuit per ſententiam hominis. *Hēriquez, Rodriquez*, eo quo ſupradictum eſt modo.

Infert. 7. Deciſio huius quæſtionis in oppido abſuit Parochus, Conuētus oppidanorum ſimplicē Sacerdotem ſubſtituit, qui per biennium Parochi munus obiuit, communi omnium opinione verus Parochus exiſtimatus; Deciſum fuit *a Sanch. noſtro D.* Sacramenta Confeſſionis & Matrimonij inualida fuiſſe, quia requirebant iuriſditionem, ideoq; prorſus iteranda, titulus enim præſumptus non fuit collatus à legitimo ſuperiore; prolem tamen ex matrimonijs præſumptis habitam fuiſſe legitimam ob bonam parentum fidem, *c. ex tenore qui filij ſint legitimi.*

14. Concl. valida eſt licentia, licet ficte conceſſa à proprio Parocho alicui Sacerdoti aſſiſtendi in matrimonio contrahendo, ideoque matrimonium coram hoc contractum eſt validum. Eadem dicas de confeſſione facta corã Confeſſario, cui ficte Epiſcopus licentiam audiendi confeſſiones dedit, abſolutio enim

enim ab eo data eſt valida, *quidquid dicat Metina.* quia adeſt præſumptus titulus cum communi errore.

Vltima Concl. ſi ſint diuerſæ opiniones an aliquis ſit legitimus miniſter matrimonij, aut cōfeſſionis, vel licentia eis conceſſa ſit legitima, vel Priuilegium Bullæ ſit reuocatum, vel extendatur ad illum caſū, &c. & opinio affirmās nō eſſe legitimum miniſtrum, aut licentiā non eſſe ſufficientem, &c. ſit coram Deo vera, ſi veritas illa latet, & oppoſita opinio probabili ſapientū opinione reputatur probabilis; confeſſiones factæ, & matrimonia celebrata coram tali miniſtro, vel virtute talis priuilegij, valent, quia eſt communis error, tituluſq; præſumptus collatus à legitimo ſuperiore, & defectus illius iuriſdictionis, aut licent æ poteſt ſuppleri per ius humanum. *Henriquez.*

DISPVT. XXIII.

Qualis habitatio in Parochia ſufficiat adhoc vt Parochus iuriſditionem acquirat aſſiſtendi in matrimonio.

PRæmitto 1. pro Sacramento Ordinis recipiendo ſtatutum eſſe per *cap. cum nullus de temp. ordinand. in 6.* proprium Epiſcopum eſſe illum, de cuius Diœceſi eſt oriundus promouendus, vel in qua beneficium obtinet, vel domicilium habitationis habet.

Præmitto 2. ad domicilium cōparandum non ſufficere qualemcūque habitationem, ſed ſimul requiri animum perpetuo ibi habitandi alias nec per decennium cōparabitur, nec per aliud lōgius tēp᷑. Quod ſi animus perpetuo habitādi interſit, ſtatim ac quis incipit habitare, acqrit domicil.ū *l. domic. ff. ad municipa Hoſt. Fel. Francus, Abb. Ang. Syl. Nau. Auiles, Greg. Lopez, Menochus, Henr. & alij.* Ad domicilium vero deperdendum non ſufficit ſola mutatio animi perpetuo manendi, ſed opus eſt vt mutetur domicilium. quia res per quaſcumq; cauſas naſcitur per eaſdē deperditur, *c. 1. de reg. iur.* ſed domicilium acquiritur animo, & facto ergo, &c.

Præmitto 3. ad domicilium originis non ſatis eſſe naſci in aliquo oppido, in quo parentes domiciliū nō habebant, ſed cauſſa negocij expediendi aderant; tunc n. partus fingitur natus in Ciuitate, in qua parentes habitabant. *l. filios C. de manueip. Bart. Abb. Rodul. Barbatius, Rebuffus, Ripa Baldus, Cinus Pet. Ag. Alber. Sylu. Nau. Greg. Lopez. Azebedo, Guttier. Maſcar. Enriquez.* etiamſi decennio, & vltra ibi ſteterint parentes. *Lopez Azeb. Salzedo.*

Præmitto 4. hoc diſtare inter domicilium originis, & habitationis, quod illud eſt immutabile; quia eſt naturale. naturalia enim ſunt immutabilia, hoc autem eſt voluntarium, proprioque facto poteſt mutari. *Menoch. & reliqui DD.* his ita præmiſſis ſit.

1. Concl. parochus ſolius originis

nis non cẽſetur proprius parochus requiſitus a Trid. pro aſſiſtendo in matrimonio contrahendo, ideoque ſi aſſiſtat, aut alteri licentiam aſſiſtendi concedat, matrimonium ita contractum erit nullum, quia nomine domicilij in dubio non venit domicilium originis, *Franc. Domin. Anchar. Alex.* & vagi poſſunt a quouis parocho ſacramenta recipere, nec curatur de domicilio originis ergo. Hanc ſententiam tenent. *Federicus Anchar. Celſus, Menoch.*

2. Concl. parochus illius, qui habitat in parochia figens ibi domicilium, poteſt eundem in matrimonium cum quauis coniungere.

3. Concl. q̃n quis recreationis gratia, vel ad ruralia exercenda, *per far le vendemie, il notricato, &c.* ad breue tempus habitat in aliquo oppido non fit illius oppidi parochianus, vnde parochus oppidi nõ poteſt eius matrimonio aſſiſtere. *c. is qui de ſepult. in 6.*

4. Concl. ſcholares, mercatores, mercennarij, ſollicitatores in curia qui ratione peſtis, aut belli alibi aufugiunt, ibique ad certum tempus ſunt habitaturi, ſi maiori anni parte ibi commorentur fiũt parochiani illius loci quò ad omnia ſacramenta recipienda, excepto ſacramento ordinis, vnde parochus illius loci poteſt eos in matrimoniũ coniũgere. *Federicus, Anchar. Abb. Roſel. Selua Vbaldis, Rebuff. D. Ant. Cardin. Ang. Sil. Bertachi. Grab. P. Mol.* & videntur tenere ij DD. qui aſſerunt ratione huius habitationis poſſe Epiſcopum diſpenſare cum ſcholaribus in votis. ita *Alcozer, Angles, Arag. Enriquez. Rodriquez,* & in caſibus, & irregularitatibus per Trid. *ſeſſ. 24. c. 6.* Epiſcopis cõceſſis. Durum eſt n. vt ſcolaſtici, & alij, qui maiori parte anni, imo & multis annis in aliqua Diœceſi habitant, non poſſint ibi matrimonio coniungi. Cõtraria tamen ſententia eſt probabiliſsima, quam tenent. *Franchus, Ioan. And. Ant. Hoſt. Dominicus, Ang. Sylu. Tab. Aloyſius, Abbas, Greg. Lopez, Cucus, Calder. Henric. Nau. Rota, Enriq. Rodr. Segura, Pet. Ledeſ. & alij.* Hinc.

Infertur 1. non opus eſſe expectare, vt maiori anni parte in parochia hi habitent, ſed ſtatim ac animum habitandi habent in maiori parte anni poſſunt matrimonio cõiungi; quia per hoc fiunt veri Parochiani. *Card. Rebuffus, Sylu. Tab.*

Infertur. 2. ſi mulier coram Parocho ſuæ Parochiæ nubat, & ad viri Parochiam ſe transferat; ſi nullum inueniatur matrimoniũ, ideoque iterandum ſit, etiam eadem die, non poſſe coram eodem Parocho, ſed coram Parocho viri iterari, quia facta mutatione Parochiæ ſtatim deſijt eſſe Parochiana illius, cum habuerit animum habitandi in Parochia viri, & domicilium mutauerit.

Infertur 3. pro Sacramento Ordinis, quod ſi alienigena ſe transferat in aliquam Diœceſim animo habitandi perpetuo, cœperitque habitationem, *quamuis ſtatim mutet*

ani-

animũ, poteſt tamẽ ad ordines promoueri ab Epiſcopo illius Diœceſis, ſi nõ dũ actu mutauit habitationem; quia ſemel acquiſitum domicilium non deperditur ſola animi mutatione, niſi actu relinquatur.

Infertur 4. quod licet, nec per Religionis Priuilegia, nec virtute Bullæ Cruciatæ a quouis poſſit miniſtrari Euchariſtia in die Paſchatis *Parocho excepto* poteſt tamen ea miniſtrari vagis, aduenis, & peregrinis, qui nec domicilium, nec animum habitãdi habẽt. qua propter excommunicatio lata in Clementia prima non ligat Religioſũ miniſtrantem alieno Religioſo ſine licentia Prælati illius, cum non ſit ſubditus parocho, nec Prælatus Religionis veniat ſub nomine parochi. *Roſel. Ang. Caiet. Armil. Tab. Nau. Rodr. Enriq. Suar.*

Nec obſtat Decretum Eugenij IV. peregrinos ſcilicet adipiſci incolatũ quoad confeſſionem, & communionem tẽpore Paſchatis, quãuis per modicum tempus ſteterint; quia hoc fuit in fauorem peregrinorum ad tollendos ſcrupulos; non tamen eos ſubiecit talibus parochis, ſed reliquit iuris communis diſpoſitioni. *Rodr. & Enriquez.*

Infertur 5. mercenarios ad breue tempus locantes operas, ſi diſtent à ſua Parochia, poſſe virtute Bullæ, aut Priuilegiorum Religionis recipere Euchariſtiã, &c. in die Paſchatis. *Enriquez, Ledeſ & alij.*

DISPVT. XXIIII.

An duplicem habens Parochiam poſſit indifferenter corã alterius Parocho contrahere.

PRima Concl. quando quis duplicem habet Parochiam habitationis, & æqualiter in vtraq; habitat, *v.g. hyeme in vna, æſtate vero in altera*, poteſt coram Parocho vtriuſque contrahere, *c. 2. de ſepult. in 6.* quia idem eſt Parochus ad cõfeſſiones audiendas, & ad matrimonio aſſiſtendum, atqui cum vtroque poteſt ipſe confiteri. ergo, & coram vtroque contrahere. *Hoſt. Abb. Roſella, Ang. Nau. Sylu. Tab. Cucus, Palud. Gabr. D. Ant. Enriquez, & alij* hæc vero æqualis habitatio non debet eſſe mathematica, ita vt in puncto conſiſtat, ſed morali quodam modo. Cõtra hanc Concluſionem (*nempe contrahi debere ſolum coram eo, cuius Parochia tunc tempoꝛis inhabitatur, eſt Palud. Gabr. D. Ant. Roſella, Ang. Sylu. Tab. Margarita, Cuccus, &c.*

3. Concl. qñ duo Parochi in ſolidum alicui Parochiæ præſunt, poteſt alter, altero inuito, miniſtrare Sacramenta, intereſſe matrimonio, alijque aſſiſtendi licentiam dare; quia par in parem non habet Imperium, *c. innotuit de elect.*

DI-

DISPVT. XXV.

Quis ſit Proprius Vagorum Parochus pro matrimonio, & quinam dicantur Vagi.

PRæmitto 1. vagos dici, qui nullibi certam ſedem, ac domicilium habent, ſed hinc, inde vagantur, *l. eius qui manumiſit ff. ad municip.* Item qui priſtinum domiciliũ omnino deſerẽtes nauigant, vel inde faciunt quærentes vbi ſe collocẽt *l. eius qui eod. Celſus, Goffred. Hoſt. Henriq. & alij.* Item, qui relicto priori domicilio nauigant ad domicilium, ad quod deſtinauerunt peruenire, & vſque dum eò perueniãt dicuntur vagi, *l. eius qui eod.*

Item qui relicta Parochia nõ dũ ſtatuit ad quam ſit migraturus, ſed quærens domum, interim in aliqua Parochia hoſpitatur, hic dicetur vagus reſpectu Parochiarum illius oppidi. *l. 1. de his qui deiecerunt.* Itẽ qñ relicta priori Parochia, quis ad aliam ſe transfert, interim, ſi hoſpitetur in aliqua alia Parochia, dicetur ſimiliter vagus, quia priſtina deſerta eſt, & noua non dum eſt acquiſita.

Præmitto 2. Vagos poſſe cuicũque Parocho fateri; quia non eſt maior ratio de vno, quam de alio, cum nulli ſubdantur, & vbique poſſint pro delictis alibi cõmiſsis puniri. *Goffred. Hoſt. Henricus, Rebuff. Roſella, Ang. Sylu. Turrecr. Tab. Nau. Ricc. Palud. D. Ant. Caiet. Vict. Ledeſ. Margarita, Enriquez, Rodr. & alij.* Nec tenentur fateri Parocho, in cuius Parochia obiter inueniuntur, *vt placuit Hoſt. Rebuffo, Ang. Gabr. Petro Soto, & alijs.*

1. Concl. Parochus non poteſt vagorum matrimonio intereſſe, niſi diligenti inquiſitione præmiſſa, & obtenta Ordinarij licentia. *Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 7.* quod decretum extenditur etiam ad alienigenas alibi habentes fixum domiciliũ, pro quibus coniungendis diligens inquiſitio, Ordinarijque licentia præmittenda eſt, niſi forenſis ea ætate in locum contractus aduenit, qui non poterat matrimonium inire, quo caſu ſolus Parochus abſque licentia Ordinarij poteſt eum coniungere.

Limit. concl. in ijs, qui vagantur mutantes Parochiam intra idẽ oppidum, qui quamuis dicantur vagi, tamen ad eos coniungendos non requiritur licentia Ordinarij, quia in illo oppido ſunt noti, nec de his loquitur Trid.

2. Concl. qñ alter ſolus ex contrahentibus eſt vagus, aut forenſis, requiritur eadem inquiſitio, & licẽtia, quia militat eadem ratio Trident. Ordinarius autem, cuius licẽtia petenda eſt, erit Epiſcopus, Vicarius Generalis, Prælatus habens iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & Vicarius eiuſdem.

3. Concl. quicumque Parochus poteſt matrimonio vagorum intereſſe, cum nullam certam habeant Parochiam, etiamſi in fraudem pro-

proprij Parochi quis vagaretur, hoc eſt cõtra. *Bart.Ledeſ.& Vegam.*

Limit.Cõcl.quando alicubi eſſet Confeſſor pro vagis deputatus, *vt fertur eſſe in Compoſtella*, ex priuilegio Pontificis, tunc enim coram illo deberent vagi contrahere,quia ille eſt proprius eorum Sacerdos.

Dixi *ex Priuilegio Pontificis*, *&c.* nam Epiſcopus non poteſt tollere libertatem, quam habent Vagi illi nõ ſubditi per ius commune. Hinc.

Infertur quod ſi quis priſtinum domicilium deſerat nauigans animo acquirendi nouum, poteſt coram quocumque Parocho contrahere, quia nulli eſt ſubditus. Item qui primam deſeruit Parochiam quærens aliam, poteſt interim coram quocumque parocho contrahere.

4.Concl. ſi alter contrahentium ſit Vagus, alter vero incola, poteſt quilibet parochus eos matrimonio coniungere, quia ad valorem matrimonij, *vt dictum eſt diſp.19.* ſat eſt quilibet contrahentium parochus, ſed quilibet eſt parochus vagi ergo &c. hoc eſt contra *Pet.Ledeſ* Quilibet etiam parochus poteſt dare licentiam alteri Sacerdoti ad eos coniungẽdos iuxta *Trid.ſeſſ.24.c.1.*

5. Concl. parochus, qui abſque debita inquiſitione, & licentia Ordinarij coniungit vagos peccat. M. quia violat præceptum Concilij in re graui, & venit ſuſpendendus per triennium. *c fin. de clandeſt. deſponſ. Pet Ledeſ & Hẽriq.* Itẽ peccat.mortaliter Sacerdos, q ex ſola parochi licentia vagorum matrimonio intereſt. Eadem dicas de coniungente forenſes, aut quando alter tantum eſt forenſis.

6. Concl. matrimonium vagorum contractum coram parocho nõ præmiſſa debita inquiſitione, nec Ordinarij licentia petita, Valet, quia Trid. ſolum præcipit parochis vt hanc licentiam petant, non autem facit decretum irritans matrimonium, ſola enim præſentia parochi, & duorum teſtium eſt de eſſentia illius. *Veracrux, Henriquez, Pet. Ledeſ.* Idem dic qñ alius Sacerdos ſolius parochi licentia obtenta intereſt tali matrimonio, peccat. n. tunc m. ſed valet matrimonium.

DISPVT. XXVI.

An Religioſi in nouis Indijs poſſint aſſiſtere matrimonio abſque licentia Parochi.

PRima concl. Religioſi munus Parochi obeũtes in Indijs,poſſunt abſque alia Ordinarij licentia matrimonio coniungere ſibi ſubditos in locis ſignatis,vel ſignandis à ſuis ſuperioribus ex priuilegio Pij V. Item aduenas, & conuenas, *quali vengono da diuerſi loci*,ſi ibi taliter habitent, vt parochiani efficiantur. Item & vagos, quia ij ſubditi ſunt cuicumque parocho, cui ſe ſubmittunt. *Verac.*

4. Concl. ij qui in locis,vbi Religioſi munus parochi obeunt non habitant, nec vagi ſunt, ſed habent pro-

proprium domicilium, carent tamen parocho, poſſunt coram Religioſis per eorum domicilium trãſeuntibus contrahere. colligitur, ex forma Priuilegij Pij V. Imo *Henriq.* ait ex tacita licentia Papæ idẽ poſſe aliũ Sacerdotem apud Indos, vbi non adeſt proprius Parochus.

Licentia autem hæc concedi debet Religioſis à ſuis Prælatis in capitulis Prouincialibus, vt ex forma Priuilegij habetur, ideoque Religioſi nõ habentes Capitulum Prouinciale in illis locis non habent dictam poteſtatem. *Rodriquez tom. 99. reg. q. 35.* nec fratribus alterius Prouinciæ poteſt Capitulum Prouinciale cõmittere hanc poteſtatẽ. Nõ per hoc tamẽ eſt neceſſariũ fratres perſonaliter præſentari, nec nominatim à Capitulo deſignari, ſed poteſt Capitulum Prouinciale decernere, vt omnes fratres, quos deſignauerit Prouincialis, Prior, Vicarius, &c. ex tunc ſint deſignati ab ipſo Capitulo; quia reuera ipſum Capitulum aſſignat in hoc caſu, & licentiam confert. *Rodr.*

Capitula autem Prouincialia non poſſunt ſignare oppida Fratribus ad prædictam poteſtatem exercendam; ſed Epiſcopus, Prorex, vel Gubernator oppidi, quo aſsignato, Capitulum Prouinciale commendat Fratribus curam illius oppidi, & cum his ita aſsignatis non poſſunt Epiſcopi aliquid innouare auferendo iuriſdictionem, quæ conceſſa eſt à Papa, *omnia habentur ex Rodriquez vbi ſupra q. 34. & 35.*

5. Concl. ſi Indi parochum proprium habeant *quamuis ſit abſens*, Religioſus in alio loco Parochi miniſterium exercens, & illac tranſiens non poteſt aſsiſtere eorum matrimonio. *Veracrux.*

6 Concl. ij Religioſi coniungentes vagos tenẽtur petere licentiam ab Ordinario, vt diſponit *Trid. ſeſſ. 27. de matrimonio c. 7.* non obſtante Priuilegio Pij V. quod nõ intelligitur præiudicaſſe Tridentino matura deliberatione facto. hoc eſt contra. *Veracrux.*

DISPVT. XXVII.

An Archipresbyter Cathedralis poſſit in tota Diœceſi intereſſe matrimonio.

PRima Opinio ait poſſe; quia eſt Parochus totius Diœceſis, & cenſetur Vicarius Epiſcopi ad audiendas omnium confeſſiones illius Diœceſis, *c. officiũ de officio Archip. 16. Archid. Franchus Hoſt. Ioan. And. Ant. Card. Abb. Imola, Ripa, Rebuffus, Roſella, Sylu. Ang. Armilla, Greg. Lopez, Cucus, Guttier, Lancel. Sbrozius, Margarita.*

Melius tamen, loquitur. *Palud. D. Ant. Sylu. & Tab. v. d.* qñ Archipræsbyteratus eſt quædam præbẽda, cui ex officio eſt annexum audire Confeſſiones omnium illius Diœceſis; tunc cenſetur proprius Sacerdos in tota illa Diœceſi, ſecus, qñ hoc habet ex commiſſione Epiſcopi; tunc n. verba delegatio-

K nis

nis inſpicienda ſunt. Vnde fortaſſe olim Archipræsbyteri tam amplã poteſtatem habebant, modo tamen Archipræsbyter Eccleſiæ Cathedralis poteſt miniſtrare Sacramẽta in ſua Parochia, & ſimiliter ſuorũ ſubditorum matrimonio aſſiſtere.

DISPVT. XXVIII.

Quis cenſeatur Ordinarius ad aſſiſtendum matrimonio, aliique licentiã aſſiſtendi dandum, vltra proprium Parochum.

PRima concl. poteſt Archiepiſcopus in ſua Diœceſi, & Epiſcopus in ſua matrimonio aſſiſtere, vel alteri licentiam dare ad aſſiſtẽdum eo quo ſupra dictum eſt modo quia Ordinarij ſunt ſuperiores parochis.

2. Concl. Archiepiſcopus nequit aſſiſtere matrimonijs ſubditorum ſuffraganei, quia nõ eſt Ordinarius ipſorum, nec habet iuriſditionem ſupra illos niſi ex appellatione. *c. paſtoralis de officio ordin. Henr. Led. Rod. Spino Segur.* qua propter Epiſcopo nolente aliquos coniungere, poteſt Archiepiſcopus cauſa cognita, eos coniungere, vel alteri cõiungendos remittere. *Spino Segur. Rodr. Abb.* (ſi tamen ſententia Archiepiſcopi tranſierit in rem iudicatam quã poterat de iure canonico appellari. *c. non ſolum c. concertationi de appella. in 6.* pendente enim appellationis termino nihil valet quicquid iudex appellationis agit *c. non ſolum eo.* ſi vero Archiepiſcopus, aut Epiſcopus in ſua Diœceſi, aliquos velint cõiungere, lite mota, valet matrimoniũ, etiamſi pars aduerſa appellaret, quia ſunt Ordinarij, & aſſiſtentia in matrimonijs contrahẽdis nõ eſt actus iuriſditionis, ideoque non poteſt per appellationem ſuſpendi.

3. Concl. capitulum, ſede vacante, poteſt aſſiſtere matrimonio, vel alteri licentiam dare, *c. his quæ, & c. cum olim de maior. & obed.* Poteſt quoque Abbas Eccleſiæ nulli Epiſcopo ſubiectæ, quia habet iuriſditionem quaſi Epiſcopalem, & ordinariam. *Cou. Henr. & communiter omnes.* vnde Epiſcopus non poteſt coniungere ſubditos horum Abbatum in Eccleſia ſibi non ſubdita.

4. Concl. Cardinales poſſunt in Eccleſijs ſui tituli contrahentes coniungere, quia ibi habent iuriſditionem quaſi Epiſcopalem *c. his quæ de maior. & obed. Nau. Rodr. Henr.* Poteſt etiam Legatus Papæ non ſolum a latere, ſed etiam quicumque in prouincia ſuæ legationis, quia eſt Ordinarius in illa. *c. 2. de off. legati in 6.* quia legatus poteſt in prouincia quicquid poteſt Epiſcopus in Diœceſi. *Speculator, Anchar. Abb. Silua Roſel. Tab. Arm. Greg. Lop. Gutt. Henriq. Mol.* & ſic poteſt confeſſiones audire. *Hoſt. Henric. Ant. Card. Io. And. Ripa Turrec. Roſel. Sil. Nau. Ang. Greg. Lop. Lancell. Gutt. Cucus, Sbrozius, Ricc. Henr. Margar.*

DI-

DISPVT. XXVIIII.

An Vicarius Epiſcopi, & aliorum habentium iuriſditionem quaſi Epiſcopalem ſit Ordinarius.

PRima Concl. Vicarius generalis Epiſcopi habet iuriſditionẽ ordinariam, quia habet eam a canone, *c.2.de off.Vicar. in 6. Communiter DD.* Itẽ Vicarius Capituli ſede vacante. *Pauinus, Sbrozius, Henr.* & Vicarius habentium iuriſditionem quaſi Epiſcopalem *Cucus.* Imo quoties in aliquo decreto mentio fit Ordinarij, *niſi ſubiecta materia aliud poſcat*, intelligitur non tantũ Epiſcopus, ſed etiam omnes habẽtes iuriſdictionem ordinariã. *Franeus, Dominicus. Abbas, Imola, Dec. Sylu. Nau. Guttier.* & nomine Ordinarij venit Vicarius Epiſcopi, Capituli, & Abbatis iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentis.

2. Concl. ſi Epiſcopus vnica cõmiſſione dum conſtituit Vicarium, committit illi aliquem, aut aliquos caſus, erit Vicarius Ordinarius etiam quoad hos caſus commiſſos. *c. tranſlato de conſtitutionibus*, quia dignius trahit ad ſe minus dignum *c. quid in dubijs de conſecrand. Eccl.* ſi autem diuiſim, & ſeorſim ei committit aliquos caſus, eſt iuriſdictio delegata: niſi in commiſſione fiat ex preliamentio Vicariatus, ſiue in ſalutatione, ſiue in progreſſu, v.g. *Vicario noſtro committimus, &c. vel poteſtatem alijs per nos commiſſam extendimus, &c.* in hac, & ſimili formula tota iuriſditio erit ordinaria. quia datur annexa, & acceſſoria ordinariæ; *Ioan. Andr. Beroius Sbrozius*, & in ijs caſibus, in quibus Vicarius eſt delegatus datur appellatio ab ipſo ad Epiſcopum. *Anchar. Franc. Maran. Cucus. Sbrozius*, in alijs vero non.

3. Concl. Vicarius Foraneus, eſt delegatus; quia habet iuriſdictionẽ ab Epiſcopo non autem à Canone, qua propter ab ipſo ad Epiſcopum poteſt appellari *c. ſuper quaſtionum de officio delegati. Card. Imola, Hoſt. & communiter DD.*

Ampl. concl. etiamſi conſtituatur ad vniuerſitatem cauſarum in certa Diœceſis parte. *Bart. Card. Abbas, Neuo. Rebuff. Fel. Maran. Tab. Cou. Pax, Ant. Gabr. Sbroz.* contra. *Sylu. & B. Ant.*

4. Concl. ille dicetur Vicarius Generalis, qui gerit vices Ordinarij cõſtituentis illum in eodem loco, & tribunali, in quo ſolet ipſe Ordinarius ius dicere. *Bart. Rebuff. Mara. Couar. & alij.* Vnde Vicarius conſtitutus in aliqua ſpeciali parte Diœceſis, licet ſit in Ciuitate, in qua reſidet Epiſcopus, non erit Vicarius Generalis ſed foraneus, & delegatus. *Card. Sbrozius*, qui aſſerit dici etiam Vicarium Generalẽ, ſi in ſolis ſpiritualibus tantum, aut temporalibus inſtituatur.

5. Concl. poteſt Vicarius Generalis ex officio audire Confeſſiones omnium Diœceſanorum, & concedere alijs licentiam audiendi, neq;

Digitized by Google

adhoc eſt neceſſaria ſpecialis commiſſio. Hoc eſt contra. *Hoſt. Archid. Ioan. And. Anchar. Abb. Alber. Beroium, Sot. Sbroz, & alios.* Quorum ſententia eſt probabilis. Ratio concluſionis eſt, quia eſt Ordinarius, & vere Prælatus in tota Diœceſi Parochis ſuperior, & conſtituit vnum tribunal cum Epiſcopo, eiuſq; perſonam repræſentat. *c. 2. de cõſuetud in 6. & c. Romana de appellat. in 6. Hoſt. Ioan. And. Ant. Anchara. Card. Abbas, Henriq Rebuff. Roſel. Sylu. Ang. Ripa, Iacobus, de cochis, Nau. Greg. Lopez. Gabr. Palac.*

Ampl. cõcl. ad Vicarios Capituli ſede vacante, & ad Vicarios Abbatum habẽtiũ iuriſditionẽ quaſi Epiſcopalem, *vt ſupradictum eſt.*

6. Concl. Poteſt Vicarius Generalis ex generali inſtitutione Vicariatus intereſſe matrimonio, & alij committere vt interſit. *ex Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matr.* vbi ait poſſe aſſiſtere Parochum, vel alium Sacerdotẽ de licentia Ordinarij, ſed Vicarius Epiſcopi eſt Ordinarius ergo, &c. Secũdo, quia ex generali cõmiſſione Vicariatus poteſt cognoſcere de cauſis matrimonialibus, ergo à fortiori poteſt aſſiſtere matrimonio. *Nau. Henriquez Salz. Segora, Spino, Rodr. Flam. & alij.*

Ampl. ad Vicarios habentium iuriſditionem Epiſcopalem, & Vicarios ordinum militarium in ſuis Vicarijs. *Enriq.*

Vltima concl. Foraneus Vicarius non poteſt aſſiſtere matrimonio, nec alij licentiam aſſiſtendi dare. Secus quando matrimonialiũ cauſarum cognitionem delegatam ab Epiſcopo habet. *Segura.*

DISPVT. XXX.

An ſi Vicarius Epiſcopi ſit reuocatus vel excommunicatus, & reuocationem aut excommunicationem ignoret, valide aſſiſtat matrimonio.

TRipliciter poteſt ceſſare Vicarius, primo morte Epiſcopi, ſecundo per excommunicationem, tertio per reuocationem ab Epiſcopo factam. hoc præmiſſo ſit.

1. Concl. iuriſditio Vicarij Epiſcopi, mortuo Epiſcopo, ipſo facto omnino ceſſat; & ideo, omnia, per ipſum geſta ſunt nulla, quia eſt idẽ tribunal, & reputatur eadem vtriuſque perſona *c. 2. de conſuetudine in 6. & c. Romana de appellationibus in 6.*

Ampl. 1. quoad negotia etiã cepta, quæ perfici non poſſunt à Vicario poſt mortem Epiſcopi. *Abbas, Rebuf. Bertach. Couar. Ant. Cuc Sbroz.*

Ampl. 2. etiamſi reuocatio per mortem intimata non ſit Vicario. *Feli. Flam.* quod habet locum alijs ſcientibus mortem Epiſcopi. At ſi communiter ignoretur mors, valent interim geſta per Vicarium, quamuis ipſe ſciat mortem Epiſcopi, *vt diximus diſp. 22.*

2. Concl. ſuſpenſa iuriſditione Epiſcopi per excommunicationem *vel quia denunciatus fuit, vel quia*

notorius Clerici percuſſor, eſt ſuſpenſa eius Vicarij iuriſditio, quã propter geſta per eos ſunt nulla, *c. 1. de officio Vicarij in 6. cõmuniter DD*

Ampl. 1. procedere quoad negotia cœpta ante Epiſcopi excõmunicationem. *Hoſt. Ioan. And. Dom. Anchar. Franc. Tab.* cõtra *Armillam Riccar. & Sylu.*

Ampl. 2. quando Epiſcopus eſt interdictus, vel ſuſpenſus. *Bertach. Rebuf. Cucus, Sbroz*, dummodo, ſit denunciatus ſecus vero quando ſuſpenſio, & interdictum illius non ſunt denuntiata.

Quamuis autem excommunicato Epiſcopo ſuſpendatur iuriſditio Vicarij, adhuc tamen verus Vicarius eſt quoad iuriſditionem habitualem; ſicut, & ipſe Epiſcopus; vnde ſi cauſa delegetur ab alio Vicario Epiſcopi, poteſt eam cognoſcere, cum iuriſditio in ea cauſa non dimanet ab Epiſcopo. *Clement. 2. de reſcriptis Card. Anchar. Fel. Sbrozius.*

3. Concl. ſuſpenſa iuriſditione Epiſcopi per excomunicationem, aut ſuſpenſionem denunciatam poteſt eius Vicarius valide intereſſe matrimonio, alijque id committere quia non eſt actus iuriſditionis, *vt diximus diſp. 21.* qui vero cenſent eſſe actum iuriſditionis conſequenter debent dicere non valere matrimonium ſic contractum.

4. Cõcl. Epiſcopus ſuſpẽſus, vel interdictus, vel excõmunicatus denũciatus, aut notorius Clerici percuſſor ſi inſtituat Vicariũ, aut Parochũ, vel Vicecuratũ, & hic aſsiſteret matrimonio, vel alij cõmitteret ad aſsiſtendum matrimonium ita contractum eſt nullum; quia illa inſtitutio eſt actus iuriſditionis, quæ facta ab excommunicato nihil valet. Eadem dicas quando Parochus in ipſa inſtitutione eſſet excommunicatus.

Nec valet dicere; eo ipſo quod Epiſcopus inſtituit Parochum conferre illi licentiam aſsiſtendi matrimonio, ergo eo aſsiſtente, validum erit ex doctrina iã relata. quia Reſpõdetur directe cõferri offitiũ Parochi, indirecte, conſecutiue, & acceſſorie licentiam intereſſendi. Vnde deficiente principali corruit acceſſorium.

5. Concl. ſi Vicarius ſit reuocatus ab ipſo Epiſcopo, & reuocatio nota ſit Vicario, nec adſit communis error, geſta per ipſum ſunt irrita. Vnde ſi matrimonio aſsiſtat, vel alij ad aſsiſtendum committat, nihil valet tale matrimonium. Si autem ipſe reuocationem ignoret, quamuis non ſit communis error, valent geſta per ipſum donec reuocatio ipſi intimetur. *Barius Selua. Bertach. Rebuff. Rolandus, Sbrozius, Flam. Cucus, Hermonius, Bart. Bald. Abb. & Alber.* ſibi cõtrarij, *Riccar. Roſella, Sylu. Armiila Henriq.* non obſtante quod culpa ſui ſit reuocatus, quia hęc nõ debe alteri nocere.

Dices an ſatis ſit quæcumque notitia reuocationis in Vicario, v.g. ſi fide dignus caſu ſciens reuocationem annunciet Vicario?

Reſpondent affirm. *Archid. Dominicus, Frã. bus, Feli. Bertac. Sbroz.*

6. Concl. non ſatis eſt qualiſcũque noticia reuocationis in Vicario ſed exigitur vt fiat per Epiſcopum, aut per eius Epiſtolam, vel per aliũ nomine Epiſcopi procuratorem, aut nuncium ad id deſtinatum. nam per quas cauſas res naſcitur per eas diſſoluitur, *c. 1. de reg. iur. Barius, Rebuff. Cue.* Eadem quoque dicas de reuocatione delegati.

DISPVT. XXXI.

An Parochi, Delegati, & Vicecurati poſſint alteri licentiam ad aſſiſtendum matrimonio concedere.

PRæmitto 1. quod ordinariam habens poteſtatem poteſt eam delegare, quia propriam habet, & radicatam iuriſditionem. Delegatus vero, quia tantum habet vſumfructum iuriſditionis non poteſt eã ſubdelegare. Excipitur ſolum Delegatus Principis ſupremi *c. fin. de officio deleg. & c. cum cauſam de appell. & l. a iudice eo.* Delegatus vero ad vniuerſitatem cauſſarum reputatur quaſi ordinarius, qua propter ſubdelegare poteſt, non vniuerſitatem cauſarum, ſed vnam, aut alterã cauſam, *argumento l. 1. ff. quis, & a quo Roſ. Sil Tab. Nau. Cou. Henriq. Lop. & communiter fatentur omnes.* At delegatus ad generalitatem cauſſarum nullam ſubdelegare poteſt. *Ang. Salic. Henr.* contra *Azebe.*

Præmitto 2. dici delegatum ad vniuerſitatem cauſarum quã ei genus cauſarum committitur ſub vno nomine collectiuo, licet ſit ſubalternum, aut reſtrictum quò ad tẽpus, & locum v. g. committo tibi omnes cauſas toto hoc anno 1624. occurrentes, aut omnes cauſas vſque ad florenos 25. aſcendentes, vt eſt in baiulo noſtro Meſſanenſi, aut omnes cauſas in tuo oppido occurrentes *Bart. Azeb. Bal. Ang. Bertach Salicet.* quia licet commiſſio ſit ſpecialis quò ad locum, eſt tam. vniuerſalis quò ad cauſas.

Ampl. 1. etiamſi indefinite committerentur cauſæ huius, vel illius territorij abſque eo quod addatur dictio *omnes*.

Ampl. 2. etiamſi committantur omnes cauſæ mutui talis territorij, quia mutuum eſt genus continens ſub ſe multas ſpecies. *Bal. Alex. Soc. Bertach.* Nec opus eſt vt fiat mentio territorij, *vt placuit Bal. Iaſ. Azeb.* ſed ſufficit quemlibet fieri delegatum vniuerſalem quò ad cauſas, & perſonas. *Bar. & Soc.*

Quando delegatio eſt generalis quò ad cauſas, ſed ſpecialis quò ad perſonas v. d. committo tibi omnes cauſas incidentes inter Titium, & Caium. Hic debet potius dici delegatus ad generalitatem, quam ad vniuerſitatem cauſſarum. *Guiller. Bal. Salic. Alex. Ang. Bertach. Azeb.* contra *Bart. & Orſcium.* Dicetur vero delegatus ſpecialis quã commiſſio ei facta eſt certarum cauſarum

inter

inter certa perſonas, in tali Caſtro v.g. ſi delegentur decem cauſæ in tali territorio, & ſimilia. *Bald. Ang. Soc.*

Præmitto 3. delegatum inferioris principe poſſe ſubdelegare qñ Ordinarius delegans conceſſit illi ſubdelegandi poteſtatem, licet non ſit delegat⁹ ad vniuerſitatē cauſarū quidquid dicat *Card. n. Im. Alex. Bolognetus, Francus, Domic.* quia tunc ipſe ordinarius videtur ſubdelegare *l. vnum ex fam. de legat. 2. gl. fin. c. is cui de officio deleg. 6.*

Imo ſufficit tacita tantum licentia Ordinarii. *Alex. Iaſ. Felin. Nau. Maran.* qñ ſcilicet Ordinario ſciente, & patiente delegatus ſubdelegaret; hæc enim ratihabitio de præſenti iuriſditionem confert. Item ſi ex vſu, aut ex coniecturis appareret id velle Ordinarium. *Nau.* Nō tamen poteſt delegans Ordinarius dicere, *ſubdelega nomine meo*, quia poteſtas ſubdelegandi non poteſt fundari in perſona delegati. *Felin.*

Præmitto 4. nullum delegatum, etiamſi ſit a Principe ſupremo, poſſe ſubdelegare cum facultate ſubdelegandi, cum a contrario minimus Ordinarius hoc poſſit facere *Abb. Arch. Io. And. Alex. Bertach. Maranta Caccialupus Tab. Villalobos Mandoſ. Bolognet. Azeb. Grat.*

Præmitto 5. quod delegatus inferior a principe ad vnam cauſam non poteſt totam illam ſubdelegare, neque articulum illius continētem iuriſditionem, poteſt tamen articulum nudi miniſterij (v.g. cōmittitur alicui captura teſtium: vſque dum interrogatoria non ſint facta, teſteſque examinati, & approbati ſēper eſt iuriſditionalis cauſa, quæ committi non poteſt ſubdelegato; examinatis autem teſtibus, eſt nudum miniſteriū id quod remanet peragendum, quod ſubdelegari poteſt. *Inoc. Bertoldus, Hoſt. Ioan. And. Ant. Abb. Neuo, Enriq. Felin. Anchar. Bart. Bald. Salicet. Alex. Socinus, Caccial. Rebuf. Iaſon. Bertach. Maranta. Nau. Tab. Auenda. Azebedo, Grati.*

Præmitto vltimo quod quamuis Ordinarius nequeat totam iuriſditionem in conſulto Principe delegare. *l. penul. de officio præſid. Alex. Felin. Marant. Azeb.* poteſt tamen ad breue tempus ex aliqua iuſta cauſa. Vnde parochus non poteſt in perpetuum inconſulto Epiſcopo, parochiam alteri demandare. *c. qui vero de præben. & c. cum ex eo de elect. in 6. Nau. Greg. Lop. & alij.* hoc autem breue tempus erit ſpacium trium hebdommadum. *c. ſi quis in Clero 7. q. 1.* & probatur ex Trid. *ſeſſ. 23. c. 1.* vbi ſtatuit parochos non poſſe abeſſe niſi per duos, aut tres menſes ex licentia Epiſcopi, vbi ſpatium duorum mēſium habetur tamquam tēpus longiſſimum requirens licentiam Ordinarij. His præmiſſis ſit.

1. Concl. parochus, qui beneficium parochiale habet, poteſt delegare alteri Sacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio cū facultate ſubdelegandi, quia eſt Ordinarius.

2. Concl. parochi, qui præficiũtur toti parochiæ per Ordinarium, vel quia proprius parochus non eſt ſacerdos, vel quia eſt abſens, vel qa ipſe Epiſcopus eſt immediatus parochus, vt eſt in Ciuitate Sanctæ Luciæ Reuerendiſsimus Dominus meus D. Antonius Francus fœlicis, ac ſanctæ M. poſſunt delegare aſsiſtentiam matrimonij alij ſacerdoti contra. *Sot. & Barth. Led.* ita defendit. *Card. Imo. Bon. ſ. Rebuff. Ang. Sil. Tab. Nau. Adr. D. Ant. Metina, Alcoz. Henriq.*

3. Concl. hi parochi delegati ad vniuerſum parochiæ curam nõ poſſunt alteri omnem curam, etiam ad breue tempus, committere, ſed tãtum aliquas cauſas, quia delegatus ad vniuerſitatem cauſarum non poteſt omnes cauſas delegare, ſed tãtum vnam, aut alteram *Nauo Abb. Bertol. Iaſ. Bar. Io. And. Bald. Albεric. Marant. Roſ. Sil. Con. Azeb. Vgol. Lud. Lop.*

Limit. 1. concl. qñ conſuetudo eſſet in contrarium, v. g. quod hi vicecurati ad breue tempus abſentes ſubſtituant delegatum ad omnia ſacramenta in parochia miniſtranda, quia Epiſcopus hoc ſciens videtur tacite dare facultatem ſubſtituendi, quam conſuetudinem vbique ſeruari aſſerunt. *Adrian. & Met.* in Meſſanenſi autem Diœceſi ita ſeruatur. Quapropter ſic ſubſtitutus a Vicecurato poteſt ſubdelegare licentiam aſsiſtendi matrimonio alteri Sacerdoti, quia ſtante conſuetudine, & tacita Epiſcopi licentia, hic ſubdelegatus nõ eſt Vicecurati, ſed Epiſcopi delegatus ideoque ſubdelegare poteſt, *cum ſit ad vniuerſitatem cauſarum*, vnam cauſam.

4. Concl. parochi inſtituti ad vniuerſitatem cauſarum, quamuis poſſint delegare licentiam aſſiſtendi matrimonio, & alia ſacramenta faciendi, non poſſunt tamen dare facultatem ſubdelegato ad hoc vt alterum ſacerdotem ſubdeleget, *vt dictum eſt ſupra*, poſſet tamen Vicecuratus dicere ſubdelegato, *ex nũc do facultatem aſſiſtendi matrimonio illi Sacerdoti, quem tu aſſignaueris.*

5. Cõcl. qñ parochus præſens aſſumit Vicarium vt illum adiuuet, hic Vicarius non poteſt delegare, quia non cenſetur parochus ei conceſsiſſe omnes ſuas vices. *Henr. Henriq. Nau.*

6. Concl. ſi Epiſcopus, aut eius Vicarius Generalis committat Sacerdoti, vt recipiat informationẽ, ac teſtes de habilitate contrahentium; qua recepta eos coniungat matrimonio, non poteſt hic committere alteri capturam informationum, his tamen expeditis, poteſt alteri ſacerdoti aſsiſtentiam in matrimonio committere, quia hæc non eſt actus iuriſditionis: patet ratio ex dictis, quia eſt articulus, cauſæ nudum miniſterium continens.

Vltima Concl. Sacerdos delegatus ad aſsiſtendum alicui matrimonio non poteſt ſubdelegare, ſiue ſit delegatus parochi, ſiue Epiſcopi

quia

Digitized by Google

quia eſt delegatus ad vnam cauſam & cum non ſit a Principe ſupremo non poteſt totam illam cauſam ſubdelegare.

DISPVT. XXXII.

An prohibente Epiſcopo, aut Synodo quod parochus non det licentiam niſi approbato, teneat matrimonium ſi aliter ſubdeleget parochus.

Concluſio. Matrimoniũ corã parocho proprio, vel delega to ad vniuerſam curam parochiæ, vel de eius licentia coram alio Sacerdote contractum, validum eſt, quamuis Epiſcopus præceperit eis ne tali matrimonio aſsiſtant, nec per ſe ipſos, nec per ſubſtitutos, & quamuis conſtitutio Synodalis interdixerit parochis, ne dent licentiã aſsiſtẽdi aliis Sacerdotibus, quã approbatis ab Epiſcopo, & is, cui data eſt licentia aſsiſtendi non ſit ex approbatis. *c. 2. de matr. contracto cont. interdictum Eccleſiæ.* Ratio quia hanc poteſtatem habent parochi, eorumque delegati à Trid. & Confirmatur quia Trid. interdicit parochis, ne abſque licentia Epiſcopi vagorum matrimonio interſint, & tamen ſi contra Concil. prohibitionem interſint, validum eſt matrimonium vagorum. ergo à ſimili, non obſtante interdicto Epiſcopi, ſeu Synodi valebit matrimonium contractum coram parocho, ſeu vicecurato ſic interdicto. *Pet. Led. Rod. Salz. Deciſio Rotæ. 750.* Secus vero qñ Epiſcopus, aut conſtitutio Synodalis irritaret expreſſe aliter geſta.

DISPVT. XXXIII.

An præcipiente Epiſcopo ne Parochus coniungat certas perſonas, niſi facta certa monitione, &c. valeat matrimonium Parocho eas coniungente abſque præuia monitione, &c.

Prima Concl. ſi Epiſcopus, aut parochus concedat licentiam ſacerdoti ad aſſiſtendum matrimonio cum conditione quod ſponſis præcipiat, ne conſument illud ante denunciationes, ſi ille aſſiſtat, idq; non moneat; validum eſt matrimonium, quia illa forma in mandato, non pertinet ad licentiæ eſſentiã, ſed ad inſtructionem Sacerdotis; ad hoc vt ſciat quid moniturus ſit.

2. Concl. commiſſione facta Sacerdoti, vt interſit matrimonio præmiſſis denunciationibus, ſi ijs omiſſis intereſt; valet matrimoniũ *quando nullum adeſt impedimentũ dirimens*, quia dum in commiſsione exprimitur forma iuris communis non inducitur noua forma, & conditio, ſed admonetur ad ſeruandam antiquam, qua prætermiſſa, non irritatur actus alias validus. *Card. Imo. Bonif. Archid. Innoc. Abb. Felin. Nau. Couar.* Secus tamen qñ formæ iuris communis adderetur aliquis limi-

limitatus modus, *v.g. cōmitto tibi, vt conferas beneficium Petro, ſi per ſolertem indaginem inueneris eſſe idoneum*: modo eſt limitatus modus, & noua forma, vnde ſi omittatur indago diligens, eſt nulla collatio beneficij.

A ſimili in caſu noſtro, quando in commiſſione dicitur. *Coniunge matrimonio Bertam cum Petro, ſi per ſolertem indaginem inueneris non eſſe impeditos*, viciatur actus, ſi nulla fiat indago: ſi autem diceretur, *ſi eos inueneris idoneos*; nec inducitur noua conditio *Cand. Paulus, Imo. Fel. Bonifatius, Couar. Abb.*

DISPVT. XXXIIII.

An Priuatus Sacerdos de licentia Parochi, valide extra Parochiam matrimonio aſſiſtat.

PRæmitto 1. quamuis intereſſe matrimonio non ſit actus iuriſditionis, reduci tamen ad iuriſditionem voluntariam; atque ita poſſe proprium Parochum illum exercere extra Parochiam, *vt dictum eſt diſput. 19.*

Præmitto 2. iuriſditionem volūtariā delegatam poſſe extra territorium exerceri; quia textus indiſtinctè loquuntur, nec limitant in iuriſditione ordinaria, aut del. gara. *Rebuf. Coſmas Corſetus, Corraſius, Lambert. Couar. Menoch. Sbroz. Cacus, Plam. Germonius, & alij.* aſſerentes Vicarium ex delegatione officij poſſe extra Diœceſim beneficium conferre.

Fauet etiam *Ripa, Ledeſ. Angl. Bart. Ledeſ. Filiar. D. Ant. Roſel. Sylu.* aſſerentes Confeſſores delegatos, etiam regulares, poſſe extra Diœceſim audire ſubditos confitentes non obſtante. *Clem. Dudum de ſepulturis.*

Concluſio non tantum proprius Parochus, ſed etiam quilibet Sacerdos de illius licentia poteſt valide aſſiſtere matrimonio extra Parochiam, quia iuriſditio voluntaria poteſt valide non ſolum ab Ordinario, ſed etiam à delegato extra territorium exerceri.

Dices an ſit limitata licentia ſi parochus dicat Sacerdoti, vade domum Mariæ, & ibi aſſiſte eius matrimonio, vel coniunge matrimonio Petrum, & Mariam in Eccleſia mea, vel concedo tibi vices meas ad aſſiſtendum matrimonio in mea Parochia.

Reſpondeo negatiue, quia hæc ſunt cauſſa demonſtrationis, & non reſtrictionis, & ſenſus huius vltimæ formulæ eſt, *Do tibi licentiam ad coniungendos meos Parochianos eodem, quo ego poſſum modo.*

DISPVT. XXXV.

An licentia conceſſa per Parochum debeat eſſe expreſſa, an vero ſufficiat tacita.

PRæmitto 1. duplicem poſſe eſſe licentiam tacitam per ratihabitionem. Quædam de futuro, quando ſcilicet creditur parochum cum ſciue-

ſciuerit ratum habiturum. Quędam de præſenti, vel de præterito, quando ante, vel tempore quo miniſtratur ſacramentum adeſt conſenſus tacitus, & interpretatiuus parochi aliquo ſigno externo manifeſtatus v. g. ſi in præſentia Prælati conſiteatur ſubditus alicui, vel contrahit coram eo matrimonium, Prælatuſque videt, ac tacet, cum poſſit facile impedire. Item ſi duo parochi ſint ita familiares, vt alter ſciens ſuos parochianos alteri fateri, aut coram eo contrahere, gaudet, & ſchedulas confeſſionis, nominumque contrahentium, & annotationes accipiat.

Præmitto 2. *expreſſum*, dici non ſolum cũ manifeſtis verbis aliquid exprimitur, vt do tibi licentiam aſſiſtendi matrimonio, ſed etiam qñ ſub generali verborum ſignificatione compræhenditur. *Bar. Rip. Alci. Tiraq. Mol. Menoch.* Hæc autem expreſſa licentia pro vt contra diſtinguitur a tacita, & præſumpta, Alia eſt de futuro, Alia de preſenti, ſeu præterito.

Præmitto 3. licentiam ſpecialem poſſe ſumi dupliciter, primo vt diſtinguitur cõtra generalem, eaq; eſt qñ ſpecifice datur licentia aſſiſtendi matrimonijs. ſecundo pro vt eſt ſpecialiter expreſſa, licet non ſit in ſpecie expreſſum matrimonium, vnde ſatis eſt ſi cõpræhendatur ſub generali verborum ſignificatione, v. g. quando datur licentia alicui ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia.

1. Concl. non requiritur licentia ſpecialis ad matrimonium, vt diſtinguitur cõtra generalẽ, ſed ſatis eſt generalis, quam parochus concedit Sacerdoti, v. g. ad exercendum in parochia ea, quæ ad curã animarum ſpectant. probatur, ex *ſeſſ* 24. *c.* 1. *Trid. vel alius Sacerdos de licentia parochi.* diſpoſitio autem generalis generaliter eſt intelligen a *c. ſi Romanorum d.* 19. *Nau. Rota Salz. Rod. Henriq.*

Ampl. non obſtante quod Epiſcopus, aut conſtitutio Synodalis id interdixerit. *Rota* aſſerens ita declaraſſe Cardinales.

2. Concl. ſi parochus eſt præſens, conceditque alicui Sacerdoti licentiam adminiſtrandi Sacramenta in ſua parochia, poteſt hic tantum adminiſtrare Euchariſtiam, & pœnitentiam, quæ ſunt maximæ neceſſitatis. *Rota, & Henriq.* Si autẽ parochus eſt abſens, cenſetur cũ ſubſtituiſſe vicecuratũ ad omnia Sacramenta. Item qñ eſt aliqua coniectura probabilis, quod in illa generalitate adminiſtrationis ſacramentorum vellet quoque includere matrimonium, tunc poteſt hic viceparochus aſſiſtere, & valide contrahentes coniungere.

3. Concl. requiritur licentia ſpecialis. *ideſt expreſſa, & quæ ſaltem ſub verbis generalibus compręhendat matrimonium*, ac hoc, vt alter a parocho aſſiſtat matrimonio, v. g. do tibi licentiam adminiſtrandi in parochia mea omnia ad curã animarum pertinentia: licentia, autẽ expreſſa

preſſa pro adminiſtranda Euchariſtia, & pœnitentia, non ſatis eſt, licet ſint actus digniores, quia poteſtas delegata non eſt extendẽda de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum. *Ang. Tab. Arm. Marant.* Nec opus eſt vt talis licentia in ſcriptis tradatur, quia omnis diſpoſitio poteſt fieri verbo qñ lex nõ requirit ſcripturam ad valorem actus. Item quia vbi Trid. voluit licentiam concedi ſcriptam id expreſſit, *vt ſeſſ. 25. c. 5. de regul.*

4. Concl. licentia tacita ex ratihabtione de futuro non eſt ſufficiens ad aſſiſtendum matrimonio, quia valor ſacramenti non poteſt eſſe in pendenti, vnde licentia debet neceſſario præcedere aſſiſtentiam. *Menoch. Salz. Rodr.* At ſi eodem die licentia conceſſa eſt, matrimoniumq; finitum, dubitaturq; vtrum horum præceſſerit, præſumitur præceſſiſſe licentiam, quia is actus in dubio præſumitur præceſſiſſe, qui neceſſarius eſt ad actus valorem, *l. cum in teſtamento de hæred. inſtit. Alci. Gom. Mol. Maſcar.* præſertim in matrimonio, quod eſt fauorabile *c. fin. de ſen. & re iud.*

5. Concl. licentia tacita ex ratihabtione de præſenti, aut de præterito ſufficit ad matrimonij valorem, v.d. ſi vidente, & tacente Ordinario, alter Sacerdos aſsiſtat, & cum poſsit ille, non contradicat. *Lupus Corſet. argumento c. omnis de pæn. & rem. & c. fin. de officio Vicar. 6. & gl. in l. qui mutuam ver. inſtaurauerit ff. mandati,* vbi procurator reuocatus gerẽs negocia, domino ſciente, & patiente, valide agit. Ea autem tacita licentia non eſt approbatio ſimpliciter, ſed pro illo tantum actu. *Henr.*

DISPVT. XXXVI.

An conceſſa per Ordinarium, aut parochum licentia, valide aſſiſtat matrimonio is, cui conceſſa eſt abſq; eo, quod eam prius ſciuerit.

PRæmittenda eſt illa quæſtio an priuilegium proſit ignoranti a tempore, quo conceſſum eſt, vel a tempore, quo eius notitiam habet.

1. Concl. priuilegiũ valet a tempore, quo factus eſt certior ille, cui conceditur. *c. 1. de conceſſione præbendæ 6. & c. ſi tibi abſenti de præben. 6. l. qui abſenti de acquir. poſſ.* quia priuilegium eſt quædam donatio *Franc. & Anchar.* ergo non acquiritur ante acceptationem. *gloſ. Archid. Hoſt. Io. And. & alij:* nec ſatis eſt, vt qui caſu audiuit certiorem faciat priuilegiatum, ſed opus eſt certo ad id nuncio, *vt dictum eſt lib. 1. diſp. 6.*

Limit. 1. qñ priuilegium eſt per modum ſtatuti, & conſtitutionis in remunerationem alicuius facti, tunc enim non opus eſt acceptatione adhoc vt valeat. *Bart. Crottus, Ant. Greg. Menoc.* contra *Deci. Panor. Nau. Felin. Beroi.*

Limit. 2. qñ priuilegium ante notitiam eius, cui conceditur operatur quod non poſsit concedens illud reuocare. *c. ſi tibi abſenti de*

præ-

praben.6. Cardin. Bal. Nau. Dec. & hoc eſt q̄n priuilegiũ ex parte concedentis eſt cuiuſdam neceſsitatis, quamuis ſit mere liberale ex parte eius, cui conceditur, v. g. collatio beneficij, quod ex officio tenetur Prælatus conferre, hoc enim ſemel collatum non poteſt amplius reuocari, etiam ignorante beneficiario, & non adhuc acceptante.

Limit. 3. reſpectu alterius, in cuius damnum eſt conceſſum priuilegium; eius enim notitia non deſideratur *c. 1. de conceſſio: prabendarum in 6. Rom. Decius, Felin. Mantua, Menoch.*

Limit. 4. q̄n adinſtantiam priuilegiati, aut eius procuratoris, vel nuncij impetretur, tunc enim currit à die impetrationis, & intimationis factæ eius nuncio, vel procuratori.

2. Concl. ſi Parochus, vel Ordinarius conceſsit Sacerdoti licentiã aſsiſtendi matrimonio per nunciũ ab ipſo Sacerdote miſſum, valet matrimonium, etiamſi hic Sacerdos ignarus huius cõceſſionis interim illi aſsiſtat; quia ſatis eſt cognitam eſſe, & acceptatã licentiam à ſuo procuratore, & nuncio; ſi vero Parochus motu proprio, vel ad inſtantiam alterius conceſsit licẽtiam ſacerdoti ad aſsiſtendum matrimonio, ſacerdote inſcio huius licentiæ, non valet matrimonium, in quo ipſe aſsiſtit. Imo nec ſi fuerit conſcius per aliũ, qui caſu audiuit, *vt ſupradictum eſt.* quia hæc licentia eſt quoddã priuil. & donatio quędã.

3. Concl. non ſufficit reuocatam eſſe iuriſditionem, aut licentiam aſsiſtendi matrimonio niſi intimetur reuocatio per nuncium ad id deſtinatum illi, cui conceſſa fuit, & ante talem intimationem *quamuis alias norit Sacerdos reuocatam eſſe licentiam*, geſta per eum valent, *vt dictum eſt diſp. 30.*

Poteſt autem huiuſmodi licentia ſemel conceſſa ad libitum reuocari; q̄a eſt mere gratuita, & omnino pendens à voluntate concedentis.

DISPVT. XXXVII.

An Sacerdos debeat credere aſſerentibus ſe habere licentiam à Parocho, vt coniungat eos matrimonio.

Prima concl. regulariter non eſt credendum in ſacramento matrimonij dicentibus ſe habere licentiam, vt alienus Sacerdos interſit; *ex c. ſicut de ſententia excom.* vbi dicitur non eſſe credendum excommunicato dicenti ſe eſſe abſolutũ, & rationem reddit *D. Th.* quia excommunicatio pertinet ad forum externum, quæ ratio etiam militat in matrimonio.

2. Concl. ſi perſona affirmans eſſet valde fide digna; poſſet ei fides adhiberi. Sic etiam aſſerit. *Talud. Ang. Sylu. Nau.* excommunicato eſſe credendum ſi dicat ſe eſſe abſolutum non obſtante *c. ſicut de ſent. excommunicat.* & multo magis ſi affirmaret, ſe obtinuiſſe diſpenſationem

nem pro denunciationibus, vel vt alien' ſacerdos benedicat nuptias.

3. Cō.l. contracto matrimonio, ſi aliquis tertius opponat Sacerdotem, qui interfuit non habuiſſe licentiam, debet id probare, ſi autem id opponat proprius parochus debet ſacerdos, qui interfuit, & ipſi contrahentes probare licentiam interfuiſſe. *Maſcard.*

DISPVT. XXXVIII.

An ſit neceſſarium ad valorem matrimonij Parochum proferre aliqua verba.

TRidentinum *ſeſſ.* 24. *de matr. c.* 1. præcipit Parochis poſt præſtitum conſenſum, vt dicant. *Ego vos coniungo in matrimonium in nomine Patris, Filij, & Spiritus Sancti*, vel vt alijs vtatur verbis iuxta receptum Prouinciæ ritum. quæritur modo an ea verba, ſint de neceſſitate Sacramenti, vel præcepti.

1. Concl. ea verba non ſunt de eſſentia matrimonij, vnde ijs omiſſis, valet ū illud eſt quia Sacerdos nō eſt miniſter huius ſacramenti, & eius verba neque ſunt materia, neque forma, *fatentur omnes*.

2. Concl. ea verba *ego vos coniungo, vel ſimilia*, ſunt de neceſſitate præcepti: ideoque peccat Parochus ea omittens; quia Trid. vtitur verbis præceptiuis. *Veracrux, Cucus, Pet. Ledeſ. Salzedo, & Vega.* Peccatum vero eſt tantum V. non autem M. quia materia non eſt grauis; cū ea verba neque ſint materia, neq; forma ſacramenti, nec includant aliquod miſterium magnæ ſignificationis.

3. Concl. tenetur Parochus interrogare contrahentes de mutuo cōſenſu. nempè virū an velit fœminā, & fœminā an velit virū. Omiſſio temē huius interrogationis (q̄n Parocho conſtat de mutuo conſenſu; quia coram illo contrahentes non interrogati proferunt verba, quibus exprimunt conſenſum) eſt culpa venialis. *Veracrux, Cucus*, ſed *Vega*, ait eſſe p. m.

Nec tenetur Parochus per interpretē dicere ea verba; *Ego vos, &c.* q̄n contrahentes ea non intelligunt contra. *Verac.* ſicuti nec tenetur eos interrogare, an aliquod impedimentum dirimens habeant; contra *eundem Verac.* q̄n autem adeſt ſuſpicio impedimenti debet Parochus alia via interrogare, & non ipſos contrahentes infamare, coram teſtibus, & in facie Eccleſiæ. quod ſi Epiſcopus diſpenſet in denunciationibus, Parochi eſt obedire, eoſque coniungere, Epiſcopi autem inueſtigare. At in caſu neceſſitatis vrgentis quando nō eſt additus ad Epiſcopum; ſi Parochus aſsiſteret matrimonio, omiſsis denunciationibus, tenetur loco Epiſcopi diligenter inquirere de impedimentis, non autem ipſos contrahentes examinare.

DISPVT. XXXVIIII.

Qualis præſentia Parochi, & teſtium deſideretur ad valorem matrimonij.

PRæmitto 1. neceſſariam eſſe ad valorem matrimonij præſentiam Parochi, & teſtium, non tantum phyſicã, & corpoream; ſed etiam moralem, & humanam; quæ vltra phyſicam addit vſum rationis, & aduertentiam. Vnde Parochus, & teſtes debent habere vſum rationis, & intelligere vtriuſque contrahentis conſenſum. ideoque ebrij, dormientes, non aduertentes, infantes, &c. ſi adſint, vt teſtes, matrimonium eſt nullum, quia qui non aduertit quod agitur non cenſetur præſens *l. coram Titio de verb. ſignificatione Rebuf. Felinus, & alij.* & Trid. præcipit aſsiſtentiam Parochi, & teſtium; adhoc vt parochus, & teſtes teſtificari Eccleſiæ matrimonium poſsint. *Cucus, Veracrux, Henriquez, Spino, Pet. Ledeſ. Rodriquez, Vega.*

Præmitto 2. ſufficere ſi Parochus, & teſtes aliquo ſenſu percipiant conſenſum contrahentium, & ſi non audiant verba videant ſigna; quia matrimonium poteſt verbis, aut ſignis contrahi. *Veracrux, Hẽriquez.* Imo ſatis eſt ſi intelligãt ĩ ſenſũ per interpretẽ qñ sũt diuerſi idiomatis; quia cæteri contractus poſſunt per interpretem celebrari *l. 1. de verb. oblig.* ergo & matrimoniũ, & ipſi contrahentes poſſunt per interpretem conſenſum explicare. *Ioan. And. Abb. Præpoſitiuus, Iaſon, Couar. Veracrux, Cucus, Candelabrũ.* Credencũ autem eſt dicto ſolius interpretis; quia non eſt teſtis, ſed declarator electus cõmuni contrahentium conſenſu. *Bart. Alber. Alex. Iaſon, Couar.* Quod ſi Parochus acceſsit animo attendendi, quamuis tempore contractus diſtrahatur, valet matrimonium, ex ſententia. *Henriquez,* cum hic Parochus habeat attentionem virtualem. Sed dico non valere quia aduertentia Parochi, & teſtium requiritur ad hoc vt conſtet Eccleſię per teſtimonium ipſorum de matrimonio iam celebrato; hoc autẽ teſtimonium ferre non poſſunt niſi actu aduertant ergo. *Veracrux. Nau Salzedo, Spino, Rodr. Pet. Ledeſ. Vega.* Idẽ dic qñ ſerio, & cõſulto non vult parochus intelligere *v.g. claudẽs oculos, & aures,* & de facto nõ intelligit conſenſum, quia reuera non eſt præſens, nec poteſt teſtificari de matrimonio. At ſi intelligat conſenſum, & aff ſ ctet, & fingat ſe non intelligere, valet matrimonium ex declaratione Cardinalium. quibus præmiſsis ſit.

1. Concl. Teſtes qualitercumq; adducantur, ſi aduertant, & conſenſum contrahentium intelligant validum eſt matrimonium. *Segora & Pet. Ledeſ.* eadem dic de parocho, non obſtante quod hic, & teſtes videtineantur *l. coram Titio de verb. oblig.* & extat declaratio Cardinaliũ, quam refert. *Henriquez, & Salzedo, Spino, Pet. Ledeſ. Veracrux,*

Rodr.

Rodr. Vega, & alij. A fortiori valet matrimonium qñ Parochus, vel teſtes dolo interſunt ad aliud vocati.

Item ſi celebretur coram Parocho, & teſtibus caſu tranſeuntibus, hi enim ſi aduerrant, vere dicuntur præſentes; peccabũt tamen m. contrahentes coram Parocho vi detẽto, aut caſu tranſeunte, aut dolo ad aliud vocato, non ſolum ratione iniuriæ, quam ei inferunt; ſed etiã ratione contemptus Eccleſiæ. *Pet. Ledeſ.* Secus autem erit de teſtibus vi detentis, aut dolo adductis, quia ſemota iniuria violentiæ, nullum eſt p. m. coram ipſis ſic contrahere, cum non gerant vicem Eccleſiæ, eſt tamen p. v. quia non ſeruatur debita reuerentia Sacramento.

2. Concl. valet matrimonium coram alieno Sacerdote initum de licentia proprij Parochi, licet ea licentia metu cadenti in virum conſtantem ſit extorta. Eadem dicas qñ illa licentia dolo, & mendacijs fuit impetrata à Parocho, alias nullatenus eam conceſſuro, *v. g. ſi falsò nomine alicuius magnatis petatur ab illo, vt concedat licentiam certo Sacerdoti*, quia illa ratio illius magnatis tantum fuit impulſiua, & nõ finalis; nec Parochus videtur velle eam licentiã eſſe irritam petitione falſa exiſtente, ne matrimonia paſſim irritentur; præſertim quia ſciunt concedentes ſæpe fictitias eſſe huiuſmodi petitiones.

DISPVTAT. XXXX.

In qua aliquæ proponuntur & enodantur Quæſtiones.

ANte Tridentinum qñ aliqui contrahebant ſponſalia, vel qñ duo impuberes, aut alter tantum, contrahebant matrimonium de præſenti, *quod habebat vim ſponſalium vt dictum eſt lib. 1. diſp.* 21. ſi ſequebatur copula affectu maritali, aut alij actus ſufficientes ad declarandum conſenſum de præſenti, *v.g. traductio ſponſę ad domũ, & ſimilia*, tunc ſponſalia huiuſmodi tranſibant in matrimonium ex præſũptione iuris *c. qui fidem de ſponſal* Hodie vero poſt Trid. huiuſmodi matrimonia præſumpta ceſſarunt, nec habent vim ſponſalium, imò neque conſenſus expreſſus conſtituit matrimonium ſi fiat abſque parocho, & teſtibus.

Quæritur ergo 1. an quando parochus, & teſtes interſunt ſponſalibus iuramento ſtabilitis fiat verum matrimonium?

Reſp. negatiue quia ãte parochũ & teſtes debet dari conſenſus de præſenti, non de futuro; nec iuramentum habet vim, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium.

Quæritur 2. an ſponſalia coram Parocho, & teſtibus celebrata tranſeant in matrimonium ſi copula occulta ſequatur.

Reſp. negatiue, quia Parochus, & teſtes poſſunt tantum teſtificari de

rι de

ti de ſponſalibus, non de matrimonio. *Pet. Led.*

Quæritur 3. quid iuris, qñ copula eſt habita coram Parocho, & teſtibus?

Pro reſponſione diſtinguendum eſt, aut enim ſponſalia ante hanc copulam fuerunt abſque parocho, & teſtibus, aut fuerunt coram diuerſo Parocho, & diuerſis teſtibus, aut coram proprio eodẽ Parocho, & iiſdẽ teſtibus. Si primo, & ſecũdo modo nõ eſt verũ matrimoniũ quia teſtes poſſunt tãtũ teſtificari de copula, nõ de ſpõſalibus, & alij teſtes de ſponſalibus, non de copula. In tertio vero caſu, *quando ſcilicet tum ſponſalia cum etiam copula habita fuere coram proprio eodem Parocho, & teſtibus*, eſt verum matrimonium, quia mutuus conſenſus de præſenti manifeſtatus ſigno externo coram Parocho, & teſtibus ſatis eſt ad matrimonium, etiam poſt Tridentinũ.

Ampl. reſponſio qñ præcederẽt alia ſigna per quæ olim ſponſalia tranſibant in matrimonium, v. g. ſi ſponſus coram eodem Parocho, & teſtibus, qui fuerũt præſentes ad ſponſalia, traduceret ſponſam ad domũ. *Enriquez, Couar. Bald. Spino.*

Quæritur 4. an matrimonium de præſenti vtriuſque, vel alterius impuberis, qñ malitia non ſupplet ætatem, ſi interſint Parochus, & teſtes, tranſeat in verum matrimoniũ accedente copula occultè, vel alio ſigno ſufficienti ad oſtendendum conſenſum.

Reſp. negatiue, quia ille conſenſus habitus prius coram Parocho & teſtibus fuit de futuro, *vt dictum eſt diſp. 21. l. 1. ita Guttier. Matienzo, Henr. Rodr.* Nec ſatis eſt ſi renouetur ab ipſis ſpõſis per ſe ipſos, quia debet coram Parocho, & teſtibus renouari. *Henriq.*

DISPVT. XXXXI.

Quot, & quales teſtes requirantur ad matrimonij valorem.

PRima concl. ad valorem matrimonij requiruntur duo teſtes cum Parocho, nec ſufficiũt pauciores. *Trid. ſeſſ. 24. c. 1.* qui debent eſſe moraliter ſimul præſentes, nõ enim ſufficit ſi ſucceſſiue coram illis explicent contrahentes conſenſum, v.g. prius coram Parocho, poſtea coram teſtibus abſq; Parocho, quia Trid. copulatiue exigit vtrumque. Nec ſatis eſt ſimultas moralis, ſed requiritur phyſica; alioquin teſtes erunt ſingulares. *Veracrux.*

2. Concl. ad matrimonij valorẽ ſufficiunt quicumque teſtes habentes vſum rationis; licet non habeant qualitates iure requiſitas ad teſtes legitimos. Vnde matrimoniũ contractum coram teſtibus excommunicatis, infamibus, parentibus, conſanguineis, ſeruis, familiaribus, fœminis, & infidelibus; eſt validum. Ratio quia concurrunt cum alio habili, & fide digno, qui eſt Parochus, & habilitas vnius ſupplet defectum alterius. *Cucus, Veracrux, Spino, Henriquez, Vegora, Rodr. Pet. Ledeſ.*

ledeſ. Nec opus eſt, vt teſtes ſint rogati, vt voluerunt aliqui, quia id nullo iure probatur.

3. Concl. nulla deſideratur ætas in procuratore ad matrimonium conſtituto, ſed ſola qualitas iure naturali requiſita, nimirũ vſus rationis, *l. ſed & ſi quis ff. de inſtit. act.* quia nulla prorſus procuratoris induſtria deſideratur, ſed tantum debet explicari conſenſus abſentis. Item quia duriſſimum eſſet credere poſſe puerum 14. annorum ſe ligare matrimonio, non autem poſſe eſſe procuratorem ad idem.

DISPVT. XXXXII.

De pœna matrimonij Clandeſtini, quod ſcilicet filij naſcantur illegitimi non obſtanti bona fide parentũ, quando hoc fuit vere nullum.

PRima concl. pœna matrimonij Clandeſtini eſt vt filij nati ſint illegitimi, non obſtante bona fide parentum; qñ matrimonium inueniatur nullum ob aliquod impedimentum irritans. *c. final. de clandeſtinis deſponſ.* & hoc eſt in pœnam Clandeſtini, quia filij alioquin ex matrimonio nullo geniti ſi ei fuit bona fides ſaltem in altero parentũ ſunt legitimi qñ matrimonium non fuit Clandeſtine contractum. Ratio quia nulla bona fides præſupponitur qñ omittuntur denunciationes, nec ignorantia excuſat non adhibentem debitam diligentiam, & parentes contrahentes abſque denunciationibus dederunt operam rei illicitæ; vnde iuſte ab Eccleſia puniuntur.

2. Concl. dicta pœna Clandeſtini habet locum qualitercumq; matrimonium inueniatur irritũ, quia rationes ſupra adductæ probant de quocumque impedimento. *Innò. Ant. Ancharan. Neuo, Hoſt. Ioan. And Abb. Conar. Card. Greg. Lopez, Cut. Perez, Matt. Maſc. & alij.*

Limit. concl. qñ cauſa nullitatis matrimonij eſt talis, vt ad illã detegẽdã premiſſę denunciationes nihil cõferrent, v. g ſi clandeſtinum fuit nullum defectu conſenſus interni alterius coniugis, vel defectu parochi intruſi. In his, & ſimilibus filij ex Clandeſtino ſunt legitimi. *Abb.*

3. Concl. filij nati ex matrimonio Clandeſtino valido, *ideſt contracto abſq; denunciationibus, & abſq; impedimento dirimente*, ſunt legitimi, *c. 2. de cland. deſponſat.*

DISPVT. XXXXIII.

An matrimonium Clandeſtinum (quod vere eſt nullum ob ignoratum impedimentum irritans) ſi publicetur poſtea in Eccleſia, ab eaq; validetur filij ex eo nati ſint legitimi?

PRima concl. qñ matrimonium Clandeſtinũ nullum ob ignoratum impedimentum fuit approbatum ab Eccleſia tamquam validũ, filij

filij nati poſt approbationem Eccleſiæ ſunt legitimi, quamuis poſtea detegatur impedimentum irritans, quia parentes habent iuſtam ignorandi impedimenti cauſam. *fatentur omnes per c. quod nobis qui filij ſint legitimi.*

2. Cõcl probabile eſt filios cõceptos antequã appareat impedimẽtũ *licet ante approbationem nati ſint*, eſſe legitimos vbi matrimonium publicatum fuit, & tamquam validũ ab Eccleſia approbatum, licet poſtea detegatur impedimentum; quia Eccleſiæ approbatio purgat omne vitiũ matrimonij clandeſtini, & eo medio tempore, quo matrimoniũ fuit approbatum vt legitimum, filij acquiſiuerunt ius legitimitatis ab ipſa Eccleſia, cui diſplicere non poteſt id quod ſemel placuit. *Ioan. And. Anchar. Ant. Neuo, Sylu. Arm. Couar.* Contrarium eſt probabile quod tenet. *Calder. Abb. Brunel. Roſel. Tab. Ang.*

DISPVT. XXXXIIII.

Vtrum matrimonium Clãdeſtinum validum legitimet prolem antea ſuſceptam a parentibus habilibus tempore Conceptionis.

Status quæſtionis eſt. An ſicut matrimonium non Clandeſtinũ legitimat filios ante illud habitos a parentibus habilibus ad contrahendum *c. tanta qui filij ſint legitimi*, ita matrimonium Clandeſtinũ validum habeat eamdem vim, & priuilegium *de inualido enim iam diximus non legitimare prolem in pœnam.*

Concl. matrimonium Clandeſtinum validum legitimat prolem ante habitam in iiſdem omnino caſibus, in quibus legitimat eam matrimonium in facie Eccleſiæ contractum præmiſſis denunciationibus. *ita Ant. Abb. Mant. Cephalus, Ancho. Prepoſit. Fulu. Pacianus, Matt Caldas* quia nullum extat ius Canonicum in cõtrariũ, & textus, qui aſſerunt prolem eſſe illegitimam loquuntur de Clandeſtino nullo, quã ſcilicet inuentum fuit impedimentum irritans, *vt ſupradictum eſt.*

DISPVT. XXXXV.

De alijs pœnis matrimonij Clandeſtini.

Ex c. *conqueſtione, & c. literas de reſtit. ſpoliat.* habetur quod mulier ſpoliata à viro eſt reſtituenda, at ſi matrimonium fuit Clandeſtinum non reſtituitur ante omnia, & hoc in odium, & in pœnam clandeſtini, quia clam poſſidens poteſt propria authoritate ſpoliari; alioquin debet titulum oſtendere. Et hæc eſt prima pœna.

Secũda. Eſt quod ſi detegatur aliquod impedimentũ in matrimonio Clãdeſtino ſpe diſpẽſationis omnino carebũt cõtrahẽtes, *ex Trid. ſeſſ. 24. c. 5.* poterit tamen Pontifex diſpenſare, ſed peccat. M. cum diſpenſatio hæc ſit pernicioſa Eccleſiæ; Secus vero ſi noua, & iuſtiſſima cauſa di-

ledeſ. Nec opus eſt, vt teſtes ſint rogati, vt voluerunt aliqui, quia id nullo iure probatur.

3. Concl. nulla deſideratur ætas in procuratore ad matrimonium conſtituto, ſed ſola qualitas iure naturali requiſita, nimirū vſus rationis, *l. ſed & ſi quis ff. de inſtit. act.* quia nulla prorſus procuratoris induſtria deſideratur, ſed tantum debet explicari conſenſus abſentis. Item quia duriſſimum eſſet credere poſſe puerum 14. annorum ſe ligare matrimonio, non autem poſſe eſſe procuratorem ad idem.

DISPVT. XXXXII.

De pœna matrimonij Clandeſtini, quod ſcilicet filij naſcantur illegitimi non obſtanti bona fide parentū, quando hoc fuit vere nullum.

PRima concl. pœna matrimonij Clandeſtini eſt vt filij nati ſint illegitimi, non obſtante bona fide parentum; qn̄ matrimonium inuenitur nullum ob aliquod impedimen um irritans. *c. final. de clandeſtinis deſponſ.* & hoc eſt in pœnam Clandeſtini, quia filij alioquin ex matrimonio nullo geniti ſi aſfuit bona fides ſaltem in altero parentū ſunt legitimi qn̄ matrimonium non fuit Clandeſtine contractum. Ratio quia nulla bona fides præſupponitur qn̄ omittuntur denunciationes, nec ignorantia excuſat non adhibentem debitam diligentiam, & parentes contrahentes abſque denunciationibus dederunt operam rei illicitæ; vnde iuſte ab Eccleſia puniuntur.

2. Concl. dicta pœna Clandeſtini habet locum qualitercumq; matrimonium inueniatur irritū, quia rationes ſupra adductæ p obant de quocumque impedimento. *Innō. Ant. Anchara. Neuo, Hoſt. Ioan. And Abb, Conar. Card. Greg. Lopez, Cut. Perez, Matt. Maſc. & alij.*

Limit. concl. qn̄ cauſa nullitatis matrimonij eſt talis, vt ad illā detegēdā premiſſe denunciationes nihil cōferrent, v. g. ſi clandeſtinum fuit nullum defectu conſenſus interni alterius coniugis, vel defectu parochi intruſi. In his, & ſimilibus filij ex Clandeſtino ſunt legitimi. *Abb.*

3. Concl. filij nati ex matrimonio Clandeſtino valido, *ideſt contracto abſq; denunciationibus, & abſq; impedimento dirimente*, ſunt legitimi, *c. 2. de cland. deſponſat.*

DISPVT. XXXXIII.

An matrimonium Clandeſtinum (quod vere eſt nullum ob ignoratum impedimentum irritans) ſi publicetur poſtea in Eccleſia, ab eaq; validetur filij ex eo nati ſint legitimi?

PRima concl. qn̄ matrimonium Clandeſtinū nullum ob ignoratum impedimentum fuit approbatum ab Eccleſia tamquam validū, filij

filij nati poſt approbationem Eccleſiæ ſunt legitimi, quamuis poſtea detegatur impedimentum irritans, quia parentes habent iuſtam ignorandi impedimenti cauſam, *fatentur omnes per c. quod nobis qui filij ſint legitimi*.

2. Cõcl probabile eſt filios cõceptos antequã appareat impedimẽtũ *licet ante approbationem nati ſint*, eſſe legitimos vbi matrimonium publicatum fuit, & tamquam validũ ab Eccleſia approbatum, licet poſtea detegatur impedimentum; quia Eccleſiæ approbatio purgat omne vitiũ matrimonij clandeſtini, & eo medio tempore, quo matrimoniũ fuit approbatum vt legitimum, filij acquiſiuerunt ius legitimitatis ab ipſa Eccleſia, cui diſplicere non poteſt id quod ſemel placuit. *Ioan. And. Anchar. Ant. Neuo, Sylu. Arm. Couar.* Contrarium eſt probabile quod tenet. *Calder. Abb. Brunel. Roſel. Tab. Ang.*

DISPVT. XXXXIIII.

Vtrum matrimonium Clãdeſtinum validum legitimet prolem antea ſuſceptam a parentibus habilibus tempore Conceptionis.

STatus quæſtionis eſt. An ſicut matrimonium non Clandeſtinũ legitimat filios ante illud habitos a parentibus habilibus ad contrahendum *c. tanta qui filij ſint legitimi*, ita matrimonium Clandeſtinũ validum habeat eamdem vim, & priuilegium *de inualido enim iam diximus non legitimare prolem in pœnam*.

Concl. matrimonium Clandeſtinum validum legitimat prolem ante habitam in iiſdem omnino caſibus, in quibus legitimat eam matrimonium in facie Eccleſiæ contractum præmiſſis denunciationibus. *ita Ant. Abb. Mant. Cephalus, Ancho. Prepoſit. Fulu. Pacianus, Matt. Caldas* quia nullum extat ius Canonicum in cõtrariũ, & textus, qui aſſerunt prolem eſſe illegitimam loquuntur de Clandeſtino nullo, quã ſcilicet inuentum fuit impedimentum irritans, *vt ſupradictum eſt*.

DISPVT. XXXXV.

De alijs pœnis matrimonij Clandeſtini.

EX c. *conquaſtione. & c. literas de reſtit. ſpoliat.* habetur quod mulier ſpoliata à viro eſt reſtituenda, at ſi matrimonium fuit Clandeſtinum non reſtituitur ante omnia, & hoc in odium, & in pœnam clandeſtini, quia clam poſſidens poteſt propria authoritate ſpoliari; alioquin debet titulum oſtendere. Et hæc eſt prima pœna.

Secũda. Eſt quod ſi detegatur aliquod impedimentũ in matrimonio Clãdeſtino ſpe diſpẽſationis omnino carebũt cõtrahẽtes, *ex Trid. ſeſſ. 24. c. 5.* poterit tamen Pontifex diſpenſare, ſed peccat. M. cum diſpenſatio hæc ſit pernicioſa Eccleſiæ; Secus vero ſi noua, & vrgentiſſima cauſa di-

ſa diſpenſandi emergeret, quia licet talis diſpenſatio frequenter facta ſit Eccleſiæ pernicioſa, non tamen eſt talis, qñ cauſſa eſt rara, & non ita frequens.

In impetratione autem talis diſpenſationis facienda eſt mentio matrimonij Clandeſtini, alias eſſet ſubreptitia; quia eo ipſo quod Côc. decernit cum his contrahentibus non poſſe diſpenſari, ſtatuit huiuſmodi matrimonium tamquam impedimentum ad diſpenſationem conſequendam, nec Pontifex cenſetur diſpenſaſſe in Conc. niſi ſpecialem mentionem faciat.

Tertia Pœna eſt, vt ſecundũ matrimoniũ publicũ præferatur priori Clandeſtino concurrentibus cõditionibus, quas refert *Couar. & Cuous*, ſed hodie matrimonium cum non ſit validum niſi coram Parocho, & teſtibus hæc Eccleſiaſtica pœna non habet locum.

DISPVT. XXXXVI.

Quæ ſint Pœnæ contrahentium matrimonium Clandeſtinum, & teſtium in eo aſſiſtentium.

PRima pœna eſt inhabilitas ad ſic contrahendum, *ideſt Clandeſtine*, vnde ſi velint iterum palam contrahere, nulla indigent diſpenſatione, neque etiam ab Epiſcopo petita, *vt voluit Maiolus*, habentur ex Trid. *ſeſſ. 24. c. 1. de matr. Menoc. Gutt. Perez, Cuc. Matt. Aze. Salz. Verac. Palac. Henriquez, Rodr. vterque Ledeſ. Vega*, Hinc.

Infertur 1. non opus eſſe declaratione aliqua, vt matrimonium abſque Parocho, & teſtibus initum diſſoluatur, quia ex ipſo Concilio iam conſtat eſſe nullum. Vnde poſſunt qui ſic contraxere abſque Epiſcopi licentia nouum contrahere matrimonium iuxta ritum Tridentini. *fatentur omnes*.

Limit. illatum qñ matrimonium clandeſtinum eſſet nimis publicũ; ita vt veriſimiliter timeretur ſcandalum in ſeparatione; tunc n. petenda erit Epiſcopi licentia, qua non petita, non incurrit parochus coniungens alio matrimonio eos, qui clandeſtine contraxere, pœnam triẽnalis ſuſpenſionis, quæ aſſignatur *in c. finali de Clãdeſt. deſponſ.* quia illa imponitur tantum Parocho aſſiſtẽti matrimonio Clandeſtino, vel alias interdicto, erit tamen pœna arbitraria puniendus. *Salz. & Rodr.*

Secũda Pœna eſt arbitraria, ſunt contrahentes abſque Parocho, vel alio Sacerdote de eius licentia, aut minori teſtium numero quàm duorum, puniendi arbitrio Epiſcopi. ſic præcipitur in Trid. Vnde peccat Ordinarius ſi eos non punit, ait n. Trid. *Sancta Synodus eos arbitrio Ordinarij puniri præcipit*, grauius tamẽ debent puniri quando matrimoniũ Clandeſtinum eſt conſumatũ, quia eſt grauius delictũ. Teſtes vero pœna arbitraria ſunt puniendi, quia peccant authoritatem præſtando matrimonio ab Eccleſia interdicto ſicuti contrahentes omiſſis denunciationibus *argumento c. de cauſis de*

officio

officio delegati. Neuo. Ledeſ. Roſcias, Gutt. & c. fin. de clandeſt. deſponſ.

3. Pœna in aliquibus Diœceſibus eſt excommunicatio. *Sotus autē, & Ledeſ.* aiunt conſultius fore eam excommunicationem non fulminari ab Epiſcopis in eorū Synodis, qua propter ſeruari non debet conſtitutio Synodalis Salmaticenſis, qua excommunicantur ipſo iure clam contrahentes, cauetur que tales excommunicatos ante denunciationem eſſe vitandos. Et multo magis quò ad eos euitandos, cum ſit contra præceptum Superioris; ex conſtitutione enim Martini Quinti habemus ſolos denunciatos, aut publicos Clericorum percuſſores eſſe euitandos *argumento ex c. cum inferior de maior, & obed.* contrarium tenent. *Perez, & Salze.*

4. Pœna eſt exhæredationis pro qua ſit.

DISPVT. XXXXVII.

Vtrum Clandeſtinè contrahentes exhæredari poſſit.

Ex l. 49. Tauri, multæ pœnæ imponuntur filijs contrahentibus clam; inter quas eſt exhæreditatio, poſſunt enim non ſolum à patre ſed etiam à matre, eo mortuo, exhæredari; quæ pœna modo extenditur etiam ad maſculos ita *Ciſuentes, Caſtillo, Couar. Minc. Matt. Co si. fot. Verac.* Antea autem extendebatur ad filias viduas in parentū domo degentes. *Cou. Verac. Henr. Guttier. & alij.* Item ad eas extra domum habitantes, quia lex reſpiciebat reuerentiā parentibus debitam. *Azeb. Peralt. Merez.* Tandem extēdebatur quamuis filia cum digno nupſiſſet, adhuc enim iniuriam patri irrogauit, eo inconſulto, clam nubens. *Gom. Greg. Lopez, Acoſta. Mol. Barb. Henriq.*

Limit. 1. ea lex, quod non procedat in filia maiore 25. annis, quia hæc nullam facit iniuriam parentibus *§. alind quoque Auth. vt cum De appell. cognoſc.* nec obſtat Pragmatica Caroli V. quia non eſt in noua recompilatione inſerta.

Limitatur 2. non procedere quando parentes peſſime erga filias ſe haberent, earumque matrimonia differrent, ne eas dotent. *Sot. Gutt. Cord. Rodr. Lud. Lopez. Bart. à Ledeſ.*

1. Cōcl. ſi pater conſentit filiæ clā contrahenti, neque eam exhæredari, nec alijs pœnis, quæ ſunt in l. Tauri, poteſt eam punire, quia non ſatis eſt ad exhæredandam filiam quod ea clam contrahat, ſed opus eſt etiam vt inſcijs contrahat parentibus. *Suar. l. 3. fori Perez Barbo. Azeb. Verac. Henriq. Rodr.*

2. Concl. filia clam nubens, inconſultis parentibus, ſi ingrediatur Religionem ante conſummatum matrimonium non poteſt exhæredari, quia matrimonium debet eſſe conſummatum, *vt ait Suar. cit. & Anchor.* adhoc vt exhæredatio incurratur contrarium tenent. *Caſtill. Couar. Lupus.*

3. Concl. hæc lex Tauri non eſt

correcta per ius Canonicum, ideoque in vtroque foro ſeruanda eſt, quia inferior poteſt adiuuare, & ſonere legem ſuperioris addens alias pœnas, vt melius ſeruetur. Et matrimonium quatenus eſt contractus ſubijcitur principi ſæculari. *Caſtil. Gom. Perez. Sot. Cord. Henriq. Rod. & alij multi*.

DISPVT. XXXXVIII.

Quæ ſint pœnæ Parochi, vel alterius Sacerdotis aſſiſtentis matrimonio Clandeſtino.

PRima concl. Parochus, & quicumque alius Sacerdos regularis, vel ſæcularis, qui matrimonio Clandeſtino interfuit, per triennium ſuſpendendus eſt ab officio, eademque pœna puniendus eſt Parochus, qui ſciens tale matrimonium non prohibuit *c. finali de Clandeſt. deſponſ.* Hinc

Infertur 1. aſſiſtentem huiuſmodi matrimonio non eſſe ipſo iure ſuſpenſum, ſed ſuſpendendum.

Infertur 2. poſſe hoc tēpus triennij ex cauſa iuſta augeri, vel minui. *argumento ex c finali cit. ibi, Grauius puniendus ſi delicti qualitas poſtulauerit*.

2. Concl. hæc triennalis ſuſpenſio correcta eſt per Trid. *ſeſſ. 24. c. 1. de matr.* vbi ait Parochum eſſe arbitrio Ordinarij puniendum ita. *Matt.* contrarium tenet. *Salz. Verac. Maiolus, Rod. Vega*.

Dices an Parochus, vel Sacerdos de eius licentia, qui intereſt matrimonio valido, *Clandeſtino tamen, quia non præceſſerunt denunciationes*, ſit ſuſpendendus per triennium, an vero hæc pœna ſit correcta per Tridentinum.

Reſp. non eſſe correctam; ideoque ſeruandum eſſe capitulum finalem ſupra citatum.

Ampl. procedere Reſponſionem in Parocho ſciente ea matrimonia, & non impediente. *Maiolus Henriq. Vega*. Item in Parocho aſſiſtente matrimonio quomodocumq; à iure, vel à iudice interdicto. Tertio in eo vagos, aut alienigenas coniungente, non ſeruato ordine quem tradidit Trid. *ſeſſ. 24. cit. c. 7.* quia intereſt matrimonio interdicto. Tandem qñ abſq; licentia Ordinarij aſſiſtit matrimonio, in quo alter contrahentium eſt vagus, aut alienigena, vel matrimonio quomodocumque ab Ordinario interdicto. *Maiolus*.

3. Concl. alienus parochus aſſiſtens matrimonio Clandeſtino, vel alias interdicto non incurrit hanc triennalē ſuſpenſionem, Ratio quia aſſiſtit matrimonio inualido.

4. Concl. à prædicta ſuſpenſione ſtatuta per Trid. excuſabit ignorātia etiam craſſa, dummodo non ſit ingens temeritas. probatur ex verbis Trid. ibi, *auſus fuerit*, audaciæ enim temeritatem indicat, & dolum.

5. Concl. Regularis Sacerdos abſque Parochi licentia aſſiſtens matrimonio vltra ſuſpenſionem latam à Trid.

à Trid. *ſeſſ.24. cit. c. 5.* incurrit excommunicationem. *Clem.p. de Priuil. Nau. Maiolus, Rodr.*

DISPVT. XXXXVIIII.

An Parochus alienus, vel alter Sacerdos non Parochus dantes licentiam alicui ad aſſiſtendum matrimonio Clandeſtino incurrant pœnam triennalis ſuſpenſionis.

PRima concl. Parochus alienus, vel alter Sacerdos non parochus, dans licentiam Sacerdoti ad aſſiſtendum matrimonio clandeſtino non incurrit pœnam in *c. fin.* latam, quia hęc eſt contra proprium parochum non prohibentem matrimonia Clandeſtina, habetque locū quando ea ſunt valida. Imo excommunicatio, ſuſpenſio, & ſimilia lata contra delinquentes non comprehendunt mandātes, niſi expreſſa mentio fiat à legiſlatore contra mandantes, fautores, cōſulentes, & alios *c. fœlicis de pœn. in 6. & Clem. ſi quis ſuadente communiter* DD. Neque etiam incurrunt ſuſpenſionem, *in ſeſſ. 24. c. 1.* à Trid. latam contra parochum, vel alium Sacerdotē coniungentē alienos parochianos abſque licentiā proprii parochi, quia hi vere non coniungunt, ſed mandant coniungi.

2. Concl. proprius parochus dās licentiam non Sacerdoti ad aſſiſtēdum matrimonio neutram ſuſpenſionem incurrit: non illam *ex cap. fin.* quæ locum habet qñ matrimonium Clandeſtinum eſt validū. Non illam Trid. quia Trid. ſuſpendit tātum ſacerdotem coniungentem, hic autem qui modo coniungit non eſt Sacerdos, quapropter etiam ſi cōiungeret non petita licentia, neque per hoc eſſet ſuſpenſus, cum per Trid. ſuſpendatur ſolum Sacerdos, & nomine Sacerdotis in odioſis nō venit Diaconus, nec alius inferior.

3. Concl. Parochus etiam ſi non ſit Sacerdos, ſi alienos coniungat, aut benedicat, incurrit pœnas in Trid. latas, quia reſpectu parochi nō petit Trid. qualitatē Sacerdotii, non tamen incurreret ſuſpenſionē triennalem *in c. fin. cit.* vbi habetur *ſi Parochialis Sacerdos, &c. per triennium ſuſpendatur.*

DISPVT. L.

An Parochus triennio ſuſpenſus, ſi iterum aſſiſtat, hoc ſecundum triennium incipiat currere finito priori, an vtrumque confunditur?

STatus quæſtionis eſt. Interfuit Parochus Clandeſtino matrimonio propter quod fuit per triēnium ſuſpenſus; poſt aliquot vero dies interfuit iterum alteri Clandeſtino, ideoq; de nouo eandem triennij incurrit pœnam. Quæritur modo an vnum triennium ſuſpenſionis confundatur cum altero, an vero hoc ſecundum incipiat currere poſtquam finierit primum?

Concl. qñ pœna incurritur ipſo

ſetur vnicum ius quatenus ciuile adiuuat canonicum. *Minch.*

2. Concl. iudex Eccleſiaſticus poteſt inhibere iudicem ſæcularē ad hoc vt faciat deponere teſtes corā ſe circa validitatē matrimonij; reſpectu autē punitionis, ille puniet, qui præuenit, quia videre validitatē matrimonij ad ſolum Eccleſiaſticū iudicem ſpectat. Et hoc habet locū poſt Trid. qñ matrimoniū fuit corā parocho, & teſtibus omiſſis denũciationibus, & cõtrahẽtes intendũt probare nullitatē vel quia non attendit parochus, vel quia non ſimul cum teſtibus, vel quia interceſſit metus, &c.

3. Concl. ſi iudex Eccleſiaſticus nõ punit condigne clam contrahẽtes poteſt laicus iudex eos iterum punire, non ſecus ac ſi puniti non eſſent, ſecunda tamen hæc punitio contemperanda eſt cum punitione facta ab Eccleſiaſtico. *c. 2. de male dictis, & c. fœlicis fin. de pœn. Minch. Gutt. Ab. Cou. Fel. Maran. Gom. Clarus, Cut.*

4. Concl. punitus a iudice ſæculari nõ poteſt amplius per Eccleſiaſticum puniri, quia pœna impoſita a ſæculari ſemper cenſetur grauior fuiſſe. *Gom. Clar. Cucus, & alij Comm.*

Limit. cõcl. qñ conſtaret de contrario, v. g. quod pœna pecuniaria, vel corporalis inflicta a iudice ſæculari eſſet leuior illa, quam infligere debuiſſet Eccleſiaſticus, excepta tamen pœna excõmunicationis, quę nõ habetur in hac re, vt grauis; quia eſt medicinalis vnde procedit comparatio pœnarum corporis, & pecuniæ inter ſe.

DE CONSENSV COACTO

LIBER QVARTVS.

DISPVT. I.

Quid, & quotuplex ſit metus, & qñ dicatur cadens in virum conſtantē.

DVplex eſt vis, quædam dicitur abſoluta, & quædã Cõditionalis. Primã facit ſimpliciter violentum, coactum, & inuoluntarium; v. g. ſi Chriſtianus vi raperetur ad idolum, eiuſque manus, *voluntate omninò repugnante,* ad thuribulum corriperetur, & hæc excuſat a culpa. Et quia volitio eſt actus vitalis a principio vitali intrinſeco procedens, ideo fit vt nullus conſenſus voluntatis poſſit eſſe coactus ſimpliciter, & facta per metum dicantur voluntaria ſimpliciter, inuoluntaria ex conditione; quatenus ſcilicet, poſito metu, voluntas

luntas vult, & eo ſublato, non vult. *D Th. Dur. Con. Nau.*

Ex quo infertur metum quantũcumq; grauem non excuſare a P. *neque etiam V. quãdo res de ſui intrinſeca natura venalis eſt*, quia geſta per metum quamuis ſint mixta ex voluntario, & inuoluntario, dicuntur tamen, imò ſunt ſimpliciter voluntaria, *vt dictum eſt.*

Sic autem deffinitur. Metus eſt trepidatio mẽtis propter imminẽs, aut futurum periculum *l. 1. ff. de eo quod met. cauſ.* oritur enim metus ex forti imaginatione periculi futuri iam iam imminentis, qua propter valde remota non timentur. Diuiditurque in cõcuſſiuum, & impreſſiuum. Concuſſiuus eſt, qui per minas infertur, impreſſiuus vero, qui per actum facti, v. g. quando adſunt verbera, carcer, & ſimilia.

Item alter eſt metus ſuſpicionis non temerariæ, ſed violentæ quando incutiens eſt vir potens, & alio vocabulo dicitur metus cõpulſiuus potentiæ. Alter eſt tacitus, & reuerentialis vt eſt metus filij erga patrem, vxoris erga maritum. Tandẽ dicitur metus perfidiæ qñ timore perfidiæ aliquid datur v. g. ſi ægrotus daret ſuperfluum ſtipendium medico, ne perfide medeatur, & clientulus aduocato, &c. ſed iis omiſſis tamquam parum ad rem noſtram vtilibus diuiſionibus ſit.

1. Concl. metus alter eſt cadens in virum conſtantem, alter cadens in incoaſtantem *c. conſiderationi, & c. veniens el 2. de ſponſ.* ſi qñ vero dicitur cadens in virum conſtantiſſimum intelligitur ſuperlatiuum pro poſitiuo *l. metus la 2. de eo quod met. ca.* Vocari etiam conſueuit prior timor, timor iuſtus, probabils. grauis. Secundus vero iniuſtus improbabilis, leuis, & vanus. Quinque autem conditiones requiruntur adhoc vt timor dicatur cadens in virum conſtantem.

Primo vt malũ quod timetur ſit graue, non ratione maioris mali, ſed in ſe ipſo conſideratum. Secundo vt timens non vane, & leuiter, ſed probabiliter, & rationabiliter credat malũ illud ſibi imminere. Nec opus eſt pęnam realiter inferri, quia ſic damnum diceretur, & nõ timor, ſed pœna debet minari tamquam futura, timor vero debet eſſe præſens *l. metum de eo quod met. ca.* longe remota pœna, quæ minatur poteſt quoque eſſe metus cadẽs in virum conſtantem qñ alia via occurri ei non poteſt niſi celebrando contractum. Imo iuſta, & probabilis metus ſuſpicio habetur pro metu, & Tandem timor inferendæ violentiæ.

Tertio requiritur vt incutiens minas ſit potens ad illas exequendas, vel ſaltem talis rationabiliter iudicetur.

Quarto vt minãs ſolitus ſit minas a ſe illatas executioni mandare ſecus ſi vir verboſus, aut facile placabilis ſit. Opus etiã eſt vt exequatur in eodem genere mali, quod minatur, aut in alio genere æqualiter atroci. Si autem ſemel tantũ

ex:ca-

Rodr. Vega, & alij. A fortiori valet matrimonium qñ Parochus, vel teſtes dolo interſunt ad aliud vocati.

Item ſi celebretur coram Parocho, & teſtibus caſu tranſeuntibus, hi enim ſi aduertant, vere dicuntur præſentes; peccabũt tamen m. contrahentes coram Parocho vi detẽto, aut caſu tranſeunte, aut dolo ad aliud vocato, non ſolum ratione iniuriæ, quam ei inferunt; ſed etiã ratione contemptus Eccleſiæ. *Pet. Ledeſ.* Secus autem erit de teſtibus vi detentis, aut dolo adductis, quia ſemota iniuria violentiæ, nullum eſt p. m. coram ipſis ſic contrahere, cum non gerant vicem Eccleſiæ, eſt tamen p. v. quia non ſeruatur debita reuerentia Sacramento.

2. Concl. valet matrimonium coram alieno Sacerdote initum de licentia proprij Parochi, licet ea licentia metu cadenti in virum conſtantem ſit extorta. Eadem dicas qñ illa licentia dolo, & mendacijs fuit impetrata à Parocho, alias nullatenus eam conceſſuro, *v. g. ſi falsò nomine alicuius magnatis petatur ab illo, vt concedat licentiam certo Sacerdoti*, quia illa ratio illius magnatis tantum fuit impulſiua, & nõ finalis; nec Parochus videtur velle eam licentiã eſſe irritam petitione falſa exiſtente, ne matrimonia paſſim irritentur; præſertim quia ſciunt concedentes ſæpe fictitias eſſe huiuſmodi petitiones.

DISPVTAT. XXXX.

In qua aliquæ proponuntur & enodantur Quæſtiones.

ANte Tridentinum qñ aliqui contrahebant ſponſalia, vel qñ duo impuberes, aut alter tantum, contrahebant matrimonium de præſenti, *quod habebat vim ſponſalium vt dictum eſt lib.* 1. *diſp.* 21. ſi ſequebatur copula affectu maritali, aut alij actus ſufficientes ad declarandum conſenſum de præſenti, *v.g. traductio ſponſæ ad domũ, & ſimilia*, tunc ſponſalia huiuſmodi tranſibant in matrimonium ex præſũptione iuris *c. qui fidem de ſponſal* Hodie vero poſt Trid. huiuſmodi matrimonia præſumpta ceſſarunt, nec habent vim ſponſalium, imò neque conſenſus expreſſus conſtituit matrimonium ſi fiat abſque parocho, & teſtibus.

Quæritur ergo 1. an quando parochus, & teſtes interſunt ſponſalibus iuramento ſtabilitis fiat verum matrimonium?

Reſp. negatiue quia ãte parochũ & teſtes debet dari conſenſus de præſenti, non de futuro; nec iuramentum habet vim, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium.

Quæritur 2. an ſponſalia coram Parocho, & teſtibus celebrata trãſeant in matrimonium ſi copula occulta ſequatur.

Reſp. negatiue, quia Parochus, & teſtes poſſunt tantum teſtificari de

ti de ſponſalibus, non de matrimonio. *Pet. Led.*

Quæritur 3. quid iuris, qñ copula eſt habita coram Parocho, & teſtibus?

Pro reſponſione diſtinguendum eſt, aut enim ſponſalia ante hanc copulam fuerunt abſque parocho, & teſtibus, aut fuerunt coram diuerſo Parocho, & diuerſis teſtibus, aut coram proprio eodẽ Parocho, & iiſdẽ teſtibus. Si primo, & ſecũdo modo nõ eſt verũ matrimoniũ quia teſtes poſſunt tãtũ teſtificari de copula, nõ de ſpõſalibus, & alij teſtes de ſponſalibus, non de copula. In tertio vero caſu, *quando ſcilicet tum ſponſalia cum etiam copula habita fuere coram proprio eodem Parocho, & teſtibus*, eſt verum matrimonium, quia mutuus conſenſus de præſenti manifeſtatus ſigno externo coram Parocho, & teſtibus ſatis eſt ad matrimonium, etiam poſt Tridentinũ.

Ampl. reſponſio qñ præcederẽt alia ſigna per quæ olim ſponſalia tranſibant in matrimonium, v. g. ſi ſponſus coram eodem Parocho, & teſtibus, qui fuerũt præſentes ad ſponſalia, traduceret ſponſam ad domũ. *Enriquez, Conar. Bald. Spino.*

Quæritur 4. an matrimonium de præſenti vtriuſque, vel alterius impuberis, qñ malitia non ſupplet ætatem, ſi interſint Parochus, & teſtes, tranſeat in verum matrimoniũ accedente copula occultè, vel alio ſigno ſufficienti ad oſtendendum conſenſum.

Reſp. negatiue, quia ille conſenſus habitus prius coram Parocho & teſtibus fuit de futuro, *vt dictum eſt diſp. 2 1. l. 1. ita Guttier. Matienzo, Henr. Rodr.* Nec ſatis eſt ſi renouetur ab ipſis ſpõſis per ſe ipſos, quia debet coram Parocho, & teſtibus renouari. *Henriq.*

DISPVT. XXXXI.

Quot, & quales teſtes requirantur ad matrimonij valorem.

PRima concl. ad valorem matrimonij requiruntur duo teſtes cum Parocho, nec ſufficiũt pauciores. *Trid. ſeſſ. 24. c. 1.* qui debent eſſe moraliter ſimul præſentes, nõ enim ſufficit ſi ſucceſſiue coram illis explicent contrahentes conſenſum, v.g. prius coram Parocho, poſtea coram teſtibus abſq; Parocho, quia Trid. copulatiue exigit vtrumque. Nec ſatis eſt ſimultas moralis, ſed requiritur phyſica; alioquin teſtes erunt ſingulares. *Veracrux.*

2. Concl. ad matrimonij valorẽ ſufficiunt quicumque teſtes habentes vſum rationis; licet non habeant qualitates iure requiſitas ad teſtes legitimos. Vnde matrimoniũ contractum coram teſtibus excommunicatis, infamibus, parentibus, conſanguineis, ſeruis, familiaribus, fœminis, & infidelibus, eſt validum. Ratio quia concurrunt cum alio habili, & fide digno, qui eſt Parochus, & habilitas vnius ſupplet defectum alterius. *Cucus, Varacrux, Spino, Henriquez, Vegora, Rodr. Pet.*

 Ledeſ.

Ideſ. Nec opus eſt, vt teſtes ſint rogati, vt voluerunt aliqui, quia id nullo iure probatur.

3. Concl. nulla deſideratur ætas in procuratore ad matrimonium conſtituto, ſed ſola qualitas iure naturali requiſita, nimirũ vſus rationis, *l. ſed & ſi quis ff. de inſtit. act.* quia nulla prorſus procuratoris induſtria deſideratur, ſed tantum debet explicari conſenſus abſentis. Item quia duriſſimum eſſet credere poſſe puerum 14. annorum ſe ligare matrimonio, non autem poſſe eſſe procuratorem ad idem.

DISPVT. XXXXII.

De pœna matrimonij Clandeſtini, quod ſcilicet filij naſcantur illegitimi non obſtanti bona fide parentũ, quando hoc fuit vere nullum.

PRima concl. pœna matrimonij Clandeſtini eſt vt filij nati ſint illegitimi, non obſtante bona fide parentum; qñ matrimonium inuenitur nullum ob aliquod impedimentum irritans. *c. final. de clandeſtinis deſponſ.* & hoc eſt in pœnam Clandeſtini, quia filij alioquin ex matrimonio nullo geniti ſi ae fuit bona fides ſaltem in altero parentũ ſunt legitimi qñ matrimonium non fuit Clandeſtine contractum. Ratio quia nulla bona fides præſupponitur qñ omittuntur denunciationes, nec ignorantia excuſat non adhibentem debitam diligentiam, & parentes contrahentes abſque denunciationibus dederunt operam rei illicitæ; vnde iuſte ab Eccleſia puniuntur.

2. Concl. dicta pœna Clandeſtini habet locum qualitercumq; matrimonium inueniatur irritũ, quia rationes ſupra adductæ probant de quocumque impedimento. *Innò. Ant. Anchara. Neuo, Hoſt. Ioan. And. Abb. Couar. Card. Greg. Lopez, Cut. Perez, Matt. Maſc. & alij.*

Limit. concl. qñ cauſa nullitatis matrimonij eſt talis, vt ad illã detegẽdã premiſſę denunciationes nihil cõferrent, v. g. ſi clandeſtinum fuit nullum defectu conſenſus interni alterius coniugis, vel defectu parochi intruſi. In his, & ſimilibus filij ex Clandeſtino ſunt legitimi. *Abb.*

3. Concl. filij nati ex matrimonio Clandeſtino valido, *ideſt contracto abſq; denunciationibus, & abſq; impedimento dirimente*, ſunt legitimi, *c. 2. de cland. deſponſat.*

DISPVT. XXXXIII.

An matrimonium Clandeſtinum (quod vere eſt nullum ob ignoratum impedimentum irritans) ſi publicetur poſtea in Eccleſia, ab eaq; validetur filij ex eo nati ſint legitimi?

PRima concl. qñ matrimonium Clandeſtinũ nullum ob ignoratum impedimentum fuit approbatum ab Eccleſia tamquam validũ,

filij

filij nati poſt approbationem Eccleſiæ ſunt legitimi, quamuis poſtea detegatur impedimentum irritans, quia parentes habent iuſtam ignorandi impedimenti cauſam. *fatentur omnes per c. quod nobis qui filij ſint legitimi*.

2. Côcl probabile eſt filios côceptos antequã appareat impedimẽtũ *licet ante approbationem nati ſint*, eſſe legitimos vbi matrimonium publicatum fuit, & tamquam validũ ab Eccleſia approbatum, licet poſtea detegatur impedimentum; quia Eccleſiæ approbatio purgat omne vitiũ matrimonij clandeſtini, & eo medio tempore, quo matrimoniũ fuit approbatum vt legitimum, filij acquiſiuerunt ius legitimitatis ab ipſa Eccleſia, cui diſplicere non poteſt id quod ſemel placuit. *Ioan. And. Anchar. Ant. Neuo, Sylu. Arm. Couar.* Contrarium eſt probabile quod tenet. *Calder. Abb. Brunel. Roſel. Tab. Ang.*

DISPVT. XXXXIIII.

Vtrum matrimonium Clãdeſtinum validum legitimet prolem antea ſuſceptam a parentibus habilibus tempore Conceptionis.

STatus quæſtionis eſt. An ſicut matrimonium non Clandeſtinũ legitimat filios ante illud habitos a parentibus habilibus ad contrahendum *c. tanta qui filij ſint legitimi*, ita matrimonium Clandeſtinũ validum habeat eamdem vim, & priuilegium *de inualido enim iam diximus non legitimare prolem in pœnam*.

Concl. matrimonium Clandeſtinum validum legitimat prolem ante habitam in iiſdem omnino caſibus, in quibus legitimat eam matrimonium in facie Eccleſiæ contractum præmiſſis denunciationibus. *ita Ant. Abb. Mant. Cephalus, Ancho. Prepoſit. Fulu. Pacianus, Matt Caldas* quia nullum extat ius Canonicum in côtrariũ, & textus, qui afferunt prolem eſſe illegitimam loquuntur de Clandeſtino nullo, qñ ſcilicet iuuentum fuit impedimentum irritans, *vt ſupradictum eſt*.

DISPVT. XXXXV.

De alijs pœnis matrimonij Clandeſtini.

EX c. *conquæſtione. & c. literas de reſtit. ſpoliat.* habetur quod mulier ſpoliata à viro eſt reſtituenda, at ſi matrimonium fuit Clandeſtinum non reſtituitur ante omnia, & hoc in odium, & in pœnam clandeſtini, quia clam poſſidens poteſt propria authoritate ſpoliari; alioquin debet titulum oſtendere. Et hæc eſt prima pœna.

Secũda. Eſt quod ſi detegatur aliquod impedimentũ in matrimonio Clãdeſtino ſpe diſpẽſationis omnino carebũt côtrahẽtes, *ex Trid. ſeſſ. 24. c. 5.* poterit tamen Pontifex diſpenſare, ſed peccat. M. cum diſpenſatio hæc ſit pernicioſa Eccleſiæ; Secus vero ſi noua, & iuſtiſſima cauſa di-

ſa diſpenſandi emergeret, quia licèt talis diſpenſatio frequenter facta ſit Eccleſiæ pernicioſa, non tamen eſt talis, cũ cauſſa eſt rara, & non ita frequens.

In impetratione autem talis diſpenſationis facienda eſt mentio matrimonij Clandeſtini, alias eſſet ſubreptitia; quia eo ipſo quod Cõc. decernit cum his contrahentibus non poſſe diſpenſari, ſtatuit huiuſmodi matrimonium tamquam impedimentum ad diſpenſationem conſequendam, nec Pontifex cenſetur diſpenſaſſe in Conc. niſi ſpecialem mentionem faciat.

Tertia Pœna eſt, vt ſecundũ matrimoniũ publicũ præferatur priori Clandeſtino concurrentibus cõditionibus, quas refert *Couar. & Cucus*, ſed hodie matrimonium cum non ſit validum niſi coram Parocho, & teſtibus hæc Eccleſiaſtica pœna non habet locum.

DISPVT. XXXXVI.

Quæ ſint Pœnæ contrahentium matrimonium Clandeſtinum, & teſtium in eo aſſiſtentium.

PRima pœna eſt inhabilitas ad ſic contrahendum, *ideſt Clandeſtine*, vnde ſi velint iterum palam contrahere, nulla indigent diſpenſatione, neque etiam ab Epiſcopo petita, *vt voluit Maiolus*, habentur ex Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de matr. Menoc. Gutt. Perez, Cuc. Matt. Aze. Salz. Verac. Palac. Henriquez, Rodr. vterque Ledeſ. Vega*, Hinc.

Infertur 1. non opus eſſe declaratione aliqua, vt matrimonium abſque Parocho, & teſtibus initum diſſoluatur, quia ex ipſo Concilio iam conſtat eſſe nullum. Vnde poſſunt qui ſic contraxere abſque Epiſcopi licentia nouum contrahere matrimonium iuxta ritum Tridentini. *fatentur omnes*.

Limit. illatum cũ matrimonium clandeſtinum eſſet nimis publicũ; ita vt veriſimiliter timeretur ſcandalum in ſeparatione; tunc n. petenda erit Epiſcopi licentia, qua non petita, non incurrit parochus coniungens alio matrimonio eos, qui clandeſtine contraxere, pœnam triẽnalis ſuſpenſionis, quæ aſſignatur *in c. finali de Clãdeſt. deſponſ.* quia illa imponitur tantum Parocho aſſiſtẽti matrimonio Clandeſtino, vel alias interdicto, erit tamen pœna arbitraria puniendus. *Salz. & Rodr.*

Secũda Pœna eſt arbitraria, ſunt contrahentes abſque Parocho, vel alio Sacerdote de eius licentia, aut minori teſtium numero quàm duorum, puniendi arbitrio Epiſcopi. ſic præcipitur in Trid. Vnde peccat Ordinarius ſi eos non punit, ait n. Trid. *Sancta Synodus eos arbitrio Ordinarij puniri præcipit*, grauius tamẽ debent puniri quando matrimoniũ Clandeſtinum eſt conſumatũ, quia eſt grauius delictũ. Teſtes vero pœna arbitraria ſunt puniendi, quia peccant authoritatem præſtando matrimonio ab Eccleſia interdicto ſicuti contrahentes omiſſis denunciationibus *argumento c. de cauſis de*

officio

Digitized by Google

officio delegati. Neuo Ledeſ. Roſcias, Gutt. & c. fin. de clandeſt. deſponſ.

3. Pœna in aliquibus Diœceſibus eſt excommunicatio. *Sotus autē, & Ledeſ.* aiunt conſultius fore eam excommunicationem non fulminari ab Epiſcopis in eorū Synodis, quapropter ſeruari non debet conſtitutio Synodalis Salmaticenſis, qua excommunicantur ipſo iure clam contrahentes, caueturque tales excommunicatos ante denunciationem eſſe vitandos. Et multo magis quò ad eos euitandos, cum ſit contra præceptum Superioris; ex conſtitutione enim Martini Quinti habemus ſolos denunciatos, aut publicos Clericorum percuſſores eſſe euitandos *argumento ex c. cum inferior de maior, & obed.* contrarium tenent. *Perez, & Salze.*

4. Pœna eſt exhæredationis pro qua ſit.

DISPVT. XXXXVII.

Vtrum Clandeſtinè contrahentes exhæredari poſſit.

Ex l. 49. Tauri, multæ pœnæ imponuntur filijs contrahentibus clam; inter quas eſt exhæreditatio, poſſunt enim non ſolum à patre ſed etiam à matre, eo mortuo, exhæredari; quæ pœna modo extenditur etiam ad maſculos ita *Ciſuêntes, Caſtillo, Couar. Minct. Matt. Co. l. fot. Verac.* Antea autem extendebatur ad filias viduas in parentū domo degentes. *Cou. Verac. Henr. Guttier. & alij.* Item ad eas extra domum habitantes, quia lex reſpiciebat reuerentiā parentibus debitam. *Azeb. Peralt. Merez.* Tandem extēdebatur quamuis filia cum digno nupſiſſet, adhuc enim iniuriam patri irrogauit, eo inconſulto, clam nubens. *Gom. Greg. Lopez, Acoſta. Mol. Barb. Henriq.*

Limit. 1. ea lex, quod non procedat in filia maiore 25. annis, quia hæc nullam facit iniuriam parentibus *§. aliud quoque Auth. vt cum De appell. cognoſc.* nec obſtat Pragmatica Caroli V. quia non eſt in noua recompilatione inſerta.

Limitatur 2. non procedere quæ parentes peſſime erga filias ſe haberent, earumque matrimonia differrens, ne eas dotent. *Sot. Gutt. Cord. Rodr. Lud. Lopez. Bart. à Ledeſ.*

1. Cōcl. ſi pater conſentit filiæ clā contrahenti, neque eam exhæredari, nec alijs pœnis, quæ ſunt in l. Tauri, poteſt eam punire, quia non ſatis eſt ad exhæredandam filiam quod ea clam contrahat, ſed opus eſt etiam vt inſcijs contrahat parentibus. *Suar. l. 3. fori Perez Barbo. Azeb. Verac. Henriq. Rodr.*

2. Concl. filia clam nubens, inconſultis parentibus, ſi ingrediatur Religionem ante conſummatum matrimonium non poteſt exhæredari, quia matrimonium ſunt debet eſſe conſummatum, vt ait *Suar. cit. & Anchor.* adhoc vt exhæredatio incurratur contrarium tenent. *Caſtill. Couar. Lupus.*

3. Concl. hæc lex Tauri non eſt

correcta per ius Canonicum, ideoque in vtroque foro ſeruanda eſt, quia inferior poteſt adiuuare, & fouere legem ſuperioris addens alias pœnas, vt melius ſeruetur. Et matrimonium quatenus eſt contractus ſubijcitur principi ſæculari. *Caſtil. Gom. Perez. Sot. Cord. Henriq. Rod. & alij multi.*

DISPVT. XXXXVIII.

Quæ ſint pœnæ Parochi, vel alterius Sacerdotis aſſiſtentis matrimonio Clandeſtino.

PRima concl. Parochus, & quicumque alius Sacerdos regularis, vel ſæcularis, qui matrimonio Clandeſtino interfuit, per triennium ſuſpendendus eſt ab officio, eademque pœna puniendus eſt Parochus, qui ſciens tale matrimonium non prohibuit *c. finali de Clandeſt. deſponſ.* Hinc

Infertur 1. aſſiſtentem huiuſmodi matrimonio non eſſe ipſo iure ſuſpenſum, ſed ſuſpendendum.

Infertur 2. poſſe hoc tẽpus triennij ex cauſa iuſta augeri, vel minui. *argumento ex c finali cit. ibi, Grauius puniendus ſi delicti qualitas poſtulauerit.*

2. Concl. hæc triennalis ſuſpenſio correcta eſt per Trid. *ſeſſ. 24. c. 1. de matr.* vbi ait Parochum eſſe arbitrio Ordinarij puniendum ita. *Matt.* contrarium tenet. *Salz. Verac. Maiolus, Rod. Vega.*

Dices an Parochus, vel Sacerdos de eius licentia, qui intereſt matrimonio valido, *Clandeſtino tamen, quia non præceſſerunt denunciationes,* ſit ſuſpendendus per triennium, an vero hæc pœna ſit correcta per Tridentinum.

Reſp. non eſſe correctam; ideoque ſeruandum eſſe capitulum finalem ſupra citatum.

Ampl. procedere Reſponſionem in Parocho ſciente ea matrimonia, & non impediente. *Maiolus Henriq. Vega.* Item in Parocho aſſiſtente matrimonio quomodocumq; à iure, vel à iudice interdicto. Tertio in eo vagos, aut alienigenas coniungente, non ſeruato ordine quem tradidit Trid. *ſeſſ. 24. cit. c. 7.* quia intereſt matrimonio interdicto. Tandem qñ abſq; licentia Ordinarij aſſiſtit matrimonio, in quo alter contrahentium eſt vagus, aut alienigena, vel matrimonio quomodocumque ab Ordinario interdicto. *Maiolus.*

3. Concl. alienus parochus aſſiſtens matrimonio Clandeſtino, vel aliàs interdicto non incurrit hanc triennalẽ ſuſpenſionem, Ratio quia aſſiſtit matrimonio inualido.

4. Concl. à prædicta ſuſpenſione ſtatuta per Trid. excuſabit ignorãtia etiam craſſa, dummodo non ſit ingens temeritas. probatur ex verbis Trid. ibi, *auſus fuerit,* audacia enim temeritatem indicat, & dolum.

5. Concl. Regularis Sacerdos abſque Parochi licentia aſſiſtens matrimonio vltra ſuſpenſionem latam à Trid.

à Trid. *ſeſſ.24. cit. c. 5.* incurrit excommunicationem. *Clem.p. de Priuil. Nau. Maiolus, Rodr.*

DISPVT. XXXXVIIII.

An Parochus alienus, vel alter Sacerdos non Parochus dantes licentiam alicui ad aſſiſtendum matrimonio Clandeſtino incurrant pœnam triennalis ſuſpenſionis.

PRima concl. Parochus alienus, vel alter Sacerdos non parochus, dans licentiam Sacerdoti ad aſſiſtendum matrimonio clandeſtino non incurrit pœnam in *c. fin.* latam, quia hęc eſt contra proprium parochum non prohibentem matrimonia Clandeſtina, habetque locũ quando ea ſunt valida. Imo excommunicatio, ſuſpenſio, & ſimilia lata contra delinquentes non comprehendunt mandãtes, niſi expreſſa mentio fiat à legislatore contra mandantes, fautores, cõſulentes, & alios *c. fœlicis de pœn. in 6. & Clem. ſi quis ſuadente communiter D D.* Neque etiam incurrunt ſuſpenſionem, *in ſeſſ. 24. c. 1.* à Trid. latam contra parochum, vel alium Sacerdotẽ coniungentẽ alienos parochianos abſque licentia proprii parochi, quia hi vere non coniungunt, ſed mandant coniungi.

2. Concl. proprius parochus dãs licentiam non Sacerdoti ad aſſiſtẽdum matrimonio neutram ſuſpenſionem incurrit: non illam *ex cap. fin.* quę locum habet qñ matrimonium Clandeſtinum eſt validũ. Non illam Trid. quia Trid. ſuſpendit tãtum ſacerdotem coniungentem, hic autem qui modo coniungit non eſt Sacerdos, qua propter etiam ſi cõiungeret non petita licentia, neque per hoc eſſet ſuſpenſus, cum per Trid. ſuſpendatur ſolum Sacerdos, & nomine Sacerdotis in odioſis nõ venit Diaconus, nec alius inferior.

3. Concl. Parochus etiam ſi non ſit Sacerdos, ſi alienos coniungat, aut benedicat, incurrit pœnas in Trid. latas, quia reſpectu parochi nõ petit Trid. qualitatẽ Sacerdotii, non tamen incurreret ſuſpenſionẽ triennalem *in c. fin. cit.* vbi habetur *ſi Parochialis Sacerdos, &c. per triennium ſuſpendatur.*

DISPVT. L.

An Parochus triennio ſuſpenſus, ſi iterum aſſiſtat, hoc ſecundum triennium incipiat currere finito priori, an vtrumque confunditur?

STatus quæſtionis eſt. Interfuit Parochus Clandeſtino matrimonio propter quod fuit per triẽnium ſuſpenſus; poſt aliquot vero dies interfuit iterum alteri Clandeſtino, ideoq; de nouo eandem triennij incurrit pœnam. Quæritur modo an vnum triennium ſuſpenſionis confundatur cum altero, an vero hoc ſecundum incipiat currere poſtquam finierit primum?

1. Concl. qñ pœna incurritur ipſo iure,

iure, tempus incipit currere a die commiſſi delicti, ideoque ſecundũ tempus confunditur cum priori. Quando vero incurritur per iudicis ſententiam, *vt eſt in caſu noſtro*, incipit currere a die ſententiæ, & prius triennium confunditur cum ſecundo. ratio eſt, quia pœna triennij debet intelligi de proximo ſequent triennio *l. cum qui Calendis de verb. oblig c. non poteſt de preb. in 6. c. cupientes de elect. Card. Paul. Imo. Bald & alij.*

Limit. concl. quando Iudex aliter in ſententia exprimeret v. g. vt pœna ſecundi triennij incipiat finito priori triennio.

DISPVT. LI.

An ſuſpenſus Parochus ab officio eò quia interfuit Clandeſtino, cenſeatur ſuſpenſus à beneficio.

PRæmitto tripliciter poſſe aliquem ſuſpendi. primo ab officio ideſt ab exercitio Ordinis, & officij Clericalis. Secundo a beneficio ideſt a beneficij fructibus. tertio ab vtroque ſimul; hoc ita præmiſſo. Certum eſt ſuſpenſum ab officio non poſſe promoueri ad beneficiũ de nouo *c. fin. de Cler. excom. miniſt.* vnde in conſcientia tenetur fructus reſtituere perceptos. Certum eſt etiam qñ canon, aut iudex ſuſpendit aliquem ab officio tantum, eſſe illum ſolummodo ab exercitio Ordinis Clericalis ſuſpenſum, nó autem a fructibus beneficij. Tota ergo difficultas eſt in intelligentia can. aut ſententiæ iudicis qñ aliquẽ ſuſpendit ab officio nihil aliud addendo, an cenſeantur illum ſuſpendere ſimul a beneficio. pro cuius quæſtionis ſolutione omiſſis decem opinionibus aliorum ſit.

1. Concl. ſuſpenſus ab officio nõ eſt ſuſpẽſus a beneficio niſi expreſſe id declaretur, quia in iure qñque ſuſpenditur quis ab officio, & beneficio *c. tam literis de teſt. & atteſt. & c. 1. de ſecundis nupt. c. tuarum de priui.* quandoque *ab officio tantum c. quia in omnibus de vſur. c. fin. de cland. deſp.* quandoque a beneficio tantum *c. cum in cunctis de elect.* & clare probatur Concl. ex *Clem. fin. de pœnis*.

2. Concl. vbi ſuſpenſio eſt perpetua, & delictum graue poteſt ſuſpẽſus ab officio priuari beneficij titulo. *Paul. Immol. Turrec. Perez, Vgolin.*

3. Concl. parochus ſuſpenſus ab officio eò quia interfuit Clandeſtino *per c. fin.* non eſt ſuſpenſus a beneficio. *Rodr.* poteſt tamen iudex illum ſuſpendere a beneficio, quia delictum eſt graue, & *ex c. fin. habetur grauius puniendus ſi culpæ qualitas poſtulauerit*.

DISPVT. LII.

An parochus ſuſpenſus quia interfuit Clandeſtino poſſit ab Epiſcopo abſolui.

REſpondetur negat. non enim poteſt Epiſcopus abſoluere a ſuſpen-

ſuſpenſione, cui terminus præſcribitur, vt eſt in caſu noſtro vbi triēnium eſt aſſignatum a Conc. Lateranenſi ſupra quod Epiſcopus nullam habet poteſtatem. *Abb. Felin. Diaz. Silu. Cord. Perez, Henriq. Lop. Candel. Rodr.* Neque poteſt Epiſcopus eum abſoluere virtute Trid. *ſeſſ. 24. de refor. c. 6.* quia talis ſuſpēſio cum ſit per Iudicis ſententiam eſt iam deducta ad forum contentioſum. Poteſt vero Epiſcopus, eiuſque Vicarius abſoluere à ſuſpenſione, quam fulminat Trid. *ſeſſ. 24. de matr. c. 1.* contra parochum, vel aliū Sacerdotem benedicentes, aut cōiungētes alienos parochianos abſque licentia proprij parochi, quia eſt ſuſpenſio lata à iure.

DISPVT. LIII.

An pœna matrimonij Clandeſtini incurrantur ante iudicis ſententiam.

PRima concl. ſuſpenſio triennalis impoſita parocho aſſiſtenti Clandeſtino, & amiſſio bonorum, quam incurrunt teſtes, & clam cōtrahentes per l. Tauri, non incurruntur ipſo iure, ſed iudicis requirunt declaratoriam ſententiam. *Lup. Minch. Matt. Azeb.* vnde filius, vel filia clam contrahens non tenetur ab hæreditate ſe abſtinere antequam a iudice condemnatur, quia nullus tenetur ſibi ipſi pœnam inferre.

2. Concl. Pater conſcius cauſſæ ſufficientis exhæredandi poteſt non expectata iudicis ſententia filium, vel filiam exhæredare *auth. vt cum de appellatione cognoſc.* ad hoc autem vt filius amittat hæreditatem, requiritur iudicis ſententia, & tenetur pater, vel eius hæredes in iudicio cauſſam exhæredationis probare, quod ſi non fecerint, exhæredatio erit nullius valoris.

Vltima concl. pœna lata in *c. fin. cit. quod filij nati ex Clandeſtino inualido ſint illegitimi, non obſtante parentum ignorantia*, incurritur ſtatim, nec opus habet iudicis ſententia.

DISPVT. LIIII.

An ſolius Iudicis Eccleſiaſtici ſit has pœnas inferre, poſſitque inhibere iudicem ſæcularem in has cauſſa procedentem.

PRima concl. hoc delictum, *v. d. quando Laicus contrahit Clandeſtine*, eſt mixti fori, vnde datur locus præuentionis, quia eſt quæſtio facti, & non iuris. *Minch. Azeb. Gutt.* Limitat tamen. *Azeb. Conar. Bolognetus.* non procedere Concl. quoties non cōſtat de Clandeſtinitate matrimonij, tunc enim prius debet definiri matrimonium eſſe Clandeſtinum, & poſtea iudex ſæcularis procedere contra contrahentes; ſed non opus eſt huiuſmodi limitatione. poteſt enim iudex ſæcularis cognoſcere etiam an ſit Clandeſtinum matrimonium, & in hoc ius Ciu. & ius Canonicum cenſetur

ſetur vnicum ius quatenus ciuile adiuuat canonicum. *Minch.*

2. Concl. iudex Eccleſiaſticus poteſt inhibere iudicem ſæcularẽ adhoc vt faciat deponere teſtes corã ſe circa validitatẽ matrimonij; reſpectu autẽ punitionis, ille puniet, qui præuenit, quia videre validitatẽ matrimonij ad ſolum Eccleſiaſticũ iudicem ſpectat. Et hoc habet locũ poſt Trid. qñ matrimoniũ fuit corã parocho, & teſtibus omiſſis denũciationibus, & cõtrahẽtes intendũt probare nullitatẽ vel quia non attendit parochus, vel quia non ſimul cum teſtibus, vel quia interceſſit metus, &c.

3. Concl. ſi iudex Eccleſiaſticus nõ punit condigne clam contrahẽtes poteſt laicus iudex eos iterum punire, non ſecus ac ſi puniti non eſſent. ſecunda tamen hæc punitio contemperanda eſt cum punitione facta ab Eccleſiaſtico. *c. 2. de male dictis, & c. fœlicis fin. de pœn. Minch. Gutt. Ab. Con. Fel. Maran. Gom. Clarus, Cuc.*

4. Concl. punitus a iudice ſœculari nõ poteſt amplius per Eccleſiaſticum puniri, quia pœna impoſita a ſœculari ſemper cenſetur grauior fuiſſe. *Gom. Clar. Cucus, & alij Comm.*

Limit. cõcl. qñ conſtaret de contrario, v. g. quod pœna pecuniaria, vel corporalis inflicta a iudice ſœculari eſſet leuior illa, quam infligere debuiſſet Eccleſiaſticus, excepta tamen pœna excõmunicationis, quę nõ habetur in hac re, vt grauis; quia eſt medicinalis vnde procedit comparatio pœnarum corporis, & pecuniæ inter ſe.

DE CONSENSV COACTO

LIBER QVARTVS.

DISPVT. I.

Quid, & quotuplex ſit metus, & qñ dicatur cadens in virum conſtantẽ.

DVplex eſt vis, quædam dicitur abſoluta, & quædã Conditionalis. Prima facit ſimpliciter violentum, coactum, & inuoluntarium, v. g. ſi Chriſtianus vi raperetur ad idolum, eiuſque manus, *voluntate omninò repugnante,* ad thuribulum corriperetur, & hæc excuſat a culpa. Et quia volitio eſt actus vitalis a principio vitali intrinſeco procedens, ideo fit vt nullus conſenſus voluntatis poſſit eſſe coactus ſimpliciter, & facta per metum dicantur voluntaria ſimpliciter, inuoluntaria ex conditione; quatenus ſcilicet, poſito metu, vo-

luntas

luntas vult, & eo ſublato, non vult. *D Th. Dur. Con. Nau.*

Ex quo infertur metum quantũcumq; grauem non excuſare a P. *neque etiam V. quãdo res de ſui intrinſeca natura venalis eſt*, quia geſta per metum quamuis ſint mixta ex voluntario, & inuoluntario, dicuntur tamen, imò ſunt ſimpliciter voluntaria, *vt dictum eſt*.

Sic autem deffinitur. Metus eſt trepidatio mẽtis propter imminẽs, aut futurum periculum *l. 1. ff. de eo quod met. cauſ.* oritur enim metus ex forti imaginatione periculi futuri iam iam imminentis, qua propter valde remota non timentur. Diuiditurque in cõcuſſiuum, & impreſſiuum. Concuſſiuus eſt, qui per minas infertur, impreſſiuus vero, qui per actum facti, v.g. quando adſunt verbera, carcer, & ſimilia.

Item alter eſt metus ſuſpicionis non temerariæ, ſed violentæ quando incutiens eſt vir potens, & alio vocabulo dicitur metus cõpulſiuus potentiæ. Alter eſt tacitus, & reuerentialis vt eſt metus filij erga patrem, vxoris erga maritum. Tandẽ dicitur metus perfidiæ qñ timore perfidiæ aliquid datur v.g. ſi ægrotus daret ſuperfluum ſtipendium medico, ne perfidè medeatur, & clientulus aduocato, &c. ſed ijs omiſſis tamquam parum ad rem noſtram vtilibus diuiſionibus ſit.

1. Concl. metus alter eſt cadens in virum conſtantem, alter cadens in inconſtantem *c. conſiderationi, & c. veniens el 2. de ſponſ.* ſi qñ vero dicitur cadens in virum conſtantiſſimum intelligitur ſuperlatiuum pro poſitiuo *l. metus la 2. de eo quod met. ca.* Vocari etiam conſueuit prior timor, timor iuſtus, probabilis, grauis. Secundus vero iniuſtus improbabilis, leuis, & vanus. Quinque autem conditiones requiruntur adhoc vt timor dicatur cadere in virum conſtantem.

Primo vt malũ quod timetur ſit graue, non ratione maioris mali, ſed in ſe ipſo conſideratum. Secundo vt timens non vane, & leuiter, ſed probabiliter, & rationabiliter credat malũ illud ſibi imminere. Nec opus eſt pęnam realiter inferri, quia ſic damnum diceretur, & nõ timor, ſed pœna debet minari tamquam futura, timor vero debet eſſe præſens *l. metum de eo quod met. ca.* longe remota pœna, quæ minatur poteſt quoque eſſe metus cadẽs in virum conſtantem qñ alia via occurri ei non poteſt niſi celebrando contractum. Imo iuſta, & probabilis metus ſuſpicio habetur pro metu, & Tandem timor inferendæ violentiæ.

Tertio requiritur vt incutiens minas ſit potens ad illas exequendas, vel ſaltem talis rationabiliter iudicetur.

Quarto vt minãs ſolitus ſit minas a ſe illatas executioni mandare ſecus ſi vir verboſus, aut facile placabilis ſit. Opus etiã eſt vt exequatur in eodem genere mali, quod minatur, aut in alio genere æqualiter atroci. Si autem ſemel tantũ

Digitized by Google

executioni mandauit ſuas minas, non ſatis erit. Secus qñ in perſonā comminati id ſemel fecit, quia ſatis hoc eſt ad metum cadentem in virum conſtantem.

Quinto requiritur vt timens nõ poſſit facile occurrere malis comminatis v.g. implorando auxilium alicuius, conſulendo ſuperiorē,&c. in cõſtātis enim,ac timidi eſt timere ea,quæ facili negocio vitare poteſt.

DISPVT. II.

An metus viri conſtantis neceſſario petat eligi minus malum ad uitandum maius.

CONcluſio quò ad reſciſſionem matrimonij,aliorumque contractuum ſatis eſt ſi timor ſit talis, qui ex ſe mouere poteſt virum cõſtantem ex parte obiecti,nõ autē opus eſt ex parte ſubiecti,vt cõminatus eligat minus malum. *Nau.Led. Meno.Phil.Pet.Led.Henr.Lud.Lop.* exemplum eſt ſi diues timore amittendi centum aureos contrahat cũ Berta, huic minus malũ erit amittere centum, quam inuitum cõtrahere; Nihilominꝰ, *ſi ly minus malũ* ex genere ſuo ſit graue, dicetur mouere virum fortem, ſufficitque ad contrahendum non omnino libere. Contraria quoque opinio eſt ſatis probabilis, quam tenet. *D.Th.Sco. Dur.Pal.Ricc.Grab.Sot.Verac.Palac. Bart.Led.Rod.Cand.Penn.Turr.Cou. Alb.Guth.*

DISPVT. III.

An metus huiuſmodi ſit æqualis in omnibus.

COncluſio metus cadens in virum cõſtantē dicitur reſpectiue, vnde qui metꝰ reſpectu Cai erit cadens in virũ cõſtantem reſpectu Titij erit vanus,ac leuis.Qua propter minor metus deſideratur in fœmina quã in viro,& maior in principe, quam in priuato *ita Com.DD.* vnde in reſcindendis contractibus a fœmina celebratis debet iudex penſare naturalem fœminarum inconſtantiã. In viro autem an ſit ſenex, an puer,an fortis an magnanimus, an plebæus.

DISPVT. IIII.

An ſufficit vt mala comminentur in perſonas conſanguineorum, vel affinium.

PRima concl. ſatis eſt vt mala comminata ſint in filios adhoc, vt eorum pater dicatur celebraſſe contractum cum timore cadenti in virum conſtantem *l.iſti quidem ff.de eo quod met. ca.* Item in vxorem reſpectu viri, aut in virum reſpectu vxoris quia vir, & vxor ſunt vna caro. *Com. DD. cum D.Th.* Timor quoq; incuſſus parẽtibus,aut aſcẽdentibus ſatis eſt ad reſcindendum contractum celebratum per filios, aut nepotes, quia pater, & filius cen-

cenſentur vnica perſona *l. vlt. C. de imbub. & alijs*,& aſcēdentes habētur loco parentum. *Inn. Ne. Prapoſ.*

2. Concl. ſufficit etiam incuti timorem conſanguineijs,& affinibus *c. ſciant cuncti de elect. in 6. & c. quicumque de ſen. excom. in 6. c. gemma de ſponſ.* Item coniuctis arctiſsima amicitia,quia amicus eſt alter ego, & dimidius animæ meę. Aut domeſticis,dūmodo ex malis cōminatis domeſticis maxima oriatur iniuria contrahenti, alioquin non eſſet metus cadēs in virum conſtantem.

Limit. cōcl. nō pcedere in timore incuſſo Affinibus ex copula illicita, quia inter hos nulla eſt amicitia.

3. Concl. hæc conſanguinitas,& affinitas extenditur vſque ad quartum gradum,quia vltra illū gradū non datur naturalis affectio, vnde timor incuſſus conſanguineo meo in quarto gradu ſatis eſt ad reſcindendum contractum qñ fuit cadens in virum conſtantem.

Limit. concl. niſi tangeret, grauiterq; læderet honorem contrahētis timor illatus affini etiā in ſeptimo gradu,tūc n. eſſet timor in propriam perſonam. Item ſi reſultaret ex re comminata iniuria, vel macula toti familiæ.

Sciendum tamen eſt nos eſſe locutos in tota hac diſp. de eo quod plurimum accidit, poteſt enim dari caſus quod timor incuſſus conſanguineo in primo gradu non auferat voluntarium in contrahente, ſicut nec timor mortis hic & nūc erit timor cadens in virum cōſtantem attentis alijs circumſtantijs,quas prudēs iudex in caſu particulari examinare debet.

DISPVT. V.

Quæ nam mala ſint ſufficientia ad incutiendum huiuſmodi timorem.

CONcluſio. Quæ nam mala ſufficiant ad incutiendum timorem cadentem in virum conſtantē iudicis arbitrio relinquitur, omnes enim caſus in particulari exprimi non poſſunt: in foro autem interno vir prudens eſt conſulendus.

Procedit concl. qñ mala non ſūt expreſſa in corpore iuris *arbitraria enim ſunt in ijs, quæ ſub regula comprehendi non poſſunt l. non poſſunt de ll.* ea autem, quæ in iure habentur, ſunt quæ ſequuntur,vel ſimilia.

1. Metus mortis. *fatentur omnes.* Item grauis corporis cruciatus *c. cum dilectus de his quæ vi.* Item metus armorum *l. 3. de vi, & vi arm.* licet portans arma eis non vtatur, aut ea deponat cum poſsit ijs vti. *l. quoties ff. de noxa.*

2. Metus ſeruitutis, aut captiuitatis *l. ego puto de eo quod metus cauſ.* Item timor amittendi inſtrumenta quibus libertas probatur *l. iſti quidem ff. eod.* etiam ſi non in continenti eſſet quis propter amiſsionem inſtrumentorū redigendus in ſeruitutem,ſat enim eſt adeſſe periculum hoc eueniēdi *l. nec timorem eod.* & hoc non obſtante quod haberet alias probationes ad oſtendendam ſuam libertatem, quia poſsibile eſt eas non eſſe ſufficientes.

3. Metus grauis exilij, aut carceris

Digitized by Google

ceris *l. nec timorem, & l. qui in carcerem eo.* carceris nempe, perpetui, diuturni, atrocis, non autem leuis, & breuis *vt placuit Scoto. Palu. Cord. Verac. Abb. Cue. Roſ. Ang. Gutt. Matt.*

4. Metus amiſſionis ſtatus, vel honoris *l. iſti quidem eo.* quia viro bono eſt grauior pęna honoris iactura, quam mors ipſa. vnde etiam verba probroſa & cõtumelioſa, quę ſolet dicere vir dicax, ſunt metus cadens in virum conſtantem. *Cuc. Barb. Grab. Padil. Maſcar.*

Multo magis cõminatio ſtupri in Virgine, aut fornicationis in vidua honeſtæ famæ. Quod ſi fęmina inhoneſta traheretur ad contrahendum metu incuſſo, quod alioq; ſin opprimatur, talis etiam dicitur metus in fęminam conſtantem, in foro autem externo nunquam præſumitur talis ineſſe timor in fęminis inhoneſtis.

Item metus infamię iuris, aut facti, cui facile occurri nõ poteſt v.g. ſi quis comprahenſus in delicto infami timeat ne prodeatur, quia infamia æquiparatur morti *l. iuſta ff. de manum.* Secus vero qñ infamia leui l. eſt grauis, nec alicuius momenti *nec timorem de eo qui met. cauſ.*

5. Metus excõmunicationis iniuſte latæ, quia hæc infamiam irrogat, & obligat ad multa propter ſcandala vitanda apud eos, qui neſciũt eius iniuſtitiã. Si vero alia via poteſt quis ab excõmunicatione ſe liberare *v.d. per appellationẽ, aut per abſolutionem petitam a ſuperiore,* non dicetur metus in virum conſtantẽ. Quod ſi pauper ſit, aut longe diſtet Superior, aut timet appellare, aut graue interim pateretur damnum; talis excommunicatio iniuſte lata eſt timor in virum conſtantem.

Dixi *iniuſte,* quia iuſta excõmunicatio eſt medicinalis, & ſtat pro excõmunicato, q nõ tollatur ideoq; nõ dicitur metus in virũ conſtantẽ.

Vltimo. Metus amiſſionis omniũ bonorum, qui æquiparatur metui mortis *l. aduocati C. de aduoc. diuer. Iud.* Aut maioris partis eorum *c. 1. de reſtit. ſpoliat. in 6.* etiam ſi iſta maior pars bonorum ſit modica eo q ſi poſſidens ſit inops. Secus vero qñ ita exigua sũt bona vt illis reiectis, aut deperditis parũ referret ad vitam ſubſtentandam.

Item metus amiſſionis rei magnæ, vel notabilis, licet non omniũ bonorum, aut maioris partis eorum. *Bal. Neuo, Cinus, Salic. Sot. Cord. & alij.*

Item amiſſionis inſtrumentorũ totius, vel maioris partis patrimonij. Amiſſio autem magni lucri nõ eſt timor in virum conſtantem, niſi qñ per iniuriam quis arcetur a lucro, ad quod ius habet. Tandẽ metus amiſſionis alicuius pinguis beneficij, contra quod vult quis ſe opponere, niſi alter ineat aliquem contractum. quia contra iuſtitiam impeditur ne lucrum comparet, *argumento c. cum veniſſent de iuſt.*

Di-

DISPVT. VI.

An timor reuerentialis cadat in virum Conſtantem.

PRima concl. omnes metus, qui ſufficiunt ad reſcindendos reliquos contractus, ſufficiunt ad reſcindendum matrimoniũ: imo ad hoc reſcindendum non requiritur tam iuſtus metus, ſicut requiritur ad illos reſcindendos, quia maior libertas requiritur in matrimonio celebrando, quam in illis. Solus autem reuerentialis metus (niſi minæ, verbera, aut alius metus grauis addatur) non ſufficit ad matrimonium reſcindendum *c. ex literis de deſponſ. impub. c. 2. de pact. in 6.*

Ampl. concl. non obſtante quod læſio in contrahente ſit vltra dimidium iuſtæ extimationis, hęc enim ſufficit ad reſcindendos alios contractus, non autem ad annullandũ matrimonium. Hoc eſt contra *Lop. & Cou.* vnde filia ob patris reuerẽtiam nubens cum viro longè diſparis conditionis non poteſt matrimonium reſcindere ob ſolum reuerentialem metum. Ideo neceſſe eſt vt contrahenti minetur pater graue damnum, ſolituſque ſit ea, quæ minatur, adimplere; Nec ſatis eſt ſi ſuam maledictionem minitetur. In dubio autem an minitans exequatur minas, præſumitur exequi.

In aliquo tamen caſu attentis particularibus circumſtantijs poteſt met⁹ reuerẽtialis patris crudelis, aut viri atrocis reſcindere contractum initum a filio, vel ab vxore, præſertim qñ eſt in vtilitatem patris, aut viri, multò enim magis tunc cenſentur ſequire. Ratio quia iſthæc omnia comparantur minis ex doctrina Baldi aſſerentis vultum terribilem perſonæ potentis abſq; minis eſſe iuſtum metum. Talis etiam dicetur metus qñ filia ad euitandam diuturnam patris indignationem contraheret, graue enim eſt malum quotidie ante oculos infenſum habere patrem. Secus quando eſſet ſpes futuræ reconciliationis.

2. Concl. ſolus metus reuerentialis non ſufficit ad annullandam profeſſionem *c. fin. qui Clerici vel vouent. Abb. Fran. Ang. Zaſius, Cou. Cuc. Matt. Padil. & alij.* Contrarium vero tenent. *Imo. Iaſ. Grot Campeg. Villalob. Suar. Minc. Burſatus Capua, & alij.*

3. Concl. metus reuerentialis cadit reſpectu eorum, qui iure aliquo ſubiectionis alteri ſubſunt, v. g. in Clerico reſpectu Epiſcopi. In Sæculari reſpectu Magiſtratus. In Vxore reſpectu Viri. In filio reſpectu. Patris. *Hac fatetur omnes.*

2. In genero reſpectu Soceri, qui locum parentis tenet *l. quia parentis ſolut. matrim. Aimon, Aret. Padill. Salzed. Diaz.* In Nepote reſpectu Aui, qui tamquam pater colitur, & reſpectu aliorum aſcendentium. In filijs reſpectu matris *Gutt. in pupillis* reſpectu Curatoris, ac Tutoris. *Nau. & Henriq.*

3. In ſorore reſpectu fratris maioris. *Socin. Aret. Curt. Rip. Tiraq. Ruyn. Peralta Azed. Menoch Cuc. Padil. Matt. Azeb. & alij.* Et in eadem

reſpe-

Digitized by Google

reſpectu ſororis maioris qñ illa ab hac gubernatur. *Peralta.* Itē in fratre minori reſpectu Maioris. *Tiraq. Curt. Rip. Oroſ. Salz. Gutt. & alij.* præſertim qñ ſimul habitant, & minora maiori gubernatur, quia eſt veluti eius pater. In Nepote reſpectu Patrui. *Anchar. Aimon Capic. Menoch. Padil. Cuc. Gutt. Salz. Diaz.* Aut Auunculi, a quo gubernatur nepos.

4. Concl. qñ eſt præſens filius, pro quo eius pater contrahit matrimonium, vel ſponſalia, ſi tacet ob reuerentiam paternam, & actus eſt illi fauorabilis, *vt præſumitur eſſe matrimonium, & ſponſalia,* cenſetur filius conſenſiſſe. Si vero actus eſt filio præiudicialis *niſi modicum ſit præiudicium, parum enim pro nihilo reputatur* cenſetur iſte non conſenſiſſe *l. penul. de furtis,* qua propter ſi matrimonium eſſet filio præiudiciale, in foro externo non præſumitur conſenſus. At in foro interno ſi re vera conſentiret filius ſponſalibus licet indignis, aut matrimonio nimis præiudiciali, tenetur in conſcientia ſtare contractui. Ex dictis.

Infertur profeſſionē tacitam annullari propter ſolum metum reuerentialem, quia actus profitendi eſt valde oneroſus, ideoque per actum tacitum non præſumitur conſenſus qñ profitēs interne re vera diſſentit. *Innoc. Cardin. Imo. Abb.* contra hanc Concluſionem (ſolum ſcilicet metum reuerentialem annullare conſenſum tacitum, & præſumptum) tenet. *Bart. Bal. Ant. Anchar. Felin. Hippol. Iaſ. Aret. Mōtalu. Peral. Con. Minch. Cuc. Matt. Azeb. Inn. Card. Im. Abb.*

DISPVT. VII.

An Preces importunæ inducant metum cadentem in virum conſtantem.

PRima concl. preces Principis, aut Superioris non ſoliti tirannice tractare eos, qui ſuis obſtant mandatis, non dicuntur incutere metum cadentem in virum conſtātem *c. conquærente de Cleric. non reſid. Io. And. Ant. Card. Abb. & alij per multi* in dubio vero an Princeps ſolitus ſit male tractare ſibi non acquieſcentes, non præſumitur eos male tractare, nemo enim præſumitur malus. *Menoch. Felt. Maſcard.*

2. Concl. blanditiæ principum non inducunt metum viri conſtantis. *Bon. Pal. Verac. Ricc. Henr.* quia blanditiæ non minuunt, ſed augent voluntarium.

Limit. concl. qñ in blanditijs tacitæ inſunt minæ, quia ſolet princeps ſæuire contra reſiliētes a ſuis blanditijs. *Roman. Nau. Maſc. Lud. Lop.*

3. Concl. preces importunæ vna cum metu reuerentiali *idest factæ a perſona cui debetur reuerentia,* incutiunt metum in virum conſtantem *c. petitio de iu. iur. c. cum inter de elect. Mattheus de Afflictis, Iaſon. Socinus Montal. Maſca. Gutt. Gar. Villalobos, Couar. Verac. & alij.* Contrarium tamen videntur tenere. *Rebuf. Lupus, Azeb.*

Digitized by Google

Azeb. Imola Peral. Bal. Burgenſis, Segora, Auiles, Cepola, Penna, Gom. Boer. Calc. Cur. Aimon, Oldradus, Innocē. & in proprijs terminis. *Angel. de Vualdis Marti. de Coratis.*

Aduertendum tamen non quaſcunq; preces aſsiduas dici importunas, ſed quæ ſunt inſtantiſsimæ, & ſæpius repetitæ, & inculcatæ *l. 1. C. de petitis bonorum*.

DISPVT. VIII.

An Contractus celebrati per metum ſint ipſo iure nulli.

MVltum differt *contractum eſſe ipſo iure nullum, & contractum eſſe a iure annullandum* V. G. ſuppoſito quod renunciatio beneficij ipſo iure ſit nulla, tenetur renuntians recitare officium poteſtq; ad titulum illius beneficij ordinari non obſtante renunciatione, quia vere beneficium eſt ſuum. Secus vbi renunciatio eſſet valida, quamuis irritanda; Item ſi ſponſalia metu facta, ſint ipſo iure nulla, non oritur ex eis publica honeſtas. Secus vero qn̄ ſunt valida, ſed irritanda.

1. Concl. contractus metu facti non ſunt ipſo iure nulli, ſed ſunt irritandi actione quod metus cauſa *l. ſi mulier, de eo quod metus cauſa l. fin. C. de ijs quæ vi, c. 2. eod. Communiter Doct.* contra *Sotum, Palat. Fort. Carbon, & P. Mol.* Vnde per contractus metu quantumcūq; graui celebratos trāsfertur dominium, quia validi ſunt *Goffr. Paul. Imola, Nauar. Palud. Petr. Led.*

Aliqui tamen caſus excipiuntur, in quibus metu facta ipſo iure ſunt nulla. Videnda eſt *Gloſa c. 2. de his quæ vi, &c. verbo coactus. Nauar. Mincb. Padil. Burſat. & alij.*

2. Concl. parum refert ad reſcindendum contractum metu celebratum, an is, in cuius fauorem cedit contractus, intulerit metum, an vero alia tertia perſona quantumcū que extranea, quia metu acquiſita tranſeunt cum ſuo onere ad quemcumque poſſeſſorem *l. ſi cum excep. ff. eod.*

3. Concl. ſi metum paſſus incidit culpa ſua in metū, & metus iuſtè illi incutitur, non habet actionem, quod metus cauſa, ad reſcindendum contractum *l. continet l. mulier l. nec timorem eod.* quia contractus metu initi reſcinduntur ratione iniuriæ, iuſtus aut metus nullam infert iniuriā *Hoſt. Imo. Præpoſ. Bart. Bal. Goffr. Cardin. Rebuff. Roſ. Ang. Sylu. Tab. Nauar. Guit. Burſ.*

DISPVT. IX.

An extorta per metum leuem, ſint reſtituenda in foro conſcientiæ.

PRima concl. extortā per metū leuem, qui eſt cauſa fine qua nō in foro interno ſunt reſtituenda *Ang. Sylu. Tab. Adr. Sot. Nauar. Couar. Led. Verac. Mol. Ludou. Lop. Salſ. D. Ant. Gaet. Cord. & alij.*

Imo licet in foro externo nō detur actio quod metus cauſa, ſuccurritur tamen metum paſſo per officium

cium iudicis,& reſcinditur contractus *c. cum dilectus, de his quę vi Ant. Panor. Anch. Bart. Ang. Iaſon, Imo, Platea Bertach. Suar. alleg. 1. Padil. Gomez.* & hoc procedit etiã contra tertium poſſeſſorē, quia res tranſit ad eũ eo vitio reſtitutionis affecta.

Limit. 1. concl. qñ metus non eſt incuſſus ad contractum celebrandum, v.g. ſi quis, dum iniuſtè mors ſibi imminet, aliquid donet Eccleſiæ, vel pauperi, vt Deus ab eo periculo eum eripiat, valet donatio, quia metus mortis iniuſtè incuſſus non eſt propter donationem *Med. Cord. Mol.*

Limit. 2. qñ metus iuſte incutitur *vt ſupra dictum eſt.* Hinc,

Infertur 1. eum, qui poteſt aliquẽ iuſtè accuſare, ſi aliquid extorquet ne accuſet, non teneri reſtituere; *Sylu. Ang.* Nauar. *Tab. Cord. Cap. Lud. Lopez. Rodr.* etiam ſi abſq; e animo accusãdi minaretur accuſationem.

Infert. 2. eũ, qui prætium accipit ab Adultero cum vxore reperto, ne illũ occidat, teneri ad reſtitutionem, quia iniuſte occideret. Hoc eſt cõtra *Cord.* aſſerentem non teneri eò quia remittit actionem, quam habet ex lege ciuili ad eum impune occidendum.

Non tenetur tamen reſtituere prætium accipiens ab Adultero, ne eum apud iudicem accuſet *vt ſupra dictum eſt. Ang. Sylu. Tab. Cap.* & hæc procedunt non ſolum in crimine patrato, ſed etiam patrando, contra *Rodr. & Cap.* quamuis n. dignus ſit prætio recepto ſpoliari, qui videns proximum paratum ad peccãdum non reuelat iudici ob prætium acceptum, tamen non tenetur ad hanc reſtitutionem faciendam pauperibus ante iudicis ſententiã.

2. Concl. quamuis metus reuerẽtiæ abſq; minis non ſit ſufficiens in foro externo ad reſcindendum cõtractum, in foro tamen conſcientiæ ſatis eſt; quia dans propter metum reuerentialem ſpontanee non dat & re vera ſaltem metum leuem incutit *Ang. Sylu. Nauar. Salſ. Diaz. Mol. Lud. Lopez, Rodr. Vega, Sarm.*

3. Concl. Verecundia, quæ naturaliter ineſt filijs coram patre, vel alijs, quibus debent reuerentiam, non ſatis eſt ad inducendam obligationem reſtitutionis in donatario multa n. fiunt intercesſione parentum, quæ alias non fierent, ſed libentiſſimo animo fiunt; Vnde non omnia ſunt inuoluntaria, nec in foro conſcientiæ reſcindenda, ſed tãtum, qñ repugnante voluntate, & quaſi coactus conſentiret filius, non audens præ pudore, & reuerentia contradicere *c. vnico de deſponſ. Impub. in 6.*

4. Concl. Renunciatio hæreditatis paternæ facta metu reuerentiali in perſona patris inducit in patre obligationem reſtituendi in foro conſcientiæ, quia metus reuerentialis leuis ſufficit ad reſcindẽdum cõtractum in foro interno *Nauar. Lud. Lopez. Rodr. Vega.* Vnde filius poterit eam ſibi occulte compenſare, obtenta prius ab Epiſcopo iuramenti relaxatione.

5. Concl. Vxor fideiubens pro marito ob metum reuerentialem non tenetur in conſcientia ſoluere, vnde poteſt occultare bona, obtenta prius relaſſatione iuramenti ab Epiſcopo.

Quod ſi velit tantum abſcondere bona pro ſubſtentanda vita, non indiget relaſſatione iuramenti, quia licita adeſt cauſa.

6. Concl. ſi in fideiuſſione mulieris non concurrũt ſolemnitates iure petitæ *ſiue ſoluta ſiue cõiugata ſit mulier, ſiue liberè, ſiue per metum fide iuſſerit* Neque in foro conſcientię, neq; in foro fori tenetur ad ſolutionem, & iuſta conſcientia, ſi ſoluerit, poteſt repetere *Abbas, Gomez, Gutt. Mzth. Mol. de iuſt.* quos conſule ad cognoſcendas ſolemnitates requiſitas in fideiuſſione mulierum; vnde vxor, quæ morienti viro promittit ſoluere ipſius debita, vt cum ſolatio afficiat, non tenetur ad ſolutionem, quia hæc fideiuſſio non habet ſolemnitates iure requiſitas; nempè inſtrumentum publicum, iuramentum, & renunciationem Velleiani.

Imo ſi ignorans ſoluerit, non poterunt Creditores retinere, quia ſoluit tamquam debitum, nec habet animum donandi *P. Mol.*

Limit. concl. qñ mulier conſcia Velleiani iurat ſe ſoluturam, tunc tenetur ſoluere quamuis Velleiano non renunciet; nec inſtrumentum extet publicum. Secus vero quando vxor ignara Velleiani iurauit ſoluere *Com. Matt.* Contrarium tenent *Gutt. & Mol.* Quapropter mulier inſcia talis priuilegij poteſt vti opinione probabili ad non reſtituendum, qui autem accepit poteſt vti contraria opinione ad non reddendum.

Quod ſi conſcia priuil. Velleiani iurauit mulier ob metum reuerentialem, poteſt obtinere relaſſationẽ iuramenti ab Epiſcopo; & ita liberari à ſolutione. Item ſi ex errore promiſit credens maritum à Purgatorio non eximendum, donec eius debita ſoluantur, cum error ſit cauſa finalis promittendi, deficit conſenſus, ideoq; promiſſio eſt nulla, & per conſequens, non tenetur ſoluere.

7. Concl. ſi vxor dicat viro lega quidquid volueris, nam deficientibus tuis bonis ſoluam de meis, tenebitur ad hæc legata niſi metu reuerentiali, aut errore hæc dixerit, quia per hæc verba concedit viro facultatem de ſuis bonis diſponendi quod validum eſt *l. ſicut ff. de quibus mod. pign. vel &c.*

8. Concl. Filius, qui metu reuerentiali alterius parentis promiſit patri morienti ad eius inſtantiam ſoluere eius debita, vel legata aliàs nõ promiſſurus, non tenetur in foro conſcientiæ ea ſoluere *Lud. Lop.* Imo ſi eſt minor XXV. annis poteſt aduerſus illam fideiuſſionem agere beneficio reſtitutionis in integrũ *l. ñ; C. de filio fam. l. ait Prætor ff. de minor.* quia eſt læſus.

Limit. 1. qñ minor fideiuberet pro Parente in carcerem detruſo,

nam quilibet prudens fideiuberet.
Limit. 2. qñ filius abſq; metu promiſit, & abſq; errore, quo crederet Patrem detinendum in purgatorio debitis non ſolutis.

Limit. 3. quando in illa obligatione eueniret vtile minori.

Limit. 4. quando moderate, & prudenter attenta hæreditate ſe obligauit filius ad ſoluenda aliqua pia legata pro anima parentis. tūc n. non poteſt petere reſtitutionem, quia cauſa eſt iuſta, & honeſta, & quilibet maior prudēs hoc feciſſet. Si vero eeceſſit notabiliter, reſtitutio conceditur in illo eeceſſu tantum, non in eo, in quo non eſt Minor læſus *l. ſi reſ. de iure dotium* Nec requiritur ad reſtitutionem vt læſio ſit vltra dimidiū, ſed ſatis eſt vt arbitrio prudentis ſit notabilis, v.g. Decupla Portio, vt in centum aureis læſio in decem erit notabilis *l. Scio de in integr. reſtit.* & in his caſibus, in quibus poteſt filius petere reſtitutionem, poteſt tuta conſcientia propria auctoritate non ſtare contractui, quia cum ipſi competat actio, competit quoque exceptio.

Si vero minor iurauit cū efficiatur maior, &c. non cōpetit ei reſtitutio, nec relaxatio iuram. etiā ſi læſio ſit enormis *Auth. Sacramenta pube. C. ſi aduerſ. vendit.*

Cōcl. debitor ſoluens medietatē debiti, tenetur in cōſciētia alterā medietatē reſtituere creditori, ſi qñ creditor deſperās recuperare debitū, dimiſit illā medietatem, quia ea remiſſio habet mixtum inuoluntarium *D. Ant. Ang. Sylu. Nauar. Carbon. Led. Lop. Rodr.*

Limit. concl. qñ nulla interuenit debitoris culpa, vel fraus: ſed vera eius inopia cognita, creditor ſpe ſolutionis deſtitutus, totum, aut partē debiti remittit *Sylu. & Nauar.*

Nō tamen dicetur fraus debitoris, qñ aſſerit ſe paratū eſſe ad totū debitū, cū re vera animo ſoluēdi careat, quia nō attendenda eſt volūtas peccaminoſa debitoris, ſed remittentis voluntas, à qua donatio procedit *D. Ant. Sylu. Ang. Tab. Met. Nauar. Conar. Carbon.*

Nec vitiatur remiſſio ſi quidam Tertius ſic proponat creditori *nitar vt debitor tibi ſoluat ſi partem remiſeris* nulla recuperandi diffidentia propoſita, quamuis debitori eſſet animus non aliter ſoluendi *Hoſt. Ang. Sylu. Nauar. Carbon. Rodr.*

DISPVT. X.

An extorta per preces importunas ſint in foro conſcientia reſtituenda.

LAtè dictū eſt *diſp. 7.* qñ preces importunæ incutiāt metū cadentē in virū conſtantē, & reſcīndāt contractus in foro externo. Quæritur modo quando incutiant metum leuem, & efficiant mixtum inuolūtariū, ad hoc vt in foro cōſciētiæ res ſic extorta debeat reſtitui.

1. Cōcl. non quæcūq; preces importunę obligāt ad reſtitutionē, ſed quando efficiunt mixtum inuolūtarium. Sæpe n. importunè rogatus poſtea libēter exequitur *Sylu.* Hinc, Infer-

Infertur 1. defraudatorem Virginis per preces importunas non teneri ad reſtitutionem, quia ſolẽt mulieres, data opera, cunctari, & tergiuerſari ad hoc vt gratior ſiat traditio earum corporum, poſtea tamen libenter conſentiunt. Secus vero ſi re vera, voluntate repugnanti, ad importunitatem repellendam conſentiret Virgo.

Infertur 2. donationem inter cõiuges, inter Patrem, & Filiũ, Legata, Teſtamenta, & his ſimilia nimia importunitate extorta non deberi in conſcientia, quia continent miſtum inuoluntarium.

Infertur 3. eum qui precibus importunis impedit legatum teneri reſtituere illius valorem.

Infertur 4. licentiam obtentam à Religioſo retinendi aliquid non excuſare eum à proprietate ſi per importunitatem eã obtinuit. Item licentiam contrahendi extortam precibus importunis ab vxore non eſſe legitimam. *Perez.*

Item taciturnitatem Prælati circa proprietatem non excuſare regularem, quando ipſe dicit ſe paratum eſſe relinquere omnia, ex alia tamen parte murmurat, & queritur, ita vt Superior coacte ad euitandũ maius malũ id permittat. *Carth. Cord. Nau.*

DISPVT. XI.

An Blanditiæ inferant metum leuem.

DIctum eſt *diſputationem ſeptima* qñ blanditiæ inferunt metum grauem, & irritant contractũ in foro fori. Quæritur modo an inferant metum leuem, ita vt extorta per blanditias ſint reſtituenda, exẽplum erit in meretrice, quæ vltra debitum ſtipendium blanditijs aliquid ſibi comparat, quam teneri ad reſtitutionem dixit *Caet. Arm. Met. Ni[illegible], Capua.*

Concluſio blanditiæ ſolæ nullum incutiunt metum, nec inuoluntarium miſtum faciunt, imò voluntariũ augent: hæc eſt cõmunis Doct. opinio. Vnde meretrix non tenetur reſtituere in caſu ſupradicto; Secus vero qñ per fraudem plus iuſto ſtipendio extorqueret V. G. fingens ſe eſſe Virginem, aut ſemel tantum à Magnate cognitam, vt bene *Sot. Led. Ale. Mol. Lud. Lop. Gutt. Mann. Salon. Rodr. Capua.* non tamen dicetur fraus quando aſſereret ſe perditè amaſium amare, quia eſt fraus ab omnibus cognita.

DISPVT. XII.

An metus cadens in virum conſtantem iniuſte incuſſus irritet matrimoniũ.

PRæmitto mihi metum eſſe in duplici differentia. Quidam eſt incuſſus ab intrinſeco, vel à cauſa

M 3 natu-

naturalibus *v.g. à morbo, tempeſtate, feris,&c.* Alter vero ab extrinſeco, ideſt à cauſa libera V.G. qñ latrones minantur alicui mortem.

Metus ab extrinſeco ſubdiuiditur, quidam n. nõ incutitur gratia matrimonij, ſed alia de cauſa, alter vero incutitur ad hoc vt matrimonium contrahatur, & hic vel eſt iniuſtus, *V.G. ſi priuata auctoritate cõminor alicui mortem:* vel iuſtus, *v. g. ſi comminor iuſtam delicti accuſationem;* hic agimus tantum de metu iniuſte incuſſo, de metu enim iuſto dicemus *diſputatione ſequenti.*

1. Concl. quoties metus non eſt incuſſus ad extorquendum matrimonium, ſiue proueniat à cauſa naturali, ſiue libera, non irritat illud quantumuis ſit grauiſſimus, quia tunc non impellitur homo ab alio ad matrimonium, ſed à ſe ipſo eligens illud tamquam medium ad euadendum periculum animæ, vel corporis; Hoc eſt certiſſimum apud omnes. Hinc.

Infertur 1. matrimonium contractum cum concubina metu præſentaneæ mortis ex morbo, naufragio, fera beſtia, aut inferni timore, non eſſe irritandum. *Sot. Con. Cuc. Pala. Angl. Henr. Rodr. & alij.*

Infertur 2. ſi Medici afferant Titium obiturum propter abundantiam humoris, niſi vxorem ducat, valere matrimonium; quia metus eſt ab intrinſeca cauſa naturali. *Led. Sot. Lud. Lop.*

Infertur 3. matrimonium contractum à detruſo in Carcerẽ, *ſi animo extorquendi matrimonium non ſit ibi detruſus*, validum eſſe. *Innoc. Hoſt. Cardin. Abb. Henric. Gut. & alij.*

Infertur 4. contra *Innoc. & Hoſt.* matrimonium captiui apud hoſtes eſſe validum, quia captiuitas non facta eſt pro matrimonio contrahendo *Cardin. Abb. Neue. & alij.* Poteſt etiam Captiuus conſtituere procuratorem, vt nomine ipſius matrimonium contrahat. Contra *Abb. Prep. Innoc.*

Infertur 5. validum eſſe matrimonium dum morte damnatus ad eam euadendam meretricem ducit iuxta morem aliquarum regionũ. *Sot. Led. Con. Cuc. Lud. Lop. Angl. Pal. Candel. Henr. Cord.*

Ampl. 1 hoc quintum Illatũ etiã ſi tertia perſona ei promittat vitã ſi meretricem ducat, quia tunc non incutitur metus ad matrimonium, ſed metus aliunde incuſſus aufertur oblata illa conditione. *Sot. Cuc. Lud. Lop. Led. Henr. Verac. Cord.*

Ampl. 2. etiam ſi ipſe iudex iuſte capto, mortemq; timenti vitæ condonationem promittat, ſi ducat ipſius filiam, alioquin certam mortẽ minetur, quia non inijcitur de nouo metus ad matrimonium; ſed metus conceptus aufertur, traditurq; modus euadendi periculum. *Con. Gutt. Vega, Lud. Lop.* & videtur tenere *Petr. Led.* Contra *Angl. Sot. & Bart. Led.*

Ampl. 3. in eo, qui iniuſte captus, & damnatus eſt, quia metus huic non infertur, ſed aufertur, vt

dictum

Digitized by Google

dictum eſt. Cord. & Rodr. contra *Conar. Gutt. Petr. Led. Vega, Palat. & Verac.*

Infertur 6. æquam eſſe conſuetudinem alicuius regionis, vt condonetur vita occiſori, ſi filiam occiſi, aut aliam ex conſanguineis ducat; item adulteræ vxori ſi Religionem profiteatur, quia valida eſt profeſſio, & validum matrimonium cum metus ad id non incutiatur. *Rodr. Nau.*

Infertur 7. ſi Princeps obſeſſus, matrimonium offerat cum filia obſidentis, validum eſſe quia obſidio non fuit ad hunc finem, *vt præſuppono; Sot. Cucc. Bart. Led. Petr. Led. Lud. Lop. Candel. Vega, Angl.* & hoc procedit quantumuis obſidio eſſet iniuſta. *Vterque Led. Lud. Lop.*

Infertur 8. ſi parentes, aut conſanguinei interficere vellent in ſtupro inuentum, & ipſe ſua ſponte ſe offert ad ducendam ſtupratam; validum eſſe matrimonium, quia mors non infertur ad extorquendum matrimonium. Secus vero ſi parentes, aut alij minarentur mortem niſi eam duceret. *Henr. Angl. Candel.*

Vltimo infertur matrimonium contractum ab ægro morbo lethali oppreſſo cum filia Medici alter ei mederi nolentis, eſſe validum, quia Medicus petit matrimonium tanquam ſtipendium, & metus ab intrinſeco eſt incuſſus.

2. Concl. matrimonium contractum metu cadenti in virum conſtantem ad eum finem iniuſte incuſſo eſt nullum non ſolum in foro fori, ſed etiam in foro conſcientiæ. *eſt communis DD. oppinio.*

Ampliatur 1. etiam ſi metus per tertiam perſonam inferatur contrahenti abſque culpa, & ſcientia alterius contrahentis, *vt ſupradictum eſt c. veniens el. 2. de ſponſ.*

Ampl 2. procedere etiam in procuratore electo ad matrimonium contrahendum ob eumdem metũ, cuius conſtitutio eſt ipſo iure nulla, & matrimonium poſtea factum cenſetur factum virtute prioris cõſenſus, qui erat nullus. *Hoſt. Ioan. And. Im. Con. Padilla.*

Ampl. 3. in promiſſione dotis, & arrarum, quæ ſi fiant metu, ſunt etiam ipſo iure nulla *l. ſi mulier de eo quod met. cauſa Greg. Lop. Padil.*

DISPVTAT. XIII.

An metus iuſte illatus ad extorquendum matrimonium faciat illud nullum.

PRima concl. metus iuſte incuſſus nullo modo irritat matrimonium. Patet ex rationibus ſupra dictis, & ex *l. ſi mulier de eo quod met. cauſa* Contrarium quoque eſt probabile, & vtraque opinio ſuos habet fautores, ac defenſores, & eſt quod irritet, male faciunt Iudices, qui nolunt dare facultatem reo incluſo in carcere propter ſtuprum ad ſtupratam ducendam, niſi prius ab illo extrahatur. *non tamen omnino liber*, ac hoc vt contrahat; *Bart. Nau. Bertach. Dec. Roſel. Gutt.*

2. Concl. iudex, qui per excommunicationem moderate cogit aliquem ad perficienda ſponſalia, *abſoluens illum ſi quando eum nimis obſtinatum videret*, prudenter agit, nec tale matrimonium dicetur inualidum quia hic metus a iure præcipitur. Secus vero qn̄ finaliter cōpelleret, & nimis ſtricte cogeret, quia tunc irrogaret iniuriam, & excederet limites iuris.

3. Concl. iudex præciſe cogens ſtupratorem ad ſtupratam ducendam abſque eo quod dederit ei fidē male facit, nec matrimonium ita extortum eſt validum, quia poteſt cogere ſtupratorem, vel ad eam ducendam, vel ad eam dotandā. Quod intellige de iuſtitia ſecundum allegata, & probata tantum, quidquid ſit in foro conſcientiæ.

DISPVT. XIIII.

An metus cadens in virum conſtantem irritet matrimonium iure naturæ, vel ſolo iure Eccleſiaſtico.

PRima concl. ſolo iure Eccleſiaſtico eſt irritum matrimonium metu contractum *Dur. Pal. Sot. Led. Henr. Arag. Lud. Lop. Sil. Arm. Tab. Nau.* eſſe autem nullum iure diuino, & naturali tenent. *D. Th. Turr. Ricc. Bon Grab. Alm. Carthus, D. Ant. Verac. Angl. Bart. Led. Philiar. Ang. Cou. Cuc. Carrer. Matien. Barbo. &c.* Et multi ex DD. citatis pro noſtra Concl. tenent hāc opinionem probabilem, imo valde probabilem.

2. Cōcl. apud infideles matrimoniū metu extortū non eſt nullū niſi aliqua lex ciuilis apud eos illud irritaret. Concl. hæc depēdet à prima.

DISPVT. XV.

An matrimonium metu extortum aliquam pariat obligationem.

PRæmitto 1. qn̄ metus eſt cadens in virum conſtantem ex parte neutrius contrahentis eſſe matrimonium, quia non datur relatio abſque duplici extremo.

Præmitto 2. ſi coactus conſentit libere, non dum reuocato conſenſu per alterum, conualeſcere prius matrimonium abſque nouo conſenſu cogentis, & illud extorquentis, nec opus eſt vt alteri intimetur nouus conſenſus; & hoc etiam poſt Trid. quando metus fuit occultus.

Præmitto 3. qn̄ quis tempore contractus ignorauit metum, qui nomine ſuo fuit illatus, poteſt tūc reſilire, & nullo modo poteſt cogi ad contrahendum poſt notitiā nullitatis prioris matrimonij, quia vbi non eſt culpa ibi nulla debet eſſe pœna. Tota ergo difficultas eſt an qui matrimonium extorſit teneatur expectare per aliquod tempus adhoc, vt metum paſſus ratificet nec ne contractū, an vero poſſit ſtatim cognita nullitate matrimonij reſilire, & aliud inire matrimoniū?

Concl. matrimoniū metu extortū nullā parit obligationē in extorquente; vnde poteſt cogēs aliud inire matrimonium altero renitente.

Limitatur concluſio 1. quando

dam,

damnum graue ſequeretur in fama.

Limit. 2. qñ cogeretur a iudice ad perficiẽdum hoc matrimonium. Cõtraria tamen ſententia eſt valde probabilis, quam tenent communiter DD. *Ricc. Syl. Neuo. Henriq. Hoſt. D. Ant. Roſella Ang. Tab. Cucc. Lud. Lop. P. Mol. & alij.*

DISPVT. XVI.

An peccet contrahens matrimonium per metum cadentem in virum constantem.

PRima concl. coactus ficte conſentiens matrimonio peccat, quia aliud verbis fatetur, quam mente retinet *D. Th. Ricc. Sot.*

Limit. 1. qñ profert ea verba materialiter, & non ſignificatiue, quia tunc non mentitur, nec iniuriam irrogat interroganti, cum non teneatur ad mentem illius Reſpondere. *Pet. Led.*

Limit. 2. qñ æquiuocat. v. g. accipio te in meam *ſi teneor.*

2. Concl. hoc P. non excedit culpam V. quia non irrogatur iniuria extorquenti matrimonium, nec ſit nullum matrimonium a ficte conſentiente, ſed ab ipſo iure Eccleſiaſtico, vnde etiam ſi iſte aſſentiretur eſſet nullum matrimonium.

3. Concl. metum paſſus, quando vere conſentit, nec M. nec V. peccat, quia quantum eſt ex ſe non cooperatur irritationi matrimonij, ſed vult matrimonium, quod tamẽ irritat Eccleſia ipſo iure; nec mentitur dicendo accipio te in vxorem quia ex parte ſua vere accipit, cum vere conſentiat.

Ampl. procedere etiam in matrimonio iurato, quia iurans verum iurauit. *Henr. Palac.*

DISPVT. XVII.

An metus leuis aliquando ſufficiat ad irritandum matrimonium.

PRæmitto ſufficere metum leuem ad irritandum matrimonium quando eſt in fœmina, vel in infirmiori viro, ſed tunc habetur timor leuis, ac ſi eſſet cadens in virum conſtantem reſpectu perſonæ, cui infertur, & attentis circumſtantijs. Quæſtio ergo eſt, an timor leuis, vt leuis eſt, omnibus circũſtãtijs, & annexis cõſideratis annullet matrimonium in foro conſcientiæ qñ non fuit internus conſenſus.

Prima opinio docet huiuſmodi matrimonium eſſe nullum coram Deo, & eſt ſatis probabilis *quod ſi matrimonium metu contractum eſſet nullum de iure naturæ eſſet longe probabilior* nihilominus ſit noſtra.

Concl. ſolo metu cadenti in virum conſtãtem irritatur matrimonium, quia hunc ſolum metum ius Eccleſiaſticum videtur admittere. *D. Th. Bonau. Dur. Ricc. Balud. D. Ant. Arm. Met. Vitt. Sot. Led. Pal. Henr. Lud. Lop. Arag. Vterque Led. Cand. Philiar. Hoſt. Cald. Abb. Neuo. Reb. Bertac. Ang. Silu. Couar. Cucc. Sarmen. Menocc. Matt. & alij.*

DI-

DISPVT. XVIII.

An irritum matrimonium celebratum per metum ratificetur per copulam eodem metu extortam.

PRæmitto 1. Copulam affectu fornicario habitam non ratificare matrimonium ſiue, ſponte, ſiue metu habeatur.

Præmitto 2. matrimonium metu extortum ratificari per copulam ſponte habitam dummodo fiat affectu maritali, & alter, qui abſque metu conſenſerat, in priſtino perſiſtat conſenſu, quia hæc copula eſt ſignum interni conſenſus *D.Th. Bonau. Palud. Ricc. & communiter Doct.* & hoc habet locum etiam qñ copula non eſt omnino ſpontanea, ſed metu leui extorta *Ricc. D. Ant. Turrec.*

Præmitto 3. per diutinam habitationem mutuam, & ſpontaneam ratificari prius matrimonium metu graui extortum, dummodo adfit opportunitas recedendi, quia diutina habitatio eſt ſufficiens ſignum ſpontanei conſenſus *c. ad id de ſponſ.*

Ad hoc autem, vt habitatio ſpõtanea ſit inditium conſenſus coniugalis, hæ conditiones deſiderantur, Prima vt ratificans ſciat matrimonium prius contractũ fuiſſe nullũ quia nihil magis conſenſui contrarium quam error.

Secunda vt habitatio ſit diutina Non autem neceſſe eſt vt ſit per annum cũ dimidio, vt habetur *c. ad id de ſponſ.* ſed iudicis arbitrio definiendum eſt *c. de cauſis, de officio delegati* qui conſiderabit fugiendi opportunitatem, & tempus habitationis: quando autẽ conſtat de ſpõtanea habitatione, & data opportunitate aufugiendi nõ aufugit, ſatis eſt momentanea cohabitatio. *Anto. Neuo, Nauar.* Hoc autem momentaneum non eſt accipiendum mathematice, ſed morali quodam modo *l. quod dicimus ff. de Solut.* & hoc quoad præſumptionem in foro externo, nam in foro conſcientiæ nũquam ratificatur matrimonium abſque animo illud ratificandi.

Tertia conditio eſt vt ceſſet omninò timoris cauſa, nam durante cauſa, durat metus *Bart. Bald. Dec. Gomez. Cucc. Menocc. & alij.* & hoc verum eſt etiam poſt quodcumque interuallum temporis. Vnde ſi Iudex metum inferat; dum durat officium, cenſetur durare metus, ſi Tirannus, dum durat Tirannis, &c. *Inn. Hoſt. Abbas, Bart. Ang. Alex. Gomez. Cucc. & alij.*

Limit. 1. hæc conditio qñ fuit opportunitas fugiendi, & non fugit, tunc n. cenſetur ceſſare metus, etiam ſi non ceſſet eius cauſa.

Limit. 2. qñ poteſt reclamare, & tacet; Vnde à contrario ſi ceſſet metus, & cauſa illius, non autem ceſſent impedientia reclamorem, poterit metum paſſus poſt quodcumque tempus reclamare *Nauar.*

Præmitto 4. ratificari matrimonium metu contractum per alios actus,

actus,ex qbus olim ante Trid.præſumebatur tacitus cōſenſus,& ſpōſalia in matrimonium tranſibant, dummodo tales actus ſpōtanei ſint, quia ſunt inditia ſufficientia conſenſus, V.G. ſi ceſſante metu, ſe amplexarentur vt coniuges, ſi tales ſe appellent; ſi ſponſa affectu maritali recipiat munera ſpōſalitia,&c. *Roſ. Sylu. Tab.* quæ omnia habent locum,etiam poſt Trid.ſi n. metum paſſus, altero perſeuerante in priſtino conſenſu,accedat ad copulam maritalem ſponte, & habitet cum ſponſa modo ſupradicto; vel alium actum ſpontaneum faciat, ratificat prius matrimonium qñ metus erat occultus, & Parocho, & teſtibus ignotus. Tota ergo difficultas diſputationis eſt, an ſicut matrimonium metu contractum validatur per copulā ſpontanee habitam, ita etiam per copulam metu extortā; v.d. an ſi quis metu mortis cogatur matrimonium inire, illudque conſumare, ſit validum tale matrimonium?

1. Concl. nullo modo eſt validū matrimoniū qñ aliquis metu grauiter cogitur contrahere,& conſumare, alioquin Eccleſia non adhibuiſſet ſufficiēs medium coactionibus, nam compellens ad matrimonium compulisset etiam ad conſumationem *Abb.Prepoſ.Neuo,Iaſon, Turrec.Sylu.Nauar.Menocc.Ricc.D.Ant Led.Pal. Henr.Philiar. & alij.*

Contraria tamen ſententia eſt ſatis probabilis.

2. Concl. ſi matrimonio metu conſummato accedat copula ſpontanea, & ſcientia nullitatis, & carentia timoris, ex inualido ſit validum.

3. Concl. metu graui contrahens matrimonium potius debet mortem pati, quam conſumare, quia cum matrimonium ſit nullum, copula erit fornicaria.

Limit. concl. qñ accedit animo maritali ſequens opinionem probabilem aſſerentem matrimonium per hanc copulam ratificari.

DISPVT. XIX.

An ſponſalia metu contracta ſint ipſo iure nulla, vel annullanda.

HÆc diſputatio eò inſeruit, quia ſi ſponſalia ſunt iure valida, quamuis reſcindenda,pariunt publicæ honeſtatis impedimentum,ſecus quando ſunt ipſo iure inualida.

1. Concl. ſponſalia metu graui inita ſunt ipſo iure nulla *c.ex litt.de deſpōſ.impub.Ant.Abb.Neu.Ancar. Couar.Barb.Ricc.Palud.Pet.Led.Sot. Rodr.* ſecus vero qñ metus eſt leuis qa *c.ex litt.*loquitur de metu graui.

2.Cōcl. quamuis diceremus ſpōſalia metu graui inita eſſe valida *quæ opinio eſt ſatis probabilis* poſſet tamen coactus propria auctoritate ab eis reſilire, quia habet actionē ad reſciſſionem, & cui competit actio competit exceptio, etiam ante iudicis ſententiam in foro cōſcientiæ, & eadem ratione contrahens

hens ſponſalia metu leui poteſt etiam propria auctoritate reſilire, quia in foro conſcientiæ competit actio, & exceptio *colligitur ex diſputatione 9.*

DISPVT. XX.

An matrimonium metu contractum confirmetur iuramento.

PRima concl. iuramentum metu graui extortum non confirmat contractum alias inualidum; *fatentur omnes.*

2. Cõcl. iuramentũ appoſitum in cõtractibus alias inualidis ob metũ graue obligat in cõſciẽtia ad eo vt indigeat diſpẽſatione *c. quãuis pact. de pact. & c. cũ cõtingat de iure iur. Nata, Archid. Bal.* Neuo *Card. Ant. Matt. de affl. Cou. Cuc. vterq; Mol.* Contrarium quoque eſt probabile, nempe tale iuramentum non obligare, nec per conſequens indigere relaxatione *Abb. Alciatus, Franc. Felin. D. Ant. Ang. Greg. Lop. Sarmiento, Petr. de Greg. Flam. & alij.* & in praxi apud iudices ſæculares eſt recepta *vt ait Couar.* talis opinio.

3. Concl. quamuis in foro externo non concedatur iuramenti relaxatio vbi metus fuit leuis, concedi tamen debet in foro conſcientiæ ab Epiſcopo, quia tale iuramentum non confirmat contractum tali metu celebratum.

4. Concl. matrimonium alias inualidum ratione metus non firmatur per iuramentum, alioquin enim Eccleſia nullum attuliſſet remediũ coactionibus, qui enim compellit ad contrahendum facillime compelleret ad iurandum.

5. Concl. ſi iuramentum apponatur matrimonio contracto per verba de præſenti, nulla indiget relaxatione, quia eſt nullum ſicut nullum eſt matrimonium propter metum contractum. exemplum eſt *duco te, & iuro me ducere* nec etiam ex eo conſurgit obligatio ſponſalium cũ careat contrahens libertate. At quid iuris quando ſunt verba de futuro dicam *diſp. ſequenti* Quod ſi iurauit non contrauenire tali matrimonio coacto, iuramentum eſt contra bonos mores, quia eſt p. m. vti matrimonio nullo, & per conſequens non obligat.

DISPVT. XXI.

An ſponſalia metu graui contracta, eaque iurata obſeruanda ſint donec relaxetur iuramentum?

PRima cõcl. ſponſalia metu cõtracta, accedente iuramento, non efficiuntur valida; quia iuramentum metu extortum relinquit contractum in ſui natura, vnde ex huiuſmodi ſponſalibus non oritur publica honeſtas.

2. Concl. iuramentum, quod adicitur ſponſalibus metu contractis nullam parit obligationem, ideoq; nulla indiget relaxatione *c. ex literis de deſp. imp. Ricc. Pal. Cai. D. Ant. Sot. Alma. Arag. Rod. Veg. vterq; Led.*

Con-

Contrarium tenet *Idem Ricc. &* *Pal. Bon. Sot. Henr. Vterque Ledeſ.* *Palac. Arag. Sylu.*

3. Concl. ſponſalia metu leui cõtracta, & iurata *valida licet ſint in foro fori*; in foro tamen poli non cõfirmantur per tale iuramentum, vnde contrahens obtenta ab Epiſcopo iuramenti abſolutione poteſt illis renunciare.

DISPVT. XXII.

An Pater poſſit filium cogere ad matrimonium contrahendum, & quid de Pontifice, & Principibus ſæcularibus.

PRima concl. matrimonium à filijs abſq; conſenſu parentum initum eſt validum, nec annullari poteſt *Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matr.*

2. Concl. non ſatis eſt parentum conſenſus ad ſponſalia, vel matrimonia filiorũ, ſed eorũ quoq; requiritur conſenſus *c. ſufficiat 27. q. 2. & c. vbi non eſt 30. q. 2.* Nec poſſunt Parentes cogere filios ad matrimoniũ vel ad tales nuptias, libere n. cõtrahere, vel ſtatũ alium eligere poſſũt filij *Com. DD.* intellige de metu graui, & coactione cadenti in virum conſtãtem: poteſt enim Pater ſuum filium reprehendere, illumque grauiter increpare ne certum contrahat matrimonium *Goff. Sot. Belleme.* At ſi abſque iuſta cauſa id faciant peccant Parentes, quia filius eſt ſui iuris circa electionem ſtatus *Pet. Sot. Cord. Lud. Lop. Veg.* iuſta autem exiſtente cauſa, non ſolum Pater, ſed etiam Princeps poteſt impedire medijs ſuauibus abſque vi, & metu matrimonium *v. g. ſi filius, aut ſubditus contrahat indigne* quia nõ impeditur ſimpliciter matrimonium, cũ poſſit digne contrahere, nec metus cadens in virum conſtantẽ infertur.

3. Concl. qñ alias filius tenetur ad matrimonium certum contrahendum v. g. ex fide præſtita, ex ſtupro, &c. peccat Pater impediẽs illũ, etiam ſi id faciat medijs ſuauibus.

4. Concl. contra iniuſte impedientes matrimonia eſt excommunicatio lata ipſo iure a Trid. *ſeſſ. 24. c. 9.* quæ ligat tantum Principes ſeculares, & Eccleſiaſticos habentes ſuper ſubditos, quibus matrimonium impediunt, iuriſdictionem v. g. magiſtratus, Epiſcopos, Barones, & alias ſimiles perſonas. Non autem Reges, aut Imperatores, quia debẽt iſti ſpecialiter exprimi, alioquin non cenſentur incluſi: ſic exprimuntur *ſeſſ. 22. c. 11. de refor. & in bulla Cœnæ. Rodr. Gutt. Henr. Mol.*

Ex quo infertur Parochum impedientem matrimonium non eſſe excommunicatum, quia nullam habet iuriſdictionem in foro externo cum ſuo ſubdito.

DISPVT. XXIII.

An peccet filij contrahentes inſcijs, vel inuitis parentibus.

PRima concl. regulariter loquẽdo non tenetur filius implere ſpon-

ſponſalia, quæ abſque ſuo conſenſu promiſit eius pater, quia in hoc eſt ſui iuris *Ricci. Abul. & alij.*

2. Cõcl. qñ multum intereſt parentum vt filius tale matrimonium ineat, tenetur filius ſub P. M. illud inire v.g. ſi eſſet medium ad graues inimicitias ſedandas, vel ad parentum grauem inopiam ſubleuandam quia tenetur filius ſubuenire parentum neceſſitati *Calder. Neuo. Henr. Suar. D. Th. Son. Pedraza, Bon. Viguer. Palat. & alij multi.*

Limit. concl. quando filius alium ſtatum eligeret, tunc enim non poteſt Pater ei præcipere matrimonium, ſed tantũ caſu, quo vellet aliam ducere poteſt eum cogere vt iſtam ducat; & non illam *Bon. Nau. Henr. Cap. Phil. Met. Palaz. Pedraza.* Et ſi filius ob parentum inopiam teneatur ad non ingrediendam religionem, tunc tenetur contrahere cum locupleti ad hoc vt ſubueniat parentum indigentiæ.

3. Concl. iuſta exiſtenti cauſa, poteſt filius inuito parente contrahere, v.g. ſi Pater petat aliud matrimoniũ cũ indigna ratione maioris dotis *Cord. Beltar. Salõ. Lud. Lo. Vega.* vel ſi pater eſſet negligens in tradenda ei vxore poſt 25. annum. Item ſi aſpere eum tractare, & plus iuſto opprimeret.

4. Concl. nulla exiſtente cauſa, peccat M. filius contrahens inuitis parentibus. Hæc concluſio eſt probabiliſſima quam aſſeruat *Sot. Cord. Nauar. Veracr. Med. Beltar. Hẽr. Tolet. Azor. Lud. Petr. Led. Rodr. Capua. Lud. Lop. Vega,* fauent *Bonau. Cald. Neuo.* ſed probabilius eſt teneri filios ſub p. m. conſilium parentum in contrahendo petere, non tamen illud ſequi: vnde peccare Contrahentem inuito patre, aut matre, tenent *Menoch. Gutt. D. Th. Scot. Hoſt. Suar. Matt. Lop. Couar. Viguer, Vitt. & Henr.*

Limit. concl. qñ probabiliter videt filius grauiſſima inde ſcandala & odia capitalia oritura, quia tunc contrahens matrimonium inuitis parentibus peccaret mort: contra charitatem.

DISPVT. XXIV.

An filia inuitis parentibus nubens poſſit ab ipſis exhæredari.

PRima Cõcl. attento iure Cęſareo, non poteſt filia contrahens *etiã cum indigno* inuitis parentibus ab eis exhæredari, niſi tres concurrant conditiones. Prima vt parentes velint eam collocare, & dotem ſecundum vires aſſignare. Secunda vt vitam ducat luxurioſam. Tertia vt ſit minor 25. annis *auth. vt cum de appell. cogn. Hoſt. Abb. Card. Neu. Iaſ. Roſel. Tab. Acoſta, Suar. Sil. Clar. Pal. Henr. Mol. & alij.*

2. Concl. in dubio an Parentes voluerint dotem, & virum dare filiæ, aut nepti, dicẽdum eſt voluiſſe, quia præſumptio ſtat in fauorem parentum, qui plus amant filios, quam ſe ipſos *L. ſi quidem de eo quod met. cauſa.*

3. Concl.

3. Concl. non ſatis eſt ſi ſemel, aut bis filia fecerit copiam ſui corporis ad hoc vt dicatur vixiſſe luxurioſe, nec a contrario opus eſt vt ſit in lupanari, ſed ſatis eſt vt malè vitae meretricando, & luxurioſè viuendo.

4. Concl. Pater luxurioſe viuens poteſt filiam luxurioſe viuentem exhæredare, quia dedecus Patris non infert infamiam; Mater vero luxurioſa non poteſt filiam ex hoc capite exhæredare, niſi vitam prius mutauerit. *Tiraq. Laſ. Fulgos, Cou. Minc. Mol.* & de matre aſſerit *Bart. Bal. Diaz. Lud. Lop & Heur.* Correctio autem matris debet eſſe ſaltem tempore, quo teſtatur. *Minch.*

5. Concl. contrahens filia mancipio quamuis ſit maior 25. annis, poteſt exhæredari *auth. vt cum de appell. Mol. & alij.*

6. Concl. Filius luxurioſe viuens, & inuitis parentibus contrahens exhæredari non poteſt, quia lex tantum loquitur de filia, & odioſa non debent extendi. *Quint. mich. Nouar. Silu.* contra *Minch.*

7. Concl. attento iure regio Caſtellæ filia contrahens inuitis parẽtibus exhæredari non poteſt quidquid dicat *Sot. Perez, Spino, & alij.*

DISPVT. XXV.

An leges exhæredantes filiam, vt ſupra dictum eſt, ſint correctæ per ius canonicum.

VTraque opinio eſt probabiliſſima; Probabilius tamen eſt per ius canonicum eſſe correctum ius cæſareum quatenus filias exhæredat, etiam ſi indigno nuberent: vnde patres exhæredantes filias cõtrahẽtes cõcurrentibus illis tribus conditionibus *vt dictum eſt Concl. 1. diſp. præcedentis*, poſſunt abſolui, quia ſequũtur in operando opinionem probabiliſſimam, & multis munitam authoritatibus.

DISPVT. XXVI.

An teneantur parentes dare dotem filia, ipſis inuitis, nubenti.

PRima concl. quoties fas eſt parentibus filios exhæredare; fas quoque erit eos non dotare, tenentur tamen quantitatem neceſſariã pro alimentis aſſignare, quando filius, vel filia fame periret. *Cou.*

2. Cõcl. tenetur pater dotare filias, quas matrimonio collocat *l. qui liberos de rit. nupt.* & hoc iure obligationis *Menoch.*

Ampl. 1. etiam in filia, quam pater collocauit nulla facta mentione dotis. *Abb. Nouo. Bald. Iaſ. Cur. Lup. Rip. Cou. Mol. Menoch. & alij.* Contra *Bart. Salic. Fulgos.*

Ampl. 2. in filia dotata de patris conſenſu in modica, & minus competenti dote, quæ poteſt augmentum petere *Bal. & alij.*

3. Concl. quamuis filiæ diuiti nõ tenetur pater alimenta præſtare, tenetur tamen eam dotare ex *l. fin. C. de dotis promiſſ. Bal. Ang. Alex. Padil. Ripa, & alij.* Imo filię monaſterium

Digitized by Google

rium ingredienti tenetur Pater dotem aſſignare *Bal. Anchar. Felin. Greg. Lop.* quia fauorabilior eſt ingreſſus monaſterij, quam matrimonium. Nulla vero meta a iure imponitur pro dotanda filia, ſed conſiderari debet dignitas filiæ, & mariti, facultas patris, numerus liberorum *c. cum nullum 30 q. 5. & l. ſi filiæ pater de leg. 3. Lup. Ang. Sil. Greg. Lop.* In regno autem Caſtellæ ſtandum eſt taxæ, vltra quam non poteſt pater filiam dotare.

4. Concl. tenetur pater dotare filiam maiorem 25. annis, etiamſi indigno nubat, & eo inuito, nõ obſtãte quod filia dotem nullam promiſerit in contrahendo *Rip. Menoc. Fran. Baeza.* Contra *Bart. Abb. Prapoſ. Sil. Montal. Tab.* Tenetur quoq; dotare minorem 25. annis quando hæc nupſit digno, eique dotem promiſit, non obſtante quod eo inuito nupſit. Ratio, quia rem patris vtiliter egit *Conueniunt omnes DD.* Imo etiamſi in contrahendo dotem nullam promiſerit *Rip. Cou. Cuc. Mol. Celſ. Baeza, Gutt. Menoc. Verac. Lud. Lop.* Secus qñ filia eſſet diues, quæ poteſt dotem promiſſam, aut non promiſſam, ſed conuenientem, ſoluere *Cou. Lud. Lop.*

5. Concl. quando filius, aut filia cum indignis contrahunt, ſi alimẽta aliunde habent, non tenetur eorum pater eum, aut eã dotare, At ſi extreme egeant, tenetur eos dotare in modica quantitate pro vita ſubſtentanda ex naturali æquitate *Rip. Cou. Mol. Cuc. Gutt. Verac. Lud. Lop. Rod.* Qua propter tenetur pater nõ ſolum alimentare filium abſque eius conſenſu contrahentem ſi aliũde nõ habeat *Dec. Lup. Mol. Riminal.* ſed etiam eius vxorem, eique dare veſtimenta, habitationem, & alia neceſſaria *Cyn. Alb. Curt. Soc. Celſ. & alij ex l. ſi quis a liberis de liber. agnoſc.*

6. Concl. is Coniux dicitur indignus, cui alter matrimonio copulari nequit abſque dedecore, iuxta conſuetudinem Ciuitatis *l. ſi adulterium ff. ad l. Iul. Mant. Men. & alij.*

Indignus quoque iudicabitur ex animi bonis, v.g. ſi malis imbutus ſit moribus *l. ſed ea ff. de ſponſ. Menoc. Ang. Bal.*

Item ex bonis fortunæ, vt ſi pauperior notabiliter ſit *Menoc.* Secus vero quando hæc paupertas compenſaretur cum nobilitate, aut aliunde.

Tandem indignus dicitur is, cũ quo propter aliquod impedimentum matrimonium iniri non poteſt, quia nuptiæ debent eſſe de iure, & de facto.

DISPVT. VLTIMA.

Qualiter ſit probandus metus.

De hac re conſule *Menoch. lib. 3. præſupt. præſumptione 4. & Maſcard. de probat. Concl.* 1055. ſolum modo notandũ eſt axioma *Inn. c. ſuper hoc de renũtiat.* vbi ait magis credendum eſſe duobus teſtibus de met

metu deponentibus, quam mille teſtibus ſpontaneam voluntatem, ſic *Abb. ſi Boerius, Gama, Sigiſm.* Ad hoc autem vt tale axioma ſit verũ duo concurrere debent, primum vt non adſint præſumptiones in fauorem deponentium pro ſpontanea voluntate, ſi enim adſunt præſumptiones in contrarium credendum eſt æqualiter teſtibus, v. g. ſi actus fieret in præſentia iudicis, nõ præſumitur factus cum metu. Item ſi fiat coram conſanguineis *Dec. Iaſ. Padil. Neuiza. Flamin. Maſcar.*

Secundum vt teſtificatio aſſerentium ſpontaneam voluntatem non ſit negatiua coarctata loco, & tempore; in hoc enim caſu æque creditur affirmantibus ſicut negantibus *Dec.*

DE CONSENSV CONDITIONATO

LIBER QVINTVS.

DISPVT. I.

An matrimonium poſſit contrahi ſub Conditione generali, & ſub ſpeciali intrinſeca, quæ illud ſuſpendat.

NOn omnino inutilis erit poſt Trid. tractatus iſte de Conditionibus *hodie enim cum matrimonium fiat ante parochum, & teſtes, Conditiones ei adijci non permittitur* inſeruit nihilhominus diſputatio hęc pro ſponſalibus, quibus apponi conditiones poſſunt. Item quia poſſet quis ante parochum condionatum præſtare conſenſum, de quo iudicandum erit ſicut ante Trid.

Præmitto itaque 1. quintupliciter poſſe aliquid matrimonio addi. Primo tanquam tempus, & dies vt *contraham craſ.* Secundo vt modus *duco te vt diuitias conſequar, aut honores.* Tertio per modum cauſæ *cõtraho tecum quia diues es, aut pulcra.* Quarto per modum demonſtrationis *duco te quia libera es, aut virgo.* Tandem per modum conditionis, per quam ſuſpenditur contractus.

Præmitto 2. Conditiones, alias eſſe generales, quæ tacite inſunt omnibus contractibus, licet non exprimantur v. g. *ſi vixerimus.* Alias ſpeciales in matrimonio, eique intrinſecas, quæ ex neceſſitate inſũt, & ſine quibus conſtare non poteſt matrimonium *v. g. ſi non es conſanguinea, ſi non es monialis contraho tecum.* Alias ſpeciales extrinſecas, & neceſſario euenturas *ſi ſol cras orietur contraho tecum.* Alias ſpeciales extrinſecas, ſed impoſſibiles *vt ſi cœlum digito tetigeris.* Alias tandem contingentes, & poſſibiles.

Sed ex his quędam ſunt honeſtæ, quædam turpes, quædam indifferentes,

Digitized by Google

rentes, ſeu omninò ſeu impertinẽtes. Ex turpibus, quædam ſunt cõtra ſubſtantiam, & bona matrimonij *contraho ſi generationem euites, aut donec pulcriorem inueniam* quædam non ſunt contra bona, & ſubſtantiam matrimonij.

Præmitto 3. in foro conſcientię ſtandum eſſe intentioni contrahentis ſub conditione, quamuis Eccleſia in foro fori contrarium iudicet v.g. matrimonium ſub conditione impoſſibili eſt validum in foro fori at in foro conſcientiæ, ſi contrahẽs nunquam intendit contrahere niſi adimpleta conditione, matrimoniũ eſt nullũ defectu cõſẽſus *Hoſt. & Cõ. Doctor:* & qñ dubius eſt cõtrahẽs de interno animo, ſtandum eſt deciſioni Eccleſię etiã in foro interno, quia in dubio iudicandum eſt pro matrimonio in vtroq; foro, qñ autem eſt prẽſũptio iuris trãsfertur onus probãdi in aduerſariũ, his prẽmiſſis ſit.

1. Concl. Matrimonium nullam recipit conditionem, bene tamen eius conſenſus; quia pendente conditione non pendet matrimonium: ſic quilibet actus legitimus neque diem recipit, neq; conditionẽ *reg. actus legit. ff. de reg. iu.* quia, ſi adeſt conditio ſuſpendens, non eſt actus legitimus: admittit tamen conditiones generales, quæ in omni contractu tacite inſunt *v.g. ſi vixerimus, ſi conſenſeris, &c.*

Dices quid de hac conditione *ſi Deus voluerit, ſi Deo placuerit* an ſuſpendat actum? variè ſentiunt Doctores, ſed

Reſpond. cum diſtintione. Aut nõ contrahens ſub hac conditione intelligit de volũtate beneplaciti Dei qua Deus permittit, aut vult omnia fieri, quæ ſiunt, & tunc eſt conditio generalis, ideoq; non ſuſpendit actum. Aut intelligit de voluntate diuina approbante *v.g. ſi hic contractus ſit iuxta Dei placitum* vnde niſi conſtet prius an matrimonium ſit licitum, ſemper conſenſus dicetur conditionatus. Et multo magis hoc habet locum qñ quis diceret *ſi Eccleſia placuerit cõtraho tecum* quia Eccleſia vnicam tantum habet voluntatem approbatiuam, qua propter reperto impedimento non oritur publicæ honeſtatis iuſtitia ex his ſpõſalibus cõditionalib' nullis.

2. Concl. Conditiones intrinſecæ, quæ neceſſario inſunt matrimonio non reddunt contractum conditionalem *v.g. ſi non es conſanguinea.*

3. Concl. Contrahens ſub hac cõditione *ſi non es conſanguinea* etiã ſi ſcienter id faciat, non incurrit excommunicationem *Clem. vni. de conſang.* quia illa Clemẽtina nõ punit effectum, cum ſemper ſit nullum matrimoniũ inter conſanguineos, ſed affectũ, quẽ non habet Cõtrahẽs ſub conditione conſanguinitatis.

DISPVT. II.

An Conditio extrinſica neceſſario euẽtura reddat matrimoniũ Cõditionale

PRima Concl. Matrimoniũ contractum ſub conditione neceſſaria *contraho tecum ſi ſol cras oriatur* eſt

eſt firmum, ac validum non aliter, quam ſi conditio illa appoſita non eſſet *l. ſi pupillus de nouatio. & l. impoſſibilis de verb. obl. D. Tb. Bon. Dur. Pal. Vict. Viguer. Sot. & alij Comm.*

Limit. 1. qñ in mente contrahẽtis conditio non appræhenditur vt neceſſaria, ſed vt contingens, quia tunc ſuſpendit matrimonium vſq; dum impleatur *Henr. Pet. Led.* v.g. ſi quis contraheret ſub conditione *ſi luna eclipſetur tali die* ſi hoc eſt incertum, aut contingens apud ipſum vtiq; ſuſpenderet actum, & faceret matrimonium conditionale *Palud.*

Solet quandoq; apponi talis conditio ad temporis præfinitionẽ, & tunc antequam veniat tempus pręfinitum in conditione, non erit matrimoniũ *v.g. contraho tecum quando ſol oritur cras Sot. Lud Lop. Angl. Hẽr. Andr. Cou. Henriq.* Item *contrahã tecũ ſi pater meus moriatur* intelligẽs poſt obitũ ſui patris *Sot.* Secus vero qñ dicitur *ſi pater meus ſit moriturus* quia tunc eſt cõditio neceſſaria. Et hæc omnia procedũt qñ nõ conſtat de mente apponentis conditionem, qñ enim conſtat, ſtandum eſt eius libertati, & voluntati.

Limit. 2. *ab Adr. Cou. & Henr.* qñ cõditio per accidens ex ſuppoſitione eſt neceſſaria, *v.g. contraho tecum ſi Antichriſtus naſcetur* ſed dicẽdũ eſt ſatis eſſe ſi conditio ſit neceſſaria ex ſuppoſitione, ſuppoſita n. veritate ſcripturæ, verius eſt Anti-Chriſtum naſciturum, quam ſolem cras oriturum, & hoc tanquam neceſſario euẽturũ credũt chriſticolę.

DISPVT. III.

An Cõditio impoſſibilis vitiet matrim.

Prima Concl. Conditio impoſſibilis reputata a contrahente poſſibilis vitiat matrimoniũ in vtroq; foro *Comm. DD.* ob defectum conſenſus, non obſtante quod imprudenter reputaret illã Cõditionẽ poſſibilẽ cõtrahens, in foro autẽ externo eſt præſumptio cõtra ipſum.

2. Concl. non ſatis eſt cõditionẽ impoſſibilẽ cognoſci vt talẽ a contrahentibus, ſed opus eſt quoq; vt ſciatur cõſtitutio *c. fin. de cõd. appoſ.* vbi conditio impoſſibilis habetur pro non adiecta, quia de ſui natura cõditio impoſſibilis importat diſſenſũ, importat tamẽ aſsẽſũ quatenus Papa id ſtatuit per *dictũ c. fin.*

Neceſſe autẽ eſt vt vterq; cõtrahẽs ſciat talẽ cõſtitutionẽ, alioquin matrimoniũ eſſet nullũ defectu cõſenſus vnius, & per cõſequẽs omnino nullũ, quia nõ poteſt claudicare. Ignorãtia autẽ iuris in foro cõſciẽtiæ excuſat, imo ſi ꝓbari poſſet excuſaret etiã in foro externo, & multo magis ignorantia huius *c. fin.* q eſt valde obſcurus propter varias DD. explicationes. Vnde nunquã eueniẽt caſus in foro externo ad decidendũ matrimoniũ ſub cõditione impoſſibili eſſe validũ, quia ſaltẽ fęminis ignota eſt cõſtitutio *c. fin. cit.*

3. Cõcl. Cõditio impoſſibilis habetur pro non adiecta qñ dubia eſt cõtrahẽtiũ intẽtio (v.g dubitãt cõtrahẽtes an animo cõtrahẽdi, vel iocãdi cõditionẽ impoſſibilẽ adiecerint) tũc in fauorẽ matrimonij iu-

Digitized by Google

dicādū eſt,ne ſeparetur verū matrimonium contra præceptum Dei *c. licet ex quodam de teſt.* animus autē iocandi,& non cōtrahendi vidē⁊ ius erit ex alijs cōiecturis,v.d.ſi cōtrahens dixit ſe nolle aliter cōſentire niſi eueniēte cōditione,ſi magna ſit diſparitas inter contrahentes, &c.

Ampl. Cōcl. ꝓcedere etiā in foro interno qñ n. cōtrahētes sūt dubij an cōditionē adiecerint impoſſibilem ioco,vel ſerio, tunc debent ſtare contractui tanquam valido.

4.Concl.Cōſanguinei cōtrahētes ſub conditione impoſſibili, incurrunt in excommunicationem *Clem. vn. de conſang. & affin.*

Limit. 1. qñ haberent ignorantiam iuris c. fin. *vt ſupra dictum eſt.*

Limit.2. qñ eorū intentio fertur circa euētū cōditionis, quia tūc ſignū eſt eos noluiſſe ſimul cōtrahere

5.Concl. Sacerdos cōtrahens cū vidua ſub cōditione impoſſibili ſciens cōſtitutionē *c.fin.*}& impoſſibilitatē cōditionis, ſit irregularis *ex c.fin.de bigam.* Idem quoq; dicēdum ſi contraxit ſub conditione turpi.

DISPVT. IIII.

An omnes Conditiones impoſſibiles reijciātur,vel eæ tantum,quæ ſunt impoſſibiles per naturam?

MVltiplex eſt Cōditio impoſſibilis, quædam eſt per naturā impoſſibilis *ſi cælum digito tetigeris*; qdā de iure vt *cōtraho tecū ſi lic.inter cōſāguineos.* Quædā de facto,vt ſi dicatur pauperi *ſi centū aureos dotaueris.* Quædā ex accidēti *ſi es Virgo,ſi Pater tuus viuit,&c.* qēā vero cōtra ſubſtātiā matrimonij eſt īpoſſibilis.

1.Cōcl.huiuſmodi Cōditiones reijciēdæ ſunt quāuis ſint de præterito,vel de pręſenti, quia eodē modo reiciūtur a matrimonio ſicut ab vltima volūtate,ſed ab vltima volūtate reicitur impoſſibilis de p̄ſēti *l ſi Nęuia de hęred.inſt.* ergo &c. *Palud.Dur. Couar.vterq; Lop.Adr.Carr.Bart.Led.*

2.Concl.Cōditiones iure impoſſibiles habētur ꝓ nō adiectis, ſicut impoſſibiles per naturam, quia id poſſumus quod iure poſſumus *l.nepos de verb. ſign.* ergo quod de iure fieri non poteſt eſt impoſſibile.

Limit. 1.Cōcl. qñ Cōditio fertur ad ius futurū,&ius eſt humanū,*v.g. cōtraho tecū ſi licebit qñque cōtrahere in tertio vel quarto gradu* quia ius humanū poteſt variari,& Cōditio poteſt adimpleri.Secus vero ſub cōditione iure naturæ interdicta *v.g.ſi aliquādo licebit furtū.Homicidiū,&c.*

Limit.2. quando dubium eſt Cōditionē eſſe iure, vel natura impoſſibilē,tūc n. nō vitiat matrimoniū.

3.Cōcl. Cōditio impoſſibilis de facto reſpectu ſolius perſonæ, cui proponitur, eſt potius difficultas, ideoq; ſuſpēdit contractū,& ſi non impleatur,annullat matrimoniū.Si autē eſt impoſſibilis reſpectu omniū, reijcitur tanquā non appoſita. Exēplū primę conditionis erit,ſi qs dicat pauperi,cōtraho tecū ſi dederis cētū,hæc cōditio licet nō poſſit à paupere, poteſt tamen per alios impleri: Exemplum ſecundæ eſt, ſi dederis mihi regnum, imperium, montem aureum, &c. *Greg. Lop.*

4. Concl.

Digitized by Google

4. Concl. Cōditio natura ſua poſſibilis, per accidens vero, & ex trāſcurſu temporis impoſſibilis, non reijcitur à matrimonio, ſed ſi vera eſt, valebit matrimonium, ſi vero falſa, vitiabitur; v. g. contraho tecū ſi es virgo *D. Bonau. Ricc. Sylu. Palud. Adr. Sot. Couar. Veracr. Lud. Lop. vterque Led.*

5. Concl. contrahens ſub hac cōditione *ſi filia tua viuit* caſu quo hic nunquam habuerit filiam, habetur hæc conditio pro non adiecta, quia eſt impoſſibilis *arg. l. ſi Meuia de Hæred. inſtit. Couar. Lud. Lop.*

6. Concl. Conditio impoſſibilis contraria eſſentię matrimonij non reijcitur à matrimonio, ſed illud annullat ob defectum conſenſus, v. g. *contraho tecum ſi veneris ad exequias meas, vel ſi non aſcenderis Capitolium iſtæ,* & ſimiles conditiones reſoluūtur poſt mortem, quia altera, cum ſit negatiua nō aſcēdēdi Capitoliū, toto vitę curriculo fieri poteſt vnde expectanda eſt mors ad hoc vt impleatur, & altera iam ſupponit mortem cum dicat ſi veneris ad exequias meas *Adrian. Angel. Silu. Lud. Lop. Sot.*

DISPVT. V.

An hæc Conditio ſit impoſſibilis, ſi Pontifex diſpenſauerit.

PRima Concl. ſi impedimentum eſt tale, vt nunquam ſolitus ſit Papa diſpenſare *v. g. in primo gradu tranſuerſali, vel in ordine ſacro quando nulla grauiſſima vrget neceſſitas* matrimonium contractum ſub conditione *ſi Papa diſpenſauerit* eſt nullum. Idem erit dicendum quādo Papa ijs tantum ſolitus eſt diſpenſare, qui legitimam habent cauſam, & contrahentes ſub hac conditione diſpenſationis, nullam cauſam habent, quia nec diſpenſationem abſque p. poſſunt petere, nec ea obtēta vti, & hoc procedit etiamſi ſponſalia fuerint iurata, qui iuramētū non eſt vinculum iniquitatis *c. quāto de iureiur.* obtenta vero Diſpenſatione, ſi tacite ratificetur prior Cōſenſus, fient vera ſponſalia: Ratificatur autem tacite conſenſus quando proceditur ex conſenſu contrahentium ad Denunciationes.

2. Concl. qñ Papa ſolet facile diſpenſare, & iuſta adeſt cauſa petendi diſpenſationē, promittentes matrimonium ſub conditione *ſi Papa diſpenſet* tenentur promiſſioni ſtare & neuter, altero inuito, poteſt reſilire, ſiue ante, ſiue poſt obtentam diſpenſationem *l. apud Iulianum de leg. 1.* ratio quia hoc potius ad difficultatem pertinet, quam ad impoſſibilitatem.

Probatur 2. à Similibus Primo inſtitutio ſpurij ſub conditione *ſi Princeps diſpenſauerit* eſt valida *Cou. Duen. Mol. Matien.* ergo. Secundo vēditio feudi, ſeu maioratus ſub conditione *ſi dominus feudi voluerit* eſt valida ergo: Tertio votum Epiſcopi tranſeundi ad religionem, ſi Papa diſpenſauerit, eſt validum ſecundū omnes ergo; Quarto pactio de penſione

ſione in pœnenda ſupenlitigioſo beneficio *ſi Papa diſpenſauerit* non eſt ſimoniaca ergo *Ant. Calder. Ang. Dec. Nau. Cou. Grab. Clar. Tab. Arm. Adr. Philiar. Verac. Pet. Led. Lud. Lop. Angl. Bart. Led.*

Contrarium quoque eſt probabile quod tenet *Io. And. Inn. Hoſt. Ancb. Card. Abb. Nau. Henriq. Prob. Aret. Roſ. Sil. Aſtenſ. Villal. Cuc. Sot. Victor. Led Verac. Cap. Candel. & alij.* etiamſi impedimentum poſſit ab Epiſcopo tolli, aut ſit impediens tantum, quia ſemper militat ratio, *quod pēdeat voluntate Principis habetur pro impoſſibili*, & hoc intelligitur quoque de Domino alicuius loci *Socin. l. aſ. Imol. Alex. Cephalus.*

Ampl. 1. Concl. etiam ſi conſanguinei dantes ſibi fidem de contrahendo ſint in ſecundo gradu, in quo licet difficillime diſpenſetur, ſolet tamen ſæpe diſpenſari *Nau. & Pet. Led.*

Ampl. 2. quod non peccant ſic contrahentes, nec incurrunt excõmunicationem latam *in clem. vn. de conſang.*

3. Concl. valet Conditio legato, vel maioratui adiecta, vt Legatarius v.g. ducat cõſanguineam præmiſſa diſpenſatione *Acoſta, Mol. Meres Gutt.* non obſtante quod conſanguinitas ſit in ſecundo gradu *vt ſupra dictum eſt, Acoſta Mol. mutans ſententiam Gutt.* contra *Henriq.* Incũbit autem legatario, vel maioratus ſucceſſori grauato ad contrahẽdum, impetrare diſpenſationem *Meres.*

4. Concl. quamuis ante impletã conditionem non obliget promiſſio de contrahendo cum perſona inhabili, niſi tanquam ſimplex promiſſio, tamen poſt obtentam diſpẽſationem obligat vt vera ſponſalia *Adrian. Cou. Gutt. Verac. Rodr. Lop. Pet. Ledeſ.*

Vnde fidelis promittens infideli matrimonium, ſi ad fidem cõuertatur, eidem conuerſo tenetur ratione ſponſalium *Bon. Ant. Sil. Ang. Roſ. Sot. Pet. Led. Cou. Verac. Gutt. Rod. Lup. Lop.*

5. Concl. matrimoniũ inter conſanguineos non expreſſa conditione *ſi Papa diſpenſau.* nullam parit obligationem in contrahentibus, quia aduerſatur bonis moribus *l. ſi ſtipuler de ver. obl.* probatur a ſimili, quia inſtitutio ſpurij, tacita diſpenſatione Principis eſt nulla *Adr. Cou. Gutt. Pet. Led. Lud. Lop. Phil.*

Contrarium docet *Mol. Gutt. Tab. Arm. Sot.* quod eſt probabile, ſcilicet huiuſmodi conditionem *ſi Papa diſpenſauerit, ſi conuerſus fuerit ad fidem, & ſimilia* ſemper tacite ineſſe, etiamſi non exprimantur.

6. Concl. promittens matrimonium ſub conditione *ſi Papa diſpenſauerit* ſi iuſte reſilit (v. g. ſequens opinionem probabilem ſe non teneri ſtare promiſſis) non tenetur ſoluere omnes expenſas, quas alter fecit pro obtinenda diſpenſatione, tenetur tamen ad earum medietatem, cum diſpenſatio ſit onus commune, Imo ſi diſpenſatio petita fuit ad inſtantiam vnius, ille tantum integras

tegras ſoluet expenſas: nec alter poteſt conqueri cum potuiſſet quoque ipſe reſilire, & contractus eſt æque onerofus pro vtraque parte.

Limit. Concl. q̃n doloſe quis cõtraxit animo reſiliendi. Item quando iniuſte reſilit a ſponſalibus. Vnde fœmina fornicans tenetur ſoluere expenſas conſanguineo, qui eã non ducit ne dedecore ſe afficiat. Fallit quando vir fornicatur, quia nubens fornicario nullam patitur infamiam.

Sic vero promittẽs cõſanguineæ matrimonium tenetur procurare (non vero ſuis expenſis, quia eſt onus commune vtriuſque) Diſpenſationem, quia promittens matrimonium ſub conditione diſpenſationis videtur promiſiſſe diſpenſationis procurationem, quod eſt acceſſorium *Tab. Pet. Led. Arm. Nau.*

7. Concl. Contrahentibus conſanguineis, aut alijs impeditis, ſub conditione *ſi Papa diſpenſau.* non licent tactus, & oſcula ante obtentã diſpenſationem, quia inita inter eos ſponſalia ſunt nulla *Sot. Verac. Gutt. Bart. Led.*

Impetrata autem diſpenſatione, licent, etiamſi ratificatus non fuerit prior conſenſus. Qui autem tenent requiri nouum conſenſum, aut ratificationẽ prioris, ad hoc vt poſt diſpenſationem fiant vera ſponſalia conſequenter dicere debent, non licere oſcula, & tactus niſi poſt ratificatum priorem conſenſum, & Eadẽ dicenda ſunt in quocumq; cõtractu ſponſalium ſub conditione.

DISPVT. VI.

An Conditio honeſta, & poſſibilis ſuſpendat matrimonium.

PRima concl. Conditio honeſta, & poſſibilis de præſenti, aut de preterito adiecta matrimonio non ſuſpendit illud, ſed ea vera exiſtente, validum eſt matrimonium, ea falſa, nullum, & inualidum *D. Th. & habetur l. inſtitutio talis; ſi certum pet.* exemplum eſt *contraho tecum ſi pater tuus conſentiat.* Si vero addatur de futuro, ſuſpendit contractum vſque ad euentum ſui *c. ſuper eo de Cõdit. appoſit.* Niſi ex interuallo apponatur v. g. poſtquam ſtipulatum fuit matrimonium dixit alter *ſi Pater tuus conſentiat* quia matrimoniũ de communi partium conſenſu nec diſſolui, nec ſuſpendi poteſt, ſicut poſſunt reliqui contractus. Sponſalia tamẽ, etiamſi ſuum ſortita fuerint effectum, per communem conſenſum ſuſpendi poſſunt.

2. Concl. contrahens ſub conditione *ſi tantum mihi dederis* ſi iniuſta eſt cauſa dandi ſibi talem dotem (v.g. quia eſt diſparitas qualitatis) facit verum matrimonium; quia conditio alias honeſta, modo eſt turpis *l. ſi ita ſtipulatus la 3. de verb. obl.* ideoque reijcitur ab actu *Abb. Nau. Prapoſ. Roſ. Sil. Ang. Tab.*

3. Concl. dum expectatur euentus conditionis, non poteſt alter contrahentium reſilire a ſponſione, ſed tenetur expectare *l. qui balneum*

ff. qui potiores in pigno. Sil. Mol. ratio, quia adeſt obligatio in ſpe, ita *Abb. Prapoſ. Ant. Nau. Con. Cuc. Matie. Gut. Pet. Led.*

DISPVT. VII.

Quando hac conditio, ſi Patri placuerit cenſeatur impleta.

PRima Concl. quando hæc conditio *ſi Patri placuerit, aut placet* eſt de præſenti, aut de præterito, validum eſt matrimonium, ſi Pater tunc præſtat conſenſum, non obſtāte quod contrahentes ignorent aſſenſum Patris *Sot. Cord. Lop.* Quod ſi tunc Patri non placet matrimonium quamuis poſtea placeat, eſt nullum tale matrimonium *Sot. Lop. Bart. Led.*

Ampl. 1. etiamſi contrahentes crederent ſuum matrimonium diſplicere Patri, dummodo tamen verum habeant contrahendi animum *Sot. & Lop.*

Ampl. 2. qñ virtualiter tantum placuit parentibus, v.g. quando nihil cogitantes de matrimonio interrogati aſſentirent; approbatio hæc eſſet interpres virtualis cōſenſus præteriti, aut non diſſenſus, qui tantum ſufficit in hoc caſu *Sot. & Lop.*

2. Concl. ſi Conditio apponatur de futuro *v.g. ſi Patri placuerit.* Si Pater certior factus diſſentiat, licet poſtea aſſentiatur, non erunt vera ſponſalia, quia verificari debet cōditio in primo aſſenſu, diſſentiente enim Patre, ſtatim poteſt alter reſilire a fide, ergo obligatio eſt extincta, exſtinctum autem reuiuiſcere non poteſt *l. cum ex cauſa C. de remiſ. pign. Roſ. Sot. Ang.* Contrarium quoque eſt probabile quod tenet *Neuo Sil. Tab. Nau. Cuc. Pet. Led. Lop. Adr. Verac.*

4. Concl. ſi interrogatus Pater nec aſſentit, nec diſſentit, ſtandum eſt coniecturis an taciturnitas proueniat ex diſſenſu, vel ex eo quia aſſentitur; In dubio autem taciturnitas habetur pro aſſenſu, vnde ſi conditio ſit de futuro, vera erunt ſponſalia; quia tacens non contradicit, nec ægrè fert matrimonium, & hoc eſt quod intendebant contrahentes *Anch. Adr. Silu. Roſ. Nau. Cuc. Verac. Lop.*

5. Concl. qñ tempore quo contrahunt filij ſub conditione *ſi patri placuerit* Pater eſt defunctus, ſi ſciebant ipſi mortem patris, validum eſt matrimonium, quia conditio eſt impoſſibilis, & habetur pro non adiecta: Validum quoque erit, ſi eam ignorabant, quia filij intendunt abſolute contrahere, timent tamen Patris diſplicentiam, quæ non eſt timenda quando mortuus eſt Pater.

DISPVT. VIII.

An matrimonium per verba de præſenti ſub conditione honeſta; ea impleta, indigeat nouo conſenſu.

PRima Concl. qñ verba fuerunt de futuro *contraham tecum ſi pater conſenſerit* impleta conditione, ſunt vera ſponſalia, nec nouo indigent conſenſu, dummodo prior conſenſus non ſit reuocatus *argumento ex c. vn. de ſponſ.*

2. Cõcl. ſi contrahens per verba de præſenti ſub conditione honeſta ante eam adimpletam, reuocet conſenſum, eueniente conditione, matrimonium eſt nullum: cogendus tamen eſt ille, qui reſiluit ad iterũ conſentiendum *Hoſt. Ne. Ant. Roſ. Sil. D. Ant. Tab. Con. Cuc. Pet. Led.*

3. Concl. qñ vterque contrahens eſt habilis ſine diſpenſatione, & cõtrahit per verba de præſenti ſub conditione honeſta, ea aduenienti, verum ſit matrimonium, ac validũ, nullo expectato de nouo conſenſu *Innoc. Hoſt. Io. And. Ancha. Card. Abb. Henr. Prepoſ. Butr. Nau. Brunel. Montal. Villal. Cuc. Palu. Pet. Soto Rodr.*

Contrarium quoque eſt probabile *ſcilicet requiri nouum conſenſum* ita *D. Th. Bon. Dur. Ricc. Vict. Mai. Adr. Sot. Ledeſ. Angl. Candel. Henr. vterque Ledeſ. Lop. Cou. Nau. Matt. Gutt.*

4. Concl. non eſt opus vt contrahentes ſciant conditionem iam aduenisse ad hoc vt verũ ſit matrimoniũ, ſed extãte cõditione verum reſultat matrimonium. Sic matrimonium contractum per procuratorẽ purificatur ſtatim ac aſſentitur procurator. Licite tamen vti non poſſunt matrimonio ſponſi niſi poſt ſcientiam de euentu conditionis.

Hinc Infertur matrimonium cõtractum ante adimpletam conditionem cum alia perſona validum eſſe, nec poſſe diſſolui, contractum vero poſt adimpletam conditionẽ eſſe nullum, quamuis non adfuerit nouus conſenſus in primo matrimonio poſt adimpletam conditionem. Contrarium tamen eſſet dicencũ ſequendo opinionem *D. Th. & aliorum* aſſerentium poſt adimpletam conditionem requiri nouum conſenſum.

5. Concl. contrahentes ſub conditione *ſi Papa diſpenſauerit* ea adueniente, non indigent nouo conſenſu, ſed ſtatim perficitur matrimonium *Anto. Calder. Ang. Lop. Cou.* Contrarium quoque eſt probabile, & defenditur communiter a DD.

6. Concl. qñ quis contrahit cum duabus ſub conditione honeſta per verba de præſenti, & ſimul impletur coditio vtriuſq; Neutrum matrimonium valet; quia incertitudo vitiat matrimonium *c. ex literis el 2. de ſponſ. reg. vbi repugnãtia de reg. iu. Calder. Zoch. Prepoſ. Ne. Ang. Sil. Adr. Lop.* quod ſi vna conditio impleatur prius altera, illud eſt verum ma;

matrimonium, cuius conditio prius impletur *Silu. Ang.*

7. Concl. ſponſalia cum duabus ſub conditione honeſta ſunt etiam nulla, eueniente ſimul vtraque, ob rationem incertitudinis, quæ vitiat actum, ſunt quoque nulla ſi adimpleatur conditio primi contractus, quia per ſecunda ſponſalia mutata eſt voluntas, & aſſenſus priorum in contrahente: qua propter in neutro caſu oritur iuſtitia publicæ honeſtatis. Si autem prius adimpleatur conditio ſecundi contractus, debet expectari euentus primæ conditionis, qua adueniente, tenetur contrahens ad priora ſponſalia, nõ in ratione ſponſalium, cum nulla ſint, ſed ratione promiſſionis. Eadẽ quoq; erit ratio qñ vtraq; conditio ſimul impletur, quamuis n. ſint nulla ſponſalia, tamen Priora obligant ratione promiſſionis.

8. Concl. poſt Trid. matrimoniũ cõtractũ per verba de præſenti ſub Conditione ante parochũ, & teſtes, eaq; adimpletã ante eoſdẽ, eſt verũ matrimoniũ, nec indiget nouo conſenſu: quia ſeruatur forma, Conc. (datur n. conſenſus ante parochũ, & teſtes) & hoc eſt verũ ſequendo opinionẽ probabiliorẽ, hoc ſcilicet matrimoniũ purificari per adimpletionẽ cõditionis abſq; nouo conſenſu: ſequẽdo vero opinionẽ *D. Th. & Theologorũ* requiritur nouus cõſenſus ante parochũ, & teſtes poſt adimpletã conditionẽ, quia nõ eſt matrimoniũ, ſed tãtũ ſpõſalia: Hãc noſtrã cõſcribitur cũ *Nau. Rodr. Ped. Led.*

Ampl. etiamſi per verba de præſenti contrahatur matrimoniũ ſub conditione de futuro, & conditio adimpleatur abſq; præſentia parochi, & teſtium (v. g. ſi diceret Titius coram parocho, & teſtibus *contraho ſi tuus pater conſenſerit, aut conſenſijt* non opus eſt vt parochus, & teſtes ſint præſentes Patri aſſentienti, ſed ſatis eſt eſſe veram conditione. Emxemplo eorũ, qui contrahunt per procuratorem, a quo non debẽt parochus, & teſtes videre litteras procurationis an ſint validæ, & bonæ, alioquin deberent eſſe docti teſtes in l. ciuili. Item exemplo conſanguineorum, qui diſpenſationem obtinuere, quam non opus eſt vt videant parochus, & teſtes *Nau. Rod.* Contrarium quoque eſt probabile, nempe deſiderari præſentiam parochi, & teſtium quando adimpletur conditio.

Hinc Infertur 1. ſi pendente conditione illius matrimonij initi coram parocho, & teſtibus, contrahẽtes habeant copulam, præſumi receſſiſſe a conditione, ideoq; verum perficietur matrimonium *c. per tuas de condit. appoſ.* in foro interno, & externo; dummodo affectu maritali ſe cognouerint, quod habet locum etiam poſt Trid.

Infertur 2. ſi duo conſanguinei contrahunt coram parocho, & teſtibus per verba de præſenti ſub cõditione *ſi Papa diſpenſauerit* eſſe verum matrimonium habita diſpenſatione per Papam abſq; nouo conſenſu, etiam poſt Trid. ſola autem

ſpon-

ſponſalia contracta non tranſeunt in matrimonium poſt Trid. ſicut olim tranſibant per copulam *c. is qui de ſponſ.* Secus vero qñ ſpõſalia, & copula fierent coram parocho, & teſtibus. Scientia autem diſpenſationis obtentæ non opus eſt in cõtrahentibus qñ nomine eorum obtenta eſt diſpenſatio, ſatis n. eſt hoc ſciri ab impetrante illam, vel a procuratore eorum. Si autem, ijs ignorantibus, impetretur, opus eſt vt ſciant eam fuiſſe obtentam, alioquin diſpenſatio nihil eis prodeſt *vt dictum eſt diſp. 36. lib. 3.*

DISPVT. IX.

An Conditio contraria eſſentiæ matrimonij, aut bonis eius, ipſum annullet, an vero reijciatur tamquam turpis.

PRima Concl. conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, aut bonis eius, illud irritum reddit, ac nullum *c. fin. de cond. app. c. ſolet 32. q. 2.* v. g. contraho tecum ſi generationem euites, ſi adulterio quæſtum procures, donec aliam ditiorem inueniam, &c. hæc Concl. eſt etiam vera ſolo naturali iure attento *Pet. Led.* Quod ſi Cõditio appoſita a cõtrahentibus ſit contra bona alterius matrimonij *v. g. contraho tecum ſi venena ſterilitatis dederis vxori Titij* non per hoc vitiatur præſens matrimonium.

Ampl. Concl. etiam ſi ea Conditio ſit impoſſibilis, quamuis eam reijci diximus *diſp. 4.*

Limit. non procedere in conditione de præterito, aut præſenti, ſed tantum in ea, quæ apponitur per verba de futuro, Conditio enim proprie ſumpta denotat futurum *Palu. Adr. Con. Henriq. Ledeſma.*

Cõtrarium tenet *D. Th. Syl. Vict. Sot. Bartol. Led. Lud. Lop. Pet. Led.* omnẽ ſcilicet conditionẽ contra bona matrimonij vitiare illud quorum ſententia vera eſt quando Conditio de præterito, aut de præſenti tangit bona ipſius matrimonij de futuro *v. g. contraho tecum ſi inueniſti, aut habes venena ſterilitatis* quia tunc obligat vxorem ad vtendum ijs tempore conceptionis. Item *contraho tecum ſi modo tu contrahis per bienniũ* hæc enim & ſimilia æquiualent verbis de futuro: ideſt, ſi poſt biennium diſſoluamus matrimonium.

2. Concl. hæc Conditio *ſi prolem neces, aut mutiles, aut oculos illi eruas* eſt contraria bonis matrimonii, & per conſequens illud vitiat *Lud. Lop.* Iſta autem Conditio *contraho tecum ſi prolem a nobis ſemper abijciamus, eamque alteri alendam tradamus* non eſt contra ſubſtantiam, nec contra bona matrimonij *Lop. & Pet. Led.* quia non deponunt parentes omninò omnem curam prolis, dum filios alijs alendos tradunt.

Digitized by Google

DISPVT. X.

An Conditio contraria bonis matrimo-trimonij, ſi honeſta ſit, illud vitiet, vel tantum quando eſt turpis.

PRima Concl. Conditio honeſta cõtraria bonis matrimonij, aut ſubſtantiæ eiuſdem, vitiat illud *v. g. contraho tecum dummodo in perpetua caſtitate viuamus, dummodo conſummato matrimonio religionem profiteamur*, quia eſſentia matrimonij conſiſtit in mutua corporũ traditione, qua vterque conſtituitur dominus alterius corporis, ad quod dominium intriſece cõſequitur ius, & poteſtas vtendi illo, hoc autem ius non habet, qui vouit caſtitatem, aut profeſſionem in ipſo matrimonio contrahendo *Adr. Sot. Henriq. vterque Led. Lop. Ab. Ne. Sil. Con. Cue. Nau. Carrer. D. Th. Bon. Ricc. Her.*

Cõtrarium quoque eſt probabile quod defendit *Pal. Abul. Barbat. Gerſon.*

Ampl. 1. qñ quis diceret *contraho tecum ſi voto caſtitatis te aſtrinxeris vt nunquam a me petas, nec mihi reddas debitum* quia hæc conditio eſt etiam contra bonum prolis, & impedit dominium corporis, & tranſlationem eiuſdem dominij *Sot. Conar. Led. Henriq.* contra *Pet. Led.*

Ampl. 2. in eo, qui paciſcitur de non petendo debitum *Adr. Viguer. Vterque Ledeſ. Henriq.* contra *Silue.*

Ampl. 3. in pacto vt certis diebus *v. g. ſextis ferijs* abſtineant a Copula, vel alio certo tempore vltra bimeſtre conceſſum a iure, quia hoc pactum eſt cõtra totalem corporum traditionem *Lud. Lop.* Secus vero de pacto non cohabitandi ſimul ad tempus, quia indiuidua vitæ conſuetudo, quę requiritur inter coniuges non eſt vt omni tempore ſimul cohabitent.

2. Concl. pactum appoſitum in contractu, vt liceat ingredi religionem ante conſumationem matrimonij, non vitiat illud, quia ea cõditio iure ineſt *Card. Io. And. Anch. Neu. Goffr. Vinc.* Hoc quoque erit dicendum de quacumq; alia conditione appoſita, quæ iure ineſt, vt *v. g. liceat vtrique ex communi conſenſu poſt conſummatum matrimonium religionem profiteri.*

DISPVT. XI.

An quoties alteri non licet exigere, poſſit alter contrahere cum hac conditione, vt non teneatur ei debitum reddere.

REſpondetur negat. quia ea cõditio iure non ineſt, in multis enim caſibus *v. g. vouit caſtitatem, vel credit matrimonium nullum, vel petit affectu fornicario* tenetur de iuſtitia Alter reddere, quamuis Alter peccet. M. exigendo *Adr. Con. Lop. Pet. Led.*

Limit. Reſponſio qñ conditio eſſet *vt alter poſſit debitum negare quoties alter non habet ius iuſta ad illud*

lud exigendum tunc n. valet matrimonium v. g. quando alter adulteratur, vel petit in loco ſacro, quia hæ Conditiones iure inſunt in contractu *Adr. & Pet. Led.*

DISPVT. XII.

An valeat matrimonium paganorum contrahentium ſub conditione, vt poſſint dare libellum repudij.

PRæmitto mihi Iudæos potuiſſe olim repudiare vxores, vt habetur *Matt. 18.* Quod modo eis nō licet, Gentilibus vero nunquam id fuit permiſſum *c. gaudemus de diuort.*

Prima Concl. matrimonium contractum ſub conditione dandi libellum repudij eſt nullum, tùm apud Iudæos, tum etiam apud Infideles, ſeu quaſcumque alias Nationes *Hoſt. Cou.*

2. Concl. Infidelis contrahens ſecundum ſuum ritum *ideſt vt habeat tot vxores quot poſſit alere* ſi id deducat in pactum, eſt nullum eius matrimonium, ſecus ſi hoc non paciſcatur *Card. Anchar. Neuo. Prepoſ.*

3. Concl. contrahens Infidelis animo dandi libellum repudij, quãuis id non deducat in pactum, facit nullum matrimonium, quia intentio contra perpetuitatem matrimonij illud annullat.

DISPVT. XIII.

An quando Conditio Contraria matrimonio apponitur ab altero tantum contrahentium vitiet illud.

COncluſio. ſi alter tantum apponat conditionem contrariam matrimonio, alter vero contradicat, aut tacet, probabile eſt verum eſſe matrimonium, nec vitiari per hanc conditionem *Innoc. Io. And. Hoſt. Ant. Card. Ne. Prepoſ. Ang. Tab. Sil. Brunel. Cou. D. Ant. Bar. Led.* Probabile quoq; eſt eſſe tantum matrimoniū quādo copula eſt ſecuta, hac autem non ſecuta, non eſſe matrimonium *Abb. Greg. Lop. Lancel.*

Probabilius tamen eſt neq; matrimonium, neque ſponſalia eſſe, quia diuerſitas in conſenſu vitiat actum *Imol. Aret. Cou. Cuc. Adr. Pet. Led.*

DISPVT. XIV.

An ſponſalia vitientur per conditionem contrariā ſubſtantiæ matrimonij, & bonis eius.

REſpondent affirm. *D. Th. Bon. Dur. Palu. D. Ant. Roſ. Tab. Sil. Turrec. Ang.* ſed diſtinguendum eſt. Aut n. Conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, & bonis eius ponitur adimplenda poſt matrimoniū & ſic illud annullat. Aut ponitur adimplenda ante matrimonium, & tunc

tunc; aut eſt contra inſeparabilitatem *v.g. contraham niſi aliam ditiorem inueniam* & non vitiat matrimonium quia apponitur ſponſalibus, quæ ex natura ſua ſunt ſeparabilia, nec conditio eſt turpis cum non inducat ad P.

Aut eſt conditio contra matrimonii fidem *v.g. ſi ante matrimonium fornicaris* & tunc valent ſponſalia, quia hæc conditio reiicitur tanquam turpis, non vero tanquam contraria bonis matrimonii, quia ante matrimonium non eſt tranſlatum corporis dominium.

Aut eſt contra bonum prolis *v.g. ſi uenena ſterilitatis ſumpſeris*, & tunc ſponſalia ſunt nulla, quia hæc cōditio aduerſatur futuro matrimonio.

DISPVT. XV.

An Coditio turpis, quæ non eſt contraria ſubſtantiæ matrimonij, nec bonis eius, ſuſpēdat illud, uel habeatur pro non adiecta.

PRæmitto mihi in foro cōſciētiæ ſtandum eſſe intentioni cōtrahentium, in dubio autem, & in foro fori ſtatur præſumptioni Eccleſię ſed cōmuniter loquēdo Conditiones etiam turpes admittuntur eo animo vt impleantur, & eis non impletis, nec ſponſalia, nec matrimonium conſurgit *ut ſupra dictum eſt*.

1. Concl. Conditio turpis, quæ non eſt contraria ſubſtantiæ matrimonij, *v. g. contraho tecum ſi furtum admiſeris* habetur pro non adiecta, ideoque non vitiat matrimonium *c. fin. de cond. app.* quia incitat ad peccandū. Itē quia de iure eſt impoſſibilis cum licite adimpleri non poſſit *Sot. Greg. Lop. Palac. Henriq. Dar. Led. Lud. Lop.*

2. Concl. Conditio turpis de præſenti, aut præterito non reiicitur a matrimonio *v.g. contraho tecum ſi es inimica Petro ſi Caium occidiſti* quia non inducit ad p. ſed præſupponit P. iam commiſſum *D. Th. Palu. Adr. Palac Lud. Lop. Sil. Neuo, Cou. Greg. Bart. Carrer.* contra *Vict.*

3. Concl. ſi contrahentes crederent Conditionem turpem eſſe honeſtam, talis conditio nō reiicitur a matrimonio, ſed ſuſpēdit illud ſicut reliquæ conditiones honeſtæ *vt dictum eſt diſp. 3. de conditione impoſſibili Adr. Cou. Lud. Lop.* Oportet etiam vt contrahentes ſciant Conditiones turpes ab Eccleſia reijci *vt dictum eſt diſp. 3. cit.*

DISPVT. XVI.

An huiuſmodi Conditiones ſint turpes v.g. ſi mecū concubueris, ſi te virginē inuenero ſi in primo cō cubitu mihi placueris.

PRima Cōcl. Cōditio *ſi mecū cōcubueris* ſi intelligatur de cōcubitu turpi, reijcitur tanquam non appoſita, ſi vero intelligatur de cōcubitu licito, & matrimoniali non reijcitur, ſed ſuſpendit actum vſq; ad eius euentum *Card. Neu. Adr. Sot. Nau.* vnde ſi quis dicat *contraho tecum ſi mecum concubueris*, & intelli-

git de concubitu fornicario, verum eſt matrimonium, quia conditio reijcitur tanquam turpis; ſi vero intelligit de concubitu maritali, eo impleto, purificatur matrimonium *Sil. Nau.*

2. Concl. Conditio *ſi te virginem inuenero* ſi intelligitur per aſpectũ matronarum, vel per aliam iuſtam indaginem, eſt honeſta, ideoq; ſuſpendit matrimonium vſque ad aduentum ſui; ſi vero intelligatur per concubitum, quia hic eſt fornicarius, & incitat ad P. habetur pro non adiecta, vnde contractus remanet purus *Card. Neu. Prepoſ. Roſ. Ang. Nauar. Sil. Cou. Cuc. Tab. Pet. Sot. Hẽr. Lop. vterque Led. Phil. Rodr.*

3. Concl. Conditio *ſi mihi in primo concubitu placueris* habetur pro non adiecta, quia ſemper eſt turpis & illicita.

4. Concl. Conditio alternatiua *contraham tecum, vel dabo tibi centum ſi mecum concubueris* non facit ſponſalia, nec matrimonium, quia datur electio, vel ad ſoluendũm centum, vel ad contrahendum *reg. in alternatiuis de reg. iu. in 6. Sil. Ang. D. Ant.*

DISPVT. XVII.

An Conditiones turpes reijciantur a ſponſalibus.

Respondeo affir. & ita eſt concors omnium DD. opinio.

DISPVT. XVIII.

An Conditiones impertinentes habeantur pro non appoſitis.

Reſpondeo negat. qua propter ſuſpendunt contractum donec impleantur, quia omnis conditio iure nõ reprobata poteſt apponi in matrimonio ergo, Conditio impertinens cum nullibi reprobetur *c. ſuper eo de cond. appoſ. Abb. Neuo, Lancel. Henric.*

DISPVT. XIX.

An modus, Dem. & cauſa illud vitient ſi ſint contra matrimonium, ſuſpendant ſi ſint honeſta, reijciantur ſi ſint turpia.

Prima Cõcl. Demonſtratio, vel cauſa per ſe ſũpta nõ vitiat matrimonium, nec ſuſpendit illud, ſiue vera ſit ſiue falſa, ſiue honeſta ſiue turpis, ſiue contra ſubſtantiam matrimonij ſiue non *v.g. accipio te quia es ſterilis, vel quia procuras venena ſterilitatis. argumento l. falſa de cond. & Dem. Pal. D. Ant. Lop. Sil. Ang. Tab. Roſ.* Quod ſi Demõſtratio, aut cauſa reducitur ad errorẽ perſonæ, vitiat contractum *v.g. contraho tecum quia libera es, vel quia es primogenita Petri* tunc ea non exiſtente libera, aut primogenita Petri, nullum eſt matrimonium, poteſt tamen ſponſa probare eum ſciuiſſe illam eſſe ſeruam. Quãdo vero Demõſtratio, aut cauſa

cauſa apponitur per modum conditionis, dicendum eſt de illis ſicut dictum eſt de conditionibus appoſitis *v.g. contrabo tecum, quæ tantam dotem dabis*.

2. Concl. modus contrarius ſubſtantiæ, aut bonis matrimonij, ipſum annullat *v.g. contrabo tecum, vt venena ſterilitatis procures, vel vt te adulterandam tradas*, ſic ait *Aretinus, Dec. Palu. D. Ant. Ang. Sil. Nau. Cou. Lud. Lop.* Modus impoſſibilis *ſi cælum digito tanges* aut turpis, reijcitur tamquam non adiectus *Palu. D. Ant. Sil. Ang.* Modus vero neceſſarius habetur pro impleto, v. g. *contrabo tecum, vt moriaris Pal. D. Ant. Sil. Ang.*

3. Concl. ſi modus eſt honeſtus, & poſsibilis non ſuſpendit matrimonium, ſed ſtatim eſt validum, quia de natura modi eſt non ſuſpendere *l. cum ab eo de cōtrahent. empt. Pal. D. Ant. Ang. Sil. Sot. Lop.* exemplū eſt *contrabo tecum, vt centum def.* tenet hoc matrimonium, tenetur tamen Alter ad dotem.

4. Concl. ſi ſponſalia contrahantur in diem, *v.g. contraham tecum ab hinc vno anno* non ſuſpendūtur, ſed ſtatim ſunt pura, & obligant, licet ante annum lapſum non obligent ad contrahendum.

DE DONATIONIBVS INTER CONIVGES

Sponſalitia, largitate, & Arris.

LIBER SEXSTVS.

DISPVT. I.

An valida ſit Donatio inter virum, & vxorem.

PRæmitto mihi Donationem inter coniuges, vel eſſe ſimplicem, vel ob cauſā. Simplex donatio eſt quando fit ex mera donantis liberaliter *l. 1. de don.* Donatio ob cauſā eſt quando non fit mere, & liberaliter. Et hæc eſt triplex. Quędam dicitur Sponſalitia largitas. Quædam donatio propter nuptias vel ante nuptias. Quædam dicitur Arra.

Sponſalitia largitas eſt illa, quæ fit inter ſpōſos de futuro matrimonij in eundi cauſa. Donatio propter nuptias, ſeu ante nuptias eſt, quæ confertur à viro pro matrimonij oneribus ad ſimilitudinem dotis, & hæc ſoluto matrimonio, reddit ad virum, ſicut dos ad mulierem *c. fin. de don. int. vir. & vx.* Arra eſt donatio

natio facta ſponſæ in remuneratio-nem eius pudicitię, nobilitatis, vel dotis, quam ſibi lucratur ſponſa ſoluto matrimonio, & in hoc differt arra a donatione propter nuptias: hoc ita præmiſſo ſit

1. Concl. donatio ſimplex inter virum, & vxorem non eſt valida, poteſtque ad libitum donatoris reuocari *cap. fin. de don. int. vir. & vx.* vnde ex ea nulla obligatio naſcitur nec ciuilis, nec naturalis, ſed tantum in foro conſcientiæ. Per hoc autem non tenetur donatarius in conſcientia rem donatam reſtituere, ſed poteſt eam ſibi retinere tuta coſcientia vſque dum donator præmoriatur *confirmatur enim donatio inter virum, & vxorem per mortem donantis Abb. Neu. Lup. Tab. Mol.*

Ampl. Concl. procedere non ſolum poſt conſummatum matrimonium *vt voluit Azo. Im. Alex. Pirr. Campeg. Gom.* ſed etiam ante illius conſummationem *Soc. Salic. Segur. Nau. Villal. Greg. Lop. Douen. Olanus, Mol. Lud. Lop. Rodr. & alij.*

Ampl. 2. in donatione ante contractum matrimonium facta, cuius effectus differtur in tempus matrimonij contracti, quæ eſt quoque nulla, ac inualida *l. quod ſponſæ C. de don. ante nupt.* quia idem eſt rem fieri tempore prohibito, vel conferri ad tempus prohibitum *l. in tempus de hared. inſtit.*

Ampl. 3. Etiam ſi fieret per interpoſitas perſonas, v. g. ſi vir donet aliquid alteri, vt donet vxori *l. ſi ſponſus de don. inter vir. & vx.*

Ampl. 4. etiam ſi vir, & vxor diu ſeorſim habitauerint, adhuc eorum ad inuicem donatio non valet, quia vere ſunt vir, & vxor *Lup. Duenn.*

Ampl. 5. qñ donatio fit per eos, qui aliquo modo coniuges contingunt per patriam poteſtatem, v. g. ſi ſocer det nurui *Lup.* Contrarium vero dicendum in Hiſpaniæ Regno vbi filius per matrimonium tollitur a patria poteſtate.

2. Concl. Cæteri omnes contractus inter virum, & vxorem valent, v. g. Venditio, Permutatio, &c. *l. ſi ſponſus de don. int. vir. & vx.* dummodo prætium æquiualeat rei venditæ, alioquin illud minus eſſet donatio, ideoque inualida, non ſolum in illo pluris, quod valet res, ſed etiam in totum *l. ſi ſponſus eo:* Valet quoque legatum inter virum, & vxorem quamuis habeat rationem donationis, quia confertur poſt ſolutum matrimonium.

DISPVT. II.

An Donatio inter coniuges putatiuos valeat.

PRima Concl. Si vtrique coniugi nota fuit matrimonij nullitas, non poteſt donator repetere rem donatam, ſed applicatur fiſco *l. cum hic ſtatus ff. eo.* In foro tamen conſcientiæ poteſt donatarius tuta conſcientia rem ſibi donatam

O

cauſa apponitur per modum conditionis, dicendum eſt de illis ſicut dictum eſt de conditionibus appoſitis *v.g. contrabo tecum, quæ tantam dotem dabis*.

2. Concl. modus contrarius ſubſtantiæ, aut bonis matrimonij, ipſum annullat *v.g. contrabo tecum, vt venena ſterilitatis procures, vel vt te adulterandam tradas*, ſic ait *Aretinus, Dec. Palu. D. Ant. Ang. Sil. Nau. Cou. Lud. Lop.* Modus impoſſibilis *ſi cælum digito tanges* aut turpis, reijcitur tamquam non adiectus *Palu. D. Ant. Sil. Ang.* Modus vero neceſſarius habetur pro impleto, v. g. *contrabo tecum, vt moriaris Pal. D. Ant. Sil. Ang.*

3. Concl. ſi modus eſt honeſtus, & poſsibilis non ſuſpendit matrimonium, ſed ſtatim eſt validum, quia de natura modi eſt non ſuſpendere *l. cum ab eo de cõtrahent. empt. Pal. D. Ant. Ang. Sil. Sot. Lop.* exemplũ eſt *contrabo tecum, vt centum def.* tenet hoc matrimonium, tenetur tamen Alter ad dotem.

4. Concl. ſi ſponſalia contrahantur in diem, *v.g. contraham tecum ab hinc vno anno* non ſuſpendũtur, ſed ſtatim ſunt pura, & obligant, licet ante annum lapſum non obligent ad contrahendum.

DE DONATIONIBVS INTER CONIVGES
Sponſalitia, largitate, & Arris.

LIBER SEXSTVS.

DISPVT. I.
An valida ſit Donatio inter virum, & vxorem.

PRæmitto mihi Donationem inter coniuges, vel eſſe ſimplicem, vel ob cauſã. Simplex donatio eſt quando ſit ex mera donantis liberaliter *l. 1. de don.* Donatio ob cauſã eſt quando non fit mere, & liberaliter. Et hæc eſt triplex. Quędam dicitur Sponſalitia largitas. Quædam donatio propter nuptias vel ante nuptias. Quædam dicitur Arra.

Sponſalitia largitas eſt illa, quæ fit inter ſpõſos de futuro matrimonij in eundi cauſa. Donatio propter nuptias, ſeu ante nuptias eſt, quæ confertur à viro pro matrimonij oneribus ad ſimilitudinem dotis, & hæc ſoluto matrimonio, reddit ad virum, ſicut dos ad mulierem *c. fin. de don. int. vir. & vx.* Arra eſt donatio

natio facta ſponſæ in remuneratio-nem eius pudicitię, nobilitatis, vel dotis, quam ſibi lucratur ſponſa ſoluto matrimonio, & in hoc differt arra a donatione propter nuptias: hoc ita præmiſſo ſit

1. Concl. donatio ſimplex inter virum, & vxorem non eſt valida, poteſtque ad libitum donatoris re-uocari *cap. fin. de don. int. vir. & vx.* vnde ex ea nulla obligatio naſcitur nec ciuilis, nec naturalis, ſed tan tum in foro conſcientiæ. Per hoc autem non tenetur donatarius in conſcientia rem donatam reſtituere, ſed poteſt eam ſibi retinere tuta coſcientia vſque dum donator præmoriatur *confirmatur enim donatio inter virum, & vxorem per mortem donantis Abb. Neu. Lup. Tab. Mol.*

Ampl. Concl. procedere non ſolum poſt conſummatum matrimonium *vt voluit Azo. Im. Alex. Pirr. Campeg. Gom.* ſed etiam ante illius conſummationem *Soc. Salic. Segur. Nau. Villal. Greg. Lop. Douen. Olanus, Mol. Lud. Lop. Rodr. & alij.*

Ampl. 2. in donatione ante contractum matrimonium facta, cuius effectus conferatur in tempus matrimonij contracti, quæ eſt quoque nulla, ac inualida *l. quod ſponſæ C. de don. ante nupt.* quia idem eſt rem fieri tempore prohibito, vel conferri ad tempus prohibitum *l. in tempus de hared. inſtit.*

Ampl. 3. Etiam ſi fieret per interpoſitas perſonas, v. g. ſi vir donaret aliquid alteri, vt donet vxori *l. ſi ſponſus de don. inter vir. & vx.*

Ampl. 4. etiam ſi vir, & vxor diu ſeorſim habitauerint, adhuc eorum ad inuicem donatio non valet, quia vere ſunt vir, & vxor *Lup. Duenn.*

Ampl. 5. quando donatio fit per eos, qui aliquo modo coniuges contingunt per patriam poteſtatem, v. g. ſi ſocer det nurui *Lup.* Contrarium vero dicendum in Hiſpaniæ Regno vbi filius per matrimonium tollitur a patria poteſtate.

2. Concl. Cœteri omnes contractus inter virum, & vxorem valent, v. g. Venditio, Permutatio, &c. *l. ſi ſponſus de don. int. vir. & vx.* dummodo prætium æquiualeat rei venditæ, alioquin illud minus eſſet donatio, ideoque inualida, non ſolum in illo pluris, quod valet res, ſed etiam in totum *l. ſi ſponſus eo:* Valet quoque legatum inter virum, & vxorem quamuis habeat rationem donationis, quia confertur poſt ſolutum matrimonium.

DISPVT. II.

An Donatio inter coniuges putatiuos valeat.

PRima Concl. Si vtrique coniugi nota fuit matrimonij nullitas, non poteſt donator repetere rem donatam, ſed applicatur fiſco *l. cum hic ſtatus ff. eo:* In foro tamen conſcientiæ poteſt donatarius tuta conſcientia rem ſibi do-

donatam retinere vſque dum a iudice compellatur per ſententiam reſtituere, quia hæc eſt pœna. *Ang. Syl. Tab.*

2. Concl. ſi donans coniux tantum ſit conſcius nullitatis matrimonij, valet donatio facta ab ipſo alteri id neſcienti *l. fin. de legat.* 1. *Acoſta, Mol. Con.* & hoc procedit etiam in legato, & in dote. Vnde in vtroque foro poteſt donatarius rem ſibi traditam retinere per quẽcumque contractum, tum inter viuos, cum in vltima voluntate, nec tenetur eam reſtituere, etiam ſi diſſoluatur matrimonium. In foro autem externo quando coniux laborabat ignorantia iuris *ſciebat ſcilicet impedimentum adeſſe, neſciebat tamen eo ſtante nullum eſſe matrimonium* amittit donationem, & applicatur fiſco, quia non debet lucrum reportare ab ignorantia iuris *l. ſi adulterium ff. ad l. Iul. de adult. Acoſta.*

3. Concl. quando coniux donatarius impedimentum nouit & donator erat illius inſcius, tunc neque legatum, neque donatio valet, vnde reſtitui debent res donatæ, aut legatæ, hæredibus donantis; ſeu donanti, aut legatario *ſi adhuc viuunt Mol. Acoſta* quia legans, vel donans hoc facit ex errore, & vbi non eſt delictum, ibi non debet eſſe pœna.

4. Concl. ſi vterque coniux erat inſcius impedimenti, donatio per ipſos facta eſt nulla *l. cum hic ſtatus ff. de don. int. vir. & vx.* ratio textus eſt, quia non quaſi ad extraneam, ſed quaſi ad vxorem donationem fecit; ideoque eſt donatio ex errore *Gom. Con. Mat. Ab.* Contrarius eſt *Ang. Tab. Sil. Mol.*

DISPVT. III.

An in aliquibus caſibus valida ſit donatio inter virum, & vxorem.

Reſpondetur affir. & primus eſt caſus quando donatio fit inter Imperatorem, & Imperatricem *l. pen. ff. eo:* aut inter Regem, & Reginam *Nau. Mol. Gom. Lop.* Aut inter magnos Principes non cognoſcentes ſuperiorem *Mol.*

Secundo quando ex donatione coniux donatarius non factus eſt ditior, licet donans factus ſit pauperior *v. g. quando dat ſepulturam* ſic exemplificat textus *l. ſi ſponſus eo: & Lupus* exemplificat, quando donatio eſſet aliquorum redditurum ad capellaniam dotandam, vel ad oleum, aut ceram pro templo. Vnde ſi donatarius inutiliter rem donatam expendat in totum ad nihil tenetur, quia non factus fuit ditior, ſi autem in partem, tenetur reſtituere id, quod ei remanſit, v. g. ſi ex centum ſibi donatis expendit inutiliter quinquaginta, ad quinquaginta tantum tenetur *l. quod autem. l. ſi ſponſus eo:* Quod ſi hæres donatarij accepit illa centum integre, ex quibus inutiliter expendit 50. tenetur ad omnia centum, quia donatarius factus eſt

ditior

ditior in illis centum. Hoc autem examinari debet tempore, quo reuocatur donatio, quia ex tunc tenetur donatarius reſtituere.

Ampl. 1. procedere hic ſecundus caſus, quando donataria vxor ſolueret pecuniã donatam a viro pro vectigalibus cognati. *l. ſi mulier.* Item ſi pro expenſis conſanguinei ſtudentis, aut pro nuptijs. *Lup. & alij*, & hoc procedit etiamſi vxor de ſuo patrimonio tantumdem conſumpſiſſet reſeruato eo, quod donatum fuit a viro, quia non facta eſt locupletior. *Neuc.*

Ampl. 2. qñ donatio facta eſt pro reficiendis ædibus combuſtis alterius *l. quod vir. ff. eo:* quia tantum de ſuo patrimonio amiſit donatarius, ideoq; non factus eſt ditior.

Ampl. 3. in donatione facta cum clautula vt res donata alteri tradatur *l. profectitia de iu dot. Bart. Tiraq. & alij.*

Tertius caſus eſt quando donans non factus eſt pauperior, licet donatarius factus ſit ditior, de quo *diſp. ſequenti.*

Quarto cũ donatio habet rationẽ legati, eo quod datur aliquid in tẽpus ſoluti matrimonij, poſt mortem ſci icet donantis. *l. ſed inte im eo.*

Quinto quando vxor dat viro cauſa honoris, vel dignitatis adipiſcendæ, vel gratia ludorũ authoritate publica præparandorum *l. quod adipiſcendæ eo.* Item ſi cauſa ſtudiorum, doctoratus, militiæ, nobilitatis, &c. *Lup.*

Sexto, quando vir conſtante matrimonio remittit vxori dotem, vel partẽ eius *l. ſi conſtante C. de don. ante nupt. Cyn. Bal. Ang. Sil. Nau.* remiſſio autem alterius debiti non valet inter eos *l. ſi ſponſes ff. eo.*

Non per hoc tamen prohibetur, quod non poſſit debitor coniux ad certum tempus *v.g. hinc ad tres annos* ſoluere in primo anno, quia licet donaret pro tempore intermedio, tamen vere non donat, quia ſoluit quod debet, licet non eo, quo debet tempore *l. ſed ſi vir ff. eo;* Secus vero quando vir reſtituit et dotem vxori conſtante matrimonio *l. vn. Auth. de nupt.* quia dos vere non debetur, ſed tantum ſub conditione *v.g. ſi ſoluatur matrimonium Barb. Peralta.*

Septimo, quando vir interuſuras dotis non ſolutæ remittit, etiamſi de his conuentum erat. *l. vir vſuras eo: Duennas.*

Octauo quando vir donat vxori annuum redditum pro alimentis, dummodo donatio non excedat fructus dotis *l. ex annuo eo: Syl. Arm. Nau. & alij.* Nec reuocari pot. ſi quod ſupereſt ab alimentis niſi nimis immodicum, & exceſſiuum ſit attentis fructibus dotis *Barb. Fulg.* Quod ſi tantum promiſſus ſit annuus redditus, & non traditus, non ſtatim valet, ſed morte viri confirmatur *Barb.*

Nono ſi exilij cauſa coniuges ſibi donent *l. inter virum. ff. eo:* vnde vir expectans exilium, ſi donet vxori: hæc donatio, ſequuto exilio, confirmatur *glo. ib.*

Digitized by Google

Decimo quando alter vſus fuit ſeruis, veſtibus, animalibus alterius, vel in ædibus eius gratis habitauit *l. ſi vir vxori ff. eo: Quenn.*

Tandem valet donatio remuneratoria *de qua diſp. 6.* dicemus.

DISPVT. IV.

An valeat donatio, per quam donans coniux nõ efficitur pauperior, licet donatarius efficiatur ditior.

RESpondetur affirm. quia ceſſat ratio textus *c. fin. de don. inter vir. & vx. ne coniuges mutuo amore ſe ſpolient* exemplum eſt, maritus inſtitutus hæres repudiat hæreditatem, aut legatum hoc animo, vt in eo ſuccedat vxor, *vel quia erat ſubſtituta poſt mortẽ viri, vel quia ſuccedere debebat ab inteſtato.* Item ſi rogaretur pro reſtituenda hæreditate, & hanc reſtitueret, non deducta quarta Trabell. Item ſi maritus rogaret teſtatorẽ, vt vxori leget totum id, quod ſibi vellet legare *l. ſed ſi vir, ff. eo:* ratio quia nihil in ſupradictis caſibus de proprijs bonis maritus deperdit, ſed ſolũ de alienis non acquirit. Secus ſi legatum, donationem, aut hæreditem ſemel vir acceptauerit, quia iſthæc donando, rem acquiſitam amitteret, fieretque pauperior.

Hinc Infertur 1. valere donationem ſi coniux coniugi rem alienam donet ad hoc vt recipiens poſſit ſibi eam per vſucapionem præſcribere *l. ſed & ſi conſtante eo:* hoc autem, vt procedat in conſcientia, debet fieri cum licentia veri domini *Ang. Sil. Tab.*

2. Infertur, ſi vir eſt prodigus, & donet ea, quæ prodige eſſet conſumpturus, tenere donationẽ, quia donans non efficitur pauperior. Item a contrario ſi prodiga mulier donet marito *Bal. Lup. Greg. Lop.*

3. Infertur non valere donationem factam a viro de rebus vxoris tertiæ perſonæ, etiam volente vxore, quia hæc fit pauperior, ille autẽ ditior in obligatione naturali, qua ei tenetur donatarius *Bart. Lup. Sil.* Eadem quoque dicas qñ vxor donaret res mariti, eo aſſentiente.

Limit. illatum non procedere quando res datur cauſæ piæ, quia tunc ceſſat ratio obligationis.

4. Infertur tenere donationem fructuum; quos daret vxor viro, quia hi potius ex induſtria viri orirentur; nec donans per hoc fit pauperior *l. fructus percipiendo de vſuris Garc. Pinel.*

5. Infertur non incurrere in pœnas cõtra Regulares latas per *Clẽ. 8.* Religioſũ qui abſq; licentia ſui ſuperioris rogat volentẽ ſibi aliqd dare, vt det cõſãguineo: Nec cõtra votũ paupertatis, aut obediẽtiæ facere qa dũ nõ acceptat, nõ videtur mittere rẽ donatã cõſanguineo p interpoſitã pſonã *hoc n. phibet mot⁹ Clẽ. 8.*

Secus vero qñ acceptaret, grãſq; redderet, remq; ſibi donatã rogaret vt donãs traderet cõſãguineo, quia tũc per aliũ mittit munera, & cõfirmatur exẽplo qñ vir rogat legatariũ vt leget vxori *de quo ſupra dictũ eſt.*

Pecca-

Peccabit tamen Religioſus contra charitatem ſi abſque iuſta cauſa rem ſibi donatam nollet acceptare, rogando donatorē vt eā alteri tradat, quia res cederet in vſum monaſterij, &c. ſic peccat contra charitatem, qui impedit abſque iuſta cauſa per preces, ne Teſtator leget aliquid alicui.

6. Infertur debitorem poſſe repudiare hæreditatem, vel legatum in fraudem creditorum *l. qui autem ff. quæ in frau. credit.*

Ampl. 1. non ſolum qn̄ debitor eſt merè perſonaliter obligatus, ſed etiam quando bona eius ſunt hypotecata.

Ampl. 2. etiam ſi fiat repudiatio poſt condennationem ad aliquam pecuniarum ſummam.

Ampl. 3. etiamſi facta ſit condēnatio fiſco applicanda, & in fraudem fiſci ſit facta repudiatio.

Ampl. 4. etiam in filio fam. repudiante patris hæreditatem in fraudem, creditorum non obſtante quod ſit hæres ſuus, & neceſſarius.

Talis autem repudiatio in fraudem creditorum facta, eſt valida in foro conſcientiæ, ideoque poteſt ſucceſſor tuta conſcientia legatum ſiue hæreditatem ſibi retinere, quia hæc non eſt alienatio, nec donatio, ſed tantum non acquiſitio, nec ſucceſſor cooperatur iniuſtitiæ Repudiantis *Cou. & alij.* Si vero timens pater creditores, vel fiſcum ad hoc repudiat hæreditatem, vt ſuccedant filij, qui aliàs ſucceſſuri erant, & hæreditas eſt lucroſa, cum qua poſſet debitis ſatis facere, peccat m. eam renuncians Contra iuſtitiam, vel ſaltem cōtra charitatem *Mol. Sot. Nau. Cord. Rodr.* Vnde debitor, qui non eſt ſoluendo, licet excuſetur a reſtitutione damni emergentis, & lucri ceſſantis, non excuſatur tamen ab eo tēpore a quo repudiauit hæreditatem, quia culpa ſua non reſtituit. Nec ſolum debitor, ſed etiam cauſidici, Procuratores, & Alij, qui conſulunt debitoribus repudiare hæreditatē in fraudem creditorum tenētur ad reſtitutionem debiti vltra p. m. Excuſari tamē poſſunt Debitores, Aduocati, & ſimiles perſonæ ex iuſta ignorantia credentes leges ciuiles obſeruari in foro conſcientiæ.

7. Infertur quod quamuis Prælatus non poſſit alienare res Eccleſiæ abſque conſenſu Capituli, & ſine ſolennitate, quam refert *c. ſine exceptione 12. q. 2. & c. cum apoſtolicam de his, quæ fiunt a Prælato* poteſt tamen nulla adhibita ſolennitate repudiare hæreditatem Eccleſiæ debitam, quia hæc non eſt alienatio, ſed non acquiſitio *Corn. Lop. Seraph. Ceruantes.*

Ampl. 1. hoc ſeptimum Illatum etiam in legato *Bart. Bal. Lap. Ant. Felin. Rip. Iaſon Roſ. Sil. Tab. Corneus, Ceruantes, Diaz. Nau. & alij* contra *Paul. Alex. Aret. Lamb. Ang. Pinel.*

Ampl. 2. in Prælato religionis, qui abſq; ſolēnitate poteſt repudiare legatum religioni ſuæ relictum.

Ampl. 3. in Prælato, qui ab Emphiteota recipit penſionem, a quo poterat recipere fundum, eò quod ceciderat in commiſſum; quia præiudicans Eccleſiæ in hoc caſu non dicitur alienare, ſed tantum non acquirere. Vnde non incurrit excommunicationem contra alienãtes bona Eccleſiaſtica Prælatus, qui ſic repudiat hæreditatem, vel legatum Eccleſiæ debitum. Tenetur tamen damnum Eccleſiæ illatum ex ſuis bonis reſarcire, quia ex iuſtitia tenetur bene adminiſtrare. Cõpetit etiam Eccleſiæ reſtitutio in integrum *gl. Abb. Lup. Diaz. Spin.* ideoque poteſt vel conuenire Prælatum de negligẽtia, vel petere beneficium reſtitutionis; Non autem contra aliam Eccleſiam, quia melior eſt conditio Eccleſiæ poſſidentis *Diaz, & alij.*

Dices an ſicut vir poteſt repudiare legatum, vel hæreditatem vt ſuccedat vxor, debitor vt ſuccedant filij, Prælatus, Religioſus, &c. poſſint etiam ij omnes renunciare in fauorem alicuius, qui alias non erat ſucceſſurus.

Reſpondetur negat. quia talis ceſſio eſt vera donatio, & alienatio, cedens n. tacite prius adit hæreditatem *Communiter DD.*

Infert. 8. ſi pater remittat vſum fructum, quem habet in bonis aduentitijs filij, nõ computari in tertia, & quinta bonorum parte, neque hoc reuocari poſſe tanquam inofficioſum, ſi excedat, vt diſponit *l. Tauri 26.* quia ea remiſſio non eſt alienatio proprij patrimonij, ſed tantum renunciatio lucri legalis *Gom. Gutt. Mol.*

Infertur 9. poſſe parentes dare facultatem filio teſtandi de legitima ipſis debita ex eius bonis, non obſtante quod ſequatur præiudiciũ aliorum filiorũ; quia hæreditas non eſt delata: ſed deferenda, & viuentis nulla eſt hæreditas *l. qui ſuperſtitis de acquir. hæred. Tello, Mol. Gutt. Azeb. Ceruant.* Vnde poteſt filius inſtituere maioratum cum grauaminibus, & conditionibus, quas voluerit, & vocare parentes ipſos, imo & extraneos, cum libere poſſit de legitima diſponere.

Neceſſario autem hæc licentia data a patre confirmari debet iuramento, alioquin parens ſuccedet ab inteſtato, cum ſit hæres neceſſarius, quia iſta licentia teſtãdi cõtinet pactum de non ſuccedendo, & pactum per iuramentum validatur *Gom. Tello, Ceru. Azeb. Gutt. & c. quamuis pactum de pact. in 6.*

Quod ſi in actu teſtandi in vita, vel in morte renunciaret pater legitimæ, vel conſentiret ne inſtituatur, non opus eſt iuramento: eadem dicas qñ filius conſentit exhæredari a patre in ipſo actu teſtãdi *Gom. Gutt. & alij.* Securius tamen erit, ac melius, ſi accedat iuramentum ita *Gutt.* Mater vero viuente viro non poteſt abſque eius licentia hanc teſtandi facultatem filio concedere *Gom. Gutt. & alij.* Semel autem conceſſa hæc licentia amplius reuocari a patre non poteſt quia

quod

quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt *reg. quod ſemel de reg. iu. in 6.* & iam eſt ius acquiſitum filio.

DISPVT. V.

An poſſit vxor conſtanti matrimonio in fauorem viri renunciare lucrorum medietati ſibi competēti.

CErtum eſt apud omnes DD. ante initum matrimonium poſſe coniuges conuenire de lucris non diuidendis, quia non dum ſunt vir, & vxor. Item quia eſt cōtractus onerosus. Quæritur modo an conſtāte matrimonio valeat renunciatio, ſeu pactū huiuſmodi, ſit igitur

1. Concl. vxor poteſt conſtante matrimonio renunciare lucris acquirendis in fauorem viri, quia nō eſt donatio, ſed non acquiſitio *Lup. Sua. Meres, Nau. Cou. Pere. Gom. Matt. Azeb. Garc. Gutt.* Poteſt quoq; vir in fauorem vxoris renunciare medietati lucrorum ſibi acquirendorum *ita DD. ſupra cit.*

2. Concl. vir non poteſt cedere lucris acquiſitis conſtante matrimonio in fauorem vxoris quia eſt verus dominus, & hæc lucra realiter incorporantur in patrimonium ſuum *Greg. Lop. Mol.* contrarium tenet *Cou. Perez. Matt.*

3. Concl. probabilius eſt poſſe vxorem conſtante matrimonio renunciare lucris ſibi acquiſitis in fauorem viri *Lop. Conar. Gom. Perez Matt. Azeb. Gutt. Garc.*

4. Concl. tutius eſt eam renunciationem *ſiue a viro, ſiue a muliere fiat, ſiue lucrorum acquiſitorum, ſiue acquirendorum* iuramento ſtabilire; quia donatio prohibita inter coniuges iuramento firmatur *vt dicemus diſp. 11.*

Vltima Concl. ea lucrorum renūciatio in fauorē alterius poteſt fieri in præiudicium legitimæ Aſcendentium, & Deſcendentium antequam acquirantur, ſed poſtquam acquiſita ſunt hæc lucra, non poteſt amplius fieri renunciatio in talis legitimæ præiudicium, quia dominium iam eſt translatum *Lup. Merez Gutt. & alij.*

DISPVT. VI.

An valeat donatio remuneratoria inter coniuges.

PRima Concl. donatio remuneratoria non opus eſt vt ſit ex meritis iuſtitiæ, ſed ſatis eſt merita eſſe talia, quæ virum honeſtum, & probum deceat remunerare, & quæ obligent lege gratitudinis ad antidora *l. ſi pater de don. l. metum ff. quod metus cauſa l. ſed & ſi ff. de pet. hæred.*

Nec opus eſt vt in donatione exprimantur merita adhoc vt ſit remuneratoria *vt voluit Bal. Anto. Barbo* ſed ſatis eſt probari merita iam præceſſiſſe *l. ſi vero ff. mandati Tiraq. & alij.* Vnde ſi non apparet de meritis cēſetur donatio ſimplex non autem remuneratoria, non obſtante

ſtante quod quælibet donatio fit ob merita, nemo n. præſumitur dare illi, qui non meretur *Menoc. Gutt. Maſc. Garſ. Roſ. Sil. Nau.* In foro autem conſcientiæ ſatis eſt merita donatario conſtare *Nau. Gutt. Mol.*

2. Cõcl. tria requiruntur adhoc vt Donatio ſit remuneratoria. Primo vt merita nõ ſint alias debita, ſic n. non ſunt digna remuneratione *Rip. Tiraq. Iaſ. Lup. Caſtil. Garc. Gom. Gutt. Meres.*

Secundo vt ſint inſignia, nõ enim quæcumque ſatis ſunt *Lup. & Caſtillo.*

Tertio vt meritis æquipolleat Donatio, in quo enim ea excedit, erit donatio ſimplex, non vero remuneratoria *c. relatum el 2. de teſt. Nau. Tiraq. Lup. Caſtil. Garc. Azeb. Gre. Lop. Grat.* quod prudentis arbitrio iudicandum relinquitur, qui attendere debet an donãs ſit diues, vel nobilis: quia hi maiorem multo referre gratiam ſolent *c. 1. de don. Tiraq. Menoc. Clar. Garc.* Hæc autem tradi poteſt regula ad cognoſcendum an merita ſint æqualia donationi v.d. ſi donationis valor non excedat merita in quarta parte, ita *Nau. & Barb.* quorum opinio eſt ſatis probabilis.

3. Concl. Donatio remuneratoria inter coniuges valida eſt, quia iura ſolam donationem prohibent, donatio autẽ remuneratoria nõ eſt abſolute donatio, ſed debiti aliqualis ſolutio ergo, &c. ſecundo probatur ex *l. quod autem de don. inter vi. & vx. Ab. Tiraq. & alij multi.* Vnde ſi mulier ante matrimonium donauit viro, poteſt vir conſtante matrimonio in remunerationem dare vxori æquiualens, & aliquid pluris *vt dictum eſt.*

4. Concl. vxor propter obſequia viro non debita poteſt ab eo donationẽ æquiualentis accipere, præſertim qñ eſt nobilis, quæ non tenetur veſtes lauare, cibos coquere. Item ſi eſſet in magna cura, in longa viri ægri ſeruitute, in quibus euentibus eius obſequia ſunt remuneratione digna *Dec. Mereſ. Pariſ. Tiraq. Bal. Abb. Felin. Corſet. Lup. Roſ. Silu. Garſ. & alij.* contra *Barbat. Pinel. Ang. Io. And.* & in partem contra *Tiraq.*

Limit. Concl. qñ ita pauperes ſunt coniuges vt famulam conducere nequeant.

DISPVT. VII.

An valeat donatio, qua alteruter Coniux alteri dotem conſtituit.

PRima Cõcl. vxor nõ tantũ ante matrimonium, ſed etiam, eo conſtante, poteſt dotem conſtituere viro, quia poteſt conſtante matrimonio, augere dotem *l. ſi conſtante, l. fin. C. de don. ante nup.* ergo a fortiori poteſt dotem conſtituere, quando indotata eſt.

2. Concl. non tenet donatio facta a viro conſtante matrimonio ad vxorem *l. ſi quis vxori de don. inter vir. & vxor.* quia eſt donare cũ dos mariti non redeat ad ipſum ſicut dos

allata

allata ab vxore *Ab. Ne. Prepoſ. Lup. Ang. Arm. Tab. Baez.*

Ampl. Concl. etiam qn̄ donatio fieret ante initum matrimonium cum pacto, vt eo inito, & non aliter, acquiratur. Secus vero dicendū quando vir ante initum matrimonium abſolute dotaret vxorem, ita vt ſtatim acquireret dominium rei dotatæ *l. 1. C. de don. ante nupt. Ab. Nen. Prep. Sil. Tab. Lup.*

Limit. 1. Concl. qn̄ vir exceditur ab vxore in nobilitate, aut ætate, in hoc caſu poteſt ſenex dotare iuuenculam, & ignobilis nobilem etiam conſtante matrimonio, quia eſt donatio remuneratoria facta mulieri, quæ non dedignata eſt ducere ignobilem, aut ſenem *Ang. Alex. Bal. Iaſ. Ab. Prep. Tiraq. Lup. Segur. Perez. Sil. Tab. Arm. Garc. Cou. Caſtil. Gom. Greg. Lop. Villal. Duen. Barb. Mol. Lop. & alij.*

Nec nobilitas fœminæ cenſetur compenſata cum diuitijs viri ignobilis quidem, ſed ditiſſimi, qui eā in vxorem accepit, quia poſt mortem viri manet denigrata nobilitas talis fœminæ olim cum ignobili coniunctæ *Lup.*

Limit. 2. qn̄ quis virginem ſeductam violauit, eamq; poſtea duxit, ac dotauit; quia hoc non eſt donare, ſed debitum iuſtitiæ complere *c. 1. de adult. Lup.*

Limit. 3. qn̄ Papa diſpenſaret cum hac clauſula, vt vir vxorem pauperem dotet, tunc enim eſt cauſa oneroſa, ideoque non eſt donatio.

Limit. 4. quando eſſet in contrarium conſuetudo, quod viri dotarent vxores.

Limit. 5. qn̄ conſtitueret vir dotem vxori ad reconciliandos conſanguineos diſcordes *Lupus* quia tunc non ſola liberalitas mouet animum dotantis, ſed bonum pacis.

DISPVT. VIII.

An dos conſtituta vxori per virum extrahenda ſit de toto corpore hæreditatis in præiudicium legitimæ debitæ Aſcendentibus, & Deſcēdentibus?

PRima Concl. dos, quam conſtituit vir ignobilis nobili, ūel ſenex iuuenculæ ante contractum matrimonium deducenda eſt ex toto cumulo hæreditatis, & ita minuit legitimam: ſi vero conſtante matrimonio conſtituatur, extrahitur de ea parte, de qua poteſt vir diſponere, non autem de toto cumulo. Ratio quia ante contractum matrimonium datur ex cauſa oneroſa, & neceſſaria, & per conſequēs non eſt donatio, qn̄ autem datur conſtante matrimonio, eſt donatio remuneratoria, ideoq; non minuit legitimam.

2. Concl. qn̄ vir dotat vxorem conſanguineam eo quod Papa ea lege diſpenſauit, dos extrahitur a toto cumulo hæreditatis; quia eſt contractus initus cum Pontifice. Eadem dicas de dotante virginem a ſe defloratam, caſu quo tenetur eā dota-

dotare *Caſtil. Lup.*

3. Concl. qñ vir dotat vxorem ratione conſuetudinis id permittentis, non autem cogentis, extrahitur dos de ea parte, de qua poteſt vir diſponere in præiudicium Aſcẽdentium, & Deſcendentium, quia tunc ea dos eſt voluntaria, non autem debita. Idem quoque dicẽdũ, qñ vir dotat vxorem propter bonũ pacis nullo inito concordiæ pacto quia procedit ex cauſa voluntaria. Secus vero qñ pactum iuſtum iniretur *v.g. vt iuſta liti cædatur* tunc n. eſſet actus tranſactionis, ideoque extraheretur de toto hæreditatis cumulo.

DISPVT. IX.

An Confeſſio de dote recepta cenſeatur donatio, eaque valida ſit.

PRima Concl. qñ vir ſimulate dotem aut augmentum dotis confitetur ad honorem, vel vt ſatisfaciat parentibus, & conſanguineis, talis confeſſio eſt nulla, & inualida, quia animo ſimulato facta eſt *Valaſc. Mol.*

2. Concl. qñ ante matrimonium confitetur vir dotem receptam, aut maiorem ſummam, & non conſtat an ſimulato, an vero animo ſit facta confeſſio, tunc eſt inualida, ac nulla *l. 1. C. de donat. Iaſ. Valaſcus, Mol.* quia non præſumitur in dubio animus donandi, ſed ſpes quod debeat ei numerari dos, & conſignari Quod procedit etiamſi in ipſomet contractu matrimonij facta eſſet confeſſio *Alc. Valaſc.*

3. Concl. qñ vir confitetur dotem inito iam matrimonio, aut maiorem ſummam, cenſetur in dubio voluiſſe donare *l. qui vxori de auro, & argento leg. & l. Lucius de leg. 3.* talis autem donatio eſt nulla, & inualida in omnibus caſibus, in quibus donationes inter coniuges inualidę ſunt. Vnde poteſt vir dum viuit eam infringere, ſiue expreſſe, ſiue tacite *alienando ſcilicet rem quã confeſſus eſt recepiſſe Cou. Menoch. Mol. Valaſc.* eſt etiam valida in caſibus, in quibus valet donatio inter coniuges, & morte firmatur.

Si autem vir ignobilis confitetur dotem vxoris nobilis, & ſenex dotem iuuenculæ, in dubio cenſentur voluiſſe donare, ideoque valet confeſſio dotis, aut maioris ſummæ facta ab illis *Bar. Alex. Iaſ. Ruin. Villal. Perez Menoc. Valaſ. Mol. Suar.* Et hæc habet locum ſiue ante initum matrimonium, ſiue eo conſtante, facta ſit confeſſio, quia donatio huiuſmodi in vtroq; caſu ſemper eſt valida *vt ſupra dictum eſt. Menoc.*

An huiuſmodi confeſſio firmetur iuramento dicam *diſp. 12.* an noceat creditoribus? videndus eſt *Cou. Gom. Menoc. Valaſc. Mol.*

4. Concl. qñ dos fuit promiſſa ante matrimonium, & eo conſtante facta confeſſio, præſumitur vir realiter recepiſſe dotem, vnde non eſt donatio *Cou. Villal. Menoc. Gutt. Mol.*

DI-

DISPVT. X.

An Donatio cauſa mortis valeat inter Coniuges.

PRima Concl. Donatio cauſa mortis facta inter coniuges valida eſt *l. ſi cum ſeruum de donat. inter vir. & vxor.* niſi ſub ea conditione fieret vt eſſet omnino irreuocabilis, quia tunc eſſet donatio inter viuos *l. vbi ita donatur de don. cauſa mor.* ſi autem ſit pactum vt non reuocetur, niſi donatarius præmoriatur, valet donatio, quia eſt cauſa mortis *Lupus*.

2. Concl. valet Donatio ſi coniuges mutuo ſibi donent v.d. cum pacto reciproco, vt ſuperſtes fruatur bonis præmorientis coniugis *Lup. Gom.* & huiuſmodi donatio præiudicat legitimæ Aſcendentium *Lup. Gutt.*

Adhanc autem non requiritur traditio, quia nullo iure id probatur. Item quia hæc donatio ſapit naturam legati, & ab ea detrahitur Falcidia *Bal. Rip. Aret. Gom. Acoſta, Matt.*

3. Cõcl. donatio cauſa mortis inter coniuges facta confirmatur quò ad dominium, ſi vir deportetur *l. ſed ſi mors de don. inter vir. & vx. Bal. Lup. Con. Greg. Lop. Acoſta Mol.* hoc autem eſt priuilegium ſolius donationis viri ad vxorem, nam donatio vxoris ad virum expirat, ſi vxor deportetur *Mol.* dum autem viuit maritus ſẽper poteſt eã infringere.

4. Concl. Donatio cauſa mortis inter Coniuges, ſequuta morte donantis, retrotrahitur quò ad fructus preceptos ad tempus donationis factæ, & traditionis ſequutæ *l. ſi mortis de don. cauſa mor. l. ſi interim de don. int. vir. & vxor.*

DISPVT. XI.

An Donatio inualida inter Coniuges firmetur iuramento.

PRima Concl. Donatio alioquin inualida inter coniuges firmatur iuramento *Bart. Auger. Ab. & communiter DD.* & ſermo eſt de donatione de futuro qñ quis iurat ſe non contrauenturũ donationi, quã fecit. Idem n. eſt iurare non contrauenire ac eam confirmare. At ſi ficte quis iurat ſe dare, aut dediſſe, tunc commiſſum eſt periurium *Con. Duen. Gutt. Mereſ.*

2. Concl. donatio inter coniuges non firmatur homagio, quia homagium non eſt iuramentum *c. nullius de iu iur. & c. fin. de reg. iu. Greg. Lop. Auend. Padil. Gutt. Meres Azeb.*

DISPVT. XII.

An Donatio præſumpta conſurgens ex confeſſione facta per virum ſuper dote recepta ab vxore firmetur iuramento.

PRima Concl. qñ confeſſio facta eſt animo non dandi, ſed ſpe futuræ numerationis, tunc iuramẽtum

tum non obligat *Mol. & certum eſt apud omnes.*

2. Concl. confeſſio facta animo donandi, ſi eſt per verba de futuro, firmatur iuramento, ſi autem per verba de præterito, aut de præſenti non firmatur. Patet ex rationibus ſupra dictis diſp. præcedenti *Imol. Lup. Ant. Menoc. Duen. Guil. Seraph.*

DISPVT. XIII.

An Donatio inter coniuges facta contra prius iuramentum non donandi, firmetur iuramento.

RESpondeo negat. *Specul. Archid. Anchar. Franc. Bar. Bal. & alij Communiter* quia actus contra prius iuramentum non poteſt obligare cum ſit periurus, & peccaminoſus.

DISPVT. XIV.

An Donatio inualida inter coniuges firmetur morte naturali donatoris.

PRima Concl. Donatio alioquin inualida inter coniuges firmatur morte naturali donatoris *c. fin. de donat. inter vir ū, & vxo. Lup.* ratio quia habet rationem legati, & donationis cauſa mortis, quapropter ex ea detrahi debet Falicidia *l. cum hic ſtatus de don. int. vir. & vxo.* proprie vero, & ſtricte loquendo hæc donatio non eſt legatum, nec contractus, ſed tertia quædam ſpecies media inter vtrumque, ideoque nō opus eſt aditione hæreditatis ad hoc vt morte confirmetur *Mol. Tiraq. Lup. Greg. Lop. Gom.* ſub nomine autem mortis naturalis venit etiā mors accidentalis, v. g. gladij *l. ſi tibi C. de don. ante nup.* non autē venit mors, quā donator ſibi intulit *l. cum hic ſtatus ff. eo.* & hoc procedit etiā in donatione fata ante matrimonium, collata tamen in tempus matrimonij.

Limit. non procedere qñ eſt in præiudicium legitimæ aſcendentiū & deſcendentium, tunc n. donatio extrahi debet de illa parte, de qua poteſt teſtator diſponere in præiudicium eorum ſecundum ius commune, aut municipale, quia hæc donatio eſt ad inſtar legati, legata autem gratuita non obſtant legitimæ *Mol.*

2. Concl. adhoc vt talis donatio morte confirmetur quatuor requiruntur. Primum vt viuente donante fiat traditio rei donatæ, quæ non opus eſt vt fiat tempore donationis, ſed ſatis eſt vt quocumque tempore fiat ante quam moriatur donans *Lup. & Lop.* Secundum vt donās prior decedat *c. fin. de don. int. vir. & vxo.* Tertium vt res donata non exce at ſūmam 500. aureorum ſine inſinuatione, quod ſi tempore mortis a donante confirmetur licet excedat valorem quingentorum, erit nihilhominus valida, quia habebit rationē legati *l. donationes C. de donat. int. vir. & vxor.* Quartum vt donans in eadem voluntate permaneat,

Digitized by Google

maneat, & nec tacite nec expreſſe vſq; ad mortem eam reuocet.

Quæritur 1. an viro ſub conditione rem tradente *ſi conualeſcam ad mortem redeat* iſta traditio confirmet donationem alioquin inualidam? Reſpondeo affir. ſi viri mors ſequatur, quia re vera iam interceſſit traditio *Minc.* Secus vero, q̄n cōualeſcens reaſſumeret, & poſtea moreretur, quia per reaſſumptionem reuocata eſt prior traditio.

Quæritur 2. an viro donante vxori comum, in qua communiter habitant ſimul, vel rem domi exiſtentem, ea donatio firmetur morte alia traditione non interueniente? Reſpondeo negat. quia viuente viro vxor non poſſidet, ſed detinetur a viro *l. habebat ff. de precario l. 1. de his qui deiecerunt Paul. Lup. & alij.*

Quæritur 3. an ſufficiat ficta traditio ad confirmandam donationē ſequuta morte donantis? Reſpondeo affir. *l. cum hic ſtatus de don. in vi. & vx. Bart. Bal. Alber. Tiraq. Neu. Lup. Lop. Vill. Gom. Minc. Mol.* hinc

Infertur 1. confeſſionem dotis receptæ factam conſtante matrimonio ex animo donandi haberi loco traditionis, ideoque morte confirmari *Bart. Fel. Soc. Iaſ. Salic. Roſ. Ang. Tab. Sil. Lup. Con. Clar. Minch. Menoch. Mol. Lud. Lop.*

Infertur 2. ſatis eſſe clauſulam *Conſtituti*, v.g. ſi donans nomine coniugis donatarij ſe poſſidere cōſtituat *Neu. Tiraq. Greg. Lop. Lup. Clar. Mol. Minc.* conſtituens autem debebat poſſidere tempore illius clauſulæ *Conſtituti*, *Lupus*. Item ſi donans conſtituat ſe inquilinum nomine donatarij *Minch.*

Infert. 3. Donationem confirmari morte, ſi donans retineat vſumfructum, quia talis reſeruatio habet vim traditionis, *l. quiſquis argentum. C. de don. Tiraq. Lop. Minc.* Item q̄n vxor erat debitrix mariti, & hic animo donandi debitum remittit, videtur enim ſolutionē debiti ſtatim eſſe factam, ſtatimque eſſe traditum debitum *Neuo.*

Infert. 4. Donationem cōfirmari per traditionem inſtrumentorum rei donatæ, ſi enim donans tradat inſtrumenta, per quæ rem traditam habuit, ſatis eſt *l. 1. C. de don. Minc.* Aut ſi donans conficiat donatario inſtrumenta donationis, quia ex hoc videtur poſſeſſio tradita, *Lup.*

Tandem firmatur morte donatio ſi vir rem ſibi debitam faciat transferri per ſe, vel per alium in vxorē, eamque illi deſcribi in libro rationum, vbi debita deſcribuntur: quia per talem deſcriptionem videtur eam tradidiſſe. *Anchar. Lup.*

Quæritur 4. quid iuris q̄n neſcitur qs prior mortuus ſit, donans an donatarius? v. g. q̄n in naue, in incendio, in flumine, &c. vterque coniux obijt?

Reſpondeo, q̄n conſtat donatarium prius obijſſe, quamuis vterq; in eodem (v.g. naufragio perierit) donatio non firmatur morte, quando verò dubium eſt quis eorū prior mortuus fuerit, tunc donatio firmatur morte, quia præſumitur do-

nator in eadem voluntate donandi præmortuus. *l. cum hic ſtatus. de don. int. vir. & vx.* Capti autē ab hoſtibus cenſentur mortui ambo a tempore captiuitatis: q̄ ſi alter redit, cenſetur ille ſuperuixiſſe. *Cou. Menoch.*

Quæritur 5. Quid iuris quando coniuges non ſimul in eodem caſu periere, ſed diuerſis in locis, quis nam prior obijſſe dicendus ſit?

Dico 1. onus probandi donatorem prius donatorio expiraſſe incumbere ei, qui non poſſidet, & p̄ſumptionem ſtare in fauorem eius, qui rem donatam poſſidet *reg. in pari ff de reg. iur. Bar. Imol. Cumã. Cou. Mol. Maſc. Menoc.* Imo ſi ecciderit poſſidens a poſſeſſione, poteſt poſſeſſorio iudicio rem donatam iterum recuperare, antequam petitorio agat *Barahona Mol.* & quia neceſſaria eſt traditio rei donatæ ad confirmandam donationem, ideo onus probandi erit penes hæredem donatoris, qui non poſſidet.

Dico 2. ſi mutuo ambo coniuges ſibi donaſſent, vtraque donatio per mortem confirmatur *l. cum hic ſtatus ex: Cou. Mol.* Secus vero quando ſub ea conditione donaſſent, vt qui poſterior è vita diſcederet, rem donatam obtineret, quia donatio facta eſt ſub conditione *ſi alter ſuperuixerit,* quæ conditio adimpleta ad huc non eſt, cum ignoretur quis nam corū ſup ruixerit. *Mol. Azoſt.*

Dico 3. attento iure Caſtellæ, q̄ſi vterque coniux incendio, vel naufragio ſimul eodem loco, & caſu perierunt, in dubio cenſetur vxor prius mortua, *porque es flaca,* vnde ſi vir donauit vxori non firmatur donatio. Secus vero quando vxor donauit marito. Hoc autem ius Caſtellæ non debet extendi, quando coniuges periere diuerſis in locis, quia tunc in dubio quis eorum præmortuus fuerit ſtandum eſt iuri communi, de quo iam diximus *in 1. & 2. dicto.*

Quæritur ſexto, an donatio excedens 500 aureos ſit nulla in nihilo, an verò in illo exceſſu ſi q̄ſi inſinuata non eſt? Reſp. õdeo in illo tantum exceſſu eſſe inualidam, quia vtile non vitiatur per inutile, *reg. vtile, de reg. iur. in 6.* Item quia textus videtur tantum annullare illud plus. *Odofred. Io. And. Alber. Creſtus Breti. Bello Gem. Lup. Clar. Mol.* Contra *Salic. Caſſan. Ruin. Alciat. Menoch.*

DISPVT. XV.

An opus eſt vt donans in eadem voluntate perſeueret vſque ad mortem, adhoc vt donatio morte firmetur.

PRima Concl. Si donans expreſſe, aut tacitè reuocet factam donationem, hæc, eius morte, non confirmatur. *c. fin. de don. int. vir. & vx.* Vbi habetur, quod euidenter conſtare debet de reuocatione.

Procedit Concl. Etiam ſi reuocata non ſit traditio, aut poſſeſſio. *Gom. Mol.* Secus verò, ſi reuocata donatio iterum à donante approbetur.

2. Con-

2. Concl. Donatio conſurgens ex conſeſſione dotis facta per virum conſtante matrimonio, non cenſetur reuocata ſi vir canet palinodiam, dicens ſe dotem non recepiſſe *Io. Andr. Alber. Rom. Lup.* quia non eſt aperta donationis factæ retractatio.

3. Concl. Dicetur donans tacite reuocare factam coniugi donationem, quando rem donatam in ſpecie hypotecat, pignori dat, aut alienat. *Cou. Mol. l. cum hic ſtatus. ff. eo.* Secus verò, quando eam ſub generali pignoratione obligat, & res donata eſt maior, quia cenſetur donans velle eam redimere *l. in emptione. ff. de min. Paul. Alex. Iaſ.* Si verò bona cum re donata pignorantur pro quantum valent, cenſetur reuocata donatio, quia ſignum eſt nolle donantem eam redimere. *Lup.* ſub generali quoque omnium bonorum inſtitutione, aut hypoteca non dicitur reuocata donatio. *l. ſi maritus. & Bart. Bal. & alij.*

Dices, an ſi vir leget vxori rem donatam videatur donationem reuocaſſe? pro quo notandum eſt, quod multum intereſt an ratione legati, an ratione donationis rem habeat vxor, nam legatum non debetur, niſi poſt aditam hæreditatem. Item in legato non currunt fructus tempore vitæ teſtatoris, quæ duo iuuant donationi, pro quo ſit

4. Concl. Quando teſtator non vtitur verbo importante legatum nec fideicommiſſum, tunc donatio confirmatur .m. ſi talis de ſu. natura eſt. *l. ex verbis. C. de don. inter vir. & vx.* quod ſi eſt exceſſus vltra 500. aureos, & donatio non eſt inſinuata, tunc quò ad illum exceſſũ confirmatur donatio vt legatum. *l. donationes quas parentes. C. eod.* Si verò teſtator vtatur verbis legati, aut fideicommiſſi (*v.g. lego, vel fideicommitto vxori quod illi donaui*) tunc videtur receſſiſſe à priori donatione, ideoque firmatur donatio vt legatum, aut fideicommiſsũ. *l. ſi quando. de leg. 1. l. illud. ff. de acquir. hæred. Bart. Paul. Lup.* Hoc autem nõ procedit quò ad fructus perceptos in vita donantis. *Paul. Lup. Greg. Lop.*

5. Concl. Per diuortium cum diſplicentia cenſetur tacitè reuocata donatio. *l. cum hic ſtatus eo.* Secus quando cauſa Religionis factus fuit. Quod ſi poſt diuortiũ reſtauretur matrimonium, conualeſcit donatio, ideoque morte donantis ſequuta firmatur, *Roſ. Ang. Sylu. Tab. Arm.* & habetur *l. cum hic ſtatus.*

6. Concl. Si donatarius mores mutat in præiudiciũ donantis, cenſetur tacite reuocata donatio, videlicet; Si oſculum luxurioſum, vel mamillarum tactus permittat vxor. Item ſi in balneo cum extraneo exiſtat, aut abſque cauſa extra domum pernoctet. *Lup. Menoch. Mant.*

7. Concl. In iis caſibus, in quibus reuocatur donatio *in l. fin. C. de reuoc. don. & l. fin. C. de don.* ratione ingratitudinis, cenſetur et 3

iuuo.

reuocata tacite donatio, alterius coniugis ad alterum. *Greg. Lop.* quia ſi ob ingratitudinem reuocari poteſt perfecta inter viuos donatio, ergo multò magis hæc imperfecta, quæ ſe habet ad inſtar legati, & eodem prorſus reuocatur modo, quo reuocatur legatum. Vnde cenſetur reuocata donatio, ſi graues ſuperueniant inimicitiæ. *Menoch. Lup.* niſi poſtea reconcilientur, aut teſtator legaret inimico, quia per legatum cenſetur remittere iniuriã. *Diaz. Salze. & alij.*

Ampliatur 1. Non obſtante, ꝙ donans conſcius inimicitiæ habuerit tempus reuocandi, feceritque codicillum, nec in eo reuocauit. *Bart. Rip. Menoch. & alij.* Secus verò, ſi teſtator in ipſo codicillo reuocaret aliqua legata iam tacite reuocata, quia tunc expreſſe non reuocata, cenſentur confirmata. *Menoch. & alij.*

Ampliatur 2. Etiam ſi inimicitiæ ortum habuerint culpa donantis. *l. 3. de adimpl. leg. Rip. & communiter DD.* Contra *Bart. Rimin. & alios.*

DISPVTATIO XVI.

An donatio inter coniuges morte confirmata retrotrahatur quò ad dominiũ, & quò ad fructus, & an ſemel reuocata, reuocetur quoq; quò ad fructus perceptos.

PRima Concl. Donatio inualida inter coniuges dum morte confirmetur, non trahitur retro ad tempus donationis factæ quò ad dominium, bene tamẽ quò ad fructus ex ea perceptos. *l. donationes. quas parentes. C. de don. inter vir. & vx. & l. is ſeruus. ff. eo.* Ratio quia fructus poſſeſſionem ſequuntur. *§. ſi quis à Domino inſtit. de rer. diu. & alibi.* Donatarius autem coniux poſſidet rem donatam (*alioquin enim eius donatio morte non confirmatur, vt ſupra dictum eſt.* Ergo *Bal. Alex. Hoſt. Bart. Cou. Cret. Greg. Loq. Gom. Villal. Mol. Padil. Lop. Clar. & alij.* Vnde

Infertur 1. Fructus non percipi à die factæ donationis, ſed à die traditionis, & poſſeſſionis acquiſitæ. *Cou. Mol.*

Infertur 2. Quod ſi donatio exceſſit ſummã 500 aureorum, nec inſinuata fuit, ſi in teſtamento confirmatur, non retrotrahitur quò ad fructus, quia habet vim legati, in illo tamen exceſſu, & in illo plus, nam quò ad fructus tangentes ſummam 500. aureorum debentur donatario ratione donationis, quæ per M. confirmata fuit, *vt ſupra dictum eſt. Molin.*

2. Concluſ. Statim à tempore mortis coniugis donantis transfertur dominium in coniugem donatarium nulla hæreditatis aditione expectata. *Bart. Paul. Gom. Greg. Lop. Mol.*

Limitatur 1. Concl. Quando donatio exceſſit 500. aureorum ſummam, in illo enim exceſſu habet rationẽ legati, ideoque non acquirit

rit donatarius ſtatim dominium illius, dummodo exceſſus non ſit modicus, quia tunc nec deſignari poteſt quid in re donata rationem habeat exceſſus. *Mol.*

Limitatur 2. Quando ſumma excedens eſſet nimis, adeo vt valor 500. aureorum, qui abſque inſinuatione donari poſſet, modicum quid eſſet comparatione illius exceſſus: in hoc caſu donatarius non comparat ſibi dominium ſtatim ſequuta morte ſed ad inſtar legati debet expectare aditionem hæreditatis. *Mol.*

3. Concluſ. Reuocata, aut per mortem non confirmata Donatio retrotrahitur quò ad fructus naturales tantum, quos tenetur donatarius reſtituere non in totum, ſed in eam partem, in qua factus eſt locupletior, quapropter inutiliter eos conſumens non tenetur ad reſtitutionem: Induſtriales verò non tenetur reſtituere, quia in fructibus induſtrialibus non factus eſt pauperior donans. Item quia non tam ex re ipſa, quàm ex induſtria ij perueniunt.

4. Concl. ad hoc vt coniux donatarius faciat fructus ſuos, non requiritur bona fides (*quod ſcilicet credat donationem valere*) probatur ex *l. fructus percipiendo. de vſur. l. de fructibus. ff. de don. inter vir. & vx.* qui textus non conſiderant bonam fidem. Item probatur ratione, nam iure permittente poſſidet donatarius expectans donationem confirmari m. teſtatoris ergo bona fide, & tuta conſcientia poſſidet. *Fulgoſ. Counan. Spino.*

5. Concl. Donatio m. confirmata retrotrahitur, quò ad omnes fructus naturales, & induſtriales. *Lup.* & patet ex *ll. ſupra citatis.*

DISPVT. XVII.

An donatio inter coniuges inualida confirmetur morte ciuili.

PRæmitto 1. Tripliciter poſſe capi ciuilem mortem. Primò quando coniux exulat, & ciuitatem perdit. Secundò, quando efficitur ſeruus hominis, aut pœnæ. *v. g. damnatus ad metallum*; tertiò quando Religionem profitetur.

1. Concl. Donatio inualida inter coniuges confirmatur per exilium viri, quando ipſe donauit vxori. Probatur à ſimili de donatione cauſa mortis *per l. ſed ſi mors. ff. de don. int. vir. & vxor. Lup. Mol.* Secus quando vxor viro donauit, & exularet. *Mol. de iuſt. & l. res vxoris. C. de don. int. vir. & vx.* vbi tantum de donationibus factis à viris in fauorem vxorũ eſt ſermo.

2. Concl. Donatio inualida inter coniuges confirmatur quando maritus donans efficitur ſeruus pœnæ, non autem quando efficitur ſeruus hominis: Ratio, quia cùm ſit in poteſtate alterius poteſt dominus eius donationem reuocare. *l. cùm hic ſtatus. ff. eo. l. res vxoris. C. eo. Suar. Sylu. Tab. Roſ. Lud. Lop.*

Hæc autẽ confirmatio procedit reſpectu fiſci, non autẽ reſpectu do-

nātis, hic .n. ſemper poteſt infringere,& reuocare donationem, fiſcus autem non poteſt publicare bona donata. *argumento l ſed ſi mors eo. Bal. Greg. Lop. Mol. de iuſt.* Viro autem reuocante donationem poſt factam à Fiſco publicationem bonorum, res donatæ non cedunt Fiſco, ſed ipſi donanti, quia in publicatione bonorum incluſæ non fuerunt. *l. ſi deportati ſeruo. de leg. 3. Bal. Iaſ. Greg. Lop.*

Tertia Concluſio. Per profeſſionis Religionis, ſiue ante, ſiue poſt conſummatum matrimonium confirmatur donatio inualida inter coniuges, dummodo legitima ſit profeſſio, v. g. facta aut ante conſummatum matrimonium, vel de licentia coniugis poſtquam eſt conſummatum illud. *Roſel. Rodr.*

Limitatur Concl. Quando Religio, in qua profitetur donans ſit capax bonorum, *eò quod poſſidet reditus*, tunc enim expectanda eſt mors naturalis profeſſi ad hoc vt confirmetur donatio. Sic à ſimili docet *Bart. Con. & alij*, teſtamentum factum ante ingreſſum Religionis non confirmari per profeſſionem teſtatoris, quando Religio poſſidet bona in communi, quia Monaſterium eo viuente poſſidet bona illius. *Lup. Roſ. Sylu. Rodriq. Lud. Lop.*

4. Concl. Poteſt Monachus profeſſus in Religione poſſidente bona in communi dum viuit reuocare donationem factam vxori, probatur à ſimili, quia poteſt reuocare teſtamentum, quod fecit ante profeſsionem, ergo,&c. *Burgoſ. Matth. & alij.* Et quamuis probabilius ſit, non poſſe reuocari teſtamentum, at donatio cauſa mortis poteſt reuocari inter coniuges, etiam per ſolam tacitam voluntatem reuocatoriam. *Suar. allegat. 20.* vbi alios etiam refert, & ſequitur.

DISPVT. XVIII.

An donatio ſponſalitia largitatis inter ſponſos de futuro valida ſit.

PRima Concl. Sponſalitia largitas eſt donatio facta inter ſponſos de futuro matrimonij ineundi ſpe, eiuſque cauſa, *vt diximus diſputat. 1.* Quod ſi pepigere ſponſi ſponſalitiam largitatem nullo caſu redire ad donantem, ſtatim irreuocabiliter acquiritur donatario, etiam ſi copula, aut oſculū nō intercederet, non obſtante quod ſponſalia diſſoluantur culpa donatarij. *l. 1. de don. l. ſi mater. C. de don. ante nupt.* quia eſt donatio pura, nec iure prohibita. *Gom. Arias Matt.*

2. Concl. Olim reputabatur donatio abſoluta, quando nullum interceſſerat pactum inter ſponſos. *l. 1. de don. & l. 2. & l. ſi filia. C. eod.* Iure autem nouiori nullo inito pacto, ſemper præſumitur donatio intuitu futuri matrimonii facta *l. cum veterum. C. de don. ante nupt.* vnde ſequuto Matrimonio remanebit

bit pura donatio, quia adimpleta eſt conditio *Ar. Gom. Matt. P. Mol.* Quo non ſequuto ob culpam donantis; acquiret donatarius ſponſalitiam largitatem, & donans, ſi quid accepit à donatario, tenetur reſtituere, & ſi quid vltra promiſit, tenetur ſoluere. Si verò culpa erit donatarij, tenetur hic donanti omnia quæ accepit reſtituere. *l. cum veterum. eo.*

At ſi caſu matrimonium non ſequatur, *verbi gratia ob mortem alterius*, tunc ſi ſponſa accepit à ſponſo iocalia, acquiret tantum medietatem illorum, quando intercesſit oſculum. Si vir accepit ab vxore, tenetur reddere totam ſponſalitiam largitatem. *l. ſi à Sponſo. C. eod.* quia Sponſa verecundiam patitur, & deterioramentum per oſculum, non autem vir. *Cyn. Lup.*

3. Concl. Siue oſculum præcedat, ſiue ſequatur iocalium donationem, modo ſit poſt inita ſponſalia, & non ante, ſemper comparat ſibi ſponſa medietatem illorum, quia ſemper militat ratio ſuperius aſsignata. *Gom. Mat. Azeb. Barb.* Quapropter ſi ſponſalia ſunt conditionalia per oſculum datum ante conditionis euentum nihil lucratur ſponſa, quia actus culpabilis, qualis eſt hic, non debet à *l.* remunerari. *l. ſiue hæreditas. de negot. geſt. Lup. Gom. Cou. Matt. Azeb. Guti. Barb. Lud. Lop.* Per ſolos autem amplexus abſque oſculo, aut copula, nihil comparabit ſponſa, quia *ll.* loquuntur tantum de oſculo. *Lup. Caſtill. Azeb.*

Ex dictis infertur ſponsũ repetẽtem iocalia, eò quia eius cauſa diſſolutum non fuit matrimonium non teneri probare, ſe ea dediſſe ſub conditione futuri matrimonij, quia ea conditio tacitè ineſt in illa donatione, ſponſæ autem incumbit onus probandi oſculum, vel copulam, vel ſponſalia eſſe diſſoluta ob culpam ſponſi, vel aliter eos inter ſe pepegiſſe. *Lup. Caſtil.*

4. Concluſ. Vt ſponſa lucretur hanc iocalium medietatem per oſculum, vel tota iocalia per copulam, non opus eſt ſponſum habuiſſe animum expreſſum donandi, ſed ſatis eſt ſi de animo contrario non conſtet per expreſſam inter eos conuentionem. *Lupus, Azebedo*, vnde ſi aliter pepigere ſponſi, valet vtique pactum, quia donatio ſponſalitiæ largitatis eſt voluntaria. Validaque ea eſt, etiam ſi excedat ſummã 500. aureorum, & ſit abſq; inſinuatione, dummodo non excedat octauam partem dotis. *Molin. de iuſt.*

5. Concl. Quæuſque dum de *l.* Ciuili diximus, valent quoque de *l.* Canonica, & in foro conſcientiæ, vnde ſponſa acquirens iocalia ob cauſas prædictas, ac definitas à *l.* poteſt eadem in conſcientia retinere; per oſculum enim ſponſa diminutionem patitur honeſtatis. *Minch. Azebedo.*

DISPVT. XIX.

An acquiratur ſponſalitia largitas per ſolum matrimonium de præſenti, aut per copulam præcedentem matrimonium.

PRima Concluſio. Per conſummationem matrimonij lucratur ſponſa totam ſponſalitiam largitatem. *l. ſi à ſponſo. C. de don. ante nupt.* quia tunc perficitur, ac purificatur conditio, cuius cauſa donata fuere iocalia. *Arias. Lup. Greg. Lop.* Ad hanc autem conſequendã non deſideratur traductio ſponſæ ad domum ſponſi. *Villal. Olan. Az.* neque Eccleſiæ benedictiones. At per matrimonium ratum, oſculo non ſequuto, nihil lucratur, ſi matrimonium abſque viri culpa diſſoluatur, quia conditio adimpleta non eſt. *Lup.*

2. Concl. Quamuis ante Conc. Trid. per copulam poſt ſponſalia acquirebantur à ſponſa integra iocalia, tamen poſt Trid. medietas tantum acquiritur ſponſæ, quia verè hæc per copulam patitur detrimentum honeſtatis. *Matt. Moli.* quod ſi copula fuit poſt ſponſalia conditionata (*conditione nondum impleta*) nihil acquirit ſponſa, & hoc verum eſt, ſiue liberum ſit ſpõſis recedere à conditione, quæ pendet ex eorum volũtate, *v. g. Contraho tecum, ſi tantam dotem donaueris*; ſiue non ſit liberum recedere, *v. g. Contraho tecum ſi Papa in conſanguinitate diſpenſauerit*, quia attento Trid. per eam copulam non receditur à conditione, vnde non perficiuntur per eam ſponſalia, *vt dictum eſt lib. 1. diſput. 26.*

3. Concl. Sponſus lucratur iocalia data ſibi a ſponſa per conſummationem matrimonij, & hoc procedit tam ſi ſponſa ſit de futuro, quàm ſi fuerit de præſenti. *l. ſi à ſponſo. C. de don. ante nupt.* quia adimpletur conditio. *Auendan. Gom. Matt. Gutt.* Contrarium tenet *Arias & Azebedo.*

DISPVT. XX.

An per ſponſalia nulla lucretur ſponſa ſponſalitiam largitatem matrimonio conſummato?

PRima Concluſio. Si vterque ſponſus ignarus fuit impedimenti, lucrabitur ſponſa per oſculum medietatem ſponſalitiæ largitatis, per copulam verò tota, atq; integra iocalia, quia id lucrum pertinet ad eam in præmium amiſſi pudoris, quem inculpabiliter modò amiſit. *Lup. Matt. Azeb.* Cõtrarium tenet *Salic. Fulgoſ. Gom. Ciſuent.* non verò lucrabitur ſponſa arras, quia verè non eſt conſummatum matrimonium. *Barboſ.*

Limitatur Concluſio. Quando ignorantia non fuit iuſta, & probabilis, ſed craſſa, & ſupina, quia tunc bonam fidem excludit, ideoq; ſponſa ſic inſcia nullitatis ſponſalium nihil lucrabitur.

2. Conc.

2. Concl. quñ vterque fuit conſcius impedimenti, poteſt ſponſa retinere ſponſalitiam largitatem, copula ſequuta, vel medietatem eius per oſculum acceptum, donec fiſcus per ſententiam auferat, nec eã reſtituere donanti tenetur, quia donans ex falſa cauſa, & falſitatem ſciens, cenſetur libere donare, ſecundo quia quando turpitudo verſatur ex parte vtriuſque, melior eſt poſſidentis conditio, vnde pecuniã datam ad homicidium patrandum non tenetur quis reſtituere ante ſententiam in fauorem fiſci datam: ergo a ſimili.

3. Cõcl. quando ſponſus ignarus impedimenti donauit ſponſæ, quæ illud ſciebat, tenetur hæc integrè ſponſo reſtituere, quia culpa fœminæ non perficitur matrimoniũ ſecundo quia cauſa donandi fuit falſa *Lup. Caſtil. Gom. Matt. Azeb.* Secus vero quando ſponſus ſciebat impedimentum, & ſponſa ignorabat, quia tunc lucrabitur medietatem per oſculum, integram vero ſponſaliciam largitatem per copulam *Lup. Gom. Matt.*

DISPVT. XXI.

An diſſolutis ſponſalibus abſque culpa vtriuſque, data tamen opera, lucretur ſponſa per oſculum medietatem iocalium.

PRæmitto mihi poſſe ſponſalia diſſolui abſque culpa, non tantum caſu *v.g. morte* ſed etiam data opera, v.g. ingrediendo religionem, vouendo caſtitatem, amittendo oculũ, mutuo conſenſu, &c. Itẽ ſi alter in longinquum profectus debito tempore expectatus nõ redijt. In his & ſimilibus quæritur an ſpõſa lucretur dimidium iocalium per oſculum, & videtur quod non, quia leges loquũtur tantũ qñ per mortẽ diſſoluuntur ſponſalia *l. ſi a ſponſo C. de don. ante nup.* ergo non ſunt extendendæ ad alios caſus. Nihilhominus ſit

1. Concl. quando abſque culpa vtriuſque ſponſi diſſoluuntur ſpõſalia *licet non per mortem* tenetur ſponſus reſtituere integre ea, quæ accepit iocalia a ſponſa, non obſtãte quod oſculum intercefferit, quia per oſculum nihil lucratur ſponſus *vt dictum eſt diſp.* 18. nec culpa ſpõſæ interuenit *habetur l. ſi a ſponſo C. de don. ante nup.* Secus vero in ſponſa, quæ per oſculũ lucratur medietatem iocalium, vt patet ex *ſupra dictis.* Hinc

Infertur ſi ſponſalia dirimantur per ingreſſum religionis ſponſæ, lucrari ſponſam medietatem iocalium, per oſculum, quia facto ſuo inculpabili ea diſſoluta ſunt *c. decreta legalia* 27. *q.* 2. *&* *l. Deo nob. C. de Epiſ. & Cler.* Item ſi vir ingrediatur religionem, aut ſi alter eorum voueat caſtitatem *Azeb. Lup. Mol.*

2. Concl. quando mutuo conſenſu vtriuſque coniugis diſſoluuntur ſponſalia, nihil lucratur ſponſa per oſculum, ideoque integre debet vi-

ro reſtituere ſponſalitiam largitatem *argumento l.ſi diverſa C. de tranſact. Cyn. Aret. Salic. Ang. Lup. Caſtil. Arias.*

Limit. concl. quando diſſenſus alterius eſſet poſt diſſenſum prioris, v g. diſſidet nunc ſponſus, inuita ſponſa, quæ poſtea etiam diſſidet, in hoc caſu lucrabitur ſponſa ſponſalitiam largitatem, quia eò ipſo quod alter iniuſte reſilit, acquiſiuit alter ius ad eam retinendam *Ang. Lup. Caſtil. Salic.*

3. Concl. ſponſa licite a ſponſalibus recedens ob culpam alterius (v.g. ob fornicationem, vel profectionem in partes longinquas) lucratur integre ſponſalitiam largitatem ſibi donatam, recuperatque ſi quæ donauerat iocalia *l. cum veterum eo: Caſtillo.*

DISPVT. XXII.

An poſſit ſponſa lucrari arras, & ſponſalitiam largitatem ſimul, matrimonio conſummato, & an poſſit ſibi eligere medietatem iocalium, & arrarum per oſculum acceptum.

PRima Concl. poſt conſummatum matrimonium ſi moriatur ſponſa, aut ſponſus, poteſt vxor, vel eius hæredes ad ſui electionem eligere arras, vel ſponſalitiam largitatem quando vtraque in eo matrimonio fuerunt; ad hoc autem eligendum dantur 20. dies poſt requiſitionem, ſeu citationem factam a viro, vel ab eius hæredibus, quo elapſo, poteſt vir, vel eius hæredes aut arras, aut ſponſalitiam largitatem, dare.

Limit. Concl. q̃n ſponſalitia largitas non fuit valida *v g. quia facta fuit poſt conſummatum matrimonium* tunc n. habet vim donationis *vt ſupra dictum eſt*, & morte confirmatur, vnde ſponſa lucrabitur arras, & ſponſalitiam largitatem mortuo viro.

2. Concl. vxor, aut eius hæredes ſemel eligentes arras, aut iocalia, non poſſunt poſtea variare in electione *l. ſerui electione de leg. 1. l. apud Aufidium de optione legata Caſtil. Matt. Mer.*

Limit. concl. q̃n electio prima effectum non habuit, tunc n. poteſt iterum eligere *l. qui ſalutem de iure iur.* actus enim inutiliter geſt⁹ perinde eſt ac ſi factus nõ fuiſſet *l. ſi aut nullam C. de leg. hæred.* vnde priori electione exiſtenti nulla, poteſt elector iterum eligere *Iaſ. Fel. Tireq. Bart. Peralta Greg. Lop. Matt. Mer.*

Tranſactis autem 20. diebus, & electione non ſequuta, non poteſt amplius eligere *Mar. Azeb.* quia eſt terminus iure ſtatutus.

3. Concl. vxor, vel eius hæredes eligentes arras tenentur viro, vel hæredibus reſtituere ſponſalitiam largitatem eiuſdem valoris ſicut erat, quando eam accepit vxor: vnde ſi deterior effecta eſt, tenentur deterioramentum reſarcire, eiuſque æſtimationem reddere.

Limit.

Limit. concl. q̃ſi veſtes quotidianæ, & prætioſæ datæ ante conſummatum matrimoniũ debebant dari à viro ad vſum, in quo caſu, ſpõſa non tenetur eas reſtituere viro, aut eius hæredibus integras, & recentes pro vt habuit, nec earum æſtimationem ſoluere, ſed deducendum erit totum id, quod maritus conſtante matrimonio alias eſſet conſumpturus in alijs veſtibus faciendis. His prælibatis eſt examinanda. Quæſtio an vxor vtens verbo *volo* cẽſeatur eligere? pro ſolutione cuius quæſtionis videndum prius eſt quando verbũ *volo* importet electionem, ac diſpoſitionem in actibus inter viuos, pro quo ſit.

4. Concl. verbum *volo* poſitum abſque infinitiuo adiuncto importat diſpoſitionem, & electionem, vt *volo* hanc rem *l. apud Aufidium de adopt. legata Bar. Ari. & alij* adiunctum autem infinitiuo importanti exequutionem, & complementum, importat electionem, & diſpoſitionem *v.g. volo habere, vel accipere Iaſ. Menoch. & alij* quod ſi iungatur infinitiuo importanti actum expeditum ab alio, importat mandatũ & diſpoſitionem *v. g. volo te gerere negotia mea l. 1. ff. mandati Bar. Iaſ. Bal. Menoc.* Quando vero iungitur infinitiuo importanti actum expedibilem ſola voluntate, ſed requirentem factum aliquod non importat diſpoſitionem *v.g. volo aſcendere arborem, volo comedere* nõ enim importat me aſcendere, ſed deſiderium aſcendendi *Bart. Iaſ.* Tandem ſi iungatur infinitiuo importanti actum, qui fieri nequit ex voluntate vnius, ſed conſurgentem ex conſenſu duorum, non importat diſpoſitionem niſi conſenſus vtriuſque accedat *v. g. volo vendere Bar.*

5. Concl. ſi verbum *volo* iungatur infinitiuo importanti ſuſpicionem in futuro *v.g. volo eligere* non importat diſpoſitionem, ſed deſiderium *Arias Ripa Menoch.*

Limit. Concl. *a Socina Ripa, & Ruino* quando additur dictio *omnino v.g. volo omnino eligere* tunc enim erit electio: ſed hoc ex alijs circũſtantijs ponderandum eſt, de ſe n. dictio *omnino* non importat electionem, ſed in omni euentu velle eligere.

Limit. 2. quando elapſo termino ad eligendum præfixo, Reſponderet elector *volo eligere* in hoc caſu eſt electio, non autem deſiderium eligendi *l. ſed & ſi alio, & l. omnes qui ff. ad ſenat. conſul. Treb. Iaſ. Bart. Alcia. Rip. Corneus, Rom. Menoch. Lop. & alij.*

Limit. 3. quando ad interrogationem eius, cuius intereſt Reſpõderet elector *volo eligere* in hoc caſu eſſet electio *argumento l. in venditis C. de contrahenda emptione Bart. Iaſ. Corn. Riminal.* Menoch.

6. Concl. ſi vxor diceret *volo arras, vel volo habere, vel accipere arras* vera eſt electio, vnde variare amplius non poteſt. Item ſi tranſactis diebus 20. ad interrogationem eorum, quorum intereſt, Reſponderet *volo eligere arras* vera eſt electio, ea-

que variari non poteſt; ſi autem diceret *volo eligere arras, volo omnino eligere, iuro me eligere* in hoc caſu non eſſet electio, ſed electionis deſiderium. Patet Cócl. *ex ſuprà dictis.*

Dices an ſicut ſponſa per oſculū lucratur medietatem ſponſalitiæ largitatis; ita etiā lucratur medietatem arrarum matrimonio non conſummato quando ſponſalitia largitas non fuit vel poſſit eligere medietatem arrarum, aut medietatem iocalium quando vtrumque fuit in ſponſalibus.

Reſpondeo arras ſolum dari in præmium amiſſæ pudicitiæ, vnde matrimonio non conſummato, nullam arrarum partem lucratur ſponſa. De ſponſalitia largitate ſatis abunde *dictum eſt* Cōtrarium tenet *Gom. Arias* quod multis cōfirmat legibus, & argumentis, nec alter præter ipſum hanc diſputat quæſtionē.

DISPVT. XXIII.

Quo tempore donari poſſit ſponſalitia largitas adhoc vt valida ſit.

PRima Concl. Attento iure Caſtellæ antiquo, & iure communi, inualida eſt donatio ſponſalitiæ largitatis inter ſponſos de præſenti etiamſi matrimonium non adhuc conſummatum ſit *l. ſi a ſponſo C. de don. ante nup. & l. 3. tit. 11. p. 4.* At iure nouo Caſtellæ valet huiuſmodi donatio *l. 52. Tauri Lup. Caſtil. Ar. Gom. Montal. Cou. Matt. Azeb. Mol. de iuſt. Lop.*

2. Concl. ſponſalitiæ largitatis donatio facta poſt conſummatum matrimonium, licet non dum receptis ab Eccleſia benedictionibus, eſt inualida, ac nulla, quia eſt facta inter veros coniuges *Lup. Caſtil. Ar. Greg. Lop. Azeb. Matt.*

Contrarium quoque eſt valde probabile, quod tenet *Gom. Auendan. Gutt. Azeb. Barbo.*

3. Concl. ſi non dum conſummato matrimonio mittat ſponſus per nuncium ſuum iocalia ſponſæ, & ante quàm ſponſa acceptet illa, cōſumet matrimonium, non valet donatio, quia perficitur donatio per acceptationem ſponſę, poſt cōſummatum vero matrimonium tempus eſt inhabile.

Quod ſi ſponſus mittat per nuncium ſponſæ ad id ſpecialiter deſtinatum ad ipſam, tunc licet conſumetur matrimonium ante quam ſponſa accipiet iocalia, tamen donatio eſt ualida, quia perficitur tēpore habili, quando ſcilicet acceptauit nuncius, qui ſtipulatur nomine abſentis *l. ſi ſponſus ff. de don. inter vir. & vx. Lup. Caſtil.*

4. Concl. donata tempore nuptialium benedictionum, non dum tamen conſummato matrimonio, lucratur integre ſponſa per copulā, eorum vero medietatem per oſculum, quia adhuc ſunt ſponſi, & lex loquitur de ſponſis *Gom. Auendan. Matt. Gutt.*

5. Concl. annulus, qui datur ſpōſæ in Eccleſia adhoc vt benedicatur a parocho, matrimonio adhuc

non

non conſumato, non ſit ſponſæ niſi antea donatus ei eſſet *Caſtillo* Contrarius eſt *Bal.*

DISPVT. XXIV.

An donatio ſponſalitia largitatis poſſit in quacumque quantitate fieri.

PRima Concl. quamuis iure cõmuni nulla ſit præfinita taxa ſponſalitiæ largitati, at in Regno Caſtellæ excedere nequit octauam partem dotis a ſponſa allatæ *lib. 5. recopil. Caſtell.*

Limit. 1. quando talis donatio fieret ante ſponſalia hoc pacto, vt nullo caſu reuertatur ad donantem tunc enim non eſt ſponſalitia largitas, ſed donatio inter coniuges, ideoque in quacumque ſumma ſit, non eſt prohibita, cum non referatur in tempus matrimonij *Auendano*.

Limit. 2. quando dos eſſet ficte promiſſa, & non tradita, octaua n. pars debet capi a dote vera, & tradita *Auend. Matt.*

2. Concl. hæc lex Caſtellæ non ligat forenſes *Pelaez, Azeb.* neque ligat ſubditos alibi degentes *vt dictum eſt lib. 3. diſp.* 18. Puella autem in Regno Caſtellæ nubens extero non poteſt excedere dictam taxam octauæ partis in largitate ſponſalitia *Palaez Azeb.* contra *Minch.*

3. Concl. Si nullam dotem afferret ſponſa, non ideo inualida erit ſponſalitia largitas *vt voluit Matt.* ſed eam acquiret ſponſa integrè per copulam, medietatem verò per oſculum *Auend. & Azeb.* taxa autem facienda eſt arbitrio boni viri

DISPVT. XXV.

An veſtes, & reliqua, quæ mittit ſponſus ſponſæ, cenſeantur ſponſalitiæ largitas.

PRima Concl. Quando maritus commodauit veſtes vxori ad vſum, finito matrimonio, debent viro, vel eius hæredibus illæ reſtitui, non ſolum ſi prætioſæ ſint, ſed etiã ſi viles, & quotidianæ *Lup.* At ſi vir habuerit animum donandi, vera eſt donatio, ſiue prætioſæ ſint veſtes, ſiue quotidianæ *Bart. Im. Ne. Lup. Maſcar. Gama, Gom. Barb. & alij* verum tamen eſt quod ſi donatio eſt veſtium prætioſarum, non valet, niſi morte confirmetur ad inſtar aliarũ donationũ *Imo. Matt. de Afflic. Clar. Ant. Gab. Gutt. Soc. & alij.* Si vero donatio eſt veſtium quotidianarum, ſtatim valet, quia hæ pertinent ad alimenta, & vir tenetur vxorem alere *Bar. Lup. Barb.* vnde per virum hæc donatio reuocari non poteſt quapropter quanto donaret vxor viro quotidianas veſtes animo donandi, non valet ſtatim donatio *l. ſed ſi vir de don. inter vi. & vx.* quia vxor non tenetur alere virum, ſed morte confirmabitur; niſi vxor teneretur virum alere ob eius inopiam *Barb. Salic.*

2. Concl. quando dubius eſt viri ani-

animus *an ſcilicet donauerit, an vero accommodauerit veſtes ad vſum tantum vxoris* veſtes quotidianæ cenſentur donatæ, prætioſæ vero accõmodatæ, vnde ſoluto matrimonio debent hæ reſtitui viro, vel eius hæredibus *l. id veſtimentum ff. de peculio Bart. Bal. Paul. Nen. Rom. Barbat. Angel. Afflic. Lup. Montal. Roſel. Sylu Caſtil. Greg. Lop. & alij permulti.*

Ampl. 1. Concl. in iocalibus, & annulis, & ſimilibus traditis a viro vxori, hæc enim ſi quotidiana ſint, fiunt vxori, ſi præcioſa, & feſtiua cẽſentur cõmodata ad vſum, ideoq; fiunt viri, vel hæredibus eius ſoluto matrimonio *Afflic. Montal. Menoch. Queſada, Gutt. Lup. Ant. Grab.*

Ampl. 2. etiamſi veſtes quotidianæ excedant fructus dotis, ſemper enim præſumuntur donatæ, quia vir tenetur eas ſuis expenſis facere & cedunt loco alimentorum *Bal.*

Limit. 1. Concl. quando vir mittens veſtes præcioſas aperte diceret ſe donaſſe, tunc ſtandum eſt verbis illius *Ang. Cagnolus, Clar. Rom. Barbat. Barb. Pet. Greg.*

Verius tamen eſt illud verbum *donare* eſſe dictum a viro *per complimẽto & vrbanità* & non ex vero animo donandi, cũ eæ veſtes mittãtur a viris ob verecundiam, & non ex liberalitate, quia ita v. g. moris eſt in regione illa *Bart. Bal. Paul. Campegius, Imola, Lup. Ne. Ang. Gom. Sil. Roſel. Matt. Gutt. Lud. Lop.* Vnde ſi quid vltra conſuetudinem mittit, cenſetur donaſſe in ea parte, in qua excedit *Rom. Corn. Barb.*

Limit. 2. quando conſuetudo regionis eſſet, vt ueſtes prætioſæ donarentur a uiris, tunc enim cenſentur miſſæ animo donandi *Bar. Bal. Paul. Fulgoſ. Dec. Iaſ. Lancel. Barb. Lup. Ari. Gutt.*

Limit. 3. quando ſponſa dedit aliqua uiro, tunc enim cenſetur uir in remunerationem dediſſe ueſtes prætioſas *argumento l. ſi vero non remunerandi ff. mandati Rom. Barb. Lup. Queſada.*

Limit. 4. quando uir eſſet ualde diues, & nobilis, tunc enim cenſetur donaſſe ueſtes etiam prætioſas, & uerba eius ambigua pro donatione ſunt intelligenda *argumento c. 1. de don. & l. uxori de leg. 3. Bald. Afflic. Tiraq. Boer. Aimon Barbo. Sil. Lup. Tab. Arm. Arias Nau. Queſada Gutt. Salazar, Lud. Lop. Rodr.*

Imo ſufficit eſſe tantum diuitem uirum abſque eo quod ſit nobilis *Bal. Lup. Menoch.* Item quando ſpõſa eſt nobilis, & uir plebeius, eſt præſumptio quod miſſæ ueſtes cẽſeantur donatæ. At ſi ueſtes prætioſæ eſſent magni momenti, & ualoris, non cenſentur donatæ, quamuis a nobili, aut a diuite mittantur, uel a plebæo ſponſæ nobili *Menoc. Maſcar. Bart. Lup. Gutt.*

3. Concl. quæ nam ſint ueſtes prætioſæ, & quæ nam quotidianæ arbitrio prudentis uiri ſtãdum eſt, cuius erit uidere uiri, & uxoris qualitatem, morẽ regionis, & conſuetudinem patriæ *Imo. Lup. Greg. Lop. Arias Villal. Menoc. Gutt. & alij.* Itẽ quantitas dotis ponſanda eſt, quo enim

ſ enim amplior dos, eò honorabilius tractanda eſt uxor. Hinc

Infertur 1. Veſtes ſericas haberi vt quotidianas apud nobiles, & diuites: vt prætioſas apud ignobiles, & pauperes fœminas *Alex. Afflic. Lup. Menoch. Gutt. Barb.* nec ſatis eſt veſtes eſſe diſtinctas, alias ſcilicet pro æſtate, alias pro hyeme, quia ambæ dicũtur quotidianę ſi pro dignitate neceſſariæ ſint *Salic. Lup. Barb.* Item ueſtes honorificæ, ſine quibus ſponſa ſine dedecore non poſſet exire diebus non feſtiuis reputantur quotidianæ, quamuis alioquin ſint prætioſæ *Bal. Lup. Greg. Lop. Auend. Gutt. Barb.* At ſi mulier ijs diebus poſſit in publicum abſq; iactura ſtatus exire cum ueſtibus ſericis, iſtæ ueſtes dicentur quotidianæ, quamuis dedecus eſſet cum eis exire in diebus feſtiuis *Lup. Barb. Menoch.*

Et quæ vſque dum diximus habent etiã locum attento iure communi, & regio Caſtellæ, v.d. quod ueſtes prætioſæ miſſæ ſponſæ non cenſeantur donatæ, quotidianæ uero ſic *Imo, Ang. Corn. Alex. Cagnolus Anchar. Lup. Villal. Clar. Queſada Gama.*

4. Concl. Veſtes, & quæcumque alia miſſa per ſponſum ſponſæ de futuro, aut de præſenti, & è contra miſſa per ſponſam ſponſo, attento iure nouiori Caſtellæ cẽſentur ſpõſalitia largitas *l. 52. Tauri* unde ueſtes, etiam prætioſæ, & iocalia prætioſa miſſa ante matrimonium conſummatum cenſentur donata, & ſponſa per oſculum acquiret medietatem illarum: integra autẽ per copulam *quando ſcilicet de contraria mittentis voluntate non conſtat Lup. Caſtil. Gom. Ar. Villal. Olanus Matt. Spin. Azeb. Barb.*

5. Concl. quando ſocer donat ueſtes nurui, deque eius uoluntate non conſtat, tunc prætioſæ cenſentur commodatæ ad uſum, quotidianæ uero donatæ *Bart. Bal. Salic. Ang. Paul. Alex. Lup. Montal. Rolan. Roſel. Sil. Gutt. Spin.* Eadem dicas de prętioſis ueſtibus, quas ultra dotem dedit pater filię nubenti *nam quotidiana quibus vtebatur filia pertinent ad alimenta* niſi de animo donandi conſtet *Ang. Sylu. Nau. Spin. Lop. Rodr.*

Limitatur 1. Concl. quando nobilitas, aut diuitiarum copia in patre, aut in ſocero facit præſumi donationem *Sylu. Nau. Lud. Lop. Rodr. Arm. Gutt.* quod intellige eo quo ſupra dictum eſt modo de ſponſo mittente ueſtes ſponſę.

6. Concl. Veſtes prætioſæ ſunt conferendæ non ſecundum æſtimationem temporis, quo traditæ ſunt, ſed quales ſunt tempore collationis; quia cũ dominium earum remãſerit in patre, aut in ſocero, & vſus tantum earum fuerit accommodatus, augmentum, vel decrementum cedit domino *Bar. Bal. Salic. Lup. Roſel. Syl. Ang. Tab. Arm. Nau. Arias.* ſecus vero ſi darentur æſtimatę, quia tunc conferentur venditæ, ideoque prætium illarum eſſet conferendum.

7. Con-

7. Concl. Si ſocer veſtes pretioſas miſerit Nurui animo donandi, vt ipſi, & non filio acquirantur, nõ tenetur filius eas conferre, licet ditior ſit effectus parcens ſumptibus, quos in ijs veſtibus facturus erat.

DISPVT. XXVI.

An donata ſponſæ a conſanguineis ſpõſi, vel è contra cenſeantur ſponſalitia largitas.

PRima Concl. Idem dicendum eſt de donatis ab amicis vnius coniugis alteri ac de donatis a cõſanguineis, quia oritur præſumptio, factam eſſe donationem ratione familiaritatis, & dilectionis *argumento l. ſed ſi plures de vulg. Matt. Bar. Lup. Aret. Sylu. Gutt. Lud. Lop. & alij.*

2. Concl. quando vtrique coniugi donatur aliquid ab extraneis, ita vt nulla ſit coniectura alterius contemplatione dari, acquiritur ſocietati, & diuidendum eſt inter vtrumque *Gom. Gutt. Garc. Mol.*

Ampliatur procedere in donatis ab amicis vtriuſque. Item in donatis a donante, qui æqualiter eſt conſanguineus vtrique coniugi *Mol.*

3. Concl. quando donans eſt conſanguineus illius, cui donat, tunc res data acquiritur donatario tantum At ſi æque conſanguineus ſit vtrique coniugi, illi tantum, cui donat, acquiritur res data, quia cũ nulla ſit in contrarium coniectura videtur donatario tantum donare *Gutt.*

4. Concl. quando conſanguinitas, vel amicitia eſt tantum cauſa remota ad donationem, & occaſio ad dandum alteri coniugi, tunc donatio acquiritur tãtum donatario. Exemplum eſt, quando vir ob conſanguinitatem vxoris venit in notitiam, & dilectionem cuiuſdam affinis, a quo diligitur magis, quam eius conſanguinea: in hoc caſu donans licet occaſione vxoris donet *alioquin enim nunquam donatarium cognouiſſet* tamen vxor eſt cauſa remota, proxima enim cauſa eſt dilectio, & affinitas proxime contracta cum donatario, vnde donatio erit in fauorem ſolius viri *argumento l. ſocium de ſocio Bar. Alex. Cuma. Lup. Montal. Caſtil. Ang. Syl. Nau. Gre. Lop. Suar. & alij.*

5. Concl. quando benemerita vxoris ſunt erga conſanguineum viri, donata a conſanguineo viri ſiunt vxoris tantum, & non viri, quia in dubio vxori videntur donata exemplum erit ſi vxor affini infirmo bene miniſtrauit, vel alia obſequia impẽdit tũc enim videtur; donatio quædam remuneratoria *l. ſi vero ff. mandati Lup. Menoc. Gutt. Mol.*

Limit. Concl. quando obſequia eſſent facta ſuper bona communia vtriuſque coniugis, & donum vrbanitatis cauſa mitteretur tantum vxori, tunc cenſetur miſſum vtrique, ideo erit commune *Mol.*

6. Con-

6. Concl. Quando benemerita erga donantem ſunt mariti, donum factum vxori cedit marito tantum v. g. ſi maritus eſſet medicus, & gratis ægroto aſſiſteret, tunc ſi infirmus daret aliquid vxori medici, cenſetur donaſſe contemplatione viri. *l. profectitia. de iur. dot. Menoch. Lup.*

7. Concl. In dubio: donata a conſanguineis viri, vxori, cenſētur donata viro, & è contra, donata viro à conſanguineis vxoris, cenſentur donata vxori. *l. ſed ſi plures de vulg. l. ſi quid earum. de leg. 3. l. additio de acquir. hæred. Bart. Alex. & communiter Doctores.* Et hoc procedit etiã ſi à cõſanguineis alterius fiat vtrique coniugi ſimul donatio; ſemper enim cenſetur facta intuitu conſanguinei, *Gom. Gutt.*

Limitatur 1. Quando Princeps, vel Auguſta, vel eos repreſentans donarent aliquid vxori eius conſanguinei, quia tunc acquiritur res data donatario. *l. cum multa. C. de bon. quæ lib. Bart. Menoch.* Secus verò quando Princeps ob viri benemerita donaret aliquid vxori, tunc enim eſſet donatio remuneratoria, *vt ſupra dictum eſt.*

Limitatur 2. Niſi aliter per conſuetudinem ſeruetur in regione (v. g. quod ſolent conſanguinei viri dare vxori, & è contra, & ſic donata ſolent acquiri ei ſoli, cui donantur. *Bal. Caſtill. Lup. Alex. Menoch. Garz. Azeb. Gutt. & alij.*

Et quæ vſque dum diximus habent locum, quando dubia eſt donantis voluntas, ſi enim de ea conſtat, illi acquiritur donum, cui donans voluerit, nec recurrendum eſt ad coniecturas.

8. Concl. Si vir conſcius donationis factæ vxori à conſanguineis ſuis, eam non reuocet, non ideo dicetur illam approbare, ita vt cenſeatur res donatas vxori donare, quia in dubio non præſumitur donatio. *l. cum de indebito ff. de probat. Lup. Gutt. Mol.*

9. Concl. Donata à conſanguineis ſponſæ ſponſo, vel è contra, non ſunt ſponſalitia largitas, vnde non acquiruntur per oſculum, aut per copulam, ſed ſemper ſunt illius, cui præſumitur donatio facta. *Gutt. Mol.* Contrarium tenet *Lup. Caſtill. Azeb. Garz.*

Vltima Concl. Ea quæ dantur à cõſanguineis, vel alijs perſonis intuitu alterius cõiugis habẽt tacitã conditionem (*videlicet ſi matrimonium ſequatur*) *l. cum veterum. C. de don. ante nupt. Cyn. Caſtill. Lup. Arias.*

DISPVT. XXVII.

Quo pacto acquirantur arræ, & an dētur in præmium Virginitatis.

PRæmitto Arras ſecundum ius commune accipi pro ea re, quę traditur inter ſponſos in ſignũ & pignus matrimonij futuri. *de quibus dictum eſt lib. 1. diſp. 37. & ſequ.* In Hiſpania autem accipiuntur arræ pro donatione, quam facit ſponſus ſponſæ, vel maritus

vxori

vxori in præmium dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitiæ ſponſæ, quæ acquiruntur per conſummationem matrimonij. Hic præmiſſo quæritur an arræ dentur tantum in præmium Virginitatis ſponſæ, pro quo ſit

1. Concl. Arræ non dantur tantũ in præmiũ Virginitatis ſponſæ. quapropter ſponſa, quæ ſe virginẽ finxit non tenetur eas reſtituere, quãuis vir ſi eam defloratã ſciret, numquam arras dediſſet. Ratio, quia poſſunt dari viduæ. *Greg. Lop. Gom. Cou. & alij.* in præmium vidualis pudicitiæ, item propter honorem ipſius viri. *Suar. lib. 1. ſer.* Item in remunerationem dotis, vel nobilitatis. *Gom. & Matt.* Item vt vxor ditior ſit ad ſubſtinendam vidualem vitam *Valaſcus.*

2. Concl. Puella celans deflorationem, aliosq; defectus ſponſo, nõ peccat cõtra iuſtitiã, non obſtante, quod vtatur aliquibus medijs ad eos celandos, quia vir nec ſolitus eſt ſua vitia manifeſtare, vnde æqua eſt vtriuſque conditio; & bene cognita ab vtroq, contrahente fraus; peccat tamen contra charitatem, ſi veriſimile putat ſuum maritum aliquando habiturum notitiam talis vitij, atque ægrè laturum, ſeq; propter hoc vitam diſcordijs plenam acturos. *Nau.* quia Charitas obligat ad vitanda in proximo peccata. Nullum verò erit peccatum, ſi veriſimile eſt maritum nunquam id vitium percepturum, vel ſi ſciat non ita ægrè laturum.

DISPVT. XXVIII.

An poſſint arra conſtitui inito matrimonio.

RESpondeo affirmatiuè cum *Lup. Caſtill. Gom. Montat. Suar. Cou. Baez. Matt. Azeb. Valaſc. Gutt.* Contrarium quoque eſt probabile quod defendit *P. Molin. & Greg. Lop.*

DISPVT. XXIX.

In qua quantitate arra promitti poſſint.

PRima Concl. In Regno Caſtellæ vir decimam tantum ſuorum bonorum partem poteſt vxori promittere pro arris, cui legi renunciare non poteſt. In hac autem arrarum donatione non opus eſt inſinuatione, in quacunque quantitate illa ſit, dummodo non excedat decimam bonorum partem. Poteſt quoque vxor arras infra decimam bonorum ſuorum partem conſtituere in præmium nobilitatis, & diuitiarum ſuo viro. *Azeb.*

2. Concl. Arræ poſſunt promitti de bonis præſentibus, & futuris; Vxoris autem eſt eligere, quo tempore velit, vt bona viri computentur ad hoc vt videatur decimã ne excedant bonorum partem. *Lup. Caſtill. Gom. Suar. Baldeſ. Gutt. Azeb. Matt. & alij.* At ſi expreſſa nõ fiat obligatio ſuper bona futura, pro-

promiſſio arrarum de ſolis bonis præſentibus intelligitur, vnde ſola q̃ iæ poſſidebat maritus tempore promiſſionis arrarum computanda ſunt, quæ ſi poſtea augeantur, ſiue minuantur, parum refert, *argumento ex l. quidquid. de verbor. oblig.* Imò licet vir obliget bona præſentia, & futura pro arrarum ſecuritate; niſi in promiſsione explicet ſe promittere de bonis futuris, promiſſio integraliter facta de ſolis bonis præſentibus.

3. Concl. Quamuis promittens arras, non habeat hæredes neceſſarios, tamen non poteſt vltra decimam bonorum partem promittere *Azeb. Baez.* quæ computanda eſt deducto prius ære alieno, deductis enim debitis, quod ſupereſt dum eſſe de bonis viri, aut vxoris. *l. ſub ſignatum. de verbor ſignif. & communiter DD.* Deducenda quoque erunt onera, & tributa, quæ ſuper bona ſoluuntur. *Lup. Suar. Bald.* Extimandus eſt valor officiorum, quæ vendibilia ſunt, vt tabellionatus, rectoris Vrbis, &c. *Azeb.* eaque omnia, ad quæ vir habet actionem. *l. bonorum. de verbor. ſignif. l. qui altiorem. de reg. iur. Suar. Gom. & alij.*

4. Concl. Si arræ excedant decimam bonorum partem, non ſunt omninò inualidæ, ſed tantum quo ad exceſſum, quia vtile non vitiatur inutile. *reg. vtile. de reg. iur. in 6. Lup. Caſtill. Gom. Suar. Baldeſ. Matt. Padil. Azeb. Mol.* vt dictum eſt de ſponſalitia largitate. Quod ſi fundus excedens valorem decimæ, nomine arrarum conſtitutarum extimandus eſt, & id quod valet vltra decimam, non habet rationem arrarum, quamuis enim fundus ſeparari non poteſt in corpore, poteſt tamen in extimatione valoris. *Azeb. Lup. Caſtill.* Item dicas ſi fundus tradatur ſponſæ pro ſponſalitia largitate.

5. Concl. Poteſt tertius promittere arras vltra decimam bonorum ſuorum partem, quia lex tantum loquitur de ſponſis, ne mutuo amore ſe ſpolient. Contrarium tenent, *Lup. Caſtill.*

Ampliatur procedere in ſponſalitia largitate, poteſt enim ſocer, vel extraneus eam dare vltra octauam partem dotis. *Auendan. Gutt. Matt.*

Limitatur 1. Quando arræ darentur à tertia perſona de bonis ſponſi, aut ſponſæ, quia tunc verè ſponſus, aut ſponſa donaret.

Limit. 2. quando parentes ſponſi darent arras de bonis, quæ poſt mortem eorum peruentura ſunt filijs, quia tunc ipſi filij videntur donare. *Lup. Baez.*

Limitatur 3. Quando conſanguineus mariti ita donaret arras vxori, vt vellet donationem illam acquiri marito, quia tunc donatio illa facta eſt viro, illique ſoluto matrimonio, vel eius hæredibus erant reſtituenda, vt dictum eſt diſp. 26.

DISP.

DISPVT. XXX.

An decima pro arris promiſſa computanda ſit iuxta bona tempore promiſſionis bona fide poſſeſſa.

CAſus eſt. Titius poſsidet fundum bona fide, quem credit ſuum, promittitque centum pro arris, cum fundus valeat mille, lapſu temporis euictus eſt fundus à Titio, vel inuenit non eſſe ſuum; quæritur modo an illa centum pro miſsio ſit valida?

Reſpondent affirmatiuè *Suarez Gom. Azeb. Matt. Mol.*

Sed contrarium eſt dicendum, quia bona dicuntur alicuius poſt deductionem æris alieni. Atqui fūdus verè erat alienus: ergo &c. *Gutt. Aior.* Eadem dicas de ſponſalitia largitate excedente octauā dotis ſponſæ partem.

DISPVT. XXXI.

An bona maioratus æſtimanda ſint in computatione decimæ bonorum partis?

COncluſio prima. Non eſt habendus reſpectus ad valorem maioratus in computatione facienda, an arræ promiſſæ excedant decimam bonorum partem, ſed attendendus eſt valor vſusfructus, ſeu reddituum, quos poſsidet eas promittens, v. g. ſi vir ex bonis maioratus deductis expenſis percipit ſingulis annis centum, extimandū eſt quantum valeant iſta centum vitalitia (*ideſt durante vita ſponſi*) *Lup. Greg. Lop. Padil. Mol. Mereſa Aiora. Azeb. Valaſc. Gutt. alter Mol.*

2. Concluſ. In taxando hoc vſufructu nō opus eſt attendere ętatē & complexionem poſsidentis maioratum, *vt ferè omnes aſſerunt DD.* ſed taxari debent ad rationem vnius pro ſeptem, iuxta Pragmaticam Philippi Secundi taxantem cenſus vitalitios, quæ promulgata fuit anno 1583.

DISPVT. XXXII.

An quantitas fictè promiſſa computanda ſit inter bona ſponſi ad extimandum decimam bonorum per arras promiſſam.

SOlent quandoque parentes donare aliqua filijs, eoſque meliorare ſuper alios fratres ad hoc vt pinguiorem recipiant dotem, vel cum nobiliori contrahant vxore: ante donationem tamen ſolent recipere antapocham, ſeu contraſcripturam, *Poliza alla Tauola*, ſeu *Albarano*, per quam filij obligant ſe ad retrodonandum, vel ad numquam petendum promiſſa in donatione à parentibus. Quæritur modo an valor huiuſmodi fictæ donationis computandus ſit inter bona viri ad hoc vt ex ijs extrahatur decima pro arris? pro quo ſit

1. Concl.

1. Concl. Melioratio facta filio abſque aliqua cauſa, vel cauſa matrimonij incerti, & in genere, ſuapte natura eſt reuocabilis in regno Caſtellæ, quamuis alia poſſint concurrere, per quæ fieret inreuocabilis, videlicet, quando facta eſt cum tertio ex ea commodum reportanti. *l. 17. Tauri. Gom. Tello Azeb. Matth. Mol. Baez. Gutt. Auendan.* Vnde ſi filio matrimonium ineunte, aſſerit pater eum eſſe melioratum, pro quo fœmina ampliorem dotem conſtituit, vel facilius ei nubit; In hoc caſu de reuocabili fit inreuocabilis donatio, licet ſit ob cauſam matrimonij in genere, & incerti; quia illa patris aſſertio habet vim promiſsionis, & Nurus alioquin remaneret decepta. *Tello Mol. Matt. Angulo.* Et huic meliorationi; ſeu irreuocabili donationi non poteſt filius conſentire, vt aliqua de nouo adijciatur conditio *l. perfecta. C. de don. quæ ſub modo, & l. filius C. de pact. Meres.* Hinc

2 Infertur 1. quod filius, cui pater promiſit, quod non ſit melioratus ſuper alios fratres, ideoque cum certa contraxit, non poteſt huic pacto renunciare, quia agitur de præiudicio tertij, habet enim acquiſitum ius eius vxor. *reg. id noſtrũ. de reg. iu.*

3 Infertur 2. Non habere vim antapochas, quibus filij promittunt ſe non vſuros melioratione, quia cedit in præiudicium vxoris, filiorum, ac deſcendentium, & vxor habet ius acquiſitum, quia contemplatione illius meliorationis nupſit, & maiorem tradidit dotem. Pro eadem quoque ratione non poteſt vir renunciare maioratui in fauorem ſucceſſoris ob præiudiciũ quod ſequitur vxori in dimidio lucrorum. *Tell. Aluar. Padil. Meres.* Valida tamen erit prædicta remiſſio, ſeu liberatio, quando agitur tãtum de præiudicio meliorati, nam quilibet rei ſuæ eſt moderator, & arbiter. *l. in re mandata. C. mandati.* Vnde ſoluto matrimonio abſq; filijs, tenetur, qui antapocham fecit, ſtare promiſſis.

2. Concl. Vxor non poteſt pati diminutionem in arris ſibi promiſſis propter prædictas remiſſiones, ſeu liberationes, vnde hæ quamuis fictæ donationes, & dotationes cõputantur, ſunt in arris. *Angul.*

3. Concl. R cipiens fictè patrimonium, vt ad Ordines promoueatur, data antapocha, aut fide, illud reddendi, tenetur patrimonium reſtituere, cum promotus fuerit; quãuis enim fictè donans inique egiſſet, & mereatur amittere rem donatam, tamen hoc requirit ſententiã Iudicis, cum ſit in pœnã. *Cord. Lud. Lop.* Sic autem accipiens patrimonium eſt ſuſpenſus, quia ſine patrimonio ordinatur. *Nau. Rodr. Ledeſ. Maiol. Pedraz. Met. Bolgaſ.* Contrarium tenent alij, videlicet recipientem patrimonium fictè nec teneri, nec poſſe tuta conſcientia illud reſtituere, niſi obtento prius Eccleſiaſtico beneficio, vel acquiſito, vnde viuat. *per Trid. ſeſſ. 21. c. 2. de reform. Zanzelin. Imol.*

Bart. Alber. Corſet. Card. Nau. Dec. Felin. Tiraq. Rolan. Menoch. Mand. Brund. Ang. Silu. Arm. Nau. Flam. Mol. Rodr. Henriq.

DISPVT. XXXIII.

An in foro conſcientia valida ſit promiſſio arrarum, vltra decimam bonorum partem.

RESpondeo negatiuè, videlicet exceſſum ararum vltra decimam partem bonorum viri, & exceſſum ſponſalitiæ largitatis vltra octauam dotis partem, non valere in foro conſcientiæ vnde reſtituendus eſt ante Iudicis ſententiam.

DISPVT. XXXIV.

An donatio arrarum vltra decimam firmetur iuramento.

PRima Concl. Quamuis probabile ſit donationem arrarum vltra decimam firmari iuramento, *vt docet Segur. Caſtill. Per. Gom. Aria. Minc. P. Mol. & alij.* tamen probabilius eſt non firmari, quia lex prohibens arras vltra decimã eſt in fauorem conſanguineorum, ſed in præiudicium tertij non firmatur contractus per iuramentum *c. quamuis pactum. de pact. in 6. & c. cum contingat de iur. iur.* ergo, &c. *Montal. Suar. Cou. Padil. Baez. Alex. Villal. Matt. Azeb. Valoſc. Gutt. Rodr.* Vnde huiuſmodi iuramentũ non indiget relaxatione, quia non poteſt ſeruari abſque peccato, cum ſit in præiudicium tertij. *Matt.*

2. Concl. Si ſponſalitia largitas donetur, aut promittatur vltra octauam dotis partem, firmatur iuramento, quia lex Caſtellæ irritans hanc donationem non eſt in fauorem conſanguineorum, ſed in fauorem ſponſi donantis, quia nullũ ius habent conſanguinei ad repetendum exceſſum ſponſalitiæ largitatis *Gutt.*

DISPVT. XXXV.

An ſoluto matrimonio incumbat vxori, & eius hæredibus probare arras promiſſas non excedere decimam.

PRima Concl. Certum eſt apud omnes Doctores, nec vxorem, nec eius hæredes, teneri probare arras non excedere decimam bonorum mariti, quando vxor, vel eius hæredes arras iam poſſident, vel quando adſunt aliquæ coniecturæ, & præſumptiones, quibus Iudices quodammodo ſuadent arras non excedere decimas. *Gutt. Cou. Matt.*

2. Concl. Quamuis probabile ſit, dum vxor, aut eius hæredes petunt arras promiſſas teneri probare eas non excedere decimam, *vt vult Azeb. & Merſ.* probabilius tamen eſt ad hoc non teneri, quia mulier iuxta promiſsionem ſibi factam arras petit. Contrarius ergo debet excipere, & probare arrarũ exceſſum. *Baez. Gutt. Matt. Aiora*

DISP.

DISPVT. XXXVI.

An arræ extrahendæ ſint de ea parte, de qua poteſt maritus in præiudicium filiorum prioris matrimonij diſponere, ſeu in præiudicium aſcendentium donare.

QVæſtio hęc ex illa pendet an donatio remuneratoria de toto hæreditatis cumulo extrahatur, minuatq; legitimas aſcendentium, & deſcendentium. Pro cuius ſolutione duplex eſt opinio, & vtra que probabilis. Prima opinio eſt affirmatiua, extrahendam ſcilicet eſſe rem donatam de toto hæreditatis aceruo tanquam æs alienum, & per conſequens minuere legitimam aſcendentium, & deſcendentium. *Lup. Caſtill. Ar. Nau. Azeb. Gom. P. Mol. Lud. Lop. Rod. Veg.* Ex quo inferunt poſſe parentes cũ viuunt expendere quidquid voluerint in opera pia, licet quintum excedat bonorum, quia ſolæ donationes gratioſæ vltra quintam in præiudicium filiorum prohibẽtur per legem Caſtellæ: Atqui eleemoſina non eſt donatio gratioſa, ſed fit in remunerationem beneficiorum à Deo acceptorum, ergo, &c. Imò tempore mortis poſſ (*aiunt*) parentes vltra quintam bonorũ partem, ſaltẽ in foro conſcientiæ, legare ad quęcumq; pia opera, dũ modo neceſſaria pro filijs ſuperſint alimenta. *Veg. Lop.* Nihilominus ſit

1. Concl. Donatio remuneratoria qñ non eſt debita lege iuſtitiæ non minuit legitimã aſcendentiũ, & deſcendentiũ, ſed extrahitur de ea parte, de qua libere poteſt donans diſponere. *Fulg. Iaſ. Paul. Aim. Segur. Cou. Greg. Lop. Tell. Mereſ. Perez. Baeza, Matt. Azeb. Gutt. Garz. Angul. Salz. Diaz.* Hinc

Infert. 1. Donationes factas filijs per parentes computandas eſſe in tertia, & quinta bonorũ parentum portione, in qua ab ipſis meliorari poſſunt. Ea ẽ dic de donationibus remuneratorijs factis per parentes filijs, qñ obſequia non ſunt talia, ob quæ poſſet pater in iudicio conueniri, quia ſunt ſpõtaneæ, liberales, & gratioſæ Donationes. *Cou. Gutt. Salz.*

Infert. 2. Non poſſe parentes in præiudicium deſcendentium vltra quintã bonorũ partem expendere, etiam in opera pia, & eleemoſinas. *Gutt. Suar.* Secus dicendum, qñ exceſſus eſſet paruus conſiderata donantis opulentia, & modicum filijs inferret præiudicium tale legatum *Baez. Azeb. Gutt.*

2. Concl. Donationes non immodicas prudenter factas pro modo ſubſtantiæ, & qualitate perſonę non tenentur parentes computare in quinta bonorũ parte, quia pertinẽt ad ſumptus ordinarios, & ad bonorum adminiſtrationem, & ita interpretatur praxis, quapropter eleemoſinæ quotidianæ factæ à parentibus non ſunt computandæ. *Angul. Gutt. & alij.*

3. Concl. Arræ promiſſæ per virum habentẽ filios ex prima vxo-

re non ſunt extrahendæ ex toto hæreditatis corpore, ſed ex ea tantũ parte, de qua poteſt vir in præiudicium aſcendentium, & deſcendẽtium diſponere, promiſſio enim arrarum, quamuis remuneratoria ſit, non debetur ex iuſtitia, ſed eſt liberalis, ac gratioſa. Donationes verò quæ non debentur ex iuſtitia extrahuntur de quinto, vel de tertio bonorum, *vt dictum eſt Concluſione prima. Tell. Suar. Couar. Spin. Azeb. Matt. P. Mol. Gutt. Barboſ. Ceruan. & alij.*

4. Concluſ. Si tempore quo vir promiſit arras filios non habebat, quamuis poſtea filij naſcantur, non extrahendæ ſunt arræ de quinto bonorum, ſed extrahi debent ex toto hæreditatis corpore, poteſtq; pater, eis non obſtantibus, tam in vita, quàm in morte de integro quinto diſponere, quia donatio remuneratoria, qualis eſt arra, non reuocatur per natiuitatem filiorũ. *Tiraq. Spin. Diaz. Lop. Villal. Mol. Merez. Gutt.* Contra *Azeb.* Hinc

Infertur 3. Sponſalitiam largitatem extrahendam eſſe de ea parte, de qua poteſt vir libere diſponere, v. g. in Regno Caſtellæ de quinta ſi filios habeat ex priori matrimonio, vel ſi ſolos aſcendentes de tertio; ſi verò hæredes non habet tempore promiſſionis, extrahenda eſt ſponſalitia largitas ex toto hæreditatis corpore.

Infertur 4. Quod ſi ſponſalitia largitas excedit quintum, tertiumque bonorum in præiudicium legitimæ aſcendentium, & deſcendentium, non confirmatur iuramento in hoc exceſſu quinti vel tertij; & hoc ſiue excedat, ſiue non excedat octauam dotis partem, ratio, quia eſt in præiudiciũ tertij. *Spin. Gutt.*

DISPVT. XXXVII.

An vir, cui dos integrè non ſoluitur, teneatur ad arras integrè ſoluendas.

RESpondeo negatiuè, quapropter ſi maritus intuitu amplæ dotis ſibi promiſſæ magnas promiſit arras, poteſt dote ſibi non ſoluta, arras non ſoluere: quod ſi integra ei dos non ſoluitur, poteſt pro rata dotis non ſolutæ ratam arrarum non ſoluere, quia non implenti implendum non eſt. *l. quæro. ff. locati. Valaſc. Gam. Roland. Molin. Suar. Batz. Azebedo.*

Limitatur primo Reſponſio quãdo matrimonium fuit factum ſub ſpe, & fide dotis certo tempore ſoluendæ, & antequam tempus ſolutionis adueniat, ſolutum eſt matrimonium, in quo caſu tenetur vir arras ſoluere, non obſtante quod dos ſoluta non ſit. *[illegible] Gaid. Neuiz. Sic. Bertrand. [illegible] Roland. Valaſc. Batz. Mol.*

Limitatur 2. Quando vir partem dotis [illegible], tunc enim tenetur integras arras ſoluere, quia [illegible] quaſi [illegible] habetur. *Mol. [illegible]*

DISPVT. XXXVIII.

An pupillus, vel minor poſſit abſque tutoris, vel curatoris authoritate, iudiciſque decreto arras conſtituere.

Præmitto 1. quod pubes dicitur maſculus poſt quatuordecim, & fœmina poſt duodecim annos completos. Minor dicitur maſculus a decimo quarto anno vſque ad 25. & fœmina a duodecimo vſque ad vigeſimum quintum completos *l. 1. C. ſi minorum*. Proximus pubertati dicitur maſculus poſt decimum annum, & ſex menſes, fœmina vero poſt nouem annos cum dimidio. Et ante hanc ætatem tam maſculus, quam fœmina dicuntur proximi infantiæ *Inſtit. de inutil. ſtipul.* Tandem doli capax dicitur maſculus, & fœmina quando pubertati ſunt proximi *Duenn.*

Præmitto 2. duplicem eſſe obligationem, alteram naturalem, ciuilem alteram. Naturalis eſt in duplici differentia, altera obligans in foro conſcientiæ, altera obligans ſolo honeſtatis debito, *vt late dictum eſt lib.* 1. *diſp.* 7. ſit nunc

1. Concl. Minor habens curatorem, & de eius licentia contrahens obligatur naturaliter, & ciuiliter, ſed poteſt, quando læſus eſt, beneficium reſtitutionis implorare *l. ſi curatore C. de in integr. reſtit. Bart. Alber. Cynus Odofr. Bal. Salic. Ang. Greg. Lop. Gom. Matt. Gutt. Mol.* At ſi abſque eius licentia contrahat, non obligatur ciuiliter niſi tantum in eo, in quo factus eſt ditior *l. finali C. de emptore Salic. & alij*.

Limit. 1. Concl. quod non procedat in alienatione rerum immobilium, vel mobilium, quæ ſeruando conſeruari poſſunt, in qua non ſatis eſt curatoris, ſed iudicis quoque requiritur authoritas *l. lex, quæ tutores C. de admin. tutor.* & hoc habet etiam locum in pupillo puberi non habente curatorem: hic enim licet poſſit obligari ciuiliter, & naturaliter, non tamen poteſt abſque iudicis decreto prædicta bona alienare *l. non ſolum C. de prædijs minorum Fab. Ang. Alber. Minc. Caldas, Mol.*

Limit. 2. non procedere quando contractus eſt in fauorem pupilli, vel minoris, tunc enim abſque curatoris authoritate valet *Inſtit. de author. tutor. & l. contra iuris de pact.* ratio, ne quod in fauorem pupillorus eſt introductum redundet in eorũ damnum. Quapropter in optione minoris eſt cum authoritate tutoris, & iudicis velit ne ſtare contractui, an illum reſcindere: debet tamen in reſciſſione reſtituere pretium, in quo factus eſt ditior *Mol. Sarmien.* Tenetur quoque minor pubertati proximus reſtituere quæ eius dolo res perijt, quamuis ditior factus non ſit *l. pupillus de author. tut. & l. 1. ff. depoſiti.*

2. Concl. Pupillus authoritate

tutoris contrahens obligatur ciuiliter, & naturaliter *l. impuberes de author. tuto. l. 1. de action. & oblig. Bart. Salic. Ang. Gom. Dec. P. Mol.* dummodo ſit pubertati proximus, alioquin non obligabitur defectu conſenſus, ideoque a ſolo tutore celebrandus eſt contractus *Salic, Alberin. Ang. Dec. & alij.* Quod ſi infans ex contractu per tutorem celebrato ditior factus ſit, tenetur æquitate quadam naturali, non autem actione ex contractu *l. nam hoc de condit. indeb. Bar. Ang. Alber. Greg. Lop. Mol.*

3. Concl. quamuis minor authoritate tutoris, aut iudicis contrahat, ſi tamen læſus eſt, poteſt reſtitutionẽ petere *l. 1. & 2. C. ſi tutor interuenerit Gutt. Mol. & alij.* quia authoritas curatoris, & iudicis decretum faciunt actum validum in iure non autem beneficium reſtitutionis excludunt. Læſus vero dicitur minor quando facit actum, ex quo nulla ſibi vtilitas ſequi poteſt, ſed damnum *Sarmien.*

4. Concl. ſi minor pubes factus iuret contractum onerofum, vel lucratiuum, firmatur iuramento huiuſmodi contractus, & valet in vtroque foro, nec ei competit amplius reſtitutio, quia iuramentum ſupplet defectum ætatis *authentica ſacramenta puberum, C. ſi aduerſus vendit. Gom. Seraph.*

Ampl. 1. etiam ſi iuramentum ſit ante, aut poſt celebratum contractum *Gom.*

Ampl. 2. ſiue per ſe, ſiue per procuratorem cum ſpeciali mandato ad iurandum, iuraſſet minor, *Gom. Greg. Lop.*

Ampl. 3. etiam ſi minor curatorem habens abſque eius authoritate contrahat *Gom. Mol. Gutt.*

Ampl. 4. etiam in alienatione rerum immobilium abſque iudicis decreto, & curatoris authoritate *auth. ſacramenta puber. eo. Bar. Iaſ. Gom. Gutt. Riminal. Seraph. Azeb.* An autem poſſit pupillus habita relaxatione iuramenti petere reſtitutionem quando enormiter, vel enormiſſime eſt læſus? conſule *Cou. Gutt. Matt. Caldas.*

5. Concl. Non ſatis eſt iurantem eſſe pubertati proximum ad hoc vt eius contractus iuramento firmetur vt voluit *Bart. Paul. Salic. Iaſ. Corneus, Abb. Ne. Dec. Hoſt. Imo. Seraph. Greg. Lop. Gutt. Caldas, & alij* quorũ opinio eſt ſatis probabilis, ſed deſideratur completa pubertas, ante quam facillime decipi quis poteſt in contrahendo *Odofred. Cin. Bal. Alber. Corneus, Alex. Alciat. Cou. Gom. Menoch. Grat.* Imo poteſt pater, aut tutor iuramentum hoc irritare, quia cum non confirmet contractum, non acquiritur per illud ius tertio, ſed ſolum vinculum religionis ex eo oritur *Lud. Lop.* & hoc verum eſt etiam ſi contrahat in peculio Caſtrenſi, vel quaſi, poteſt enim ſemper tutor, aut pater huiuſmodi iuramenta irritare *P. Mol.*

6. Concl. Quamuis ſatis probabile ſit minorem abſque authoritate curatoris, & pupillum abſque

autho-

authoritate tutoris contrahentes non obligari naturaliter *ideſt in foro conſcientiæ* communior tamen, ac probabilior opinio eſt eos obligari naturaliter ex contractu, quia obligatio naturalis oritur ex conſenſu, At pupillus, & minor non carent conſenſu *§. pupillus inſtit. de inutil. ſtipulat.* ergo

Limit. 1. qñ pupillus eſt infans, aut infantiæ proximus, quia deficit ei plena intelligentia ad perfectum conſenſum præſtandum, non obſtante quod malitia ſuppleret ætatem *quidquid dicat Ang.*

Limit. 2. qñ pupillus contrahit cum ipſo tutore, tunc enim non obligatur naturaliter *l. non licet C. de contrah. empt. Bart. Alber. Paul. Ang. Bertach. Salic. P. Mol. Corra.* in tribus tantum caſibus tenetur pupillus ad contractum cum tutore celebratum. Primo qñ per aliũ tutorem eum celebrauit. Secundo qñ factus eſt locupletior, in quo caſu tenetur non ſolum naturaliter, ſed etiam ciuiliter, Tertio qñ dolum commiſit, v. g. ſi dolo rem alienauit, vel conſumpſit *Mol. & alij.*

Limit. 3. qñ promiſſio facta eſt de rebus, quarum alienatio eſt interdicta minori abſque iudicis decreto, vt ſunt mobilia, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, & immobilia; quo caſu neque naturaliter obligatur, etiamſi cum authoritate curatoris contrahat *vt dictum eſt ſupra.*

Limit. 4. qñ iudex interdixit pupillo adminiſtrationem. Exemplo prodigi, cui datus eſt curator, qui neque etiam naturaliter obligatur.

Limit. 5. In Regno Caſtellæ qñ minor ſub tutore conſtitutus ſine licentia eiuſdem, aut quando filiusfamilias abſque patris licentia contraherent pecunia credita, in quo caſu neque etiam eorum fideiuſſores tenentur *Perez. Matt. Mol.* Nec talis contractus firmatur iuramento *Azeb. Guit. & alij* Ex iam dictis

Infertur 1. qñ minor eſt pubes, & curatorem non habet, non teneri lucrantem ab eo ei reſtituere niſi poſt iudicis ſententiam, v. d. quando minor peteret reſtitutionem, & iudex ad eius inſtantiã cogeret lucrãtẽ ad reſtituẽdũ. ratio, q. pubes carẽs curatore obligatur ciuiliter, & naturaliter *Angl. Alcoz. Rodr.* Quapropter non eſt ſimpliciter verũ quod communiter dicitur *a D. Tho. Sot. Med. D. Ant. Caſtro, Ban. Arag. Alcoz. Ludi. Lop. Rod. Sil. Cou. Sarm. Azeb. & alijs* lucrantem ſcilicet in ludo a minori teneri lucrum reſtituere; ſed eſſe verum cum limitatione a nobis iam facta. Si vero minor curatorem nõ habens ſit impubes, pubertati tamen proximus, eadem dicimus, quia hic obligatur naturaliter *vt dictum eſt Concl. 6.* At retẽta altera opinione ſatis probabili *hunc ſcilicet pupillum non obligari naturaliter* dicendum eſt lucrantem teneri reſtituere, & minorem non teneri ſoluere pecuniam in ludo amiſſam.

Infertur 2. Quod ſi minor iurauit ſe ſoluturum, aut non petiturũ amiſſa in ludo, tenetur ſoluere, aut

non repetere implorando beneficium reſtitutionis, niſi in ijs tantum caſibus, in quibus poteſt reſtitui maior ſiue curatorem habeat, ſiue non, quia iuramentum ſupplet defectum minoritatis. Impubes autē, etiam ſi pubertati ſit proximus, poteſt petere relaxationem iuramenti, qua habita, poteſt reſtitui, dummodo abſque tutoris authoritate iurauerit.

Infert. 3. non eſſe ſimpliciter verum, quod aſſerunt cōmuniter Doctores (habentem ſcilicet rē a minori ſine tutoris authoritate, quouis titulo eam habeat, teneri reſtituere. Ratio eſt, quia cum pupillus obligari poſſit naturaliter, non tenetur ab eo accipiens niſi poſt iudicis ſententiam reſtituere, contractus enim in foro conſcientię valet vſque dum per beneficium reſtitutionis reſcindatur. Secus vero quando minor alienaret rem immobilē abſque iudicis decreto, quia tunc cōtractus eſt ipſo iure nullus, ideoque per eum nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur pupillus.

Infertur 4. Minorem non poſſe compenſare occulte ea lucra amiſſa, quæ per beneficium reſtitutionis poteſt repetere, non obſtante quod non poſſit reſtitui niſi faciendo magnas expenſas. poſſet tamen quando lucrans teneretur in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam ea reſtituere. Contrarium tenet *Cord. & Lud. Lop.*

Infertur 5. Quamuis ſit valde probabile minorem teneri ſoluere rem promiſſam, nec poſſe eam ſibi retinere in ijs caſibus, in quibus poteſt vti beneficio reſtitutionis: verius tamen eſt poſſe tuta conſciētia non ſoluere, nec ſtare contractui, quia lex humana præſtat authoritatem ad retinendum. Secundo quia, cui competit actio competit etiam exceptio, & retentio *regula qui ad agendum de reg. iur. in 6.* & hoc non ſolum procedit in actione perpetua, ſed etiam in temporali, idelt qn̄ ius concedit taxatum tempus ad repetendum, quo tranſacto, poteſt adhuc qui rem promiſſam non ſoluit, eam ſibi retinere *l. licet C. de except. Specul. Bertach.*

7. Concl. Si bona ſunt immobilia, vel mobilia, quæ ſeruari poſsūt, requiritur iudicis decretum ad hoc vt valeat promiſſio arrarum per minorem facta *Cald. Greg. Lop. Gom. Azeb. Matt. Barbo.* Si vero abſque eo illa bona donaret minor ſub nomine arrarum, ratificatur donatio quinquennio poſtquam compleuit vigintiquinque annos *l. ſi quando C. ſi maior factus Gom. Matt. Azeb.* At ſi bona ſint mobilia ſimpliciter, v.g. pecunia, non requiritur iudicis decretum ad eorum alienationem, neceſſaria tamen erit curatoris authoritas, ſi curatorem habeat minor *Suar. Matt. Azeb. Barb. Gom.* ſine qua non obligatur ciuiliter, ſed naturaliter tātum qui arras promiſit.

8. Concl. Si minor moderate arras dedit, non poteſt reſtitui, quia fecit quod feciſſet quilibet maior, ac prudens *l. non videtur C. de in integr.*

tegr. reſt. quod iudicandum prudentis relinquitur arbitrio *Suar.* & quę de arris diximus, eadem de ſponſalitia largitate dicas neceſſe eſt.

Tandem ſi arrarum, aut ſponſalitiæ largitatis promiſſio firmetur iuramento, valebit vtique contractus, licet ſit de re immobili, ſine curatoris licentia, & abſque iudicis decreto, quia iuramentum ſupplet defectum ætatis, nec poteſt vti minor reſtitutionis beneficio, niſi caſu, quo tale beneficium maiori competeret *Azeb.*

DISPVT. XXXIX.

An filius familias poſſit, patre inconſulto, arras promittere.

PRima Concl. Filius familias factus iam pubes poteſt, inconſulto patre, contrahere, obligariq; ciuiliter, & naturaliter non ſecus ac ſi pater familias eſſet *l. tam ex cōtractibus de iudicijs, & l. filius fam. de action. & oblig.* etiam ſi contractus eſſet circa bona Caſtrenſia, vel quaſi Caſtrenſia *P. Mol.* Si autem pubertati proximus ſit, obligatur tantum naturaliter.

Limit. Concl. In mutuo, & voto in quibus filius familias non obligatur abſque patris authoritate licet ſit pubes *Cou. Padil. Matt.* Item in contractu pecunia credita celebrato. Hinc

Infertur 1. Non poſſe patrem reuocare contractum, per quem filius ſe obligauit ad inſeruiendum Domino ad certum tempus *Alber. Zaſius Iaſ. Padil. Gutt.*

Infert. 2. Non poſſe patrem cōpellere filium familias puberem vt ſibi miniſtret, Cōtra *Ang. Boer. Padil.* quia filius tenetur patri ad opera obſequialia tantum, non vero ad induſtrialia *l. penul. de obſequijs Bal. Paul. Iaſ. Corraſ. Gutt. Padil.* tenetur vero quando eius pater eſt inops, & ſic non poteſt filius religionem ingredi ſi eius parentes nimis egeant, ipſeque in ſeculo remanens ſua induſtria eis ſubuenire poſſit.

Infertur 3. Si filius familias nolit alimentari a patre, velitque honeſtum vitæ genus eligere, nō poſſe a patre non egente eum impediri, quod ſi eum pater impediat, peccat. M. quando iuſta non adeſt cauſa *Pinel. & alij* vnde pater non poteſt impedire filium ad Indos proficiſcentem.

2. Concl. Quamuis proprietarius inuito vſufructuario proprietatem vendere poſſit *l. 2. C. de vſufructu* filius tamen familias patre inuito, vendere, alienare, aut obligare bonorum aduentitiorum proprietatē nequaquam poteſt *l. fin. C. de bonis quæ liberi Gom. Cald. vterque Mol. Ceruant. & alij* quod ius commune non eſt correctum per ius Caſtellę, ſed quò ad tertiam bonorum aduentitiorum partem ſeruandum eſt.

3. Concl. Non ſolum votum a filio emiſſum ante vigeſimum quintum annū circa ea aduentitia, quorum pater habet vſumfructum, poteſt

teſt hic irritare qſi reale eſt, ſed etiam in quacumq; ætate illud emiſerit, quia per longam ætatem non eximitur filius a patria poteſtate, nec eo inconſulto, poteſt ijs vti, aut de eis diſponere *vt dictum eſt. Tab. Candel.*

4. Concl. Poteſt filius familias arras promittere inconſulto patre, quia poteſt eo inconſulto quemlibet contractum facere, modus autem, qualitas, & quantitas arrarum computanda ſunt eo quo ſupra diximus modo, poteſt etiam & ſponſalitiam promittere largitatem.

DISPVT. XXXX.

An vidua poſſit filijs ſuperſtitibus, vel aſcendentibus ad eius libitum de arris diſponere?

Concluſio Poteſt mater quæ ſecundo non nupſit quamcumq; ex deſcendentibus meliorare in tertia, & quinta arrarum, quapropter melioratio generalis bonorum includit arras, poteſt quoque, & extraneo quintam, ſi velit, legare. At ſi ſolos aſcendentes habet, non poteſt de omnibus arris diſponere, ſed tantum ex tertio in Regno Caſtellæ *l. 1. tit. 8. recop.*

(†)

DISPVT. VLTIMA.

An ſecundo nubens poſſit diſponere de arris primi matrimonij viuentibus filijs primi mariti.

Prima Concl. Vxor aliquid a marito ſiue per donationem, ſiue per teſtamentum accipiens, tenetur id reſeruare filijs prioris matrimonij quando ad ſecundas auolat nuptias *l. fœmina de ſecund. nupt.* vnde ſtatim amittit dominium eius relicti, & ſolum ſibi remanet vſuſfructus, bona vero relicta ſunt æqualiter inter filios partienda, nec meliorare poteſt alterum eius mater.

Limit. Concl. In bonis tantum ipſius mariti defuncti, quæ vxori relicta fuerunt per titulum lucratiuum: nam ſi quæ habuit a marito bona aliena, aut titulo oneroſo, poteſt de eis cuilibet libere diſponere, quia ſunt plene ſua quo ad dominium, & vſumfructum *l. fœmina eo.* & hoc locum habet in vtroque foro, non enim fuit per ius Canonicum correctum *Rip. Dec. Guid. Valeſc. Cou. Cuc. Matt. Mol. & alij.*

2. Concl. Quamuis probabile ſatis ſit non teneri matrē ſeruare arras filijs primi matrimonij, ſed de illis poſſe diſponere, quia accepit eas titulo oneroſo; probabilius tamen eſt, & communiter defenditur a Doctoribus teneri eas ſeruare, filijſque æqualiter eſſe arras diui-

dendas

dendas non ſolum ab inteſtato, ſed etiam ex teſtamento, quia donatio arrarum eſt voluntaria, ideoque habetur titulo lucratiuo *Lup. Suar. Villaſ. Mol. Gutt. Azeb. Aiora Angul. Gom. Matt.*

3. Concl. Sponſalitia largitas a primo marito accepta debet filijs prioris matrimonij ſeruari a matre ad ſecundas tranſeunte nuptias, quia eſt vera donatio viri in vxorem *Gom. Matt. Mol.*

Finis Primi Tomi.

Digitized by Google

COMPENDIVM TOTIVS TRACTATVS DE MATRIMONIO.

Tomus Secundus.

LIBER SEPTIMVS DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

DISPVT. I.

An poſſit Pontifex impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere.

PRima Concl. Poteſt Eccleſia impedimēta, quæ matrimonium dirimunt, ſtatuere, ita vt ſi cum aliquo illorum contrahatur matrimonium ſit inane, ac nullum. Hæc Cōcluſio eſt de fide *ex Trid. ſeſſ. 24. can. 3. & 4.* nec per hoc variat materiam, & formam ſacramentorum, ſed irritat contractum humanum. Iuſta autem requiritur cauſſa in Pontifice ad huiuſmodi ſtatuenda impedimenta.

2. Concl. Pontifex tamquam Dominus temporalis aliquorū infidelium, non autem tamquam Eccleſiaſticus princeps poteſt eis impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere; eadem enim quilibet infidelis princeps cum ſuis poteſt ſubditis. Secus vero qñ ij ſunt extra ſuam iuriſditionem, & territorium non obſtante quod ſint ſub poteſtate alicuius Chriſtiani principis, quia ſuper illos Papa nec temporalem, nec ſpiritualem habet iuriſditionem.

3. Concl. Qui iniuſte, & abſque cauſſa prohibetur a Papa ne contrahat, non peccat. M. contrahendo, nec facit irritum, & nullum, ſed validum ac firmum matrimonium cum hoc ſit vinculum Naturæ *Hoſt. Henric. Nevo.* Vndè infertur non eſſe liberum Pontifici plures conſanguinitatis gradus ſtatuere, niſi noua ſuperueniat cauſſa, eaque iuſta.

4. Concl. Poteſt Papa in alicuius grauis delicti pœnam aliquos perpetuò prohibere ne contrahant ſic reddidit Vrbanus V. inhabiles Bernabonem, & Dominum Mediolanenſem, eiuſque liberos. Et a fortiori *contra Nav.* poteſt aliquem prohibere ne cum certa contrahat perſona ratione magnæ diſparitatis,

tis, vel ob timorem grauium diſcordiarum, & cum hac prohibitione contractum matrimonium eſt nullum.

5. Concl. De iure diuino, & naturali poteſt etiam Epiſcopus impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere in ſua Diœceſi, ſed ex conſuetudine id hodie reſeruatum eſt Papæ, & nulli inferiori Prælato licet *Vict. Ledeſ. Abb. Alex. Nec. Con.*

DISPVT. II.

An ſi contrahatur matrimonium ſtante Pontificis prohibitione, ſit eo ipſo nullum.

PRima Concl. Si Papa ex iuſta cauſa nominatim aliquas perſonas prohibeat cum decreto irritanti ne ſponſalia contrahant *quãuis illud generale ſit* huiuſmodi nihilhominus ſponſalia nulla ſunt. Si vero per ſimplicem prohibitionem id faciat, non ſunt irrita, peccant tamen M. contra iuſtum Pontificis præceptum ſic contrahentes.

2. Concl. Si Papa prohibeat matrimoniũ inter aliquas certas perſonas abſque decreto irritanti, & cauſa prohibitionis eſt perpetua, tunc ſponſalia inita ſunt nulla, quia cadunt ſuper rem illicitam, quæ permitti non poteſt. Si vero prohibitio eſt temporalis, & ſponſalia non diriguntur ad contrahendum tempore inhabili, quo durat prohibitio, tũc erunt valida, quia promiſſio eſt licita. Matrimonium autem cum hac prohibitione contractum eſt validum cum talis prohibitio impediat tantum contrahendum, non autem dirimat contractum.

3. Concl. Sponſalia inita contra Epiſcopi, aut parochi prohibitionem ſunt valida, quia tales Inferiores non poſſunt ſtatuere impedimẽta perpetua. Secus quando promitterent contrahere tempore prohibitionis, quia tunc promiſſio cadit ſuper re illicita, & peccaminoſa.

4. Concl. Si cauſa, ob quam ſpecifice irritatur matrimonium eſt perpetua, matrimonium, ſi contrahatur, erit nullum; ſi vero eſt temporalis, tunc ſeparandum eſt ad tẽpus vſque dum cauſa durat, v. g. ſi ob pendentem litem fuit interdictum matrimonium, ea expedita, coniungendi ſunt contrahentes, quia matrimonium fuit a principio validum. Et hoc procedit non ſolum in conſtitutione, ſed etiam in mandato Pontificis, eo viuente, non obſtante quod hoc non ſit perpetuum, ſicuti eſt conſtitutio.

5. Concl. Iuſta præcedente Papæ, aut Epiſcopi prohibitione, qui cõtrahunt, in pœnam, arbitrio iudicis, vel ad menſem ſeparandi ſunt *c. r. de matr. contr. contra inter. Eccl.* niſi incontinentiæ adeſſet periculum: tunc enim alia eis iniungenda eſt pœna. Quod ſi alteri tantum erant interdictæ nuptiæ, huic ſolum per menſem debiti petitio interdi-

te[...]cenda eſt, reddere autem in-f[...] hac tempus tenebitur petenti *loquimur tantum quando matrimoni-um non obſtante prohibitione, eſt va lidum.*

6. Concl. Lite, aut appellatione pendente ſuper valore prioris matrimonij, ſi ad ſecunda tranſeat vota alter coniux, ſeparandus eſt ab vſu poſterioris matrimonii, quia poſſeſſio ſtat in fauorem prioris *c. tua fraternitas de ſponſa duorum & c. cum in apoſtolica de ſponſ.*

DISPVT. III.

An Princeps ſecularis poſſit impedimenta dirimentia ſuis ſubditis ſtatuere.

PRima Concl. Poteſt Princeps ſecularis fidelis ex poteſtatis ſuæ plenitudine leges condere matrimonium dirimẽtes ſubditis ſuis fidelibus, iuſta exiſtente cauſſa: hoc autem hodie ab Eccleſia eſt illis interdictum, quia matrimonium vltra naturalẽ contractum habet etiã rationem ſacramenti, quæ ratio eſt ſuperioris ordinis, & ad Pontificẽ ſpectat, ſicuti, & omnes cauſſæ matrimoniales. quapropter ſi id præciperet ſubditis infidelibus, non poſſet Papa id illi prohibere, cum tale matrimonium non ſit ſacramentum, & per conſequens contrahentes infideles cum tali impedimento facerent nullum matrimonium.

2. Concl. Poſſunt Principes infideles ſuis ſubditis impedimenta dirimentia matrimonium ſtatuere, v.g. ne infideles diuerſæ ſectę ſimul contrahant, ne clandeſtine, ne abſque certa publica ſolemnitate, &c. quia ex natura ſuæ poteſtatis id habent, nec ab Eccleſia poteſt illis adimi: vnde qui infideles ita impediti contraxerunt, ſi ad fidem veniunt, iterum contrahere debent, ſi in eo matrimonio perſiſtere velint. Si vero dubitatur an lex infidelis principis fuerit irritans, an tãtum prohibens matrimonium, conſulenda erit regionis conſuetudo an ſimilia matrimonia apud eos reputentur nulla: alioquin ponderanda ſunt verba conſtitutionis, aut pręcepti eorum principis. Hæbreorũ vero Synagoga impedimentum irritans ſtatuere non poteſt Iudæis, quia nec libera eſt, nec principẽ habet, & impedimenta, quæ ſunt in 18. *Leu.* hodie non ligant Iudæos, quia poſt Chriſti paſſionem expirarunt.

3. Concl. Fideles degentes ſub iuriſditione principum infidelium tenentur obſeruare impedimenta matrimonium dirimentia facta a ſuo principe ob iuſtam cauſam, quibus obſtantibus, ſi contrahant, faciunt nullum matrimonium; quia ratio ſacramenti non impedit poteſtatem in principibus infidelibus.

4. Concl. Infideles ſi cauſam agitent matrimonij *v.g. quia inualidum quia ob ſæuitiam, aut adulterium, eſt ſeparandum, & ſim.* coram princi-

pe ſe-

pe ſeculari debent illam agitare nō coram Eccleſiaſtico iudice, quia matrimonium infidelium eſt contractus merè naturalis, & ſecularis iuriſditionis. Si vero alter ad fidē venerit:tūc ſi accuſator eſt infidelis debet cōuenire fidelem ad forū Eccleſiaſticū, quia actor ſequitur forū rei: Si actor eſt fidelis, coram laico principe *fideli, aut infideli, qualis ille fuerit* debet conuenire coniugem ſuum infidelem. Quod ſi tertia quædam perſona agat contra validitatem matrimonij, tunc cauſa debet verſari coram iudice Eccleſiaſtico ratione alterius coniugis fidelis, quia maius dignum trahit ad ſe minus dignum, & maius dignum eſt matrimonium ex parte fidelis.

5. Concl. Si fideles habentes domicilium in loco infidelium contrahant cum impedimento Eccleſiaſtico dirimente faciunt nullum matrimonium, quia impedimenta ab Eccleſia ſtatuta obligant in foro conſcientiæ ſuos fideles vbique terrarum. Si vero infideles cum impedimento dirimente a ſuo ſeculari principe ſtatuto contrahant extra territorium illius vbi tale impedimentum non ligat, tunc verum eſt matrimonium, quia ſubditi non tenentur ſeruare leges ſui Principis quando ſunt extra illius territorium.

(†)

DISPVT. IIII.

Quid operetur conſuetudo circa impedimenta dirimentia.

PRima Concl. Nulla conſuetudine *etiam ſi ſcandalum comitetur* poteſt introduci vt matrimonium legitime initum diſſoluatur, quia neque ob conſuetudinem, neque ob ſcandalum a iure naturali, & diuino recedendum eſt.

2. Concl. Per conſuetudinem a Pontifice approbatam poſſunt noua impedimenta induci, quæ matrimonium dirimant contractum, & per eādem ſtatuta a iure Canonico poſſunt auferri, v. g. poſsūt filij duorum cōpatrum a matrimonio contrahendo prohiberi, & a contracto ſeparari, & poſsūt aliqui intra quartum gradum contrahere, ſi pontifice approbante, huiuſmodi conſuetudo fuerit introducta. Imo eo inſcio, poteſt cōſuetudo legitime præſcripta, & rationi conſona nouum impedimentum dirimens ſtatuere, dummodo ſit clericorum ſimul, & laicorum, quia laici non poſſunt mutare leges Eccleſiaſticas.

3. Concl. poſteri maiorum conſuetudinē obſeruantes non peccant nec tenentur inueſtigare iuſtitiam conſuetudinis, ſed ſatis eſt eam præſumere. *Dec. Aret. Lup. Con. Duen. Gutt. Burg. Ang. Sil. Tab.*

4. Concl. Ad tempus poteſt inualidari matrimonium ratione cōſuetudinis, & ſeparari, & hoc in pœ-

nam

tutoris contrahens obligatur ciuiliter, & naturaliter. *l. impuberes de author. tuto. l. 1. de action. & oblig. Bart. Salic. Ang. Gom. Dec. P. Mol.* dummodo ſit pubertati proximus, alioquin non obligabitur defectu conſenſus, ideoque a ſolo tutore celebrandus eſt contractus *Salic. Albrin. Ang. Dec. & alij.* Quod ſi is fans ex contractu per tutorem celebrato ditior factus ſit, tenetur ęquitate quadam naturali, non autem actione ex contractu *l. nam hoc de condit. indeb. Bar. Ang. Alber. Greg. Lop. Mol.*

3. Concl. quamuis minor authoritate tutoris, aut iudicis contrahat, ſi tamen læſus eſt, poteſt reſtitutionē petere *l. 1. & 2. C. ſi tutor interuenerit Gutt. Mol. & alij.* quia authoritas curatoris, & iudicis decretum faciunt actum validum in iure non autem beneficium reſtitutionis excludunt. Læſus vero dicitur minor quando facit actum, ex quo nulla ſibi vtilitas ſequi poteſt, ſed damnum *Sarmien.*

4. Concl. ſi minor pubes factus iuret contractum onerosum, vel lucratiuum, firmatur iuramento huiuſmodi contractus, & valet in vtroque foro, nec ei competit amplius reſtitutio, quia iuramentum ſupplet defectum ætatis *authentica ſacramenta impuber. C. ſi aduerſus vendit. Gom. Seraph.*

Ampl. 1. etiam ſi iuramentum ſit ante, aut poſt celebratum contractum *Gom.*

Ampl. 2. ſiue per ſe, ſiue per procuratorem cum ſpeciali mandato ad iurandum, iuraſſet minor. *Gom. Greg. Lop.*

Ampl. 3. etiam ſi minor curatorem habens abſque eius authoritate contrahat *Gom. Mol. Gutt.*

Ampl. 4. etiam in alienatione rerum immobilium abſque iudicis decreto, & curatoris authoritate *auth. ſacramenta puber. eo. Bar. Iaſ. Gom. Gutt. Riminal. Seraph. Azor.* An autem poſſit pupillus habita relaxatione iuramenti petere reſtitutionem quando enormiter, vel enormiſſime eſt læſus? conſule *Cou. Gutt. Matt. Caldas.*

5. Concl. Non ſatis eſt iurantem eſſe pubertati proximum ad hoc vt eius contractus iuramento firmetur *vt voluit Bart. Paul. Salic. Iaſ. Corneus, Abb. Ne. Dec. Hoſt. Imo. Seraph. Greg. Lop. Gutt. Caldas, & alij* quorū opinio eſt ſatis probabilis, ſed deſideratur completa pubertas, ante quam facillime decipi quis poteſt in contrahendo *Odofred. Cin. Bal. Alber. Corneus, Alex. Alciat. Cou. Gom. Menoch. Grat.* Imo poteſt pater, aut tutor iuramentum hoc irritare, quia cum non confirmet contractum, non acquiritur per illud ius tertio, ſed ſolum vinculum religionis ex eo oritur *Lud. Lop.* & hoc verum eſt etiam ſi contrahat in peculio Caſtrenſi, vel quaſi, poteſt enim ſemper tutor, aut pater huiuſmodi iuramenta irritare *P. Mol.*

6. Concl. Quamuis ſatis probabile ſit minorem abſque authoritate curatoris, & pupillum abſque autho-

authoritate tutoris contrahentes non obligari naturaliter *ideſt in foro conſcientia* communior tamen, ac probabilior opinio eſt eos obligari naturaliter ex contractu, quia obligatio naturalis oritur ex conſenſu, At pupillus, & minor non carent conſenſu *§. pupillus inſtit. de inutil. ſtipulat.* ergo

Limit. 1. qñ pupillus eſt infans, aut infantiæ proximus, quia deficit ei plena intelligentia ad perfectum conſenſum præſtandum, non obſtante quod malitia ſuppleret ætatem *quidquid dicat Ang.*

Limit. 2. qñ pupillus contrahit cum ipſo tutore, tunc enim non obligatur naturaliter *l. non licet C. de contrah. empt. Bart. Alber. Paul. Ang. Bertach. Salic. P. Mol. Corra.* in tribus tantum caſibus tenetur pupillus ad contractum cum tutore celebratum. Primo qñ per aliũ tutorem eum celebrauit. Secundo qñ factus eſt locupletior, in quo caſu tenetur non ſolum naturaliter, ſed etiam ciuiliter. Tertio qñ dolum commiſit, v. g. ſi dolo rem alienauit, vel conſumpſit *Mol & alij.*

Limit. 3. qñ promiſſio facta eſt de rebus, quarum alienatio eſt interdicta minori abſque iudicis decreto, vt ſunt mobilia, qua ſeruando ſeruari poſſunt, & immobilia; quo caſu neque naturaliter obligatur, etiamſi cum authoritate curatoris contrahat *vt dictum eſt ſupra.*

Limit. 4. qñ iudex interdixit pupillo adminiſtrationem. Exemplo prodigi, cui datus eſt curator, qui neque etiam naturaliter obligatur.

Limit. 5. In Regno Caſtellæ qñ minor ſub tutore conſtitutus ſine licentia eiuſdem, aut quando filius familias abſque patris licentia contraherent pecunia credita, in quo caſu neque etiam eorum fideiuſſores tenentur *Perez. Matt. Mol.* Nec talis contractus firmatur iuramento *Azeb. Gutt. & alij* Ex iam dictis

Infertur 1. qñ minor eſt pubes, & curatorem non habet, non teneri lucrantem ab eo ei reſtituere niſi poſt iudicis ſententiam, v. d. quando minor peteret reſtitutionem, & iudex ad eius inſtantiã cogeret lucrãtẽ ad reſtituẽdũ. ratio, q. pubes carẽs curatore obligatur ciuiliter, & naturaliter *Angl. Alcoz. Rodr.* Quapropter non eſt ſimpliciter verũ q. communiter dicitur *a D. Tho. Sot. Met. D. Ant. Caſtro, Ban. Arag. Alcoz. Lud. Lop. Rod. Sil. Cou. Sarm. Azeb. & alijs* lucrantem ſcilicet in ludo a minori teneri lucrum reſtituere; ſed eſſe verum cum limitatione a nobis iam facta. Si vero minor curatorem nõ habens ſit impubes, at pubertati tamen proximus, eadem dicimus, quia hic obligatur naturaliter *vt dictum eſt Cõcl. 6.* At retẽta altera opinione ſatis probabili *hunc ſcilicet pupullum non obligari naturaliter* dicendum eſt lucrantem teneri reſtituere, & minorem non teneri ſoluere pecuniam in ludo amiſſam.

Infertur 2. Quod ſi minor iurauit ſe ſoluturum, aut non petiturũ amiſſa in ludo, tenetur ſoluere, aut

non

non repetere implorando beneficium reſtitutionis, niſi in ijs tantum caſibus, in quibus poteſt reſtitui maior ſiue curatorem habeat, ſiue non, quia iuramentum ſupplet defectum minoritatis. Impubes autē, etiam ſi pubertati ſit proximus, poteſt petere relaxationem iuramenti, qua habita, poteſt reſtitui, dummodo abſque tutoris authoritate iurauerit.

Infert. 3. non eſſe ſimpliciter verum, quod afferunt cōmuniter Doctores (habentem ſcilicet rē a minori ſine tutoris authoritate, quouis titulo eam habeat, teneri reſtituere. Ratio eſt, quia cum pupillus obligari poſſit naturaliter, non tenetur ab eo accipiens niſi poſt iudicis ſententiam reſtituere, contractus enim in foro conſcientię valet vſque dum per beneficium reſtitutionis reſcindatur. Secus vero quando minor alienaret rem immobilē abſque iudicis decreto, quia tunc cōtractus eſt ipſo iure nullus, ideoque per eum nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur pupillus.

Infertur 4. Minorem non poſſe compenſare occulte ea lucra amiſſa, quæ per beneficium reſtitutionis poteſt repetere, non obſtante quod non poſſit reſtitui niſi faciendo magnas expenſas. poſſet tamen quando lucrans teneretur in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam ea reſtituere. Contrarium tenet *Cord. & Lud. Lop.*

Infertur 5. Quamuis ſit valde probabile minorem teneri ſoluere rem promiſſam, nec poſſe eam ſibi retinere in ijs caſibus, in quibus poteſt vti beneficio reſtitutionis: verius tamen eſt poſſe tuta conſciētia non ſoluere, nec ſtare contractui, quia lex humana præſtat authoritatem ad retinendum. Secundo quia, cui competit actio competit etiam exceptio, & retentio *regula qui ad agendum de reg. iur. in 6.* & hoc non ſolum procedit in actione perpetua, ſed etiam in temporali, idelt q̄n ius concedit taxatum tempus ad repetendum, quo tranſacto, poteſt adhuc qui rem promiſſam non ſoluit, eam ſibi retinere *l. licet C. de except. Specul. Bertach.*

7. Concl. Si bona ſunt immobilia, vel mobilia, quæ ſeruari poſsūt, requiritur iudicis decretum ad hoc vt valeat promiſſio arrarum per minorem facta *Cald. Greg. Lop. Gom. Azeb. Matt. Barbo.* Si vero abſque eo illa bona donaret minor ſub nomine arrarum, ratificatur donatio quinquennio poſtquam compleuit vigintiquinque annos *l. ſi quando C. ſi maior factus Gom. Matt. Azeb.* At ſi bona ſint mobilia ſimpliciter, v. g. pecunia, non requiritur iudicis decretum ad eorum alienationem, neceſſaria tamen erit curatoris authoritas, ſi curatorem habeat minor *Suar. Matt. Azeb. Barb. Gom.* ſine qua non obligatur ciuiliter, ſed naturaliter tātum qui arras promiſit.

8. Concl. Si minor moderate arras dedit, non poteſt reſtitui, quia fecit quod feciſſet quilibet maior, ac prudens *l. non videtur C. de in integr.*

tegr. reſt. quod iudicandum prudentis relinquitur arbitrio *Suar.* & quę de arris diximus, eadem de ſponſalitia largitate dicas neceſſe eſt.

Tandem ſi arrarum, aut ſponſalitiæ largitatis promiſſio firmetur iuramento, valebit vtique contractus, licet ſit de re immobili, ſine curatoris licentia, & abſque iudicis decreto, quia iuramentum ſupplet defectum ætatis, nec poteſt vti minor reſtitutionis beneficio, niſi caſu, quo tale beneficium maiori competeret *Azeb.*

DISPVT. XXXIX.

An filius familias poſſit, patre inconſulto, arras promittere.

PRima Concl. Filius familias factus iam pubes poteſt, inconſulto patre, contrahere, obligariq; ciuiliter, & naturaliter non ſecus ac ſi pater familias eſſet *l. tam ex cōtractibus de iudicijs, & l. filius fam. de action. & oblig.* etiam ſi contractus eſſet circa bona Caſtrenſia, vel quaſi Caſtrenſia *P. Mol.* Si autem pubertati proximus ſit, obligatur tantum naturaliter.

Limit. Concl. In mutuo, & voto in quibus filius familias non obligatur abſque patris authoritate licet ſit pubes *Cou. Padil. Matt.* Item in contractu pecunia credita celebrato. Hinc

Infertur 1. Non poſſe patrem reuocare contractum, per quem filius ſe obligauit ad inſeruiendum Domino ad certum tempus *Alber. Zaſius Iaſ. Padil. Gutt.*

Infert. 2. Non poſſe patrem cōpellere filium familias puberem vt ſibi miniſtret, Cōtra *Ang. Boer. Padil.* quia filius tenetur patri ad opera obſequialia tantum, non vero ad induſtrialia *l. penul. de obſequijs Bal. Paul. Iaſ. Corraſ. Gutt. Padil.* tenetur vero quando eius pater eſt inops, & ſic non poteſt filius religionem ingredi ſi eius parentes nimis egeant, ipſeque in ſeculo remanens ſua induſtria eis ſubuenire poſſit.

Infertur 3. Si filius familias nolit alimentari a patre, velitque honeſtum vitæ genus eligere, nō poſſe a patre non egente eum impediri, quod ſi eum pater impediat, peccat. M. quando iuſta non adeſt cauſa *Pinel. & alij* vnde pater non poteſt impedire filium ad Indos proficiſcentem.

2. Concl. Quamuis proprietarius inuito vſufructuario proprietatem vendere poſſit *l. 2. C. de vſufructu* filius tamen familias patre inuito, vendere, alienare, aut obligare bonorum aduentitiorum proprietatē nequaquam poteſt *l. fin. C. de bonis quæ liberi Gom. Cald. vterque Mol. Ceruant. & alij* quod ius commune non eſt correctum per ius Caſtellę, ſed quò ad tertiam bonorum aduentitiorum partem ſeruandum eſt.

3. Concl. Non ſolum votum a filio emiſſum ante vigeſimum quintum annū circa ea aduentitia, quorum pater habet vſumfructum, poteſt

reſt hic irritare qſi reale eſt, ſed etiam in quacumq; ætate illud emiſerit, quia per longam ætatem non eximitur filius a patria poteſtate, nec eo inconſulto, poteſt ijs vti, aut de eis diſponere *vt dictum eſt. Tab. Candel.*

4. Concl. Poteſt filius familias arras promittere inconſulto patre, quia poteſt eo inconſulto quemlibet contractum facere, modus autem, qualitas, & quantitas arrarum computanda ſunt eo quo ſupra diximus modo, poteſt etiam & ſponſaliciam promittere legitimam.

DISPVT. XXXX.

An vidua poſſit filijs ſuperſtitibus, vel aſcendentibus ad eius libitum de arris diſponere?

Conclusio Poteſt mater quæ ſecundo non nupſit quamcumq; ex deſcendentibus meliorare in tertia,& quinta arrarum, quapropter melioratio generalis bonorum includit arras, poteſt quoque, & extraneo quintam, ſi velit, legare. At ſi ſolos aſcendentes habet, non poteſt de omnibus arris diſponere, ſed tantum & tertio in Regno Caſtellæ *l. 1. tit. 8. recop.*

(†)

DISPVT. VLTIMA.

An ſecundo nubens poſſit diſponere de arris primi matrimonij viuentibus filijs primi mariti.

PRima Concl. Vxor aliquid a marito ſiue per donationem, ſiue per teſtamentum accipiens, tenetur id reſeruare filijs prioris matrimonij quando ad ſecundas auolat nuptias *l. fœmina de ſecund. nupt.* vnde ſtatim amittit dominium eius relicti, & ſolum ſibi remanet vſuſfructus, bona vero relicta ſunt æqualiter inter filios partienda, nec meliorare poteſt alterum eius mater.

Limit. Concl. In bonis tantum ipſius mariti defuncti, quæ vxori relicta fuerunt per titulum lucratiuum: nam ſi quæ habuit a marito bona aliena, aut titulo oneroſo, poteſt de eis cuilibet libere diſponere, quia ſunt plene ſua quo ad dominium, & vſumfructum *l. fœmina eo:* & hoc locum habet in vtroque foro, non enim fuit per ius Canonicum correctum *Rip. Dec. Guid. Valeſc. Cou. Cuc. Matt. Mol. & alij.*

2. Concl Quamuis probabile ſatis ſit non teneri matrē ſeruare arras filijs primi matrimonij, ſed de illis poſſe diſponere, quia accepit eas titulo oneroſo; probabilius tamen eſt, & communiter defenditur a Doctoribus teneri eas ſeruare, ſi hiſque æqualiter eſſe arras diuidendas

dendas non ſolum ab inteſtato, ſed etiam ex teſtamento, quia donatio arrarum eſt voluntaria, ideoque habetur titulo lucratiuo *Lup. Suar. Villaſ. Mol. Gutt. Azeb. Aiora Angul. Gom. Matt.*

3. Concl. Sponſalitia largitas a primo marito accepta debet filijs prioris matrimonij ſeruari a matre ad ſecundas tranſeunte nuptias, quia eſt vera donatio viri in vxorem *Gom. Matt. Mol.*

Finis Primi Tomi.

Digitized by Google

COMPENDIVM TOTIVS TRACTATVS DE MATRIMONIO.

Tomus Secundus.

LIBER SEPTIMVS DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

DISPVT. I.

An poſſit Pontifex impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere.

PRima Concl. Poteſt Eccleſia impedimẽta, quæ matrimonium dirimunt, ſtatuere, ita vt ſi cum aliquo illorum contrahatur matrimonium ſit inane, ac nullum. Hæc Cõcluſio eſt de fide *ex Trid. ſeſſ. 24. can. 3. & 4.* nec per hoc variat materiam, & formam ſacramentorum, ſed irritat contractum humanum. Iuſta autem requiritur cauſſa in Pontifice ad huiuſmodi ſtatuenda impedimenta.

2. Concl. Pontifex tamquam Dominus temporalis aliquorũ infidelium, non autem tamquam Eccleſiaſticus princeps poteſt eis impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere; eadem enim quilibet infidelis princeps cum ſuis poteſt ſubditis. Secus vero qñ ij ſunt extra ſuam iuriſditionem, & territorium non obſtante quod ſint ſub poteſtate alicuius Chriſtiani principis, quia ſuper illos Papa nec temporalem, nec ſpiritualem habet iuriſditionem.

3. Concl. Qui iniuſte, & abſque cauſſa prohibetur a Papa ne contrahat, non peccat. M. contrahendo, nec facit irritum, & nullum, ſed validum ac firmum matrimonium cum hoc ſit vinculum Naturæ *Hoſt. Henric. Nevo.* Vnde infertur non eſſe liberum Pontifici plures conſanguinitatis gradus ſtatuere, niſi noua ſuperueniat cauſſa, eaque iuſta.

4. Concl. Poteſt Papa in alicuius grauis delicti pœnam aliquos perpetuò prohibere ne contrahant ſic reddidit Vrbanus V. inhabiles Bernabonem, & Dominum Mediolanenſem, eiuſque liberos. Et a fortiori *contra Nau.* poteſt aliquem prohibere ne cum certa contrahat perſona ratione magnæ diſparitatis,

tis, vel ob timorem grauium diſcordiarum; & cum hac prohibitione contractum matrimonium eſt nullum.

5. Concl. De iure diuino, & naturali poteſt etiam Epiſcopus impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere in ſua Diœceſi, ſed ex conſuetudine id hodie reſeruatum eſt Papæ, & nulli inferiori Prælato licet. *Vid. Ledeſ. Abb. Alex. Ne. Con.*

DISPVT. II.

An ſi contrahatur matrimonium ſtante Pontificis prohibitione, ſit eo ipſo nullum.

PRima Concl. Si Papa ex iuſta cauſa nominatim aliquas perſonas prohibeat cum decreto irritanti ne ſponſalia contrahant *quãuis illud generale ſit* huiuſmodi nihilhominus ſponſalia nulla ſunt. Si vero per ſimplicem prohibitionem id faciat, non ſunt irrita, peccant tamen M. contra iuſtum Pontificis præceptum ſic contrahentes.

2. Concl. Si Papa prohibeat matrimonium inter aliquas certas perſonas abſque decreto irritanti, & cauſa prohibitionis eſt perpetua, tunc ſponſalia inita ſunt nulla, quia cadunt ſuper rem illicitam, quæ promitti [illegible]. Si vero prohibitio ſit temporalis, & ſponſalia [illegible] diriguntur ad contrahendum tempore inhabili, quo durat prohibitio, tūc erunt valida, quia promiſſio eſt licita. Matrimonium autem cum hac prohibitione contractum eſt validum cum talis prohibitio impediat tantum contrahendum, non autem dirimat contractum.

3. Concl. Sponſalia inita contra Epiſcopi, aut parochi prohibitionem ſunt valida, quia tales Inferiores non poſſunt ſtatuere impedimẽta perpetua. Secus quando promitterent contrahere tempore prohibitionis, quia tunc promiſſio cadit ſuper re illicita, & peccaminoſa.

4. Concl. Si cauſa, ob quam ſpecifice irritatur matrimonium eſt perpetua, matrimonium, ſi contrahatur, erit nullum; ſi vero eſt temporalis, tunc ſeparandum eſt ad tẽpus vſque dum cauſa durat, v. g. ſi ob pendentem litem fuit interdictum matrimonium, ea expedita, coniungendi ſunt contrahentes, quia matrimonium fuit a principio validum. Et hoc procedit non ſolum in conſtitutione, ſed etiam in mandato Pontificis, eo viuente; non obſtante quod hoc non ſit perpetuum, ſicuti eſt conſtitutio.

5. Concl. Iuſta præcedente Papæ, aut Epiſcopi prohibitione, qui cõtrahunt, in pœnam, arbitrio iudicis, vel ad menſem ſeparandi ſunt *c. 1. de matr. contr. contra inter. Eccl.* niſi incontinentiæ adeſſet periculum: tunc enim alia eis iniungenda eſt pœna. Quod ſi alteri tantum erant interdictæ nuptiæ, huic ſolum per menſem debiti petitio interdi-

pe ſeculari debent illam agitare nō coram Eccleſiaſtico iudice, quia matrimonium infidelium eſt contractus merè naturalis, & ſecularis iuriſditionis. Si vero alter ad fidē venerit: tūc ſi accuſator eſt infidelis debet cōuenire fidelem ad forū Eccleſiaſticū, quia actor ſequitur forū rei: Si actor eſt fidelis, coram laico principe *fideli, aut infideli, qualis ille fuerit* debet conuenire coniugem ſuum infidelem. Quod ſi tertia quædam perſona agat contra validitatem matrimonij, tunc cauſa debet verſari coram iudice Eccleſiaſtico ratione alterius coniugis fidelis, quia maius dignum trahit ad ſe minus dignum, & maius dignum eſt matrimonium ex parte fidelis.

5. Concl. Si fideles habentes domicilium in loco infidelium contrahant cum impedimento Eccleſiaſtico dirimente faciunt nullum matrimonium, quia impedimenta ab Eccleſia ſtatuta obligant in foro conſcientiæ ſuos fideles vbique terrarum. Si vero infideles cum impedimento dirimente a ſuo ſeculari principe ſtatuto contrahant extra territorium illius vbi tale impedimentum non ligat, tunc verum eſt matrimonium, quia ſubditi non tenentur ſeruare leges ſui Principis quando ſunt extra illius territorium.

(†)

DISPVT. IIII.

Quid operetur conſuetudo circa impedimenta dirimentia.

PRima Concl. Nulla conſuetudine *etiam ſi ſcandalum comitetur* poteſt introduci vt matrimonium legitime initum diſſoluatur, quia neque ob conſuetudinem, neque ob ſcandalum a iure naturali, & diuino recedendum eſt.

2. Concl. Per conſuetudinem a Pontifice approbatam poſſunt noua impedimenta induci, quæ matrimonium dirimant contractum, & per eādem ſtatuta a iure Canonico poſſunt auferri, v. g. poſsūt filij duorum cōpatrum a matrimonio contrahendo prohiberi, & a contracto ſeparari, & poſsūt aliqui intra quartum gradum contrahere, ſi pontifice approbante, huiuſmodi conſuetudo fuerit introducta. Imo eo inſcio, poteſt cōſuetudo legitime præſcripta, & rationi conſona nouum impedimentum dirimens ſtatuere, dummodo ſit clericorum ſimul, & laicorum, quia laici non poſſunt mutare leges Eccleſiaſticas.

3. Concl. poſteri maiorum conſuetudinē obſeruantes non peccant nec tenentur inueſtigare iuſtitiam conſuetudinis, ſed ſatis eſt eam præſumere. *Dec. Aret. Lup. Cou. Duen. Gutt. Burg. Ang. Sil. Tab.*

4. Concl. Ad tempus poteſt inualidari matrimonium ratione cōſuetudinis, & ſeparari, & hoc in pœnam

nam alicuius delicti, quia cum poſſit hoc facere hominis prohibitio poteſt etiam, & conſuetudo.

DISPVT. V.

An Metus excuſet a M.P. contrahentes cum impedimento

PRima Concl. Eſt p. m. contrahere cum aliquo impedimento dirimente; quia ſit contra præceptũ iuris naturalis, aut Eccleſiaſtici in materia graui, non autem erit duplex malitia; altera contra præceptum, altera contra ſacramentũ, ſed vnica tantum contra præceptum naturale, vel Eccleſiaſticum.

2. Concl. Metus cadens in virum conſtantem, ſi non incutiatur in odium fidei, excuſat a p. contrahentes cum impedimento ſimpliciter impediente, etiã ſi impedimentũ ſit de iure naturæ. vt votũ ſimplex caſtitatis, & promiſſio in ſponſalibus: quia in tanto periculo, nec ſponſalium fides, nec votum obligant; præſertim rebus notabiliſſime mutatis: vnde qui vouit ingreſſum religionis non tenetur illud adimplere, ſi vitæ ei incutiatur periculum.

3. Concl. Probabile eſt matrimonium initum cum hoc metu poſſe abſque p. m. conſummari, ſi metus etiam ad conſummandum incutitur, dummodo affectu maritali coram parocho, & teſtibus, & animo perficiendi ſacramentum conſumetur; quia probabile eſt tunc effici matrimonium per illam copulam affectu maritali initam. Nec obſtat vinculum voti caſtitatis ſi quam vouiſſet contrahens, quia votum non obligat in tanto periculo cum res ſint notabiliſſime mutatæ vt dictum eſt *lib.* 1. *diſp.* 62. Tenetur vero vouens, ceſſante metu, non petere debitum, niſi prius diſpenſationem obtineat. Contrarium tamen eſt probabilius, talem ſcilicet conſummationem matrimonij per metum eſſe p. m. *vt dixi lib.* 4. *diſp.* 18. & per eam non validari matrimonium.

4. Concl. Matrimonium contrahere cum impedimento dirimenti *ſi abſque animo conſumandi per metum incuſſum contrahatur* non eſt p. m. imo neq; erit v. ſi deſit fictio, quia contrahentes quantum eſt ex ſe non faciunt nullum matrimonium. Conſummare autem eſt p. m. quia eſt accedere ad non ſuam.

Dices an impediti impedimento dirimenti, ſi ſimul copulentur, debeant hanc circumſtantiam confiteri pro quo ſit

5. Concl. qñ Eccleſia ſtatuit impedimentum ob ſpeciale motiuum alicuius virtutis, eo impediti, ſi copulam habeant, hanc circumſtantiam talis impedimenti tenentur confiteri, quia vltra fornicationem adeſt altera malitia ſpecie diſtincta. Quando vero impedimentum fuit ſtatutum in alicuius delicti pęnam, tunc non debet neceſſario huius impedimenti circũſtantia confiteri, vnde habens rem cum impedimento criminis, aut cum fœmina raP-

na raP-

ſa rapta vltro conſentiente, non tenetur circumſtantiam criminis, aut raptus cõfiteri. Tenebitur vero in his caſibus: primo qñ habet rem cũ conſanguineis, & affinibus in gradibus ab Eccleſia prohibitis: Secundo cum cognata ſpirituali, aut legali, quod reducitur ad inceſtum.

Tertio cum conſanguinea ſponſæ de futuro in primo gradu *Abb. Prapoſ. Nen. Ledeſ.* quia ratione publicæ honeſtatis, qua impeditur inter eos matrimonium, diuerſam habet hæc fornicatio malitiam, quæ licet vere non ſit inceſtuoſa, eſt tamen aliqualiter inceſtus.

Quarto cum infideli, quia eſt ſacrilegium, ſit n. iniuria Chriſtianæ religioni; hinc per leges ciuiles imponitur pœna mortis Iudæo cum Chriſtiana coeunti, & mauro ad puellam fidelem accedẽti. Huic autem cum Mauro rem habenti prima vice dimidia bonorũ pars ſubtrahitur, ſecunda vice caput amputatur. Quod ſi Maurus cum meretrice ſe commiſcet, prima vice flagellis vterque punitur, ſecunda autem vice pœna capitis plectuntur. Quę legum rigoroſitas peccati grauitatem indicit.

Idem dicendum cenſeo de cõcubitu fidelis cum hæretico ob dedecus Chriſtianæ religionis, & periculum peruertendi, & inducendi ad hæreſim, in eaque prolem educandi. Quod ſi in ſupra dictis caſibus auferatur per Pontificẽ diſpenſantem prohibitio, copula cum aliquo ex ſupra dictis modis habita non adderet nouam circumſtantię malitiã neceſſario confitendam, v. g. ſi gradus affinitatis reſtringãtur ad duos, habens rem cũ affini in tertio gradu non eſt inceſtuoſus. Item diſpenſante Papa ad contrahendum cum infideli, habentes ſimul copulam ante ratum matrimonium non committunt ſacrilegium.

Quinto coitus impotentis, Eunuchi, & ſimilium, addit nouam malitiam, quia eſt p. contra naturam, & ſpeciem mutat.

Tandem qui votum ſimplex, aut ſolemne caſtitatis emiſit, vel ordinem ſacrum ſuſcepit, ſi copuletur cum aliqua, erit ſacrilegus, & coniugatus rem habens cum aliqua, erit adulter, quæ circumſtantiæ ſunt neceſſario confitendæ.

DISPVT. VI.

Quot ſint impedimenta dirimentia, & quot ſolum impedimentia matrimonium.

Certum eſt vltra impedimenta, quæ ipſo iure naturæ matrimonium dirimunt dari aliqua etiã dirimentia per ipſam Eccleſiam inſtituta, quæ ſimul omnia ſunt 14. & vocantur dirimentia, non quia verum dirimant matrimonium, ſed quia ita factum inualidant, ipſoque iure nullum reddant: atque his complectuntur carminibus.

(s)

R Error,

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas,
Si ſis Affinis, ſi forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis deſit praſentia teſtis,
Raptaue ſit mulier, nec parti reddita tutæ.
Impedimenta vero impedientia tantum ſunt duodecim v.d.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque Catechiſmus, Sponſalia, iungitur Votum,
Inceſtus, Raptus ſponſatæ, Mors mulieris,
Vel ſi pœnitens ſolemniter, aut Monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium ſociandum. De his prius agendum.

ET primo de Eccleſiæ interdicto: ſolet n. Eccleſia prohibere ne abſque præuijs contrahatur denunciationibus, quibus relictis valet matrimonium, ſed peccant M. Contrahentes. poteſt etiam Epiſcopus, vel parochus aliquas a contrahendo arcere perſonas ad orta ſcandala ſeu ad inimicitias ſedandas, ad obiecta impedimenta examinanda, vel ob alicuis feſti venerationem, in quibus caſibus peccant M. contrahentes, ſed tenet matrimonium.

Secundo qui ſponſalia cum Berta contraxit, niſi iuſta ſuperueniat cauſa, non poteſt abſque culpa M. cum Lucia contrahere.

Tertio qui animo ſpiritualem contrahendi cum vxore cognationem, eamque debito coniugali priuandi proprium de ſacro fonte ſuſcepit filium, ea defuncta, ad alias licite tranſire non poteſt nuptias. Eadem dicas ſi eadem intentione filium baptizauit, aut eundem in cōfirmatione leuauit. Secus qui proprium, ſed non communem cum vxore filium baptizauit, aut leuauit, cum nullam per hæc ſpiritualis oriatur cognatio.

Quarto qui Sacerdotem occidit matrimonium contrahere in poſterum prohibetur, debet verò in iudicio de crimine conuinci, nec ſatis eſt in conſcientia *cum occidiſſe c. 1. de pœn. & remiſſ.*

Quinto ſolemnis pœnitentia quandiu eadem durat, quia eſt tempus lugendi peccata. Hodie vero ſublatum eſt hoc impedimentum, quia non ſolet imponi talis pœnitentia.

Sexto qui ſcienter ſanctimonialem duxit ſpe amplius cum alia cōtrahendi caret, quibus impedimentis addas, ſi placet, occiſionem proprij filij *c. 1. de his qui filios occid.* vbi mater quæ proprium occidit filium in poſterum contrahere prohibetur niſi incontinentiæ ſit periculum.

DISPVT. VII.

Quæ nam interdicatur tempore feriarū.

PRima Concl. Tempore feriarū interdicūtur ſolemnitates nuptiales,

tiales, quæ per ius antiquum prohibebantur ab aduentu ad Epiphaniam, a ſeptuageſima ad octauam paſchatis, a diebus rogationum vſque ad octauam Pentecoſtes incluſiue. At modo per Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 10. reſtrictum eſt tempus feriarum ab aduentu Domini vſque ad Epiphaniam incluſiue, & a feria quarta Cinerum vſque ad octauam Paſchatis incluſiue.

2. Concl. Hæc prohibitio de iure debet incipere a Veſperis Sabathi primæ Dominicę Aduētus, quia ex tunc incipit officium Aduentus: At ſi alicubi in contrarium viget conſuetudo, ea omnino eſt ſeruanda. De feria vero quarta Cinerum non eſt dubitandum, quia incipit a media nocte diei Mercurij, & præcedentes Veſperæ cum completorio ſunt de quinquageſima.

3. Concl. Qui in ſupra dictis feriarum temporibus benedictiones recipit nuptiales peccat M. contra graue Eccleſiæ præceptum; Et ſacerdos eas adminiſtrans graui *licet arbitraria* eſt pœna multandus, ſpōſi vero, qui ita præſumpſerint vltra P. M. per totum tempus feriarum ſunt ſeparandi, vbi vero incontinentiæ ſaltem in alterutro coniuge, ineſt periculum, altera eis erit iniungenda pœna.

4. Concl. Non poteſt Epiſcopus diſpenſare in ſua Diœceſi vt fiant benedictiones nuptiales tempore feriarum, etiamſi quis nollet puellam pauperem dotare niſi ſub conditione vt ſtatim ſolemnes benedictiones, & velationes ſuſcipiat, quia Epiſcopus non eſt ſupra Trid. Conc. aliqua tamen vrgente cauſſa ſi facilis nō adeſſet ad Papam recurſus, poſſet, cauendo ne populi adſit frequentia; rariſſime vero talis occurrere poteſt neceſſitas. Contrariū tenent *Led. Graff. Sa, Bellem. Verac. Sot.* In hoc autem feriarum tempore non prohibentur ſponſalia de futuro, nec denunciationes.

5. Concl. poteſt tempore feriarū matrimonium coram parocho, & teſtibus iniri *Henriq. Sa Led. Nau. Lop. & fatentur omnes*, & eſt vſu ab Eccleſia hoc receptum; abſque tamen magna ſolemnitate, & pompa. Si autem alicubi in contrarium vigeret conſuetudo, eadem erit ſeruanda, quia habet vim legis. Poteſt quoque abſque ſolemnitate, & feſtiuis vanæ lætitiæ ſignis ſponſa Domum ſponſi traduci *ſcilicet* abſque ſonu, conuiuijs, & ſimilibus, ea autem faciens ſi aliquantulū excedat, peccat. v. *Si* exceſſus eſt nimius, erit p. m. etiamſi conuiuia dilata ſint a tempore habili ad tempus feriarum.

Copula vero maritalis licita eſt his temporibus, qua matrimonium primo conſumatur, niſi alia adſit circumſtantia, quæ etiam alijs temporibus eam illicitam redderet *Pet. Sot. Nau. Cuc. Bellarm. Veg. Sa Lop. & alij*.

DISPVT. VIII.

An tempore Interdicti, & ceſſationis a diuinis liceat contrahere, & nuptias benedicere.

PRima Concl. Tempore Interdicti, & ceſſationis a diuinis poteſt coram parocho. & teſtibus cōtrahi *c.cappellanus de fer.* quod procedit etiamſi contrahentes ſint ſpecialiter interdicti, quia matrimonium cum ſit contractus non ſolet interdici ad inſtar aliorum Sacramentorum, nam per accidens eſt quod ſit Sacramentum *Comm.DD.*

Limit.Concl.qñ Specialiter contrahentibus eſſet matrimonium interdictum.

2.Concl. Matrimonium, & reliqua Sacramenta,quæ a iure permittuntur miniſtrari tempore interdicti, poſſunt licitè in Eccleſia ſpecialiter interdicta miniſtrari,quamuis honeſtius foret in alijs Eccleſijs *Nau.Cou.Henriq.Calder.& alij.*

3.Cōcl. Tempore interdicti poſſunt fieri denunciationes, vnde ſi contra interdictum abſque moderatione, quam ſtatuit *c.alma mater* celebraret ſacerdos, vtique peccaret M. violans interdictum,& incideret in cenſuras, non autem peccaret denunciando matrimonium. At non poſſunt dari benedictiones nuptiarum,quia pertinent ad actum ordinis, & ad offi ium diuinum,poterunt tamen dari ſeruata moderatione *c.alma mater de ſen. excom. in 6.* v.d.ſubmiſſa voce,ianuis clauſis, & interdictis excluſis, ſi coniuges priuilegium habent aſſiſtendi ad diuina, v.g. bullam Cruciatam, aut quid ſimile. Non autem hoc licet facere in Eccleſia ſpecialiter interdicta,etiamſi ſupra dicta *c.alma mater* limitatio obſeruetur, quia in illo c. eſt tantum ſermo de interdicto generali:Nec in oratorijs priuatis, quamuis claudantur ianuæ, & excludantur interdicti, quia *per c. alma* conceditur tantum in Eccleſijs,& Monaſterijs. Hoſpitalia vero erecta de licentia Epiſcopi, & Monaſteria monialium veniunt ſub nomine Eccleſiæ in fauorabilibus, & in ijs benedictiones fieri poſſunt *Couar.*

4.Concl. Non licet tempore ceſſationis generalis a diuinis nuptias benedicere cū moderatione, *c. alma mater* nec cætera officia celebrare *Gutt.Cou. Lop. Curiel.Rod. Margallo.* Poſſunt tamen benedici in ijs quinque feſtiuitatibus, in quibus tollitur interdictum, & hoc publice, & ſolēniter; niſi ex alio capite prohibeatur benedictio,v.d. ratione quadrageſimæ, & Aduētus.Feſtiuitates autē sūt Natiuitas Domini,Paſcha, Pentecoſtes, Aſſumptio B.V. & Feſtū Corporis Chriſti cū tota octaua hinc ſacerdos die Paſchatis benedicens nuptias peccat quidem M. nō tamen eſt irregularis, quia nō violauit interdictum,ſed feriarum pręceptum, exemplum eſt in voucate ieiunium qualibet ſexta feria,& comedente carnes die Natalis Domini in

ni in ſexta feria incidentis,hic pec-cat tantum contra votum.

Poteſt etiam miſſa peculiaris di-ci ad nuptias benedicendas in his feſtiuitatibus, quia non ſolum miſ-ſæ propriæ illorum dierum publice celebrari tūc pmittūtur *per c. alma* ſed etiam omnes miſſæ,& quælibet alia officia diuina *Calder. Anchar. Fran. Nau. Con. Vgol. Ledeſ. D. Ant. & alij* hæc autem non debent fieri in Eccleſia ſpecialiter interdicta. Quod ſi inquiras an alterutro con-iugum interdicto, liceat parocho contrahentes benedicere? Reſpon-detur poſſe contrahentes extra lo-cum generaliter interdictum a pro-prio parocho benedici qñ interdi-ctum eſt locale *c. ſi ſententia de ſen. excom in 6.* Si vero interdictum eſt perſonale generale,& vir illi ſubia-cet, nullibi poſſunt nuptiæ benedi-ci,quia vbique contrahentes dicun-tur interdicti: poſſunt nihilominus domicilium mutare cum animo ibi manendi, & tunc nuptiarum bene-dictiones recipere,quod ſi ſola mu-lier ſit interdicto perſonali generali irretita, & non eius vir; tunc poſ-ſunt bebedici *in Eccleſia tamen non interdicta* quia vxor ſortitur forum viri *l. fin. C. de incolis*.

Tandem ſi alter coniugum eſt perſonaliter interdictus, nullibi li-cet benedictiones recipere, quia interdictum ſpeciale perſonam ſe-quitur vbicumq; ſe transferat *Cal-der. Tab. Arm.*

(s)

DISPVT. IX.

An excommunicati licite, & valide contrahant.

PRima Concl. Matrimonium cum excommunicatione,etiam maiori initum, eſt validum, ac fir-mum *c. ſignificaſti de eo qui dux. in matrim.* peccat tamen M. ſic cōtra-hens, quia recipit cum excommu-nicatione, Eccleſiæ Sacramentum, nec duplicem committit culpam; quia non eſt conſecratus miniſter. Secus qñ vltra excōmunicationem haberet alicuius p. m. conſcientiã, quod ſi alia via conſtituatur in gra-tia remanens cũ excōmunicatione, vnicum tantum committit crimen ex indigna Sacramenti ſuſceptio-ne ortum.

Peccat quoque ſcienter cum ex-communicato non tolerato contra-hens,quia participat in Sacramen-to cum eo, quem ſub p. m. vitare tenetur. Non ſic autem qñ excom-municatus eſt toleratus *quidquid di-cant alij* quia nec etiã ipſe miniſter peccat,nec ſit irregularis, ſi cũ ex-communicatione maiori ſacramē-te præuentus miniſtrat, vt patet ex verbis Conſt. ns. Concil. j *conſtitui-mus vt nemo poſthac teneatur abſtine-re* Nec peccat qui petit Sacramen-ta, a miniſtro excommunicato,etiã non parato,dummodo ſit toleratus, etiam ſi nulla cum vrgeat neceſſi-tas Sacramentum recipiendi *Vi-uald. Sot. Ledeſ.*

2. Concl. Inducens excommunicatum non toleratum ad contrahendum duplex committit crimen, alterum quia cum excommunicato participat, alterum quia non paratum inducit, & vtraque eſt confitẽda circumſtantia, quia explicata participatione, non intelligitur neceſſario inductio.

3. Concl. Cum excommunicato minori excommunicatione contrahens non peccat. M. quia vel eſt inductus ab excommunicato, & ſic nõ peccat quia recipit Sacramentum a parato: aut eſt inducens, & tũc neq; peccat, quia poſſunt fideles per Cõcilium Coſtanſienſe recipere Sacramenta a miniſtris qualibet cenſura ligatis, dummodo non ſint denunciati, aut publici Clericorum percuſſores. Si vero alicubi vigeret cõſuetudo denunciandi excommunicatos minori excommunicatione, tunc inducens talem excõmunicatum ad contrahendũ peccat. m. peccato ſcãdali, quia inducit proximũ ad peccandum. Quod ſi excommunicatus minori excommunicatione non eſt inductus ad contrahendum, peccat. M. dum contrahit, quia per minorem excommunicationem priuatur a receptione cuiuslibet ſacramenti.

Dices quid iuris qñ vterque Cõtrahens eſt excommunicatus?

Reſpond. 1. ſi vterq; eſt toleratus, ille q̃ præuenit peccat. m. quia tenetur ſe abſtinere a participatione in diuinis cũ alijs, præuentus autem non peccat ſi præbendo aſſenſum,

Reſpond. 2. ſi vterq; non eſt toleratus, ille qui præuenit peccat tripliciter. Primo quia induxit alium ad peccandum. Secundo quia participat in receptione Saeramentoiũ cum excommunicato. Tãdem quia recipit Sacramentum cum excommunicatione: qui vero eſt præuentus duplici culpa afficitur. Primo quia recipit Sacramentum cum cẽſura. Secundo quia cum non tolerato participat in Sacramento, & vtraque malitia in confeſſione aperienda eſt

Reſpond. 3. ſi vterq; non eſt toleratus eò quia fuit per minorẽ excommunicationem denũciatus, tũc inducens peccat. m. quia recipit Sacramẽtum cũ P. & quia inducit proximum ad peccandum, peccat quoque M. inductus quia recipit Sacramentum cum excommunicatione minori, quæ priuat a receptione Sacramentorum, non autem peccãt ſimul participando, quia per minorem excommunicationem non tenẽtur fideles a mutua Sacramentorum participatione ſe abſtinere.

Reſpond. 4. qñ toleratus excommunicatus inducit non toleratum peccat. Primo peccato inductionis. Secundo participationis. Tertio receptionis Sacramenti. Inductus vero peccat. Primo quia participat, Secundo quia recipit Sacramẽtum.

Reſpond. 5. ſi non toleratus toleratum indueit peccat ratione ſcandali, & ratione receptionis Sacramenti, non autem ratione participationis, quia poſſumus licite parti-

cipare

cipare cum excommunicatis toleratis, peccabit tamen ratione participationis ex propria cenſura, quia tenetur non ſe ingerere, nec cum alijs participare. Inductus vero peccat recipiens, & participans.

Reſpond. 6. ſi denunciatus excõmunicatione minori inducit non denunciatum, peccat indigne recipiens Sacramentum, non autem ratione inductionis, quia inductus nullum peccatum in contrahendo committit. Si vero non denunciatus inducit denunciatum, peccat. M. ratione inductionis, & receptionis ſacramenti cum cenſura, & peccati M. quod commiſit ex eo quia alterum induxit.

4. Concl. Excommunicatus maiori excõmmunicatione poteſt ſpõſalia contrahere, eademque iuramẽto firmare, quia per nullum Canonem, priuatum, & extraiudiciale eidẽ interdicitur iuramentũ: peccat vero V. quia participat in contractu humano cum excommunicatione, licite autem eidem benedictiones nuptiales conferri non poſſunt *vt ait Henr. Palu. Vgol.* at excommunicato minori excommunicatione poſſunt benedictiones impertiri, quia hæ ſacramentum non ſunt.

5. Concl. Excommunicatus antequam contrahit, tenetur confiteri, vel abſolutionem ab excommunicatione præmittere, quæ ſi extra forũ ſacramentale fit, tenetur ſe cõterere, illique ſufficiet attritio reputata contritio, Tridẽtinum enim pro ſola Euchariſtia ſuſcipiendã confeſſionem præmitti iubet. Qui autem ſolas benedictiones poſt cõtractum matrimonium in P. M. recipit, non peccat, quia hæ non ſunt ſacramentum *vt dictum eſt.*

6. Concl. Clericus ſuſpenſus in minoribus conſtitutus, ſi cõtrahat, non peccat, quia ſuſpenſio eſt propria Clericorum, & iſte modo contrahit vt laicus. Imo ſi eſſet ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, poſſet eam ingredi, ibique matrimonio aſſociari, quia ingreditur vt laicus, & ſuſpẽditur vt Clericus. *Si vero* interdictus illi ſit Eccleſiæ ingreſſus, tũc eam ingredi nequaquã poteſt, quia interdictum eſt laicis commune, & Clericis, poteſt tamen coram parocho, & teſtibus extra Eccleſiam contrahere.

DISPVT. X.

An Catechiſmus matrimonium impediat.

INſtructio fidei, quæ ante Eccleſiæ ianuam ſuper baptizandũ fit, Catechiſmus vocatur à verbo κατηχίζω, id eſt inſtruo, qui ante Trid. ſpiritualem inducebat cognationem, quæ contrahendum tantum impediebat matrimonium *c. 2. de cogn. ſpirit.* Hodie verò per Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 2. ſublatum eſt tale impedimentum, ſolumque inter baptizantem, & baptizatum, patrem, & matrem baptizati, & inter leuantem, & leuatum, patrẽ, & matrem leuati ſpiritualis oritur

cognatio, quapropter debet Parochus in baptizatorum libro explicare, an quis fuerit in ſolo Catechiſmo patrinus, ne matrimonia licitè contracta quandoque iniuſtè ab ordinarijs opinantibus impedimentum dirimens præceſſiſſe, vbi nulla impediendi ſit ratio, diſſoluantur.

DISPVT. XI.

An votum ſimplex impediat matrimonium.

Concluſio prima. Votum ſimplex Caſtitatis impedit matrimonium contrahendum, non verò dirimit contractum. *c. conſuluit. c. rurſus, qui Cler. vel von.* Fallit in regularibus Societatis Ieſu, quorum vota poſt biennium, licet ſimplicia, dirimunt matrimonium contractum ex Cõſtitutione Greg. XIII. anno 1584.

Ampliatur Concl in voto ingrediendi Religionem, aſſumendi Ordines ſacros, non contrahendi. Item in iuramento eorumdem, videlicet, ſumendi Ordines ſacros, caſte viuendi, non contrahendi, & Religionem ingrediendi. *Toll. Henriq. Rodr. Sylu. Cuc. Graff.*

2. Concl. Qui ſub conditione votum emiſit (*v. g. ſi vixerint parentes, aut ſi non moriantur ſorores, voueo Religionem*) tenetur ſe talem ſeruare, vt poſſit, impleta conditione, ſuum adimplere votum, quapropter, ea pendente, ſtatum voto conditionali repugnantem nequit aſſumere.

3. Concl. Qui vehementiſſimis carnis ſtimulis agitatur, paſſimq; ijs ſuccumbit, non poteſt licitè, nulla ſuper facto voto præmiſſa Superioris diſpenſatione, matrimonium inire.

4. Concl. Si vterque coniux antequam contrahat, Caſtitatem vouit, tenet vtique eorum matrimonium, quia eo non obſtante, vterq; ſui corporis dominium alteri poteſt transferre, & licet neuter poſſit petere, vterque tamen tenetur reddere. *Roſ. Aſtenſ. Angul. Sylu. Tab. Nau. Verac. Matt.* Qui verò cum habente tale votum, vel iuramentum, *vt ſupra dictum eſt in ampliatione*, ſcienter contrahit, peccat mortaliter cooperans peccato alterius.

Dices, an petenti ſi valeat matrimonium cum ſimplici Caſtitatis voto initum, liceat reſpondere, an deneganda ſit illi reſponſio?

Reſpond. 1. poſſe eludi interrogantem reſpondendo talia matrimonia infeliciſſimos habuiſſe exitus, crimen eſſe grauiſſimum contra promiſſionem Deo factam contrahere, Dei ſupplicium eſſe timendum, &c.

Reſpondeo 2. Quod poteſt veritas propalari, peccatum ſcilicet eſſe mortale, contractumq; validũ eſſe matrimonium, alioquin peccarent Summiſtæ vernaculo iſthæc ſcribentes ſermone.

Reſpondeo 3. Qui videt interrogan-

rogantem per hanc reſponſionem illicitè contractarum, poteſtque cauta, & æquiuoca reſponſione eum illudere, ſi veritatem reſpondet, peccat venialiter ratione incautæ reſponſionis; peccabit quoque mortaliter, ſi malitioſè reſpõdet illum tacitè ad ſic contrahendum inducens.

Inquires vlterius, an paſsim venereis ſuccumbenti illecebris liceat matrimonium conſulere, non obſtante quod Caſtitatem vouerit? Et eſt videre an liceat minus malum conſulere ad euitandum maius, pro quo ſit.

5. Concl. Licet conſulere minus malum ad euitandum maius, quando alia via mederi non poteſt, quapropter licet ad ſodomiam euitandam, fornicationem conſulere, mutilationemque in eadem perſona pro homicidio, qñ is, cui id conſulitur omninò erat facturus illud maius malum, non obſtante quod nihil de perpatrando minori malo cogitaſſet. *Ang. Sil. Caie. Arm. Matt. Sot. Met. Nau. Verac. Gutt. P. Mol. Salon. Henriq. Carbo. Lud. Lop. Rodr. & alij* contrarium quoque eſt valde probabile.

Ampl. 1. quod liceat non ſolum conſulere, ſed ad illud minus malũ inducere, iuuare, opem ferre, malique minoris materiam offerre; ſic: licet pecunias Petri ad eas furandas offerre latroni, qui eum occidere erat paratus, & bona furto ſublata vehere, auxiliumque furanti præſtare. Nec qui ita conſulit, inducit, aut iuuat, tenetur ad reſtitutionem, quia vtiliter res Domini agit cum a parato ad maius malum minoris mali petat electionem. Debet vero conſulens minus malum eſſe certus quod alter velit maius committere, qua propter ſi tantum videt Caium propenſum, non vero omnino determinatum ad ſodomiam, non poteſt licite eidem fornicationem conſulere, quia vltra propenſionem debet in eo attendere determinatam voluntatem ad tale ſcelus perpatrandum *Sot. Mol. Salon.*

Ampl. 2. Hæc eadem licere etiã perſonæ publicæ v. g. parentibus, Iudicibus, confeſſoribus, &c. verũ tamen eſt quod ſi publica perſona alia poſſit via maius malum euitare dum minus conſulit, peccat, & ad reſtitutionem tenetur, quia ex iuſtitia tenebatur ei obuiare.

Limit. Concl. Quod nullo modo liceat conſulere, aut inducere complicem ad minus malum perpatrãdum, vnde ſi volenti adulterari cõſulas fornicationem bene facis, fœminam autem vt fornicationi aſsẽtiatur conſulere nequaquam potes, talis enim actio nullo pacto cohoneſtari poteſt. Nec licet æquale malum conſulere ad euitandum æquale in eadem perſona, quia nullam habet rationem boni, At ſic cõſulens ad nullam reſtitutionem tenetur, quia nullum maius damnum ex eius oritur conſilio.

6. Concl. Ad euitandum maius damnum Petro inferendum, non poteſt conſuli vt minus inferatur

Fran-

Franciſco, quia non eſt fas prodeſſe vni cum detrimento alterius, & ſic non poſſum conſulere mutilationē Petri ad euitandum homicidium contra Franciſcum. Nec dubitanti Caio ſi malū Petro inferat an Franciſco poteſt conſuli vt inferat v. g. Franciſco, quamuis minus damnū conſulatur, quia iniuria irrogaretur Franciſco, in cuius damnum dubia Cai voluntas determinatur, & ad reſtitutionem tenetur ſic conſulens.

Limit. 1. Concl. qñ minus malū in altero inferendum, eſſet parui momenti, alterum vero malum eſſet nimis graue *Nau.*

Limit. 2. qñ Caius v. g. contra vtrumque eſſet malum facturus, tūc licet conſulere vt contra vnum tantum id faciat, nam minus eſt malū offendere vnum quam duos, ex charitate tamen ſemper tenetur conſulens ad minus malum conſulendum, quapropter volenti mutilare Petrum, & occidere Franciſcum debet conſulere Petri mutilationē *Nau.* Poterit quoque reſpicere ad conſanguinitatem, vel paupertatem alterius.

7. Concl. ſi is, in cuius detrimētum conſulitur malum, tenetur illud pati, poteſt abſque P. non ſolū minus, ſed etiam æquale damnum inuaſori conſuli, v. g. quis vult regem occidere, cuius mortem tenetur ſubditus cum vitæ propriæ diſpendio euitare, in hoc caſu licet conſulere mortem alicuius ſubditi ad euitandam regis mortem.

8. Concl. Volenti furari licet ſuadere, vt potius a diuite quam a paupere furetur; in cōmuni tamen abſq; eo quod certa illi aſſignetur perſona: volenti autem furari res meas non licet perſuadere vt bona alterius ſurripiat, poſſum vero ei dicere quaſo ne bona rapias mea, ſunt plerique ditiores, & minus cogniti, ab eis potius rape: quia modo non conſulitur damnum contra determinatam perſonam, ſed proprium auertitur intereſſe.

9. Concl. Peccat. M. qui tali vtitur conſilio, & ad reſtitutionem tenetur, nec licet alicui peccare. V. adhoc vt caueat in altero P. M. quia malum culpæ abſq; culpa eligi non poteſt. Loth autem obyciens proſtribulo filias excuſatur, quia opinabatur ſubmiſſione illa ſodomitas flectere, & a libidine reuocare.

10. Concl. Licet conſulere matrimonium illi, qui habet votum caſtitatis, aut aliquod aliud impedimentū impediens, ſi paſſim veneri ſuccūbat, ſatius enim eſt vnum peccatū quam tot contra votum cōmittere; tale autem conſiliū dari non debet, nec fortaſſe erit licitum, quia non ſufficit prauus ad peccandū habitus vt conſulatur minus malum, ſed requiritur determinata voluntas ad illud perpetrandum, & vt nulla alia via euitari, aut mederi poſſit; quæ duo deſunt in caſu noſtro: pœnitens enim habet animum impoſterum continendi, poteſtque diſpenſationem petere, quod ſi neutrum velit; & ſperatur ope matrimonii a vene-

re ſe

re ſe abſtinere, poteſt ei conſuli matrimonium, in quo contrahendo peccat. M. contrahens, non vero eum conſulens, quia minus conſulit malum.

DISPVT. XII.

De raptu attento iure antiquo.

Ex *l. vnica C. de raptu virg. & l. regia tertia tit.* 20 *par.* 7. Statuta eſt pœna capitis cōtra raptores mulierum honeſtæ famæ, & quod raptorum bona, eorumq; fautorū perueniant ad raptam pleno iure. An autem *per c. ſi quis virginem* 36. *q.* 3. ſint raptores, & fautores excommunicati, an vero ſint excommunicandi; controuerſum eſt: Verius tamen eſt eſſe excommunicādos, ſit modo

1. Concl. Adhoc vt Raptor ſupra dictas incurrat pœnas quatuor requiruntur. Primo violentia. Secundo vt rapiatur fœmina cauſa libidinis. Tertio vt traducatur de loco ad locum. Quarto vt ſit honeſtæ famæ, & quacumque ex ijs conditionibus deficiente, non eſt vere raptus, vnde

Fœmina, quæ ſub nullius eſt poteſtate, ſi volens traducatur, non dicetur rapta. Secundo puella, quæ aſſentitur abductioni, ſi poſtea eam pœnituit, & inuita cognoſcatur, nō dicitur rapta, ſed vi cognita. Secus vero qñ vi rapta, libere modo co, pulæ conſentit, mitior tamen debet pœna infligi raptori.

Tertio fœmina ſui iuris importunis compulſa precibus, quæ violentiæ potius poſſunt dici *præſertim quando raptor eſt magnæ authoritatis, & cui fœmina contradicere timet* dicetur proprie rapta. Item ſi doloſis fraudibus, & perſuaſionibus fuit abducta, quamuis nulla adſit violētia. Secus vero qñ importunæ preces non fuerunt violentæ, & perſuaſiones fuerunt de pretio conuentionato, licet poſtea non adimpleto, in quibus caſibus mitiori pœna venit raptor multandus.

Quarto diſſentiētibus, parētibus fratribus aut tutorib⁹ ſub quorū cuſtodia erat puella, quāuis ea cōſentiat, eſt vere rapt⁹, arbitrarijs tamē eſt raptor puniendus pœnis, & non a iure ſtatutis, ꝙ procedit etiā ſi iis ignorantibus traducatur virgo, ſēper n. præſumuntur contradicentes. Mitiori quoq; pœna cum eo agitur, qui a tutorum, vel fratrum, quā cū eo, qui a parentum cuſtodia puellā rapuit. Conſentientibus vero parētibus, ſi puella diſſentiat, raptor debet pœna capitis, & amiſſionis bonorum puniri.

2. Concl. Rapiens volentem puellam, cum qua ſponſalia contraxit, nullam incurrit pœnam, non obſtante quod reclamarent parentes *c. penul. de raptor.* Puniri vero debet qñ nullis præcedentibus ſponſalibus volentem rapuit, & cum ea poſt modum matrimonium iniuit, at mitiori, eaque arbitraria pœna.

3. Concl. Ad pœnas raptus incurrendas non requiritur neceſſario copula, verum tamen eſt quod ſi pœnitentia

tentiæ ductus raptor noluit *cum potuerit* Virginem corrumpere, non ordinaria, ſed arbitraria debet pęna puniri, niſi monialem rapuerit, tunc n. pęna capitis eſt puniendus, licet cum potuerit eam non cognouerit, quod locũ non habet qñ praua rapiendi voluntas ſuum non ſortiatur effectum, v. g. ſi armata manu monaſterium adijt, quod penetrare non potuit.

4. Concl. Si in eadem domo parentũ cognoſcatur virgo diſſentiẽs, & inuita, dicetur copula vi extorta, & non raptus, quia nulla eſt traductio de loco ad locum, vnde qui de camera ad ſtabulũ, de via ad cãpum extraxit vt commodius cum ea coiret, non erit proprie raptor. Si vero animum habuit abducendi virginẽ in aliquam Ciuitatem, quamuis eã illuc non ducat, erit nihilhominus verus raptor, quia de loco ad locum traxit, licet ad deſtinatam non adhuc eam perduxit Ciuitatem.

5. Concl. Rapiens viduas, aut nuptas honeſtæ famæ incurrit pęnas contra raptorẽ latas, non ſic vero rapiens meretricem, niſi qñ cõiugata eſſet: propter iniuriam viro illatam, ſi hic leno non eſſet, aut niſi qñ ante actæ vitæ pęnitẽtiã ageret.

6. Concl. Fęmina rapiens fęminã, aut virum, nõ tenetur pęnis raptus, quæ ſolum militant contra mulierũ raptores, contrarium eſt ſatis probabile quod tenet *Bal. Ang. Carrer. Barbat. Curt. Tiraq. Gom. Cantera. Azeb. Vela Henriq. Rodr. Veg. & alij.*

7. Concl. Mulier rapta, etiamſi cum raptore nubat, non ideo amittit ea, quæ in pęnam delicti *ex l. ciuili* ei debentur. qua propter contra raptoris bona verum, ac plenum habebit ius, eiuſque fautorum, & auxiliantium *Feder. Goffr. Franc. Dec. Felin. Conar. Crott. Abulen. Vela Henriq. Lud. Lop. Vega, Rodr. & alij* contrarium tenent *Anchar. Io. And. Aret. Salic. Lup. Penna Curt. Brunel. & alij.*

8. Concl. In foro cõſcientiæ quomodocumque vis cuicumque inferatur fęminæ ad luxuriam explẽdã ſemper erit raptus, licet de loco ad locum non abducatur, aut honeſtæ fęmina non ſit vitæ, iſtæ n. conditiones liberant raptorem ne pęnas incurrat ciuiles, non autem a noua malitia, & circumſtantia, quæ ſpeciem mutat, quia vltra luxuriam adeſt iniuſtitia. Idem aſſeras neceſſe eſt in caſibus ſequentibus.

Primo ſi fęmina importunis cognoſcatur precibus, quæ violentiæ comparantur. Item ſi dormiẽs, aut putans eſſe virum ſuum. Tertio ſi fęmina ſui iuris inuita traducatur non obſtante quod libens poſtea cognoſcatur; Aut a contrario, ſi cõſenciens traductioni inuita poſtea cognoſcatur; vtraque circumſtantia erit neceſſario confitenda.

Quarto ſi inuitis parentibus, aut tutoribus rapiatur fęmina ſciens, & volens rapi, quia iniuria infertur illis perſonis, a quarum cuſtodia ea rapitur. Idem quoq; dicendum qñ renitente puella, conſentirent parẽtes, aut tutores. Quod ſi fæmina, & paren-

parentes ſimul renitent vtraque circumſtantia erit fatẽda, quia vna ſupra alterã notabiliter aggrauat. Eadem dicas ſi ignorantibus tutoribus, vel parentibus, fœmina volens, ac libens abducatur.

Quinto cognoſcens meretricem violentia, aut importunis precibus, peccat contra iuſtitiam, eritque proprie raptor, debetque hanc cõfiteri circũſtantiã. Imo ſufficit mulierẽ abducere, eo animo vt cognoſcatur, aut vim illi inferre ad explendam libidinẽ, nec opus eſt copula ad hoc vt in foro conſcientiæ dicatur proprie raptus, voluntas n. pro facto habetur, & ſic volens cognoſcere coniugatam dicitur adulter coram Deo, licet eam non cognoſcat.

9. Concl. Quæ hactenus dicta ſunt pro foro conſcientiæ de viris rapientibus fœminas locum habent in fœminis rapientibus viros. Si quæ enim mulier violentiam adoleſcenti inferat, aut eum cauſa libidinis rapiat, contra iuſtitiam peccat, & contra caſtitatem, & per conſequens hanc circumſtantiam debet neceſſario confiteri.

10. Concl Attento iure ciuili, & Canonico antiquo matrimonium inter raptorem, & raptam erat inualidum, ac nullum, ſed attento iure Canonico nouo *c. final. de raptoribus* erat firmum, ac validum, ſi libere mulier rapta aſſentiebatur, etiam ſi ſub raptoris fuiſſet adhuc poteſtate.

11. Cõcl. Rapiens ſponsã alterius de præsẽti *ſiue virgo, ſiue corrupta ſit* nec cum ipſa, nec cum alia poteſt amplius matrimonium inire, quod ſi contrahat cum alia, tenet matrimonium, quia talis raptus impedit contrahendum, non dirimit cõtractum. Ipſa vero ſponſa ſi poſtea conſentit raptui, non poteſt ad ſecundas tranſire nuptias, mortuo primo viro, a cuius poſſe fuit rapta. Rapiens autem ſponſam de futuro non incurrit impedimentum raptus.

Ad quod incurrendum quatuor ſunt neceſſaria. Primum traductio raptæ de loco ad locum. Secundum copula ſecuta conſummata, ideoq; ſi ob impotentiam, aut ob ſuperuenientes ſatellites tentata non vero conſummata fuit copula, non erit propriè raptus alienæ ſponſæ. Tertium diſſenſus vtruſque coniugis, aut ſaltem viri, hoc autem coniuente, nulla irrogatur iniuria, licet ſit verum adulterium; Contradicant an conſentiant parentes ſponſæ parum refert, quia iniuria matrimonij tantum attenditur. Fœmina tamen rapiens virum non incurrit impedimentum Raptus.

Quartum vt ſponſo vim inferant Rapientes ab eo ſponſam, ſi enim, illo ignorante, aut decepto, rapiant, nullum incurrunt impedimentum impediens.

DISPVT. XIII.

De rapto attento Concilio Tridentino.

PRima Concl. Tres ſtatuit contra raptores pœnas Tridentina Synodus *ſeſſ.24. de matr. c. 6.* Prima quod inter raptorem, & raptam (etiamſi mutuus intercedat cōſenſus ante parochum, & teſtes) matrimonium ſit nullum, & inualidum vſq; dum maneat rapta ſub raptoris poteſtate, ſecus qſi in loco tuto repoſita conſentiret. Secunda eſt excommunicatio ipſo iure lata contra raptorem, & auxilium, fauorēque illi præſtantes (quæ nō eſt Papæ reſeruata) eorumque perpetua infamia, obquam omnium dignitatū declarantur incapaces, & ſi Clerici ſint a proprio ſtatu decidentes. Tandē quod Raptor teneatur raptā iuxta iudicis arbitrium decenter dotare, etiamſi eam ſibi in vxorem ducat.

Debet autem Iudex conſiderare raptæ, raptoriſque decentiam, ex perſonarum n. qualitate maior, aut minor reſultat iniuria *Verac. Hēriq.* At ſi ex tali raptu aliud oriatur intereſſe, aliaue iniuria, tunc in foro conſcientiæ nullo expectato iudicis mandato, tenetur raptor illa reſarcire *Henriq.*

Perpetuo autem erunt Infames raptores, &c. At a proprio gradu cadent Clerici poſt iudicis ſententiam, nō ante illam. Infamis etiā remanebit raptor non obſtante quod raptam ducat in ſponſam ſeruatis per Trid. requiſitis *quidquid dicat Rodr. Veg. & Henriq.* quia futurus euentus non eximit a pœnis iam incurſis.

2. Concl. Raptor, eique fauentes, & auxiliantes non ſunt irregulares *Nau.* contra *Maiolum* poteſt tamen iudex eos declarare infames, vel a proprio gradu excludere, & tunc erunt irregulares. Parochus vero aſſiſtens matrimonio cōtrahendo inter raptorem, & raptam, antequam ponatur rapta in loco tuto, non incurrit has ſupradictas pœnas, quia non eſt fautor raptus, quem inuenit iam factum, niſi eos ſe ſponſaturum promiſerit, quia tunc adiuuat, conſulitque raptum.

3. Concl. Matrimonium inter raptorem, & raptam eſt ipſo iure nullum vſque dum rapta in loco tuto non ſit, non obſtante quod rapta libere conſentiret *Henriq. & reliqui DD.* quia raptus eſt impedimentum dirimens.

4. Concl. Soli fœminarum raptores cauſa ineundi matrimonij incurrunt pœnas per Trid. latas *Salz. Rodr. Veg.* contra *Verac. Vela Sa. Hinc*

Infert. 1. Rapientem puellam pro explenda libidine non puniri his pœnis.

Infert. 2. Quod ſi quis rapuit Annam vt cum Titio contrahat (ipſo neſciente) poteſt Titius cum ea contrahere, etiam ſi adhuc ſit ſub raptoris poteſtate, nec per hoc incurrit pœnas cōtra raptorem latas; quia

quia re vera non fuit raptor; dummodo tamen rapta libere cōſentiat. Eadem dicas de raptoribus, & auxilantibus, qui licet incurrant excommunicationem, cæteraſque a Trid. latas pænas, poſſunt nihilhominus cum rapta, neq; dum in tuto loco cōſtituta, inire matrimonium, quod ſolummodo prohibetur inter raptorem, & raptam. Tria vero requiruntur ad incurrēdas pænas per Trid. ſtatutas contra raptores. Primo Raptus. Secundo traductio. Tertio animus contrahendi cum rapta; copula vero ſequatur nec ne, parum refert *Nau. Rod. Henriq. Sa Veg.*

Infert. 3. Eum, qui volentem abduxit, licet poſtea contradicentem retineat, non incurrere pænas in Trid. latas. Secus ſi nolentē rapuit, & volentē poſtea retinet. Qui vero in ipſo itinere reſipiſcens raptam reſtituit domum, non per hoc liberatur a pænis a Trid. inflictis, quia iam conſumauit delictum.

Infert. 4. Eum, qui pretio, vel importunis precibus puellam extraxit, non incurrere ſupradictas pænas *Verac. Cuc.* quia nulla vſus fuit violētia. Limitatur illatū qñ preces importunæ violentiæ æquarentur.

5. Cōcl. Si ignorātibus, parētibus conſentiat Virgo ad raptū, non eſt proprie raptus, de quo loquitur Trid. in quo ſit mentio de validitate, & non de honeſtate matrimonij, ad cuius validitatem ſat eſt aſſenſus puellæ *Verac. Rod. Cucus, Sa.*

Eadem dicas quamuis inuitis parentibus puella conſentiens extrahatur. Contrarium tanent *Tol. Nau. Ouan. Salz. Henriq. Sa Rodr.*

6. Concl. Compræhenduntur ſub hoc Trid. decreto raptores cuiuſcumque fæminæ, nempe Virginis, Corruptæ, meretricis, Inhoneſtæ, Coniugatæ, & cuiuſuis ſtatus *Verac.* quia decretum reſpicit libertatem matrimonij, ideoque propriam rapiens de futuro ſponſam contradicentem incurrit pænas ſupra iam dictas, quia ea non poteſt inuita cogi ad ſponſalia ſeruanda. Contrarius eſt *Henriq.* Secus quando volens rapiatur.

7. Concl. Rapiens virum cauſa ineundi matrimonium non ſubiacet pænis in Trid. contentis *Verac.* ſed contrarium eſt tenendum cum *Henriq. Veg. Rodr.* inhærendo dictis in diſp. præcedenti.

Tandem ſponſalia inter raptorem, & raptam ſunt ipſo iure nulla *Nau. Veg. Rodr.*

DISPVT. XIV.

An poſſit contingere ſtuprum ante raptum.

PRæmitto 1. Virginitatē materialiter non conſiſtere in quadā carnea membranula ante vas fæmineum, hanc enim pauciſſimæ Virgines habent, ſed in quadam quaſi cōplicatione partium ipſius orificij vuluæ, quæ partes per congreſſum viri dilatantur, formalis vero Virginitas amittitur per quamlibet pollutionem.

Præ-

Præmitto 2. Adhoc vt aliqua circumſtantia neceſſario ſit ſupra fornicationem confitenda neceſſe eſſe, vt addat nouam malitiam, ſpecialemque deformitatem vltra fornicationem, & hoc dupliciter euenire poteſt, vel addendo aliam ſpeciem extra luxuriã, quæ ſit diſtincta & diuerſa a Caſtitate, ſic inceſtus Pietati, Sacrilegiũ Religioni, Adulterium, & Raptus iuſtitiæ repugnãt vltra Caſtitatem: vel priuando ipſam naturam conditionibus requiſitis conuenientibus in concubitu omnibus animantibus, vt eſt peccatũ cõtra naturã, quibus præmiſſis ſit

1. Concl. Non datur ſtuprum ſine raptu, ideoque conſentientem Virginem deflorans, quamuis ea ſit ſub cura parentum, ſimplicem tantum fornicationem committit *Sot. Nau. Vaſq. Bann.* Contrarium tenent omnes reliqui DD. Hinc

Infert. 1. non eſſe neceſſario in confeſſione fatendam circumſtantiam Virginitatis, quando quis volentem violauit, aut violare concupiuit, quia hæc etiam notabiliter aggrauat.

Infert. 2. Rationem ſtupri conſiſtere in iniuſtitia, quæ committitur auferendo violenter Virginitatem a puella; ratio vero raptus conſiſtit in ſola violentia, quæ puellæ infertur, ſiue eam defloret, Raptor, ſiue non. Imo ad rationem raptus non obſtat an puella ſit corrupta, an coniugata, an meretrix *vt dictum eſt*, ex quo colligitur ſtuprũ ſemper eſſe cum raptu, raptus vero abſque ſtupro eſſe poteſt, quia ſe habent tamquam ſuperius ad inferius.

Infert. 3. deflorationem obtentã importunis precibus eſſe ſtuprum, ſi preces violentiæ æquiparentur. Item ſi puella dolo, aut ignorans cognoſcatur.

Infert. 4. Eſſe tantum ſimplicem fornicationem ſi quis Virginem inuitis abducat parentibus, volentẽ tamen eam cognoſcat, hic tenetur fateri tantum circumſtantiam raptus, non autem ſtupri.

2. Concl. Qui Virginem violenter deflorat tenetur illatum parentibus damnum reſtituere ſaltem pro augmento dotis, quia maiorem dotem requirit corrupta, quã virgo: *Nau. Angl. Bann. Salon. Ilum. & alij* quod ſi ex iniuſta domus inuaſione per raptorem facta aliud damnum in bonis ſenſerint parentes, hoc quoque reſarciendum erit.

3. Concl. Volentẽ deflorans nec ei, nec eius parentibus aliquid debet reſtituere, quia fœmina eſt ſuæ Virginitatis domina, & non eius pater, nec eius tutor *Sot. Nau. Banni Salon. Suar. Graff. Ilum.* Contrarium quoque eſt probabile quod tenet *D. Th. Caiet. Abul. D. Ant. Guliel. Salz. Card. Gutt. Valen. Lop. Rodr.*

4. Concl. Virgo numquam debet confiteri ſe Virginem fuiſſe, ſiue inuita, ſiue volens corrumpatur; quia ipſa patitur raptum, tenebitur vero confiteri fornicationem, quæ eſt intrinſece mala, & nullo timore cohoneſtari poteſt. Nec debet confeſſarius interrogare mulierem, quæ carnis lapſum confitetur, an ſit virgo nec ne, quia non eſt circum-

Digitized by Google

cumſtantia mutans ſpeciem, & quia fœmina non tenetur eam confiteri.

DISPVT. XV.

An inceſtus inter conſanguineos, & affines impediat matrimonium contrahendum.

PRima Concl. Qui inceſtuoſe ſe commiſcuit cum conſanguineis ſuæ vxoris non poteſt, ea mortua, cum alijs licitè contrahere, contractum vero matrimonium eſt validum *c.1.& c.traſmiſſæ de eo qui cogn. conſ.* Idem quoque dicendum eſt de fœmina carnaliter cognita a conſanguineis ſui viri, quia vtrobique par eſt ratio *Palu. Sil. Verac. Sarm. Matt. Tol. & alij.*

Ampl. Concl: Procedere etiam in illis conſanguineis, cum quibus alter coniugum inceſtum committit *c. 1.eod.* vbi dicitur *nec filiaſtra, nec ille, vllo vnquã tẽpore contrahere, &c.* Tale autem impedimentum antiquitus vſque ad quartum extendebatur gradum, poſt Trid. vero *ſeſſ. 24.c.4.de matr.* non excedit ſecundum gradum, quia tantum adhuc reſtricta eſt affinitas ex fornicatione: quapropter habens rem cũ cõſanguinea in tertio gradu nõ incurrit impedimentum inceſtus.

2.Concl. Sponſus qui non adhuc per verba de præſenti contraxit co gnoſcendo conſanguineam ſuæ vxoris de futuro incurrit hoc impedimentum, quod mortuo delicti cõplice, expirat *c.duo pueri de deſponſ. impub.* quia cum reuera nõ ſit inceſtus, non ita rigoroſe punitur *Abb. Nc. Cuc. & alij.* Imo talis inceſtus non excedit primum gradum, quia per Conc. Trid. publica honeſtas his coarctatur limitibus *ſeſſ. 24. de matr.c. 3. Verac.*

3.Concl. Cognoſcens conſanguineam vxoris poſt ratum, at non cũ conſumatum matrimonium vſque ad ſecundum gradum incluſiue incurrit impedimentum inceſtus perpetuum, ac ſi poſt conſummatum eam cognouiſſet *c. diſcret. de eo qui cogn.conſang. & c. tranſmiſſæ eo:* ſic a ſimili interdicitur debiti petitio cognoſcenti vxoris conſanguineam poſt ratum, & non dum conſummatum matrimonium.

4. Concl. Non omnis inceſtus fornicarius eſt impedimentum, ſed ille tantum, qui oritur ex copula habita cum matre, & filia, in quo caſu non ſolum inceſtuoſus, ſed etiam ipſa fœmina cognita contrahere prohibetur *vt dictum eſt*, & habetur *c.ſi quis cũ matre 34.q. 2.* Contrarium tenent communiter DD. *omnem ſcilicet inceſtum ex fornicatione eſſe impedimentum impediens per c.ſi quis cum duabus 32.q 2* ex affinitate vero legali, aut ſpirituali nullum oritur Impedimentum *Gatia Palud. Nau. Palac.* Quæ vſque adhuc de impedimento inceſtus dicta ſunt multis limitãtur modis, & Primo quando inceſtus ignorãter committitur, ſi enim ignorantia a peccato inceſtus excuſat, excuſabit quoque a pœnis illius. Secundo quã fœmina a conſanguineo

mariti violenter fuit cognita. Tertio qñ conſumata non fuit copula, nec ſemen intra vas naturale tranſmiſſum.

Vltima Concl. Inceſtus cum proprijs conſanguineis non impedit matrimonium contrahendum *D. Th. Ricc. Roſ. Sil. Arm. Couar. & alij per multi*. Contrarium quoque eſt probabile quod tenet *Ange. Rebuf. Sot. Nau. Cuc. Cord. Veg. Rod. & alij*.

DISPVT. XVI.

An vxoricidium, & viricidium impediant matrimonium contrahendum.

PRima Concl. Vxoricidium eſt impedimentum impediens tantum, non autem dirimens *c. interfectores 33.q.2.* quod procedit quando maritus ira, odio, aut vindicta vxorem necat, ſi enim id facit animo aliam ducendi, eſt impedimentum dirimens *de quo infra dicam*.

Ampl. procedere Concl. etiam ſi maritus eam cũ adultero inueniens occidat *D. Tho. Bon. Dur. Palud. Ricc. vterque Sotus, Turrec. Ledeſ. Rod. Veg. & alij*. Secus ſi authoritate iudicis eam occideret.

2. Concl. Vxor virum occidens non incurrit hoc impedimentum *Sil. Arm. Ledeſ. Verac. Matt. Tol. Sa, & alij* quia proniores ſunt viri ad occidendas vxores, & ideo lex ad cohibendam eorum audaciam pœnam inſtituit, ſecundaſque eis nuptias prohibuit. Contrarium eſt valde probabile quod tenent *Palud. D. Ant. Sot. Nau. Cuc. Palac. Viguer. Henriq. Lop. Vgol. & alij*.

DISPVT. XVII.

An ſit Peccatum M. contrahere cum aliquo ex ſupradictis impedimentis, & quis poſſit in eis diſpenſare.

PRima Concl. Contrahere contra interdictum Eccleſiæ eſt P. M. quia res eſt grauis, & alioquin fruſtra iudex interdiceret ad tempus matrimonium, eſſet tamen v. p. quando propter aliquam leuẽ cauſã interdiceretur, v. g. ob honorem diei feſtiui. Imo nullum eſſet p. ſi iudex prohiberet matrimoniũ propter obiectum aliquod impedimentum, quod conſtat infallibiliter apud contrahentes eſſe nullum, & falſo impoſitum.

2. Concl. Contrahens matrimonium per verba de præſenti peccat. M. ſi antea cum alia fœmina ſponſalia contraxit: peccat quoque. M. qui ſimplex caſtitatis votum emittit, & poſtea contrahit.

3. Concl. Contrahere cum alijs impedimentis nullum eſt p. quia receſſerunt ab aula, & per contrariam conſuetudinem abrogata ſunt neque in hoc deſideratur ſcientia Prælatorum, vt videant, & conniueant. Votum vero, & ſponſalia ſunt de iure diuino, & naturali, quia fides ſeruari debet, ideo per deſuetudinẽ abrogari non poſſunt; vnde

ſemper

ſemper erit p. contrahere eum illis ideoque petenda erit diſpenſatio.

4. Concl. In ſponſalium impedimento ſolus Papa diſpēſare poteſt, An autem poſſit Epiſcopus in voto diſpenſare *dicemus libro ſequenti*.

5. Concl. In interdicto poteſt ille diſpenſare, qui illud impoſuit, ſi autem impoſitum fuit ab inferiori poteſt diſpenſare ſuperior, ſed non è contra, quapropter ſi poſitum fuit a Pontifice ſummo, nemo preter illum, diſpenſare poteſt.

Reliqua vero impedimenta ſi eſſent in ſuo robore, & conſuetudine poſſet Epiſcopus in illis diſpenſare.

DE IMPEDIMENTIS
Dirimentibus.

DISPVT. XVIII.

De Impedimento Erroris.

PRæmitto 1. Ignorantiam differre ab errore, quia illa dicit puram negationem, error vero requirit iudicium poſitiuum intellectus, peruerſum tamen, & falſum: errare enim eſt vrū pro alio putare, ignorare vero eſt nihil de illo ſcire *Rurſus* ignorantia vel dicitur puræ negationis, & eſt illa prioris generis, quæ negat ſcientiam, vel eſt prauæ diſpoſitionis, & coincidit cum errore. vtraque vero inualidat matrimonium, quia tollit voluntarium, ſed hæc dicitur inualidare illud, quæ vocatur error, quia nemo accedit ad contrahendū cum ignorantia puræ negationis niſi enim aliqualem notitiam ex viſu, vel fama haberet non contraheret.

Præmitto 2. Quadrifariam diuidi errorem. Primo eſt error perſonæ: cum ſcilicet vna perſona pro alia ſupponitur. Secundo conditionis ſeruilis cum liber contrahit cū ſerua, quam credit liberam. Tertio qualitatis: cū credit contrahere cū pulcra, nobili aut virgine, & non eſt ita. Quarto fortunæ; cum vir, aut fœmina putatur diues, & eſt pauper & hoc reducitur ad errorem qualitatis.

Præmitto 3. Quemcumque ex his erroribus vel præcedere actum ita vt, illo non exiſtente, non efficiatur contractus, v. g. contrahit Titius cum filia Regis eo animo, vt ſi talis non ſit, non contraheret: vel concomitatur ipſum actum, ita vt, eo non exiſtente, adhuc actus fieret, v. g. ſi ita contraheret cum filia Regis,

quod contraheret etiam ſi talis non eſſet.

1. Concl. Non ſolum error perſonæ antecedens dirimit matrimonium contractum *quod fatetur omnes*, ſed etiã error perſonæ cõcomitans, quia tollit voluntatem poſitiuam, & facit actum non voluntarium: nõ obſtante quod error ſit fatuus, & craſſus. Imo ſi diceret quis dum contrahit *ducerem te etiam ſi ſcirem non eſſe Catherinam, aut liberam* non valet matrimonium, quia verba non ſunt de præſenti, valeret vtiq; ſi diceret (duco te quamuis ſis alia qualiſcumque perſona) *Verac. Sot. Lop. tres Ledeſ.*

Hoc vero impedimentum de iure naturæ dirimit matrimonium, quapropter à Papa tolli nequaquã poteſt, quia errantis nullus eſt conſenſus *l. cum teſtamentum, & l. non idcirco C. de iur. & facti ignor.* & infideles cum errore cõtrahentes faciunt nullum matrimoniũ. Et quãuis in reliquis ſacramentis miniſtrandis tenetur miniſter non coarctare intentionem ad Petrum, vel ad Ioannem, ſed illi miniſtrare, quem habet præſentem: in Sacramento tamen matrimonij non tenentur contrahentes adhoc, ſed poſſunt conditionatum præbere aſſenſum, & nullum, conditione deficiente, facere Sacramentum.

2. Concl. Error qualitatis, & fortunæ non vitiat matrimonium, quia non eſt circa ſubſtantialia, ſed accidentalia tantum, poſſet vero Papa legem condere, per quam talis error inualidaret illud, quia poteſt quandocumque ei libet nouo apponere impedimenta dirimentia. *Palud. Aſtens. Monald. Gatt. D. Ant. Verac.*

Ampl. Concl. Etiam ſi error ſit antecedens præbens cauſam contractui, & ſine quo non efficeretur matrimonium, quia facit inuoluntarium ſecundum quid, & eſt circa accidentalia, & non ſubſtantialia matrimonij *Abb. Bal. Iaſ. Curt. Lup. Sil. Ang. Rebuff. Perez, Val. Mol. & alij.*

Limit. Concl. qñ qualitas apponitur per modum conditionis in ipſo contractu, v. g. ſi coram parocho cõditionalis præſtetur aſſẽſus, vel intra ſe, vel expreſſis verbis *vt contraho tecũ ſi es nobilis, aut Virgo* quo caſu deficiente cõditione, nullũ matrimonium *Bon. Palu. D. Ant. Sot. Lop. vterque Ledeſ.* talis autem intentio neceſſario debet eſſe actualis, aut ſaltim virtualis, vnde ſi quis non contraheret ſi ſciret fœminam corruptam, aut ignobilem, hæc habitualis, & negatiua intentio non ſufficit ad diſſoluẽdum matrimonium. Parochus vero doli, erroris, & conditionatæ in contrahẽte voluntatis conſcius, ſi matrimonio aſſiſtit, non incurrit *vt voluit Maiolus* triennalem ſuſpenſionem *ex c. fin. de Clandeſt. deſponſ.* quia ille textus loquitur tantum quando parochus aſſiſtit matrimonio a iudice, vel ab Eccleſia aliàs interdicto.

Sed quia error qualitatis aliquãdo tranſit in errorem perſonæ, & de

de impediente, ſit etiam dirimens matrimonium, & hoc eſt difficile indicare, ideo *D. Tho.* hanc tradit regulam. Vel conſenſus fertur in perſonam ibi præſentem, cum qua contrahitur, & ſic parum eſt an erretur in nobilitate, vel in eſſe filiā regis; quapropter matrimonium erit validum, quia error eſt tantum qualitatis. Vel conſenſus fertur in perſonam ita qualificatām, adeo vt ſi talis non eſſet, non daretur conſenſus, v.g. in filiam regis, per accidens vero in perſonam præſentē, & tunc eſt error perſonæ inualidās matrimonium, & hanc regulam communiter amplectuntur Doctores. At *Ricc.* & *D. Ant.* aliam tradunt; hoc pacto, Vel erratur circa ſubiectum qualitatis, & eſt error perſonæ, vel circa qualitatem ipſam, & eſt error qualitatis. *ſic.*

3. Concl. Quoties qualitas, in qua erratur, non determinat indiuidualem perſonam eſt error qualitatis non dirimens matrimonium, v.g. quidā peregrinus ſe, aut Principis filium, aut Regis primo genitum fingit, ſed quiſnam Princeps, aut Rex ſit eius pater non explicat, fœmina modo cum illo nubens errat in qualitate, non in perſona ſi vero qualitas, in qua erratur deſignat in indiuidualem perſonam, quia peregrinus dicit ſe eſſe filium Regis Franciæ, aut Hyſpaniarum, tunc eſt error perſonæ, & nō qualitatis: quia parum refert an perſona proprio dominetur nomine, an circumſcribatur per eſſe filiū talis Regis.

Limit. 1. Concl. qñ contrahens errans in perſona conſentit in ſibi præſentem, quæcumque illa ſit *Nau. Ledeſ.*

Limit. 2. qñ perſona, cum qua contrahitur eſt contrahenti cognita, poſtea vero fingit ſe filium Regis, tunc n. error eſt qualitatis *Verac. Ricc. D. Ant. Carrer.* v. g. Anna cognoſcit Petrum, quem poſtea talis comitis eſſe filium teſtantur aliqui, & ſic inducta contrahit cū eo tale matrimonium eſt validum. Secus vero qñ ex auditu, aut fama tantum, Anna Petrum cognoſceret, aut qñ a principio ſemper cognouit Petrum vt filium talis comitis, & hac falſa qualitate ducta cum eo contraxit.

Dices an fœminę, quæ contraxit cum primo genito Regis, quem ignorabat, eo mortuo, poſſit ſecundo genitus ſupponi qui re vera modo eſt primo genitus, & iuxta contrahentis intentionem? Reſpondeo negat. quia tēpore, quo viuebat primo genitus conſenſus fœminę cecidit in illum talem primo genitum, v.d. in deſignatam perſonam indiuidualiter, vnde licet ſecundo genitus ſit modo primo genitus, non eſt tamē illa indiuidualis perſona, & per conſequens eſt error perſonæ inualidans matrimonium.

4. Concl. Si filia Titij nominatim, vel aliqua nota inſignita *v. g. primo genita, gemella, &c.* offeratur alicui in matrimonium, & poſtea tradatur eidem alia pulcrior inſpicienda fœmina, eſt error qualitatis,

& non perſonæ. At ſi offeratur contrahenti filia Titij indeterminatè, & eidem alia Titij filia pulcrior oſtendatur, cõtrahens cum alia, quã non vidit, facit nullum matrimonium, quia errat in perſona determinans conſenſum in eam, quam inſpexit. Secus vero qñ poſt quam ei Titius filiam promiſit, extraneã offert inſpiciendam fœminam, & poſt hæc cum filia a Titio ſibi promiſſa per verba de præſenti contrahit, quia modo conſenſus eſt in filiam Titij, & talis ab initio fuit, error vero eſt tantum circa pulcritudinem inſpectam.

5. Concl. Contrahens cum filio Regis Galliæ credens eum vnigenitum non cenſetur errare in perſona, ſed in qualitate; Secus quando crederet eum primo genitum, quia per primo genituram deſignatur talis indiuidua perſona. Error vero nominis non viciat matrimonium *l. in vendit. de contrahen. empt. Ledeſ. Gaeta, & alij.*

DISPVT. XIX.

De errore ſeruilis conditionis.

TRiplex eſt ſeruitus: ſeruilis, adſcripticia, & originaria. Seruus primi generis ita eſt ſeruus, & in domini poteſtate, vt poſſit vendi, & alienari. Adſcriptitius eſt ille, qui colendo fundo eſt perpetuo addictus, a quo recedere non poteſt, neque vltra ſumptus, & victum aliquid ex reddito illius percipere ei licet. Originarius eſt qui ex adſcripticio naſcitur, & vterque eſt vere liber, & ſimpliciter vocari non debet ſeruus. qui vero obligant ſe ad ſeruitia perſonalia dominis perpetuo peragenda non ſunt adſcriptitij ſerui, ſed famuli, quia adſcriptitius eſt glebæ adſcriptus, & eſt pars fundi, & computatur inter res immobiles. Sit

1. Concl. Error conditionis ſeruilis *v.d. quando liber contrahit cũ ancilla, quã credit liberam, vel e contra libera cõtrahit cũ ſeruo* dirimit matrimoniũ contractum *c. 2. c. fin. de coniug. ſeruorum* ſeruitus n. omnibus matrimonij repugnat bonis. Bono indiuiduæ cohabitationis, quia ſeruus poteſt a domino in partes diſtrahi remotas. Bono fidei, quia ad libitum nequit reddere; Bono prolis, quam ſubſtentare nequit. Et hoc impedimentum eſt iure Eccleſiaſtico inductum, quapropter cum eo contractum inter infideles matrimonium, eſt firmum, ac validum, niſi aliqua ſpecialis eorum lex id prohiberet *Archid. Bellem. Neap. Prapoſ. Henr. Manal. Ang. Tab. D. Th. Bon. Bon. Dur. D. Ant. Lup. Ledeſ. & alij.* Contrarium quoque eſt probabile quod tenet *Hoſt. Goffr. Sot. Cuc. Con. Angl. Sil. Almai. Palac.*

2. Concl. Matrimonium liberæ mulieris cũ libero ad tempus contractum *cum eo v.d. qui poſt biennium ad priſtinam rediturus eſt ſeruitutem* vel è contra. matrimonium liberi viri cum libera ad tempus, eſt nullum, quia liber ad tempus ſimpliciter

citer

citer eſt ſeruus, & ad ordines promoueri, & domicilium mutare nō poteſt. quæ Concluſio eſt ſpeculatiua, quia libertas ad tempus dari non poteſt, & ſemel conceſſa cenſetur perpetua *l. & ſi ſine dolo ff. de minoribus.* Quando vero modicum tempus expectari debet ad hoc vt ſtatu liber *ideſt ſeruus, qui duos, v.g. ab hinc annos futurus eſt liber* plenam acquirat libertatem: tunc error ſeruilis conditionis nō dirimit matrimonium, quia talis ſeruus nō poteſt a domino in alienas vēdi regiones. Secundo quia ad breue tempus erit ad obſequia domini. Tertio quia proles infra annum educanda non eſt. modicum autem tēpus dicetur ſpatium ſex menſium, & non vltra.

3. Concl. Matrimonium cum ancilla, quæ iam ſibi libertatem præſcripſit ad quam præſcribēdam ſufficit quinquennium *l. ſi pater C. ne de ſtatu defunctorum*, & *ibi gloſ.* eſt firmum, ac validum. ſi vero vltra decennium habebatur ancilla vt libera, & aliquid ex conditionibus requiſitis ad præſcriptionem deerat, non eſt vere libera pro matrimonio valide contrahendo, licet in foro externo talis reputetur.

4. Concl. Coniux ſeruitutis ignarus habita notitia ſeruitutis alterius coniugis poteſt propria authoritate ab eo quò ad torum recedere *Ricc. Ang. Sil. Nau. Lop.* quod ſi matrimonium ſit occultum eo quia nō inuenitur in libro parochi ſcriptum, & teſtes mortui, aut incogniti ſunt, poteſt etiam quò ad habitationem recedere, quia matrimonium eſt in vtroque foro nullum *Ledeſ. Arm. Henriq. & alij.*

Serua autem reclamante non licet libero abſque iudicis ſententia ab ea recedere quò ad habitationē, quia licet notorium ſit vxorem eſſe ſeruam, poteſt tamen hæc opponere virum ſciuiſſe eius ſeruitutem. Poterit tamen liber abſque iudicis ſententia in longinquas abire partes, quia ceſſat ſcandalum.

5. Concl. Onus probandi ignorantiam ſeruilis conditionis non incumbit libero *vt voluit Henriq.* ſed ancillę, cuius eſt probare maritum ſciuiſſe ſe ancillam eſſe, quo non dum probato per ſeruam, præſumitur maritus ſeruilem ignoraſſe conditionem.

Limit. Concl. quā ſeruitus tempore contracti matrimonij erat in illa vicinia, ſeu oppido communiter nota *Abb. Ne. Prepoſ.*

6. Concl. Error conditionis ſerui originarij, vel adſcriptitij *quidquid ſit de iure ciuili* non irritat matrimonium, quia huiuſmodi ſerui ſunt vere liberi *Comm. DD.* contra *Palud.* ſic quoque matrimonium cum liberta *vulgo ſchiaua fatta franca* eſt validum ob eamdem rationem *Henriq. Con. Candel. Lop. Veg. & alij.*

7. Concl. Seruus decipiens liberam, aut liberum ſerua, peccant. M. quia eſt mendacium in re grauiſſima cum damno tertij *Ang. Nau. Henriq. Ledeſ.* Non tamen peccat li-

bera ſcienter contrahetus cum ſeruo contra *Sot.*

8. Cōcl. Qui ancillam non ſuam ſcienter ducit fit irregularis ob infamiam *c. ſi quis viduam d. 34.* dixi *non ſuam* quia contrahens cum propria ancilla cenſetur manumittere, & per conſequens cum libertina contrahere; ſi alicubi autem hæc lex, aut conſuetudo non vigeret, eſſet irregularis eius dominus: dixit *ſcienter* quia ſi contrahens ignorabat ſeruitutem, matrimonium eſt nullum, nullamque parit infamiam.

9. Concl. Error ſeruilis conditionis cum ignorantia craſſa, & craſſiſſima facit nullum matrimonium ob defectum pleni, & omnino voluntarij conſenſus. Oppoſitum quoque eſt probabile quod defenditur *a Sot. Led. Lop. Rodr. Veg. & alijs.*

Vltima Concluſio Quando error ſeruitutis cedit in conditionem parem, aut meliorem non irritat matrimonium, quia nulla inuenitur iniuria, aut fraus. quapropter liber contrahens cum libera, quam putabat ancillam, aut ſeruus contrahens cum ſerua, quam putabat liberam, faciunt validum, & irreuocabile matrimonium *fatentur omnes.*

* * *

DISPVT. XX.

An Dominus permittens eius ſeruam cum libero contrahere cenſeatur manumittere, & an matrimonium ita contractum ſit nullum.

PRima Concl. Si Dominus per ſe, vel per alium ſuam ſeruam cum libero coniungit neſciente libero ſeruilem conditionem, vel è contra ſi ſeruum cum libera coniungit, &c. cenſetur manumittere eos in fauorem matrimonij adhoc vt matrimonium ſit validum *authentica adhoc C. de latina libertate.*

Ampl. Concl. Etiam quando dominus ſciret hoc matrimonium, & taceret ſeruilem conditionem *auth. de nupt. §. ſi vero* neque ad hoc requiritur iudicis ſententia, ſed ipſo facto ſeruus cenſetur liber, & ſerua ingenua. excuſabit vero dominum ne ſeruum, aut ſeruam amittat, ignorantia iuris, aut facti, etiā craſſa, & ſic non aduertens dominus ad propalandam libero contrahenti ſeruitutem ex quadam ſimplicitate etiam cum lata culpa, non debet dominio ſui ſerui priuari, quia *per auth. adhoc eo;* requiritur dolus, & fraus in domino *Felin. Iaſ. Bal. & alij.*

2. Cōcl. Dn̄s ſeruos ſimul iungēs, aut liberum cum ſerua, & è contra, ſi hi ſciebant ſeruitutem, non cenſetur manumittere, quia modo ceſſat fa-

Digitized by Google

ſat fauor matrimonij, nam cognita ſeruili conditione matrimonium eſt firmum, ac validum.

Limit. Concl. qñ Dominus dotem ancillæ aſſignat, quia dos ſolis liberis dari conſueuit, & tunc ancilla ſtatim fit libera *l. vni. C. de lati. liber.*

3. Côcl. Nullus eſt textus de iure communi, per quem cenſeatur ingenua ancilla, quæ cum domino nupſit, & ſic eo attento, non eſt libera *Cou. Palac. Mol. & alij* ex l. vero municipali Hyſpaniæ ancilla, ſi eã dominus ducat, fit ſtatim libera. Imo filij ex ea, & domino habiti fiunt liberi, & legitimi quando ſunt naturales, at quando ſunt ſpurij *ideſt concepti ex adulterio* fiunt tantum liberi *Cou. Fulg. Mol.*

4. Concl. Matrimonium inter liberum, & ſeruam, vel è côtra, conſentiente domino eſt validum, etiã ſi ignoretur conditio ſeruitatis, quia cum in eodem inſtanti fiat libera ancilla, vel ingenuus ſeruus, non repugnat alicui ex finibus matrimonij *vt dictum eſt ſupra*. Neque obſtat lex regia, & ſi quę ſunt in côtrarium ciuiles leges, quia hæ non poſſunt decidere de nullitate matrimonij, hoc enim ſolius eſt Eccleſiaſtici iuris *Goffr. Abb. Auchar. Sot. Led. Comm. DD.*

* *

DISPVT. XXI.

An ſerui poſſint contrahere inuitis Dominis, & an Domino potius, an coniugi teneantur?

PRima Concl. Poſſunt ſerui, Dominis inuitis, contrahere, quia ius naturæ eſt prius iure gentium, atqui ſeruitus eſt de iure gentiũ, & matrimoniũ de iure naturæ ergo

2. Concl. Domini ſeruorũ matrimonia impediẽtes peccant. M. quapropter debent in hoc ab Eccleſia protegi ſerui, Dominis enim in cõtrahendo non ſubduntur. Nec poteſt dominus graue minitari ſupplicium ſeruo contrahere volenti, cũque poſt contractum abſque ſua licentia matrimonium punire *vterq; Ledeſ.* poterit tamen illum ſpoliare nobilioribus veſtibus, cibis delicatioribus priuare, in vilioribus occupare, eademque illi minitari, quæ non tenetur dominus ei præſtare: ſic a ſimili poteſt pater filio abſque eius licentia contrahenti minitari exhæredationem, minorationem poſt reliquos fratres, & ſimilia. hæ autem minæ poſt contracta ſponſalia non licent dominis, aut parentibus. Neque per hoc tenetur dominus matrimonio ſeruorum aſſentiri, ſed tuta poteſt conſcientia renitere dummodo obſtacula non ponat, quia matrimonium de ſui licentia contractum priuat eum obſequijs, & iuribus *vt ſupra dictũ eſt Palac. Henriq. Sa.* Imo ante inita ſponſalia poteſt ſeruũ, aut ſer-

uam aliò vendere. Secus poſt contracta ſponſalia, quia ſeruus vſus fuit iure ſuo naturali, quod habebat antequam caperetur ab hoſtibus, quo ſpoliari licite non potuit.

3. Concl. Per matrimonium non eximitur ſeruus ab obſequijs domino præſtandis *c. 1. de coniug ſeru.* At quando cætera ſunt paria, & nec cõiugis, nec domini neceſſitas præponderat, prius ſatisfaciendum eſt coniugi debitum petenti, quam domino obſequia iubenti (ſiue ignorante aut inuito, ſiue conſcio, & volente domino contractum ſit matrimonium, parum refert) ratio, quia antiquius eſt ius coniugi ex ſua primæua origine, licet quoad poſſeſſionem actualem ſit poſterius. At ſi neceſſitas magis vrget in domino, ei debet prius obtemperare ſeruus. Neque licet vxori paſſim, & abſque moderatione ſeruum impedire ab obſequijs domino præſtandis, pro debiti redditione. At licebit domino ſeruum ſecum aſportare, illum alibi mittere ad certum tempus pro peragendis negotijs, aliaque facere, quæ poteſt vir ingenuus in præiudicium propriæ vxoris. ratio, quia lex maritalis obligat ad moderatam, rationabilem, & iuſtam debiti ſolutionem, quæ iuſtis non obſtat occupationibus.

DISPVT. XXII.

An liceat Domino ſeruum coniugatum in partes longinquas vendere.

PRima Concl. Si mulier eſt libera *ſiue ante, ſiue poſt contractum matrimonium talis fuerit parum refert* & commode poteſt ſequi virum, poteſt Dominus virum, quem ſeruum habet in longinquas vendere regiones, quamuis permiſerit eos ſimul contrahere, quia in hoc caſu non impeditur matrimonii vſus, eũ enim vxor poſſet commode ſequi virum ſuum, & nolit, ſibi imputetur non domino, præſertim quia dum ſeruum duxit hæc omnia aduertere, & præuidere debebat. Idẽ erit quoque dicendum de ancilla ſi vẽderetur aliò, qñ vir eius eſt liber, & poteſt eã ſequi cõmode, & quãuis grauetur vir, qui nõ tenetur vxorem ſequi, tamen hoc ſibi imputetur, qui ancillam conſultò voluit ducere.

2. Concl. Vtroque coniugum in ſeruitute exiſtente, non poteſt dominus alterius illũ vẽdere in lõginquas regiones, qñ ex eius iuſſu, aut ꝑmiſſione cõtractũ fuit matrimoniũ, & hoc ex l. iuſtitiæ. Idẽ quoque dicẽdũ, qñ alter eſt ſeruus, & altera libera, & hæc cõmode illũ ſeq. nõ poſſet.

Limit. 1. Concl. qñ ſeruus eſt male morigeratus, ac peſſimæ vitæ, & timeret dominus de ſe, & de rebus ſuis, poteſt tũc eũ vendere in remotas partes ſi commode non inuenit emptorẽ in proprio, vel cõuicinis oppidis, quia hoc potius ſeruo attribuendũ eſt, quã domino, & ſicut iudex, inuita vxore, poteſt propter delictum damnare aliquem coniugatum *Palac.* ad triremes; ita dominus poteſt, &c.

Limit. 2. Si grauis vrgeret neceſ-

ſitas

ſitas domini ad mancipium vendẽdum, nec haberet emptorem in oppidis vicinis niſi cũ magna pretij iactura, tunc poſſet eum aliò vendere, quãuis illius matrimonio cõſenſerit. Nã ſi grauis vrgeret neceſſitas viro libero poſſet iſte alibi trãſmigrare relicta vxore, ſic, & dominus hoc poteſt vti iure in ſeruum ſuum cum minus teneatur dominus vxori ſerui, quam eius vir. Secus vero qñ nõ tãta vrgeret neceſſitas in dño nec tanta eſſet pretij iactura; quia periculũ incõtinentiæ in ſeruis ſeparatis præpõderat eñi neceſſitati.

3. Concl. Siue ſciente domino, & permittente, ſiue inuito, & reclamãte, initũ ſit matrimoniũ, non poteſt dñs ſeruũ vẽdere in remotas parte qñ cõmode, & cũ iuſto pretio poteſt in proprio oppido vẽdere vbi adeſt vxor, quod ſi facit, peccat m. ſaltem ex præcepto charitatis: quãuis aliq̃ teneãt ex iuſtitia *quod probabilius iudico cũ per hãc venditionẽ priuẽtur ſerui ſuo iure naturali, quod habent ad cõtrahẽdũ, & p cõſequẽs ad vtẽdũ matrimonio cõtracto Verac. Sot. Lop. & alij.* vnde tenetur vẽditor, vel ſeruũ redimere, vel ſeruã eius ſũptibus emptã mittere in eas regiones, in quas ſuũ ſeruũ vẽdidit: niſi vterq; cõiux iuri ceſſerit ſuo. vnius vero conſenſus, aut ceſſio non ſatis eſt.

Vltima Cõcl. qñ vterq; cõiux eſt diuerſi dñi ſeruus, & diuerſa loca vterq; habitat, tunc ſi cõmode matrimonio vti nõ poſsũt, poteſt alter dñs cogi ad vendendũ dño, qui emere voluerit, vel nolente alterutro, poſſunt ambo cogi ad vendendũ extraneo, qui vtrũq; mãcipiũ velit emere. q̃ ſi nullus inueniatur emptor, emat ipſa Eccleſia c. *fraternitatẽ D. 54.* Imo poteſt Eccleſia cogere alterũ dominum, vel aliũ extraneũ, vt emat ad euitandam fornicationẽ *Aſtenſ. Henr. Hugo, Roſel. Turrec.*

DISPVT. XXIII.

An ſeruitus matrimonio contracto ſuperuenire poſſit.

PRima Concl. Poteſt vir vxore renitente, ſe ipsũ vendere, etiã in eius fraudẽ; hoc autẽ p. eſt m. cũ vergat in dedecus vxoris, parentũ. & fam. ſi abſq; iuſta cauſa fiat *Led.* nõ tamẽ cõtra iuſtitiã, quia nõ priuat vxorem debito coniugali *D. Th. Sot.* huiuſmodi autẽ viri vẽditio nõ eſt ſufficiẽs diuortij cauſa *quidquid dicat Pet. Ledeſ. & Henriq.* quod ſi captiuus fiat vir, non tenetur vxor eum ſequi ſed quã primũ potuerit tenetur illum redimere *Petr. Ledeſ.*

2. Cõcl. Poteſt dñs aliò mittere, & vendere virũ, qui ſe ipsũ vẽdidit, qñ vxor cõmode poteſt eum ſequi, quia vir poterat ante venditionem domicilium mutare, ergo poteſt hoc eius dominus. Nec vxor cõſentiens tali venditioni erit ſerua dicẽda, ſed tantũ præiudicat ſibi in debito petendo qñ domini vrgent obſequia. *Turre. Palu. Aſtenſ. D. Ant. Sot.*

3. Concl. Quæ vſq; adhuc dicta sũt habẽt locũ attẽto iure antiquo, & cõmuni; ſed in Regnis Hiſp. talis venditio nõ tenet, & reſcindi ab v-

xore poteſt, quæ nõ tenetur ſoluere prætium domino *Greg. Lop.*

4. Concl. Nec iure cõmuni attẽto, mulier poteſt ſe ipſam vendere abſq; licentia ſui viri, quia viro eſt ſemper ſubdita tãquã capiti, ideoq; talis venditio eſſet cõtra iuſtitiã *D. Th. Dur. Palu. Lop. Palac. Sot. & alij.*

DISPVT. XIV.

Vtrius parentis conditionem ſequantur filij quò ad ſeruitutem, & honores?

PRima Concl. Quò ad honores, & nobilitatẽ filius ſequitur cõditionẽ patris *l. cũ legitimè ff. de ſtatu hom. ratio D. Th.* eſt, quia partus recipit eſſe a patre tãquã a cauſa efficiente, vnde in Regno Hiſpan. qui ex matre plebea, & patre fidalgo naſcitur eſt fidalgus, quamuis reuera nobilis non ſit, ille enim re vera nobilis dicitur, qui ex vtroque parente nobili naſcitur.

2. Cõcl. Quidquid ſit de iure com. hodie verũ eſt filiũ etiã naturalẽ ſequi cõditionẽ patris quò ad honores, & nobilitatẽ; Cõſuetudo autẽ, ſi alicubi erit in cõtrariũ, habebit vim ſuã, quia nobilitas cũ ſit de iure poſitiuo poteſt per ſtatutũ principis, aut p cõtrariã abrogari cõſuetudinẽ *Bart. Dec. Caſſã. Puz. Otalora* filius quoq; naturalis ex ancilla, & viro nobili, ſi dimittatur, erit nobilis.

3. Cõcl. Quò ad ſeruitutẽ filij ſequũtur cõditionẽ matris; vnde qui naſcitur ex matre libera, & patre ſeruo ſunt liberi, qui vero è contra, ſunt ſerui *c. fin. de ſeru. non ordin. l. partum C. de rei vendic.* Quod adeò verum eſt, vt ſi quis habeat rem cum ſua ancilla, filius, qui naſcitur, eſt ſibi ſeruus *l. fin. C. communia de manumiſſionibus l. 2. C. ſi mancipium.* Item filius ſpurius, inceſtuoſus, aut ſacrilegus ſequitur etiam conditionẽ matris. Itẽ filius ex legitimo natus matrimonio, quod cõtractũ fuit inter liberũ, & ſeruã erit quoq; ſeruus *Abb. Hoſt. Ant. Sot. Cardin. Prep. Neu.* valet tamẽ cõſuetudo ſi alicubi eſt, quod filij ſequãtur cõditionẽ patris quò ad ſeruitutẽ, vel cõditionẽ vtriuſq; parẽtis, quia ſeruitus eſt de iure poſitiuo. Ita *c. licet. de cõiu. ſer.* ſupponit textus in quadam prouincia fœtum ſequi conditionem patris *comm. DD.* contra *Hoſtien.*

4. Cõcl. Si tẽpore cõceptionis fetus, aut tẽpore partus, aut modico aliquo intermedio tẽpore mater fuerit libera, ſatis eſt ad hoc, vt proles libera naſcatur, & filius nõ dicatur ſeruus v. g. ſi manumittitur mulier prægnãs p modicũ tẽpus, & poſtea in ſeruitutẽ redeat, partus ex ea futurꝰ erit liber *inſt. de ingen. §. ſed & ſi quis.* Niſi leges aliter diſponãt ob aliq delictũ: vnde *l. fin. C. de ſeru. fugit.* datur caſus, in quo pater, mater, & filij ſiũt ſerui. Item *l. 2. C. de libertis* ſi ſeruus ob ingratitudinẽ retrahatur ad priſtinã eñ: ſeruitutẽ fiunt eius quoque filij ſerui, quamuis ex libera matre nati ſint. Item matre prægnante capta iure belli naſcitur ſeruus eius filius, licet fuerit conceptus tempore libertatis.

5. Concl.

§. 5. Concl. Si mater pregnans ſe vendidit, aut a patre vendita ſit, filius naſciturus erit liber, quia nec a matre potuit vendi, nec ab ano, & in fauorabilibus cenſetur natus, non autem pars matris *l. qui in vtero ff. de ſtat. hom.*

6. Concl. Si plurimorum ancilla ab aliquo manumittatur, filius qui naſcetur ab ipſa non erit liber, ſed ſeruus, quia mater non eſt ſimpliciter libera, inſeruit autem talis manumiſſio, quia reliqui domini tenentur eam manumittere ſi offerat partem prætij illis debitam *l. 1. C. de communi ſeruo man.* Et hoc habet locum, etiamſi manumittens quantamcumq; minimam haberet partem, & fuerit minor, & manumitteret abſque decreto iudicis, quia huiuſmodi venditio fit authoritate legis, & ſocius eſt qui manumittit *Salic. Alberic.*

7. Concl. Natus ex ancilla ſtatuliberá eſt ſeruus. dicitur ſtatu liber, qui ad certum tempus eſt futurus liber, vel poſt adimpletam aliquam conditionem *l. ſtatu libera ff. de ſtatu liber.*

8. Concl. Promittente domino poſt annum v. g. ſe manumiſſurum ancillam ſi non manumittat, partus ex ea conceptus non erit liber, ſed ſeruus, tenebitur tamen dominus ex iure naturæ, & in conſcientia ratione damni emergentis, & matrem, & filios poſt annum genitos manumittere. probatur, quia licet inter ſeruum, & Dominũ non oriatur ciuilis actio, oritur tamen naturalis, vnde qui pepigit cum ſeruo, vt ex nummis acquiſitis ſe redimat, pactum tenetur ſeruare *l. is qui de manumiſſ.* Item ſi pepigit ſibi reddi certam ſummam ſingulis mẽſibus, retenta reliqua ſumma pro ſe tenetur cum dominus ſtare contractui *Ita Mol. de iuſt. & Lopez.*

DE IMPEDIMENTO VOTI Solemnis, & Ordinis Sacri.

DISPVT. XXV.

In quo differat votum ſolemne a ſimplici.

PRima Concl. votum ſolemne non differt a ſimplici eſſentialiter, & ex ipſius voti natura, ſed tantum accidentaliter, & extrinſece ex ſola Eccleſiæ cõſtitutione, quæ ſtatuit votum ſolemne, nõ autem ſimplex caſtitatis dirimere matrimonium: ratio eſt, quia antiquitus nõ erat talis diſtinctio inter votũ ſimplex, & ſolemne, & hodie votum caſtitatis poſt ordinem Sacrum æquatur voto in religione emiſſo *c. vn. de*

vn. de voto in 6. & tamen nihil habet ſupra votum ſimplex caſtitatis, niſi ſolam Eccleſiaſticam conſtitutionem, per quã irritari iubetur ſubſequens matrimonium *Scot. Az. Palu. Caie. Abul. Met. Gull. Palac. Ouand.* ideoque ſunt eiuſdem ſpeciei *quidquid dicant omnes ferè Theologi, & Canoniſtæ in contrarium.* Et hic fuſe agit author noſter de votis ſocietatis a numero 15. vſque ad 24.

2. Concl. Votum caſtitatis in religione approbata in manu Prælati emiſſum abſque voto paupertatis, & obedientiæ, non dicitur votum ſolemne, quia eſt de eſſentia vt omnia tria vota fiant ſimul *Arm. Tab. Sil. Ab. Ang.* Nec omnia tria vota in manu ſuperioris alicuius religionis cum animo ſe obligandi ad religionem in genere dici debẽt votum ſolemne matrimonium dirimens *quidquid dicant Goffr. Hoſt. Ab. Palud. Guliel. Roſ. Gaet.* v.g. ſi quis voueret paupertatẽ, caſtitatẽ, & obedientiam coram Gordiano S. Franciſci ſe obligando ad religionem in genere, eodemque modo eam ſuperior acceptãdo, tale votum eſt ſimplex obligans vouentem ad religionem in genere. Imo poſt Trid. Cõc. *ſeſſ.* 25. *de reg. c.* 15. profeſſio facta ante annum nouitiatus, licet fiat expreſſe, neque obligat vt votum ſimplex. Ratio ſecundæ partis Cõcluſionis eſt, quia profeſſio eſt actus mutuus inter profeſſum, & religionem, cum ergo nulla ei obligetur religio, neque ipſe alicui obligatur religioni *Ang. Calder. Arm. Sil. Tab Nau. Cuc. Az.*

DISPVT. XXVI.

Quo iure votum ſolemne religionis dirimat matrimonium.

RESpondetur Iure tantum Eccleſiaſtico, non vero iure naturali, aut diuino poſitiuo, vt volunt aliqui. ratio, quia antiquitus matrimonium contractum a religioſis profeſſis erat validum. habetur ex Concil. Ancyrano, Elibertino, & Calcidonenſi. Item quia votum ſolemne nõ dirimit matrimonium quatenus traditio, aut quatenus votum eſt (alioquin votũ ſimplex etiã dirimeret) ſed quatenus ſolemne eſt, hæc autem ſolemnitas de iure Eccleſiaſtico eſt. Et quod matrimonium poſt profeſſionem contractum ſit ipſo iure nullum eſt dogma de fide in Trid. Conc. *ſeſſ.* 24. *can.* 9.

DISPVT. XXVII.

An Ordini Sacro ſit iure diuino annexa continentia, & in quo conſiſtat illius voti ſolemnitas.

STatus quæſtionis eſt, an ceſſante Eccleſiæ conſtitutione, teneatur promotus in ſacris ad continentiam, ad quã modo teneri eſt de fide ex Trid. *ſeſſ.* 24. *can.* 9. cuius præceptum extenditur ad quemlibet actum venereum, quapropter

Sub-

Subdiaconus fornicans committit ſacrilegium, & qui inuita ordinatur vxore, debitum petere prohibetur. pro quo ſit.

1. Concl. Solo iure Eccleſiaſtico eſt ordini ſacro continētia annexa, quia præsbiteris græcis licitus eſt matrimonij vſus, & Siciliæ Subdiaconis fuit olim idem permiſſum a Greg. Papa. *D. Tho. & Comm. DD.* Imo neque etiam ipſis Epiſcopis iure diuino continentia præcipitur ex illo patet Apoſt. *oportet Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum*, *& act. 17.* ipſe Apoſt. ordinauit Dyoniſiū vxoratum in Epiſcopum, ex quo infertur Epiſcopum electum, & cōfirmatum, non dum tamen in ſacris conſtitutum, non teneri ad continentiam.

2. Concl. Hoc præceptum continentiæ ſeruandæ naſcitur ex voto implicito, quod faciunt Clerici in ſuſcipiendo Subdiaconatu, non autem ex mera Eccleſiæ conſtitutione. Contrariū tenēt *Scot. Imo Card. Turr. Gutt. Bellem. Palu. Gandauo Dec. Paleott. Stun. Valen. & alij* quod eſt probabile. pro huius Concl. plena intelligentia. Notandum eſt quod Eccleſia poteſt ponere cōditiones, & leges iuſtas volentibus ordines ſacros a ſe recipere, & de facto imponit eis onus recitandi quotidie officium, & licet eadem neminem poſſit cogere ad continentiam *cum hac ſit de conſilio* poteſt nihilominus eam ijs præcipere, qui ordines ſuſcipiunt: ſic a ſimili poteſt quilibet in tradicione rerum ſuarum pactū, & legem apponere *l. in traditionibus de pact.* vnde eò ipſo quod aliquis in ſacris ordinatur, obligatur ab Eccleſia ad votum Caſtitatis tacite, vel expreſſe emittendum. ſic recipiens Epiſcopatum eo ipſo recipit onera eius. *fatentur fere omnes* contra *Scot. Imo. Card. Turr. Palu. Stun. Val. & alios.*

Ampl. Concl. Etiam ſi ordinandus ignoret Subdiaconatui eſſe votum Caſtitatis annexum: ſic a ſimili ſuſcipiens habitum profeſſorum poſt annum nouitiatus tacite tenetur ad eſſentialia religionis vota. *c. vidua de reg.* ratio vtriuſque eſt quia lex legitime promulgata ligat omnes *Azor.*

Limit. Concl. Non procedere quā ordinatus neſciebat ſe ordinem ſacrum ſuſcipere, vt accidit in puero in ſacris ordinato, in amente, & ſimilibus. Qui autem ſcienter ordinatur, & allegat ſe ignoraſſe quid in ipſo fieret *in foro conſcientiæ licet ipſi credatur* in foro tamen externo audiendus non eſt, cum talis ignorantia careat probabilitate *Azor.*

3. Concl. Quamuis ad reliqua onera poteſt Eccleſia inuitos obligare ordinandos, tamen ad votum Caſtitatis emittendum non poteſt, quapropter accedens ad Subdiaconatum cum animo ſe non obligandi ad votum *licet peccet M.* non tenetur ad Caſtitatem ratione voti, ſed ex præcepto Eccleſiæ imponentis continentiam Subdiaconis. quia votum eſt lex priuata, quam quis ſibi voluntariam imponit *Palu. D. Ant.*

Ant. Dur. Sil. Cuc. Palac. Ang. & alij.

4. Concl. Qui inualide ordinatur *vel quia a non Epiſcopo, vel quia defecit aliquid eſſentiale in ipſa ordinatione* neque ex voto, neque ob Eccleſiæ præceptum ad caſtitatem tenetur, deficiente enim principali, deficit acceſſorium *l. cum principalis ff. de reg. iur.*

5. Concl. Conſtitutio Eccleſiæ præcipientis caſtitatem, & votum ipſum Caſtitatis implicitum, quod tacite ab ordinato in ſacris emittitur non ſunt duo vincula, ſed vnum ita vt qui illa tranſgreditur vnicum committit contra votum P. Nam præceptum Eccleſiæ ligat ſingentē votum, ſeque obligare nolentem, non eum, qui virtualiter ſaltem voto aſſentitur *Vinc. Abb. Roſ. Silla.*

6. Concl. Votum ex ordine ſacro prouenlens per ſe, & ſimpliciter eſt ſolemne inſtar votorum regularium *c. vn. de voto in 6.* nec ſpecie differt ab eis, vt bene ait *Lup. Lop. & Cordub.* Imo votum ſimplex ex ſola Eccleſiæ inſtitutione a ſolemnibus differt, quatenus per illud contractum non dirimitur matrimonium. Hinc

Infert. 1. Fornicantem Subdiaconum eſſe ſacrilegum, quamuis concederem obligationem caſtitatis ſeruandā eſſe in ipſo ex mero Eccleſiæ præcepto, & nō ex voto, quia caſtitas præciperetur ab Eccleſia in rerum ſacrarum, quas adminiſtrat Clericus, reuerentiam.

Infert. 2. Si profeſſus diceret ſe fornicatum fuiſſe, & habuiſſe votū ſimplex Caſtitatis, ſatis eſſe, quia hoc per accidens ab illo differt. Cōtrarium tenet *Led. Arag. Rodr. Henriq. & alij.*

Item ſacerdos profeſſus fornicās ſatisfacit dicendo ſe ſacerdotē eſſe, & profeſſi circumſtantiam tacendo. Contrarium eſt quoque probabile quod tenet *Henriq. Paleot. Palu.* Imo etiam ſatis eſt dicere ſum profeſſus, Aut in ſacris conſtitutus, aut habeo votum caſtitatis; & fornicatus fui.

Infert. 3. Quod Epiſcopo fornicanti ſatis eſt dicere ſe eſſe in ſacris, ſicuti & Prælato religionis ſatis eſt dicere ſe eſſe profeſſum, tacita Prælatorum circumſtantia. Imo ſufficit Epiſcopo dicere ſe contra votū caſtitatis peccaſſe, niſi ex publico Prælatorum peccato ſcandalum naſceretur, quia tunc contraui ſpecialem officij obligationem delinquerent, quam fateri debent circumſtantiam. fundamentalis ratio prædictorum corellariorū eſt, quia ſi factum votum millies repetatur, non addit nouam, ſed veterem, renouat obligationem. Vnde ſi votu Caſtitatis adſtrictus ordinē ſuſcipit ſacrum, ſi religionē profitetur, ſi ad Epiſcopatum aſcendit, ſemper antiquam repetit promiſſionem, & ſolum addit de nouo aliquas Eccleſiaſticas ſolemnitates, per quas votum de non ſolemni fit ſolemne, de non irritante fit irritas matrimonium. Grauius tamen P. eſt fornicatio Epiſcopi quam Subdiaconi, &

Regu-

Regularis, quam ſecularis ſacerdotis; ideoque probabilius eſt teneri regulares hanc circumſtantiam confiteri, quæ licet non mutet ſpeciem, notabiliter tamen aggrauat.

4. Infert. Ei, qui vouit ſe non habiturum mollitiem, ſi profitetur, ſatis eſſe dicere ſe eſſe profeſſum, vel ſe contra votum non polluendi peccaſſe. Si vero vltra mollitiem deliquit in tactibus, in delectatione moroſa, & ſimilibus, debet quoque explicare ſe eſſe profeſſum, aut cōtra votum caſtitatis in genere deliquiſſe; quia tactus, & cogitatio moroſa non ſe extendunt ad non pollutionem.

Vltima Concl. Quando poſt votum caſtitatis additum fuit iuramentum tenetur pœnitens vtrumque explicare, ſunt enim diuerſæ ſpeciei. nam per fractionem iuramenti Deus vocatur in falſum teſtem, per fractionem voti non ſeruatur eidem promiſſa fides.

DISPVT. XXVIII.

An Sacer ordo dirimat matrimonium ſubſequens.

PRima Concl. De fide eſt per ſacrum ordinem matrimoniū dirimi, v.d. ſi quis ordinatus in ſacris contrahat, tale matrimonium eſt nullum *Trid. ſeſſ. 24. c. 9.* Imo neque Græcis permiſſum vnquam fuit poſt ſacros ordines vxorem ducere *probatur ex c. ſi quis eorum D. 32.* hinc infertur quod mortua vxore, ſubdiaconi orientales nō poſſunt amplius aliam ducere *Azor. lib. 13. inſt. mor. q. 7. c. 14.*

2. Concl. Licet Græcis Clericis coniugatis ad ſacros ordines aſcendere, & poſt illos aſſumptos matrimonio vti, excepto tempore quo inſeruire altari debent *c. cum olim de cler. coniug. & c. de Siraguſana 28. D.* ijs vero non eſt permiſſum matrimonium ad euitandum maius malum, vt lupanar, ſed lex Eccleſiaſtica iubens caſtitatem ſacerdotibus non fuit ab eis recepta; imò ſciente Pontifice, fuit per contrariam conſuetudinem abrogata.

3. Concl. Impedimentum ordinis ſacri non eſt de iure diuino naturali, ſed ex ſolo Eccleſiaſtico iure: ſicut enim Eccleſia reddit inhabiles conſanguineos ad contrahendum, eorumque contracta matrimonia dirimit, ſic & initiatos ordinibus ſacris. ratio, quia ordo in tantum dirimit matrimonium in quantum habet annexum votum ſolemne, ſolemnitas autem eſt ab Eccleſia ſtatuta ergo *D. Tho. & Comm. DD*, eadem dicas de ordine Epiſcopatus, qui dirimit matrimonium iure etiam Eccleſiaſtico, quatenus votum ſolemne includit; vnde Epiſcopus electus, & confirmatus non autem ſacris initiatus ordinibus, poteſt valide contrahere *Petrus Ledeſ.*

(s)

T DI-

DISPVT. XXIX.

An ordo Sacer per vim ſuſceptus obliget ad caſtitatem, & dirimat matrimonium.

***

PRima Concl. Sacer ordo vi præciſa, aſſumptus, neque ad officium recitandum, neque ad caſtitatem obligat ſeruandam, imò nec per ordinem ita ſuſceptum charaćter imprimitur *c. maiores de baptiſmo* ſecus vero ſi cum metu incuſſo adeſt ordinati voluntas, valet enim ordo, imprimiturque caraćter *c. maiores cod.*

2. Concl. Qui poſt matrimonium recipit ordinem ſacrum non tenetur continere quò ad vſum illius matrimonij ſi metus præceſſerit in virum cadens conſtantem nemo enim abſque ſui culpa debet priuari bono matrimonij, & hoc procedit etiam ſi matrimonium ſit tantum ratum, & non adhuc conſumatum, & etiam ſi vxor velit ſe continere *Abb. Goffr. Hoſt.* ſic vero ordinatus, ſi continere recuſat, non gaudet clericalibus priuilegijs, qui enim onus ſentire non vult non debet ſentire commodum *reg. qui ſentit de reg. iu. in 6. Azor.* ſi autem eligat caſte viuere *non petendo ſcilicet debitum vel ex voluntate coniugis neque etiam reddendo* tunc gaudebit priuilegijs Clericalibus, quia quantũ ex ſe eſt caſte viuit ſi in reliquis Clericorum more viuit *c. multorum 27. q. 2. Goff. Hoſt. D. Ant. Roſel. Sil. Tab.* Secus tamen quando eſſet bigamus, tunc enim non omnibus, ſed aliquibus frueretur priuilegijs *c. vn. de Cleric. coniug. in 6. Silu. Alberic.*

3. Concl. Qui per metum cadentem in virum conſtantem ordinatur, ſi liber eſt, & abſque vxore, nõ tenetur caſtitatem ſeruare; quia caſtitas conſurgit in ordinato in ſacris ratione voti, non ratione ordinis, Atqui votum liberam requirit, plenamq; voluntatem, quæ deeſt in voto per metum extorto *c. Perlatũ de his quæ vi comm.* *DD.* contrariũ eſt etiã probabile, quod tenet *Abb. Ant. Card. Alber. Raymund. Montalnus, Sil. Tab. Arm. Palu. D. Ant. Sct.* Imo poteſt licite matrimonium contrahere, Nec ad officium recitandum tenetur, quia hoc eſt onus conſequens ordinem voluntarie aſſumptum.

4. Concl. Quando metus non eſt cadens in virum conſtantem, ſed talis, vt ſine illo nullatenus ordinaretur quis, tunc ita ordinatus non tenetur continere. *Nauar. & alij* quapropter matrimonium ab eo contraćtum erit validum. Contraria ſententia eſt etiam probabilis.

5. Concl. Qui ita initiatur, ſi poſt metum verbo ratificet, vel facto ordinem aſſumptum, vtens v. d. eo ordine, non poteſt ad libitum ab illis reſilire oneribus, quæ annexa ſunt ordinibus, vnde tenetur officium recitare, ſe continere, habitum

gerere

gerere, & ſimilia, quod etiam habet locum in profeſſis tacite *c. vidua de regul. Hoſt. Ant. Io. And. Henr.*

Limit. Concl. Quando per ignorantiam ductus crediderit ſe teneri ad illa officia exercenda, tunc enim non dicitur ratificare *Nau. Rodr. Vega.*

6. Concl. Præcipiente Prælato ex iuſta neceſſitate aliquem ad ordines aſſumendos tenetur ſic initiatus continere, & reliqua obſeruare, quæ ad Clericum requiruntur, quia vrgente neceſſitate nullam illi prælatus irrogat iniuriam *Henriq.*

DISPVT. XXX.

An Sacer Ordo aſſumptus ante pubertatem obliget ad caſtitatem, & irritet ſubſequens matrimonium.

Prima Concl. Ordinatus ante rationis vſum non tenetur continere, ideoque matrimonium libere contrahere valet, nec Eccleſia potuit ſic ordinatum reddere inhabilem ad contrahendum ſicuti reddit conſanguineum; & affinem, quia ad votum non poteſt quis obligari inuitus. Quapropter poteſt inpoſterum Eccleſia obligare ad continentiam eos, qui ſuſcipiũt ordines minores, non autem eos, qui iam ſuſceperunt. Quando infans ſic ordinatus peruenit ad ætatem perfectam danda eſt ei optio an velit vti ordine ita aſſumpto, nec ne; quo ſi nolit vti, non poteſt clericali frui priuilegio *vt dictum eſt diſp. præced.*

2. Concl. Qui ordinatur ante pubertatem (quamuis poſt rationis vſum) non tenetur continere, niſi ratificet poſt adeptam pubertatem *Ab. Diaz. Maio. Caet. Rebuff. Hoſt. & alij.* Contrarium eſt quoque probabile quod tenet *Card. Carr. Sot. Veg.* Nec quælibet pubertas ſat eſt ad ratificandum, ſiue de nouo ad emittendum tale votum, ſed neceſſario requiritur ætas 16. annorum, quia eadem ad profeſſionem religionis ſtatuta eſt a Trid. *ſeſſ. 25. de reg. c. 15.* cum par ſit vtriuſque voti ratio, ideoque ante hanc ætatem ordinatus in ſacris, ſi nolit continere, poteſt matrimonium contrahere.

3. Concl. Etiam completo 16. anno poteſt quis reſilire a voto, dummodo illud tacite, vel expreſſe non ratificauerit, nec taxatur tempus phiſicum v. g. trium dierum (vt in ſponſalibus impuberum, & in profeſſione ante pubertatem) ſed poteſt sẽper reſilire, vel tacite, vel expreſſe. At in foro fori, ſi poſt triduum non reſileat, cenſebitur ratificaſſe, & ſic initiatus ante pubertatem ſi poſt 16. annum, & tres dies non reclamauerit, manebit ligatus tamquam clericus in ſacris *c. ad noſtram de regul.*

4. Concl. Ita ordinatus non tenetur antequam ratificet reſignare

officium, quia ſolus ordinis character non ſufficit ad imponendum huiuſmodi onus: poſt ratificationem autem verbo, vel facto, tacitè vel expreſſa facta *v. g. vtendo ordine aſſumpto* tenetur ad omnia ordini annexa, niſi per ignorantiam id fecerit (credens v.g. ſe teneri ad recitandum officium, aut canendam Epiſtolam) tunc enim poteſt reſilire a ſubdiaconatu, & habetur ac ſi nunquam ratificaſſet.

Vltima Concl. Qui ita ordinatur non poteſt vti adepto ordine niſi legitimam attigerit ætatem requiſitam pro miniſterio illius ordinis, licet poſt 16. annũ ratificauerit. ratio quia interim eſt ſuſpenſus *c. vel non eſt compos de tempore ordin.* vnde adepta ætate, qui bona fide, & abſque ſui culpa ordinatus fuit poteſt in illo ordine miniſtrare: qui vero in culpa fuit diſpenſatione indigebit.

DISPVT. XXXI.

An ſit P. recipere minores ordines cum intentione non aſcendendi ad Superiores.

Prima Concl. Ordines minores non impediunt matrimonium contrahendum, nec tempore Apoſtolorũ impediebat Acolitatus. quia nullus textus inuenitur ad id probandum: poteſt vero Eccleſia hoc onus deinceps imponere, vt ſcilicet nemo accedat ad ordines minores niſi caſtitatis voto ligetur. Item poteſt modo præcipere ne gaudeant priuilegio Clericali, qui caſtitatem non ſeruant ex voto, quia tunc Eccleſia non cogeret inuitos ad caſtitatem, ſed ipſi Clerici eligerent priuilegium Clericale cum hoc onere: caſtitas enim *vt ſupra dictum eſt* perſuadenda, non autem cogenda eſt *Azor.*

2. Concl. Qui intendit ordinibus minoribus eſſe annexum votum caſtitatis, & eo animo illos recipit, non tenetur eam ſeruare, nec intelligitur feciſſe votum ſimplex, ſed valide, & licite poteſt matrimonium contrahere.

3. Concl. Clericus iuſta cauſa reſiliens ab ordinibus min. etiamſi viduam ducat, & inhabilem ſe reddat ad ſuperiores ordines nullo modo peccat. Simile eſt de nouitio, qui egreditur ex iuſta cauſa a religione *fatentur omnes*. Imo etiamſi abſq; cauſa recederet ab ordinibus minoribus, & deſereret beneficium ducendo viduam non peccaret. M. quia non eſt res tanti momenti, nec renunciatio beneficij alicui. Tertio nocet *Caiet. Arag. Rodr. Ban. Valen. Tol. Angl.* peccabit tamen V. ducendo non Virginem, aut bis contrahendo) & hoc ratione inconſtantiæ, ſicut nouitius ſi per inconſtantiam egrediatur a religione; ſi autem Virginem ducat quia poteſt exercere munia Clericalia, & frui priuilegijs Clericalibus, excuſabitur etiam a p. v. *Caiet. Bann. &c.*

5. Concl. Qui ordinatur minoribus ordinibus non tenetur habere animum aſcendendi ad ſuperiores ordines, quia nullo iure id ſibi præceptum eſt: Si autem animum haberet determinatum retrocedendi ab illis, & matrimonium cõtrahendi, peccat. V. ratione inconſtãtiæ, niſi iuſta adeſſet cauſa. voluntas enim aliquid faciendi non poteſt eſſe maius p. quam ſit ipſa res facta, & cum retroceſſio non excedat culpam venialem, nec animus retrocedendi poterit eſſe plus quam p. v. Contrarium tenet *Bann. & multi Thomiſtæ.*

Limit. Concl. in eo, qui ordinatur in min. ad effugiendam ſecularem iuriſditionem; hic enim peccat. M. ſicuti peccat. M. Epiſcopus eum ordinans, ſi hoc ſciat *Pet. Led. Arag. Rodr. Bann.* quia decipit Eccleſiã in re graui, & videtur fauere *Trid. ſeſ. 23. c. 4. de refor.* ſed probabile eſt culpam tantum eſſe V. & tunc eſſe mortalem, quando aliquo fine mortali ordines ſuſciperentur, v. g. ad iniurias vlciſcendas, vel quid ſimile agendum *Nau.*

6. Concl. Epiſcopus non peccat conferendo ordines min. illi, quem ſcit nolle progredi ad vlteriores, quia nullo id præcipitur iure, imo poteſt cum illegitimo diſpenſare ad ordines min. quem certo ſcit non poſſe ad ſuperiores aſcendere abſque diſpenſatione Pontificis: laudandi tamen ſunt Epiſcopi, qui nolunt ordines conferre minores niſi iuret Clericus per ſe, aut per parentes *ſi minor eſt* ſe velle progredi ad vlteriores ordines *Nau.*

Vltima Concl. Peccat Nouitius ingrediendo religionem animo nõ perſeuerandi in ea, & infallibiliter egrediendi, quia decipit religionẽ in re graui accipiens alimenta ab ea, & ſciens ſecreta, regulas, & conſtitutiones illius religionis.

DISPVT. XXXII.

An ſola Coniugis licentia ſatis ſit ad profeſſionem emittendam poſt conſummatum matrimonium.

PRima Concl. Non ſufficit licẽtia alterius coniugis vt quis ingrediatur religionem poſt conſũmatum matrimonium, ſed requiritur, vt remanens in ſeculo voueat caſtitatem ſi ſenex eſt, & abſq; periculo incontinentiæ poteſt viuere, ſi iuuenis eſt; neceſſario aliam ingredi debet religionem *c. cum ſis de conuerſat. coniug.*

2. Cõcl. De honeſtate, non de neceſſitate, antequam coniuges ſeparentur per ingreſſum religionis, petenda eſt ab Epiſcopo licentia *c. ſi vir, & vxor 27. q. 2.* ideoque ſi quis ingrediatur, eo in conſulto, de licẽtia coniugis ſenis vouentis perpetuam caſtitatẽ, & profiteatur; iſtius profeſſio eſt valida, nec reuocari poteſt ob defectum licentiæ ab Epiſcopo non petitæ. At ſi remanens in ſeculo non vouiſſet caſtitatem, poſſet repetere coniugem

profeſſum quamuis cum licentia Epiſcopi religionem ingreſſus eſſet, & cum licentia ipſius non vouentis *Bellemera, Archid. Turr. Abb. Areti, Scot. Sot. Cardin. & alij.*

3. Concl. Non ſufficit coniugi iuueni ſolum ingredi religionem, ibique includi, & occaſiones peccandi effugere, ſed requiritur, vt ibi profiteatur, ſicut profitetur alter coniux *c. cum ſis de conuerſ. coniug.* ſicuti nec ſufficit coniugem ſenem temporalē vouere caſtitatē *id eſt durante vita coniugis religioſi tantū* ad hoc vt coniux iuuenis profiteatur, debet n. perpetuā vouere cōtinētiā *c. 1. de cō uerſ. coniug. & c. ad apoſtolicam eo:* tale autem votum in ſeculo emiſſum non tranſit in votum ſolemne *vt voluit Anchar. & Io. And.* quapropter ſi, mortuo coniuge profeſſo, alter cōtrahat, peccat ſolum M. ſed eius matrimonium valet. Quod ſi profiteatur coniux ante matrimonium conſummatum, alter remanens in ſeculo poteſt ad ſecundas tranſire nuptias, quia per profeſſionem religionis dirimitur matrimonium ratum.

4. Concl. Si coniux ſenex eſt ſuſpectus de incontinentia opus eſt vt ipſe etiam ingrediatur religionem, quia nō ſufficit ſenectus, ſed requiritur vt remanens in ſeculo ſit extra periculum incontinentiæ *c. cum ſis, & c. ad apoſtolicam eo:* Iuuenis quoque religionē ingredi debet, nec ei perpetuum in ſeculo caſtitatis votum ſufficit, quamuis honeſtiſſimæ vitæ, & famæ ſit, nec timeatur incontinentia, quia iuuentus facile ab inceptis poteſt deſiſtere, cum paſſim varijs agitetur ſtimulis *And. Anch. Ant. Abb.*

5. Concl. Si remanens vxor ſenex in ſeculo ſuſpecta eſt de alijs peruerſis moribus *continentia excepta* poſt emiſſum caſtitatis perpetuę votum poteſt in ſeculo relinqui, & profeſſio facta a viro erit valida, v.g. timetur probabiliter quod vxor derelicta a viro futura ſit vſuraria, ſortilega, magha non autem adultera, & ſacrilega. in hoc caſu licet nō debeat a viro relinqui ſola in ſeculo; tamen, ſi relinquatur, valida eſt viri profeſſio; canones enim ponderant ſolum incontinentiæ periculum, quia ſola incontinentia aduerſatur bono fidei *Io. And. Ant. Abb. Anchar. Cardin.* Lancelotus cogenda tamen erit, *ſi poſt profeſſionem viri luxurioſe viuat* ad religionem ingrediendā, non vero ad eam profitendam *Hoſt. Card. Ant. Abb. & alij.* Eadem dicas de viro luxurioſe in ſeculo poſt votum emiſſum viuente.

6. Concl. Qui de licentia coniugis ingreditur religionem, & ab ea egreditur ante profeſſionem, cogēdus eſt redire ad ſuam coniugem, quæ non tenetur ſtare voto facto perpetuæ caſtitatis, quia tale votū fuit conditionale *Greg. Lopez.* Verum tamen erit quod ſi vouens independenter a profeſſione *v. g. viri* intendiſſet ſe ogligare ad caſtitatē ſeruandam, cùm de hoc habuerit licentiam viri, & conſcio ipſo, tale votum

Digitized by Google

votum emiſerit, teneretur non petere debitum a viro, & quantum ex ſe eſt votum ſeruare: tenetur tamen reddere, quia vir conceſſit licentiam vouendi dependẽter a ſua futura profeſſione, & conditionaliter tantum.

7. Concl. Si quis abſque licentia coniugis profiteatur, & illius profeſſio ratificetur ab altero coniuge remanente in ſeculo, & emittente votum caſtitatis, valida eſt profeſſio, nec cogendus eſt coniux, qui remanſit ad religionem ingrediendã, quamuis iuuenis ſit *Abb. Areti, Hoſt. Ant. Anchar.* quod ſi vouere noluerit, cogendus eſt repetere coniugem profeſſum non obſtante ratificatione a ſe facta *Nau. Abb. Hoſt. & alij.*

8. Concl. Quò ad excuſandos ſenes a ieiunio probabile eſt fœminã quinquegenariam excuſari ab illo ſicuti excuſatur vir ſexagenarius, quamuis nemo vſque adhuc id dixerit: Probabilius tamen, ac tutius erit dicere, tam viros, quam fœminas excuſari a ieiunio poſt 60. annũ & tunc æqualiter ambos dici ſenes: ſed quò ad rem noſtram, vt poſſit alter remanere in ſeculo cũ voto caſtitatis: vir ſexagenarius, & mulier quinquagenaria dicentur ſenes, fœminæ enim ob defectum caloris ex Ariſt. citius ſeneſcunt *Sot.* vero *Cord. Onand. Angl. Azor. Ledeſ.* requirunt ſexageſimum annum etiam in fœminis.

DISPVT. XXXIII.

An profeſſio facta a coniuge abſque requiſitis a iure valida ſit.

PRima Concl. Manente coniuge in ſeculo cum voto caſtitatis, tenet profeſſio alterius, qui ingreſſus eſt religionem de eius licentia, ſiue ſenex ſit vouens, ſiue iuuenis, quia profeſſio alterius coniugis iuuenis requiritur tantum ad hoc vt profeſſio fiat legitima, non autem vt fiat valida, multa enim non poſſunt fieri, quæ poſt facta tenent *fatentur omnes.*

2. Concl. Si manens in ſeculo dedit licentiam ingrediendi religionem alteri coniugi, quamuis ille nullum emiſerit votum, tenet tamẽ iſtius profeſſio *c. ex parte el 1. de conuerſ. & c. Agatoſa 27. q. 2. Comm. DD.* Hinc

Infert. 1. hunc profeſſum (ſi reuocatur a muliere ob defectum ſolemnitatum, quæ deſiderantur ad ingrediendum vxoratũ in religionẽ, teneri, vxore mortua, ad id monaſterium redire *Henriq.*

Infert. 2. non poſſe aliud matrimonium contrahere, quia vere profeſſus eſt.

Infert. 3. Teneri reddere debitũ quia ad hoc reuocatur, vt conſulatur periculo incontinentiæ alterius coniugis.

Infert. 4. Non poſſe petere debitũ, quia cũ ſit vere profeſſus ex parte ſui tenetur obſeruare caſtitatẽ.

 Infert. 5.

Infert. 5. Poſſe coniugem repetentem petere debitum cum nullũ emiſerit votum, nec illa licentia ingrediendi religionem, quam conceſſit alteri coniugi habet vim, & rationem voti.

3. Concl. Etiam ſi coniux manẽs in ſeculo ſit iuuenis, & de incontinentia ſuſpecta *ſi vouit caſtitatem* non poteſt profeſſum repetere, quia dans illi licẽtiam ingrediendi religionem, & vouens caſtitatem ceſſit iuri ſuo *fatentur Comm.* contra *Greg. Lop. Henriq. Hoſt. & alios.* Imo ad ſuum votum cogenda erit ſeruãdum, quamuis iuris ignorantiam allegauerit cum amplius repetere maritum non poſſit, cui ſemel veniam conceſſit *Abb. Card. Sil. Tab. Roſ. Calderi.*

Limit. 1. Concl. qñ votum temporalis caſtitatis emiſit, & iuris allegat ignorantiam, quia per *c. 2. de conuerſ. coniugat.* hæc iuris ſolemnitas requiritur, vt votum a coniuge in ſeculo emiſſum ſit perpetuum *Rodenſ. Alber. Vinc. & alij* quod ſi iuris eſt conſcia, non poteſt amplius ſuum virum reuocare, ſed cogetur, vel ad votum perpetuæ caſtitatis faciendum, ſi ſenex eſt, vel ad profitendum, ſi iuuenis eſt, quia ſciens iura, & dans licentiam viro, cenſetur ſe velle obſeruare illa iura *Abb. Ricc. Roſ. Ang. Sil. Greg. Lop. Henriq. Sot.* Ignorantia autem iuris in foro externo numquam præſumitur in viro *c. qui vxorem 33. q. 5.* In foro autem conſcientiæ vtraque ignorãtia *iuris ſcilicet, & facti*, non ſolum fœminam, ſed virum quoque excuſat *Greg. Lop. Abb.*

4. Concl. Quamuis in aliquibus caſibus poſſit profeſſus reuocari, numquam tamen ei licet propria authoritate exire, quia vere profeſſus eſt, & tenetur ad obedientiam, vnde peccauit ingrediens eò quod non ſeruauit requiſita ad licite ingrediendum, ſed non peccat perſeuerando in illa religione, & ex parte ſua nullũ ius habet egrediẽdi *Anchar. Cardin. Vega* hæc autem reuocatio non competit alteri coniugi iure actionis, ſed ex ſolo iudicis officio, cuius eſt prouidere incontinentiæ alterius *Brũnel. Greg. Lop. Azor, & alij* contra *Palac. Gom. & alios.*

5. Concl. Coniux, cui mulier dedit licentiam ingrediendi religionem, ſi non adhuc eſt profeſſus, poteſt ab ea reuocari, quod ſi contra ſublatam, & reuocatam licentiam profiteatur, erit nulla eius profeſſio *Palu. Palac.*

Limit. Concl. qñ hæc emiſit votũ perpetuæ caſtitatis, tunc enim, ſi ſenex eſt, ceſſit iuri ſuo, & eius licentia ſemel legitime data reuocari nõ poteſt. Si vero ſit iuuenis vxor, & ſolum caſtitatis votum in ſeculo emiſit, poteſt virum reuocare, & reuocatio tenet, cum licentia non fuerit legitima, peccabit tamen reuocans contra votum caſtitatis a ſe emiſſum.

6. Concl. In caſu reuocationis poteſt Epiſcopus cogere regulares exemptos impedientes egreſſum con-

coniugis reuocati, quia ordinario competit omnimoda iuriſdictio cõtra extraneos, & exemptos impedientes ſuam iuriſditionem *Innoc. Royas, Salzedo, & alij* Mendicantes, autem, & ſi quæ aliæ Religiones priuilegium habent, ne poſſint ab ordinarijs per cenſuras cõpelli non poſſunt ab Epiſcopo cogi cenſuris quñ impediunt egreſſum reuocati *Anchar. Archid. Hoſt.* poſſunt tamen deponi, in arctius monaſterium detrudi, aliiſue pœnis puniri *Francus* & ſi quas ferat Epiſcopus contra eos cenſuras, nullæ ſunt *Franc. & alij cit.* Legatus vero a latere poteſt exemptos regulares cenſuris cogere.

Vnde non poteſt Epiſcopus cõpellere regulares per cenſuras ad proceſſiones publicas *ſeſſ.* 25. *c.* 13. in ijs enim caſibus, in quibus debẽt Epiſcopi vti cenſuris iam ſe declarauit Trid. & primo *ſeſſ.* 24 *c.* 16. quñ regulares nollent reſtituere bona nouitiorum egredientium a religione. Secundo *c.* 5. quñ moniales ſunt inobedientes ad clauſuram. Tertio *ſeſſ.* 22. contra celebrantes in oratorio priuato, & non debitis horis.

Vltima Concl. Coniux manens in ſeculo, qui licentiam alteri conceſſit profitendi *caſu quo non datur a religione reuocatio,* ſi votum religionis emiſit, cogendus eſt ad eam profitendam: Si ſolam vouit caſtitatem iuris ignarus includendus eſt in monaſterio donec periculum ceſſet incontinentiæ: Iuris autem conſcius tenetur profiteri, quia volenti nulla fit iniuria *Abb. Cald. Brunel. Syl. Roſ. Tab. Azor Mai.*

DISPVT. XXXIIII.

An profeſſi, contradicente altero coniuge, ſit valida poſt conſummatum matrimonium.

PRima Concl. Votum perpetuę caſtitatis emiſſum v.g. a viro in profitenda religione abſque vxoris licentia, obligat eum ad non petẽdum debitum, & mortua vxore ad non amplius contrahendum *c. quidã & c. placet de conuerſ. coniug.* contrarius eſt *Nau. & Hẽriq;* aſſerẽtes virũ reuocatum a religione poſſe petere licet non poſſit exigere *exigere eſt per vim, & violentiam petere, quod non licet adultero, cui tamen petere licet.*

Limit. Concl. quñ profeſſus dependenter ſe obligauit ad caſtitatem v.d. dummodo in religione permaneat: In dubio autem an profeſſus independenter, & abſolute caſtitatem vouerit, an eo fine permanendi in religione; præſumitur independenter vouiſſe, & in foro externo ſemper præſumitur talis intentio. Matrimonium vero ſi cõtrahat iſte ita profeſſus, & a religione reuocatus, mortua prima vxore, peccat M. ſed valide contrahit *fatentur omnes.*

2. Concl. Licitum eſt coniugi derelicto profeſſum abſque eius licentia coniugem reuocare non obſtante quod ambo de cõmuni conſenſu caſti-

caſtitatem in ſeculo vouiſſent iudicis vero adhoc authoritas requiritur, quia venit priuandum monaſterium poſſeſſione, quam habebat *Palud. Sil.*

3. Concl. Votum emiſſum in religione non eſt votum religionis, ſi ab vno coniugum fiat abſque licentia alterius, vnde, mortua vxore, nō tenetur vir ad illud monaſterium redire, nec aliud ingredi *c. placet. & c. quidam eo: Sot. Lancel. Bon. Rodr. Ant. & alij.* Imo quamuis pœniteat coniugem reuocantem, ſemel reuocatus non tenetur amplius ad monaſterium redire, quia abſolutus eſt a vinculo religionis *Abb. Card. Brunel. Lancell. Roſ. Sil. & alij.*

4. Concl. Poteſt coniux ſine licētia alterius profeſſus propria authoritate deſerere religionem, & ad ſeculum redire, quia profeſſio ipſo iure fuit nulla. Item quia eſt raptor rei alienæ, quam tenetur reddere quam primum, vel eſt rei alienæ poſſeſſor *ſi bona fide profeſſus eſt, exiſtimans v. g. mortuam vxorem, vel non opus eſſe licentia*, & ceſſante bona fide, ſi commode exire poteſt, tenebitur ad ſuam mulierē redire. Nec ſatis eſt vxoris præſumptio (ex eo quod nō repetat quod aſſentiri præſumatur) quia potius præſumitur non repetere ob ignorantiam iuris, vel ad lites vitandas *Sot. Inn. Abb. Bellem. Henr.*

5. Concl. Si coniux, ſine cuius licentia facta eſt profeſſio, ſuum præſtiterit conſenſum, non per hoc fiet valida, profeſſio, cum fuerit ab initio inualida, nec a futuro pendeat euentu, nec poſſit Eccleſia conſenſum ſupplere; Quapropter requiritur noua profeſſi ratificatio, qua non facta poteſt hic exire a religione, poteſt quoq; religio eū poſt habitā ab altero coniuge licētiam ad ratificandum compellere, & venia nō obtenta, eum tenetur eijcere. Cōtrarium tenent *Henr. Henriq. Turr. Nau. Rod. Veg.* habita nempe licentia, non poſſe profeſſum egredi, quod vtique eſt probabile.

Ampl. Concl. qñ mortuus eſt cōiux, ſine cuius licentia alter profitetur, neque enim per hoc eius validatur profeſſio, ſed opus eſt noua ratificatione: vnde, ſemoto ſcandalo, poteſt monacus aufugere, cum re vera profeſſus non ſit. Contrarius eſt *Calder. Abb. Ang. Mai. Silu. Azor, & alij.* At ſi ſciens mortem coniugis perſiſtit *etiam per paruum temporis ſpatium* in religione, & in habitu profeſſorum, cenſetur tacite profeſſus, & profeſſionem antea nullam ratificaſſe.

6. Concl. Coniux derelictus in ſeculo non poteſt, inuito altero profeſſo, religionem ingredi, quam ſi ingrediatur ab illa extrahi poteſt, quia profeſſio fuit nulla, & delictū profeſsi non præſtat ius alteri coniugi, niſi qñ eſt ex exceptis, propter quæ diuortiū permittitur. *Inno. Ant. Card. Anchar. Aſtenſ.*

Ampl. Concl. Etiam ſi vterque profiteatur, non præmiſſa inuicem licentia, quia nulla quoque eſt profeſsio amborum, & vterque poteſt alte-

alterum reuocare. ſi tamen vnius profeſsio fuit alteri nota, tunc valet vtriuſque profeſsio, quia cenſetur vterque ſuo iuri ceſsiſſe, & licentiam præſtaſſe.

DISPVT. XXXV.

An ſola diſſimulatio alterius coniugis, aut licentia extorta dolo, & metu, ſatis ſit ad profeſſionem firmandam.

PRima Concl. Licentia extorta per metum cadentem in virum conſtantem ita eſt, ac ſi non præceſſiſſet, ideo reuocari poteſt profeſſus non obſtante huiuſmodi licentia *c. accedens de conuerſ. coniug.* vnde verificantur omnia de profeſſo cum hac licentia, quæ dicta ſunt de profeſſo abſque licentia coniugis v. d. Quod non poſsit petere debitum, quamuis reddere teneatur. Quod talis profeſsio ſit nulla. Quod non teneatur, mortua vxore, ad monaſterium redire, neq; ad id poſsit cogi. Quod poſsit, imo debeat, propria authoritate exire. Quod peccet, ſi poſt mortem vxoris ſecundo cõtrahat, matrimonium vero ita contractum ſit validum. Tandem quod poſsit poſt coniugis mortem a monaſterio exire.

2. Cõcl. Licentia habita per dolum grauem eſt ſufficiens cauſa vt reuocetur profeſſus cum ea a religione *c. venies de conuerſ. coniug.* vbi mulieri conceditur ius reuocãdi profeſſum virum niſi fuerit ſornicata, & ideo eadem prorſus dicẽda ſunt de hac profeſsione, quæ diximus de profeſsione abſque licentia facta, vel facta per licentiam extortam metu *Bellem. Brunel. Ang. Sil. Roſ. vterque Lop. Azor. Pet. Ledeſ. & alij.*

Eadem dicenda quoque ſunt quã mulier diſſimulauit licentiam v. d. nec aſſenſum, nec diſſenſum, præſtitit ſciens ingreſſum coniugis in religionem *Abb. Card. Anch. Brunel. Lop. Tab. Azor.*

DISPVT. XXXVI.

An liceat coniugi adulteranti repetere virum profeſſum abſque eius licentia.

PRima Concl. Fornicans non poteſt reuocare innocentem coniugem profeſſum etiam ſi abſq; eius licentia profeſſus ſit, vel cum licẽtia dolo, aut metu extorta, quia per adulterium perdit omne ius, quod habet in corpus alterius coniugis *c. veniens de conu. coniug. Ledeſ. Sot. & alij* ſi vero adulterium eſt profeſſo occultum, poteſt in foro conſcientiæ eum repetere, quia nemo tenetur ſe ipſum priuare iure ſuo donec ab altero expolietur. Poterit etiam repetere quando profeſſus fornicatus adhuc fuit, vel in ſeculo, vel poſt factam profeſsionem, quia compenſantur delicta, & abolentur.

2. Cõcl. Licet profeſſo exire in præiudicium monaſterij non obſtãte vxo-

te vxoris adulterio, quia poteſt illud condonare, & ſuo iuri cedere, eamque ſibi reconciliare. Secus qñ ante profeſsionem adulterium cõmiſit vxor, quia tunc fuit valida profeſsio ab ipſo caſte viuenti facta *Aſtenſ. Io. de Triburgo.*

3. Cõcl. Vir aſſumptus ad ordines ſacros abſq; licentia vxoris, ſi hæc poſtea adulteretur, non poteſt reuocari, nec reſtitui vxori, quæ omne ius perdidit per adulterium, & ordo validus fuit *Archid. Lop. Hugo, & alij.*

DISPVT. XXXVII.

An nulliter profeſſus poſſit poſt quinquennium reclamare, vel a religione aufugere.

PRæmitto 1. Quod Trid. Conc. *ſeſſ.* 25. *c.* 19. quinque annos a die profeſſionis ijs aſsignat, qui eã annullare, & contra eamdem reclamare intendunt. dummodo nullitatis cauſas coram ordinario proponant, Habitum non dimittant, & ſuę religionis priuilegijs interim nõ gaudeant. quod decretum procedit etiam in profeſsione tacita. hoc autem quinquennium currere incipit a die profeſsionis explicitæ, vel a die, qua nouitius poſt annum nouitiatus incipit exercere officia profeſſorum, eorumque habitum gerere in profeſsione tacita.

Præmitto 2. Poſſe profeſſum dimittere habitum ſi aliàs non poterit exire a religione, acceſſumque ad ſuperiorem habere, & debet etiam habitu demiſſo audiri, mens enim Concilij fuit temerariam habitus demiſsionem punire *Nau. & Azor.* Item poteſt reaſſumpto habitu, reclamare, etiam ſi temerarie illum demiſiſſet, alioquin nimis ardua eſſet pœna, quæ illum priuaret iure perpetuo reclamãdi.

Præmitto 3. Triplicem eſſe præſumptionẽ prima dicitur præſumptio Hominis v.d. qñ ex coniecturis varijs iudex aliquid concipit ita eſſe aut non eſſe) Secũda iuris, quæ præſcribitur a iure certo quodam probabili ſigno, quo habito, incumbit onus probandi contrariũ, alioquin pro certa habebitur. Tertia eſt iuris, & de iure, & circa hanc nulla admittitur probatio, ſed vt certa omnino habetur.

1. Concl. Nulliter profeſſus, etiã eſt quinquenniũ, non eſt religioſus in foro cõſcientiæ niſi ratificet *præſumitur tamen verus religioſus in foro externo.* Vnde poteſt ſemoto ſcandalo aufugere, nec habitum deſerens erit Apoſtata, Imo vxorem ducere poteſt, verumque inire matrimoniũ abſq; aliqua culpa, quia non eſt religioſus in conſcientia, ſed ſecularis *Nau. Henriq. Sà.* Si vero dubitat an aliqñ profeſsionem alias nullã ratificaſſet, tenetur poſt quinquenniũ ſe gerere tamquã religioſum, quia in dubio ſtandum eſt præſumptioni, & Conc. præſumit poſt quinquẽnium adfuiſſe verum conſenſum profeſsi. Item in dubio melior conditio poſsidentis, ideoque pro religione

gione iudicandum erit, quæ non debet ſuo profeſſo ſpoliari *Nau.*

2. Cōcl. Prælatus regularis ſciēs nulliter profeſſum non ratificaſſe profeſſionem poteſt illum occulte, & ſemoto ſcandalo dimittere. ſic a ſimili Iudex, qui ſecundum allegata, & probata debet ſententiā ferre contra innocentem poteſt ſecreto illum dimittere, vt docet *Aſtenſ. Cord. Sotus.* In dubio autem an profeſſio ſit valida, an ratificata, ſicut non poteſt profeſſus aufugere, ita nec eius Prælatus illi facultatem aufugiendi præbere.

Profeſſo autem aſſerenti ſe nulliter profeſſum, aut nunquam ratificaſſe non eſt credendum, quamuis hoc iuret, quia præſumptio ſtat cōtra ipſum, qui mentitus eſt diſſimulans profeſſionem *Caiet. Nau. Sot. Palac. Angl. Valc. Arag.* In foro autem conſcientiæ ponderatis circūſtantijs poteſt fides ei adhiberi, ſed in foro externo nūquam licet Superiori regulari audire reclamantem profeſſum poſt quinquennium quia expreſſe hoc ei prohibet Trid.

3. Concl. Præſumptio, quam ſtatuit Trid. ſupra cit. eſt iuris, & de iure, ideoque contra ipſam non admittitur probatio, & ſiue conſcius, ſiue ignarus decreti Cōc. Trid. fuerit nulliter profeſſus poſt quinquēnium a die profeſſionis audiri nequaquam poteſt. probatur ex verbis Trid. *niſi intra quinquennium tantum a die profeſſionis numerandum* vbi ly *tantum* excludit omne aliud quodcumque tempus *Nau.*

4. Concl. Tranſacto quinquennio conceditur profeſſo extraordinariū remedium, nempe reſtitutio in integrum ſi iuſtam allegauerit ignorantiam, aut iuſtum impedimentum per quod reclamare nō potuit *Nau. Azor. Humada.* Ignorantia autem craſſa, & ſupina non ſufficit. Itē nec ignorātia iuris, ſed pro minoribus, Ruſticis, fœminis, militibus ſufficiet ignorantia etiam iuris *Matt. Nau.*

Limit. Concl. qñ intra quinquēnium ratificauit profeſſionem ceſſante v. g. metu, vel alio impedimēto, quod eam irritabat. ſed quia ſatis probabile eſt ad ratificandam profeſſionē inualidā requiri acceptationem ſuperioris: poteſt hanc opinionem ſequi profeſſus, & reclamare, nō obſtante quod ratificauit.

5. Concl. Quocumque tempore duret hæc ignorantia (etiam per centum annos) ſemper poteſt profeſſus reſtitutionem in integrū petere. Eadem dicas durāte impedimēto reclamandi. Statim tamē ac ceſſauit impedimentum, & ignorantia, ſtatim ceſſauit reſtitutionē poſſe peti *Couar. Matt. Zaualles, Nau. Azor.* Ignorantia autem, & impedimentum, ob quæ petitur a maioribus reſtitutio, debent probari, nec ſufficit ſolius allegantis iuramētū, quia in contrariū eſt præſumptio iuris, & de iure *Menoch. Oddus.*

6. Cōcl. Maior ſciens profeſſionē ſuam eſſe nullam, & extra quinquēnium nō ei licere amplius reclamare, ſi non ratificauit profeſſionem poteſt reclamare petēdo reſtitutionem,

nem, & iuſtam ignorantiam allegare, eamque iuramento firmare, & erit ſenſus, non habui ſcientiã, quã Trid. præſumit me habuiſſe, probatur a ſimili, quia interrogatus a iudice an tranſierit illac, poteſt reſpõdere cum iuramento nequaquam, ſi interrogetur pro homicidio ibi ab altero commiſſo. Item interrogatus fornicarius an domum vxoris (cũ qua erat nullum matrimonium) adierit, poteſt reſpondere, quod nõ nam iudex vult ex copula inducere affectum maritalem, quem tunc non habuit fornicans.

7. Concl. Perpetuo inhabiles ad profitendum ſemper poſſunt reclamare, etiam tranſacto quinquennio, & poſt factam ratificationem, quia profeſſio ſemper eſt nulla. pro qua Concl. notandũ eſt quod al qui sũt inhabiles perpetuo ad profitendum (v.g. vir in Monaſterio fœminarum, & mulier in conuentu virorũ. Item criminoſi, de quibus eſt motus Xiſti V. aliqui vero ſunt impediti ad tempus v.g. minor 16. annorum, & qui metu profitetur. At inhabilis ad tempus durante inhabilitate per totum quinquennij tempus poteſt reclamare, & audiri poſt quinquennũ via ordinaria, v. g. ſi durat metus toto quinquennij tempore, per quem reclamare prohibetur, poteſt etiam tranſacto quinquennio ſe dirigere via ordinaria, non obſtante Trid. Decreto. Sed elapſo quinquẽnio, & ceſſante impedimento temporali ad reclamandum non debet præſcribi aliud quinquennium; ſed ſtandũ erit arbitrio boni viri; quod ſi intra aliquod tempus non reclamauerit, cenſetur tacite profeſſus, & reclamare amplius non poterit. Vnde ſi ante quinquennium ceſſauit impedimentum reclamãdi v. g. per annum, aut per aliquod temporis ſpatium ad arbitriũ viri prudẽtis ſufficiens ad reclamandum) tũc elapſo quinquennio, non poteſt amplius reclamare profeſſus.

Cœterum omnes motus Xiſti V. in quantum irritant factam profeſſionem reuocati fuerunt a Clem. VIII. die 2. April. 1602. qui eos ad ius commune reduxit: pœnas autem latas in ſuperiores religionum, qui nouitios admittunt non ſeruata informatione contenta in conſtitutionibus Xiſti V. reliquit in ſuo robore.

8. Concl. Quamuis nulliter profeſſus tenetur ob vitandum ſcandalum regulam ſuam ſeruare, tamen ſi culpa vacauit profitendo nulliter, & intra quinquennium non reclamãdo *vel quia v. g. non potuit probare ignorantiam, & metum, vel aliter* non tenetur poſt quinquenniũ ratificare profeſſionem, ſed poteſt expectare fugiendi occaſionem. Tenebitur tamen habita opportunitate aufugere, & alibi commorare vbi ſcandalum ceſſat, & interim non peccat recipiendo alimenta ſi ſe ſeruit religioni pro æquali, aut ſi minus inſeruit, & habet animum ſatis faciẽdi in illud plus quandocumque occaſionem habuerit reſtituendi. Peccat tamen ferendo ſuffragia, & prælatu

latu

Digitized by Google

laturam acceptando, & ordines ſacros abſque dimiſſoria Epiſcopi recipiendo, & ſine patrimonio.

Sed propter infamiā euitandā excuſabitur a P. & a cēſuris cōtra male promotos latis: quia hæc ſunt de iure humano, cui præponderat lex diuina naturalis de conſulendo propriæ famæ, nec tenetur pro euitandis tot conſcientiæ periculis ad ratificandum profeſſionem, cuius iugum eſt valde onerofum. Nunquam vero ei licebit petere votorū irritationem, aut diſpenſationem, aut frui priuilegijs illius religionis, aut abſolutionē a reſeruatis ab Epiſcopo petere. Debet igitur confiteri alicui religioſo, aut ſeculari ſacerdoti approbato ab Epiſcopo quod ſi ad infamiā vitandam fateatur ſuo regulari, dicat illi in Confeſſione ſe non eſſe ſuum ſubditum, ad hoc vt ab illo non abſoluatur.

Nec ita profeſſus tenetur ſuperiorem monere in foro conſcientiæ ſe non eſſe profeſſum ad hoc vt opportunitatem illi præſtet, & fugam, quia vix erit ſuperior, qui eum creat; aut qui non dubitet apud prælatos maiores de negligentia puniri propter fugam illius. Si tamen ſpes erit vt admonitio prodeat, tenetur id aperire. Tractant de materia huius Concl. *Nau. Angl. Rod. Henriq.*

9. Concl. Etiam ſi inualidus fuerit nouitiatus annus, non tenetur inualide profeſſus iterum facere nouitiatum quando ratificat profeſſionē, quia annus probationis datur ad hoc vt nouitius experiatur auſteritates religionis, & religio mores nouitij. quæ omnia completa ſunt, etiā in nouitiatu nullo *Sorbus, Azor* Contrariū eſt ſatis probabile quod defendit *Nau. Palac. Rodr.* qui autem tranſit ex vna religione ad aliā tenetur nouitiatum facere, quia mores vnius ſunt apti ad inſtitutū huius, & non alterius religionis, & auſteritas huius religionis eſt apta huic potius quam illi, ideoq; nouitius debet experire auſteritatē huius religionis, & religio mores huius nouitij *Nau. Rodr. Sá* Contra *Sorbum*.

10. Concl. Licet publica ſit profeſſionis nullitas *quia v.g. fuit ante legitimam ætatem* iterandus tamen non eſt nouitiatus, quia habetur intentum Trid. Concilij: profeſſus n. expertus fuit religionis auſteritatē, & religio mores illius. Vnde, qui poſt dimidium approbationis annū geſſit habitum profeſſorum per aliud dimidium (ſi poſtea vult profiteri) ſatis eſt iſte annus pro nouitiatu completo.

Eadem dicas de eo, qui per metum nouitiatum, expleuit. Item de eo, qui perpetuo inhabilis erat, ſi poſt diſpenſationem a Papa obtentam profiteri voluerit: quamuis contrarium ſit quoque probabile, hunc nempe debere iterum facere nouitiatum, quia defuit acceptatio religio enim nec acceptare potuit in nouitium perpetuo inhabilem.

Item a fortiori *ſi non extat ſtatutū confirmatum a Papa efficiens profeſſā*

eclan-

nem, & iuſtam ignorantiam allegare, eamque iuramento firmare, & erit ſenſus, non habui ſcientiã, quã Trid. præſumit me habuiſſe, probatur a ſimili, quia interrogatus a iudice an tranſierit illac, poteſt reſpõdere cum iuramento nequaquam, ſi interrogetur pro homicidio ibi ab altero commiſſo. Item interrogatus fornicarius an domum vxoris (cũ qua erat nullum matrimonium) adierit, poteſt reſpondere, quod nõ nam iudex vult ex copula inducere effectum maritalem, quem tunc non habuit fornicans.

7. Concl. Perpetuo inhabiles ad profitendum ſemper poſſunt reclamare, etiam tranſacto quinquennio, & poſt factam ratificationem, quia profeſſio ſemper eſt nulla. pro qua Concl. notandũ eſt quod al qui ſũt inhabiles perpetuo ad profitendum (v. g. vir in Monaſterio fœminarum, & mulier in conuentu virorũ. Item criminoſi, de quibus eſt motus Xiſti V. aliqui vero ſunt impediti ad tempus v. g. minor 16. annorum, & qui metu profitetur. At inhabilis ad tempus durante inhabilitate per totum quinquennij tempus poteſt reclamare, & audiri poſt quinquenniũ via ordinaria, v. g. ſi durat metus toto quinquennij tempore, per quem reclamare prohibetur, poteſt etiam tranſacto quinquennio ſe dirigere via ordinaria, non obſtante Trid. Decreto. Sed elapſo quinquẽnio, & ceſſante impedimento temporali ad reclamandum non debet præſcribi aliud quinquennium, ſed ſtandũ erit arbitrio boni viri; quod ſi intra aliquod tempus non reclamauerit, cenſetur tacite profeſſus, & reclamare amplius non poterit. Vnde ſi ante quinquennium ceſſauit impedimentum reclamãdi v. g. per annum, aut per aliquod temporis ſpatium ad arbitriũ viri prudẽtis ſufficiens ad reclamandum) tũc elapſo quinquennio, non poteſt amplius reclamare profeſſus.

Cæterum omnes motus Xſti V. in quantum irritant factam profeſſionem reuocati fuerunt a Clem. VIII. die 2. April. 1602. qui eos ad ius commune reduxit: pœnas autem latas in ſuperiores religionum, qui nouitios admittunt non ſeruata informatione contenta in conſtitutionibus Xiſti V. reliquit in ſuo robore.

8. Concl. Quamuis nulliter profeſſus tenetur ob vitandum ſcandalum regulam ſuam ſeruare, tamen ſi culpa vacauit profitendo nulliter, & intra quinquennium non reclamãdo *vel quia v. g. non potuit probare ignorantiam, & metum, vel aliter* non tenetur poſt quinquenniũ ratificare profeſſionem, ſed poteſt expectare fugiendi occaſionem. Tenetur tamen habita opportunitate aufugere, & alibi commorare vbi ſcandalum ceſſat, & interim non peccat recipiendo alimenta ſi ir ſeruit religioni pro æquali, aut ſi minus inſeruit, & habet animum ſatis faciẽdi in illud plus quandocumque occaſionem habuerit reſtituendi. Peccat tamen ferendo ſuffragia, & prælatu

laturam acceptando, & ordines ſacros abſque dimiſſoria Epiſcopi recipiendo, & ſine patrimonio.

Sed propter infamiã euitandã excuſabitur a P. & a cẽſuris cõtra male promotos latis: quia hæc ſunt de iure humano, cui præponderat lex diuina naturalis de conſulendo propriæ famæ, nec tenetur pro euitandis tot conſcientiæ periculis ad ratificandum profeſſionem, cuius iugum eſt valde onerosum. Nunquam vero ei licebit petere votorũ irritationem, aut diſpenſationem, aut frui priuilegijs illius religionis, aut abſolutioné a reſeruatis ab Epiſcopo petere. Debet igitur confiteri alicui religioſo, aut ſeculari ſacerdoti approbato ab Epiſcopo quod ſi ad infamiã vitandam fateatur ſuo regulari, dicat illi in Confeſſione ſe non eſſe ſuum ſubditum, ad hoc vt ab illo non abſoluatur.

Nec ita profeſſus tenetur ſuperiorem monere in foro conſcientiæ ſe non eſſe profeſſum ad hoc vt opportunitatem illi præſtet, & fugam, quia vix erit ſuperior, qui eum creat; aut qui non dubitet apud prælatos maiores de negligentia puniri propter fugam illius. Si tamen ſpes erit vt admonitio prodeat, tenetur id aperire. Tractant de materia huius Concl. *Nau. Angl. Rod. Henriq.*

9. Concl. Etiam ſi inualidus fuerit nouitiatus annus, non tenetur inualide profeſſus iterum facere nouitiatum quando ratificat profeſſionẽ, quia annus probationis datur ad hoc vt nouitius experiatur auſteritates religionis, & religio mores nouitij quæ omnia completa ſunt, etiã in nouitiatu nullo *Sorbus, Azor*. Contrariũ eſt ſatis probabile quod defendit *Nau. Palac. Rodr.* qui autem tranſit ex vna religione ad aliã tenetur nouitiatum facere, quia mores vnius ſunt apti ad inſtitutũ huius, & non alterius religionis, & auſteritas huius religionis eſt apta huic potius quam illi, ideoq; nouitius debet experire auſteritatẽ huius religionis, & religio mores huius nouitij *Nau. Rodr. Sá* Contra *Sorbum*.

10. Concl. Licet publica ſit profeſſionis nullitas *quia v.g. fuit ante legitimam ætatem* iterandus tamen non eſt nouitiatus, quia habetur intentum Trid. Concilij: profeſſus n. expertus fuit religionis auſteritaté, & religio mores illius. Vnde, qui poſt dimidium approbationis annũ geſſit habitum profeſſorum per aliud dimidium (ſi poſtea vult profiteri) ſatis eſt iſte annus pro nouitiatu completo.

Eadem dicas de eo, qui per metum nouitiatum, expleuit. Item de eo, qui perpetuo inhabilis erat, ſi poſt diſpenſationem a Papa obtentam profiteri voluerit: quamuis contrarium ſit quoque probabile, hunc nempe debere iterum facere nouitiatum, quia defuit acceptatio religio enim nec acceptare potuit in nouitium perpetuo inhabilem.

Item a fortiori *ſi non extat ſtatutũ confirmatum a Papa efficiens profeſſũ*

cclan-

celantem morbum, aut defectum inhabilem ſi quis celat morbum, aut defectum, validus eſt eius nouiatus, & profeſſio, quamuis in pœnam poſſit religio mendacē religioſum eijcere v.g. interrogatus a Prælato an habeat luem gallicam Reſpondet negat, ſi poſt profeſſionem detegatur infirmus, eſt vere profeſſus, vbi ex inſtituto nō irritatur profeſſio propter talem morbum ex Pontificis authoritate confirmato, eijci tamen a religione poteſt in pœnam mendacij *Nau. Rod. Sorb. Veg. Sa.*

Si quis vero ad ſcrupulos tollendos vellet nouiciatum renouare, vitium nullitatis in confeſſione ſuperiori detegat, ab eoque petat in nouitium admitti non omittendo habitum profeſſorum, quod ſi neceſſario pro accepcādo nouitio requiratur conſenſus totius conuentus, poteſt Prælatus publice dicere ſe habere nulliter profeſſum, & ſuffragia petere ab omnibus, vt eum in nouitium accepcent tacendo nomen profeſſi, vel ſecreto impetretur a Papa diſpenſatio, quæ nouiciatum ſuppleat.

11. Concl. Non ſufficit pluries ratificare profeſſionē qui nulliter profeſſus erat ignarus illius nullitatis, ſed opus eſt vt hic ſciens eam fuiſſe nullam, & non obligare, velit eam confirmare, & ratam habere *Nau. Az. Caie. Graff. Rodr. Sorb.* Qualitercumque autem ſit inualida profeſſio non requiritur ad eam ratificandam acceptatio Prælati, quia hæc per canones ſuppletur *c. ſignificatum de reg. & c. 1. eo: in 6. Nau. Rod. Angl. Sa Sorb.*

Si vero quiſpiam vult ſuperioris conſenſum ad tutius operandū, vtatur medijs, quos ſupra de inualido dixi nouitiatu, & ne diſcrepet ſuperior ratificet ipſe prius profeſſionem, vel per interpoſitam perſonam tacito nomine id proponat Prælato, & quamcūque ex his duabus ſequamur ſententiā non opus eſt cœremonias ſolemnes ſolitas in profeſſione fieri, iterum adhibere *Az. Nau.* Debet tamen ratificans obtinere diſpenſationem in foro cōſcientiæ adhoc vt precedat alijs antiquioribus religioſis. Interim ſe abſtineat in quantum abſque infamia poteſt, ab ijſdem præeminentijs, præſertim quando ſunt in præiudicium tertij. Primo autem ſedere, primo ſuffragium ferre, & ſimilia, parui ſunt momenti, & minoris per conſequens ſcrupuli.

Vltima Concl. Tranſacto quinquennio poſt profeſſionem poteſt coniux, ſine cuius licentia alter profeſſionem fecit, eum repetere, quia eius profeſſio ab initio fuit nulla. fiet tamen valida ſi ratificetur poſt mortem coniugis, aut poſt fornicationem a derelicto cōmiſſam, altero perſiſtente Innocente, aut per conſenſum eiuſdem derelicti: nec opus eſt de nouo facere nouitiatum, aut licentiam obtinere a Superiore.

DI-

DISPVT. XXXVII.

An abſque vxoris licentia poſſit quis promoueri ad ordines.

PRima Concl. Non poteſt vir, neque ante, neque poſt conſumatum matrimonium ad ordines aſcendere abſque licentia vxoris *c. coniugatus de conuerſ. coniug. & extra de voto* nõ obſtante quod haberet animum ingrediendi religionẽ poſt ſuſceptos ordines, quos ſi ſuſcipiat, peccat M. quia facile poteſt mutare propoſitum, & matrimoniũ conſumare cum graui ordinum iniuria *Ledeſ. Rod. Veg.* Poteſt tamen ſic ordinatus (etiam poſt conſumatum matrimonium) ad reliquos ordines aſcendere ex Pontificis diſpẽſatione abſque licentia vxoris *quidquid dicat Palud.* quia continentia in ordine eſt de iure Eccleſiaſtico tantum.

Limit. Concl. qñ vxor commiſſiſſet adulterium.

2. Cõcl. Probabile eſt poſſe virum accipere primam tonſuram, & quatuor minores ordines abſq; vxoris licentia: probabilius tamen eſt peccare M. eos accipiendo *c. fin. de tẽp. ordin. in 6.* quodſi ex diſpenſatione Epiſcopi, & licentia vxoris ordinetur, ligandus eſt voto caſtitatis antequam primam accipiat tonſurã, adhoc ne redeat amplius ad vxorẽ, & ne a Clericatu reſileat *Io. And. Ant. Ab. Ancha. Card. Az. Cuc. Lantel. & alij.*

3. Concl. Vxor ignara promotionis viri ad ordines, vel per ignorantiam, aut metum grauem, & dolum concedens ei licentiam, vel aperte contradicens, ſemper poteſt reuocare ſuum virum, etiam ſi factus ſit Papa *Archid. Turre. Hugo, Ab. Monal. Sil. Arm. Cuc. Az. & alij.* Quia eſt obligatio ex iuſtitia antiquior. Sunt tamen qui dicant ob bonum commune poſſe mulierem priuari ſuo viro, quod eſt bonum particulare, præſertim quando vir credidiſſet eam mortuam.

Ampl. Concl. Etiamſi ſciret, & diſſimularet vxor viri promotionẽ ad ordines *c. conſuluit de conuerſ. coniug. Az. Sil. Arm. Cuc.* Contrarium tenent *Hoſt. Henr. Aret. Lop. D. Ant. Turr. & alij.*

4. Concl. Vxore eum non repetẽte, non poteſt vir ad illam redire, quia eſt voto caſtitatis adſtrictus quamuis contrarium ſupra dictum fuit de religioſo non petito. Ratio diſparitatis eſt, quia profeſſio fuit nulla abſque vxoris licentia, & per conſequens ſic profeſſus non tenetur ad caſtitatem, ordinum autem ſuſceptio fuit valida quamuis illicita.

5. Concl. Qui ſine vxoris licentia ordinatur ante conſummatum matrimonium probabile eſt teneri ad religionẽ ingrediẽdam adhoc vt caſtitatem ſeruet *Az. D. Ant. Aſteſ. Led. Rodr. Veg. Archid. Bellem.* probabilius tamen eſt eũ non teneri *extra 2. de voto.* ad illã vero ingrediendã monendus eſt, quod ſi eam ingredi nolit, debet vxori reſtitui, & ad cõ-

 ſuman-

ſummandum cogi. Quando autem nterim fieret Papa, poterit ſecum diſpenſare in matrimonio rato ob publicum bonum. per ordinis vero ſacri ſuſceptionem ius debitum petendi amiſit. Eadem quoque dicas a fortiori de ordinato poſt conſummatum matrimonium, qui reddendus eſt vxori, a qua non poteſt petere, ſed ei reddere tenetur *fatentur omnes*.

Ampl. Concl. Etiamſi ordines acepit maritus animo intra bimeſtre ingrediendi religionem, non n. per hoc tenetur eã ingredi ſi nolit, quia eã non vouit, nec nudum propoſitũ obligat vt votũ *Lop. Henriq.*

6. Concl. Viro in ſacris promoto non tenetur vxor reddere, quia per votum caſtitatis ceſſit iſte iuri ſuo petendi *D.Th. Sil. Gae. Rod. Veg. Henriq. Led.* Eadem die de religioſo reddito vxori quando valida fuit profeſſio ex parte ſua; Secus quando fuit nulla profeſſio, quia v.g. facta fuit abſque licentia vxoris.

7. Concl. Mortua vxore, a qua reuocatus eſt in ſacris conſtitutus, ſi ipſe aliam ducat, matrimonium erit nullum ratione ordinis ſacri, quem habet contrahens *Comm, DD.* contra *Goffr.*

DISPVT. XXXIX.

An cum licentia vxoris poſſit Vir ad ordines promoueri, & ita ordinatus an iterum ab ea reuocari poſſit.

PRobabile eſt non teneri vxorẽ, de cuius licentia ordinatus eſt vir in ſacris, ad religionem ingrediendam, ſed ſatis eſſe voto caſtitatis in ſeculo adſtringi, ſiue ſenex ſit ſiue de incontinentia ſuſpecta, quia ſi poſſunt ſimul manere in ſeculo vouendo ambo caſtitatem, ergo multo magis cum voto, & cum ordine ſacro *Henr. Tur. Gae. Maiol. & alij* nihilhominus ſit.

1. Concl. Si vxor eſt ſenex, ſufficit emittere votum caſtitatis in ſeculo, ſi eſt iuuenis debet neceſſario religionem ingredi, alioquin vir eius ad ordines recipi non debet c. *Epiſcopus diſt.* 77. quia poteſt vxorem inuiſere, ab eaque occaſionem peccandi ſumere *fatentur omnes*.

2. Concl. Vir non poteſt ſimul cum vxore, quæ caſtitatem in ſeculo vouit habitare, etiãſi ſuſpicione careant, & hoc propter periculum, & ſcandalum, poſſent tamẽ vbi hæc duo abfuerint in eadem domo, non vero in eadem camera, aut lecto. Imo moraliter loquendo, nec in eadem domo cohabitare permittendum eſt eis.

3. Concl. Si mulier ſciens ius, & canones obligantes eam ad caſtitatem dedit licentiam viro ad ordines aſcendendi, non poteſt amplius eum ſibi reuocare, cogique debet, ſi ſenex eſt, ad caſtitatem vouendam in ſeculo, ſi iuuenis, aut de incontinentia ſuſpecta, ad religionem ingrediendam *D.Th. Palu. Viguer. Ricc Verac, D. Ant. Az. Rodr. Turr. Sil. & alij* contra *Sot. & Led.* Secus vero qñ putabat etiam poſt ſacros ordines ſe potuiſſe carnaliter cohabitare, in quo

in quo caſu poteſt authoritate iudicis virum ſibi reuocare, ab eoq; petere, ei tamen reddere, ſi nolit, non tenetur, quia eius vir per votum ſolenne omne ius petendi amiſit.

DISPVT. XXXX.

An viro in ſacris conſtituto de licentia vxoris, eoque defuncto, liceat huic ad ſecundas tranſire nuptias.

RESpond. negat. imo ſi cum alio contrahat, matrimonium eſt nullum, quia ita ab Eccleſia fuit ſtatutum *c. quia ſunt c. ſi ſen. c. ſi qua vidua diſt.* 28. & *c. ſi ſeriatim in fin. D.* 32. & hoc propter reuerentiam ſacrorum ordinum, vxore autem cõtradicente, vel diſſimulante, non eritidem dicendũ, quia ſola diſſimulatio in re tam graui non reputatur conſenſus. patet Reſponſio exemplo vxorum ſacerdotum Græcorum quæ, mortuo viro, non poſſunt amplius nubere.

Ampl. 1. Hoc procedere etiam in muliere non volente caſtitatem, ſufficit n. præſtitiſſe conſenſum, & licentiã viro, quia Eccleſiaſtica cõſtitutio nihil dicit de voto; & huiuſmodi irritatio non prouenit ex voto, ſed ex tenentia ordinis ſacri.

Ampl. 2. Procedere etiam in viro re ignorante ſe per hanc licentiam amittere ius iterum nubendi, quia & in reliquis impedimentis dirimẽtibus ab Eccleſia inductis, neque etiam requiritur ſcientia coniugum: quamuis probabile ſit oppoſitum *ſcilicet mulierem huius iuris inſciam non debere priuari ſecundo coniugio.*

DISPVT. XXXXI.

An eadem dicenda ſint de viro in Epiſcopatum, aut Cardinalatum promouendo.

PRima Concl. Neceſſario debet vxor, etiamſi vetula ſit, religionem ingredi adhoc, vt eius vir fiat Epiſcopus, ne Epiſcopus a fœminis viſitetur *c. ſane de conuerſ. coniug.* vnde fœmina vetula emittens votum caſtitatis in ſeculo, cuius vir profeſſus fuit, ſi modo Hic fieret Epiſcopus, debet illa prius religionem profiteri *Anchar. Con. Roſel. Cas. Azor, Ledeſ. Lop. & alij.*

2. Concl. Si vir promoueri debet ad cardinalitiam dignitatem; Dicendum de eo eſt ſicuti diximus de promouendo ad ſacros ordines.

DISPVT. XXXXII.

An per contractum matrimonium validum amittat Clericus beneficia.

PRima Concl. Per ſponſalia de futuro non amittit Clericus beneficia *fatentur omnes* ſed contracto matrimonio valido, vacãt omnia eius beneficia nulla expectata iudicis ſententia, & hoc non eſt in pœnam cõmiſſi delicti, ſed quia per contrariã

 aćtuo-

a&ionem videtur Clericus illi cedere, & per aliud incompatibile vinculum illa renunciare *Franc. Ab. Imo. Lup. Tiraq. Rebuſ. Diaz. Gom. & alij* contra *Carr. & Rodr.*

Ampl. 1. Concl. Etiam non conſumato matrimonio *Diaz. Salz. Veg Henriq. Lop. Az. Cande. & alij.*

Ampl. 2. Etiam ſi moriatur, aut religionem ingrediatur vxor antequam eam cognouerit. Quapropter ſi hic ad Clericatum redeat, indiget noua collatione, quia beneficium ſtatim ac ratum fuit matrimonium, vacauit *Abb. Ant. Card. Diaz, Gygas, Con. Nau. Sil. Rod. & alij.*

Ampl. 3. In omnibus iuribus obtentis ſuper quocumque beneficio Eccleſiaſtico, quæ omnia per matrimonium ratum amittuntur, & amplius recuperari nõ poſſũt abſq diſpenſatione, aut noua prouiſione v.g. quis impetrauit reſcriptum ad præbendam vacaturam, ſi vxorem duxit, ea mortua, vel religionẽ ingreſſa, etiam ante cõſummatũ matrimoniũ, non poteſt in Clericatu exiſtens præbendam obtinere, quia per matrimonium inualidum perdidit omnia iura ad beneficia, ſicuti, & ipſa beneficia *argumento clem. gratis de reſcripto, & eſt omnium DD. opinio.*

Limit. Concl. In Clerico, qui accepit legitimationem a Papa, ſimulque habilitatem ad beneficia, vel ad plura ſimul beneficia, obtinenda, reſcriptum impetrauit, hic (mortua vxore) gaudebit reſcripto ante matrimonium obtento, quia gratia iam ſuum ſortita fuit effectum, & inhabilis factus fuit habilis, eaque habilitas per ſubſequens colli non potuit matrimonium *Monachus, & Prob.*

2. Concl. Peccat. M. Clericus ſi ſtatim poſt contractum matrimonium non renunciat beneficia, teneturque ad eos quos recipit fructus reſtituendos, neque alteri poteſt eadem renunciare, imo tamquam vacantia poteſt quilibet ea ſibi impetrare *Nau. Ang. Az. Rod. Tol. Lop. Veg. Diaz. Zauall.*

3. Concl. Coniugato Clerico, etiam ſi habitum gerat, nullum conferri licet beneficium, eiuſque collatio erit inualida, ac ſi laico fieret, quia cum amittat habita, a fortiori eſt inhabilis ad beneficia habenda; nec triennalis poſeſſio illum iuuabit *Rebuſ. Gom. Ant. Anchar. Imo. & reliqui.*

Limit. Concl. In Clerico aſcendente ad ordines ſacros de licentia vxoris cum omnibus a iure requiſitis, de quibus vſque adhuc dictum eſt.

4. Concl. Ad hoc vt coniugatus poſſit retinere beneficium non ſolum curatum, ſed etiam ſimplex, requiritur Papæ diſpenſatio, nec poteſt Epiſcopus ſuper hoc diſpenſare *Imo. And. Abb. Capra, Ang. Arm. Sil. Tab. & alij.*

DE

DISPVT. XXXXIII.

An per contractum irritum matrimonij amittat Clericus ipſo facto beneficia.

CONcluſio quomodocumque, & qualitercumq; matrimonio irrito, ac nullo (v. d. vel quia contrahens eſt in ſacris conſtitutus, vel quia conſanguineus, vel quia non habet ætatem, aut caret conſenſu) non vacant beneficia contrahentis, ſed expectanda eſt iudicis ſentētia, qui in pœnam commiſsi criminis poteſt ijs eum priuare. Contrarium quoque eſt probabile quod tenet *Rebuff. Roſ. Ang. Sil. Tab. Diaz. Nau. Cou. Lop. Cuc. Az. Rod. Veg. & alij* aſſerentes vacare beneficia Clerici etiam nulliter contrahentis, quia per contrarium factum videtur mutaſſe ſententiam, & fieri velle ſecularis. Hinc

latet. Poſſe Clericum ante iudicis ſententiam ſuum in tertij fauorem renunciare beneficium, quãuis in matrimonio nullo perſeueret.

DISPVT. XXXXIIII.

An per matrimonium amittantur penſiones.

PRima Concl. Penſio data laico pro miniſterio mere temporali (v. g. pro organis, aut campanis pulſandis, pro officio ſacriſtæ, pro re in fauorem Eccleſiæ geſta, vel gerenda, pro officio aduocati, aut procuratoris Eccleſiæ, &c.) non amittitur per ſubſequens matrimonium; quia non datur intuitu Clericatus. Penſio vero data titulo Clericali, vel loco beneficij, & quæ datur ob reſignatum beneficium, tranſeunte Clerico ad matrimonium validum, vacat, niſi aliter Papa in litteris, in quibus penſio aſſignatur, diſpenſauerit. quod patet ex ſtilo Romanæ Curiæ.

2. Concl. Clericus coniugatus eſt incapax non ſolum beneficij, ſed etiam penſionis, quæ titulo Clericali conceditur, & vere dicitur pēſio, quamuis ex diſpenſatione Pontificis poſſit illam retinere. *Vict. Nau. Gutt. Rod. Lop. Veg.*

DISPVT. XXXXV.

An recipiens beneficium animo non permanendi in Clericatu peccet, & teneatur ad reſtitutionem.

PRima Concl. Recipiens beneficium curatum animo non aſcēdendi infra annum ad ſacerdotiũ, ſi infra illum ſacerdos nō ſit, perceptos tenetur fructus reſtituere. Imo prauam illius ſciens intentionem, & conferens tenetur in ſubſidium (non reſtituente v. d. principali) reſtituere, deducto prius pro Vicario, qui in illo anno adminiſtrauit, competenti ſalario *c. commiſſa de elect. in 6. & fatentur omnes.* Eccleſia vero, conſtito de mala beneficiarij inten-

intentione, & fraude, ad huiuſmodi fructus repetendos actionem habet, ipſeque Clericus, nulla expectata iudicis ſententia, illos male perceptos fructus Eccleſiæ reſtituere tenetur *Nau. Sot. Angl. Lop. & alij.*

Qui vero recipit curatum animo aſcendendi infra annum ad ſacerdotium, ſi infra illum mutauit voluntatem, non tenetur fructus perceptos tempore ſanæ voluntatis reſtituere, quia iuſto titulo, & bona eos fide percepit, ſed a tempore, quo voluntatem mutauit *Domin. D. Ant. Sil Arm. Tab. Lop. Rod. Veg.*

2. Concl. Recipiens curatum animo non aſcendendi, ſi infra annũ mutat voluntatem, non autem recipit ſacerdotium, tenetur fructus reſtituere, quia vtrumque ſimul requiritur, mutatio ſcilicet voluntatis, & receptio præsbiteratus *ex c. commiſſa eo.*

3. Concl. Qui ita fraudulenter beneficium recipit peccat. M. nec abſolui poteſt quin prius aut voluntatem mutet, fructuſque male perceptos reſtituat, aut beneficium dimittat *Ang. Sot. Nau. Tol. Graff.* Quod ſi qñ curatum accepit habuit animum ducendi vxorem, at poſtea mutans voluntatem vult fieri infra annum ſacerdos, non tenetur renũciare, quia iuſtum accepit titulum *c. commiſſa eo. Sot. & Nau.* Nec per conſequens ſuſceptos tenetur reſtituere fructus *Nau. Arcbid. Domin. Lop.* contra *Sot. Tol.*

Diſpenſante tamen Epiſcopo per ſeptennium cum habente tale curatum cauſa ſtudiorum *iuxta c. cum ex eo de elect. in 6.* ſi hic fiat infra annum ſubdiaconus, nihil tenetur reſtituere, poteſtque licite beneficiũ retinere, quia recipere ſacerdotiũ infra tempus a iure præſcriptum, quod tempus pro alijs eſt annus vnus, at pro ſtudentibus præcedente Epiſcopi diſpenſatione, eſt ſeptennium.

4. Concl. Recipiens curatum animo conditionali (v. g. ſi primogenitus frater non moriatur volo fieri ſacerdos) non tenetur reſtituere fructus, quia intentio conditionalis eſt vere intentio, & per *c. commiſſa eod.* prohibentur tantũ ij, qui intentionem non habent aſcendendi ad ſacerdotium *Nau. Graff. Lop. Veg. Rodr. contra Sot. & Gutt.* Qui dubitans an fiat ſacerdos accipit curatũ tenetur reſtituere fructus, quia hæſitans non dicitur habere intentionẽ faciendi illud, in quo anceps, ac dubius eſt *Sot. Gutt. Nau. Lop. Rod. Veg.*

5. Concl. Recipiens curatum animo illud dimittendi qñ pinguius habuerit, aut renũciandi ad penſionem cum authoritate Papę, interim in omnibus diligenter inſeruiendi, neque peccat, neque ad reſtitutionẽ tenetur, quia per *c. commiſſa* non præcipitur animus perpetuo beneficium retinendi *Contrarius eſt Ang. Ant. Hoſt. Abb. Grab. Silu.*

6. Concl. Recipiens beneficium ſimplex animo non aſcendendi ad ordines ſacros, & in ſtatu Clericali non permanendi, non tenetur perceptos

ceptos reſtituere fructus, quia c. *commiſſa* loquitur tantum de beneficiali curato. Contrarius eſt *Grab. Rebuff. Adrian.*

7. Concl. qñ beneficio ſimplici eſt ordo ſacer annexus, peccat. M. accip iens illud animo non aſcendẽdi ad ſacrum ordinem, quia de iure naturali, humano, & diuino recipiẽs officium debet curare eſſe habilem ad illud. Dicetur vero ordo ſacer beneficio annexus quando hoc obligat ad onus petens ordinem ſacrum v.g. dicendi tot miſſas.

Limit. Concl. In cappellania, quę non aſcendit ad ſumam centum aureorum, quæ ex conſuetudine ſolet per alios inſeruiri cappellanos. Secus qñ teſtator vellet per ipſum beneficiarium celebrari miſſas.

8. Concl. Accipiens beneficium ſimplex non habens ſacros annexos ordines, non peccat ſi habet animũ permanendi in ſtatu Clericali, & ſatisfaciẽdi omnibus, ad quæ tenetur, oneribus tenetur tamen propterea habere animum, ſi præcipiatur ab Epiſcopo, vel aſcendendi ad ordines ſacros, vel beneficium dimittendi, vtilitate, vel neceſſitate Eccleſiæ ad id cogente *Sot. Gutt. Nau. Lop. Roa. Veg.* At ſi habet animum ad ſecularem vitam deueniendi, & interim beneficio fruendi, peccat. Vt peruertens beneficiorum ordinem, quæ Eccleſiaſticis dantur perſonis. Idem dic de accipiente penſionem eodem animo, quia penſiones inſtitutæ ſunt ad perſonas in clericatu ſubſtentandas *Nau.*

DISPVT. XXXXVI.

An in minoribus cõſtitutus per matrimonij contractum amittat priuilegia Clericalia.

CAp. vn. de cle. cõiug. in 6. habetur clericũ cõiugatũ duplici gaudere priuilegio, Fori, v. d. ne pertineat ad forũ ſeculare. Et Canonis, vt ſi quis eum percuſſerit ſit excõmunicatus. ad quod duo requiruntur. Primũ vt tonſuram, & habitum ferat. Secundũ vt vnicam, eamq; virginem habeat vxorẽ. Tertiũ quod ex *Trid. ſeſſ. 23. c. 6.* requiritur, eſt, vt Eccleſiæ inſeruiat ex aſſignatione Epiſcopi, & quacumq; ex tribus conditionibus deficiente, non gaudet Clericus his priuilegijs.

Et circa matrimonium cum virgine debent concurrere omnes conditiones, quæ requiruntur ad hoc ne quis dicatur bigamus, quia propter quocumque modo coniugatus Clericus ſit bigamus priuabitur ijs priuilegijs, de quo inferius dicemus Debet vero tempore commiſſi delicti eſſe bigamus; ſecus ſi poſtea, quia ad gaudendum foro ſemper inſpicitur tempus delicti, & ſatis eſt ante delictum non eſſe bigamum *Cuc. Clar. Barboſ.*

Nec ſufficit ſi vnam tantum habeat Clericalem veſtem, ſed plures debet habere, eaſq; ſecũdum locorũ cõſuetudinem. nec illis indui debet, quibus Clerici vtuntur, ſed quibus Clerici coniugati. Sufficit quoque

vnica veſtis extrinſeca ita oblonga, quæ reliquas non Clericales contegat. Quod ſi tonſuram non deferāt reliqui, neque erit adhanc cogendus coniugatus Clericus *c. Ioannes de Cleric. coniug.* Nec ſat eſt bis, aut quater veſtes deſerere ad hoc vt priuetur fori beneficio coniugatus Clericus, quia non dicitur deſerere habitum ille, qui ſtatim eum eſt reaſſumpturus. nec ſi cæteri coniugati Clerici deferant tonſuram, cenſetur ille eam non ferre, qui ratione morbi caput habet raſum, aut caluum. Cuius vero ſit iudicare an veſtes ſint decentes, an conditiones ſint requiſitæ ad gaudendum foro, & an interim ſit clericus in carcere ſeculari, aut Eccleſiaſtico cuſtodiendus: vide *Cou. Clar. Cuc. Farinac. Sabze. Barb.*

Nec requiritur vt tempore capturæ clericus habeat habitum, vt vult *Barb.* ſed ſatis eſt ſi eum habuerit tempore commiſſi delicti. Et e contra non ſatis eſt habitum reaſſumere poſt commiſſum delictum, illumque geſtare tempore capturæ, ſi non habuerit tempore commiſſi delicti. quapropter Pius IIII. ad tollendas ambages edidit bullam, per quam requirit vt quis per ſex menſes ante delictum deferat Clericales veſtes. In reliquis autem priuilegijs (his demptis duobus) Clericus coniugatus eſt laicus, & ſecularis, & ſatis eſt eum contraxiſſe matrimonium per verba de præſenti, quamuis illud non conſummauerit, per ſponſalia vero non dicetur coniugatus. Hinc

Infert. 1. Clericum coniugatum non poſſe eſſe Epiſcopi Vicarium in ſpiritualibus, quia iuriſditio Eccleſiaſtica non cadit in laicum.

Infert. 2. Quod Clericus coniugatus non poteſt ad ſpiritualem cauſam eſſe delegatus, nec ſententia ab eo lata tenet, quia fertur ab incompetenti iudice. Poterit vero in temporalibus eſſe Vicarius Epiſcopi, eiuſdemque aſſeſſor. Imo conſtituente Epiſcopo laicum pro Vicario intelligitur conſtituiſſe eum aſſeſſorem.

Infert. 3. Eumdem non poſſe tempore interdicti diuinis intereſſe, niſi conſuetudo alicubi eſſet in contrarium præſcripta *Nau. Tol. Arag. Rodr.*

Infert. 4. Non eſſe immunem a gabellis, pedagijs, obſequijs ſecularibus, & ſimilibus *Cou. Azor.* Neque ad amittenda priuilegia Clericalia requiritur trina monitio, ſed ſatis eſt vt contrahat Clericus, & ad hoc vt priuilegio fori, & canonis priuetur, ſat eſt ei deficere aliquam ex tribus præaſſignatis conditionibus. quidquid dicant *Henriq. Graſſ. Rodr. Veg. Sot.*

Poteſt vero ſecularis iudex in cauſa mere ciuili deſcendente ex cōtractu eum recognoſcere quamuis tres illas requiſitas habuerit conditiones. at in cauſis ex delicto, non poteſt, licet ciuiliter agatur v.g. ad reſtitutionē damnorum. Contrariū quoq; eſt probabile, in nullo ſcilicet caſu poſſe ſecularem iudicē cogno-

ſcere

ſcere coniugatum clericum, quod tenet *Ang. Franc. & Lapus.* Retenta nihilhominus prima opinione, non poteſt ſecularis iudex coniugatum clericum incarcerare, quia incideret in canonem ſi quis ſuadente *Comm. D D.* At tenendum eſt contrarium cum *Gutt. Cou. Montal.* & ita ſeruatur in praxi in Hiſpania, quia cum incarcerare eſt manus iuſtas, non violentas inycere.

Infert. 5. Eumdem poſſe honeſtis incumbere negocijs ad vitam ſubſtentandam, nec per hoc priuilegia amittere *Montal. Cou. Azor. Franc. & alij.* Imo nec monitus per Eccleſiam, & non deſiſtens per trinas vices priuilegia amittet, quia nullus ſuper hoc extat canon *Sil. Ang. Tab.* Arma vero gerere ei non licet, quia contraria ſunt habitui Clericali *quidquid dicat Azor.*

Infertur 6. Si ad tempus relictas Clericales veſtes iterum reaſſumat, gaudere priuilegijs fori, & canonis, nam canones priuantes Clericum coniugatum incedentem ſine habitu non priuant illum perpetuo ſicut bigamum, ſed pro tempore, quo veſtes amittit, & ſic deciſum fuit Bononiæ. Imo ſi moriatur vxor virgo, & vnica, & clericalia hic exerceret miniſteria, reliquis gauderet priuilegijs, quibus Clerici non coniugati gaudent: quæ non erant in illo penitus extincta, ſed tantum ſuſpenſa *Abb. Clar. Cou. Franc. Cuc. Azor, Barb. & alij.*

DISPVT. XXXXVII.

An vxor Clerici gaudeat priuilegio fori.

Reſpondeo negat. quod amplia tur procedere etiam in vxoribus Græcorum viuentibus adhuc earum viris; ratio; quia nō ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ. Contrarium quoque eſt probabile, eas ſcilicet viuentibus viris, gaudere priuileg o fori *Monach. Domin. Abb. Aret. Imo. Felin. Velluga, Ang. Tiraq. Silu. Tab. Arm. Auil. Cuc. Perez.*

DISPVT. XXXXVIII.

An contrahens cum impedimento dirimenti ſit excommunicatus.

Prima Concl. Qui ſcienter contrahunt cum conſanguineis, aut affinibus vſque ad quartum gradū, aut cum monialibus, ſunt ipſo iure excommunicati. Item religioſi, moniales, & Clerici in ſacris conſtituti, ſi contrahant cum quacumque, ſunt etiam excommunicati, quę excommunicatio nulli eſt reſeruata. tria vero requiruntur pro incurrenda hac cenſura. Primo vt vere contrahatur matrimonium. Secundo vt ſit cum impedimento conſanguinitatis, vel affinitatis, vel religionis, vel ordinis ſacri. Tertio vt ſcienter contrahatur *clem. vn. de conſang.* Hinc

Infert. 1. Profeſſam cuicumque nubat

nubat, virumq; qui eam accipit, in currere hanc excõmunicatiōnē fœmina vero non profeſſa nubens religioſo aut ſubdiacono nō eſt excõmunicata *Card. Caie. D. Ant. Nau. Ledeſ.*

Infert. 2. Conſulentes, fautores, participantes in crimine criminoſo, mandantes, Parochum conſenſum recipientem, procuratorem nomine alterius aſſiſtentem, parentes nomine filiorum conſenſum explicantes, & ſimiles perſonas nō incurrere hãc excõmunicationē quod patet ex verbis dictæ Clementinæ.

Infert. 3. Per matrimonium ratū licet non adhuc conſummatum incurri hanc cenſuram, quia textus ait *contrahere matrimonialiter non verentur* nō autem per ſpōſalia, quę re vera non dicuntur matrimonium. Attento vero iure antiquo ſi poſt ſponſalia ſecuta fuiſſet copula, erat locus huic cenſuræ, quia ſponſalia per copulam in verum tranſibant matrimonium. Sed hodie ſi aliqua perſona numerata in ſupradicta Clemen. clandeſtine contrahit, non eſt excommunicata.

Infert. 4. Non incurri hanc excõmunicationem qñ matrimonium defectu conſenſus eſt nullum v.d. qñ alter coram parocho, & teſtibus ficte conſentit, qñ vi, & metu, quando impubes, qñ cum furioſa cõtrahit, qñ conditionaliter, qñ profeſſã accipit, quæ vi, & metu conſentit. Idem quoq, credo dicendum qñ v.g. religioſus vere aſſentitur, ſed fœmina ficte præſtat aſſenſum, quia claudicat conſenſus, & hi matrimonialiter non contrahunt, nec Clem. dicta punit affectum pro effectu. quãuis contrarium ſit valde probabile, hunc ſcilicet ratione prauæ voluntatis, quia fecit quantum in ſe fuit vt valeret matrimonium, incurrere excommunicationem.

Infert. 5. Non incurrere hanc excommunicationem, qui, mortua vxore, cum qua non conſummauit matrimonium, alteram ducit ſororem, quia hæc non eſt ei affinis, & ſolum interdicitur matrimonium ratione publicæ honeſtatis, non autem ratione affinitatis.

Infert. 6. Religioſos Societ. Ieſu poſt bienniū eſſe excõmunicatos ſi contrahant, quia ſunt vere religioſi, & compræhenduntur in dicta Clem.

Infert. 7. Non excommunicari eos, qui malitioſe contrahunt putãtes ſe eſſe conſanguineos, aut affines, cum tales non ſint, quia re vera debent eſſe conſanguinei. vnde a ſimili adhoc, vt quis incurrat excommunicationem c. ſi quis ſuadente non ſat erit percutere ſecularem, quem reputat Clericum.

Infert. 8. Non incurrere hanc excommunicationem eos, qui ignoranter contrahunt in prædictis caſibus, quia in Clem. dicitur *qui ſcienter cõtrahere, &c.* hæc autem ignorantia nō ſolum erit iuris, ſed etiam facti, & ſufficit quod non ſit affectata. vnde craſſa iuris, vel facti ignorantia excuſabit monialē contrahētē, & cõtrahētes cũ illa, vel cũ conſãguineis, & affinibus. ratio, quia requiritur temeritas, quæ nō præſumitur in igno-

in ignorante, etiam craſſe: hæc enim ſunt verba textus *ab huiuſmodi eorũ temeritatis audacia refrenare* qñ autẽ alter ſciuit ſtatum alterius conſanguinei, & excommunicationem cõtra ſic contrahentes, excommunicatur tantum ipſe, non autem alter coniux ignarus.

Infert. 9. Eum, qui contraxit bona fide cum conſanguinea, & poſtea ſciens illam eſſe conſanguineã perſeuerat adhuc in copula, non incurrere hanc cẽſuram licet animo maritali copuletur, quia Clem. excõmunicat contrahentes ſcienter, non autem perſeuerantes in illo matrimonio, hic autem contraxit ignorante, quãuis perſeueret ſcienter.

Infert. 10. Etiam Clericos in ſacris conſtitutos, & religioſos, & moniales poſſe excuſari ab hac excommunicatione incurrenda per ignorantiam craſſam iuris, & facti, quamuis textus loquens de eis non appoſuerit ly *ſcienter* quia quiſque præſumitur ſcire ſuum ſtatum *Imo. Sil Tab. Nau. Pet. Led. D. Ant.*

2. Concl. Contrahens matrimonium cum alijs impedimentis non eſt excommunicatus, quia tantum excõmunicãtur contrahentes cum impedimento voti ſolemnis, & conſanguinitatis, & affinitatis.

DISPVT. XXXXIX.

An recipiens ordines abſque licentia vxoris fiat irregularis.

PRima Concl. Ordinem ſacrum ſuſcipiens abſque vxoris licentia, etiam ante conſummatum matrimonium non poteſt ad ordines ſuperiores aſcendere, nec in ſuſcepto miniſtrare, neque ad officium aliquod, aut beneficium promoueri, non ſolum, conſtante matrimonio, ſed etiam poſt mortem vxoris, aut poſt ingreſſum religionis eiuſdem *extrau. antiqua de voto Az. Sot. Con. Verac. Cuc. Ledeſ. Lop.* Ad hanc autem irregularitatem incurrendam requiritur iuris, & facti ſcientia, ideoque quæuis ignorantia ad excuſandum ab ea ſatis eſt.

2. Concl. Nullo exiſtente matrimonio, ordinatus in ſacris non eſt irregularis. probatur a ſimili, quia occidens feram putans hominem, non eſt irregularis. Item exiſtimans ſe eſſe excommunicatum, aut ſuſpẽſum, cum non ſit, ſi ordines ſuſcipit non ſit irregularis, non enim ſufficit ad irregularitatem incurrendam praua voluntas.

3. Concl. Licet non ſeruentur reliqua a iure petita, ad euitandam hanc irregularitatem ſatis eſt vxoris licentia, quia caſtitas requiſita pro ordine adminiſtrãdo poteſt per Clericum (qñ de vxoris licentia ordinatus fuit) etiam ea contradicente, ſeruari, licet ipſa non emiſerit caſtitatis votum *Areti, & alij* contra *Ledeſ. Maiol. Sot.* Diſſimulante autem vxore, vtraque opinio eſt probabilis, probabilius tamen eſt ſic ordinatum non incurrere irregularitatem.

Limit. Concl. qñ talis licentia dolo, vi, aut metu extorta fuit.

4. Concl. Viro tranſeunte ad religio-

ligionem, matrimonio non conſummato, vel vxore mortua, non extinguitur iſta irregularitas, ſed requirit Epiſcopi diſpenſationem *quidquid dicat Henriq. Ledeſ. Veg* non obſtante quod poſt aſſumptos ordines vxor ei licentiã daret ſeruatis a iure requiſitis. Poteſt quoque Epiſcopus cum coniugato emittente vota ſimplicia in Societate Ieſu ſuper hac irregularitate diſpenſare.

5. Concl. Coniugatus recipiens ordines minores non incurrit hanc irregularitatem, quia prædicta extrauagans loquitur tantũ de aſcẽdetibus ad ordines ſacros *Simã. Salze. Diaz.* Nec incurrit ſuſpenſionem latam a Xiſto V. anno 1588. quia hæc ſublata fuit a Clem. VIII.

6. Concl. Suſpenſus per malam ordinum ſuſceptionem tempore Xiſti V. poteſt poſt breue Clem. VIII. anno 1595. ab Epiſcopo, vel per Bullam Cruciatã ab illa ſuſpenſione abſolui, quia ſublata ſuſpenſione, & conſtitutione per ſucceſſorem Pontificem, fuit ſublata reſeruatio. a ſimili, ſi Papa non ſibi amplius reſeruaret votum caſtitatis, poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare, qui antea illud emiſit.

DE IMPEDIMENTO COGNATIONIS.

DISPVT. L.

Qualiter computentur gradus conſanguinitatis.

PRima Concl. Conſanguinitas eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum. vnde Angeli a Deo deſcendentes inter ſe non ſunt conſanguinei, quia ſunt ſpiritus. Nec Eua cum Adamo, quia fuit ex oſſe non ex ſemine, nec bruta ab eodem patre deſcendentia, quia non ſunt perſonæ. Adam vero, & Caim a nullo Communi ſtipite deſcendere eſt caſus particularis. Chriſtus vero, & Maria ſunt vere conſanguinei, quia per hanc fuit illi miniſtratus ſanguis ad generationem neceſſarius.

2. Concl. Conſanguinitas diſtinguitur, per lineas, & gradus. Linea eſt ordinata collectio perſonarum ab vno ſtipite deſcendentium diuerſos continens gradus, ſeu perſonas. Gradus eſt menſura diſtantium perſonarum, qua cognoſcitur quota ſit inter ipſas diſtantia. Diuiditur linea in Aſcendentium, Deſcendentium, & Tranſuerſalium, ſeu collateralium, lineam. Exemplũ Aſcend. eſt Pater, Auus, Proauus, Atauus, ab his enim originamur. Exemplũ De-

De-

Deſcend. eſt Filius, Nepos, Pronepos, Trinepos; quæ duæ lineæ realiter ſunt idem, & diſtinguntur tantum ratione, quatenus enim a patre ad Ataunm aſcendimus, dicitur Aſcendent. quatenus a filio ad pronepotē deſcēdimus, dicitur Deſcēdentiū. Linea collateralis, ſeu tranſuerſa eſt illa, in qua continentur perſonæ ex latere, & è tranſuerſo nobis coniunctæ, a quibus non originamur, neque ipſæ a nobis, & tamen ab vno, eodemque deſcendimus ſtipite. Exemplum eſt in fratribus, in Patruo, in Amita *Zia ſorella del padre*. Eaque eſt duplex. Altera æqualis, in qua cōtinentur gradus conſanguineorum æque a ſtipite diſtantium, vt duo fratres, duæ ſorores, duo filij duorum fratrum. Inæqualis Altera, quando inæqualiter a ſtipite diſtant conſanguinei.

3. Concl. Hæc datur certa ad gradus computandos regula. Quando perſona, de cuius gradu agitur eſt in linea recta, numerentur perſonæ ſimul cum ſtip te, & quot remanēt, dempta vna, in tot gradibus erit conſanguinitas, v.g. Pater, & pronepos ſunt in tertio gradu, quia quatuor mediāt perſonæ, & dempto ſtipite, remanent tres. Quod ſi nulla mediet perſona, erit in primo gradu, vt eſt Pater, & filius.

Quando vero perſonæ, de quibus quæritur gradus, ſunt in linea trāſuerſa æquali, eodem diſtant inter ſe gradu, quo coniunguntur in communi ſtipite v. g. filij duorum fratrum ſunt in ſecundo gradu, quia in ſecundo cum Auo coniunguntur. qñ autem inæqualiter diſtant, eadē quoque regula ſeruanda eſt, ſed gradus numeratur a remotioribus; vnde, ſi alter diſtet in ſecundo, alter vniatur in tertio cum ſtipite, hi ſunt conſanguinei in tertio, & non in ſecundo gradu, v.g. Patruus cum filio filij fratris ſui. Et quia ius ciuile in computatione graduū tranſuerſalium diſcordat a Canonico, ideo in vtroque foro ſtandū eſt ſuæ computationi, ſed in materia matrimonij, tam in foro ſeculari, quā in foro Eccleſiaſtico numerandi ſunt gradus iuxta computationem iuris canonici.

DISPVT. LI.

An in recta Aſcendentium, & Deſcendentium linea in infinitum ſint prohibita matrimonia.

PRima Concl. Matrimonium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ *v.g. inter parentes, & filios* eſt iure naturæ irritum, ac nullum. Tale quoq; fuiſſet in ſtatu naturæ integræ, Adam enim parentes a coniugio ſeparauit *propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhæreb. vxori ſuæ.* Neq; adeo intrinſece eſt malum tale matrim. *vt eſt mendaciū* ſuper quo nō poſſit Deus diſpenſare. Imo licite diſpenſabit Papa in caſu ſummæ indigentiæ, etiam ſi nullam ſuper hoc a Deo reuelationem habuerit. Vltra vero

pri-

primum gradum contracta inter Infideles matrimonia non ſunt ſeparanda, ſi hi ad fidem conuertantur, niſi contra ſuas leges, aut conſuetudines cõtraxerint *Verac. Led. Veg.*

2. Concl. Probabilius eſt hanc lineam Aſcend. & Deſcend. non prohibere matrimonia vſque in infinitum, adeo vt ſi Adã reſurgeret non poſſit contrahere, ſed certis includi terminis. & ad certum peruenire debere gradum quamuis torrens canoniſtarum, & Theologorum cõtrarium teneat, quia participatio eiuſdem ſanguinis eò debilior redditur, quò in plures protrahitur, & ſic aliquando deficiet.

DISPVT. LII.

An omnes gradus in c. 18. leuit. numerati irritent matrimonium iure naturæ.

RESpond. negat. ſolus enim primus tranſuerſæ lineæ gradus iure naturæ matrimonium dirimit. Imo probabile eſt neque etiam irritare. quapropter fratres, & ſorores tempore infidelitatis coniugati quando ad fidem conuertuntur, ſi ægrè multo ferrent ſeparationem, poſſunt ſimul relinqui. In reliquis vero gradibus ſeparandi non ſunt iuxta omnium opinionem, quia non ſubiacent conſtitutionibus Canonicis *Verac. Veg. & alij.*

DISPVT. LIII.

Ad quotum Conſanguinitatis gradum Eccleſiaſtica extendatur prohibitio.

RESpond. Olim ante Innoc. III. prohibita erant matrimonia ab Eccleſia vſque ad ſeptimum gradum, a Conc. vero lateran. ſub eodem Inn. vſque ad hodiernum diem reſtricti ſunt gradus vſque ad quartum incluſiue *c. non debet de conſan.*

DISPVT. LIIII.

Quid ſit Cognatio ſpiritualis, & ex quibus naſcatur ſacramentis.

COgnatio ſpiritualis eſt quædã perſonarum propinquitas ex ſtatuto Eccleſiæ, conſurgẽs ex baptiſmo, & confirmatione c. de eo, c. ſi quis filiaſtr. 30. q. 1. & ex his duobus tantum ſacramentis oritur cognatio, quia per ea regeneramur, & ſicut per generationem carnalem carnalis, ita per ſpiritualem regenerationem ſpiritualis oritur conſanguinitas, quæ ad inſtar illius eſt impedimentum perpetuo dirimens, nec tractu temporis extinguitur. Quando vero ſuperuenit *quia ſcilicet maritus leuat proprium filium, vel tenet propriam in cõfirmatione vxorem* tunc non dirimit matrimonium; ſed an priuet iure petendi *dicam lib. 10. diſp. 26.* Si autem ante matrimonium ratum fiat quis patrinus ſponſæ de futuro, vel eius filij, tunc per contractam con-

ſan-

ſanguinitatem ſoluuntur ſponſalia, & abſq; diſpenſatione matrimonium contrahi inter eos nequaquam poteſt.

Et quamuis de iure antiquo *c. martinus de cognat. ſpir.* hæc ſpiritualis cognatio transfundebatur ad vxorem baptizātis, & confirmantis, & ad filios eorumdem, & patrinorū, modo tamen per Trid. *ſeſſ.* 24. *de matr. c.* 2. reſtricta eſt ad patrem, & matrem baptizati cum baptizante; Ad baptizantem cum baptizato, & ad patrinos cum baptizato. Item ad patrinos cum patre, & matre baptizati. Eadem dicas de cōfirmatione. quapropter baptizans non contrahit affinitatem cum patrinis, nec baptizatus cum baptizantis, aut patrinorum, filijs. Cognatio inter baptizantem, & baptizatum, & inter patrinum cum eodē dicitur Paternitas, quæ autem eſt inter baptizantem cum patre, & matre carnali baptizati, & inter parētes baptizati cum patrinis dicitur compaternitas. Hinc patrini non contrahunt inter ſe hanc cognationem, & ſic vxor cum ſuo viro tenentes in fonte non priuantur iure exigendi.

Poterunt quoque duo ad inuicē ſibi eſſe patrini v. g. ſi Petrus leuat filium Ioannis, & hic illius filium, duplex tunc erit compaternitas. legitimi vero, an illegitimi ſint, parum refert, filij. Vnde leuans filium concubinæ non poteſt eam in vxorē accipere. Parentes tamen legales nullius compaternitatis ſunt capaces.

DISPVT. LV.

An per ſacramentum pœnitentiæ contrahatur ſpiritualis cognatio.

RESpondeo negat. Contrahitur tamen quædam quaſi cognatio *c. omnis* 30. *q.* 1. & ſic qui poſt multum tempus cum filia ſpirituali rem habuit debet hanc confiteri circumſtantiam, quæ mutat ſpeciē ratione ſpecialis prohibitionis Eccleſiæ, facitque ſpeciale ſacrileg ū, & quaſi inceſtum *Tab. Arm. Cand. Lop. Ledeſ. Rod. Vig. Henr. & alij,* & de eo cognoſcunt Inquiſitores fidei, locorumque Ordinarij tamquam Inquiſitores.

DISPVT. LVI.

Quid requiratur in patrinis ad hoc vt cognationem contrahant.

PRima Concl. Neceſſario debet patrinus confirmandum, aut baptizandum tenere dum criſma conficitur, vel aqua infunditur. at ſi per immerſionem baptizatur, debet patrinus puerum de fonte leuare, vel eumdem accipere, ſi baptizans ex conſuetudine regionis per ſe tenet infantē dū baptizat, poſteaque illum patrino porrigit. Vnde non ſatis eſt reſpōdere in catechyſmo, quia textus dicunt *Suſcipit, Accipit, Tenet, Leuat, Tangit.* Nec ſufficit tenere puerum ſupra fontem antequam aqua infunditur; ſicuti nec

nec ſatis eſt ſolo digito, vel momẽtanee eum tangere, aut eumdem de ſuſceptoris manibus accipere *D. Ant. Gaeta, Vigu. & alij*.

2. Concl. In adulto baptizando non ſufficit præſentia patrini illum in ſuam curam accipientis, ſed requiritur contactus. quia licet per ſe ſtare poteſt adultus nullo indigẽs leuante, hoc tamen ſimilitudinarie ſit ab Eccleſia, taliſque adultus ſpiritualiter cenſetur puer *D. Th. Rod. Cardin. Prepoſ. Vera. Henriq.* contra *Sot. Lop. & Sa.* ſatis autem erit baptizandum per veſtes tenere *Ang. Roſ. Silu. Tab. Arm. Vigu. Verac.* Aut in linteo *Archid. Bellem. Turr. Sot. Sa, Ledeſ.* Aut in diſco *Sot. Ledeſ. Sa, Veg. Candel. Lop.*

3. Concl. Quãuis nihil reſpondeat patrinus, eſt tamen vere ſpiritualis cõſanguineus ſi puerũ leuat, aut tenet *quidquid dicant reliqui* negantes mutum poſſe contrahere ſpiritualẽ cognationem, vel aſſerentes ſaltem ſignis debere reſpondere patrinum. patet Concl. quia in catechiſmo nõ contrahitur affinitas, nec in confirmatione aliquid a patrino reſpondetur, & tamen, &c. *Cuc. Con. Nau. Lop. vterq; Led. Veg. & alij.*

DISPVT. LVII.

An plures tenentes puerum contrahant omnes cognationem ſpiritualem.

PRima Concl. De iure antiquo vnus tantum, ſiue vir, ſiue fœmina poterat eſſe patrinus *c. non plures de conſang.* D. 4. *& alibi* omneſq; qui baptizandum, vel confirmandũ tangebant ſpiritualem contrahebant affinitatem. Sed hodie ex Trid. *ſeſſ. 24. de matr. c. 2.* vnus debet adhiberi patrinus, aut vnus, & vna, nec duæ fœminæ poſſunt ſimul eſſe ſuſceptrices, nec duo viri, &c. quia vnicus eſt in generatione carnali pater, & vna tantum mater. Nec ſuper hoc poteſt Epiſcopus diſpenſare.

Maritus vero, & vxor poſſunt ſimul alienam ſuſcipere ſobolem, nec V. peccant *vt placuit Suar.* Peccabit tamen V. parochus plures, ſiue mares, ſiue fœminas admittens patrinos *Lop.* Eumdem *peccare M.* ait *Rod. Veg.* Nec omnes, qui baptizatum tangunt affinitatem contrahũt ſed ij tantum, qui a parocho, vel ab eis, ad quos ſpectat, deſignãtur. Et quæ dicta ſunt a Trid. pro patrinis in baptiſmo adhibendis extendantur ad patrinos in confirmatione, in qua vnus, vel vnus & vna adſint patrini, illique affinitatem contrahunt qui deſignantur *Tol. Nau. Suar.*

2. Concl. Si nullus deſignetur patrinus, quamuis plures baptizatum tangant, eorum nullus cognationẽ contrahit *Rod. Veg.* contrarium tenent *Nau. Sa, Henr. Graff. Candel. Petr. Led. Lud. Lop.* quorum opinio eſt valde probabilis, omnes ſcilicet eſſe compatres. Si vero plures deſignẽtur, & à parocho omnes ad tãgendum admittantur *quamuis peccet hic contra Trid. præceptum* omnes cognationem contrahunt, quia quod

quod per Trid. non eſt correctum remanet pro vt extat in iure antiquo *Veg.Rod. Sa, Nau.* verum tamē erit quod ſi puerum vnus tantum primo tangit, aut leuat; iſte ſolus fit conſanguineus, nam qñ accedūt reliqui completum eſt miniſterium *Suar.*

At ſi plures a parētibus aſſignati repellantur a parocho, illi ſolum ex ijs contrahunt qui ab ipſo admittuntur, qui ſi nullum aſſignet certum patrinum, omnes deſignati a parentibus tangentes puerum fiunt compatres.

3.Concl. Si vltra deſignatos a parentibus alios aſſignet parochus, iſti non fiunt compatres, licet puerum leuent ſimul cum illis, quia parochi munus non eſt aſſignare, ſed aſſignatos admittere: quod ſi a parentibus aſſignati non tangunt puerum, erunt compatres ij, qui aſſignatur ā parocho, hic enim in eorum defectum aſſignandi habet poteſtatem.

Si vero vnus a parētibus, aut vnus & vna aſſignentur patrini, & puerum tangunt, cognationem contrahunt non obſtante quod excludantur a parocho. Secus qñ eos iuſte hic excluderet, vel quia religioſi, vel quia v. g. hæretici. A contrario, ſi nullus ex deſignatis puerum tāgit, ſed alter non deſignatus, non contrahit affinitatem defectu conditionis aſſignationis requiſitæ a Trid. Probabile quoque eſt contrarium, quod tenet *Henr.* aſſerens etiam inuitis, & contradicentibus parocho, & parentibus, ſi quis puerum tangit in baptiſmo, quando nullus adeſt deſignatus: fieri verum compatrem.

DISPVT. LVIII.

An in patrinis dum puerum ſuſcipiunt requiratur aliqua intentio.

PRima Concl. Abſque eo quod patrini habeant intentionē contrahendi affinitatem, eam contrahunt, ſi vere intendunt facere quod reliqui patrini faciunt, quodque Eccleſia ſtatuit; Secus qñ materialiter puerum leuarent v.g. ne humi iaceat, aut patrino ſeni auxilium porrigerent.

2. Concl. Tenens filium Petri, credēſque eum Pauli eſſe filium, cū nullo eorum cognationem contrahit *Abb. Ne. Marcus, Brun. Lancel.* Valde quoque probabile eſt eam contrahere cum Petro *Franc. Gall. Lop.*

Limit. Concl. Quando caſu quis teneret filium Petri, parumque ei referret, Petri ne, an Pauli ſit filius, quia tunc intentio fertur in ſibi præſentem.

3. Concl. Patrino aſſerenti ſe non habuiſſe animum tenendi, &c. non eſt credendum, etiam ſi iuramento id affirmaret.

DISPVT. LIX.

An per procuratorem contrahatur compaternitas.

PRima Concl. Quamuis valde probabile ſit cognationem cõtrahi ſpiritualem a conſtituente procuratorem ad aliquem a ſacro fonte leuandum, probabilius tamẽ eſt eam non contrahi *D. Ant. Tol. Ledeſ. Sot. Henr. Lop. Cand. Rod. Veg. Az. & alij.* Imo neq; etiam per nuncium ad id ſpecialiter deputatum talis contrahitur cognatio, quia eſt actus perſonalis. Si qñ vero principibus permittitur per procuratorem baptizare, fit ad conciliandam, ſeruandamque amicitiam, *vt ait Sot.* Conſuetudineque inuechi poteſt cognationem per procuratorẽ contractam eſſe impedimentum dirimens.

2. Concl. Eſto contrahatur per procuratorem cognatio. Vniuerſitas per ſindicum baptizans non cõtrahit illam, nec quatenus vniuerſitas, quia eſt ens rationis, nec quatenus ſinguli. Item procuratorem conſtituens, ſi ipſum ante ſuſceptionem baptizati reuocat, non contrahit eam, licet procuratori non adhuc reuocatio innotuerit. Nec ipſe procurator cognationem cõtrahit, quia talem non habet animum, cũ nomine alterius id faciat, imo nec eam contraheret licet contrahendi animum haberet, quia non eſt vt patrinus a parentibus, vel a parocho deſignatus.

DISPVT. LX.

An Hæreticus, Infidelis, & non confirmatus contrahant hanc cognationem.

PRima Concl. Licet peccet Hæreticus tenendo in fonte puerum, ſpiritualem tamen contrahit cognationem, eamdemque contraheret ſi alium baptizaret. Infidelis vero ſiue teneat, ſiue baptizet, fidelis vel infidelis puerum, nullam contrahit affinitatem contra *Henriq.* Idem quoque de catechumeno dicendum, non enim ab eodem, qui eſt Chriſtus, ſtipite procedunt. At ſi fidelis vnà cum infideli baptizatum ſuſcipit cognationem contrahit, quia vtile non viciatur per inutile qñ vtrumq; ſeparari poteſt. Et quãuis poſtea baptizetur infidelis, non per hoc reſultat in eo ſpiritualis cognatio quod enim a principio fuit nullum tractu temporis conualeſcere non poteſt *contra Tol.*

2. Concl. Chriſtianus tenens puerum infidelis non contrahit cognationem cum parentibus illius, bene tamen cum puero: ſatiſque eſt vt ille, qui tunc fit baptizatus ad hoc vt fiat affinis, nec opus eſt vt ſit confirmatus. ſed qui tenet in cõfirmatione debet eſſe confirmatus *c. in baptiſmate de conſecr. D. 4.* contraria quoque opinio eſt probabilis,

lis, quam tenet *Palu. Roſ. Tab. Sot. Rod. Sà, Gall. Lop.* nempe non opus eſſe confirmatione. Epiſcopus vero non confirmatus dum alium confirmat contrahit cognationem, quia verum facit ſacramentum. Secus quando alium in confirmatione tenet.

3. Concl. Religioſi quamuis peccent tenendo in fonte, & in confirmatione, veram nihilhominus contrahunt affinitatem *Angl. Sil. Tab. Ledeſ. Gall. Candel.*

DISPVT. LXI.

An in quacumque ætate poſſit quis eſſe patrinus.

RESpond. affir. Dummodo habeat vſum rationis ſufficientẽ ad P.M. ideoque ſi ante ſeptennium acceleretur puero rationis vſus, poteſt ante ſeptennium eſſe compater ſi accedat cum intentione faciundi id, quod faciunt reliqui patrini *Nau. Henr. Veg. D. Tho. Rod.*

DISPVT. LXII.

An ex baptiſmo irrito, vel priuatim miniſtrato ſpiritualis contrahatur Cognatio.

PRima Concl. Ex baptiſmo, ſeu confirmatione irritis nulla oritur cognatio v. g. ſi domi baptizetur ab obſtetrice puer, poſteaque reiteretur in Eccleſia baptiſmus: qui rebaptizat, & qui modo tenet, non fit compater. Si confirmatus accederet iterum ad confirmationem. Si iteretur ſub conditione baptiſmus, &c. dum vero non conſtat de validitate prioris baptiſmi, præſumit Eccleſia contractam eſſe cognationem in poſteriori.

2. Concl. Si puero non adhuc nato conferatur baptiſmus in ea parte, in qua certum eſt eſſe validum, non contrahit cognationem qui eū poſtea rebaptizat, aut tenet, ſed ille tantum, qui eum baptizauit in porta. Si autem in ea corporis parte conferatur, in qua ſunt æquè probabiles opiniones quod valeat, aut non valeat baptiſmus: tunc compater quam maluerit in conſcientia ſequatur opinionem, & ſi libet, poterit cum matre baptizati, aut cum ipſa baptizata contrahere.

3. Concl. Laicus in neceſſitate baptizans hanc contrahit affinitatem ſicuti, & parochus, quia textus *c. ad limina 30. q. 1.* aſſerit tantùm coniugem ſic baptizantem filium non debere priuari petitione debiti. quapropter qui in neceſſitate filium concubinæ, & ſuum baptizat, eam in vxorem ducere prohibetur.

4. Concl. In baptiſmo non ſolenniter miniſtrato quamuis probabile ſit a ſuſcipiente hanc contrahi cognationem *vt placet Ang. Candel. Lud. Lop. Nau. Sà.* Probabilius tamen eſt non contrahi, non obſtante quod animo eam contrahendi accederet, quia non

adſunt requiſita ab Eccleſia, nec ſuſcipiens dicitur proprie tenere, quia non tenet eo modo, quo iubet Eccleſiæ.

DISPVT. LXIII.

Quid, & quotuplex ſit Adoptio, & quando matrimonium dirimat,

PRima Concl. Adoptio eſt extraneæ perſonæ in filium, aut nepotem, & deinceps legitima aſſumptio. Dicitur *extranea* ideſt eius, quæ non eſt ſub poteſtate, ſiue conſanguinea ſit, ſiue non *in filium*, *aut nepotem* quia non poteſt quis adoptari in fratem, aut parentem *legitima* quia fuit a legibus introducta, ideoque ſolennitates præſcriptæ a l. ſeruari debent in ea facienda adoptione. Quæ duplex eſt v.d. perfecta, & imperfecta: perfecta vocatur, Arrogatio; imperfecta vocatur ſimpliciter Adoptio.

Differunt inter ſe Adoptio, & Arrogatio Primo quia per adoptionem non tranſit adoptatus in adoptantis poteſtatem nec ei ſuccedit neceſſario ex teſtamento, ſuccedit tamen ab inteſtato: per Arrogationem vero tranſit in poteſtatem arrogantis, & fit hæres neceſſarius. Secundo adoptio cadit in illos, qui non ſunt ſui iuris, Arrogatio in perſonas emancipatas, ſeu liberas. Tertio adoptio fit authoritate iudicis competentis: Arrogatio authoritate principis. Quarto arrogator tenetur ſatis dare pro reſtituendis bonis arrogati illis, quibus eſſent bona illa peruentura ſi arrogatus manſiſſet in ſua libertate. Quinto in arrogatione requiritur verbum expreſſum arrogantis, & arrogati; debet enim princeps interrogare arrogantem *vis habere hunc in filium*, & Reſpondente illo *volo* interroget alterum an velit habere illum in patrem: quæ non requiruntur in adoptione, ideoque infans, licet ſit extra patris poteſtatem, arrogari tamen minime poteſt.

2. Concl. Ad hoc vt quis poſſit adoptare requiritur. Primo vt ſit ſui iuris. Secundo vt ſit vir, quia fœmina tantum ex reſcripto principis hos poteſt. Tertio vt ſit habilis ad generandũ; vnde frigidi adoptare nõ poſſunt. Sacerdotes vero poſſunt adoptare *Hoſt. Abb. Roſel. Silu. Arm. Tab.* ſicuti, & caſtrati, quia licet ſint modo impotentes, hoc eſt ex accidenti, & caſualiter. Quarto debet adoptans excedere adoptatum in 18. annis, Arrogans autẽ debet habere quadraginta annos. Per procuratorem vero nec adoptari, nec adoptare quis poteſt, quia præſens debet eſſe tum adoptatus tum etiam adoptans *Ang. Sil.*

3. Concl. Adoptio ſex ſoluitur modis. primo morte naturali adoptantis; ſecundo morte ciuili. Tertio ob nuptias inceſtuoſas. Quarto ob dignitatem acquiſitam. Quinto per ſententiam iudicis. Sexto per mancipationem.

4. Concl.

4. Cõcl. Cognatio legalis eſt propinquitas ex adoptione proueniēs, eaque eſt triplex. Prima in linea recta inter adoptantem, & adoptatū, & deſcendentes adoptati. Secunda in linea tranſuerſa, & collaterali inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. Tertia per affinitatem inter adoptantem, & vxorem adoptati, & inter adoptatum, & vxorem adoptantis.

5. Concl. Ex arrogatione oritur legalis cognatio matrimonium impediens, ac dirimens; ex ſimplici vero adoptione, quæ dicitur adoptio imperfecta, non ſolum non oritur impedimentum dirimens *vt voluit Ang. Roſ. Hoſt. Abb. Hen. Goff. Tab. Con. Lop. Tol. Angl. & alij* ſed neque etiam ſolum impediens, liciteque poteſt adoptata cum adoptante contrahere.

6. Concl. Omnes ſupradictæ tres cognationis legalis ſpecies ſunt impedimentum dirimens, & non per legem ciuilem, ſed per ius canonicum *c. ita diligere* 30. *q.* 3. *c. vnico de cogn. leg. & alibi*, & per cõſuetudinē Eccleſię ita ſeruantis *fatentur omnes* quapropter infideles cum eo impedimento contrahentes non ſunt (ſi ad fidem conuertantur) ſeparandi, niſi apud eos eadem vigeret lex, & conſtitutio.

Quod ſi coram vicinis, aut magnatibus arroget quis filium, non contrahitur hæc cognatio, debent enim in arrogatione ſeruari omnes a iure ſtatutæ ſolēnitates *Ang. Roſ. Lop. & alij*. At matrimonio iam contracto, ſi ſuperuenit legalis cognatio, non impedit debiti petitionem, quia nullus inuenitur textus hoc ſtatuens. dirimet tamen ſponſalia, quæ validum nequeunt effectum ſortiri aduenieente impedimento dirimenti *Ledeſ. Card. Hoſt. Ant. Anchar.*

7. Concl. Affinitas legalis proueniens ex adoptione inter adoptantē, & vxorem adoptati, & è contra: Item illa, quæ prouenit ex recta linea aſcendentium, ideſt inter adoptantem, & deſcendentes adoptati, perpetuò impediunt matrimonium contrahendum, ac dirimunt cõtractum, quapropter licet ſoluatur adoptio, non poteſt per hoc adoptens contrahere cum vxore adoptati, nec cum eius filiabus, & ita in ſimilibus Affinitas vero in linea tranſuerſa, ſoluta adoptione, nullum parit impedimentum, & per conſequens, ſi emancipetur adoptatus, poterit filias carnales legitimas accipere ab adoptante eius patre. in emancipatione vero facienda ſolemnis quæ a legibus ſtatuitur, ſeruari debet forma, alioquin numquam intelligitur diſſolutū vinculum. Ex dictis

Infert. Parentes filij adoptiui poſſe contrahere cum adoptante, & filios legitimos poſſe contrahere cū adoptiuis, mortuo eorum patre, vel ſi adhuc ſuperſtes eos emanciparet, Filioſque adoptiuos poſſe contrahere cum filiabus adoptiuis eiuſdē patris eas adoptantis, & è contra. Item a fortiori filijs duorum fratrum adoptiuorum poſſunt contra-

here inter ſe communiter DD. contra *Ang. vtrumque Ledeſ. & Aſtenſ.*

8. Concl. Filius arrogatus poteſt contrahere cum filia illegitima adoptãtis, & filius illegitimus cum filia arrogata, quia illegitimus non eſt ſub patria poteſtate *Inſtit. de nupt. §. vlt. Orbell. D. Ant. Monal. Nau Cae. Gaet. Tol. Henriq. Rod. Matt. Lop. & alij.*

9. Concl. Quamuis vſq; ad quartum gradum poſuerint impedimentum cognationis legalis *Sot. Val. Sa Ledeſ. Nau. & alij* verius tamen eſt tale impedimentum extendi in linea aſcendentium, & deſcendentium ad filios, & nepotes adoptati, eiuſque deſcendentes quotquot erant in eius poteſtate quando adoptatus fuit, adoptatō namque patre, cēſetur adoptatus eius filius, Nepos, Pronepos exiſtentes ſub cura, & poteſtate illius. Secus vero qñ deſcendentes tempore adoptionis non erant ſub patria poteſtate. ex dictis infertur filiam filiæ adoptiuæ poſſe contrahere cum Auo, qui matrem ſuam adoptauit, quia fœmina non habet filios ſub poteſtate. Item adoptans pater poteſt contrahere cum filiabus illegitimis adoptiui, quia hi non ſunt ſub patris poteſtate. *Lop. D. Th. D. Ant. Sil. Aſtenſ. Ang. Roſ.*

DISPVT. LXIIII.

Quid ſit Affinitas, & quid ad eam contrahendam deſideretur.

PRima Concl. Affinitas eſt propinquitas perſonarum ex carnali copula prouaniens omni carēs parētela. dicitur *propinquitas* & per hoc conuenit cum conſanguinitate *ex carnali copula* per quod diſtinguitur a cognatione. Dicitur *ex copula* quia non ſolum ex copula licita naſcitur, ſed etiam ex illicita *omni carens parentela* quia per accidens eſt quod affinis aliquando ſit conſanguineus.

2. Concl. Durat affinitas etiam poſt mortem eius, qui fuit cauſa illius: quapropter, mortuo altero fornicante, non extinguitur affinitas inter parentes fornicātium orta *c. fraternitatis 35. q. 10.* Hæc autem proprie non habet gradus, ſed menſurantur gradus inter affines ſecundum gradum conſanguinitatis, ideoque in quoto gradu aliqui ſunt conſanguinei in toto erunt affines perſonæ, quæ cum illis rem habēt. Stipes vero in affinitate ſunt duæ illæ perſonæ, quæ per copulā coniunguntur: perſonæ vero in linea aſcendentium, ſunt, Socer, Socrus, Vitricus, Nouerca. in linea deſcēdentium ſunt, Gener, Nurus, priuignus, priuigna *vulgo lo figliaſtro, la figliaſtra* perſonæ in linea tranſuerſali ſūt cōſāguinei alterius cōiugis in linea trāſuerſa æquali, vel inæquali. In eodē n. gradu erunt affines, in quo

in quo ſunt coniugi, aut fornicanti conſanguinei. Vxor vero, & maritus, aut perſonæ ſimul fornicantes non ſunt inter ſe affines, ſed principium affinitatis *Con.*

3. Concl. Non ſufficit penetratio vaſis fœminæ, ad contrahendam affinitatem, ſed neceſſario requiritur ſeminis immiſſio quacumque id fiat arte, etiam Dæmonum ope, quia per hoc tantum vir, & fœmina fiũt vna caro *fatentur omnes.* Copulam vero habentibus, & ſeminis immiſſionem negantibus in ſolo conſciẽtiæ foro eſt credendum, in foro nãque externo nec etiam eis id iurantibus eſt fides adhibenda, quapropter contra tam violentam prę ſumptionem non admittitur probatio, niſi quando vult per corporis aſpectum ſe Virginem eſſe, oſtendere.

4. Concl. Nec ex ſola ſeminis mulibris effuſione, nec ex ſpadonum congreſſu intra legitimum vas conſummatum, neque ex quacumque extra vas pollutione, nec per ſodomiam aliqua contrahitur affinitas. Item neque ex copula habita cum mortua. Secus tamen cum inuita, & renitente, cum ebria, ignorante, dormiente, inſana, & ſimilibus fœminis, quia immiſſum ſemen eſt aptum ad generationem *Matt. Azeb. Candel. Cuc. Gae. & alij.* An autem occulta, an publica an notoria ſit copula parum refert pro affinitate contrahenda *Nau. Azeb.*

5. Concl. Quamuis probabile ſit ad affinitatem contrahendam requiri ſeminis fœminei effuſionem, *D. Tho. Bon. Dur. Viguer. Innoc. Card. Archid. Lamber. Orbel. Gaet. Cene. Lud. Lop. Graff. Candel.* probabilius tamen eſt ſufficere ſolam virilis ſeminis immiſſionẽ *Communiter DD.*

Vltima Concl. Ex matrimonio rato non adhuc conſummato non oritur proprie affinitas, ſed impedimentum publicæ honeſtatis: vnde excommunicatio lata contra cõtrahentes cum affinibus in *Clem. vn. de conſang.* non compræhendit contrahentes cum conſanguineis prioris ſponſæ non adhuc cognitæ contra hanc cõcl. ſunt *D. Tho. Matt. Ledeſ. Veracrux, Viguer. Bellarm. Henriq. Ludou. Lop. & alij.*

DISPVT. LXV.

An Affinitas ſit quid naturale, & contrahatur inter infideles.

PRima Concl. Conſanguinitas eſt quid naturale, habetque locum etiam inter infides, qui ad fidem conuerſi non poſſunt ducere eorum conſanguineos vſq; ad quartum gradum, contractum vero tẽpore infidelitatis matrimonium cum conſanguineis vltra primum gradum, eſt validum, quia conſanguinitas hæc non eſt impedimentũ iure naturali dirimens *Nau.*

Ampl. 1. Concl. In affinitate orta ex copula coniugali, diſtante a natura, eſt quoddam vinculum inter conſanguineos vxoris cum ipſo viro, & ẽ cõtra; Ideoq; iuuenta ſunt

Digitized by Google

nomina ad hanc amicitiam oſtendentiam, vt ſocer, ſocrus, Nurus, priuignus, gener, nouerca: ſecus in affinitate orta ex copula fornicaria *vt ait Nau. Vict. Ledeſ. Henr.* Hæc enim eſt ſeminarium odij, & inimicitiæ.

Ampl. 2. In affinitate orta ex matrimonio rato licet non conſummato *vterq; Ledeſ. Verac.* Ex ſpõſalibus autem tempore infidelitatis contractis nullum oritur vinculum naturale, vnde, non obſtante impedimento publicæ honeſtatis, poteſt infidelis conuerſus accipere cõſanguineam ſponſæ de futuro in vxorem in primo gradu *Verac. Henriq.*

2. Cõcl. qñ Alter ex fornicãtibus eſt fidelis, alter vero infidelis, fidelis cõtrahit ſtatim affinitatẽ cũ cõſanguineis infidelis, ſi qui ſunt baptizati: cum infidelibus autem non baptizatis non contrahit. Quod ſi aliqñ baptizetur aliquis ex eis ſtatim conſurget affinitas. probatur a ſimili vſu inter Chriſtianos ab Eccleſia recepto, quia rem habens cũ matre ſic affinis cum filia illius, quę naſcetur ab alio marito ſtatim ac baptizata fit. Quando vero infidelis cum fideli fornicatur neque etiã poſt ſuſceptum baptiſma contrahit affinitatem cum conſanguineis fidelis, quia tempore, quo erat contrahenda, non ſubiacebat legibus Eccleſiæ.

DISPVT. LXVII.

An aliquis affinitatis gradus iure natura matrimonium irritet.

PRima Concl. Probabile eſt affinitatem in primo gradu aſcendentium, & deſcendentium impedire matrimonium iure naturæ: vnde priuignus non poteſt ducere nouercam, nec vitricus priuignam, nec ſocer nurum, nec gener ſocrum & infideles ſi ita contraxiſſent eſſe ſeparãdos qñ ad fidẽ conuertuntur *D. Aug. D. Th. D. Ant. Vict. Cath. Nau. Couar. omnes Ledeſ. Angl. Valen Vaſq. Bellar. Lopez, Candel. & alij.* Contrarium tamen eſt probabilius affinitatem ſcilicet ex matrimonio ortam in primo gradu non irritare matrimonium iure naturæ, ideoq; infideles, qui in illo contraxere nõ eſſe ſeparãdos probatur *ex 3. reg. 2.* vbi Adonias filius Dauid petijt Abiſac nouercã *D. Th. 22. q. 154. a 9. ad 3. Alenſ. Caie. Abul. Veracrux, Sà, Vega, Llamas, & omnes tres Ledeſma, ſupra cit. cum Lopez.*

2. Concl. A fortiori in nullo alio tranſuerſali gradu impeditur matrimonium iure naturæ propter cõtractam affinitatem ex matrimonio prouenientem *c. fin. de diuort.* vnde Alex. 6. diſpenſauit cum Rege Luſitaniæ. Et Iulius 2. cum Henrico 8. quas diſpenſationes approbauit *Clem. 7.*

DE

DISPVT. LXVII.

Ad quotum gradum extendatur affinitas.

PRima Concl. Quidquid ſit de iure antiquo *c. porro, & c. de propinquis 35. q. 3.* non datur hodie affinitas affinitatis, ſed primum tantum extat affinitatis genus; nempe inter carnaliter cognoſcentem mulierem & mulieris cognitæ conſanguineos; Item inter fœminam cognitam, & conſanguineos cognoſcentis *c. non debet de conſan. & affin.* Quare hodie conſanguinei vxoris, & conſanguinei mariti non ſunt inter ſe affines.

Hinc ſequitur *che la figliaſtra può maritarſi col figlio del parraſtro, & il figliaſtro con la figlia della madrigna, & due fratelli poſſono ammogliarſi con due ſorelle c. quod ſuper his de conſan. & affin. In oltre potrà Titio ammogliarſi cō Lucia vedoua relitta del fratello di ſua moglie*, & ſic de alijs.

2. Concl. Attento antiquo iure affinitas vſque ad ſeptimum extendebatur gradum *c. nullum, & c. aequaliter 35. q. 3.* hodie autem ex copula licita nō excedit quartum gradum *c. non debet de conſan. & affin.* ex copula illicita ad ſecundum extenditur gradum incluſiue *ex Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 4.* ideo affines in tertio gradu ex copula illicita poſſunt licite ſimul contrahere, etiamſi ante Conc. Trid. fuiſſet contracta huiuſmodi affinitas, quia per Trid. ſublatum fuit tale impedimentum dirimens, neque etiam remanſit, vt impediens tantum, quia Pius V. ita declarauit anno 1566.

3. Concl. Dum Trid. reſtringit affinitatem ex fornicatione ortam ad ſecundum gradum intelligitur locutum fuiſſe de fornicatione generice ſumpta (pro vt comprehendit etiam adulterium, ſtuprum, cæteraſque luxuriæ ſpecies) vnde qui coniugatam tetigit, non poteſt cum eius conſanguineis in ſecundo gradu contrahere, & ſi contrahat nullum facit matrimonium. *Ouand. Nau. Angl. Perez, Palac. Gutt. Lop. & alij.*

Accedens autem ad conſanguineam eius, cum qua fornicatus fuit, non eſt inceſtuoſus ſi in tertio gradu eſt affinis, quia Trid. non ſolum abſtulit impedimentum dirimens, ſed etiam reſtrinxit gradus, ſicut fecit *c. non debet de conſang. & affin.* reſtringens conſanguinitatem a ſeptimo a quartum gradum *Met. Salze Flam. Alcoz. Led. Verac. Gutt. Ceruāt.*

4. Concl. Affines in ſecundo gradu, cum quibus diſpenſatum fuit ad contrahendum, ſi fornicentur ſimul non committunt inceſtum. Secus quando adhuc bulla apoſtolica eſt apud ordinarium, cui delegata fuit diſpenſatio, in hoc enim caſu debet præcedere informatio, teſtes, & diſpenſatio ipſius, cui delegatur cauſa *Arm. Caie. Veg.*

Vltima Concl. Affinitas ſuperueniens matrimonio rato illud non dirimit, per eam autem dirimi

ſpon-

ſponſalia certiſſimum eſt, quia appoſito impedimento, per quod contrahi non poteſt, dirimitur fides promiſſa ad id faciendum, cum licite id fieri non poſſit.

DE IMPEDIMENTO PVBLICÆ Honeſtatis.

DISPVT. LXVIII.

Quid ſit publica honeſtas, & ad quotum extendatur gradum.

PRima Concl. Publica honeſtas eſt propinquitas ex ſpõſalibus proueniens, robur trahens ab Eccleſiæ inſtitutione; propter honeſtatem eius. Dicitur *propinquitas*, & per hoc cõuenit cũ affinitate *ex ſponſalibus* ad differentiam affinitatis quæ naſcitur ex copula ab *Eccleſiæ inſtitutione* quia eſt inducta ſolo iure Eccleſiaſtico. Et tandem redditur ratio, ob quam Eccleſia id ſtatuerit *propter honeſtatem eius* videtur enim indecens, vt quis poſt inchoatum matrimonium cum vna ſorore ducat alteram ſororem. Vnde infideles contrahentes tempore infidelitatis cum hoc impedimento faciunt validum matrimonium, niſi aliunde hoc illis prohibeatur. hoc autem impedimentum non oritur cum affinibus alterius ſponſi, ſed cum ſolis conſanguineis, ſiue legitimi, ſiue illegitimi illi ſint.

2. Concl. Hoc impedimentum attento iure antiquo, oriebatur ex quibuſcumque ſponſalibus certis, quamuis aliàs irritis, v. g. ratione frigiditatis, voti, ordinis, & huiuſmodi, dummodo non eſſent irrita defectu conſenſus, vt in furioſo, & infante, & extendebatur vſque ad quartum gradum. Hodie vero non excedit primum, & oritur tantum ex ſponſalibus validis, ſi enim ſunt quomodocumque irrita, ac nulla, nullum ex eis naſcitur impedimentum *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 3. quapropter valide contrahens cum Maria ſpõſalia non poteſt eius matrem, ſororem, aut filiã ex fornicatione, vel ex altero marito ortam ducere, poteſt vero alias conſanguineas. quod procedit etiam ſi ante Trid. contraxerit quis ſponſalia, vt ſupra dictum eſt ex conſtitutione Pij V. pro affinitate.

3. Concl. Si impedimentum ſpõſalia dirimens ſit in ea, in qua experiri

periri non poteſt, ætate: ſponſalia dicentur valida, ideoq; impedimẽtum irritans producent, v.g. ſi contrahat frigidus in tenella ætate, cuius impotentia ante 15. experiri annum non poteſt, & ſponſa modo duceret fratrem, aut patrem frigidi, matrimonium eſt nullum ob publicam honeſtatem *D.Th. Sot. Sil. Lop.*

4. Concl. Ex validis in foro externo, licet coram Deo ob defectũ interni conſenſus, vel ratione voti, vel quomodocunque nullis ſponſalibus, oritur publica honeſtas, hæc enim inſtituta eſt ad remouenda ſcandala, quæ vtique naſcerentur quando interni conſenſus nullitas lateret *Communiter DD. contra Nau. Verac. & Pet. Ledeſ.*

Limit. Concl. qñ ſponſalia ſunt Clandeſtina, & omninò occulta, tũc enim ceſſat ratio ſcandali, & per cõſequens nullum oritur ex eis impedimentum. At ſi ex clandeſtinis fierent publica, aut per veros, aut per falſos teſtes, tunc licet coram Deo ſint nulla, parient nihilhominus Impedimentum dirimens, quod durat vſque dum per veros, aut falſos teſtes hæc ſponſalia ob aliquod occultum impedimentum inualida fuiſſe probentur, quibus irritis declaratis, ac nullis, ceſſat publicæ honeſtatis impedimentum.

Quod ſi ante hanc declarationẽ quis contraxit cum ſponſæ in primo gradu conſanguineis, matrimonium eſt nullum, nouoque poſt declarationem indiget conſenſu, quia re vera cum impedimento irritante fuit contractum. E contra vero, ſi quis contrahit tempore, quo ſponſalia erant occulta, validum coram Deo, & coram Eccleſia init matrimonium, hoc tamen irritabitur ab Eccleſia ſi clandeſtina ſponſalia apparebunt, quia ex ſponſalibus publicis habitis vt validis oritur impedimentum publicæ honeſtatis.

5. Concl. Quando parentes contrahunt ſponſalia pro fil js præſentibus, & tacentibus, ſi hi ſunt doli capaces, non obſtante quod intra ſe diſſentiant, verum ex eis oritur imdedimentum, quia vt valida acceptantur ab Eccleſia: At qñ ſunt abſentes pueri tempore, quo corũ parentes pro eis contrahunt, aut qñ nondum habent ſeptimum cõpletum annum, debent poſt ſeptennium interrogari, an velint ea ratificare, eiſque credendum erit ſi de ratificatione non cõſtat; quod procedit antequam ineatur matrimonium cum conſanguinea ſponſæ de futuro, eo n. contracto, ac rato (ſi non conſtat de ratificatione, decidendum erit in fauorem matrimonij pro ſecunda vxore, quæ eſt in poſeſſione *c. ſuper eo de eo qui cogn. conſang.* Conatus ad copulam, quẽ habuit puer doli capax ſufficiẽs eſt ratificationis indicium, ideoque impedimentum publicæ inducat honeſtatis *c. vn. de deſp. impub. in 6.*

6. Concl. Siue per mortem ſponſæ de futuro; ſiue alio quocumque modo ſoluantur ſponſalia, non propter hoc extinguitur publica honeſtas, ſed eſt impedimẽtum perpetuum

Digitized by Google

pe tuum ſicut eſt affinitas *quidquid dicat Sà.*

Vltima Concl. Per ſponſalia poſteriora inita cum conſanguinea in primo gradu alterius coniugis non diſſoluuntur prima *c. vn de deſp. imp. in 6.* quia ex ſponſalibus irritis nullum oritur impedimentum, quapropter qui fidem dedit ducendi vnam ſororem, & alteram duxit, ſi adhuc non conſummauit cum ſecūda matrimonium, tenetur ducere primam quod ſi conſummauit, neutram valet ducere: non primam ratione affinitatis, non ſecundam ratione publicæ honeſtatis, ideoque vtrumque vinculum diſſoluetur. Cū conſanguineis autem illarum contrahere vſq; ad quartum prohibetur gradum, etiam matrimonio nō conſummato, quia ex matrimonio rato (irrito oritur impedimentum publicæ honeſtatis vſque ad quartum gradum, vt dicam *diſp. 70.*

Item qui ſponſalia contraxit cum Marta, quam poſtea duxit eius frater (cuius matrimonium fuit nullū defectu publicæ honeſtatis) poteſt valide, ac licite Martam ducere, quia ex hoc matrimonio irrito nō oritur publica honeſtas præiudicans ſponſalibus præcedentibus colligitur, *Nau. Ang. Mai. Gaeta ex Palac. Lud. Lop.* Secus vero qñ eius frater matrimonium conſummauit, quia tunc per copulam oriretur affinitas, & neuter poſſet Martam ducere.

DISPVT. LXIX.

An ex ſponſalibus in certis, & conditionalibus oriatur hoc Impedimentum.

PRima Concl. Ex ſponſalibus in certis (v. d. quando quis dat fidem de contrahendo cum aliqua ex filijs Titij, & nullam deſignat) nulla oritur publica honeſtas *c. vn. de ſponſ. in 6.*

2. Cōcl. Ex ſponſalibus cōditionalibus antequā conditio adimpletur nulla oritur publica honeſtas *c. vn. eo:* quia cōditio ſuſpendit cōſenſū.

Limit. 1. Concl. Quando cōditio eſt de præſenti, aut de præterito, eaque vera extat, hæc enim non ſuſpendit actum *Cou. Cuc. Gaeta, & alij.*

Limit. 2. Quando conditio eſt neceſſaria, quia habetur pro adimpleta, & vt præſens: non obſtante quod ſit de futuro *Sil. Tab. Cuc. Cou.*

Limit. 3. Quando conditio eſt impoſſibilis, aut inhoneſta, quia habetur pro non appoſita *Franc. Aſiēſ Sot. Verac. & alij* & hoc procedit etiamſi ioco apponerentur ſimiles conditiones, & abſque interno conſenſu. ſufficit enim Eccleſiam approbaſſe hæc ſponſalia in foro externo, ad hoc vt publicæ honeſtatis impedimentum inducant.

Limit. 4. Quando conditio de ſui natura ineſt, v.g. ducam te ſi vixero, ſi tu conſenſeris, ſi Eccleſiæ placuerit.

Dices

Dices quid ſi ſponſus dicat *ducam te niſi fornicaueris* an hæc conditio tacite inſit? Reſpondeo negat. quamuis enim per fornicationem poſſint diſſolui ſponſalia (& hoc modo tacite ineſt) tamen per hanc non ſunt ipſo facto nulla ſicuti ſunt appoſita conditione *niſi fornicaueris* ob defectum conſenſus, & hoc modo non ineſt conditio.

3. Concl. Contractis ſponſalibus ſub conditione cum vna ſorore, ſi quis contrahit cum altera abſolute & abſque conditione, hæc ſecunda ſponſalia non pariunt impedimentum publicæ honeſtatis, quia ſunt irrita: debebat enim ſponſus expectare euentum appoſitæ conditionis, ante quem præſtans alteri ſorori de ea ducenda fidem peccauit. M. contra iuſtitiam, & promiſſio de ſecundis ſponſalibus adimplendis fuit de peccato committendo, ideoque illicita, ac nulla; ex ſponſalibus vero inualidis nullum oritur impedimentum vt habetur in Trid. ad quod non tenentur infideles.

2. Concl. Ex matrimonio licet irrito (niſi tamen irritum ſit defectu conſenſus) oritur publica honeſtas *contra Nau. Lop. & Cou.* ita fuit deciſum a Pio V. anno 1568. quia Conc. Trid. tantum limitauit ex ſponſalibus irritis non oriri publicam honeſtatem, nihil tamen dixit de matrimonio, ideoque ſtandũ eſt iuri antiquo. vnde ſi monacus, frigidus, maleficus, & ſimiles perſonæ contraherent cum aliqua, eorum conſanguinei vſque ad quartũ gradum non poſſent ducere illam, etiamſi ipſi hoc impedimentũ cõſurgere ignorauerint. Ex matrimonio autem irrito defectu interni conſenſus oritur publica honeſtas, vt dictum eſt de ſponſalibus *diſp. 68.* quia ab Eccleſia habetur pro firmo & valido.

3. Concl. Si matrimonium ratum ſit nullum defectu ætatis in aliquo contrahentium, reſoluitur in ſponſalia *c. vn. de deſponſ. impub. in 6.* & per conſequens naſcitur ex eo publica honeſtas in primo tantum gradu, ſicut naſcitur ex veris ſponſalibus. Secus qñ tale eſſet impedimentum, ob quod etiam ſponſalia eſſent nulla. Hinc ſi irritum ſit matrimonium ratione metus cadentis in virum conſtantem, aut propter errorem perſonæ, nulla naſcitur ex eo publica honeſtas, quia matrimonium cenſetur nullum ob defectum conſenſus, ſicuti ſi cum incerta cõtrahatur perſona propter defectum legitimi conſenſus, qui debet eſſe

DISPVT. LXX.

An ex matrimonio rato oriatur publica Honeſtas, & ad quotum extendatur gradum.

PRima Concl. Ex matrimonio rato non oritur affinitas, ſed publica honeſtas, vt dictum eſt *diſp. 64.* nã ſi ſponſalia pariunt publicã honeſtatem ergo multo magis matrimonium. vnde ex mero Eccleſiæ iure naſcitur hoc impedimentum,

cum

cum determinata perſona.

4. Concl Ex matrimonio clandeſtino nullum oritur impedimẽtum, quia deficiente parocho, & teſtibus deficit forma præſcripta a Trid. & per conſequens non eſt matrimonium, imo nec vim ſponſalium habet *vt dictum eſt lib. 1. diſp. 10.* At quia probabile modo eſt huiuſmodi matrimonium clandeſtinum vim ſponſalium legitimorum habere, ideo ex eo naſcetur fortaſſe impedimentum vſque ad primum gradum tantum.

5. Concl Si contrahant parentes pro filijs præſentibus, & tacentibus (quamuis interius ipſi diſſentiant) ex eo matrimonio naſcetur publica honeſtas, quia talis taciturnitas præſumitur ab Eccleſia pro ſigno ſufficienti ad conſenſum, & ſatis eſt matrimonium validum reputari ab illa ad hoc, vt publicam inducat honeſtatem *vt dictum eſt.*

6. Concl. Publica honeſtas naſcens ex matrimonio rato non eſt reſtricta per Trid. ſed vſq; ad quartum extenditur gradum; habetur ex motu Pij V. ſupra cit. *quidquid dicat Ouandus, Tole. Lop.* hæc autem cum ſolis contrahitur conſanguineis ſponſæ, & non cum affinibus; eſtque impedimentum perpetuum quod morte alterius ſponſi non extinguitur.

7. Concl. Ex matrimonio conditionali ante adimpletam conditionem nulla oritur publica honeſtas, ob defectum perfecti conſenſus. Adimpleta autem conditione ſtatim eadem conſurget vſque ad quartum gradum, quia verum perficitur matrimonium abſque nouo cõſenſu. ſed quia probabile eſt *vt diximus lib. 5. diſp. 8.* adimpleta conditione requiri nouum conſenſum, alioquin non eſſe matrimonium, ſed ſponſalia, ideo dicendum conſequenter erit ſecundum hanc opinionem, adimpleta conditione, niſi detur nouus conſenſus, oriri tantum publicam honeſtatem vſque ad primum gradum tamquam ex legitimis ſponſalibus, non vero vſque ad quartum.

* *
*

DE

DE IMPEDIMENTO DISPARIS Cultus.

DISPVT. LXXI.

An inter fideles, & infideles ſit irritum matrimonium.

PRima Concl. Matrimonium inter fidelem cum infideli eſt nullum, ac irritum, nomine infidelis, venit cath:cumenus, inſtructus ſcilicet in fide non adhuc tamen baptizatus: venit etiam ficte baptizatus, qui habetur pro infideli *quidquid dicant alij*. eſt quoque nullum matrimonium Hæretici cum infideli, quia adhuc Hæreticus eſt ſub lege Eccleſiæ hoc matrimonium irritantis *Henriq.* ſpōſalia vero fidelis cum infideli ſub conditione *ſi conuertantur ad fidem* ſunt valida, eaque adimpleta, debent ſeruari, quia remanent omninò legitima.

2. Cōcl. Impedimentum diſparitatis cultus eſt de iure diuino naturali, ideoque ſecluſo iure Eccleſiaſtico eſt nefas contrahere cum infideli. Primò quia aduerſatur educationi prolis. Secundò mutuæ habitationi (nec enim ſub diſpari religione bene educabitur infans, nec coniuges diſpares cultu quietè, & tranquille viuere poſſunt) quia erit occaſio peccandi, & idolatrandi, quod naturaliter euitari debet.

3. Concl. Solo iure Eccleſiaſtico eſt irritum matrimonium fidelis cum infideli *quamuis in nullo canone ſit, ſed ex apoſtolica traditione oriatur* non iure diuino naturali, aut poſitiuo; Iacob enim cū filiabus Laban, Ioſeph cum filia Putipharis Moyſes cum Aethiopiſſa in l. naturæ contraxere. Item in l. ſcripta Heſter cū Aſſuero, Salamon cū filia Pharaonis & in l. gratiæ S. Monaca pagano nupſit. Quapropter Papa diſpenſante valet matrimonium fidelis cum infideli, quia ipſe poteſt ſuper omnia Eccleſiaſtica præcepta: quod ſi abſque cauſa diſpenſet, peccat. m. Diſpenſatio tamen valet, peccant etiam contrahentes, ſicuti peccaret ſacerdos matrimonium iniens ex Pontificis diſpenſatione nulla extante cauſa *Calder. Nau. Sil. Argent. Vgol. Ledeſ. Candel. Sot. & alij.*

DE

DISPVT. LXXII.

An matrimonium fidelis cum Hæretico, vel apoſtata a fide ſit validum.

RESpon. Matrimonium fidelis cum hæretica, & è contra, quamuis ſit illicitum, eſſe tamen validum *c. decreuit de hæret. in 6.* ſpõſalia vero ſunt ipſo iure nulla, quia promiſſio eſt de re turpi, & peccaminoſa: peccat vero M. contrahens cum perſona hæretica tranſgrediẽdo Eccleſiæ præceptum, & immiſcendo ſe voluntarie periculo amittendæ fidei: nec eum excuſat ſpes certa conuerſionis alterius, vt dixit *Sà* quia poſſet, inito matrimonio, nõ conuerti Hæreticus. At in locis Germaniæ, Galliæ, Poloniæ, & ſimilibus licet fidelibus contrahere cum hæreticis, & hoc ex conſuetudine tolerata, & recepta; dummodo non impediantur hi a ſuis exercitijs, & libere poſſint in fide manere. Pacta autem appoſita, quod primus filius ſit hæreticus, reliqui fideles, vel è contra, & ſi quæ apponuntur ſimilia, ſunt omnino abominanda, & pugnant cum iure diuino, & Eccleſiaſtico, ideoque ſunt peccaminoſa.

*
* *

DISPVT. LXXIII.

An liceat coniugi ad fidem conuerſo cum infideli habitare.

PRima Concl. Matrimonium inter infideles eſt verum, ac legitimum, quia eſt contractus naturalis, nõ autẽm ita perfectum ſicut inter baptizatos, quia non eſt ſacramentum, nec gratiam confert, & poteſt diſſolui per conuerſionem ad fidem, vnde *c. quanto de diu.* matrimonium infidelium non dicitur ratum; Ad hoc autem, vt valeat requiritur, quod fiat iuxta eorum leges, & præcepta naturæ: quapropter qui contrahit cum aliquo impedimento iure naturali dirimente, aut contra aliquam legem apud ſuam regionem matrimonium irritantem, facit matrimonium nullum.

2. Concl. Conuerſus ad fidem, qui repudiata prima vxore cum eraet in infidelitate alias duxit, cogẽdus eſt ad primam redire, ſi hæc quoque conuertatur: quod ſi infidelis permanſerit prima eius vxor, liberum erit conuerſo vel cum ea habitare, ſi poteſt abſque iniuria creatoris, vel ducere quam maluerit ex ſecundis vxoribus, vel aliam fidelem non adhuc cognitam, quia ſecundæ vxores non erant veræ vxores *c. gaudemus de diuor.* & cum pluralitas vxorũ aduerſetur iuri naturæ, dempta prima vxore, quot quot alias duxit nullum facit matrimo-

trimoniũ, & hoc porcedit etiam in Iudæis, quibus erat permiſſa vxorum pluralitas, ſed poſt l. Euangelicam fuit eis prohibita *D. Thom. Sot.*

3. Concl. Non eò ipſo quod alter coniugum ad fidem cõuertitur diſſoluitur matrimonium cum altero nolente conuerti: colligitur ex 1. *Cor. 7. & c. gaudemus de diu.* quia fides non deſtruit naturam, nec eius iura tollit. Concluſio eſt de fide.

4. Concl. Etiam ſi infidelis tempore primitiuæ Eccleſiæ voluiſſet habitare abſque creatoris iniuria, integrum tamen erat fideli ab eo diſcedere, vnde conſilium tantum eſt illud Pauli 1. Cor. 7. & non præceptum *fatentur omnes DD. & Sancti Patres, contra Ambr. Sà, & alios perpaucos*, quod procedit etiam ſi fidelis habuerit copulam cum infideli poſt ſuſceptum baptiſma, quia non per hoc cenſetur remittere ius, quod illi datur in fauorem fidei, ſicut remittit vir iniuriam ſibi ab adultera illatam per copulam de nouo. Nec poſt habitã ſemel, aut pluries copulam tenebitur fidelis debitum reddere infideli, quia, ſi poteſt eam dimittere, poterit, & debitum ei negare.

Peccat vero infidelis contra legem generalem Dei obligantem omnes ad fidem ſuſcipiendam, & aduerſus legem matrimonij, quæ obligat ad euitandum diuortium, ſi quando, conuerſo altero fideli, ipſe nolit conuerti *D. Ambr. Sot.*

5. Concl. Licet liberum ſit fideli habitare cum infideli, tamen ſi nulla adſit conuerſionis ſpes, tenetur recedere ne videatur eius pertinaciæ fauere. Et ob periculum peccandi *D. Tho. Turrec. Led. Viguer. Henriq.* Imo non licet modo coniugem fidelem cum infideli habitare, licet proteſtretur infidelis, ac promittat ſe habitare velle abſque creatoris iniuria *D. Tho. Bon. Lyra, Ricc. Ledeſ. Sot. & Comm. DD.* Poterunt tamen ex Epiſcopi licentia habitare, quã de facili, & quã cito ſperaretur conuerſio, præſertim vbi crebra erit infidelium conuerſio, ſecluſo tamen peruerſionis periculo *Ledeſm. Lop. Veg. Canned. Angl. Onand.* huiuſmodi autem ſeparatio non obligat cũ vitæ diſcrimine *quidquid dicat Angl. & Vega*, ideoque conuerſa mulier poteſt ſecrete cum infideli id neſciente cohabitare, iure tamen diuino illæſo, per quod obligatur euitare periculum *Sot. Lop. Graff.*

6. Concl. Filius, cuius alter parens tantum eſt fidelis, ſi eſt rationis compos, non poteſt cogi ad fidẽ ſuſcipiendam, ſi autem eſt infans in quacumque ætate debet baptizari, quia poteſt Eccleſia cogere alterum parentem fidelem ad baptizandam prolem *habetur in Conc. Toletano 4. c. 62. D. Tho. Hoſt. Anch. Card. Ant. Abb.* puer autem baptizatus, quacumque ſit in ætate, apud parentem fidelem educandus eſt *Henr. Abul.*

Et in dubio an habeat rationis vſum baptizandus eſt, etiam contradicente patre infideli *Sot. Sā.*

DISPVT. LXXIIII.

An liceat conuerſo ad fidem tranſire ad alias nuptias.

PRima Concl. Quando vterque coniugum conuertitur ad fidẽ, nullo modo licet eorum matrimonium diſſoluere: Diſſoluitur tamen ſi alter conuertatur, alter vero nolit abſque contumelia Saluatoris, aut pertractione ad p. cohabitare *c. quanto de diuor.* & hoc, vel ex priuilegio Chriſti declarato ab Apoſt. 1. Cor. 7. vel ab Eccl. ita interpretante ius diuinum. Alioquin abſq; propria voluntate obligaretur quis ad caſtitatem ſeruandam, & fidelis reportaret incommodum a pertinacia infidelis, & tyrunculus in fide obligaretur ad egregios actus perfectionis, nempe ad continentiam. *Temerarium eſt aſſerere contra hanc Concl.*

Lim. Cõcl. qñ infidelis nollet habitare ratione adulterij admiſſi a fideli tẽpore infidelitatis, vel poſt cõuerſionem: in hoc n. caſu priuatur fidelis a matrimonij vſu per ſuam culpam. At ſi ipſe infidelis remiſerit adulterium, vel adulteratus etiam ſit, tunc habebit locum diſſolutio matrimonij *Abulen.*

Quid autem ſit habitare cum contumelia creatoris, ita explicat *D. Th.* in 4. v. d. ſi infidelis in verba blaſphæmiæ prorumpit, & Chriſti nomen nolit audire; Item ſi ad infidelitatẽ pertrahere nitatur. Addit *Veracrux* ſi infidelis efficit coram fideli quæcumque ad infidelitatis ritum pertinent, vel quodcumque aliud in fidei contumeliam. pertrahere autem ad Deorum ſimulacra, vel ad p. m. non dicitur infidelis, qui leniter id ſuadet fideli, quia pertractio ſignificat violentiã. Sed melius eſt aſſerere *cum Abul. & Veracrux* quod conſuli debet fragilitas fidelis: vnde fœmina leuibus perſuaſionibus dicitur pertrahi, ideoq; attenta eius fragilitate, poteſt ſtatim ſeparari a viro infideli.

2. Concl. Quando infidelis vult habitare abſque contumelia creatoris probabile eſt non poſſe diſſolui matrimonium *D. Th. Bon. Ricc. Dur. Grab. D. Ant. Tol. Abul. Valen. Ledeſ. & alij.* Probabilius, imo verius eſt poſſe diſſolui, præſertim quia hodie non permittitur habitatio fidelis cum infideli *Vict. Turr. Sot. Verac. Palac. Henriq. Sa, Bart. Led. Lud. Lop. Veg. Rod.* Ad cuius diſſolutionem non requiritur iudicis ſententia *c. quanto de diuor.* quia hęc facultas habetur ex Chriſti priuilegio. Secus qñ occulta eſt infidelitas, & publicum eſt matrimoniũ, neceſſario tamen debet præcedere monitio infideli facta, vel ſaltem aliqua interrogatio, an velit ad fidem tranſire antequam ad ſecundas tranſeat nuptias fidelis. Sed retenta opinione *D. Th.* requiritur monitio, an velit cohabitare abſq; creatoris iniuria *c. Iudæi 28. q. 1. D. Tho. Rodr. Sà, & alij.*

3. Concl. Quando moraliter cõ-

ſtat

ſtat obſtinatio infidelis non requiritur monitio, nec interrogatio, vnde Pius V. Reſpondit pro nouis Indijs in quodam motu proprio cõiuges fideles perſiſtere in matrimonijs iam habitis, quorum viri inueniri non poſſunt, & an ſuperſtites adhuc ſint, ignorantur. Vnde quotieſcumque infidelis coniux multũ diſtat, adeo vt commode requiri nequit, præſupponendum eſt nolle relinquere ſuos, nolleque conuerti *Verac. Nau. Henriq. Pet. Ledeſ. & alij.*

Item quoties infidelis poſt conuerſionem coniugis tranſit ad ſecunda vota; *cenſetur enim nolle conuerti, nolleque habitare cum fideli.* Secus quando vxor repudiata ab infideli tranſijt ad alias nuptias, per quas non cenſetur cedere primo matrimonio, ſed coacte videtur id facere, vnde ſi vir conuertitur, debet illa moneri an velit cum viro fideli ſimul cohabitare, vel *vt verior ſe habet opinio* an velit ad fidem conuerti *Abul.*

4. Concl. Fideli dubitanti an velit coniux infidelis nec ne conuerti non licet ad alias tranſire nuptias. Satis autem erit certus nuncius, & fide dignus, qui deponat de obſtinatione infidelis per verba æquiualentia *Ledeſ. Vega.*

5. Concl. Vtiliſſimum erit Eccleſiam præfigere certum tempus infideli ad deliberandum, an velit conuerti, & ad hoc teſtes adhibere; non tamen eſt neceſſarium, quia ex Chriſti authoritate, & priuilegio diſſoluitur tale matrimonium *Abb Præpoſ. Abul. Ang. Verac.* per hoc autem infideli petenti aliquod têporis ſpatium ad deliberandum, an velit permanere abſque creatoris iniuria *vel vt verius* an velit conuerti; non erit negandum, ſi citra fraudem has petat inducias *Palac.* quod ſi procraſtinauerit, licebit fideli ad alias tranſire nuptias *Sot. Led. Lop.*

DISPVT. LXXV.

An diſſoluatur ſtatim matrimonium, an tunc quando fidelis ad ſecundas tranſit nuptias.

PRima Concl. Non ſtatim ac monitus infidelis recuſat conuerti, cenſetur diſſolutum prius matrimonium, ſed tunc diſſoluitur quando fidelis ad ſecunda tranſit vota *c. gaudemus cit. in fin. D. Th. Bon. Dur. & alij, atque alij.* Hinc plures inferuntur caſus.

Primo quod etiam ſi Eccleſia declarauerit fidelem poſſe tranſire ad aliud matrimonium, per illam ſententiam non adhuc dirimitur matrimonium, niſi vere hic ſecundo contraheret, quia ſolum Eccleſia declarat poſſe fidelem inire licite matrimonium.

Secundo Si infidelis tranſeat ad ſecundas nuptias, antequam tranſeat fidelis, facit nullum ſecundum matrimonium, quia vinculum eius non adhuc diſſolutum erat: vnde ſi conuertatur, erit reddendus pri-

ori coniugi: quia priuilegium conceſſum eſt fideli, & non infideli.

Tertio Si fornicetur infidelis, & poſt adulterium conuertatur: non poteſt fidelis aliud inire matrimonium, quia ceſſauit priuilegium, per quod poterat fidelis matrimonium diſſoluere. poteſt tamen ab eo diuertere, & cum illo non cohabitare ob commiſſum adulterium *Abul. Ledeſ. Veg.*

Quarto ſi antequam ad ſecundas tranſeat nuptias fidelis, conuertatur infidelis, etiam poſt Eccleſiæ ſententiam, non opus erit nouo conſenſu ad matrimonium præcedens inſtaurandum, quia eius vinculum non adhuc erat ſolutum.

Quinto Si poſt initum matrimonium cum ſecunda coniuge conuertatur ad fidem vxor infidelis, mortua prima, non tenetur vir eam conuerſam accipere, quia iam diſſolutum erat prius matrimonium per pertinaciam eiuſdem. Sic monachus, qui poſt matrimonium ratum ingreſſus fuit religionem obtinens diſpenſationem a Papa, vt contrahat, non tenetur contrahere cum coniuge priori, & mortuus reſurgens non tenetur ſtare priori matrimonio, quia per profeſſionem, & per mortem diſſolutum fuit prius matrimonium.

DISPVT. LXXVI.

An liceat fideli tranſire ad ordines ſacros, vel votum ſimplex caſtitatis emittere qũ alter conuerti renuit.

PRima Concl. Quotieſcumquè monitus infidelis noluit conuerti, licitum eſt fideli religionem ingredi, ordines ſacros ſuſcipere, vel votum ſimplex caſtitatis emittere quamuis proteſtretur infidelis ſe velle habitare abſq; iniuria creatoris: quando vero probabilis eſt ſpes conuerſionis, debet fidelis eũ expectare, nec ſtatim emittere caſtitatis, aut religionis votum. hoc tamen eſt de conſilio, non de præcepto: quapropter ſi voueat, tenetur votum ſeruare, quia tempore habili illud emiſit *Sil. Cuc. Ant. & alij.* Debetque prius, infidelis explorare voluntatem an velit ad fidem ſe conuertere. In caſibus autem vbi difficillima erit monitio *diximus ſupra.*

2. Concl. Nolente conuerti infideli poſt habitam monitionem, ſi adhuc fidelis ſtatum non mutauit, tenetur infidelem poſtea conuerſum recipere in coniugem, & hoc etiam ſi ſententia Eccleſiæ præceſſerit, quia adhuc res eſt integra, & matrimonij vinculum perſeuerat. Si vero profeſſionem emiſit, aut ſacros accepit ordines, non debet amplius ad conſortium coniugale recipere infidelem licet baptizetur, quia res non eſt adhuc integra, & fidelis legitime aſſumpſit huiuſmodi ſtatum. Quod ſi ingreſſus religionem non adhuc profeſſus fit, tenetur accipere infidelem coniugem, quia res eſt ad huc integra. Contrarius eſt *Abul.*

3. Concl.

3. Concl. Per profeſſionem religionis factam a fideli diſſoluitur conſũmatũ matrimoniũ cũ infideli ſicut diſſolui diximus per ſubſequẽs matrimoniũ *Cõmn. DD.* per ordines vero ſacros, & per ſimplex caſtitatis votum non diſſoluitur vinculum matrimonij fidelis cum infideli, quia nec etiam ordo ſacer dirimit matrimonium ratum inter fideles *Sot. Angl. Henriq. Lop. Veg. & alij.*

DISPVT. LXXVII.

An diſſoluto matrimonio infidelis cum fideli liceat infideli derelicto ad alia vota tranſire.

Prima Concl. Diſſoluto primo matrimonio per tranſitum ad religionem, vel per alias nuptias poteſt valide infidelis derelictus aliud inire matrimonium, quia eo ipſo quod diſſoluitur matrimonium ex parte fidelis reſtat ſolutum ex vtraque parte.

2. Concl. Si fidelis ordines recipiat ſacros, aut ſimplex caſtitatis votum emittat, non poteſt valide contrahere infidelis, quia matrimonij prioris vinculum non adhuc diſſolutum eſt: poterit tamen, ſi conuertatur, religionem ingredi, quia non præiudicat coniugi voto caſtitatis ligato.

3. Concl. Infidelis poſt profeſſionem religionis factam a fideli coniuge, vel poſt aliud initum matrimonium ab eodem fideli, ſi contrahat ſecundas nuptias non peccat, quamuis peccet non recipiendo fidem, vel non ſequendo coniugem hæc opinio eſt *contra D.Th. Altiſiod. Sot. Angl. Barth. Ledeſ. Veg.*

DE IMPEDIMENTO CRIMINIS.

DISPVT. LXXVIII.

Vtrum crimen machinationis mortis alterius coniugis dirimat matrimonium.

Dvo ſunt crimina matrimonium dirimentia. Prius eſt adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis effectu ſecuto. Alterum eſt adulterium cum fide data de contrahendo poſt coniugis mortem, vel matrimonium contractum inter adulterantes per verba de præſenti adhuc ſuperſtite primo coniugio. Hinc fit

1. Concl. Solum adulterium abſque morte alterius coniugis, vel abſque fide de contrahendo matrimonio non eſt impedimentum dirimens

mens *c. ſignificaſti de eo qui dux, &c.* *& c. ſi quis viuente* 31. q. 1. vnde quoties ſacri canones loquuntur de adulterio præcedenti intelligendi ſunt de adulterio eo modo, quo diximus, v. d. cum machinatione mortis, vel cum matrimonio de præſenti. Et ſufficit adulterum, vel adulteram tantum machinari mortem innocenti coniugi, etiamſi nulla præceſſerit de matrimonio ineundo mentio, aut promiſſio *c. ſuper hoc c. ſignificaſti de eo qui duxit, &c.*

2. Concl. Etiamſi alter ex machinantibus mortem ſit infidelis, erit nihilominus huic impedimento locus; quapropter conuerſus ad fidē non poteſt adulteram ducere quando ex parte eius prouenit machinatio mortis. Hinc Sarraceni, qui occiderunt viros quarundam mulierum ex conſilio earum, poſtmodū baptizati interdicuntur cum eiſdem contrahere, & à contractis ſeparari iubentur matrimonijs *c. 1. de conuerſ. Infid.* ob impedimentum criminis, quod non cadit ſuper Sarracenos, ſuper quibus non extēditur Eccleſiaſtica poteſtas, ſed ſuper fidelibus mulieribus, quæ prohibibētur ducere adulteros, quorum ope ſuos viros occiderunt.

Limit. Concl. qñ nſcio fideli, infidelis eius coniugem occideret animo contrahendi cum ſuperſtite.

3. Concl. Satis eſt conſilio, aut mandato cooperari ad mortē alterius coniugis *c. 1. de conuerſ. infid. & c. 1. & c. ſignificaſti de eo qui dux. ita ſentens DD.* Nec ſufficit rati habitio, quamuis hæc æquiparetur mādato quò ad excommunicationem incurrendā. At ſi mandatum reuocatum fuit, & nullum prorſus effectum habuit, ita vt excuſet a reſtitutione, & irregularitate habetur, ac ſi non fuiſſet datum, vnde non orietur ex eo impedimentum criminis. Idem etiam dicas de conſilio qñ nihilo animoſiorem reddit homicidam, vel quando reuocatum fuit perfectè, & complete.

4. Concl. Hoc impedimentum habet locum tum in viro occidente vxorem *in quo conueniunt omnes DD.* tum in vxore occidente virum aut de cujus conſilio occiſus eſt vir *c. ſi quis viuente* 31. *q.* 1. *Comm. DD. contra Victor. Cann. Ledeſ.*

5. Concl. Quoties alter tantum coniux mortē alterius machinatur neceſſario debet præcedere adulterium: qñ autem vterque adulterans machinatur mortem, ſatis eſt effectus mortis inde ſecutæ, abſque eo quod præcedat adulterium. probatur ex textibus ſupra cit. in quibus qñ agitur de vtroque machinante nulla ſit de adulterio mentio, qñ vero agitur de altero machinante ſit mentio de adulterio *Palud. Maio. Caie. Baſſol. Orbel. Sot. Onand. Angl. Bellarm. Petr. Ledeſ. Tol. Sà, Henr. Rodr. Val. Barth. Led. Lod. Lop. Graff. Veg. Roſ. Arm. Silu.*

Ampl. 1. Concl. Quocumq; modo adulterium præcedat mortem coniugis, vnde ſi poſt propinatum v. g. venenum ſuæ vxori quis adulteretur cum Anna, cuius intuitu vxorē

xori

xori venenũ dedit, mortua iſta, non poteſt contrahere cum Anna ob impedimentum criminis cum adulterio commiſſi.

6. Côcl. qñ ſolus alter machinatur coniugis mortem, requiritur, vt vterq; ſit adulterans; vnde ſi fœmina ignara quod Titius ſit vxoratus cum illo fornicetur, ſi Titius vxorem occidat intuitu contrahendi cum illa, non incurritur impedimentum criminis, quia fœmina nõ fuit adulterij rea, ideoque non dicetur præceſſiſſe adulterium *Sà.*

Idem quoque dicendum ſi fœmina eſſet coniugata, quia licet ex parte ipſius committeret adulterium, tamen non eſt hoc adulteriũ, quod debet præcedere homicidiũ, ſed adulterium ex parte coniugis interfecti, quod nunquam commiſerit fœmina ignara illius coniugij. Satis autẽ erit alterum tantũ ex machinantibus mortem habuiſſe intentionem contrahendi cum adulterante ſuperſtite, nec opus eſt vtrũque tale habuiſſe propoſitum.

7. Concl. Si alijs de cauſis occidat adulter vxorem ſuam, vel adultera ſuum virum, & non cauſa ineũdi ſimul matrimonium, non incurrunt hoc impedimentum, quidquid dicat *Caiet. Scot. Petrus Soto, Arm. Angl. Ouandus, & alij* contra quos eſt *D. Th. Bon. Dur. Palud. Ma. D. Ant. Viguer. Verac. Sot. Tol. Valen. Bellarm. Sà, Candel. Lopez, Roſ. Tab. Ang. Silu. Nau. Vgolinus, & alij.* Hinc varij ſoluuntur caſus, in quibus nullum oritur impedimentum criminis, & poteſt inter adulterantes fieri matrimonium.

Primus eſt qñ diceret Caius adulteræ *niſi eſſem coniugatus ducerem te*, & poſt aliquot dies vxorem occideret, at non eo animo vt adulteram ducat *Calder. Zocch. Sil.*

Secundus eſt qñ adulterantes ſimul, aut alter eorum occidunt virum ad hoc vt liberius fornicentur *Sà Rod. Veg.*

Tertius eſt qñ machinatur vir mortẽ vxoris adhoc, vt adulteram ducat, res tamen effectũ nõ habuit, poſt aliquot inde menſes caſu aliquo mulierem occidit *Anton.*

Quartus eſt, qñ occidens vxorẽ habet animum ducendi fœminam incertam, aut vnam ex pluribus: Secus quando habuit animum ducendi vnam ex pluribus, & cum illa rem habuit *Verac. Matt. Veg.* In foro tamen fori ſemper debet iudex præſumere intentionem interfectoris adulteri eſſe, vt cum adultera contrahat; ideoque cenſetur ſẽper eſſe impedimentum criminis, niſi ex magnis coniecturis probetur oppoſita intentio *Sot. Beia, Rod. Veg.*

8. Concl. Si matrimonium aliquo modo ſit nullum, etiam ſi reputetur validum, interfectio alterius coniugis cum animo ducendi adulterantem non parit impedimentũ criminis, quia re vera non interficitur coniux, & illa copula non fuit adulterium, ſed mera fornicatio. Secus ſi matrimonium eſt tantum ratum, aut per diuortium

ſeparatum *Cuc. Palac. Henr.*

Quinq; igitur requirũtur adhoc, vt crimen dirimat contractũ matrimonii. Primũ machinatio mortis alterius coniugis effectu ſecuto, ſiue per mandatum, ſiue per conſilium id fiat. Secundũ vt fiat hoc intuitu. Tertiũ vt præcedat adulterium quãdo alter tantum machinatur. Quartũ vt adulterium ſit vtrique contrahenti notum. Quintũ vt matrimonium prius initum ſit verum, non obſtante quod inter coniuges diuortium ſit celebratum, aut non dũ ſit ab eis matrimoniũ cõſummatũ.

DISPVT. LXXIX.

An adulterium cum fide data de contrahendo poſt coniugis mortem dirimat ſubſequens matrimonium.

PRima Concl. Si viuente vxore adulteri dant ſibi fidem de contrahendo matrimonio, vel de facto ſimul contrahunt, ea mortua, non poſſunt amplius inter ſe contrahere ob impedimentum criminis *c. relatum 31. q. 1. c. 1. & c. veniens de eo qui duxit* ſed quinque requirũtur conditiones adhoc impedimentum incurrendum.

Prima vt interueniat adulterium & fides futuri matrimonij, vel matrimonium de præſenti, quod ſi alterutrum ſine altero concurrat, nõ ſatis eſt: propterea, qui fidem dedit Annæ eam ducendi poſt vxoris obitum, ſi adulterium non adhuc cum ea patrauit, non incurrit in impedimentum criminis, ſicuti neque incurrit, qui Annæ promittit ſe ante vxoris mortem eam ducturum *c. relatum 31. q. 1.* Aut, qui ſemen intra vas non immiſit, licet virginem defloraueit. Sufficit autem ſi quacumque arte ſemen intra vas infundatur, ſicuti ſat eſt, ſiue præcedat, ſiue ſequatur adulterium, vnde qui dedit fidem alteri de contrahendo poſt vxoris mortẽ vel de facto cum illa contraxit, & poſtea adulterauit cum eadem, vel qui ante adulterauit, & poſtea dedit fidem adulteræ; vterque incidit in criminis impedimentum *c. fin. de eo qui dux.*

Dices ſi adulter dedit fidem adulteræ de contrahendo cum perſona, quam illa, vel tertius ab illa electus deſignabit, an incurratur criminis impedimentum ſi deſignetur adultera? Reſpondeo affirm. quia tantum eſt ac ſi data fuiſſet fides ipſi adulteræ *contra Verac.*

Ampl. etiam ſi bona fide adulter promiſerit, non intendens per hoc copulari adulteræ; quia ſufficit, quod ex parte alteri⁹ adſit malitia, & intendatur futurum matrimonium poſt cõiugis mortem *Silu. Ang.*

Limit. Concl. Quando bona fide, & abſque fraude adultera expoſtulaſſet hanc promiſſionem ab adultero *D. Ant. Ricc. Sot. Lop. Veg. Ang. & alij.*

Secunda conditio eſt, vt matrimonium de præſenti, vel fides de futuro, & adulterium fiant durante

eodem

eodem matrimonio, nam ſi poſt cõiugis mortem adulterentur, data prius fide, qñ extabat matrimoniũ, vel è contra, ſi adulterium præceſſiſſet, & poſtea, diſſoluto matrimonio, darentur fides, vel ſi ante matrimonium initum copulam habuiſsēt & poſtea, matrimonio contracto, darent ſibi fidem de contrahendo poſt coniugis mortem: vel quãdo fierent hæc in duobus matrimonijs, non pariunt impedimentum criminis: *quidquid dicat Angl. & alij*, verbi gratia Titius dedit fidem Annæ quod eã duceret poſt mortẽ ſuæ vxoris, qua mortua alteram duxit, & cum Anna adulteratur, in hoc ſecundo matrimonio, mortua ſecunda vxore, poteſt Titius Annam ducere, quia per ſecundum matrimoniũ extincta fuit fides data Annæ, & ſolum remanſit adulterium, quod non ſufficit ad incurrendum crimen. Idẽ dicas qñ in primo matrimonio adulterium commiſit Titius cum Anna, & in ſecundo fidẽ dedit de ea ducenda *Calder. Abb. Neu. Sil. Roſ. Tab. Sot. Brunel. Cuc. Lop. Veg.*

Limit. Secunda conditio qñ data fides fuit remiſſa ex voluntate vtriuſq; vel qñ vterq; pœnitẽtia ductus a facto, & inito matrimonio per verba de præſenti reſiluit (dummodo copula ſecuta non fuerit) vnde qui a data fide reſiluere, ſi poſtea caſu adulterãtur, poſt mortẽ cõiugis poſſunt ſimul contrahere, quia qñ cõmiſſum fuit adulteriũ iã erat extincta data fides, & nulla. Secus qñ data fides remiſſa fuit poſt adulterium, quia tunc conſummatum fuit delictum, & incurſum impedimentum criminis, a quo propria authoritate reſilire non poſſunt adulteri.

Ampl. Procedere etiam in matrimonio clandeſtino, quod licet ſit nullum, tamen parit crimen, quia etiam matrimonium ante parochũ, & teſtes, viuente cõiuge, eſt nullum, & tamen parit impedimentum criminis cum eadem adultera, vt dictum eſt.

Tertia conditio eſt vt promiſſio de ineundo matrimonio ſit ſigno aliquo externo expreſſa, ſi enim intra ſe tantum ſimul intenderent adulterantes matrimonium inire poſt m. coniugis, non naſcitur ex hoc impedimentũ criminis *Verac.*

Ampl. 1. In promiſſione ficta *quidquid dicat in contrarium Henr. Sà Rodr. exemplo ficte rebaptizantis, qui excuſatur ab irregularitate, & exemplo fictè proferentis hæreſim, qui excuſatur ab excommunicatione* quia per promiſſionem quantumcumq; fictam, & ore tenus prolatam datur occaſio machinationis mortis alterius coniugis, quam intendit euitare Eccleſia *Ant. Matt. Ledeſ. Veg. Verac. Neu. & alij.* Secus qñ ex verbis iocoſis colligeret adulterans fictam eſſe promiſſionem, quia per illam non datur anſa occidendi cõiugem.

Ampl. 2. In promiſſione conditionali, quia ex ea concipitur ſpes futuri matrimonij ideoque datur

anſa

anſa machinationis mortis *Nau. Veg. Rodr.* Secus quando antequam adulterium interuenit, ceſſat conditio, quia tũc, caſſata iam promiſſione, reſtat ſolũ adulterium quod non ſatis eſt ad crimen inducẽdum

Ampl. 3. In promiſſione ſub cõditione turpi, impoſſibili, aut contra matrimonij ſubſtantiam *niſi eas reijciat, & non acceptet adulterans* quia hæ conditiones in foro externo habentur pro non appoſitis, nec contra eas admittitur probatio cũ ſint iuris, & de iure *Nau.*

Quod ſi quis dicat *ducã te ſi mortua eſt mea vxor, aut mortuus tuus vir* altero eorum defuncto, nullum erit crimen, quia nullum præceſſit adulterium. Si vero diceret *ducam te ſi inueniam virginem* eaq; virgo non eſt, non oritur crimen, quia nullum ſortita eſt effectum promiſſio, ſi autem inuenitur virgo, naſcitur crimen, quia adeſt vera promiſſio ſub conditione honeſta ac pręſenti cum adulterio.

Item Abſente viro per ſeptennium, ſi dicat adultera (ducam te ſi probaueris licitum fore abſque certitudine mortis mei viri poſſe inter nos matrimonium conſiſtere) hæc promiſſio parit impedimentũ, quia cum ſit impoſſibilis habetur pro non appoſita. Secus qñ quis diceret (ſi non eſſem coniugatus te ducerem) quia hæc verba non important ſponſalia. pariet quoque crimen hæc formula *Ducam te niſi aliud iudicauero, vel niſi aliter mihi viſum fuerit* niſi noua mutatio ante adulterium ſuperueniat: quia eſt vera ſponſalium promiſſio, faciunt adhoc ea, quæ diximus *lib. 1. diſp. 18 & ſequentibus*.

Quarta Conditio eſt, vt prius matrimonium ſit validum, ſi enim erat nullum, fornicantes non ſunt adulteri, & ſola fides de contrahendo, adulterio non præcedente, non eſt ſatis ad tale impedimentum inducendum. At ſatis erit ſi matrimonium ſit tantum ratum, licet nõ adhuc conſummatum: ſatis etiam erit quamuis ſit per diuortium ſeparatum, quia copula a ſic coniugatis verum eſt adulterium *fatentur omnes*.

Quinta Conditio eſt, vt vterque adulterans ſit coniugij alterius cõſcius, quia altero ie neſciente, non eſt perfectum adulterium *c. 1. de eo qui dux. & c. veniens eod. D. Th. & cũ eo omnes Theologi, & iuris periti.* Nõ per hoc autẽ, qui ignorantes coniugium contraxere, & poſtea ſcientes illud rem habuerunt, poſſunt, mortuo coniuge, ſimul contrahere, quia datur anſa machinationis mortis alterius coniugis, niſi habita prioris coniugij ſcientia, a contracto matrimonio ad inuicem reſiluerint, & poſtea rem caſu habuerint. *Communiter DD.*

Dices an adulteri ignorantes cõiugium, ſi poſtea ſcientes illud contraxere de præſenti, poſſint, mortuo coniuge, ſimul contrahere? Reſpondeo ſi poſtquã certiorati ſunt adulteri de cõiugio ſimul copulam habeant, incurrunt impedimentum

cri-

criminis, ſi autem ſe abſtineant ab illa, poſſunt, mortuo coniuge, matrimonium inire, quia numquam fuit perfectum adulterium, materialiter enim tantum, & non formaliter fuit adulterium; ad quod ſufficit vt alter tantum ignoret coniugium.

At in dubio an viuat coniux, ſi commiſſo adulterio, initur matrimonium, incurritur crimen ſi vere tunc temporis coniux viuebat. In dubio vero an fides data, an adulterium perpatratum fuit, non oritur hoc impedimentum, quia eſt dubiũ de facto, quod non præſumitur, & ſufficit ignorantia craſſa ad excuſandum ab impedimento criminis, quia eſt ignorantia facti. Contra hanc vltimam particulam eſt *Communis DD. opinio Hoſt. D. Ant. Sil. Roſ. Tab. Pet. Sot. Nau. Caet. Palac. Val.*

2. Concl. Non ſatis eſt ad incurrendum hoc impedimentum alterius adulterantis promiſſio, ſed neceſſario hæc debet ab altero acceptari, aliter enim eſſet pollicitatio, & non promiſſio, textuſque citati de vera loquuntur promiſſione cum fide data *Henriq. Sà Bellarm. Abb. Sil. Vgol. Nyſa Baſſol.* Hinc non eſt impedimentũ criminis in his duobus caſibus. Primo, adulter futurum adulteræ promiſit matrimonium, cui reſpondit illa *faxit Deus vt vir meus incolumis praſtet* 2. altera alteri nuptias ſpondenti reſpõdit *faccia Iddio quello ch'è più ſpediente* ſimiles enim reſponſiones repulſam magis continent, quam acceptationem.

3. Concl. Non opus eſt repromiſſione ad crimen inducendum, ſed ſatis eſt mera promiſſionis acceptatio *Rebuff. Lop. Angl. Almai. Palu.* contrarium tenet *Henriquez, Vgol. Abb. Bellarm. Baſſ. Nyſa, Silu.*

Ampl. Concl. Etiam ſi promiſſio ſit per modum contractus onoroſi.

4. Concl. Adhoc impedimentum inducendum ſufficit ſola, mera, ac ſimplex promiſſio cum acceptatione, non autem opus eſt vt intercedat iuramentum, aut vt præſtetur fides ab adulteris *Communiter DD.* contra *Orbell. Tab. Caet. Caiet. & alios.*

5. Concl Si promiſſio feratur in tacentem, non ſatis eſt, quia tacens non cenſetur conſentire in ijs rebus, quæ ſunt ipſi nociuæ, qualis eſt fides de futuro matrimonio viuente coniuge, & hoc procedit etiam ſi promiſſio ſit illi liberaliter facta.

6. Concl. Mulier decepta a coniugato, cum quo contraxit, & ſimul habitauit, quũ mortem illius vxoris ſciuit, poteſt eum cogere, vt denuo ſecum contrahat *c. 1. de eo qui dux.* idem quoque erit dicendum de viro decepto. Quod ſi vterque ignorabat coniugium præcedens, in optione vtriuſuis erit alterum cogere. An vero ad hoc agendum iudicis requiratur ſententia, dixi *lib. 4. diſp. 15. Innoc. Prapoſ.*

7. Concl. Si adhuc viuit coniux peccat. M. dans fidem de contrahendo ſecundo matrimonio, eamq;

reci-

Digitized by Google

recipiens, & acceptans, quæ ad ſui obſeruantiam nequaquam obligat, cum ſit inter perſonas inhabiles, quamuis detur obſeruanda pro tẽpore habili, v.d. poſt mortem coniugis. Inhabiles inquam, non ad omne matrimonium contrahendum, ſed ſolum ne poſſint ſimul contrahere.

8. Concl. Fidelis adulterans cum infideli legitime coniugato, aut è contra infidelis adulterans cum fideli coniugato, cum ſcientia prioris coniugij, ſi ſimul contrahant de præſenti, non poſſunt mortuo coniuge, ſimul contrahere, licet infidelis baptiſmum recipiat, quia cum ligetur hoc Eccleſiaſtico impedimento Chriſtianus coniux, matrimonium non poteſt ex vna parte claudicare *c. 1. de conuerſ. infid. Verac, Veg.*

9. Concl. Si infidelis ſciens prius coniugium, cum infideli adulteratur, & poſtea conuerſus ad fidem eam in matrimonium eligit de præſenti: vel è contrario, prius contrahit cum ea in infidelitate, & poſt baptiſmum cum eadem adulteratur, non incurrit hoc impedimentũ quia debet vtrumque delictum conſummare poſt ſuſceptum baptiſmum, alioquin non ligabitur præcepto Eccleſiaſtico, vtrumque enim ſimul punit Eccleſia cum impedimento criminis, & neutrum ſeorſum. Contrarium tenet *Veracruz. Veg. Bart. Ledeſ. Abul. Henr.*

DE IMPEDIMENTO LIGAMINIS.

DISPVT. LXXX.

An ſecundæ Nuptiæ, primis non diſſolutis, ſint iure naturæ irritæ.

PER impedimentum Ligaminis ſignificatur prius matrimonium, quo durante, ſi poſterius contrahatur, eſt irritum. Itaque ſit.

1. Concl. In l. Euangelica eſt de iure diuino prohibita vxorum pluralitas *Trid. ſeſſ. 24. de matr. can. 2. & matt. 19. Concl. eſt de fide.* Sed virorum pluralitas iure naturæ prohibetur, vnde quæ vnum habet virum, ſi alium ducat, facit iure naturæ nullum matrimonium, quia incerta naſceretur proles, & ex plurimorum feminum commixtione impediretur generatio, vt accidit in meretricibus, & quamuis vxorum pluralitas non ſit contra vniuerſalia, ac prima iuris naturæ principia, eſt tamen aliquo modo contra

tra ius naturale, quatenus eſt contra Concl. ab ipſis primis principijs naturalibus deriuatas, quia poteſt vnus vir plures fœcundare fœminas, liberoſque genitos educare: non tamen ſeruaretur pax, & tranquillitas domi, quæ eſt vnus ex finibus matrimonij. Item non poſſet vnus vir, ſi a pluribus deſideretur, ſatisfacere, ſaltem eodem tempore, earum libidini quod eſt contra alterum finem matrimonij.

2. Concl. In hac vxorum pluralitate non poteſt Papa diſpenſare, quia, & l. naturali, & l. Euangelica polygamia prohibetur *D. Th. Dur. Ricc. Capreol. Abul. Deza, Driedo, D. Ant. Sot. Angl. Henriq. tres Led. Con. & alij* nec etiam conſuetudine introduci poteſt vxorum pluralitatem licitam eſſe; quia conſuetudo non inducitur contra ius naturale, & diuinum: poteſt autem Deus in ea diſpenſare, ſicut cum antiquis patribus diſpenſauit, non per aliquam legem poſitiuam, aut externam loqutionem, ſed per internam inſpirationem. Reliquis vero Iſraelitis exemplo Patriarcharum etiam diſpenſatum fuit; quamuis alij dicant Deum non diſpenſaſſe, ſed permiſiſſe illam pluralitatem tamquam minus malam.

3. Concl. Quamuis probabile ſit eiuſmodi diſpenſationem extenſam eſſe ad Gentiles, ideoque eos non peccaſſe plures accipiendo vxores, tamen probabilius eſt eos peccaſſe in vxorum pluralitate, niſi per ignorantiam excuſarentur *ſed quid quid ſit de tempore ante Chriſti aduentū poſt l. Euāgelicam nec fidelibus, nec infidelibus licita eſt polygamia*, ideoq; ad fidē veniētes infideles cōgēdi ſunt ad primā vxorem redire, quia l. naturali ijdem ſubiacent.

Vltima Concl. Poteſt Deus diſpēſare vt vna vxor pluribus copuletur viris *Petr. Ledeſ. & Maior.* quamuis communis opinio ſit in contrarium *quam defendit Bellarm.*

DISPVT. LXXXI.

An mortuo coniuge poſſit ſuperſtes alterum inire matrimonium.

Reſpond. affir. Non ſolum bis, aut ter, ſed toties, quoties, caſus diſſolutionis euenit, verumque erit ſacramentum.

DISPVT. LXXXII.

Quam pœnam incurrat ſacerdos ſecundas benedicens nuptias.

Prima Concl. Nuptiales benedictiones a proprio parocho, vel de parochi, aut ordinarij proprij licentia, impendi poſſunt, non obſtante quacumque conſuetudine, vel priuilegio in contrarium, etiā immemorabili *Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 1.* quod ſi alter a parocho ex conſuetudine quamuis immemorab. id facere præſumpſerit, manet ipſo iure ſuſpenſus vſq; dum ab ordinario illius parochi, a quo accipienda erat benedictio, abſoluatur *Trid. ibi* ſufficit

ſufficit vero parochus vtrumuis ad benedicendas nuptias, nec requiritur parochus mulieris vt voluit *Zanall. Caluecanus, Fuſcus*.

2. Concl. Quamuis præcipiatur ab Eccleſia ſponſis vt has recipiãt benedictiones, tamen ſi quis abſq; contemptu eas omittat ob negligentiam, non peccat m. ſed tantũ v. *Sot. Verac. Sa, Matt. Ledeſ.* contrarium eſt etiam probabile. Omitterentur ex contemptu, quando ſponſus extimaret illas tamquam quid puerile, ac vile ſeijs ſubijcere reputaret.

3. Concl. In Regno Hiſpaniæ eximuntur filij a patria poteſtate per matrimonium contractum, & benedictiones ſusceptas, vnde qui benedictiones ab Eccleſia non ſuſcipit remanet ſecundum ius antiquum ſub patria poteſtate, filiuſq; conceptus ante, licet poſt benedictiones natus, eſt ſub aui poteſtate.

4. Concl. Si vterque, vel alter coniux benedictiones accepit in primis, non debet in ſecundis benedici nuptijs ne iteretur benedictio in perſona ſemel benedicta, & hoc procedit attento iure Eccleſiaſtico. Nam ex conſuetudine introductum eſt, quod ſi alteruter coniux (ſiue vir, ſiue fœmina ſit) benedictiones in primis nuptijs non ſuſcepit, eas recipiat in ſecundis, nec iteratur benedictio, quæ directe fertur in coniugem non benedictũ, per accidẽs vero datur ſocio. Tertijs vero, ac nullis primis nuptijs, ſi repetãtur iterum per mutuũ conſenſum, non debent iterum benedici coniuges, quia benedictio cecidit non in nuptijs, ſed in perſonis, quæ ſemel benedictæ amplius benedici non poſſunt.

5. Concl Sacerdoti benedicenti ſecundas nuptias in caſu non permiſſo minatur Papa ſuſpenſionem ſibi reſeruatam per *c. 1. de ſecund. nupt* quæ non incurritur ipſo iure, nec hodie eſt reſeruata; Imo loquitur textus de benedicente ſecundas nuptias ſtante adhuc priori matrimonio; vnde pœna arbitraria eſt puniendus parochus eas benedicens in caſu non permiſſo.

DISPVT. LXXXIII.

Quid, & quotuplex ſit bigamia, & qualiter irregularitatem inducat.

Bigamia eſt irregularitas quædam orta ex defectu ſignificationis ſacramenti, quia matrimonium ſignificat vnionẽ Chriſti cum Eccleſia, vnius ſcilicet cum vna, bigamus vero cum pluribus vnitur *c. debitum de bigam.* Alia quoq; traditur ratio, quia bigamus dat ſignũ nimiæ incontinentiæ, quæ dedecet Clericos, eaque triplex eſt. Altera dicitur bigamia vera, quoties quis duplex legitimum init matrimonium, & vtrumque conſummat. Secunda interpretatiua, qñ duplex init matrimonium, Atnõ legitimũ vtrumq; ſed vnũ verũ, alterũ irritũ, vel vtrumq; irritũ: Vtrũq; autẽ conſummat, vel cum quis ducit corruptam, aut vxorem ſuã poſt adulterium

terium ab ea admiſſum cognoſcit. Tertia eſt ſimilitudinaria qñ profeſſus in religione, vel in ſacris conſtitutus Clericus contrahit cum aliqua: tunc licet ſit nullũ matrimonium, tamen bigamiam inducit.

1. Concl. Bigamia nunquam incurritur niſi præcedat matrimoniũ vel validum, vel inualidum, quod dicitur vel de iure, vel de facto, vnde qui plures habet concubinas nõ dicitur bigamus, quia non repræſentatur vnio Chriſti cum Eccleſia niſi per matrimoniũ *c.penul. de big.* Item præcedat neceſſe eſt carnalis copula, & ſeminis intra vas immiſſio. Hinc profeſſus, vel in ſacris cõſtitutus contrahens, & non conſumans non fit bigamus ſecundo contrahens cum vidua non adhuc cognita a priori viro, aut cum corrupta, cum qua ipſe copulam non habet *c.fin.D.* 34 quia matrimonium non adhuc conſummatum non ſignificat vnionẽ Chriſti cũ Eccleſia. Tertio qui extra vas ſeminat cũ ſecunda vxore virgine *licet eam corrũpat*, vel cum corrupta, non dicitur bigamus. Secus in foro fori ob præſumptionem iuris, & de iure, quia non efficitur ſponſus vna caro cum vxore *Veg Borgaſius* Cõtrariũ quoque eſt ſatis probabile, quod tenet *Ang.Tab.Palu. Candel. Palac. Henr.* Quarto contrahens cum corrupta inſtrumento aliquo, vel a ſpadone, & eunucho, non fit bigamus contrahens autem cum violenter corrupta per ſeminis immiſſionem eſt bigamus, quamuis formaliter illa ſit virgo, quia facta eſt vna caro cum ſtrupatore. è contra contrahens cum voluntarie polluta non fit bigamus, quamuis iſta ſo maliter non ſit virgo ſed tantum materialiter. Item contrahens cum virgine; quæ quacumque arte ſemen virile recepit intra vas fit bigamus per ſodomiticam vero copulam, numquam incurritur bigamia.

2. Concl. Irregularitas bigamię comprehendit etiam infideles, qui illam contraxerunt tempore infidelitatis, vnde ad fidem accedentes nõ poſsũt ordines ſuſcipere *c.deinde D.26.& c.ſi quis viduã el primo 34.* & multo magis ſi vnũ matrimonium ante, alterum poſt baptiſmum conſummauit. Temperat *Henriq.* infidelem contrahere tantum bigamiã ob defectum ſignificationis, nõ vero eam, quæ eſt ex delicto, quia per baptiſmum omne delictum tollitur, cuius opinio eſt probabilis.

DISPVT. LXXXIIII.

De Bigamia interpretatiua.

QVatuor modis incurritur bigamia. Primo qñ quis duoinit matrimonia, eaq; conſummat, alterum de iure, idest validum, alterum de facto idest nullũ. ſecundo qñ ambo matrimonia irrita init, & conſummat. Tertio qñ conſummat cum vidua a priori viro cognita, vel per fornicationem corrupta. Quarto quando virginem a ſe ductam, ſed poſtea per adulterium corruptam cognoſcit.

1. Concl.

1. Concl. Primus, & ſecundus bigamiæ modus quamuis non inueniantur expreſſi in iure, colligũtur tamen ex ratione, quam tradit *c. nuper in fine de biga.* tertius modus *habetur ex c. 1. & c. debitum eo:* Vltimus vero *c. ſi cuius D. 34.*

2. Concl. Qui poſt matrimoniũ ratum contrahit, & conſummat alterum matrimonium, ſi poſtea cogatur ab Eccleſia ratum matrimonium conſummare, fit bigamus, quia duo contraxit, & conſummauit matrimonia.

3. Concl. Quamuis ſatis probabile ſit eũ, qui ignoranter cõtraxit ſecundas nuptias (credens ſcilicet poſſe illas valide contrahere) incurrere hãc irregularitatẽ bigamię, & ſit communior opinio, tamen probabilius eſt contrarium: propterea, qui ignorat impedimentum ligaminis, putatq; ſe legitimè contrahere cum ſecunda vxore, cum qua etiam conſummat, neque eſt bigamus, neque irregularis, quia hæc irregularitas non poteſt contrahi ex ſignificatione, cum ex matrimonio nullo non oriatur ſignificatio, ſicut nec ex concubinatu ergo contrahitur ex delicto, ille autem qui ignorat, non delinquit ergo.

4. Concl. Qui ducit virginem putans eam corruptam non eſt bigamus, quia cenſuræ non incurrũtur ex intentione, ſed ex effectu: atque ita occidens feram putans occidiſſe hominem non eſt irregularis, nec percutiens laicum putans clericum eſt excommunicatus.

5. Concl. Qui duxit corruptam, ſi matrimonium fuit irritum (non tamen ratione profeſſionis, aut ordinis ſacri) non dicitur bigamus, quia hic neque inuenitur ſignificatio, neque delictum *Nau. Valen. Henr. Farinac. Rodr. Lud. Lop. Sà.* cõtra *Ricc. Palu. Goff. Hoſt. Alber. Cou. Aſt. & alios.* Eadem quoque dicas qñ matrimonium cum corrupta eſt validum ob Eccleſiæ præſumptionem, nullum tamen in foro conſcientiæ ob defectum conſenſus, v. g. interni. quare ſemoto ſcandalo, ſi vitium fœminæ erit occultum, non indiget diſpẽſatione vir pro ſuſceptione ordinum *Henr. & Cand.* contrarium eſt probabile quod tenet *Grab. Palu. & alij.* Nec ducens fœminam a ſe defloratam fit bigamus quia non diuiſit ſuam carnem in plures, ſed in vnam tantum.

Vltima Concl. Etiam ignorante viro vxoris adulterium, incurritur hæc bigamiæ irregularitas, quia ſignificationis defectus poteſt cadere in ignorantem *Ricc. Ma. Abul. vterque Sotus, Ledeſ. Caſt. Angl. Tol. Philarcus, Rodr. Henr. Cand. Barth. Ledeſ. Nau. Tab. Arm. Couar. & alij.* Contrarium tenet *Rebuf. Greg. Lop. Sa Pet. Led. Rod.* & in partem *Cuc. & Diaz.* Hinc ducens corruptam credens eſſe virginẽ fit irregularis *D. Th. Palud. Ma. Sot. Angl. Ledeſ.* & cognoſcens virginẽ vi ab alio corruptam fit irregularis ſi eam habet in vxorem, quia vis excuſat fœminam a culpa, ſed non virum ab irregu-

regularitate *Turrec. Montaigna*, *Henr. Maiolus*, *Palac. Candel.* Imo ſi maritus coacte cognoſceret vxorē adulteram, cuius adulterium apud Eccleſiam probare non potuit, incurrit bigamiam *D. Th. Dur. Sot. Veracrux, D. Anton. Henriq. Rodr. Lop. Ledeſ. Cand. Ang. Nau. Roſ. Tab. Armil. Sil. Nau. Diaz*, & *alij*.

DISPVT. LXXXV.

De Bigamia ſimilitudinaria.

CLericus in ſacris conſtitutus ſi viduā ducit poſt conſummationem illius matrimonij fit irregularis *c. fin. de bigam.*

Ampl. In Clerico ducente vnicā, & virginem *c. 1. qui Clerici vel vouent.* & *c. 2. eod.* & in profeſſo *c. quot 27. q. 2.* quia poſt matrimonium factum cum Chriſto per votum ſolemne caſtitatis de facto ad alias tranſeunt nuptias, talis autem irregularitas non eſt ex ſignificatione, ſed ex delicto *c. nuper*, & *c. fin. de bigam.*

Limitatur In eo, qui ſimplex caſtitatis votum emiſit, & ſemel cum virgine contrahit *contra Lud. Lop.* & in contrahente cum fœmina eodem voto adſtricta *contra Maiol.* & *Candel.*

DISPVT. LXXXVI.

Quomodo hac irregularitas tollatur?

PRima Concl. Nulla irregularitas tollitur per profeſſionem religionis, præter eam, quæ eſt defectu natalium, vnde illegitimus emittens profeſſionem non indiget diſpenſatione ad ordines recipiendos, manet tamen incapax ad dignitatem, ſed facilius cum eo diſpenſabitur intuitu religionis *fatentur omnes.*

2. Concl. Poteſt Papa ſuper omni bigamia diſpenſare cum ſit de iure Eccleſiaſtico, ſed non poteſt Epiſcopus, niſi ad miniſterium minorum ordinum, eorumque ſuſceptionem *c. lector D. 34. D. Th. Alb. Mag. Dur. Pal. Ang. Angl. vterque Sot. Henr. tres Ledeſ. Llam. Graff. Cuc.* & *alij*. Nec etiam cum ingrediente religionem *contra Henr. Candel. Albert. Magn.* quibus fauent *D. Th. Dur. Sil. Tab Arm. Alber.* Poterit tamen in bigamia interpretatiua occulta (v. g. qn̄ quis ambo matrimonia inualida conſummauit, vel alterum inualidum, alterum legitimum) *ex Trid. ſeſſ. 24. de refor. c. 6.* vbi conceditur ei poteſtas diſpenſandi in omni irregularitate, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario. Item ex interpretatiua Pontificis voluntate, quando difficilis adeſt acceſſus ad Vrbem, & inopia miniſtrorum vrget, & tunc non ſolum ad ſubdiaconatum *vt vult c. lector D. 34* ſed

etiam vſque ad presbyterium. Modo autem in ſubdiaconatu de iure communi per *c. lector* nequaquam Epiſcopus diſpenſare poteſt, quia eſt ordo ſacer. Tertio qñ Clericus vnicam, & virginem duxit poſt ſacros ordines, cum eaque matrimonium conſummauit. Secus ſi corruptam, aut ſi duo contraxit matrimonia. habetur expreſſe *c. ſane ſacerdotes de Cler. coniug. & c. 1. qui Cler. vel vou. eſtque communis opinio.* Quarto poteſt quoq; Epiſcopus diſpẽſare cum Clerico ducente viduã quò ad beneficium, licet non quò ad ordines *c. presbyterum D. 28.* & cum profeſſo, qui vnicam ducendo, & virginem cum ea conſummauit, quando profeſſus eſt exemptus, & de licentia ſui ordinarij ſubijcitur Epiſcopo *Hẽr.* Quinto *in bigamia* ſimilitudinaria qñ ex delicto oritur occulto *ex Trid. ſeſſ. 24. de refor, c. 6. Rodr. Veg.* vnde Clericus in ſacris, aut Profeſſus ducens viduam poteſt obtinere diſpenſationem ab Epiſcopo quia matrimonium nullam non parit ſignificationem Chriſti cum Eccleſia ergo irregularitas eſt ex delicto; ergo poteſt ſuper ea Epiſcopus, & hoc procedit, etiamſi ante profeſſionem, aut ſacrum ordinem matrimonium cum virgine contraxerint legitimum, & poſt ordines, aut profeſſionem irritum cum quacumq; Item etiã ſi ante ordinatione, vel profeſſione duxerint corruptam, ſed inualide, & poſt ordinem, aut profeſſionem aliud contraxerint nullum matrimonium. Item ſi plura contraxerint matrimonia, eaque inualida, ac nulla. ratio, quia in his euentibus bigamia ſemper eſt ex delicto, ſupra quod poteſt Epiſcopus diſpenſare ex Trid. quando eſt occultum: quod ſi vnicum matrimonium erit validum cum corrupta, tunc eſt locus bigamiæ, ex ſignificatione, ſupra quam non ſe extendit Epiſcopalis poteſtas.

3. Concl. In diſpenſatione bigamiæ impetranda non eſt neceſſariũ facere mentionem an duas, an tres, aut quatuor duxerit quis vxores, ſed ſatis eſt dicere ſe eſſe bigamum ex duplici connubio, quia nullus textus meminit trigamiæ, ſic iudici, qui plures ſuſpendit, ſatis eſt dicere ſe ſuſpendiſſe hominem in diſpenſatione impetranda. Non tamen ſufficit dicere ſe eſſe bigamum quia variæ ſunt bigamiæ ſpecies, vt ſupra dictum eſt, de quibus ſpecialis mentio facienda eſt in diſpenſationibus petendis.

DISPVT. LXXXVII.

An pœnæ contra nubentes intra annum luctum ſint per ius canonicum correctæ.

ANnus luctus incipit currere a die, qua moritur vir, etiamſi ignorauerit hanc legem vxor, nubens vero intra annum luctus efficitur infamis, non ſolũ ipſa, ſed etiã vir, qui eam ducit; ad quã infamiã incurrendam requiritur ſententia declaratoria iudicis ſaltem declarantis delictum. Secundo non poteſt dare in dotem, nec in teſtamento ro-

to relinquere ſecundo viro vltra tertiam bonorum ſuorum partem. Tertio efficitur incapax cuiuſcumque hæreditatis, legati, fideicommiſſi, & donationis cauſa mortis. Quarto priuatur omnibus relictis a viro in vltima voluntate, non tantum quò ad proprietatem, ſed etiam quò ad vſumfructum. Item priuatur ijs omnibus, quæ accepit titulo donationis, & quocumque titulo lucratiuo, demum & ſponſalitia largitate. Viduam vero accipiens infra annum luctus, non amittit accepta ab eius viro, niſi tamen fornicarie eam cognouerit, tunc enim tamquam indignus priuabitur relictis a viro illius mulieris, quam extra matrimonium ipſe cognouit. Quinto non poteſt ſuccedere ſuis conſanguineis, vltra tertium gradum ab inteſtato. Omnes ſupradictæ pœnæ habentur *l. 1. C. de ſecund. nup.* Vltimo tenetur dare medietatem bonorum filijs prioris matrimonij *l. ſi qua mulier C. ad ſenat. conſ. Tertul.* quibus præmiſſis ſit

1. Concluſ. Vbi matrimonium primum fuit nullum nulla harum pœnarum incurritur, quia nulla offenſa irrogatur illi priori matrimonio. Idem quoque dicendum a fortiori, quando vtrumque matrimonium *primum S. & ſecundum* fuit nullum. Vel quando ſecundum tantum fuit nullum, etiam ſi ſcienter nuberet fœmina cum impedimento dirimente, quia non incurruntur ſupradictæ pœnæ ratione fornicationis, ſed ratione ſecundarum nuptiarum. Item quando prius matrimonium non fuit adhuc conſummatum, quia nomine nuptiarum in odioſis non venit matrimonium ratum. Item quando ſecundum matrimonium poſt annum luctus conſummatur, licet fuerat initum ante annum luctus, quia matrimonium non conſummatum non poteſt dici (nuptiæ) *Garronis* ſupradictas vero pœnas non incurrit vir, infra annum luctus contrahens, ac conſummans matrimonium, quia viri non compelluntur vxores lugere.

2. Concl. De iure canonico omnes ſupradictæ pœnæ ſunt correptæ, ideoque poteſt vidua quocumq; tempore a die obitus ſui viri impunis nubere *c. fin. de ſecund. nupt.* Nec per hoc, ſi fuit hæres inſtituta a marito, cadit ab hęreditate *quidquid dicat Alex. Ang. & alij.*

Ampl. Concl. Etiam ſi nubat vidua in principio anni luctus, in quo dubitari poſſit an proles naſcitura ſit primi, an ſecundi mariti. Contrarij nobis ſunt *Laiza, Rainer. Bald. Corneus, Sylua nuptialis, Brunel. & Greg. Lop.* & hoc verum eſt cum in foro ciu. cum etiam in foro Eccleſiaſtico *Nen. Henr. Aſtenſ. Io. And. Cou. Perez, Surdus, & alij.* Nec ita nubens tenetur ſeruare filijs prioris matrimonij bonorum ſuorum medietatem, quia hoc nō in fauorē filiorum inductum fuit a lege, ſed in odium, & pœnam ſecundarum nuptiarum, quæ pœnæ ſublatæ ſunt per ius canonicum *Garronis.*

3. Concl. Legatum relictum alterutri coniugi ab altero, vel a quocumque extraneo ſub conditione *ſi non tranſierit ad ſecundas nuptias* nō poteſt intra annum peti a vidua, neque poſt annum luctus, ſi ipſa ad ſecundas auolauerit nuptias *auth. cui relictum C. de indic. viduit. toll. & auth. de nupt. §. quæ vero* quæ leges non ſunt correctæ a iure canonico, neque etiam in Hiſpanijs: peti tamen poſſet quando adeſt ſpes, aut certitudo non nubendi. Item quando poſt annum vidua vellet dare cautionem de non nubendo, & in caſu quod nubat, de reſtituendo legatum vna cum fructu. Aut quando vidua fieret profeſſa, vel viduus fieret ſacerdos. Quod ſi religionem ingreſſa exeat, & nubat, cogenda erit ad reſtituendum legatum perceptum per iudicis ſententiam.

4. Concl. Viduæ nubenti infra annum luctus, neque dos rerum mobilium, & pecuniarum, neque alimenta debentur infra illud tempus *Iaſon, Garronis, Rebuff. Couar. Cyno, Cucus, Matien. Azeb. Mol. de iuſt. Surdus, Ludou. Lop. & alij.* quia alimenta debentur viduæ quatenus pauperi, quando autem nubit habet virum, qui eam alimentat, quod ſi ita pauper ſit eius vir, qui eam ſuſtentare nequit, tenentur hæredes defuncti, vel ad dotem reſtituendam, vel ad alimenta præſtanda *Couar. Cucus, Azeb. Matien. Mol.*

Limit. Concl. Quando alimenta aut dos mobilium legarentur a viro, tunc enim *etiam ſi diues ſit vir ſecundus*, debentur ſtatim: neque hoc eſt correctum a iure canonico, quia non fuit inductum in pœnam feſtinationis nuptiarum *Garro. Cuc. Matien.* An vidua infra annum luctus nubens teneatur reſtituere hæredibus viri defuncti veſtes lugubres, quas habuit ex ſubſtantia illius, & An lectus quotidianus ſit dandus coniugi ſuperſtiti tranſeunti ad ſecunda vota infra annum luctus: ſtandum eſt iuri ciuili, quia in hoc non eſt correctum per ius canonicum. Vir autem contrahens infra annum non incurrit pœnas, vt dictum eſt.

DISPVT. LXXXVIII.

An pœnæ contra nubentes poſt annum luctus ſint correctæ per ius canonicum.

PRæmitto; Secundas nuptias non ſolum dici eas, quæ vere ſecundæ ſunt, ſed etiam tertiæ, & quartæ nuptiæ reſpectu prioris matrimonij vocari ſolent ſecundæ *l. cum ei... C. de ſecund. nupt.* quibus multæ a iure ciuili ſtatuuntur pœnæ in fauorem filiorum prioris matrimonij, quarum prima eſt, quod tranſiens ad ſecunda vota amittat omnem proprietatem bonorum, quæ habuit a coniuge defuncto, & ſibi tantum retineat vſumfructum *l. fœmina C. de ſecundis nuptijs.*

Secun-

Secundo Non poteſt in dotẽ marito dare, nec alio titulo ei relinquere plus quam dedit vni ex filijs primi mariti, in hac autem computatione videndus eſt ille filius, cui minus reliquit, non autẽ cui maius *l.hac edictali C.eod.* Si vero plus relinquat viro, quam vni ex filijs primi mariti, non eſt irritum totum legatum, ſed illud plus. At ſi filius vnicus profeſſionem emittat in religione Mendicantium, poteſt eius mater omnia dare ſecundo marito, ſi ita placuerit. Idem dicendum de viro ſecundas contrahente nuptias.

Tertio Mater tranſiens ad ſecũda vota amittit ius tutelæ in filios *l.fin.eo.& auth.ſacramentum C.quando mulier tut.officio priu.* non obſtante quod adhuc ſecundas non conſummauit nuptias *Bald.Tertull.Neuo, Ant.Grab.*

Ampl. 1. Etiam qñ eius vir eam inſtituit filiorum tutricem in teſtamento *Bal. Fran. Ruin.Matt.Lop. &c.*

Ampl. 2. Etiam ſi maritus contrarium dixerit in teſtamento v. g. *volo, vt mulier mea ſit tutrix filiorum, etiamſi ad ſecũda vota tranſierit* quia vir non poteſt præiudicare filijs, pro quibus lex proſpexit *Gom. Ruinus* ſed in foro conſcientiæ mater non perdit ipſo iure tutelam filiorum, niſi poſt iudicis ſententiam, & interim valent omnia facta ab ea, cum ſit vere tutrix. Secus quando non adeſt iſta clauſula, quia tunc nulla expectata ſententia, eò ipſo, quod mater ſecundo nubit eſſet tutela; imò peccat M. ſi tutelæ non renunciet *Nau. Sum. c. 25. n. 67. Gom. Rodr. Greg. Lop. & alij.*

Ampl. 3. Etiã ſi Mater ſit curatrix filiorũ, aut curatrix filij mẽte capti, vel furioſi *Lop. Dec. Au. l. s.* Pater vero ſecũdo contrahens, nec legitimã bonorũ ſui filij adminiſtrationẽ *l.generaliter c.eo:* nec filij a ſe emãcipati tutelam amittit *Bal. Fulg. Ang. Pinel.Imol.Baeza, Spino, Matt.* quia amor paternus eſt maioris iudicij, ac firmitatis.

Limit. In ſponſalibus, mater ea contrahens non admittit tutelam *Spec. Sali. Ruyn. Menoc. Gutt. Lop.* & in matrimonio nullo etiam conſummato. in foro autem externo mater tranſiẽs ad ſecundas nuptias, licet irritas, debet priuari tutelã *Bald.*

Quarto ſi mulier ſecũdo nubens non adit iudicem, tutoremque pro filijs petat, & rationẽ adminiſtratæ tutelæ reddat, ſoluatq; quod debet pupillis: incurrit omnes pœnas, quas incurreret ſi nupſiſſet infra annum luctus *auth.de nupt. & auth. eiſdem pœnis C.eo:* Vnde talis mater non ſuccedit ab inteſtato filijs prioris mariti, nec iure ſubſtitutionis ſi impuberes moriantur, & bona ſecundi viri ſunt obligata malæ adminiſtrationi huius tutelę. Limitis hæc pęna multis modis, quos videre eſt *in Baldo Garroni, Ant. Grab.*

Quinto Priuatur educatione filiorum prioris matrimonij tanquã ſuſpecta, & inſidioſa. ſed an hoc procedat per iudicis ſententiam,

3. Concl. Legatum relictum alterutri coniugi ab altero, vel a quocumque extraneo ſub conditione, *ſi non tranſierit ad ſecundas nuptias* nō poteſt intra annum peti a vidua, neque poſt annum luctus, ſi ipſa ad ſecundas auolauerit nuptias *auth. cui relictum C. de indic. viduit. toll. & auth. de nupt. §. quæ vero* quæ leges non ſunt correctæ a iure canonico, neque etiam in Hiſpanijs: peti tamen poſſet quando adeſt ſpes, aut certitudo non nubendi. Item quando poſt annum vidua vellet dare cautionem de non nubendo, & in caſu quod nubat, de reſtituendo legatum vna cum fructu. Aut quando vidua fieret profeſſa, vel viduus fieret ſacerdos. Quod ſi religionem ingreſſa exeat, & nubat, cogenda erit ad reſtituendum legatum perceptum per iudicis ſententiam.

4. Concl. Viduæ nubenti infra annum luctus, neque dos rerum mobilium, & pecuniarum, neque alimenta debentur infra illud tempus *Iaſon, Garronis. Rebuff. Couar. Cyno, Cucus, Matien. Azeb. Mol. de iuſt. Surdus, Ludou. Lop. & alij.* quia alimenta debentur viduæ quatenus pauperi, quando autem nubit habet virum, qui eam alimentat, quod ſi ita pauper ſit eius vir, qui eam ſuſtentare nequit, tenentur hæredes defuncti, vel ad dotem reſtituendam, vel ad alimenta præſtanda *Couar. Cucus, Azeb. Matien. Mol.*

Limit. Concl. Quando alimenta aut dos mobilium legarentur a viro, tunc enim *etiam ſi diues ſit vir ſecundus*, debentur ſtatim: neque hoc eſt correctum a iure canonico, quia non fuit inductum in pœnam feſtinationis nuptiarum *Garro. Cuc. Matien.* An vidua infra annum luctus nubens teneatur reſtituere hæredibus viri defuncti veſtes lugubres, quas habuit ex ſubſtantia illius, & An lectus quotidianus ſit dandus coniugi ſuperſtiti tranſeunti ad ſecunda vota infra annum luctus: ſtandum eſt iuri ciuili, quia in hoc non eſt correctum per ius canonicum. Vir autem contrahens infra annum non incurrit pœnas, vt dictum eſt.

DISPVT. LXXXVIII.

An pœna contra nubentes poſt annum luctus ſint correctæ per ius canonicum.

* * *

PRæmitto; Secundas nuptias non ſolum dici eas, quæ vere ſecundæ ſunt, ſed etiam tertiæ, & quartæ nuptiæ reſpectu prioris matrimonij vocari ſolent ſecundæ *l. cum alijs C. de ſecund. nupt.* quibus multæ a iure ciuili ſtatuuntur pœnæ in fauorem filiorum prioris matrimonij, quarum prima eſt, quod tranſiens ad ſecunda vota amittat omnem proprietatem bonorum, quæ habuit a coniuge defuncto, & ſibi tantum retineat vſumfructum *l. fœmina C. de ſecundis nuptijs.*

Secun-

Digitized by Google

Secundo Non poteſt in dotẽ marito dare,nec alio titulo ei relinquere plus quam dedit vni ex filijs primi mariti, in hac autem computatione videndus eſt ille filius, cui minus reliquit, non autẽ cui maius *l.hac edictali C.eod.* Si vero plus relinquat viro, quam vni ex filijs primi mariti, non eſt irritum totum legatum, ſed illud plus. At ſi filius vnicus profeſſionem emittat in religione Mendicantium, poteſt eius mater omnia dare ſecundo marito, ſi ita placuerit. Idem dicendum de viro ſecundas contrahente nuptias.

Tertio Mater tranſiens ad ſecũda vota amittit ius tutelæ in filios *l.fin.eo.& auth.ſacramentum C.quando mulier tut.officio priu.* non obſtante quod adhuc ſecundas non conſummauit nuptias *Bald.Tertull.Neuo, Ant.Grab.*

Ampl. 1. Etiam qñ eius vir eam inſtituit filiorum tutricem in teſtamento *Bal. Fran. Ruin.Matt.Lop. &c.*

Ampl. 2. Etiam ſi maritus contrarium dixerit in teſtamento v. g. *volo, vt mulier mea ſit tutrix filiorum, etiamſi ad ſecũda vota tranſierit* quia vir non poteſt præiudicare filijs, pro quibus lex proſpexit *Gom. Ruinus* ſed in foro conſcientiæ mater non perdit ipſo iure tutelam filiorum,niſi poſt iudicis ſententiam, & interim valent omnia facta ab ea, cum ſit vere tutrix. Secus quando non adeſt iſta clauſula, quia tunc nulla expectata ſententia, eò ipſo, quod mater ſecundo nubit, ei ſtat tutela; imò peccat M. ſi tutelæ non renunciet *Nau. Sum. c. 25. n. 67. Gom. Rodr. Greg. Lop. & alij.*

Ampl. 3. Etiã ſi Mater ſit curatrix filiorũ, aut curatrix filij mẽte capti, vel furioſi *Lop. Dec. Au.l. 5.* Pater vero ſecũdo contrahens,nec legitimã bonorũ ſui filij adminiſtrationẽ *l.generaliter c.eo:* nec filij a ſe emãcipati tutelam amittit *Bal. Fulg. Ang. Pinel.Imol.Baeza, Spino, Matt.* quia amor paternus eſt maioris iudicij, ac firmitatis.

Limit. In ſponſalibus, mater ea contrahens non admittit tutelam *Spec. Sali. Ruyn. Menoc. Gutt. Lop.* & in matrimonio nullo etiam conſummato. in foro autem externo mater tranſiẽs ad ſecundas nuptias, licet irritas, debet priuari tutelã *Bald.*

Quarto ſi mulier ſecũdo nubens non adit iudicem,tutoremque pro filijs petat,& rationẽ adminiſtratæ tutelæ reddat, ſoluatq; quod debet pupillis: incurrit omnes pœnas, quas incurreret ſi nupſiſſet infra annum luctus *auth.de nupt. & auth. eiſdem pœnis C. eo:* Vnde talis mater non ſuccedit ab inteſtato filijs prioris mariti, nec iure ſubſtitutionis ſi impuberes moriantur, & bona ſecundi viri ſunt obligata malæ adminiſtrationi huius tutelę.Limitatur hæc pęna multis modis, quos videre eſt *in Baldo Garroni, Ant. Grab.*

Quinto Priuatur educatione filiorum prioris matrimonij tanquã ſuſpecta, & inſidioſa. ſed an hoc procedat per iudicis ſententiam,

3. Concl. Legatum relictum alterutri coniugi ab altero, vel a quocumque extraneo ſub conditione *ſi non tranſierit ad ſecundas nuptias* nõ poteſt intra annum peti a vidua, neque poſt annum luctus, ſi ipſa ad ſecundas auolauerit nuptias *auth. cui relictum C. de indic. viduit. toll. & auth. de nupt. §. quæ vero* quæ leges non ſunt correctæ a iure canonico, neque etiam in Hiſpanijs: peti tamen poſſet quando adeſt ſpes, aut certitudo non nubendi. Item quando poſt annum vidua vellet dare cautionem de non nubendo, & in caſu quod nubat, de reſtituendo legatum vna cum fructu. Aut quando vidua fieret profeſſa, vel viduus fieret ſacerdos. Quod ſi religionem ingreſſa exeat, & nubat, cogenda erit ad reſtituendum legatum perceptum per iudicis ſententiam.

4. Concl. Viduæ nubenti infra annum luctus, neque dos rerum mobilium, & pecuniarum, neque alimenta debentur infra illud tempus *Iaſon, Garronis. Rebuff. Conar. Cyno, Cucus, Matien. Azeb. Mol. de iuſt. Surdus, Ludou. Lop. & alij.* quia alimenta debentur viduæ quatenus pauperi, quando autem nubit habet virum, qui eam alimentat, quod ſi ita pauper ſit eius vir, qui eam ſuſtentare nequit, tenentur hæredes defuncti, vel ad dotem reſtituendam, vel ad alimenta præſtanda *Conar. Cucus, Azeb. Matien. Mol.*

Limit. Concl. Quando alimenta aut dos mobilium legarentur a viro, tunc enim *etiam ſi diu fit vir ſecundus*, debentur ſtatim: neque hoc eſt correctum a iure canonico, quia non fuit inductum in pœnam feſtinationis nuptiarum *Garro. Cuc. Matien.* An vidua infra annum luctus nubens teneatur reſtituere hæredibus viri defuncti veſtes lugubres, quas habuit ex ſubſtantia illius, & An lectus quotidianus ſit dandus coniugi ſuperſtiti tranſeunti ad ſecunda vota infra annum luctus: ſtandum eſt iuri ciuili, quia in hoc non eſt correctum per ius canonicum. Vir autem contrahens infra annum non incurrit pœnas, vt dictum eſt.

DISPVT. LXXXVIII.

An pœnæ contra nubentes poſt annum luctus ſint correctæ per ius canonicum.

* * *

PRæmitto; Secundas nuptias non ſolum dici eas, quæ vere ſecundæ ſunt, ſed etiam tertiæ, & quartę nuptiæ reſpectu prioris matrimonij vocari ſolent ſecundæ *l. cum alijs C. de ſecund. nupt.* quibus multæ a iure ciuili ſtatuuntur pœnæ in fauorem filiorum prioris matrimonij, quarum prima eſt, quod tranſiens ad ſecunda vota amittat omnem proprietatem bonorum, quæ habuit a coniuge defuncto, & ſibi tantum retineat vſumfructum *l. fœmina C. de ſecundis nuptijs.*

Secun-

Secundo Non poteſt in dotē marito dare, nec alio titulo ei relinquere plus quam dedit vni ex filijs primi mariti, in hac autem computatione videndus eſt ille filius, cui minus reliquit, non autē cui maius *l. hac edictali C. eod.* Si vero plus relinquat viro, quam vni ex filijs primi mariti, non eſt irritum totum legatum, ſed illud plus. Ac ſi filius vnicus profeſſionem emittat in religione Mendicantium, poteſt eius mater omnia dare ſecundo marito, ſi ita placuerit. Idem dicendum de viro ſecundas contrahente nuptias.

Tertio Mater tranſiens ad ſecūda vota amittit ius tutelæ in filios *l. fin. eo. & auth. ſacramentum C. quando mulier tut. officio priu.* non obſtante quod adhuc ſecundas non conſummauit nuptias *Bald. Tertull. Neuo, Ant. Grab.*

Ampl. 1. Etiam qñ eius vir eam inſtituit filiorum tutricem in teſtamento *Bal. Fran. Ruin. Matt. Lop. &c.*

Ampl. 2. Etiam ſi maritus contrarium dixerit in teſtamento v. g. *volo, vt mulier mea ſit tutrix filiorum, etiamſi ad ſecūda vota tranſierit* quia vir non poteſt præiudicare filijs, pro quibus lex proſpexit *Gom. Ruinus* ſed in foro conſcientiæ mater non perdit ipſo iure tutelam filiorum, niſi poſt iudicis ſententiam, & interim valent omnia facta ab ea, cum ſit vere tutrix. Secus quando non adeſt iſta clauſula, quia tunc nulla expectata ſententia, eò ipſo, quod mater ſecundo nubit ei ſtat tutela; imò peccat M. ſi tutelæ non renunciet *Nau. Sum. c. 25. n. 67. Gom. Rodr. Greg. Lop. & alij.*

Ampl. 3. Etiā ſi Mater ſit curatrix filiorū, aut curatrix filij mēte capti, vel furioſi *Lop. Dec. Aul. s.* Pater vero ſecūdo contrahens, nec legitimā bonorū ſui filij adminiſtrationē *l. generaliter c. eo:* nec filij a ſe emācipati tutelam amittit *Bal. Fulg. Ang. Pinel. Imol. Baeza, Spino, Matt.* quia amor paternus eſt maioris iudicij, ac firmitatis.

Limit. In ſponſalibus, mater nō ea contrahens non admittit tutelam *Spec. Sali. Ruyn. Menoc. Gutt. Lop.* & in matrimonio nullo etiam conſummato. in foro autem externo mater tranſiēs ad ſecundas nuptias, licet irritas, debet priuari tutelā *Bald.*

Quarto ſi mulier ſecū do nubens non adit iudicem, tutoremque pro filijs petat, & rationē adminiſtratæ tutelæ reddat, ſoluatq; quod debet pupillis: incurrit omnes pœnas, quas incurreret ſi nupſiſſet infra annum luctus *auth. de nupt. & auth. eiſdem pœnis C. eo:* Vnde talis mater non ſuccedit ab inteſtato filijs prioris mariti, nec iure ſubſtitutionis ſi impuberes moriantur, & bona ſecundi viri ſunt obligata malæ adminiſtrationi huius tutelę. Limitatur hæc pęna multis modis, quos videre eſt *in Baldo Garroni, Ant. Grab.*

Quinto Priuatur educatione filiorum prioris matrimonij tanquā ſuſpecta, & inſidioſa. ſed an hoc procedat per iudicis ſententiam,

Digitized by Google

an ipſo iure, dubium eſt inter DD. vtraque optinio eſt valde probabilis, probabilior eſt, matrem non excludi ipſo iure, ipſoque facto ab educatione filiorum, ſed ſtare contra eam præſumptionem iuris, contra quam admittitur probatio bonæ vitæ, ac famæ matris ſecundo nubentis, & vitrici. In dubio autem eſt præſumptio contra matrem; vnde debet per iudicis ſententiam priuari educatione filiorum. Quod ſi æque probabiles coniecturæ ſint pro alijs parentibus, ac pro matre, danda erit educatio potius matri, quam reliquis parentibus, aut tutoribus eam prętendentibus, Niſi mater ſit filio ſucceſſura, quia tunc vehemens oritur ſuſpicio occiſionis infantis propter importunas vitrici preces. Imo talis honeſtas morum eſſe poteſt in vitrico, & matre, vt ſuſpicionem omnino euacuet *Aymon, Curt. Viuius, Alberi. Lop. Franchis, Surd. Gutt.* Pater autem tranſiens ad ſecundas nuptias non priuatur educatione filiorum *Matti. Spino.* Et quamuis probabiliter teneant aliqui matrem ſecundo nubentem non poſſe exemplariter ſubſtituere pro filio mente capto, muto & ſurdo, ac prodigo, cui bonis interdictum eſt v. g. *morto il mio figlio N. quale non può atteſtare per eſſere pazzo, &c. voglio, che a lui ſucceda Titio,* eamque excludi propter tacitam ſubſtitutionem pupillarem, tamen probabilius eſt non excludi eum de hoc nullum extet ius; poſſeque exemplariter ſubſtituere.

Sexto Non gaudet amplius priuilegijs primi mariti, quia dum erat vidua cenſebatur ſtare ſub præcedenti matrimonio *l. mulieres C. de dignitatibus*.

Septimo Non tenetur filius dotem aſſignare matri adhoc, vt ſecundo nubat, quamuis ditiſſimus ſit, quia hoc cedit in dedecus filij, tenetur tamen eam alimentare, ſi pauper eſt, & vnde viuat non habet *Nouel. Lup. Campeſius, Ripa, Bal. Croffus, Baeza, & alij.*

Limit. 1. qñ filius non aliunde, ſed ex paterna ſubſtantia eſt diuts, in qua mater inops ſuccedit pro quarta parte *auth. preterea C. vnde vir.*

Limit. 2. qñ mater eſt pulchra, & iuuenis, & incontinentiæ adeſt periculum, tunc enim minus Dedecus eſt filio matrem tranſire ad ſecundas nuptias, quam meretriciũ exercere *Tiraq. Boer, Bartolinus, Baeza, & alij.*

Octauo Non poteſt ſecundo nubens mater reuocare donationem factam filijs, nec etiam ratione ingratitudinis, quia præſumitur potius eam reuocare ob preceps vitrici *l. his ſolis C. de reuoc. don.* excipe tres caſus. Primo quando filius inſidiatur vitæ matris. Secundo qñ manus impias in eam iniecit. Tertio quando totius ſubſtantiæ molitus eſt iacturam. Pater autem non ſubiacet huic pœnæ: At ſi rogetur ab auo vt hæreditatem filio reſtituat, tenetur ſatis dare de ea reſtituenda

enda ſuo tempore *Matt. Pinell.*

Nono Tenetur mater rationem reddere, etiam de minimis, ac modicis non obſtante quod tutrix ſit relicta a viro abſque eo quod compotũ reddere teneatur *Garro, Matt. Bal. Paul.* quia ius præſumit malam fidem in matre ob amorem Victrici.

Tandem quæritur an valeat pœna, qua coniuges mutuo ſe obligant ad caſtitatẽ ſeruandam in ſtatu viduitatis, & videtur valere, qñ votum, aut iuramentum interceſſit, quamuis contrarium teneat *Albericus, Garronis*, tale ſcilicet iuramentum non obligare quia eſt cõtra bonos mores.

His pœnis explicatis, Reſpondetur ad titulũ Quæſtionis, pęnas ſcilicet iure ciuili inductas ſecundis nuptijs poſt annum luctus non eſſe correctas per ius canonicum, quia in fauorem filiorum ſunt; vnde hodie in vtroque foro ſeruantur *Communiter DD.*

DISPVT. LXXXIX.

Qualiter coniux ſecundo nubens teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij bona coniugis defuncti.

PRima Concl. Vxores tenentur reſeruare filijs prioris matrimonij bona omnia, quæ acceperunt a maritis quocumque titulo lucratiuo, ſiue ex donatione inter viuos, ſiue ex vltima voluntate qñ ſecũdo nubunt *l. fœminæ C. de ſecundis nup.* adhuc autem non expectari debet iudicis ſententia, quia non eſt pœna, ſed iuris diſpoſitio in fauorem filiorum, vnde non poteſt diſponere mater de proprietate ſupra dictorum bonorum, ea autem alienante proprietatẽ non eſt integrum filio alienationem reſcindere viuente matre, eo quia non eſt abſolute dominus illorum bonorum, ſed ſub conditione *ſi ſuperuiuat.* Patre autẽ conſumente huiuſmodi bona tenentur hæredes illius ad æſtimationem illorum *l. fœmina, & l. generaliter C. eo*: Eadem dic qñ culpa hæredum bona perierunt *Bald.* quatuor vero conditiones requiruntur adhoc vt bona reſeruentur filijs. Primo vt mater ad ſecundas nuptias tranſeat. Secundo vt bona ſint acquiſita ex coniugis defuncti patrimonio. Tertio vt ſint acquiſita titulo lucratiuo. Quarto vt ſuperſint filij ex priori matrimonio habiti.

2. Concl. Idem quoque dicendũ eſt de patre tranſeunte ad ſecundas nuptias attento iure communi *fatentur omnes*, & habetur *l. generaliter C. eo: Auth. de nup. §. ſi vero.* Item de Auis, Proauis, & alijs aſcendentibus, qui tenentur reſeruare bona ſuis nepotibus deſcendentibus eo quo ſupra dictum eſt modo *Ang. Aret. Garr. Boer. Caſtil. Tell. Menoc. Azeb. Matt.* matrimonio autem nõ adhuc conſummato, non tenentur parentes, nec aſcendentes ſeruare bona, quia eſt lex pœnalis, quæ non incurritur quando non adhuc perfecte eſt conſummatum delictum.

Digitized by Google

3. Concl. Quando prius matrimonium fuit irritum, ac nullum, ſi filij ex eo habiti ſunt legitimi ob bonam fidem vtriuſq; vel alterius ſaltem parentis, tenetur parens ſecundo contrahens illis bona ſeruare *Ripa*. Sin vero contra? non tenetur ob defectum ſecundæ conditionis, quia bona non fuerunt ex coniugis defuncti patrimonio. Hinc

Infertur 1. Quod ſi vir relinquat vxori aliquod legatum, vel vxor viro; tenetur vterque ſecundo contrahens reſeruare illud pro filijs prioris matrimonij. *Boer. Caſtil. Gom. Azeb. & alij.*

Infertur 2. Vxorem ſubſtitutam pupillariter in teſtamento patris teneri reſeruare bona omnia, quæ acquirit ob mortem pupilli, filijs prioris matrimonij, quia pupillare teſtamentum non eſt filij, ſed patris *Contrarium tenet Bal. Boer. Grab.* Secus in bonis, quæ aduenjunt pupillo, ſuperſtite, aut defuncto patre, & non ab ipſo, ſed aliunde, ea enim omnia retinere ſibi poteſt eius mater pleno iure, quia non ſunt bona primi viri. Ex qua doctrina deciditur alter caſus. Commiſit Sempronius facultatem teſtandi nomine ſuo certam quantitatem Caio viro Luciæ, hic eam teſtans reliquit Luciæ ſuæ vxori, mortuo Caio, non tenetur Lucia ſecundo nubens hanc quantitatem ſeruare filijs Cai, quia eam non acquiſiuit ex bonis Cai primi eius viri, ſed aliunde, v.d. ex bonis Sempronij *l. vnum ex fam. ff. de leg. 2.*

Infertur 3. Ea, quæ dantur vxori intuitu, & reſpectu viri defuncti, nō teneri eam tranſeuntem ad ſecunda vota, eadem reſeruare filijs prioris matrimonij *Dec. Rom. Gulliel. Ripa, Caſſanaeus, Cremenſ. Garr. Caſtil. Villalob. Ant. Azeb. & alij* contra *Mol. de iuſt. & Gom.* niſi ita ſint data illa bona vxori, vt cenſeantur potius donata ipſius viro; quia tunc etiam ſi ſecundo non nubat, tenetur nihilominus ea reſtituere hæredibus defuncti *vide quæ diximus lib. 6. diſp. 36.*

Infert. 4. Quod ſi vxor ſuccedat filio in bonis paternis ab inteſtato, tenetur tranſiens ad ſecundas nuptias ea ſeruare filijs prioris matrimonij *auth. de nupt. §. hinc nos.* Quod procedit primo, ſiue ante, ſiue poſt obitum filij ſecundo nuberet mulier. Procedit quoque in legitima debita ipſi matri ſuperſtiti, quam tenetur reſeruare vna cum alijs bonis pro filijs primi matrimonij, *Garr. Sarm. Boer. Villab. & alij.*

Limit. 1. In dote, quam vterque parens conſtituit filiæ nubenti, hac enim mortua, tenetur mater ſolam partem ſeruare filijs prioris matrimonij, alteram vero partem, quam ipſa dotauit, pleno iure conſequetur.

Limit. 2. quando mortuo filio, cui ſucceſſerunt alij fratres quò ad proprietatem reſeruãdam a matre, præmoriatur vnus ex his fratribus, aut alter, in quo ſuccedit pleno iure mater quò ad illam partem, quã acquiſiuit præmoriens frater ex bo-

nis

nis fratris primo defuncti *Salyc. Cornens, Immola, Florianus, Garron, Barboſ.* contra *Azebedo.*

Infert. 5. Quod pater ſuccedens filio in ſubſtantia auita *qua non peruenit a patre, ſed ab auo, ſeu ab aſcendentibus* ſi tranſit ad ſecundas nuptias non amittit proprietatem illius, nec tenetur eam ſeruare pro filijs prioris matrimonij. Idem a fortiori dicendum ſi parens ſuccedat in bonis, quæ peruenerunt filio ab extraneis, aut ab ipſo acquiſitis *Bart. Ang. Boer. Lop. Garr. Gom. & alij* contra *Mol. de iuſt. & Azebe.*

Infert. 6. Quod quamuis filij hæreditati cum iuramento renuncia uerint, tamen coniux ſuperſtes tenetur ſeruare illis proprietatem bonorum ſi tranſit ad ſecunda vota. *Oldradus, Boer.* niſi ratione ingratitudinis fuerint exhæredati *auth. hæres C. de ſec. nup.* ex tertia conditione *quod bona ſint acquiſita titulo lucratiuo.*

Infert. 7. Quod acquiſita a filio titulo oneroſo *v. g. ex contractu* etiã ſi a patre acquiſierit, non tenetur parens ſuccedens illa ſeruare filijs prioris matrimonij, nam in ijs, in quibus ſuccedit filius titulo oneroſo habetur, ac ſi eſſet extraneus *l. fœmina eo: fatentur omnes.*

Infert. 8. Quod in medietate bonorum acquiſitorum conſtante matrimonio, quæ ſecundum ius commune ſunt communia vtrique coniugis, pleno iure ſuccedit coniux ſuperſtes, nec tenetur eam ſeruare filiis prioris matrimonii ſi trãſit ad ſecunda vota, quia iſte contractus eſt oneroſus, & non lucratiuus, poteſt enim deperdi capitale *Rip. Caſtil. Tello, Cou. Azeb. Garc. Matt. & alij,* & pro Regno Hiſpaniæ ita deciſum eſt *l. 14. Tauri.*

Infert. 9. Quod ſi aliqua bona accepit vxor ſuperſtes a patrimonio viri, ita diſponente ſtatuto, aut conſuetudine aliqua particulari, tenetur tranſiens ad ſecunda vota eadẽ ſeruare filiis prioris matrimonii, quia accepit ea titulo lucratiuo *quidquid dicant Corne. Barbat. Gom. Menoch. Lop. Pepus, Caſtilla, & c.* & hoc procedit etiã in quarta bonorũ parte coniugis defuncti debita alteri ſuperſtiti indigenti *ex auth. præterea C. vnde vir.* Secus in acquiſitis ex pacto mutuo inter coniuges viuentes inito *v. g. chi muore prima hà da laſciare all'altro viuente onze cento;* in hoc caſu ſuperſtes coniux pleno iure ſuccedit, quia eſt contractus oneroſus, & reciproca conuentio *Ripa, & Lupus* contra *Boer. Benedi. Garr. Garciam.*

4. Concl. Non extantibus filiis prioris matrimonii, mulier tranſiens ad ſecundas nuptias non amittit proprietatem bonorum ſibi a defuncto cõiuge relictorum. Amittit tamen legatum ſub conditione abſtinendi a ſecundis nuptiis, item prioris viri dignitatem, & tandem alimenta ſibi debita ab hæredibus viri *Garr.*

Ampl. Concl. Nõ obſtante quod extiterint filii prioris matrimonii, omnes tamen abſque prole mortui ſint

ſint, in quo caſu pleno iure ſuccedit mater in bonis prioris mariti, non obſtante quod ad ſecunda vota trãſierit, etiamſi defunctus ex alio matrimonio filios relinquat.

Quod ſi parens ſecundo contrahens non adhuc perceptis fructibus, decedat, hi non percepti vſuſfructus non tranſeunt ad hæredes illius, ſed vna cum proprietate cõſolidantur, & fiunt filiorum prioris matrimonii, quia vſufructuarius non tranſmittit ad hæredem fructus non dum perceptos, cum illos non faciat ſuos *l. ſi fur, & l. defuncta ff. de vſufruc. Caſſan. Auend. Azeb.*

5. Concl. Si filius prioris matrimonii ex teſtamento, vel ex donatione irreuocabiliter inter viuos inſtituat matrem hæredem in bonis paternis, hæc pleno iure ſuccedit in illis. Item ſi per modum legati, aut fidei commiſſi aliquid ei relinquat, quia tunc ſuccedit parens ſicut quælibet extranea perſona, & hoc habet locum ſiue ante, ſiue poſt ſecundas matris nuptias filius moriatur *Bart. Bal. Ang. Garr. Ciſuen. & alij.*

6. Concl. Scientibus filiis prioris matrimonii ſecundas nuptias, eaſque approbantibus, & authorizantibus, non priuatur mater ſecũdo contrahens proprietate bonorũ a defuncto relictorum *quidquid dicat Sarmiento* quia remittitur hæc pœna a filiis, in quorum fauorem a lege inducta eſt. Item remittitur iniuria, quæ iiſdem irrogatur per ſecũdum matrimonium: filiis autem mortuis, ſufficit conſenſus, & authoritas nepotum, qui repræſentant defunctorum perſonas, & de quorum præiudicio agitur.

Limit. 1. qñ aliquii filii aſſentiũtur, aliquii non, tunc enim parens ſuccedit in parte illorum tantum, qui aſſenſum præſtitere.

Limit. 2. in conſenſu tacito filiorum, qñ ſcilicet ſcientes matrem, v. g. ſecundo nubere nihil dicunt, imò vitricum honorant, ac diligunt, & nunquam de hoc matrimonio cum matre conqueſti ſunt. Cõtrarium tenet *Dec. Pariſius, Gualdẽſ. Roland. Menoch. & Padilla.*

Limit. 3. qñ nepotes, aut filii sũt impuberes, tunc enim, nec eorum, nec tutoris conſenſus, ſufficiet. Parum autem refert, an conſentientes puberes ſciuerint ius ſtatuens eos amittere proprietatem bonorum relictorum a patre per illum præſtitum conſenſum, quia ignorantia iuris non excuſat *regula ignorantia de reg. iu. in 6.*

Limit. 4. Hunc conſenſum filiorum, aut nepotum non eximere ab aliis pœnis, quæ in filiorum fauorẽ ſtatutæ non ſunt, vnde, ſi legetur a defuncto ſub conditione abſtinendi a ſecundis nuptiis, non obſtante filiorum conſenſu, legatum erit nullum, quia iniuria fit defuncto, quæ remitti non poteſt a filiis.

7. Concl. Præſtante conſenſum coniuge defuncto ad contrahẽdum ſecundas nuptias per ſuum nuncupatiuum teſtamentum *v. d. caſu che ſecondaſſe matrimonio, le laſcio ſcudi mille*

mille oltre la ſua dote non tenetur alter ſuperſtes ſecundo contrahens ſeruare bona filijs prioris matrimonii, etiamſi intra annum luctus quidquid dicant *Bald. Sotin. Præpoſ. Rom. & alij cit.* aut tertio, vel quarto contrahat, nolentibus, & contradicentibus filiis, iis enim potuit præiudicare pater. Contrarium tenet *Corraſius* tacita vero defuncti licentia non ſatis eſt.

Vltima Concl. ſi de licentia Principis ſecundo contrahat ſuperſtes coniux eximitur ab omnibus pœnis contra ſecundo contrahentes illatis *l. ſolet ff. de his qui notantur infamia*.

DISPVT. LXXXX.

An ſupra dictæ pœnæ habeant locum in vidua fornicante.

PRima Concl. Vidua fornicans intra annum luctus incurrit omnes pœnas, quas ſtatuit *l. 1. C. de ſecun. nup.* contra ſecundo nubentes intra annum luctus, de quibus dixi diſp. 87. Neque in hoc eſt ius ciuile per ius canonicum correctum. fornicans vero poſt annum luctus eas non incurrit, etiam in Hiſpaniæ Regno, incurrit tamen pœnas cōtra ſecundo nubentes poſt annum luctus ſtatutas, de quibus dixi diſp. 88. Ad quas incurrendas vnica tantum ſufficit fornicatio, nec opus eſt publicum meretricium, aut fornicandi conſuetudo. Contrarium tenet *Bar. Abb. Ripa, Dec. Ang. Hipp. Lup. Roſ. Barbat. Gom. Auila, Surd. & alij*.

2. Concl. In Regno Caſtellæ vidua luxurioſe viuens amittit lucra acquiſita conſtante matrimonio, ſed non ſufficit vnica fornicatio, requiritur enim aſſidua fornicandi conſuetudo.

3. Concl. Quaſcumque pœnas incurrat mulier fornicans, ſiue ante, ſiue poſt annum luctus, non tenetur in foro conſcientiæ ad illas, niſi poſt iudicis ſententiam ſaltem declaratoriam fornicationis admiſſæ. Contrarium tenent *Præpoſ. Card. Gat. Corne. Tello. Padil. Surd.*

4. Concl. Vidua fornicans non priuatur proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorū, nec eam tenetur filiis prioris matrimonii ſeruare, quia amor non eſt ita ardens in amaſium, & in filios illegitimos, ſicut eſt in vitricum, & eius natos *Gom.*

5. Concl. Vidua fornicans, licet in foro externo debet priuari tutela, & educatione, filiorum ob malos mores, quos ſuo prauo exemplo docere eos poteſt in foro tamen interno non tenetur eam omittere ante iudicis ſententiam. Alii autem, & fere omnes *DD.* docent ipſo iure expirare tutelam in vidua matre fornicante.

DI-

DISPVT. LXXXXI.

Ne pœnis appoſitis a teſtatoribus contra ſecundo contrahentes.

PRæmitto 1. Pœnas impoſitas a teſtatoribus in ſuis teſtamentis contra tranſeuntes ad ſecunda vota non eſſe correctas per ius canonicū quilibet enim poteſt rei ſuæ conditionem honeſtam apponere; easque in foro conſcientiæ deberi ante iudicis ſententiam, & ſtatim ac incurruntur, quia propiè non habent rationem pœnæ, ſed conditionis appoſitæ a teſtatore. Vnde vxor, cui legauit maritus, aut maritus, cui legauit vxor fundum, ſub conditione *caſte viuendi* tenentur in conſcientia fundum reſtituere hæredibus defuncti, ſi turpiter viuāt, non obſtā te quod occultiſſime fornicarentur quia deficit voluntas dantis, teſtator enim ſub conditione legauit *auth. cui relictum C. de indic. viduit.*

Præmitto 2. qñ legatur ſub conditione negatiua *v.d. niſi fornicetur, niſi contrahat, &c* teneri hæredē, aut legatarium dare cautionē antequā adeat legatum, aut hæreditatem, quod ſi fideiuſſorem præſtando nō eſt propter egeſtatem, ſufficit eius iuramentum. Sed qñ conditio eſt diſtributiua v. d. *donec caſtitatem ſeruauerit: quamdiu, vel quouſque vidua fuerit* non opus eſt cautione, quia fructus perceptos ante adimpletam conditionem ſibi legitime acquirit, nec in foro conſcientiæ tenetur fornicans illos reſtituere, ſicut tenetur reſtituere fructus acquiſitos, quos reliquit teſtator ſub conditione negatiua, fructus autem annuus ſi legetur ſub hac conditione temporanea, & diſtributiua, acquiritur legatario ſi annus ceptus eſt, non obſtante, quod intra illum annum conditio *v.g. nō nubendi* ſit adimpleta *l. filia, & l. a nobis ff. de annuis legatis.*

Præmitto 3. Legatum a coniuge relictum alteri coniugi abſolute, & abſque vlla conditione, non amitti per tranſitum legatarii ad ſecundas nuptias, etiam ſi infra annum luctus nubat, quia hoc eſt per ius canonicum correctum *vt dictum eſt diſp. 87.*

1. Concluſ. Legatum relictum a viro vxori ſub conditione *ſi caſte viuat* amittitur ab illa, ſi ad ſecundas nuptias tranſit. Cōtrarium eſt probabile, quod defendit *Minch. Bart. Abb. Alber. Rayn. Fel. Caſtil. Arm. Euerar. Lop. Mol. Veg.*

Ampl. Concl. In legato relicto a filiis, quia hi odio habent ſecundas nuptias in matre: & in legato ſub conditione *ſi honeſte viuat* relicto a filijs viri præmortui, quia hi quoq; offenduntur ex ſecundis nuptijs nouercæ, & in legato relicto a conſanguineis, aut amiciſſimis viri præmortui ob eandem rationem Idem erit dicendum de legato relicto viro *ſi caſte viuat* ab vxore, vel filiis, aut cōſanguineis vxoris, quod amittit vir ſecundo contrahens.

2. Concl. Legatum relictum ab extra-

extraneo, aut a parentibus viduæ ſub conditione *ſi caſte, aut honeſte viuat* non amittitur a vidua ſecundo nubente, quia ſic nubens caſte viuit *Comm. DD.*

Lim Cōcl.qñ nuptiæ conſanguineorum famam deturparent, v. g. qñ monaca tertii ordinis S.Franciſci, aut vidua ſexagenaria, aut quæ iurauit caſtitatem, nuberet. Item ſi viro adeo inferioris conditionis nuberet, vt denigraret totam proſapiam, tunc enim legatum relictum a conſanguineis ipſius viduæ ſub conditione *caſte viuendi* amittitur, tales enim nuptiæ non reputantur caſtæ, nec honeſtæ a teſtatoribus.

3.Concl.Legatū relictū ſub cōditione *ſi honeſte viuat* a marito vel ab eius filiis, vel a filiis vxoris, vel ab alterius coniugis conſanguineis, vel ab eius amiciſſimis, per vnicam viduæ fornicationem deperditur, ſi autem ab extraneo relinquitur, non perditur per vnicum fornicationis actum, ſed requirit frequentiam actuum, quia per vnum actum luxurioſum non dicitur vidua inhoneſte viuere; facit tamen contra teſtatoris voluntatem qñ ſemel fornicatur, ſi eius fornicatio dedecori eſt teſtatori, vt accidit in marito, filiis, & conſanguineis.

Limit. In marito ſemel fornicāte, cui vxor legauit ſub conditione caſte viuendi, & in legato annuo pro maritandis fœminis honeſte viuentibus, quia in hoc legato non eſt ſignata teſtatoris voluntas ad aliquam fœminam in ſpecie, ſed ad quaſcumque deſcendentes vltra quartum gradum, quæ ſunt extraneæ.

4.Concl. Legatum ſub conditione *caſte viuendi* relictum non deperditur per vnicum, vel alterum laſciuos amplexus, oſcula, & tactus: bene tamen qñ toties fœmina illos exercet, vt vulgo dicatur, inhoneſte viuere *Lop.* ſemel autem amiſſum non poteſt iterum recuperari, etiãſi in poſterum caſte, & honeſte viuat ſuperſtes coniux *Bald. Bertach. Menoch. & alij.*

5. Concl. Legatum relictum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias non amittitur per fornicationem, quia nomine nuptiarum non venit fornicatio in hoc caſu. Contrarium quoque eſt probabile.

Ampl. Etiam ſi præceſſerint ſecundæ nuptiæ, eæque fuerint nullę, & in ſecundis nuptiis legitime factis, & nondum conſummatis, quia non adhuc eſt conſummatum perfecte delictum contra teſtatoris voluntatem. Nec tranſiens vidua ad religionem amittit tale legatum, quia multo magis per hoc ſeruatur ab ea vidualis vita *Bal. Bertach. Cremenſ.*

6. Concluſ. Legatum relictum coniugi *quamdiu cum filijs defuncti commorauerit* deperditur, ſi vidua tranſeat ad aliud matrimonium, quia tunc filii habent iuſtam rationem non commorandi ſimul cum vitrico. Contrarium quoque eſt probabile, quod tenet *Bart. Paul. Salic.*

Salic.Imo.Ordrad.Lara. Secus quando mater tranſit ad ſecundas nuptias poſt mortem filiorum, cum quibus viuentibus vidua ſemper habitauit *Garr.*

7.Concl. Legatum pro maritandis fœminis relictum non poteſt cõferri viduis ſecundo nubentibus *l. bones ff. de verb. ſignif.* contrarium tenet *Silu.Dec.Ripa.*

Limitatur 1. qñ vidua primum non conſummauit matrimonium, tunc enim hab tur ac ſi primo nuberet. Secundo qñ prius matrimonium fuit irritum, ac nullum. Tertio quando non ſunt fœminæ nubiles, tunc enim poteſt dari legatum ſecundo nubenti ex veriſimili teſtatoris voluntate *Garr.*

8.Concl. Legatum relictum a viro vxori, quam proprio nomine in teſtamento appellat, ſi ea poſt teſtamentum mortua, aliam ducit, non debetur ſecundæ huic vxori, v. g. *laſcio cento ſcudi a mia moglie Maria* hoc legatum non acquiritur vxori quam poſtea duxit teſtator, niſi qñ huis nomen mutauit, & eam vocauit Mariam, quia translatio nominis ſignificat eamdẽ beneuolẽtiam, & aff ctionem *Menocb.* At qñ relinquitur a viro ſub nomine appellatiuo *vt lego vxori meæ* ſi teſtator tẽpore teſtamenti erat coniugatus cẽ ſetur relictum vxori, quam tunc habebat. Si autem qñ legauit non erat coniugatus, intelligitur legatum cuicunque vxori, quam tempore mortis legans haberet *Mont. Cen.*

9. Concl. Legatum relictum pro fœminis maritandis non poteſt cõferri fœminis minoribus 12. annorum, quia ante hanc ætatem ceſſat cauſa finalis diſpoſitionis teſtatoris *Mantica,* niſi legatum ſit relictũ certæ perſonæ, quia tunc teſtator eam eligens habilitat illam.

10.Concl. Legatum relictum pro fœminis maritandis non poteſt dari fœminis iam maritatis, quia verba legati in illis non verificantur *Bal.Iaſ.Lup.Perez.* Secus quando eſt ad fœminas dotandas, poteſt enim tunc dari pauperi iam nuptæ ſine dote, vel cum modica dote *Bal. Nouel. Lup.*

Limit. In legato relicto pro certa perſona maritanda, quæ iam maritata inuenitur tempore teſtatoris; vel poſt conf. ctum teſtam ntum ſuperſtite teſtatore, nubit *Bald. Iaſ Perez, Sarm. & alij,* & in legato relicto pro conſanguineis maritandis, quod debet conſanguineis iam maritatis poſt mortem teſtatoris, quia habebant ius ad illud legatum quando maritatæ ſunt, quod ius ab eis fuit acquiſitum poſt mortem teſtatoris.

DE

DE IMPEDIMENTO IMPOTENTIÆ.

DISPVT. LXXXXII.

Quid ſit impotentia, & qualiter matrimonium impediat.

IMpotentia eſt vitium naturale, aut accidentale impediens coitum, oriturq; aliquando ex cauſa intrinſica naturali, v.d. ex viri frigiditate, vel ex fœminæ arctitudine *frigiditas enim non poteſt eſſe in fœmina, ſed tantum in agente impediens motionem membri, eiuſque erectionem*, vel ex nimio calore, ſed quia hoc raro accidit, ideo ſemper vocatur frigiditas. Aliquando autem oritur ex cauſa extrinſica accidentali, vt ex maleficio, & tunc communis eſt viro, & fęminæ. Item ex caſtratione, quæ viris tantum accidit.

Rurſus quædam impotentia eſt perpetua, quædam temporalis. Item alia eſt ad copulam habendam, alia ad generationem faciendam. Item alia eſt abſoluta reſpectu omnium, alia reſpectiua reſpectu huius, vel illius particularis viri, aut mulieris; quæ omnia clarius ex dicendis conſtabunt.

1. Concl. Impotentia perpetua ad copulam facit nullum ſubſequēs matrimonium, temporalis autem non: etiam ſi fuerit ignorata tempore, quo contrahitur illud *c. 2. de frigid. & mal. &c.* quia impoſſibilium obligatio eſt nulla.

Dices an conſcius ſuæ temporaneæ impotentiæ peccat contrahendo, & celando ſuum defectum? *Ricc. Aſtenſ. Turrec. Sot.* aiunt (niſi magna vrget neceſſitas) eum peccare m. ſed Reſpondetur ex ſe non eſſe p. poſſe tamen eſſe p. m. qñ impotentia diu eſt duratura: quia deciperet coniugem in re graui celando defectum notabilem circa matrimonium, quem perſcrutari non poterat vxor, Item quia exponeret eam maximo pollutionis periculo.

2. Concl. Impotentia coeundi, quæ non eſt vera impotentia, ſed potius maxima difficultas, non dirimit matrimonium, v.g. Titius nō poteſt niſi cum maxima difficultatione, aut ægritudinis periculo coire; Aut mulier eſt ita arcta, vt non poſſit niſi per inciſionem aperiri (abſq; mortis tamen periculo) habetur *c. 2. de coniug. Lepro. & c. fraternitatis de frig. & malef.*

3. Concl. Qui impotens eſt perpetuo ad ſemen intra vas effundendum (vel quia propere ſeminat, vel quia nullo pacto ſeminat) non poteſt contrahere matrimonium, etiam ſi potens ſit ad coeundum, quia per ſolam ſeminis immiſſionē effici-

Digitized by Google

efficitur vna caro *Secus quando aliquam ſeminis partem poſſet intra vas mittere, cum ſatis hac ſit ad matrimonium conſummandum* at ſi caliditas, aut ſupra dicta frigiditas aliqua medicinæ arte iuuari poſſit, nō dicetur perpetuum, ſed temporale impedimentum.

4. Concl. Si emittente viro intra vas ſemen, ſeminare non poſſet fœmina, non eſſet dirimans impedimentum, vnde inter iſtos valeret matrimonium. Sed *Nau. Barb. Ve rac. Gutt. Matt. Henriq.* contrarium tenent, aſſerentes ſemen mulieris neceſſario requiri ad generationem.

5. Concl. Fœmina, cuius natura adeo arcta eſt, vt nullo pacto poſſit ſemen recipere, nec ope medica ad id iuuari, eſt incapax matrimonij; Item ſi præ nimia latitudine, aut ex latenti morbo cognoſci minime poſſit *Hoſt. Io. And. Aſtenſ. Gaet. Lop. Ant. Tol.* Secus quando reciperet ſemen intra vas, ſed ſuſceptum retinere non poſſet, quia per illam ſuſceptionem efficiuntur coniuges vna caro, & conſummatur matrimonium, & hoc vitium dicendū potius eſt ſterilitas, quam frigiditas Matrimoniū vero inter ſteriles firmum eſt, ac validum *quod fatentur omnes.* Item ſi eam vir nō poſſit cognoſcere ratione deformitatis obſquā nullo modo eius concupiſcentia commoueri poteſt, tunc enim æquiparatur hoc impedimentum, ac ſi proueniret ex maleficio *D. Th. Vign. Ang. Sil. Roſ. Tab. Turr. Gaeta, & alij* contra *Sot.* & monenda eſt fœmina vt ſe ornet, & viro affabilē reddat *Albert. magn.* quod ſi poſt triennium maneat adhuc impotens vir, ſeparandum eſt matrimonium.

6. Concl. Spadones, & Eunuchi, qui habent vnum teſticulum poſſunt legitimum contrahere matrimonium, quia verum ſemen emittunt, & aptiores ſunt ad generationem *Docent omnes* ſed qui vtroque carēt teſticulo ſunt perpetuo inhabiles ad illud ineundum, ex motu Pij V. anno 1587. etiamſi conſcia mulier impedimenti cedere vellet iuri ſuo.

7. Concl. Senectus etiam decrepita nullo modo obſtat matrimonio contrahendo. patet ex vſu Eccleſiæ, quæ non excludit ſenes decrepitos a matrimonio; quia nullus eſt adeo ſenex, qui aliquando iuuari non poſſit aliqua arte, vel ab ipſa natura ad coeundum, & hoc multo magis habet locum in fœmina, quæ eſt tantum patiens, & cal efieri poteſt a iuuene coeunte. At quando ſenex eſt adeo exauſtus, vt omnino impotens ſit ad copulam habendam, ſiue ad ſeminandum intra vas, nullaque medicorum arte iuuari poteſt, tunc nullum eſt matrimonium ab eo contractum *eſt opinio omnium* parum enim refert ſiue a natura, an ex accidenti conſurgat in coniuge impotentia perpetua. Contrarium tenent *Rodr. Tab. Vega Nau. Laſ.*

8. Concl. Quamuis probabile ſit mulierem, quæ abſque vitæ periculo

culo parere non poteſt, non poſſe contrahere (quia poſt contractum nunquam tenetur reddere cum periculo vitæ, & per conſequens nulla eſſet eius obligatio) *Vict.tres Ledeſ.Rod.Veg.Verac. Matt.* probabilius tamen eſt eius matrimonium eſſe firmum, ac validum,ſicuti quando certo ſciret ſe parituram omnes filios mortuos, quia hoc accidit poſt matrimonium, eſtque quid nimis remotum, non enim ſemper ad matrimonium ſequitur proles *Hoſt Alber.Brunel. Henr. Aſterſ.*

DISPVT. LXXXXIII.

An detur impotentia naturalis perpetua circa aliquam mulierem,quæ dirimat cũ illa matrimoniũ.

PRima Concl. Certiſſime fatendum eſt dari impedimentum naturale perpetuum reſpectu vnius & non alterius fœminæ, idque impedire, ac dirimere matrimonium cum illa fœmina, non autem cum alijs,cũ quibus vir poteſt coire, ꝓbatur *c.fin.33.q.1.* vbi malefico,qui non poterat cum hac coire datur facultas ad contrahendum cum altera; ergo impotenti naturaliter eadem dari debet facultas. ſecundo ſicut ſe habet abſolutum ad abſolutum ita reſpectiuum ad reſpectiuum, Atqui abſolutũ impedimẽtũ impotẽtiæ dirimit matrimoniũ cũ omnibus:ergo impedimentũ reſpectiuũ dirimit cum perſona particulari. Hinc ſi prę virilis membri magnitudine aliqua fœmina cognoſci non poteſt, nec arte medica ad id iuuari, matrimonium cum hac eſt diſſoluendum licet poſſit hic cum alijs coire *Ricc.Roſ.Brunel. Sil.Gaet. Matt.Hoſt. Lop. & alij.* Item ſi Alter propter pinguedinem, & paruitatem membri virilis, aut propter exceſſum caloris virginem cognoſcere non poteſt, poteſt tamen corruptas, hic ſi contrahat cum virgine, facit nullum matrimonium ob impedimẽtum dirimens impotẽtię. An autem hæc virgo poſtquam corrupta ſit a ſecundo viro, ideoque reddita apta pro matrimonio priori,reddenda ſit primo viro,exagitata eſt quæſtio *c. fraternitatis de frig. & malef. vbi gl. ver. non debeat* ait non eſſe reddendam, quando priori viro non poterat apta reddi per artem medicam abſque vitæ periculo.

2. Concl. Impotentia, quæ nulla arte humana abſque corporali periculo tolli poteſt, dicitur perpetuum impedimentum dirimens matrimonium *fatentur omnes.* Item ea, quæ per diuinum miraculum tollitur: ideoq; ſi contrahatur cum muliere ita arcta vt abſque miraculo aperiri non poſſit,matrimonium eſt nullum, etiam ſi antequam diſſoluatur, miraculoſe ceſſaret arctitudo, quia quod ſemel fuit irritum abſque nouo conſenſu conualeſcere non poteſt *Henr.Sot. Angl. Lop. Ledeſ. Cannedo.* Secus autem in maleficio, quod tolli poteſt per orationes, & exorciſmos Eccleſiaſticos *c.fin. 33. q. 1.* hoc enim licet ſit ſupernaturaliter, non tamen ſit in-

ſi eſſet immendicabilis, & in dubio an ſit periculum, cenſetur adeſſe. Sed eſto cum tali periculo velit in ciſionem pati vxor, non tenetur rei euentum expectare maritus, ſed diſſolutionem petere poteſt, quia matrimonium fuit nullũ *Henr. Pet. Led.* Imo eſto incolumis ab illo eua dat periculo, aptaq; fiat viro, nõ te netur vir eã acceptare, debeantque ambo, ſi ſimul velint accubere, iterũ contrahere *Henriq. & alij.* Sicuti nec eã alimentare tenetur qñ ex pe riculoſa inciſione, quam in matrimonij fauorem eſt paſſa, læſa eſt grauiter *contra Henriq.*

5. Cócl. Arctitudo virginitatis nõ dicitur impotentia perpetua pro viro ſene, aut debili, qui licet poſſit cũ corrupta, non poteſt tamen cũ virgine, ideoq; matrimonium inter eos eſt validũ, præſumitur n. virum medicamentis poſſe iuuari, & fœmi nã digitis, oleo, vnguentis, vel in ſtrumẽto aliquo abſq; corporali pe riculo poſſe aperiri *fatentur omnes.* niſi vir ſit maleficiatus, aut fœmina ſpecialiter arcta. Fateor tamen aliquoties virginitatẽ poſſe eſſe impedimentũ perpetuum *Palu. D. Ant. Sil.* impotens vero cũ virgine debet probare ſe cũ corrupta coire poſſe, alioquin diſſoluetur matrimonium. Per hoc autem nõ licet viro potẽti ad corruptã impotẽti vero ad virginẽ aperire clauſtrũ vxoris digitis, vel inſtrumento aliquo *quidquid cõtrariũ videtur ſentire D. Th. Aſt. Alb. magn. Albericus, Turrec. D. Ant. Roſel. Greg. Lop. Ledeſ.* vnde ſi timetur hoc, debet vir a fœmina ſeparari do nec lis decidatur an valeat hoc matrimonium; ſpectat n. apertio clauſtri ad Chirurgos, & Medicas.

6. Concl. Tenetur mulier arcta pati inciſionẽ cũ moleſtia, & graui dolore, non antẽ cũ periculo morbi grauiſſimi; alioqn vir teneretur vitã cęlibẽ ducere abſq; ſua culpa. nã qñ medici dicũt arctitudinẽ poſſe auferri abſq; mortis periculo, matrimoniũ eſt validũ, & diſſolui nõ poſt *Sot. Lud. Lop. Bart. Ledeſ. Rodr. Hẽr. Vega.*

Ampl. Concl. Etiã in virgine, quę debet pati inciſionẽ adhoc, vt reddatur apta ſuo viro, qñ notabiliter nõ eſt ei nocitura inciſio. Secus qñ dubitatur de viri potentia, quia non tenetur virgo pati deflorationẽ ſuæ virginitatis: dabitur n. fortaſſe caſus ſeparationis poſt inciſionẽ, eo quod neq; adhuc poſſit vir ille cognoſcere corruptã *Angl. Lop.* quod ſi vir iu ret ſe cognouiſſe alias corruptas, & fęminæ ab eo cognitæ ita teſtantur dabitur eis fides. alioquin debet iudex caute inſpicere membrũ virile, vires corporis, & an vir ſit maleficiatus, cuius ſigna *ſequẽti diſp.* dicemus Nolẽtę vero fœmina pati inciſionẽ, cohabitãtes ſimul cõiuges poſſunt habere tactus, & oſcula ſtante vero matrimonio quando non eſt periculum pollutionis; copulam autem habere minime eis licet.

Dices 2. an diſſoluto priori matrimonio licebit cõiugibus aliud inire matrimoniũ? Reſpond. ſi matrimonium fuit diſſolutum ob impedimẽtũ vnius tantũ, ille interdicendus e-

rit a nuptijs, ſi vero fuit irritũ ob defectũ vtriuſq; vtriq; interdicẽdæ erũt nuptię. Quod ſi coniux habilis nulla expectata iudicis ſentẽtia, trãſiret ad ſecundas nuptias, peccaret quidẽ, ſed validũ iniret matrimoniũ quia re vera primũ matrimonium fuit nullum ratione impotentiæ.

DISPVT. LXXXXIIII.

An Impotentia ex maleficio dirimat matrimonium.

PRæmitto 1. Poſſe Dæmonem reddere hominem ad copulam impotentẽ ratione maleficij, per ꝙ inuocatur a ſuis maleficis. extat textus *de frig. & malef.* Hoc autẽ quinq; modis facere poteſt. Primo corpora detinẽdo ne ſimul appropinquẽtur, vel ſe ipſum tãquã phantaſma inter illa immiſcẽdo, vel tamquã quid impediens. Secundo ita inflãmando ad coitũ, vt ſemẽ effundatur ante illũ, vel refrigerando occulte genitalia. Tertio turbãdo imaginationes alterius cõiugis ꝑ quã oſtẽdit viro exoſã vxorẽ, & huic odibilẽ virũ. Item immittẽdo morbũ, rixas, calũnias, &c. Quarto reddẽdo virgã debilem tẽpore coitus. Quinto prohibendo ſpiritus ne defluant ad vaſa generationis, vel exiccãdo, aut ſubtrahẽdo ſemen. Sextũ adde *licet ſit rarũ* obturãdo, vel arctãdo vas fœminæ, aut viri genitalia abſcõdẽdo, vel omninò adimendo. Poteſt quoq; triſtitiã immittere in cõiuges, timorẽ, demẽtiã &c. q̃ omnia venerẽ impediũt. Propterea nõ ſolũ viri, ſed etiam poſſũt maleficiari fœminæ, quibus poteſt paparere mẽbrũ virile adeo magnũ & deforme, vt perhorreſcant, ac fugiant, & eorum vas obturari, vel coarctari *vt dictum eſt.*

Pręmitto 2. Quod maleficiũ qñq; impedit potẽtiã coeũdi quò ad omnes, & reddit maleficiatũ impotẽtẽ ſimpliciter *quãuis ordinariè loquẽdo ſit reſpectu vnius, aut alterius* quia Dęmonium eſt agẽs voluntariũ, ideoq; poteſt reſpectu vnius, & reſpectu plurium impedire potentiam.

Præmitto 3. Signa frigiditatis, & maleficij. Signa frigiditatis ſũt modicũ, & per exiguũ membrũ, male cõpoſitũ, corrugatũ, a colore debito degenerãs. Item a poſteriori, qñ ſeſe erigere nõ valet, licet pharmaca ad illud erigendũ applicẽtur. ꝙ ſi aliqñ erigitur virga, aut quis in ſõno, vel in vigilia polluitur, frigidus nõ eſt, quia habet calorẽ ad inflãda organa, & ad excitandã cõcupiſcentiã, ſemenq; emittendum. Tandem qui venerea non appetit, nec ad illa excitatur, eſt frigidus.

Signa autẽ maleficij ſunt, qñ quis coitũ appetit, virgã erigit, cũ vero ad vas accedit relaxãtur organa: iterũ rigẽt: iterũq; ſi copulari nitatur, cõcidũt, hoc neq; ex cauſa naturali, neq; ex frigiditate prouenire poteſt ergo opera Dęmonis. Itẽ ſi mouetur ad coitũ, & perficere nequit, cũmodo non obſtet vxoris virginitas, aut arctitudo. Item ſi vir poteſt coire cũ alijs, & nõ cũ vxore, quia frigiditas eſt ad oẽs. Vltimo, ſi aliquo ex ſex ſupradictis modis vir, aut fœm. ſint impotẽtes, dicẽdũ erit illã impotẽtiã naſci ex maleficio: His pręmiſſis ſit

1. Concl.

1. Concl. Poteſt dari maleficium perpetuum, quo reddantur impotentes perpetuo coniuges ad coeundum, ideoque, ſi adſit, erit impedimentum dirimens matrimoniũ *c. fin.* 33. *q.* 1. *& c. fin. de frig. & mal.* quia poteſt dæmon membrum contrahere, aut amputare, quod poſtea reddere nequit. Item poteſt mori maleficus. Item poteſt ita exiccari potentia ad generãdum, vt numquam reparari poſſit, &c. Dicetur vero perpetuũ maleficium qñ non niſi per diuinum miraculum, aut per aliud tolli poteſt maleficiũ. At ſi per Eccleſiaſticos exorciſmos, aut per aliquem maleficum abſque p. tolli poſſit, temporale dicetur impedimentum. Et in dubio an maleficium ſit perpetuum an temporale: poſt triennium cenſebitur perpetuum, ideoque matrimonium dirimet *c. fin. de frig. & mal.*

2. Concl. Etiam ille, cuius opera factum eſt maleficium poteſt diſſolutionem matrimonij petere, quia data impotentia, nullum eſt matrimonium.

DISPVT. LXXXXV.

An liceat maleficiũ maleficio ſoluendum petere.

PRima Concl. numquam licitũ eſt vti maleficio ad ſoluendum aliud maleficium quocumque bono fine id fiat, quia eſt intrinſice malum, vnde illud quod habetur *l. eorum C. de malef.* nempe (poſſe maleficos bono fine exercere maleficia, ne fructus terræ vaſtent) intelligitur quò ad pœnas ciuiles, non autem in foro conſcientiæ.

2. Concl. Vana vanis reijcere non licet, quia omnia media, quæ non ſunt naturalia, aut ab Angelorum, vel a Dei virtute, cenſentur illicita, & ſuperſtitioſa. Iuuat autem exercentem vana *quando dubium eſt an ea ſint vana* ſe proteſtari nolle pactum cum Dæmone exercere, nec illis quatenus illicitis, & ſuperſtitioſis vti, ſed quatenus a Deo ſunt. Media non ſuperſtitioſa ſunt *frequentia ſacramentorum, exorciſmi, opera pœnitentiæ ad placandum Deũ, vt Dæmonem coerceat.* Superſtitioſa vero ſunt, ea quę nõ habent naturalẽ, nec ſuper naturalẽ ad eũ eff. ctũ virtutẽ, vel ſi eã habẽt, iungũtur tamẽ cũ eis aliq; conditiones vanæ, & ſuperſtitioſæ, v.g. dũmodo ſcriptũm ſit breue in pelle, tali hora, &c. ſi dicatur Pater noſter ad aurem equi, &c.

3. Concl. Erroneum eſt aſſerere, quod poſſit peti a malefico ſolutio maleficij per aliud maleficium, quamuis ad id ille ſit paratus.

Ampl. 1. Etiam ſi non petatur, vt maleficio ſoluat, qñ conſtat, eum aliter quam per maleficium non poſſe ſoluere, quia petitur res, quã licite præſtare non poteſt.

Ampl. 2. Etiam in eo qui per vim ſolutionem ſui maleficij petit.

Ampl. 3. In iudicibus, qui aliqua benedictione cogunt maleficos deſtruere maleficium perpetratum, quia illa benedictio malefici ſemper dicit pactum cum Dæmone,

 peccat

peccat etiam maleficus iudici obtemperando *Delrius*.

4. Concl. Quando maleficus plura media habet ad diſſoluendum maleficium, eaq; licita, poteſt quis petere ab eo, vt ſoluat maleficium, quamuis ſciret eum eſſe ſoluturum alio maleficio, quia petit rem, quã hic poteſt præſtare licite, quod ſi illicite pręſtet, ſibi imputetur. ſic petens mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli, excuſantur a p. Imo ſi maleficus diceret, nolo medio licito, ſed maleficio volo vti ad diſſoluẽdum veſtrum maleficiũ, poteſt acceptari conditio abſque p. Exemplo vſurarij dicentis nolo mutuare abſque vſura, a quo poteſt mutuatarius recipere pecuniã poſt initum de vſuris pactum *Petr. Ledeſ. contra Caiet. & Delrium* duo tamen ſunt prius facienda. Primo nõ debet maleficiatus, nec poteſt recipere medicinam vanam, & ſuperſtitioſam ad maleficium ſoluẽdum, nec quid ſuperſtitioſum operari. Secundo debet facere illi correctionem fraternam, vt medio licito maleficium ſoluat, quod ſi nolit, ſibi imputetur; hanc autem omittens peccabit contra charitatem, & non ratione inductionis ad maleficium, & in dubio an maleficus habeat media licita ad maleficium ſoluendum, ſemper præſumitur ea non habere, ideoque non poteſt peti ab eo ſolutio maleficiorum, quia præſumptio eſt contra illum. Quærendũ igitur eſt a malefico quæ nã media ſcit, quibus maleficia ſoluat, ſi explicare non vult, dicendum eſt illicita eum habere media, ſi explicet, videndum eſt an licitum aliquod eorum ſit.

5. Concl. A malefico, qui non fuit author maleficij non licet petere diſſolutionem eiuſdem, quia vt plurimum alio medio ignorat diſſoluere aliorum maleficia, niſi per Dæmonis inuocationem. Secus quando ſciemus eum vti medijs licitis *vt ſupra dictum eſt*.

6. Concl. Omnis familiaritas cũ Dæmone eſt prohibita, quia cum eo perpetuum bellum indictum eſt, vnde nec precibus, nec imperio ab illo petere licet diſſolutionem maleficij, quia ille homini non ſubijcitur, niſi ratione pacti. In nomine autem Ieſu per exorciſmum illi poſſumus imperare *Sot. Delrius*.

DISPVT. LXXXXVI.

An liceat maleficij ſignum deſtruere.

PRæmitto Duplex poſſe iniri pactum cum Dæmone. Primũ vt poſito tali ſigno noceat alicui, & eo ſublato, neceſſario deſiſtat a nocendo. Secundũ vt tantum noceat poſito ſigno, eoque ſublato faciat, quod illi placeat. ſit igitur

1. Concl. Quando duplex initur pactum, v.g. nocendi, & deſiſtendi a nocumento, tunc illicitum eſt deſtruere ſignum maleficij, quia per hoc cooperatur quis ad obligandũ Dæmonem ne amplius noceat, & virtute illius pacti ſperat ſalutem

ſi ve-

ſi vero ipſe maleficus pœnitentia ductus reſcindens ſignum intendit reſcindere quoque pactum cum Dæmone initum, hoc licitum ei erit *Delrio*.

2. Concl. Licet ipſi malefico, & cuique ad recuperandam ſui, vel amicorum ſalutem ſignum maleficij deſtruere, quando ſignum eſt tantum cum vnico pacto (v.g. vt eo poſito noceat Dæmon, & eo ſublato in ſui libertate ſit an nocere velit) quia nulla actio Dæmonis in hoc interuenit, nec eius auxilium, ſed mera priuatio, vt ſcilicet Dæmon deſinat vexare.

3. Concl. Poteſt maleficiatus, vel aliquis eius nomine interrogare maleficum an ſciat in quo ſigno cõſiſtat eius maleficium, & vbi ſit, quodſi ignoret, non poteſt ſuaderi, vt eius arte malefica id perquirat, quodſi forte id ille ſciuerit illicite, & maleficiato dixerit, poteſt hic illa ſcientia, licet iniuſta, vti ad deſtruendum ſignum, quia non commiſit culpã in eo inquirendo. Adde quod poteſt quis vti ſcientia acquiſita a Dæmone illicite, quamuis poſtea pœniteat facti dummodo vera ſit ſcientia, v.g. vera philoſophia, iuris prudentia, medicina, &c.

4. Concl. Quamuis, ſublato ſigno, aliquid mali aduenirec ipſi malefico, vel alicui Tertio ex pacto Dæmonis ita ſe obligantis tamen poteſt maleficiatus deſtruere illud, quia malum inde proueniẽs eſt per accidẽs, & nolitum primario enim maleficiatus ſuæ intendit ſaluti.

Limit. Quando ad nocendum ipſi malefico vltra ablationem ſigni requireretur aliqua actio poſitiua damnificans, quia tunc requiritur poteſtas publica iudicis ad illud ſignum deſtruendum, cuius officium eſt innocentem eruere cum damno nocentium.

DISPVT. LXXXXVII.

An cognita alterius impotentia poſſint coniuges ſimul habitare tamquam frater, & ſoror.

PRima Concl. Veriſſime tenendum eſt matrimonium contractum cum impotente eſſe irritum, ac nullum, etiam ſi cognita ante illud ſit impotentia, quia traditio corporum eſt de eſſentia matrimonij, ideoque non pendet a voluntate contrahentium. Contra hanc cõcluſionem eſt *D. Th. Mag. Ma. Palud. Lyra, Gerſon. D. Ant. Pet. Sot. Medina, Veracr. Celaia, Philiar. Candel. Llam. Rainer. Turrec. Silu. Tab. Ang. Arm. Nau. Bolognetus.*

2. Concl. Poſt contractum matrimonium, ſi vxor aduertat viri impotentiam, poteſt ſimul cum ipſo habitare tamquam ſoror, & è contra vir, cognita impotentia vxoris, tamquam frater *c. conſultationi, & c. laudabilem de frig. & malef.* & extat motus Pij V. de matrimonio eunuchorum.

Limit. Quando adeſſet incontinentiæ periculum, nam ſi ſimul dormiunt, aut amplexibus, venereiſq;

tactibus operam dant, debent ab Epiſcopo ſeparari,& quia viri cum muliere habitatio difficillime abſque illicitis eſſe poteſt tactibus, ideo difficillime debent Epiſcopi talem cohabitandi licentiam concedere: qua propter, ſi adeo eſſent iuuenes, ſani, & in venereis propenſi, poſſunt eos repellere ne ſimul cohabitent.

3. Concl. Si, contracto matrimonio, conſtat de impotentia, nec poſſunt coniuges ſimul caſte viuere, tenentur ſub p. reclamare apud iudicem Eccleſiaſticum, vt ſua authoritate dirimat matrimonium ad euitandum ſcandalum, quod ſi ex ſeparatione eorum nullum oriatur ſcandalum, poſſunt propria authoritate ab inuicem ſeparari.

4. Concl. Qui fœminam decepit cum ſciuerit ſuam impotentiam, non tenetur eam alere poſt matrimonium nulliter contractũ, nec vt ſoror ſecũ habere, ſed poteſt eam relinquere, quia *c. conſultationi* tantum id permittit, non autem præcipit. Quod teneatur alere, tenet *Gloſ. Bellame: Monal. Roſel. Arm. Turrecr. Greg. Lop. Cucus, Lancel.*

Ampl. Etiam ſi vterque coniux tempore initi matrimonij ſciuerint impotentiam, tunc enim quãuis videatur matrimonium tranſire in contractum ſimul habitandi, tamen non ita eſt, ſed ex nullo matrimonio nulla oritur obligatio coniugem alendi.

Limitatur qñ ambo ſimul cum hoc pacto contraxere, vt fœmina teneatur viro inſeruire, & vir alimenta illi præſtare, quia cum poſſint alios contractus ſimul facere, poſſunt & hunc ſtipulare, qui ablato incontinentiæ periculo, licitus eſt. Quod ſi alter potens ad ſecundas auolet nuptias, tenebitur, vel ad obſequia præſtanda, vel ad alendum priorem coniugem, quia per poſterius matrimonium non diſſoluitur prius pactum.

DISPVT. LXXXXVIII.

An impotentia perpetua dirimat iure naturæ, an iure pontificio matrimonium.

Concluſio, impotentia dirimit matrimonium naturali iure, quia, qui non habet potentiam coeundi non poteſt naturaliter ſe obligare ad illam, & in hac conſiſtit eſſentia matrimonij.

Ampl. 1. In impotentia non totali, v. g. qñ quis poteſt coire, non autem verum ſemen emittere, vt ſunt eunuchi, & qui vtroque carẽt teſticulo. Secundo qñ vir præ nimio calore, aut ex debilitate, quæ pharmacis mederi non poteſt, intra vas ſeminare nequit. Tertio in impotentia reſpectiua perpetua, v. g. quando quis nullo modo poteſt cũ aliqua coire. Quarto in maleficio perpetuo ſiue vniuerſaliter ſumpto cum omnibus, ſiue reſpectiue cum aliqua certa perſona. Tandem in matrimonio infideliũ, quod ſi contrahatur inter impotẽtes eſt nullũ,

DISPVT. LXXXXIX.

An matrimonium diſſolutum ratione impotentiæ ſit reſtaurandum quando impotens factus eſt potens.

PRima Concl. Diſſoluto matrimonio ratione frigiditatis viri, ſi is ad aliud tranſeat, ſtatim eſt matrimonium poſterius diſſoluendum abſque alia probatione; quia aut eſt vere frigidus, & tunc ſecundum matrimonium eſt nullum, aut non eſt frigidus, & tunc prius matrimonium eſt validum. Ad hoc autem vt declaretur primum matrimonium validum non ſatis eſt frigidum ſecundo contraxiſſe, ſed requiritur legitime probare eum fornicatum fuiſſe, vel ſecundum matrimonium conſummaſſe. Vnde iudex poſtquam ſciuit frigidum trāſiſſe ad ſecunda vota debet ex officio illum ſeparare a ſecunda vxore, & inquirere, an cum illa rē habuit ad hoc vt decernat valere prius matrimonium, Eccleſiamque in eo diſſoluendo deceptā. coniuges vero priores tamquam periuros punire debet *c. 1. c. laudabilem de frig. & malef.*

2. Concl. Mulier per ſententiam Eccleſiæ a frigido ſeparata, ſi aliud contrahat matrimonium, non eſt a poſſeſſione huius ſecundi matrimonij moleſtanda donec probetur primum virum non eſſe frigidum, ſed fornicatum fuiſſe: atque ideo, etiam lite cœpta de frigiditate, aut potētia primi viri, poteſt fœmina, quæ ante litem contraxit, petere, ac reddere, cum in ſui fauorē habeat ſententiam Eccleſiæ, nec bona fide poſſidens dubitare tenetur de ſua poſſeſſione, cum præſertim præceſſerit triennalis experientia.

Verum tamen erit, quod lite mota ſuper viri impotentia, vel eo trāſeunte ad ſecundas nuptias, non debet mulieri cōcedi facultas cum altero nubendi donec diſcutiatur an maritus ſit vere frigidus, quia ad impediēdū matrimoniū cōtrahēdū ſufficit motio litis, nec poſſeſſio illi fauet cū ſit per litē turbata. Nec ei in foro cōſcientię poteſt cōfeſſarius permittere, vt cum alio nubat, quia exponeret eam periculo defraudandi ſecundum coniugem, ſi probetur potentia prioris viri, quæ ſi de facto nubat, tenetur reddere, ſed non poteſt petere abſque p. m.

Potentia autem coeundi probabitur ex confeſſione copulæ, quam faciunt in iudicio vir frigidus, & ſecūda vxor, Ex corruptione clauſtri mulieris ſi erat virgo. Si nullus eſſet defectus in membro viri, Si concepit ſecunda vxor, Si copula fornicaria a diuerſis meretricibus teſtetur, &c.

3. Concl. Quoties fœmina ob arctitudinē a primo ſeparata viro cognoſcitur ab altero, ſi inter primum ac ſecundum virum magna eſt mēbrorū diſſimilitudo, per quam creditur huic, non illi aptam fuiſſe mulierem, tunc prius matrimoniū

fuit

fuit nullum, ideoque ſecundum non eſt ſeparandum *Comm. D D* Contrarium tenent *Hoſt. Ancha. Inn. Card. Ne. Sot. & Ant.*

4. Concl. Fœmina arcta, quæ ſecundo nupſit, ſi abſolute fuit iudicata arcta, & reſpectu omnium, ſtatim ſeparanda eſt a ſecundo matrimonio: ſi vero reſpectiue, idest reſpectu primi viri tantum; debet relinqui in ſua pacifica poſſeſſione, quia non poteſt iudex interdicere illi ſecũdas nuptias *vt dictũ eſt dip ſ. 93.* qñ autem plene cõſtat Eccleſiã eſſe deceptam, eò quod iſte ſecundus vir eſt ſimilis priori, & tamen eam cognouit, vel quia poterat apaptari arte medicorum abſque mortis periculo; tunc diſſoluendum eſt ſecundum matrimonium, & reſtaurandum primum. Vnde ſi quis denunciet iudici inualiditatem ſecũdi matrimonij, nõ ſtatim hic debet illud ſeparare, quia ſtat pro ipſis ſententia Eccleſiæ, ſed debet sũmariam informationem recipere, & ſi nihil conſiderationis inuenit debet denunciantem reijcere: ſi vero probationes inueniet, citabit partes, & data copia proceſſus, proſequetur iudicium vſq; ad ſententiam deffinitiuam, nec interim ſepa rabit ſecundum matrimonium, donec ſententia ſit contra illud, quia nemo debet perturbari a ſua pacifica poſſeſſione. An autem fœmina ſeparata a priori viro ob arctitudinem poſſit petere a ſecundo viro, & qualis probatio poſterioris copulæ ſufficiat ad prius matrimonium reſtaurandum, dic ſicut dictum eſt ſupra de frigido.

5. Concl. Diſſolutione per ſentẽtiam Eccleſiæ legitime facta (ideſt poſt triennalem experientiam, & poſt adhibitas legitimas probationes) propter maleficium ſiue vnius, ſiue vtriuſque coniugis: ſi coniuges ad ſecundas tranſeant nuptias, eaſque conſument, non erunt ſeparandi *c fin. 33. q. 1. fatentur ſomnes* quia maleficiatus eſt circa vnum, & non circa alia matrimonia regulariter loquendo. Secus qñ maleficium eſt vniuerſale reſpectu omnium, tunc enim maleficiatus ſe habet vt frigidus, & ideo ſi poſtea conſtat eum poſſe coire, reſtaurandum eſt prius matrimonium. Maleficium autem eſſe vniuerſale reſpectu omnium, cognoſci poteſt, qñ iſte plures tentauit fœminas, & nullas cognoſcere potuit, conſtatque non eſſe frigidum. Quod ſi maleficiatus reſpectu vnius fœminæ, illam poſtea cognouit, quia experientia docuit illud maleficium non fuiſſe perpetuum, ſed temporale, Eccleſiamq; eſſe deceptam; inſtaurandũ eſt prius matrimoniũ tanquã a principio validum *Ant. Prapoſ. Aſtenſ. Sil. Lope Dur. Ricc. Sot. vterque Led. Veg. Lop. Rodr. & alij* contra *Henriq. & Gatta* aſſerẽtes diſſolutione facta legitime ab Eccleſia ratione maleficij, matrimonium eſſe nullum *per c. fin. 33. q. 1.* ideoque non eſſe amplius reſtaurandum etiam ſi per experientiam conſtet maleficiatos poſt triennium poſſe coire.

6. Concl.

6. Concl. Si mulier allegauit viri impotentiam nullam exprimens impotentiæ cauſam, & vir ad ſecũdas nuptias tranſijt, non eſt ab illis ſeparandus donec conſtet an ex maleficio, an ex frigiditate proueniat impotentia. Vnde iudex tenetur inquirere ob quam impotentiæ cauſam diſſolutum ſit prius matrimonium, ad hoc vt inde diſcernat, quodnam ex eis valeat, quod ſi iudex nõ expreſſit cauſam impotentiæ *eam enim tenetur exprimere* in ſententia, quam tulit pro ſeparando priori matrimonio, tenetur ſecũdus iudex inquirere ex proceſſu, v.g. ex teſtibus, & ex relatione matronarum, & medicorum; quod ſi non conſtet, denuo tenetur inquirere, mulier autem interim moleſtari non debet a ſua pacifica poſſeſſione in ſecundo matrimonio vſque ad ſententiam diffinitiuam *vt dictum eſt.*

Ex quo colligitur non teneri partes probare cauſam impotentiæ, tenetur tamen iudex eam diſcutere, vt ſi ſit omnino frigidus, aut omnino arcta mulier, an arcta tantum huic, & non alteri, an maleficiatus coniux. Item an impotens aliud cõſummauit matrimonium, an fornicatus ſit. Nec onus eſt differre *Socinus* inſtaurationem prioris matrimonij donec impleatur pœnitentia tradita coniugibus, quorum cauſa decepta eſt Eccleſia in ſeparatione matrimonij *vt habetur c. laudabilem de frig.* ſed ſatis eſt ſi incepta ſit pœnitentia. Imo ſimul reſtaurari prius matrimonium poteſt, aſſignarique pœnitentia, a qua poſſunt coniuges appellare.

7. Concl. Fœmina ſeparata a primo viro ob illius impotentiam, & poſtea reſtituta eidem, eò quia inuentus eſt potens, non debet iterum, atque iterum reſtitui ſi pluries ob impotentiam ab eo ſeparetur, ſed ſemel tantum eſt ei reſtituenda quod ſi per triennium iterum experiatur viri potentia, qui nec potuit illam cognoſcere, cenſendus erit maleficiatus circa illam, vel impotens perpetuo cum illa, ideoque erit nullum ab initio eorum contractum matrimonium, quia per *c. laudabilem de frig.* datur triennium ad experiendam impotentiam. Et cum ex poſt facto iterum conſurgat dubium impotentiæ, dabitur aliud triennium, quo tranſacto, cenſebitur perpetua impotentia, & inhabilitas ad contrahendum cum iſta in particulari *Henricus, Brunellus, Turrec. Roſel. Gaet. Cucus.*

Ampl. 1. Etiam in maleficiato circa omnes, cui ſi reperitur aptus ad copulam poſt diſſolutum matrimonium ratione impotentiæ, datur aliud triennium ad experiendum cum prima vxore an poſſit coire, quo tranſacto, non erit amplius reſtaurandum matrimonium.

Ampl. 2. In fœmina arcta, quam reddi poſſe viro aptam iudicarunt medici, & ſic ipſam poſt inciſionem ei dederunt cognoſcendam, hanc ſi per aliud triennium cognoſcere nõ potuit vir, cenſebitur perpetuo impotens circa ipſam, ideoque iterum

ſepa-

ſeparatum matrimonium amplius inſtaurari non debet. Durante autẽ triennio, quo fœmina commoratur cum priori viro ad experiendam eius impotentiam, interdicendus eſt ſecundus vir ne contrahat cum alia quod ſi, nõ obſtante interdicto, cõtraxit, ſeparandus eſt a ſecunda vxore, donec conſtet, an validum ſit prius matrimonium, & ſi elapſo triennio, non potuit cognoſci a primo viro, dabitur ſecundo ſine ſpe amplius auferendi eam ab illo *Hoſt. Anchar. Prepoſ. Anto. And.*

8. Concl. qñ tempore, quo inuenitur Eccleſia decepta circa ſententiam diſſoluendi matrimonium, eſt alter coniux profeſſus, aut profiteri velit, nulla eſt reſtitutio facienda quia per profeſſionem factam, vel faciendam diſſoluitur matrimonium ratum.

Limit. Concl. qñ matrice attrahente, aut quacumque arte, fœmina recepiſſet ſemen intra vas, quia per hoc conſummatur matrimoniũ quod per profeſſionem diſſolui non poteſt.

At ſi fœmina ita arcta, & vir ita debilis, eſſent, vt nullis pharmacis iuuari poſſint, non dicetur conſummatum matrimoniũ quamuis, v. g. vitreo vaſe, aut arte diabolica ſemen intra matricem recipiatur *Henriq.*

9. Concl. Si coniux relictus in ſeculo ad ſecunda auolet vota poſt profeſſionem alterius, tenet matrimonium, quamuis inueniatur poſtea decepta Eccleſia circa diſſolutionem factam ratione impotentiæ Si autem ante profeſſionem alterius contraxit derelictus coniux, matrimonium eſt nullum ob impedimentum ligaminis, quia prius matrimonium de iure adhuc ſolutum non eſt, cum fuerit decepta Eccleſia: poterit tamen validari poſt cognitam eius nullitatem per conſenſum de nouo præſtitum *Petr. Ledeſ.*

Vltima Concl. Detecto errore diſſolutionis factæ ab Eccleſia, ſi vir eſt in ſacris conſtitutus, debet vxori illum petenti reſtitui, quia durat adhuc vinculum matrimonij *fatentur omnes*.

Limitatur 1. Quando vxor fornicata eſt, tunc enim perdidit ius repetendi *Henriq.*

Limit. 2. Quando vxor eum non petit, tunc enim non poteſt ad illam accedere ratione ſacri ordinis *Alberic. Roſel. Silu.*

Ampl. Etiam in maleficiato, qui poſt experientiam triennij inuentus eſt impotens, ſi poſtea reperiatur potens, erit etiam vxori petenti reſtituendus, quamuis in ſacris ſit conſtitutus, hoc eſt contra *Henr.* vxor autem nolens illum repetere non tenetur vouere caſtitatem, quia textus loquitur de viro, qui vult aſcendere ad ordines ſacros de licentia vxoris, non autem de viro, qui iam aſcendit contra *Petr. Ledeſ.* Tandem tenetur reddere debitum iſte in ſacris reſtitutus vxori, petere tamen illi interdicitur *quidquid dicant Aſten. Ricc. & alij.*

DISPVT. C.

An ſententia in cauſa matrimonij tranſeat in rem iudicatam.

PRima Concl. Sententia in cauſa coniugij lata *quamuis pluries confirmata ſit, ab eaque nunquam appellatum* tranſacto quocumque tempore, numquam tranſit in rem iudicatam, ideoque ſemper retractari debet quoties ex errore compertum ſit proceſſiſſe *c. lator de ſen. & re iud. c. tenor eo. & c. fraternitatis de frig.* quia in cæteris ſententijs non appellare cenſetur aſſentiri, aſſenſus autẽ contrahentium nõ validat matrimonium quãdo adeſt impedimentum irritans, neque diſſenſus inualidat quando nullum extat impedimentum.

Ampl. 1. Etiam poſt decennium, eo enim tranſacto, poteſt probari iniuſtitia ſententiæ, tam ex parte meritorum cauſæ, quam ex parte ordinis proceſſus *Abb. Neuo.*

Ampliatur 2. Quod poteſt iudex parte incitata, eaque inuita, procedere ad retractandam ſententiam circa matrimonium diſſoluendum, aut reſtaurandum *c. porro ad fin. de diuort.*

Ampliatur 3. Sententiam matrimonij non tranſire in rem iudicatam etiam reſpectu tertij contra ipſam agentis, quidquid dicant alij putantes, quod ſi tertius oppoſuit impedimentum, & non potuit probare, & a ſententia contra ipſum lata non appellauit, non poteſt neque ipſe, neque alius ad eam reſcindendam opponere, quia actio popularis, vno agente, conſumitur *l. cum qui ff. de iure iur. Ant. Præpoſ. Neuo.*

Ampl. 4. Etiam ſi in fauorem matrimonij lata ſit ſententia.

Ampl. 5. Etiam ſi coniux allegaret nullitatem matrimonij ratione impotentiæ in generali non allegando ſpeciem illius impotentiæ, & a lata ſententia non appellauit, poterit enim, quacumque temporis mora non obſtante, ſpeciem impotentiæ probare, & nullitatem matrimonij petere *quidquid dicant Io. And. Ant. Abb. Card. Nauo, Anchar.* aſſerentes præſumi ex non appellatione conſenſum, quod velint habitare tamquam frater, & ſoror, vbi periculum non eſt incontinentiæ Per viam autem quærelæ poteſt cõtra ſententiam matrimonij allegari, neque indiſcriminatim eam impugnãs audiri debet quin prius alleget aliquam iniuſtitiæ ſimilitudinem, quæ moueat iudicem ad credendum, aut ſaltem dubitandum, alioquin daretur proceſſus in infin. ſi ſemper poſſet appellare, vel audiri contraueniens. vnde iudex debet præmittere ſummariam cauſæ cognitionem non adhuc citato aduerſario, & ea apparente iuſta, audiri debet impugnans latam ſententiam, qua præcognitione non habita non audiatur. ꝙ ſi ſecus faciat iudex, poteſt a ſuperiore puniri *Innoc. Hoſt. Bal. Abb. & alij.* Hinc

Infer. 1.

Infert. 1. Nullam certam regulam poſſe dari quoties audiendus ſit, qui vult prædictam ſententiam impugnare, ſed ſtandum eſt arbitrio iudicis, cuius erit videre, debeat nec ne audiri *Abb. Nau. Felin.*

Infert. 2. Præſumi ſemper pro ſententia lata, quã tranſacto legitimo tempore non fuit ab ea appellatum. vnde all gãti iniuſtam eſſe ſententiam incumbit onus probandi *Cou. Abb. Innoc. Imol. Nau.*

Infert. 3. Ad reſcindendam datam ſententiam matrimonij opus eſſe condemnato, vt nouum faciat libellum, nouamque inſtruat quærelam petatque cauſam coniugalem olim definitam iterum ad iudicium redire, ſententiamque ob erroram detectum reuocari, quia licet ſententia matrimonij non tranſeat in rem iudicatam, tranſit tamen eius inſtantia perempta *c. ex litteris in fin. de reſtit. in integ. Cou. & alij cit.*

Infert. 4. Hanc nouam quærelam non poſſe proponi coram Archiepiſcopo a ſubditis ſui ſuffraganei, qui tantum eſt iudex in cauſa appellationis, ideoque proponenda eſt coram eodem iudice, a quo fuit lata ſententia. Idem quoque dicendum ſemper, & quandocumque non fuit appellatum a data ſententia, quia Archiepiſcopus ſolum habet appellationes ſuffragraneorum *Cou. Nau. Abb. Fel.*

2. Concl. Quò ad expenſas, de quibus condemnatus fuit ſuccumbẽs, ſi ab ipſis non appellauit, tranſit hæc ſententia in rem iudicatam: vnde non erunt reſtituendæ expenſæ ſolutæ, quamuis detegatur error, & annulletur ſententia *Felin. Io. And. Anchar. Franc. Imol. & alij.*

3. Concl. Quando conſenſu vtriuſque coniugis poteſt matrimoniũ alioquin irritum validari, ſententia de illo data tranſit in rem iudicatam, ideoque contra ipſam non admittitur amplius quærela, nec libellus, v.g. intendit mulier matrimonium eſſe nullum ratione metus, aut ratione ignoratæ ſeruitutis, pronunciatur ſententia nullum adfuiſſe metum, vel ſeruitutem, ideoque matrimonium validũ fuiſſe, a qua non appellans infra legitimum tempus mulier, poſtea amplius eam retractare non poteſt imò compellitur aſſentiri, & conſenſum præſtare, quia eſt præſumptio iuris, & de iure eam aſſenſum præſtaſſe ex eo quod non appellauit, vt in cæteris euenit appellationibus *Conar. Enric. Dec. Abb. Baldus, & alij.*

Limit. Non procedere, quando ſententia lata fuit in fauorem ſponſalium, non probato impedimento dirimenti, quia tunc compelleretur quis contrahere matrimonium de iure irritum, vnde eius ſententia non tranſit in rem iudicatam.

DISPVT. CI.

An diſſoluto matrimonio ratione impotentiæ, ſi impotens fornicetur, poſſit coniux potens ab eo ſeparari quò ad thorum.

PRima Concl. Quando coniux repu-

reputatus impotens fornicatus eſt, repelli poteſt ab vxore innocẽte,nõ obſtante ꝙ matrimoniũ erat diſſolutũ authoritate Eccleſiæ (loquimur quò ad thorũ) *c.fraternitatis de frig.fatentur omnes.* Secus vero ſi cõiux potens fornicetur, tunc enim non poteſt repelli quò ad thorum a coniuge innocente,quia copula per illũ habita non eſt adulterium , ſed tantũ fornicatio. Sic copula habita ab vxore repudiata tempore infidelitatis non poteſt obijci tamquam adulteriũ, ſi ad fidem conuertantur coniuges , quia tunc exiſtimabat mulier ſe vere liberam a matrimonio. Itẽ fornicatio habita a fœmina, cuius vir putabatur mortuus, non eſt adulteriũ, ſed mera fornicatio,quodſi matrimoniũ,nõ expectata Eccleſiæ ſentẽtia,ſeparatũ ſit;fornicãs potens cõmittit adulteriũ in ſecũdo nulliter cõtracto matrimonio.

2. Concl. Si vir reputatus frigidus ſeparetur ab Eccleſia, & poſtea aliud iniens matrimoniũ cõſũmet illud, poteſt a cõiuge prima repelli quò ad thorum ratione adulterij, a quo non excuſatur per initũ matrimoniũ cũ nulla ratione potuerit illud cõtrahere *Io.And.Neuo,Præpoſ Hoſt.Alberic.Aſtenſ.Roſel. Sil. Greg. Lop.Cuc.& alij.* Secus qñ mulier cõſcia fuit fraudis, ac teſtata fuit ſui viri frigiditatẽ,quia tũc videtur dediſſe licentiam adulterandi quantũ eſt ex ſe *Lop. Sil.Cuc. Abb.& alij.*

3. Concl. Separato matrimonio propter omnimodã vxoris arctitudinẽ,ſi hæc fornicet[illegible] [illegible]do viro, cũ quo cõtraxit poſt diſſolutũ prius matrimonium,corrumpatur, poteſt a viro quo ad torũ repelli.Secus qñ vir cõſcius fuit fraudis,quia v.d.teſtatus fuit omnimodã eius arctitudinẽ,aut vxor dolo caruerit.

4.Concl.qñ matrimoniũ ſeparatũ eſt ob ſolã impotẽtiã reſpectiuã, ſi alter fornicetur,non poteſt ei imputari fornicatio tamquã adulteriũ quia vterq;fuit declaratus potẽs cũ alijs,& multo minus ſi conſũmaret matrimoniũ alter cõiux cũ ſecũdo cõiuge poterit repelli quò ad thorũ reſtaurato priori matrimonio,quia iuſto titulo id fecit habẽs ab Eccleſia facultatẽ contrahendi cum alio.

DISPVT. CII.

An Impotentia perpetua ſuperueniens impediat ſaltem vſum matrimonij.

PRima Concl.Impotentia ſuperueniens matrimonio cõſummato illud dirimere nõ poteſt,quia ſolũ morte naturali dirimitur.eadem quoque dicas de matrimonio tantum rato,& non adhuc conſummato *fatentur omnes contra Carrer.Grat. Alberi. Spranger.*

2. Concl. Si vir poſt contractum matrimoniũ priuetur vtroq;teſticulo,poteſt nihilhominus licite coire cũ vxore,ſi virgã erigat,& vas penetret,quia licet non emittat verũ ſemen,eſt tamen hoc per accidens,& licet nõ habeatur primarius intẽtus matrimonij (ſcilicet prolis generatio) habetur tamẽ ſecũdarius ideſt

ſedã-

Infert. 1. Nullam certam regulam poſſe dari quoties audiendus ſit, qui vult prædictam ſententiam impugnare, ſed ſtandum eſt arbitrio iudicis, cuius erit videre, debeat nec ne audiri *Abb. Nau. Felin.*

Infert. 2. Præſumi ſemper pro ſententia lata, qũ tranſacto legitimo tempore non fuit ab ea appellatum. vnde all gan ti iniuſtam eſſe ſententiam incumbit onus probandi *Cou. Abb. Innoc. Imol. Neu.*

Infert. 3. Ad reſcindendam datam ſententiam matrimonij opus eſſe condennato, vt nouum faciat libellum, nouamque inſtruat quærelam petatque cauſam coniugalem olim definitam iterum ad iudicium redire, ſententiamque ob erroram detectum reuocari, quia licet ſententia matrimonij non tranſeat in rem iudicatam, tranſit tamen eius inſtantia perempta *c. ex litteris in fin. de reſtit. in integ. Cou. & alij cit.*

Infert. 4. Hanc nouam quærelam non poſſe proponi coram Archiepiſcopo a ſubditis ſui ſuffraganei, qui tantum eſt iudex in cauſa appellationis, ideoque proponenda eſt coram eodem iudice, a quo fuit lata ſententia. Idem quoque dicendum ſemper, & quandocumque non fuit appellatum a data ſententia, quia Archiepiſcopus ſolum habet appellationes ſuffragraneorum *Cou. Neu. Abb. Fel.*

2. Concl. Quò ad expenſas, de quibus condennatus fuit ſuccumbẽs, ſi ab ipſis non appellauit, tranſit hæc ſententia in rem iudicatam: vnde non erunt reſtituendæ expenſæ ſolutæ, quamuis detegatur error, & annulletur ſententia *Felin. Io. And. Anchar. Franc. Imol. & alij.*

3. Concl. Quando conſenſu vtriuſque coniugis poteſt matrimoniũ alioquin irritum validari, ſententia de illo data tranſit in rem iudicatam, ideoque contra ipſam non admittitur amplius quærela, nec libellus, v.g. intendit mulier matrimonium eſſe nullum ratione metus, aut ratione ignorantiæ ſeruitutis, pronunciatur ſententia nullum adfuiſſe metum, vel ſeruitutem, ideoque matrimonium validum fuiſſe, a qua non appellans infra legitimum tempus mulier, poſtea amplius eam retractare non poteſt imò compellitur aſſentiri, & conſenſum præſtare, quia eſt præſumptio iuris, & de iure eam aſſenſum præſtaſſe ex eo quod non appellauit, vt in cæteris euenit appellationibus *Conar. Enric. Dec. Abb. Baldus, & alij.*

Limit. Non procedere, quando ſententia lata fuit in fauorem ſponſalium, non probato impedimento dirimenti, quia tunc compelleretur quis contrahere matrimonium de iure irritum, vnde eius ſententia non tranſit in rem iudicatam.

DISPVT. CI.

An diſſoluto matrimonio ratione impotentiæ, ſi impotens fornicetur, poſſit coniux potens ab eo ſeparari quò ad thorum.

PRima Concl. Quando coniux repu-

reputatus impotens fornicatus eſt, repelli poteſt ab vxore innocẽte,nõ obſtante φ matrimoniũ erat diſſolutũ authoritate Eccleſiæ (loquimur quò ad thorũ) *c.fraternitatis de frig fatentur omnes.* Secus vero ſi côiux potens fornicetur, tunc enim non poteſt repelli quò ad thorum a coniuge innocente,quia copula per illũ habita non eſt adulterium, ſed tantũ fornicatio. Sic copula habita ab vxore repudiata tempore infidelitatis non poteſt obijci tamquam adulteriũ, ſi ad fidem conuertantur coniuges, quia tunc exiſtimabat mulier ſe vere liberam a matrimonio. Itẽ fornicatio habita a fœmina, cuius vir putabatur mortuus, non eſt adulteriũ, ſed mera fornicatio.quodſi matrimoniũ,nõ expecta ta Eccleſiæ ſentẽtia,ſeparatũ ſit;fornicãs potens cõmittit adulteriũ in ſecũ do nulliter cõtracto matrimonio.

2. Concl. Si vir reputatus frigidus ſeparetur ab Eccleſia, & poſtea aliud iniens matrimoniũ cõſũmet illud, poteſt a cõiuge prima repelli quò ad thorum ratione adulterij, a quo non excuſatur per initũ matrimoniũ cũ nulla ratione potuerit illud cõtrahere *Io. And. Neuo, Prępoſ Hoſt. Alberic. Aſtenſ. Roſel. Sil. Greg. Lop. Cuc. & alij.* Secus qñ mulier cõſcia fuit fraudis, ac teſtata fuit ſui viri frigiditatẽ, quia tũc videtur dediſſe licentiam adulterandi quantũ eſt exſe *Lop. Sil. Cuc. Abb. & alij.*

3. Concl. Separato matrimonio propter omnimodã vxoris arctitudinẽ, ſi hæc fornicetur, aut a ſecũdo viro, cũ quo cõtraxit poſt diſſolutũ prius matrimonium, corrumpatur, poteſt a viro quo ad torũ repelli. Secus qñ vir cõſcius fuit fraudis, quia v.d. teſtatus fuit omnimodã eius arctitudinẽ, aut vxor dolo caruerit.

4. Concl. qñ matrimoniũ ſeparatũ eſt ob ſolã impotẽtiã reſpectiuã, ſi alter fornicetur, non poteſt ei imputari fornicatio tamquã adulteriũ quia vterq; fuit declaratus potẽs cũ alijs, & multo minus ſi conſũmaret matrimoniũ alter cõiux cũ ſecũdo cõiuge poterit repelli quò ad thorũ reſtaurato priori matrimonio, quia iuſto titulo id fecit habẽs ab Eccleſia facultatẽ contrahendi cum alio.

DISPVT. CII.

An Impotentia perpetua ſuperueniens impediat ſaltem vſum matrimonij.

PRima Concl. Impotentia ſuperueniens matrimonio cõſummato illud dirimere nõ poteſt, quia ſolũ morte naturali dirimitur. eadem quoque dicas de matrimonio tantum rato, & non adhuc conſummato *fatentur omnes contra Carrer. Grat. Alberi. Spranger.*

2. Concl. Si vir poſt contractum matrimoniũ priuetur vtroq; teſticulo, poteſt nihilhominus licite coire cũ vxore, ſi virgã erigat, & vas penetret, quia licet non emittat verũ ſemen, eſt tamen hoc per accidens, & licet nõ habeatur primarius intẽtus matrimonij (ſcilicet prolis generatio) habetur tamẽ ſecũdarius ideſt

Digitized by Google

ſedatio concupiſcentiæ) probatur a ſimili de copula ſenũ decrepitorum. Item eorum, qui ſemen ſterile, & flaccidum emittunt, vnde poteſt vxor petere, & reddere petenti abſque p. *Tol. Gaeta.*

3. Cõcl. Poteſt fœmina, quæ prolẽ ſemper mortuã gignere experta eſt, nõ ſolũ reddere, ſed etiã petere, quia per accidẽs ſe habet mors prolis cõiugibus ſuo iure vtẽtibus. nec tenetur mater vitare damnũ prolis cũ tanto ſui, & viri periculo pro cõtinentia perpetuo ſeruãda. Quod ſi nolit, non poteſt cogi ad reddendũ, quia non tenetur cũ tanto periculo ſuæ vitæ reddere, mors enim prolis in vtero difficultatem pariendi auget, ac labores.

Item quãuis non tenetur fœmina reddere, quæ abſq; mortis periculo parere non poteſt, tamen ſi velit, licite poteſt, non ſolũ reddere, ſed etiã petere, quia ad euitandũ periculũ p. m. incontinentiæ, poteſt exponere periculo vitam corporalem. *Ledeſ. & Bartol. a Ledeſ.*

4. Concl. Mulier certa de impotentia viri poſt triennalẽ experientiam non poteſt petere, neque reddere, quia matrimoniũ eſt nullũ, ac irritum, ideoque debet ſeorſim viuere *D. Tho. & Albert. magn.*

DISPVT. CIII.

In dubio, an impotentia præceſſerit an ſecuta ſit matrimonium, quid agendum.

PRima Concl. Quando impotẽtia eſt naturalis, in dubio præſumitur eã præceſſiſſe, & ſic matrimoniũ eſſe nullũ, quia naturalia ſẽper ineſſe præſumuntur *Comm. DD.*

2. Concl. qñ impotentia eſt accidentalis (v. g. ex maleficio, ex abſciſſione teſtiũ, vel ex morbo aliquo proueniens) & dubitatur an præceſſerit, an ſecuta ſit poſt matrimoniũ valde probabile eſt eam præceſſiſſe, ideoq; irritũ, ac nullũ fuiſſe matrimoniũ, ſed probabilius eſt cõtrariũ v. d. eã aduenisſe poſt matrimonium contractũ, ideoq, validũ eſſe matrimoniũ quia præſumi debet pro natura, quæ producit quemlibet potẽtẽ, vnde vſq; dũ nõ probetur impotens, ſẽper præſumitur coniux potens, nã potẽtia coeũdi eſt qualitas naturalis, quæ in omnibus animantibus præſumitur. Probatur Concl. per *c. licet ex quadam de teſt. & atteſt. Goffr. Cardin. Neu. Anchar. Monald. Rom.* Contra torrentem Doctorũ. In dubio autẽ an impotentia ſit naturalis, an accidentalis, dic eam præſumi accidentalem, ideoq; aduenisſe poſt cõtractũ matrimoniũ.

Limit. Cõcl. qñ breue tẽpus trãſijt a matrimonio cõtracto, tunc n. eſt præſumptio contra impotentiã, quia non credi debet tam breui interuallo illam accidiſſe, & ſic præſumitur anteceſſiſſe matrimonium.

3. Concl. In dubio an vera ſit impotentia, & an vere ſit conſummatũ matrimoniũ, dicendum eſt ius in fauorẽ matrimonij, ideoq; diſſolui nõ poteſt, quia naturaliter quilibet præſumitur potens: vnde fœmina aſſerenti ſe eſſe cognitam, & è contra

viro

viro aſſerente ſuam impotentiam, credendum fœminæ eſt, quia ſtat pro matrimonio & pari numero te ſtiũ negantium virũ eſſe *frigidũ* credendum eſt potius, quam affirmantium eius frigiditatem *Innoc. Corſetus, Fuluius, Greg. Sot. Lop.*

Limit. Quando certiſſime cõſtat conſummatũ non eſſe matrimoniũ, & dubitatur an ſit impotẽtia,tũc n. matrimoniũ nõ dicitur eſſe validũ, neq; inuali iũ,ſed præſcribitur a iure triennium adhoc vt coniuges experiantur an poſſint coire,quo tranſacto, ſi matrimonium non conſummauerint, declarabitur nullum, ac irritum.Quod ſi poſt illud trienniũ dubitatur an ſit conſummatum matrimonium,negante ſcilicet vxore, aſſerente viro, vel è contra; nec per aſpectum vuluæ id cognoſci poteſt, tunc ſtat præſumptio pro matrimonio *vt dictum eſt.*

4. Concl. Ille, cuius non plene cognita eſt impotentia, non poteſt contrahere,donec,re diligenter inueſtigata,dubium deponat,quia exponitur periculo irritandi matrimonium.Cõtra hanc Concl.eſt *Palac.* nam Eccleſia concedit trienniũ qũ bona fide contractum eſt matrimonium.Quod ſi contraxit, quãuis male egit, poteſt tamen non ſolum reddere, ſed etiã petere, non ratione poſſeſſionis,quam habet mala fide,ſed ratione validitatis matrimonij,diſcutiendum enim tunc eſt, valeat nec ne matrimonium,quod diſcuti nullo modo poteſt niſi copula tentetur.

DISPVT. CIIII.

An Aetas matrimonium dirimat.

PRima Concl. Ætas requiſita ad matrimonium contrahendũ eſt pubertas, v.g.12. anni in fœminis, 14.in viris, *c.continebatur de deſponſ.impub.& c. ex litteris eo*: quæ ætas in vtroque debet eſſe completa *l. quia atate de teſtam.* contra *Verac. & Hoſt.*qui aſſerunt poſſe contrahi quando tres deſunt dies ad 12. vel 14. annum complendum *Martinus*, quoque *Ledeſ.* hoc ampliat etiam ſi decẽ deſint dies,quod non eſt verũ.

2. Concl. In dubio an ante eam præſcriptam ætatem ſit fœmina apta ad generandũ, præſumitur quod non,quæ præſumptio eſt iuris,contra quam admittitur in contrarium probatio, vnde alleganti ſe habere malitiam ſupplentem ætatem incumbit onus probandi, & admittitur eius probatio, qua plene habita, tenet initũ matrimoniũ *c.de illis el 2.c.puberes,& c.fin.de deſponſ.& c.*

3. Concl. Solo iure Eccleſiaſtico ætas pubertatis non adimpletæ irritat matrimonium, vnde de iure natura valet matrimonium inter impuberes, dummodo ſint doli capaces *D.Th. Nau. Veg.* vterque *Led. Verac. Vig. Henriq. Rodr.* A que ita infideles, qui contraxere. v.g. poſt ſeptennium, non ſunt ſeparandi,ſi ad fidem conuertantur, dummodo per ſuas ll. talis ætas non dirimat contractum. Poteſtque Papa diſpẽ-

Bb ſare,

ſare, vt impuberes in quacumq; ætate valide contrahant, dummodo capaces rationis ſint *Nau. Rodr.* Poteſt quoque Epiſcopus propter vrgentem neceſſitatem *ex c. 2. de deſponſ. impuber. Nau. Palud. Ang. Tab. Henr. & alij.*

4. Concl. Quamuis probabile ſit, matrimonium puberis ad copulam impotentis eſſe nullum, probabilius tamen eſt validum eſſe dummodo ea impotentia non ſit perpetua, nec oriatur ex frigiditate aut maleficio, ſed ex debili ætate *Brunel. Ang. Sil. Tab. Nau. Con. Cuc. Maſcar. Henriq. Led. & alij.* ad experiendum autem an impotentia coeundi proueniat ex ætatis imbecillitate, expectanda eſt plena coniugum pubertas, quæ in viro eſt in 18. anno *l. arrogato ff. de adopt.* in fœmina eſt in 14. anno *l. mela. ff. de alimen. & cibar. leg.* qua elapſa ætate, impotentia cenſebitur perpepetua *Abb. Card. Anch. Cuc. Tab. Ang. Roſ. & alij.* Hinc non poteſt ſeparari matrimonium ratione impotentiæ, niſi vir ſit 18. annorum, nec ratione arctitudinis, niſi fœmina ſit 14. annorum, quia ante hanc ætatẽ impotentia præſumitur ob nõ plenã pubertatẽ. Secus quãdo ex inſpectione viriliũ, aut vulu æ apparet manifeſta impotẽtia, ſeu arctitudo. An autẽ adueniente 18. anno, vel 14. in fœmina, ſtatim ſit ſeparandum matrimonium *dicemus diſp.* 110.

5. Concl. Si malitia ſupplet ætatem, valet matrimonium contractũ ante pubertatem *c. de illis el 2. de deſponſ. impub.* an autem ſit p. cõtrahere ante legitimam ætatẽ problematice dixi *lib. 1. diſp. 17.* Malitiam ſupplere ætatem ſecundum aliquos eſt, quando impubes generare poteſt, & copula coniungi carnali. ita *Hoſt. Card. Brunel. Perez, Ouan.* ſed probabilius eſt nomine malitiæ ſupplentis ætatem intelligi nõ ſolum potentiam generandi, ſed etiã prudentiã, & diſcretionẽ ad intelligendã coniugalis cõſenſus vim nã cum matrimoniũ ſit perpetuum, requirit plenã intelligentiã, ac deliberationẽ, quæ nõ inuenitur in puero ſeptenni, nec in tenera quauis maiori ætate. ſic *D. Th. Abb. Neuo, Roſ. Ang. Silu. Sot. Couar. Viguer. Cucus, Henr. Bart. Ledeſ. & alij.* atq; ita duo requiruntur; prudẽtia ſcilicet, & generandi potentia; nec ſatis eſt ſolus rationis vſus cũ potẽtia generãdi in tenella ætate. ꝓbabitur autẽ potentia coeũdi impuberis qñ v. g. fæmina impubes fuit ab alio cognita, vel impubes vir aliam cognouit quia apta vni præſumitur apta omnibus, & potens ad vnam potens ad omnes. Item niſus ad copulam facit præſumere potentiam ad eamdem *c. atteſtationes de deſponſ. imp. Henriq. Couar. Menoch.*

6. Concl. Copula ipſa non inducit præſumptionem perfectæ diſcretionis, & prudentiæ ad valide contrahendum, propinquitas autẽ pubertati facit præſumere prudentiã requiſitam, ſed non potentiam ad copulam: quia in pueris quandoq; inuenitur potentia ad copulam, & non

non diſcretio; & è contra ſolet proximus pubertati habere ſufficientẽ prudentiam ad contrahendum, raro autem potentiã ad conſummandum matrimonium *Couar.*

7. Concl. Licet copula non dum habita ſit, poteſt tamen probabiliter coniecturari potẽtia cõcundi ex ſignis, quæ iudicis arbitrio remittuntur, v.g. poteſt inſpici qualitas perſonæ in delicijs enutritæ, membrorũ diſpoſitio, bona valitudo &c, nã D. Greg. refert puerũ 9. annorũ nutricem feciſſe prægnantem, Salomon, teſte D. Hyeronimo, decimo ætatis anno genuit Robaam, & Achaz, & multas fœminas in nono, & decimo anno genuiſſe teſtantur alij & hoc procedit quando contrahens eſt proximus pubertati, alioquin enim potentia nõ præſumitur *Ant. Ne. Henriq.* atque ideo fœmina, cuius clauſtra inueniuntur aperta, dicetur apta ad matrimonium, ſi erit maior ſeptennio *c. fin. de eo qui cognou. conſang.* ad agnoſcendam vero pubertatem, non debent inſpici verenda, nec etiam in viro, quia multi ſunt apti ad generandum, nec ſunt piloſi, & multi piloſi, ſunt impotentes: ſed inſpici ea debent ad cognoſcendum an fæmina ſit Virgo, an vir habeat teſtes, aut virilia an ſit frigidus, &c. item qñ matrimonium iam contractum eſt ab impubere, qui teſtatur ſe cognouiſſe vxorem, tunc a matronis indagari poteſt veritas per inſpectionem verendarum partium.

Dices an ſtandum ſit iuramento viri dicẽtis ſe cognouiſſe impuberẽ? Aliqui affirmant quando puella eſt pubertati proxima *Ant. Abb. Prepoſ. Veracrux, & alij.* Sed reſp. negat. vnde probans copulam cum impuberi ex aperitione clauſtri tenetur probare traditam eam ſibi fuiſſe virginem *Domin. Cou.*

8. Concl. Si fæmina habet menſtrua, ſufficiens ſignum eſt eam eſſe generationi aptam, quia concipere poteſt; ſic iuuenis, qui ſemen emittit aptus quoque erit ad matrimonium, quamuis impuberes ambo ſint, quia malitia ſupplet ætatem *Roſ. Sil. Henriq.*

9. Concl. Quamuis ille ſecundum aliquos dicetur pubertati proximus, qui ab ea per ſex mẽſes diſtat, vt placet *Card. Neuò, Iaſ. Henr. & alij* tamen id iudicis arbitrio relinquitur, qui adhoc arbitrandum nõ tantum annorum numerum, quam perſonæ conditionem, regioniſque qualitatem inſpiciet; quædã enim regiones calidiores pueros generant, & quando Hic vult declarare puerum ante decimum annum cum dimidio, & fæminã ante nonum cũ dimidio, eſſe aptos ad matrimoniũ, tunc maxima aduertentia, raro, ac maximis coniecturis id faciet, quia præſumptio naturæ, & ætatis tenellæ valde repugnat. Si autem tantum ſex menſes deſint ad pubertatem, audacius, & leuioribus argumentis poteſt id iudicare *Goff. Ant. Prap. Franc. Dec. Salic. Corraſ. D. Ant. Cou. Gutt. Lop. & alij.*

DISPVT. CV.

An Conſtitutus in mortis articulo poſſit contrahere in præiudicium ſubſtituti legitimando prolem.

PRima Concl. Deſperata iã infirmi ſalute, poteſt hic in articulo mortis conſtitutus validum matrimoniũ contrahere. (Patet ex vſu Ecclesiæ, quia potentia generandi adhuc perſeuerat in iſto infirmo, quãuis deſit vſus.) Idq; prolem legitimat antea ſuſceptam, ſicut reliqua matrimonia *ex c. tanta qui filij ſint legitimi.* ſic a ſimili matrimonium contractum cum decrepito habet vim legitimandi prolem quamuis deſit potentia amplius coeundi *fatentur omnes.*

Dices an ea legitimatio vim habeat excludẽdi ſubſtituti? v.g. quis fundum Titio legauit hac conditione, vt ſi abſque liberis deceſſerit, ſuccedat ei Caius; quæritur modo an proles Titij, qui in articulo mortis eam legitimauit, excludat Caium ſubſtitutum?

2. Concl. Nulla alia ſuſpicione fraudis cõcurrente, communiſſima, ac verior eſt opinio prolem a Titio, quamuis in mortis articulo legitimatã excludere ſubſticum, ideoq; eã ſuccedere in fũdo olim patri ſuo Titio legato; quia in mortis articulo fraus nõ præſumitur niſi probetur.

Ampl. Etiam ſi in fraudem Caii ſubſtituti conſiterit Titium morientem legitimaſſe prolẽ, vel quia minatus fuit ſe ita facturũ, vel quia animũ ſuum ita eſſe expreſſerit. nam vtens iure ſuo nulli irrogat iniuriã *l. nemo damnum ff. de reg. iu.* Item ſi ſanus Titius duceret in vxorem cõcubinam eo animo, vt Caium ſubſtitutum a fundo excludat, nemo dubitat Caium eſſe vere exclusum; ergo iſta fraus non vitiat actum *Bald. Sarm. Minc. Garc. Spino, Mol. de iuſt.* contraria quoque opinio eſt valde probabilis, quam ſubſtinet *Ang. Curtius iunior, Beroius, Ruin. Alciat. Barb. conſ. 18. Burgos depax, Mantuanus, Zephalus, Dec. Præpoſ. Paritius, Bart. Sonzinus, Alex. Ant. de Roſel. Suar. Greg. Lop. Gom. Burſatus, Mantica. Flamm. Mol. Cuennas, Menochus, Matienzo, & alij.*

DISPVT. CVI.

An Hermaphroditus poſſit matrimonium inire.

PRima Concl. Hermaphroditus dicitur ille, qui habet vtrumque ſexum; reputatur vero fœmina, aut vir ex ſexu, qui magis in eo præualet; ſi enim præualent virilia, dicetur vir, ſi vulua, dicetur fœmina *l. quæritur de ſtatu Hom.* Qñ autem vterque ſexus eſt in eo æqualis, tũc æque vir, ac fœmina dicendus erit, poteſtque, quem mauult ſexum eligere *Hoſt. Bal. Sil. Tab. Arm. Nau. Henri.* & iuramentum præſtabit ſe, electo vno ſexu, non amplius vſurũ alio. Ad ꝙ dijudicãdũ debẽt matronæ, & medici inſpicere pudenda, & videre, quinã ſexus ꝑualeat, dubijs autẽ ijs exiſtentibus, ſtãdũ eſt dicto Hermaphroditi aſſerẽtis ſe potius in iſto, quã in illo præualere ſexu.

2. Concl.

2. Cõcl. Qui in vtroq; ſexu eſt æqualis nõ poteſt pfeſſionẽ emittere inter monachos, qa obſtat ei ſexus fœmineus, nec in monaſterio inter fœminas, quia obſtat ei ſexus virilis nec ordines ſuſcipere, quia obſtat ſexus fęmineus *Henriq.* Ille vero, qui præualet in altero ſexu poteſt iuxta ſexũ illum matrimoniũ inire, v.g. ſi præualẽt virilia, poteſt vxorẽ ducere, ſi præualet ſexus fœmineus poteſt alteri nubere *Ang. Sil. Tab. Arm* ſi autem contraheret in eo ſexu, in quo minus præualet, faceret irritum matrimonium de iure naturæ, quia eſſet ac ſi vir cum viro, aut fœmina cum fœmina, contraheret.

3. Cõcl. Qui æqualis eſt in vtroq; ſexu, poteſt, vel nubere, vel vxorem ducere. Parochus autẽ nõ debet intereſſe tali matrimonio donec per iudicis ſententiã declaretur quo debeat vti ſexu, & iuramentũ hermaphrodito præſtetur de nõ vtendo alio ſexu; qa parochi tantũ eſt aſſiſtere, nõ iudicare. Quod ſi ſemel electo ſexu (v.g. fœmineo) vtatur iſte ſexu virili, p.m. & viduus effectus ſi fœminã ducat mutans ſexũ ſemel electũ pec. quoq; M. contra iuramẽtũ nec iis nuptiis parochus aſſiſtere poteſt matrimoniũ autẽ validum eſt, quia nullũ Ius Pontificiũ inuenitur illud irritans. In dubio autẽ qui ſexus pualeat, dicẽdũ eſt vtrũq; eſſe ęquale.

DISPVT. CVII.

An ad diſſoluendũ matrimoniũ ratione impotẽtiæ sẽper expectãdũ ſit triẽniũ.

PRæmitto, Iudicem potius debere exigere probationes ſuperfluas, quã diminutas, qñ agitur de diſſoluẽdo matrimonio, quia res eſt valde grauis. Itẽ triplicia eſſe impotẽtiæ ſigna, quędã neceſſario, & euidẽter concludentia impotentiam: quædam veriſimiliter, alia dubia, & præſumptiue concludentia.

1. Concl. qñ ſigna neceſſario, & euidenter impotentiã concludunt, nulla temporis mora expectata, eſt diſſoluendũ matrimoniũ *c. laudabilẽ de frig.* vbi præſcribitur trienniũ cũ limitatione *niſi certo conſtet de impotentia* eſſetq; p. contra ius naturæ permittere matrimoniũ vbi copula expectãda nõ eſt: quapropter ſtãdũ erit ſolo iuramento matronarũ, & medicorũ atteſtantium perpetuã impotentiã. qñ vero ſigna ſunt veriſimiliter cõcludentia, ad diſſoluendũ matrimonium nõ expectandum eſt triennium, ſed ſufficit iuramentum coniugum aſſerentium ſe non poſſe coire, & iuramẽtũ ſeptimę manus propinquorũ teſtantiũ ſe credere eos verum iuraſſe (quid autẽ ſit hæc ſeptima manus dicemus diſp. ſequenti) vnde inſpiciendus eſt cõiux impotens per medicos, aut matronas, qui ſi aſſerant eũ impotentẽ per ſigna veriſimiliter euidentia, & cõcordet cũ eorũ dicto iuramẽtũ coniugũ, & ſeptimæ manus propinquorũ, ſtatim diſſoluetur matrimoniũ nulla temporis mora interpoſita *Ant. Neno, & alii.*

Signa autẽ neceſſario, & euidenter cõcludentia ſunt qñ virilia omninò ãputata sũt. Secũdo qñ vtroq; teſticulo caret vir. Tertio ſi virilia ari-

arida ſũt, & inutilia omninò videã-tur. At ſi non ita certo, & euidenter conſtet medicis de ariditate illorũ, tunc dandũ eſt iuramentũ coniugibus, & ſeptimæ manus propinquorũ, quia habetur pro ſigno veriſimiliter nõ autẽ neceſſario cõcludẽte. Quarto qñ mulier eſt omninò arcta ſed hoc ſignũ non ita neceſſario impotentiã concludit, quia oculus matronarũ, & iudiciũ medicorũ qñq; fallitur *c. nec aliqua 27. q. 1.* vnde niſi mulier ita arcta eſſet, vt cuilibet inſpicienti clare liqueret eã incapacẽ eſſe copulæ, non erit ſtatim diſſoluendũ matrimoniũ, ſed requiri debent iuramenta, pro vt iã dictũ eſt. Quinto qñ vir ab alio matrimonio ſeparatus eſt tãquã frigidus per Eccleſiæ ſententiam, tunc ſtatim ſeparandus eſt a ſecundo matrimonio.

2. Concl. qñ impotẽtia prouenit ex maleficio, expectandũ eſt trienniũ, quod minui nõ poteſt a iudice, bene tamẽ prolungare *c. fin. de frig.* adhoc, vt vacent operibus pœnitẽtiæ quia author huius impotentiæ eſt Dæmon agẽs naturale, & liberũ, & non conſtat de eius perpetuitate.

Limit. Q ãdo ope Dæmonis amputata ſunt virilia, quia tunc reddi per illum non poſſunt, ideoque erit impedimentum naturale neceſſario impotentiam concludens.

DISPVT. CVIII.

Quid iuris quando ſigna impotentiæ ſunt dubia.

PRima Concl. Et ſi vterq; cõiux cũ iuramento fateantur impotẽtiã, & ſeptima manus propinquorũ iuret, nõ ideo eſt ſtatim ſeparandũ matrimoniũ, ſed expectandũ eſt trienniũ a die celebrati cõiugij; quia ex iuramento coniugũ ſuper impotentia non cõſtat de frigiditate; adhuc n. dubitatur an impotentia ſit naturalis, & perpetua, an accidentalis, & temporanea *D. Th. Dur. & alij.* Secus in ſenibus impotentibus pro quorũ experienda potẽtia ſatis erit breuius tẽpus arbitrio iudicis taxandũ, quia in eis quotidie natura fit debilior, vireſq; potius decreſcunt quã augentur. Triennio autẽ experientiæ elapſo non eſt neceſſariũ facere inſpici coniuges *quamuis ſanũ eſſet conſiliũ* quia nõ petit hoc textus in *c. laudabilẽ* ſed ſatis eſt eorũ iurata cõfirmatio ſuper impotẽtia triennali. Itẽ quia viduæ nullo modo per aſpectũ cognoſci poſſunt an ſint corruptę. Et vltra iuramentũ coniugũ non ab re deſideratur ſeptimæ manus propinquorũ iuramentũ, vel ijs deficientibus, iuramẽtũ vicinorũ bonæ famę, quia poteſt eſſe colluſio inter coniuges, & hoc procedit, etiã ſi fœmina per aſpectũ reperiatur virgo *quidqnid dicant alij* quia oculus & manus matronarum falluntur quãdoq; Itẽ fœminæ multis vtũtur artibus, vt virgines appareant; quapropter ſẽper requiritur iuramentũ ſeptimæ manus propinquorum, quo deficiente, erit nulla ſententia circa diſſolutionem matrimonij pronunciata.

2. Concl. Septima manus propinquorũ eſt, quod iurante viro ſuã impotentiã debent ſimul iurare ſeptẽ

eius

eius conſanguinei,& ſeptẽ ex parte vxoris,quibus deficientibus, adhibeantur 14.vicini bonæ famæ,quia conſanguinei,& vicini præſumũtur a iure quod melius norint res cõiugũ:duo quoq;teſtes ſatis eſſe poſſũt in defectũ aliorum *Belleme. Archid. Turrec. Abb. Anchar. Ne. Greg. Lop. Brunel. & alij* vrgẽte neceſſitate,qua non extante,non eſt recedendum a num.14. teſtiũ. Deficientibus tamẽ vicinis,debẽt aſſumi extranei bonę famę,ac omni exceptione maiores.

3.Concl. In hoc iuramento a cõiugibus, & cõſanguineis præſtãdo non opus eſt tangi Euãgeliũ,ſed ſatis eſt ſuper Cruce præſtari: & hoc ex cõſuetudine quidquid ſit de rigore iuris,diuerſimode autẽ pręſtatur a cõiugibus,& a vicinis,vel propinquis. Vir n. iurabit ſe bona fide, & abſq;dolo niſum fuiſſe ad copulam quã perficere nũquã potuit: fęmina iurabit ſe nõ aufugiſſe a copula,imò virũ amplexã fuiſſe. Cõsãguinei iurabunt ſibi eſſe veriſimile coniuges verum dicere. Ratio quia cõſanguinei tantum de credulitate poſſunt deponere, & non de certa ſcientia, ſicut coniuges.

4.Concl. Non ſatis eſt iuramentũ coniugũ aſſerentium ſe nõ potuiſſe conſummare matrimoniũ inter ſe, adhuc vt poſt triennium ſeparetur illud,ſed opus eſt iuretur omnimoda impotentia, alioquin iudex non poſſet cognoſcere an impedimentũ ſit reſpectu huius, an vniuerſaliter reſpectu omnium, item an ſit ex maleficio, an ex frigiditate.

Dices an poſſit vir licite iurare ſe non poſſe coire cũ aliqua alia quã nullã aliã expertus fuit copulã? Reſpond. affirmatiue ex forma iuramẽti, quod a iudice ei præſtatur, per quã colligitur omnimoda impotentia, quãuis coniuges eã non iurent directè.dicit n. iudex *quia cum moueris ad coitũ,nec ſtimulos carnis ſentis nec p mediũ iuuari potes* vnde Hoſtiẽſis ait, *& iurabit maritus, ſe nec motũ carnalẽ in amplexibus ſentire potuiſſe*, & Speculator loquens de iuramẽto mulieris ait *cũ non ſit apta ad viriles cõplexus, vel quia adeo arcta eſt, vt nulli poſſit carnaliter cõmiſceri,vel qa, &c.* & hac de cauſa vocantur poſtea periuri coniuges, ſi impotens conſummet ſecundum matrimoniũ quia eorum iuramẽtum non ſolum fuit coniugem eſſe ad vnam, ſed ad omnes impotentẽ, & ſtimulos carnis non ſentire. Conſanguinei autẽ numquam dicentur periuri, quia deponunt tantum de credulitate, non de ſcientia. Vnde coniugibus periuris imponi debet pœnitentia, non ſolum in foro confeſſionis, ſed etiam in foro externo. Dicuntur autem periuri non quã ſecundo cõtrahunt,ſed quã copulã habent *Nau. Ant. Prapoſ.* Impotens vero licet poſſit allegare impotentiam in genere, & non teneatur eam in ſpecie oſtendere,vt aſſerunt *Cõm. DD.*tenetur tamẽ iudici interrogãti formaliter reſpõdere, quia huius è videre an tẽporalis & ppetua, an reſpectiua & abſoluta ſit impotẽtia, eãq; in ſẽtẽtia explicare *vt dictũ eſt diſp.99.*

DISPVT. CIX.

Quid iuris quando alter coniugum fatetur ſuam impotentiam, alter vero eam negat.

PRima Concl. Quando mulier fatetur virum eſſe impotentē, & vir negat, ſi illa ab initio nō reclamauit, nō eſt amplius poſt bimeſtre, aut ſaltē poſt ſex menſes audiēda, ſed credendum eſt viro aſſerenti ſe matrimonium conſummaſſe *c.1. de frig.* quia tarditas reclamādi cōtra ipſam facit præſumptionē. Itē quia vir eſt caput eius, ideoque illi potius, quā vxori eſt fides adhibēda *Innoc. Præpoſit.* quod tempus numeratur a die tentatæ copulæ, & non a die contracti matrimonij.

Limit. 1. qñ mulier per ſigna vult oſtendere viri impotentiā, tunc n. ſemper erit audienda, non obſtante lapſu cuiuſcumq; temporis. quia ſic euacuat iuris præſumptionē. ſigna autē non debent eſſe dubia, ſed ſaltem veriſimiliter concludētia, quāuis nō ſint neceſſario vrgentia, quibus ſtantibus, diſſoluetur matrimonium, non expectato triennio, vt ſupra dictum eſt.

Limit. 2. qñ eadem per aſpectum matronarum oſtendit ſe virginem *c. propoſuiſti de probat.* Nec opus eſt matronas eſſe peritiſſimas, ſed ſatis eſt eſſe peritas in arte. Nec opus eſt eſſe ſeptē vt videtur velle *c. propoſuiſte eo:* ſed ſatis eſt eſſe duas, aut tres, quæ iurent puellam eſſe virginem.

2. Concl. Si mulier aſſerat ſe cognitam a viro, & vir neget eam cognouiſſe, eſt potius ei credendū quā viro, quia ſtat in fauorem matrimonij præſumptio. Itē non præſumitur fœminam velle perpetuo cum impotente habitare *D. Tho. Bon. & alij.* Secus qñ vir conuincit vxorem ex teſtimonio matronarum aſſerentiū eam virginem eſſe, tunc viro eſt fides præſtanda, & matronis, non autē fœminæ contrarium aſſerenti.

3. Concl. Si non adſint alia vrgētiora frigiditatis ſigna, ſola virginitas in vxore non ſatis eſt, vt audiatur fœmina ante lapſum triennij ꝓ diſſoluēdo matrimonio, quia adhuc nō cōſtat de ꝑpetua viri frigiditate.

Limit. Concl. qñ fœmina vult licentiam ingrediendi religionē non autē ineundi ſecundū matrimoniū; quia per oſtenſionem ſuæ virginitatis ſatis clare patet matrimonium non fuiſſe conſummatum, & ante conſummationem matrimonij licet coniugi ad religionem tranſire *c. ex publico de conuerſ. coniug. Neuo.*

4. Concl. Elapſo triennio cohabitationis, non eſt neganda audientia fœminæ reclamanti contra frigiditatem viri, quia matrimoniū ab initio nullum non ſit validū tractu tēporis: quapropter ſi poſt triennium probet ſe eſſe virginem, & addit iuramentum ſeptimæ manus propinquorum, dabitur ei licentia alterum ducendi virum. Neque in hoc iudicio tenetur mulier afferre ſeptimā manū propinquorū viri, quia negāte illo ſuam impotentiā, propinqui illius iurarent potius contra mulie-

rem,

rem, & in fauorem proprij conſanguinei, vnde ſufficiet ſeptima manus propinquorum fœminæ.

5. Cócl. qñ mulier erat corrupta ſi iuret ſe non fuiſſe cognitam a viro, non debet hic cogi ad coeundũ cum ea ante matronas *Sot.* quia eſt res turpiſſima, & periculum eſt matronis ne laſciuirent: & fortaſſe ob verecundiam neq; poſſet vir membrum erigere, vnde debent tunc recipi teſtes ex auditu omni exceptione maiores, in quibus nulla adſit odij ſuſpicio, quibus deficientibus, credendum eſt potius viro affirmanti ſe cognouiſſe eam, quam vxori id neganti.

6. Concl. Mulieri, quæ virgo erat tempore initi matrimonij, ſtatim proclamanti, & per verum iudicium impotentiã viri oſtendenti *licet eam vir neget* denegari non debet licentia tranſeundi ad aliud matrimonium, verũ anté iudiciũ erit, ſi appareant ſigna etiam dubia frigiditatis, quæ ex præſumptione illam concludunt, & mulier poſt vnũ aut duos menſes, inueniatur virgo, & accedat iuramentũ ſeptimæ manus propinquorum, vnde neceſſario requiritur inſpectio matronarum, & medicorum in vtroque coniuge adhoc, vt in viro oſtendatur frigiditas, in fœmina virginitas *Innoc. Neu. Coſtanus.*

At ſi mulier tempore initi matrimonij erat corrupta, & vir afferat eam cognouiſſe, non ſatis eſt iuramentum fœminę, & ſeptimę manus eius propinquorum, & aliqua indicia veriſimiliter euidentia frigiditatis adhoc vt diſſoluatur matrimonium ante lapſum triennij, quia eſt diminutum iudicium, & inſufficiẽs probatio, poſt lapſum vero experiẽtiæ triẽnalis iam dictũ eſt ſufficere.

7. Concl. Iurante fœmina cũ ſeptima eius propinquorũ manu, & iurante viro cum ſeptima propinquorum manu, potius eſt credendum viro, quam fœminæ *Innoc. Hoſt. Ant. Anchar. Prepoſ.*

Limit. qñ mulier cum ſeptima manu propinquorum iurat virũ nõ poſſe coire, & per aſpectum oſtẽdit ſe virginẽ eſſe, quia tunc vrgentior eſt hæc ꝓbatio, præſertim ſi aliqua frigiditatis ſigna in viro appareãt.

8. Concl. Quæ hactenus diximus de fœmina allegante viri impotentiam, intelligenda ſunt quoque de viro allegante fœminæ arctitudinẽ, non obſtante quod *c. 1. de frig.* loquatur ſolum de fęminis reclamantibus, quia vir, & vxor ſunt correlatiua *l. fin. C. de indic. vid.*

DISPVT. CX.

A quo tempore computandum ſit triennium.

PRima Concl. Hoc trienniũ conceſſum a iure ad experiendã impotentiã non debet numerari a tẽpore initi matrimonij, ſed a die tẽtatæ copulæ: Nec expectari debet mandatum iudicis, vt illud per ſententiam aſſignet *c. laudabilem de frig &c. fatentur omnes.*

Ampl. In impedimento maleficij

c. fin.

c. fin. eod. ideoque nulla debet expectari, vt peragatur pœnitentia, ſed ſatis eſt probaſſe continuam triennalem habitationem cum impotentia coeundi, & copula tẽtata. Fateor tamen ex iudicis arbitrio aliquãdo vltra triennium poſſe aſſignari longius tempus maleficiatis adhoc vt vacent orationibus *vt dixi diſp.* 107.

Quando autem Eccleſia, quæ decepta fuit in primo matrimonio diſſoluendo, ſtatuit iterũ illud reſtaurari, & aſſignat aliud triennium experientię numerandũ id eſt a die reſtaurationis, & iterum tentatæ copulæ. Item qñ creditur iudicio medicorum mulierẽ arctam poſſe per inciſionem reddi aptam, numerandum eſt a die inciſionis factæ, & copulæ tentatæ.

2. Concl. In ijs, qui adhuc nõ habent plenam pubertatem triennium numerari debet a die perfectæ, plenęque pubertatis adhoc vt experiatur eorũ impotẽtia ſit ne perpetua, an temporanea, quia ante illã non poteſt bene cognoſci, vtrũ impotentia proueniat ex debilitate naturæ *vt dixi diſp.* 104. poſt illam vero non erit denegandum triennium quod conceditur a iure *Card.* Contrarium tenent *Alb. Sil. Roſ. Tab. Franc. Præpoſ. Ang. Cuc.* nempe poſt pubertatem, non expectari triennium, ſed poſſe ad inſtantiam potentis diſſolui matrimonium.

DISPVT. CXI.

An triennium experientiæ debeat eſſe continuum.

Prima Concl. Non eſt neceſſe tẽpus triennij, quod datur a l. ad experiendã impotentiã eſſe continuũ ſed modo poſſibili, ac iuxta indigentiam materiæ ſubiectæ capiendum eſt, alioquin deberet vir relinquere omnia negocia. Adde quod ex frequentia redderetur minus potens: vnde ſatis eſt, vt debitis horis, loco, & tempore vacet copulæ. Nec ſufficit cohabitare coniuges maiori anni parte (ſcilicet per ſemeſtre, & vnum diem) ſed neceſſario debet compleri habitatio totius triennij, non metaphiſice, ſed moraliter, v.g. non debet quęlibet prætermiſſa dies computari adhoc vt adimpleatur triennium, ſed qñ notabile tempus deeſt, ſuppleri debet, v.g. per ſemeſtre fuit vir infirmus, vel in alia regione, tunc concedendum ei erit vltra trienniũ ſemeſtre quod defuit; Quod ſi copulæ vacãs abſuit vir vna, vel altera die interpolata, quæ tamen in vnum collectæ facerent ſemeſtre in ſpatio triennij hoc ſemeſtre non eſt ſupplendum, quia ſatis eſt cohabitare ſicut ſolent reliqui coniuges.

DISPVT. CXII.

An ſi coniux propria authoritate, recedat ob impotentiam alterius, ſit ſtatim ei reddendus, &c.

Præmitto 1. Spoliatũ ante omnia eſſe reſtituendum, & poſtea concedendam eſſe audientiam ſpoliati, vnde ſi vir poſt conſummatũ matrimonium abſq; authoritate iudicis

dicis diuertat ab vxore adultera, non erunt audiendæ eius exceptiones donec ipſe reſtituatur vxori.

Præmitto 2. Onus ſpoliati eſſe *ad hoc vt reſtituatur ei coniux* vt probet ſe validum iniiſſe matrimoniũ ante parochum, & teſtes per verba de præſenti, & habuiſſe poſſeſſionẽ, eaque ſpoliatum eſſe: nec tenetur probare omnimodam validitatem matrimonij, quia hoc ſpectat ad progreſſum cauſæ, ſed ſufficit apparentem oſtendere.

Præmitto 3. *Data, & non conceſſa ſententia aſſerentium ante matrimonium conſummatum non dari reſtitutionẽ ſpoliato* adhuc verum eſſe, quod ſpoliatus poſſit adire iudicẽ ac hoc vt officio ſuo cogat ſpoliantem ad exibendum ei omnia illa, quæ præſtare ſolent ſponſi de præſenti, dummodo recedens non allegaret iuſtã recedendi cauſam, quia tenetur coniux de præſenti dare poſſeſſionem ſui in alterum coniugem, ſic emens domum poteſt cogere venditorem ad tradendum ei poſſeſſionẽ. Verum tamen erit, quod qñ inuocatur iudicis officiũ poteſt obijci exceptio iuſta a ſpoliante, quæ prius examinanda eſt, & poſtea cogendus eſt ſpolians ad tradendam poſſeſſiõẽ, ſi ſuccumbat in probationibus, quę tamen exceptio non admittitur qñ agitur remedio reſtitutionis, vt dictum eſt in primo præmiſſo.

1. Concl. Quamuis probabile ſit ante conſummatum matrimonium non eſſe verũ ſpoliũ, ideoq; nõ cõcedendã eſſe reſtitutionẽ, probabilius tamen eſt eã dari quò ad cohabitationem, & alia miniſteria inter cõiuges debitis, non quò ad copulam, quia per traductionem ad domum acquiritur poſſeſſio ſaltem ſemiplena *ad cohabitandũ ſcilicet, & inſeruiẽdum viro* ergo in iſte ſpoliatus debet ad iſthæc reſtitui *Abb. Dec. Brunel. Carrer. Imola* probabile etiã eſt *debere reſtitui ſpoliatum, etiam ad copulam* quod defendit *Bellamera*. Quapropter, ſi fuga contingat ante traductionem vxoris ad domum viri, & ante conſummatum matrimoniũ, non eſt locus reſtitutioni, cogẽda tamen erit ratione cõtractus initi, niſi iuſtas opponat exceptiones.

Limit. qñ vir eſt auſterus, a quo iuſte timetur extorſio copulæ, quæ per cautionem præſtitam caueri nõ poteſt; tunc non debet reſtitui vxor, niſi prius conſtet de exceptionibus an ſint iniuſtæ.

2. Concl. qñ ſpolium factum fuit ob impotẽtiam alterius, in quo nulla impotentiæ ſigna apparẽt, faciẽda eſt reſtitutio, non ſolum quò ad habitationem, ſed etiam quò ad copulam, ſi non dum lapſum eſt triẽnium a tempore intentatę copulæ: quod ſi nolit cõiux ſimul habitare, & copulam tentare, non eſt abſoluendus: Item poteſt excõmunicari, quia nullam legitimã excuſationẽ habere poteſt vxor, quam exciperet contra reſtitutionem faciendam, cũ ius concedat trieniũ ad ſimul habitandũ, & copulã tentandũ, quæ nõ eſt p. imò eſt ab Eccleſia præcepta.

3. Concl. Ex noſtra ſententia, quò

ad

Digitized by Google

ad habitandum ſimul, poteſt cogi ſponſa remedio reſtitutionis, ſi traducta fuit domum ſponſi, ab eaque diſceſſit, contra quam reſtitutionē non admittitur exceptio. Quò ad copulam vero non datur reſtitutio *vt ſupra dictum eſt* ſed ex contractu tantum poteſt cogi ſponſa ad illam aduerſus quod poteſt excipere, & opponere, eique negari non debet audientia, ſi iuſtæ ſint exceptiones. At retenta probabili opinione aliorum *nempe ante conſummatum matrimonium non dari ſpolium nec reſtitutionem* dicendum eſt coactionem debere fieri ratione cōtractus, tū quò ad habitationem, tū etiā quò ad copulam, vnde ſi aufugiens allegaret iuſtam receſſus cauſam, eſſet prius hæc diſcutienda, qñ vero contingit fuga ratione impotentiæ, elapſo iā triennio, debet reſtitui coniux ſpoliatus quò ad habitationem, contra quam reſtitutionem exceptio non admittitur, quia non potuit recedere propria authoritate *c. litteras de reſt. ſpol.*

4. Concl. Si opponat vxor impotentiam viri, & hic probet ſe eſſe potentem, eo quod poſt matrimonium cum alijs fœminis coiuerit, non per hoc poteſt illa diuortiū petere ratione cōmiſſi adulterij, quia ex eo non debet quis fructum conſequi, quod uiſus eſt impugnare *de reg. iu. in 6. regula 38. Oldradus, & alij* non obſtante quod fœmina allegaret impotentiam viri, non abſolute, ſed reſpectu ſui tantum.

Limit. qñ allegat viri maleficium Quod ſi confitens eſt minor, & coniux poteſt vti eius confeſſione in ſuum fauorem, concedi debet reſtitutio minori aduerſus propriā, quā fecit, cōfeſſionē, non obſtante quod verū falſus ſit, & res ad propriū debet reduci ſtatum, ac ſi confeſſio facta non fuiſſet *Sfortias, & alij.*

5. Concl. Stante viri confeſſione de adulterio perpetrato, non poteſt vxor propria authoritate in foro cōſcientiæ ſe ſeparare ab illo, quia ſēper præſumitur virum impotentem dixiſſe falſum dum opponit ſe adulteraſſe. At ſi prudens quilibet iudicaret illum verum dicere; poteſt vxor ei debitum negare, & ſeparationem tori facere abſque iudicis ſententia, ſemotò tamen ſcandalo.

DISPVT. CXIII.

Quales debeant eſſe matronæ, quæ deponunt in cauſa matrimoniali.

PRima Concl. Matronæ, quæ debent teſtificari de mulieris virginitate debent eſſe in arte peritæ, honeſtæ, ac bonæ famæ, non leues, aut viles, in quib⁹ ſit ſuſpicio, quod ſubornentur, falſumque deponant, vnde omnis exceptio, quæ alioquin repelleret teſtes, excluderet quoque ac eneruaret teſtimonium matronarum. Ideo quamuis matronæ ſint nobiles, & peritæ, ſi non ſint prudentes, aut honeſtæ non recipiuntur pro teſtificanda virginitate in aliqua muliere, debentque eligi, nec nimis iuuenes, in quibus deſit experien-

perientia, nec adeo ſenes, in quibus deſit potentia viſiua; illas autẽ eſſe nobiles, aut ex parochijs; nõ eſt circumſtantia neceſſaria, quia nobiles vt plurimũ, non ſolent exercere tale officium ſeruile; quamuis maior fides dabitur matronæ nobili, quã ignobili, ſi qñ contrariæ inueniatur in voto, quia, cæteris paribus, non ita facile nobiles peierant.

2. Concl. qñ non conſtat de peritia medicorum, aut matronarum non ſatis eſt eorum iuramentũ, per quod fateantur ſe eſſet huius artis peritos niſi alium habeant conteſtẽ Neq; cẽſebitur medicus, aut matrona tunc teſtari in cauſa propria, ſed in vtilitatem alterius. Si autem in priuilegio Notarius deponat de peritia matronæ, ſtandum eſt verbis inſtrumenti, præſumi enim poteſt tempore examinationis eſſe inquiſitum de peritia illius.

3. Concl. Ad iudicem ſpectat eligere has matronas, quæ poſſint deponere de alicuius mulieris virginitate, quia eliguntur ad inſtruendum iudicem, ideoque potius exercent iudicis, quam teſtium officium *Bart. Ang. Fel.* Quæ ita electæ (ſicuti, & medici) poſſunt recuſari a partibus, & allegari ſuſpectæ, nec opus eſt cauſam ſuſpectionis oſtendere, ſed ſatis eſt iuramentum partis allegantis hanc, vel illam, imò omnes illas matronas eſſe ſuſpectas, ſic & iudex ſecularis tamquam ſuſpectus allegari quoq; poteſt *Bart. Con. Maſcar. Fulu. Garc.* non obſtante quod in foro Eccleſiaſtico tractetur cauſa, vbi iudex Eccleſiaſticus non poteſt recuſari niſi allegata ſuſpectionis cauſa, quia vbi non diſponit ius canonicũ ſtandũ eſt iuri ciuili. Tertius quoque, quẽ iudex elegit ex voluntate partiũ in cauſa diſcordiæ recuſari poteſt nõ allegata ſuſpectionis cauſa, ſed ſolo pſtito iuramento.

Quod ſi matronæ eligantur ab ipſis partibus, non poſſunt recuſari abſq; noua cauſa, aut ex veteri cauſa, quæ tamen de nouo peruenit ad aures illorum, ideoq; recuſanti incumbit onus probandi nouitatem ſuperuenientis cauſæ. Vtraque autẽ pars poteſt ſuſpectum allegare medicum a ſe electum, vel obſtetricem *noua tamen adueniente cauſa, aut de nouo cognita, vt dixi* non autem electũ a parte contraria, quia ſtat pro ſe ſuus electus qui eum defendat.

4. Concl. Adhoc vt matronæ legitime deponant de mulieris virginitate non ſatis eſt eius verenda inſpicere, ſed debeat perſpicere, ac manibus tangere, quia eſt res difficillimę probationis, & fęminæ medicamine vtuntur ad comprimendã valuam, ideoque ſanum erit iudicis conſilium ſi faciãt virginem lauari per matronas in balneo calido, ibique aliquantulũ commorari adhoc vt gluten, ſeu medicamen aliquod forte in vulua appoſitum ad illã coarctandam liqueſiat, nam quæcumque probationes poſſibiles adhibẽdæ ſunt & potius debẽt eſſe ſuperfluę, quam diminutæ *vt dictum eſt diſp. 107.* Signa vero quæ numerantur ad cognoſcendam mulierẽ virginem,

Digitized by Google

ginem, ſeu corruptam fallacia sũt, vt eſt tela in collo matricis, collum matricis apertius ac latius, lac in mammillis, &c.

5. Concl. Numquam probat teſtis ex artis peritia deponẽs niſi diligẽter interrogatus, & examinatus a iudice appareat *Bart. Aret.* quia teſtimonium eius non eſt de certa ſcientia, ſed de veriſimili. Matronæ autem depoſitio ex viſu, & tactu eſt ſufficiẽs, vnde ſi dicerẽt obſtetrices *mulieris partes diligẽter ſe inſpexiſſe, ac tetigiſſe, ideoq; virginem eam exiſtimaſſe* ſatis eſt ad virginitatem illius fœminæ probandã. Neceſſario tamen ijs debet dari iuramentũ in hac depoſitione, quia eſt res grauiſſima *argumento c. fraternit. de frig.* niſi matronæ, & medici ſint a partibus liberè electi, quo caſu non tenentur iurare: At ſi atteſtatio matronarum eſſet circa matrimonium diſſoluendũ, tunc quamuis eligerẽtur a partibus, debẽt nihilhominus iurare, idque erit iudicis munus.

6. Concl. Artis periti debent a iudice eligi citatis, ac præſẽtibus partibus quando præſtatur eis iuramẽtum, *relatio autem eorum non requirit præſentiam partium argumento c. 1. de conſang.* adhoc, vt pars ſi quid habet ſuſpectionis, opponat. ceſſat tamen citatio quando medici, aut matronæ eliguntur a partibus ipſis vel ex voluntate earum. Item quando iudex vocat peritos ad informãdum tantum *Maſcard.* Nec tenẽtur ex certa ſcientia teſtimonium ferre ſed veriſimiliter, qñ nõ habẽt principia, & regulas illius artis certas, & infallibiles, & duę tantũ matronę ſufficiunt ad deponendum de virginitate mulieris, etiam ſi vir dicat illam corrupiſſe, ſic & duo medici ſufficient ad deponẽdum pro impotentia viri, quia in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum. vide *diſp. 109. Ant. Nen. Monal. Alber.*

Dices an teſtimonium vnius ſufficiat quando in illo oppido non inuenitur alter illius artis peritus. & probabile eſt ſufficere quando eſt peritiſſimus, & non agitur de re tam ardua, & eſt bonæ vitæ, & famæ *ita Dec. Bal. Ant. Bart. Gom. Maſcar. Fulgnius, Pacianus, & alij,* & probant ex *authentico de non alienando.* Item ex *l. 1. §. fin. de verb. oblig.* ſed probabilius eſt non ſufficere teſtimonium vnius, quamuis ſit valde excellens, quia res eſt valde ardua, cũ agatur de inſtaurando, aut diſſoluendo matrimonio, vnde deficientibus alijs, debent vocari ex oppidis conuicinis. quod ſi ageretur de re leui, aut de re, quæ in nullius vergeret præiudicium, ſufficeret atteſtatio vnius matronæ, aut vnius peritiſſimi medici, vt prima docet ſententia.

7. Concl. Quamuis negatiua ſit difficilis probationis, & maior fides debeat dari paucis affirmantibus, quam multis negantibus, tamen in teſtimonio artis peritorum æque creditur affirmanti, ac neganti, quia æque poteſt falli ex artis peritia affirmans, mulierem v.g. virginẽ eſſe aut talem non eſſe *Bart. Bal. Alber. Aret. Socin.* ſed peritiores in ar-

te,

te, quamuis pauciores, præualent in atteſtatione pluribus minus peritis *Specul. Abb. Alcia. Aret. Maſcar.*

8. Concl. Cæteris paribus credendum eſt ijs, qui teſtificant viri potentiam magis, quam eam negantibus, quia veriſimiliora dicunt, cũ natura omnibus dediſſet potẽtiam coeundi. Item potius credendum eſt matronis teſtantibus mulieris virginitatẽ, quam negantibus, quia virginitas eſt qualitas naturalis, quæ ſẽper præſupponitur, niſi contrarium probetur *Fulu. Curt. & alij.*

Limit. qñ extant probabiles cõiecturæ, per quas creditur, fœminã v.g. eſſe corruptam, quia dormiuit ſimul cum iuuene, tunc enim plus creditur matronis affirmantibus eã eſſe corruptam, quam è contra, quamuis cætera ſint paria. Vnde in cauſa ſeparationis (ſcilicet quando agitur de diſſoluendo matrimonio ob viri impotentiam, vel quid ſimile) in dubio, cæteris paribus, potius eſt credendum vxorem eſſe corruptam eo quod dormierit cum viro, quam eſſe virginem. Et quamuis regulariter ad mulierem inſpiciendam vocandæ ſint matronæ, tamen quandoque vocari debent etiã medici, quando res arctiorem peritiam deſiderat, quia grauitas, ac neceſſitas rei debet præponderare naturali mulieris honeſtati *argumẽto c. ex litteris de frig. & c. fratern. eo. Aret. Dec.* aſſerentes ita factum eſſe cum filiabus Marchionis Mantuæ, & Ducis Parmæ.

9. Concl. Et ſi regulariter, publicatis atteſtationibus, non poſſint alij teſtes admitti, ſaltem ſuper ijſdem articulis *c. fraternitatis de teſtibus* tamen poſt publicationem atteſtationum peritorum ſuper mulieris virginitate, poſſunt alij, atque alij induci *Abb. Hoſt. Io. And. Gloſ. Ant. Bald. Felin. Nau. & alij.*

Ampl. 1. Etiam ſi agatur de profeſſione inualidanda *c. penul. de probat.* vbi admittuntur de nouo matronæ ad inſpiciendam mulierem profeſſam ad inſtantiam viri eã petẽtis. Secũdo etiã in omnibus cauſis decidendis per artis peritorũ teſtimonia, qñ ij non ex certa ſcientia, ſed ex veriſimilibus teſtificant, poſſunt enim falli, vnde publicatis atteſtationibus, poſſunt non ſolum induci alij artis periti, ſed etiam alij teſtes, qui de veritate deponant *Abb. Bal. Felin. Aret.* Tertio ſiue ad inſtantiam partis, ſiue ex iudicis officio id fiat, parum refert *Abb. & reliqui.* Quarto etiam ſi lata ſit ſententia, ea enim non obſtante, poſſunt admitti teſtes de nouo, & induci alij artis periti *c. ſator de ſen. & re iud. & c. fraternit. cit.* quia ſententia in cauſa coniugali numquam tranſit in rem iudicatam *ex dictis*

Infert. 1. In cauſis, in quibus exuberat iudicis officium (vt in beneficialibus, & coniugalibus) poſſe iudicem interponere officium ſuum etiã in ijs, quæ poteſt pars tentare *c. penul. de probat.* Imo multa iudex poteſt ex officio ſupplere *c. fin. de frig.* vbi iudex vltra matronarum inſpe-

ctio-

ginem,ſeu corruptam fallacia ſũt, vt eſt tela in collo matricis,collum matricis apertius ac latius, lac in mammillis, &c.

5. Concl. Numquam probat teſtis ex artis peritia deponẽs niſi diligẽter interrogatus,& examinatus a iudice appareat. *Bart. Aret.* quia teſtimonium eius non eſt de certa ſcientia,ſed de veriſimili. Matronæ autem depoſitio ex viſu,& tactu eſt ſufficiẽs, vnde ſi dicerẽt obſtetrices *mulieris partes diligẽter ſe inſpexiſſe, ac tetigiſſe, ideoq; virginem tam exiſtimaſſe* ſatis eſt ad virginitatem illius fœminæ probandã. Neceſſario tamen ijs debet dari iuramentũ in hac depoſitione,quia eſt res grauiſſima *argumento c.fraternit.de frig.* niſi matronæ, & medici ſint a partibus liberè electi,quo caſu non tenentur iurare: At ſi atteſtatio matronarum eſſet circa matrimonium diſſoluendũ, tunc quamuis eligerẽtur a partibus,debẽt nihilhom nus iurare, idque erit iudicis munus.

6. Concl. Artis periti debent a iudice eligi citatis,ac preſẽtibus partibus quando præſtatur eis iuramẽtum, *relatio autem eorum non requirit præſentiam partium argumento c. 1. de conſang.* adhoc, vt pars ſi quid habet ſuſpectionis, opponat. ceſſat tamen citatio quando medici, aut matronæ eliguntur a partibus ipſis vel ex voluntate earum. Item quando iudex vocat peritos ad informãdum tantum *Maſcard.* Nec tenẽtur ex certa ſcientia teſtimonium ferre ſed veriſimiliter, qñ nõ habẽt principia, & regulas illius artis certas, & infallibiles,& duę tantũ matronę ſufficiunt ad deponendum de virginitate mulieris, etiam ſi vir dicat illam corrupiſſe, ſic & duo medici ſufficient ad deponẽdum pro impotencia viri, quia in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum. vide *diſp. 109. Ant. Nen. Menol. Alber.*

Dices an teſtimonium vnius ſufficiat quando in illo oppido non inuenitur alter illius artis peritus. & probabile eſt ſufficere quando eſt peritiſſimus, & non agitur de re tam ardua, & eſt bonæ vitæ, & famæ *ita Dec. Bal. Ant. Bart. Gom. Maſcar. Pulnius, Pacianus, & alij*, & probant ex *authentico de non alienando*. Item ex *l. 1. §. fin. de verb. oblig.* ſed probabilius eſt non ſufficere teſtimonium vnius, quamuis ſit valde excellens, quia res eſt valde ardua, cũ agatur de inſtaurando, aut diſſoluendo matrimonio, vnde deficientibus alijs, debent vocari ex oppidis conuicinis. quod ſi ageretur de re leui, aut de re, quæ in nullius vergeret præiudicium, ſufficeret atteſtatio vnius matronæ, aut vnius peritiſſimi medici, vt prima docet ſententia.

7. Concl. Quamuis negatiua ſit difficilis probationis,& maior fides debeat dari paucis affirmantibus, quam multis negantibus, tamen in teſtimonio artis peritorum æque creditur affirmanti, ac neganti, quia æque poteſt fallere artis peritia affirmans, mulierem vgi virginẽ eſſe aut talem non eſſe *Bart. Bal. Alber. Aret. Socin.* ſed peritiores in arte,

te, quamuis pauciores, præualent in atteſtatione pluribus minus periti ſ *Specul. Abb. Alcia. Aret. Maſcar.*

8. Concl. Cæteris paribus credendum eſt ijs, qui teſtificant viri potentiam magis, quam eam negantibus, quia veriſimiliora dicant, cũ natura omnibus dediſſet potẽtiam coeundi. Item potius credendum eſt matronis teſtantibus mulieris virginitatẽ, quam negantibus, quia virginitas eſt qualitas naturalis, quæ sẽper præſupponitur, niſi contrarium probetur *Fulu. Curt. & alij.*

Limit. q̃n extant probabiles cõiecturæ, per quas creditur, fœminã v.g. eſſe corruptam, quia dormiuit ſimul cum iuuene, tunc enim plus creditur matronis affirmantibus eã eſſe corruptam, quam è contra, quamuis cætera ſint paria. Vnde in cauſa ſeparationis (ſcilicet quando agitur de diſſoluendo matrimonio ob viri impotentiam, vel quid ſimile) in dubio, cæteris paribus, potius eſt credendum vxorem eſſe corruptam eo quod dormierit cum viro, quam eſſe virginem. Et quamuis regulariter ad mulierem inſpiciendam vocandæ ſint matronæ, tamen quandoque vocari debent etiã medici, quando res arctiorem peritiam deſiderat, quia grauitas, ac neceſſitas rei debet præponderare naturali mulieris honeſtati *argumẽto c. ex litteris de frig. & c. fratern. eo. Aret. Dec.* aſſerentes ita factum eſſe cum filiabus Marchionis Mantuæ, & Ducis Parmæ.

9. Concl. Et ſi regulariter, publicatis atteſtationibus, non poſſint alij teſtes admitti, ſaltem ſuper ijſdem articulis *c. fraternitatis de teſtibus* tamen poſt publicationem atteſtationum peritorum ſuper mulieris virginitate, poſſunt alij, atque alij induci *Abb. Hoſt. Io. And. Gloſ. Ant. Bald. Felin. Nau. & alij.*

Ampl. 1. Etiam ſi agatur de profeſſione inualidanda *c. penul. de probat.* vbi admittuntur de nouo matronæ ad inſpiciendam mulierem profeſſam ad inſtantiam viri eã petẽtis. Secũdo etiã in omnibus cauſis decidendis per artis peritorũ teſtimonia, qñ ij non ex certa ſcientia, ſed ex veriſimilibus teſtificant, poſſunt enim falli, vnde publicatis atteſtationibus, poſſunt non ſolum induci alij artis periti, ſed etiam alij teſtes, qui de veritate deponant *Abb. Bal. Felin. Aret.* Tertio ſiue ad inſtantiam partis, ſiue ex iudicis officio id fiat, parum refert *Abb. & reliqui.* Quarto etiam ſi lata ſit ſententia, ea enim non obſtante, poſſunt admitti teſtes de nouo, & induci alij artis periti *c. ſator de ſen. & re iud. & c. fraternit. cit.* quia ſententia in cauſa coniugali numquam tranſit in rem iudicatam *ex dictis*

Infert. 1. In cauſis, in quibus exuberat iudicis officium (vt in beneficialibus, & coniugalibus) poſſe iudicem interponere officium ſuum etiã in ijs, quæ poteſt pars tentare *c. penul. de probat.* Imo multa iudex poteſt ex officio ſupplere *c. fin. de frig.* vbi iudex vltra matronarum inſpectio-

ctionem interrogauit parochum, aliaque multa fecit.

Infert. 2. Poſſe iudicem corrigere dictum teſtis, parte id non petēte, quando teſtis deponit iuxta peritiam artis, dummodo ſententiam non adhuc tulerit *Bart. Aret. Fulu.*

Infert. 3. Poſſe eumdem ex officio facere fœminam, aut virum inſpicere, an hic frigidus, an illa arcta ſit, etiam ſi pars id non petat, quia ſui muneris eſt cauere animarum periculum, & poteſt omnia tentare, quæ poteſt pars ipſa; imo & maiora *Abb. Neu. Aſtenſ.*

Infert. 4 Quod ſi actor nihil probauit de impotentia, nullaq; ſit pro ipſo præſumptio, debet tamen iudex dare iuramentum reo ad purgandam omnem ſuſpicionem *c. continebatur de deſponſ impub. Abb. Neu Prepoſ.* & a ſimili. Si volenti contrahere opponatur impedimentum dirimens, quod non probatur, debet illi dari iuramentum, per quod atteſtetur non adeſſe tale impedimentum.

DISPVT. VLTIMA.

An coniugi impotenti integrum ſit contra matrimonium proclamare.

PRima Concl. Quando impotentia eſt ex parte viri poteſt ipſe reclamare, quia non vult compelli ad ſuſtinenda onera matrimonij irriti *c. 1. de frig. Comm. DD.*

Limit. 1. Quando reclamaret ad hoc, vt ſibi daretur licentia ineundi aliud matrimonium, quia frigidus reſpectu omnium eſt impotens, ſecus quando allegaret maleficium *vt ſupra dictum eſt* quod eſſe ſolet reſpectu vnius tantum.

Limit. 2. Quando tempore contracti matrimonii ſciebat ſuam frigiditatem, quia dolus nemini patrocinari debet *Palu. D. Ant. Silu.* Hæc autem limitatio habet locum quando ex conſortio coniugum habitantium vt frater, & ſoror, non extat periculum incontinentiæ, tūc enim allegans vir cauſam peccati ex conſortio eſſet a iudice audiendus, & ab vxore ſeparandus.

2. Concl. Etiam fæmina impotens ignara ſuæ impotentiæ tempore contracti matrimonii poteſt reclamare, & ſeparationem petere *Palud. D. Ant. Silu.* quia poteſt petere dotium reſtitutionem, nec tenetur habere vt fratrem, quem accepit vt virum. Contrarium tenent *Gloſ. Abb. And. Nauo, Prepoſ.*

Finis ſeptimi Libri, & ſecundi Tomi.

COMPENDIVM TOTIVS TRACTATVS DE MATRIMONIO.

Tomus Tertius.

LIBER OCTAVVS DE DISPENSATIONE.

DISPVTATIO I.

Quid ſit Diſpenſatio, & an ſtrictè interpretanda ſit.

PRima Concluſio. Differunt inter ſe Diſpenſatio, Interpretatio, Irritatio, & Abrogatio legis: nam Irritatio eſt caſſatio legis, quando ſcilicet Princeps, cuius erat confirmare legem municipalem alicuius ciuitatis eã caſſat, & annullat, antequam vim obligandi adepta ſit. Abrogat autem, quando eã legem caſſat poſt quam adepta eſt vim obligandi. Diſpenſat, quando in aliquo caſu eũ eximit, qui legem ſeruare tenebatur. Interpretatur verò, quãdo hic & nunc in hoc ſpeciali caſu aſſerit eam non obligare. Aliquando tamen Diſpenſatio ſumitur impropriè pro declaratione. *c. Quinta vallis. de Iureiur.*

Differt etiam diſpenſatio à priuilegio, quia hoc ſine cauſa conceditur, diſpenſatio autẽ fit cũ cauſa, *Rebuff. Mandoſ. Rodr.* Sed quia Priuilegiũ eſt conceſſio cõtra ius merito diſpenſatio nuncupatur, *Sylu.* qñ autẽ priuilegium nõ eſt cõtra, ſed præter ius, tunc nullam exigit cauſam ad hoc vt concedatur, & differt à Diſpenſatione. Exemplũ erit, ſi Princeps cõcedat facultatẽ alicui legitimandi, diſpẽſandi, &c.

2. Concl. Diſpenſatio eſt iuris relaxatio facta cũ cognitione cauſæ ab eo, qui poteſt relaxare, *Innoc. Io. Andr. Ant. Abb. Bellem. Graff. Rodr. & alij.* Sed quia Diſpenſatio ſi fiat ab eodem legiſlatore eſt valida, nulla extante cauſa, quamuis non ſit licita, ideò ſic eam definimus. Diſpenſatio eſt iuris relaxatio facta ab eo, qui poteſtatem relaxandi habet.

3. Concl. Diſpenſatio eſt adeò ſtrictè interpretanda, vt ſi aliquid operetur extendenda nõ ſit ampliùs. *c. 1. de fil. Presbyt. in 6.* quia lex

 cor-

Digitized by Google

corrigens ius commune eſt odioſa.

Nec obſtat *c. olim. de verb.ſign.* & *l. beneficium ff. de conſtit. princ.* quod ſcilicet beneficium Principis lat ſsime ſit interpretandum, quia hi textus loquuntur, quando beneficium Principis eſt præter ius tantum, non autem quando eſt contra ius, *Innoc. Abb. Neu. Ant. Imol. Bart. Iaſ. Dec. Felin. Ang. Syluest. Arm. Tab. Mandos, & alij.*

Limit. 1. Concl. quando diſpenſatio proprio Principis motu conceſſa eſt ob publicam vtilitatem, quia tunc amplè interpretanda eſt *Dec. Felin. Io. Andr. Hoſt. Abb. Rebuff. Neu. Borgaſ. Rodr.* Motu autē proprio conceſſa diſpenſatio dicetur, quando Pontifex in ea exprimit ſe motu proprio diſpenſare *c. ſi motu proprio. de praben. in 6.* & hoc non obſtante, quod ad petitionem partis conceſſerit diſpenſationem, quia tunc per illa verba ſignificat Papa, ſe non per illam petitionem, ſed ex motu proprio diſpenſaſſe. *Bald. Dec. Card. Rebuff. Menoch.* Vnde ſi in literis diſpenſationis dicat Papa ſe ex motu proprio diſpenſare, non admittitur petitio volentis probare diſpenſationem eſſe obtentam ad petitionem partis, quia eſſet arguere Pontificem de mendacio. Si autem ſcriptura perdatur, poteſt per teſtes probari in ea fuiſſe clauſulam ex motu proprio. *Franc. Rebuff.*

Limit. 2. Quādo Diſpenſatio eſt in corpore iuris, quia tunc eſt quaſi lex, ideoq; recipit extenſionem ad omnes caſus, in quibus eadem, vel maior ratio inuenitur, *Oldrad. Felin. Anton. Rodr. & alij.*

Limit. 3. Quando Diſpenſatio verſatur circa iuris cōmunis materiam, tunc enim iuxta illud intelligenda eſt. *Abb. Gamb. Ang. Sylu. Verac. Bart. Led.* Vnde diſpenſatio in tertio cōſanguinitatis gradu extenditur ad tertium in ſecundo, cò quia ſic computantur gradus in iure, videlicet a remotiori. *c. fin. de conſang.*

Vnde infertur, ꝙ licentia teſtandi conceſſa Epiſcopo validat teſtamentum antea factum, quia tempore mortis, quando teſtamentum accipit vires, vere teſtator habet licentiam teſtandi. *Bart. Gāb. Imol. Gom. Matt. & alij.*

Limit. 4. Quando conſtat de cōcedentis intentione, tunc enim extenditur diſpenſatio ad omnes caſus, quos concedens intendit. *c. in his. de verb. ſign. Abb. Soc. Tiraq. Tab. Rodr. & alij.*

Limit. 5. Quando Diſpenſatio eſt in priuato ſtatuto, aut conſuetudine populi contraria iuri communi. *Ant. Abb. Iaſ. Sylu. Henr.*

Limit. 6. In Priuilegijs, & diſpēſationibus conceſſis toti Religioni; ratio, quia hæc habentur, ac ſi eſſet in corpore iuris incluſa, ideoque largè ſunt interpretanda, *Oldrad. Henr.* Vnde infertur, ꝙ diſpēſatio conceſſa ab Epiſcopo de percipiendis fructibus in abſentia cauſa ſtudiorum ſit latè interpretanda, quia conceditur non perſonæ,

ſed

ſed cauſæ, quæ eſt ad publicam vtilitatem. *Oldrad. Gambarat.*

Limit. 7. Quãdo diſpenſatio eſt debita, quia ſcilicet Princeps tenetur eam dare ob aliquam occurrẽtem cauſam. *Gamb.* Vnde diſpenſationes, quæ fiunt propter neceſſitatem; vel vtilitatẽ Eccleſiæ ſunt ampliandæ.

Monuerim tamen non ita ſtrictè eſſe intelligẽda verba Diſpenſationis vt captioſa, & illuſoria videatur diſpenſatio. Vnde licẽtia cõceſſa Epiſcopo, aut Monacho, vt poſſint teſtari, non extinguitur per vnum confectum teſtamentum, ſed ſemper dum viuunt poſſunt aliud, atq; aliud de nouo conficere, alioquin ipſa facultas teſtandi eſſet cõtra naturam teſtamenti. *Nau. Alban. Cou. Peralt. Tell. Mol. Sarm. Mat. Ferret. Barb. Ceruãt. Mol de iuſt. Rodr.*

Limit. 8. Non debere ita ſtrictè intelligi Diſpenſationẽ, quòd extẽdi non poſsit ad neceſſario, & inſeparabiliter connexa: v. g. qui habet diſpenſationem ad plura beneficia cenſetur diſpenſatus circa reſidentiam ad vtrumq; *Abb. Rip. Iaſ. Felin. Syln. Sayr. & alij.* Item Diſpẽſatio cum minori ad Parochiam cenſetur etiam ad hoc, vt non teneatur infra annum Sacerdos fieri. *Ant. Abb. Felin, Dec. Gamb. & alij.*

Secus verò, quando acceſſoria ſunt à principali ſeparabilia, vnde diſpenſatio ad non reſidendum nõ extenditur ad fructuum conſequutionem, quos abſentes non lucrantur. *Ant. Felin. Milis, Gamb.*

Item ſi diſpenſetur cum illegitimo ad Ordines, non debet ampliari Diſpenſatio ad omnes Ordines etiam ſacros, ſed ad Ordines minores tantum. *Archid. Fran. Specul. Goffr. Hoſt. Innoc. Tancr. Io. Andr. Abb. Anchar. Cardin. Bellam. Rebuff. Ang. Arm. Tab. Maio. Villad. Luc. Borgaſ. Henr. Sa. Sayr. & alij.* Secus verò, quando diſpenſatio eſſet ad omnes Ordines, aut quando illegitimus, cui diſpenſatur eſſet in minoribus, & hoc ſciret Papa. Nec reſtringenda eſt diſpenſatio in hoc caſu ad Ordinẽ Subdiaconatus tm̃, ſed ad oẽs Ordines, quia mens Papæ nõ præſumitur, vt eum illaqueet, ne ſtatum mutare poſsit aſcendendo, aut deſcendendo.

Item Diſpenſatio illegitimi ad Ordines non extenditur ad beneficium Parochiale, neq; ſimplex, niſi illegitim' ſit in minoribus, & Papa id ſciat. Diſpenſatio verò ad oẽs Ordines extenditur ad beneficium ſimplex. *Ant. Imol Anchar. Milis, Borgaſ.* Si verò abſolutè diſpẽſaretur cum illegitimo ſuper irregularitate, nullo alio addito, & diſpenſatio emanaret ab eo, qui nõ habet coarctatam poteſtatem diſpenſandi, tunc cenſetur totalis diſpenſatio, ideſt ad beneficium ſimplex, & ad Ordines. *Suar. de cenſur,*

4. Concluſ. Quamuis probabile ſit in diſpenſationibus locum habere argumentũ à paritate rationis, vel à maiori ad minus, tamen communiter aſſerunt Doctores nõ poſſe fieri extenſionem de caſu, ſuper

quo diſpenſatur ad alium caſum non diſpenſatum, non obſtante quod ſit par, aut maior diſpenſandi ratio in iſto, quam in illo.

Limit. 1. Concl. Procedere tantum in Diſpenſationibus odioſis, non autem in fauorabilibus.

Limit. 2 Quādo caſus, in quo diſpenſatur cōtinet rationē expreſsā Diſpenſationis, quia tunc extenditur ad caſum non expreſſum habētem camdem rationem, quia hoc nō eſt extendere de caſu ad caſum, ſed declarare hunc caſum includi in diſpenſatione, eò quia talis videatur fuiſſe tacita diſpenſantis mens. *Dec. Abb. Rip. Hipp. Rodr.*

Limit. 3. Quando minor caſus eſt contentus, & annexus in maiori tamquam pars in toto, vel cum eo inſeparabiliter vnitus, tunc enim datur extenſio de caſu ad caſum, vnde diſpenſatus ad Sacerdotium cenſetur diſpenſatus ad omnes Ordines. *communiter DD.*

Limit. 4. In diſpenſationibus à iure, quæ largè interpretantur, *vt dictum eſt, Cou. Lud. Lop.*

Limit. 5. Quando maius, & minus ſunt in eodem genere, tunc .n. datur extenſio; v.g. ſi cui Epiſcopo concedatur facultas teſtandi, poteſt hic codicillare, & donationem cauſa mortis facere. *Oldrad. Pelin. Borg. Neu. Mand. Sarm. Henr. Mol. de iuſt.* Item conceſſa facultate comedendi oua, cenſetur conceſſa pro caſeo, & lacte comedendo, eò, quia vnica, & ſimilis eſt eorum prohibitio. *c. denique. d. 4. Henr.*

DISPVTATIO II.

An poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda.

CONcluſio. Poteſtas diſpēſandi cōmiſſa alicui eſt latè interpretanda; Ratio, quia eſt fauorabilis, & eſt tanquam priuilegium Principis, & in nullius præiudiciū reſultat, niſi in præiudicium concedentis *Oldr. Calder. Imol. Alex. Soc. Ang. Rom. Aret. Henr. Cou. Gutt. Molin. de iuſt. Sà, Rodr. & alij.* Per hoc verò nō debet extendi ad quoſcunq; caſus, ſed ad eos tantum, qui aliquomodo adaptari poſſunt ijs caſibus, qui exprimuntur in mandato. *Fel. Gamb.*

Limit. 1. Quando agitur de præiudicio tertij, tunc enim ſtrictè eſt intelligenda poteſtas diſpenſandi alicui conceſſa, quia præſumitur Princeps nolle inferre damnum tertio, quapropter poteſtas legitimandi non extenditur ad caſum mixtum, quando eſt in tertij damnum.

Item Epiſcopus, qui poteſt diſpenſare cum crimino ſo electo, nō poteſt, quando ſimul cum eo electus eſt non criminoſus, cui damnum graue inferretur. *Ant. Felin. Neu. Aret. Gamb. Alciat. Couar. Valaſc. Innoc. & alij.*

Limit. 2. Quando per conſuetudinē inducta eſſet certa interpretatio, tunc ſtandum erit huic, ratione

tione vitandi ſcandalum. *c. quod dilectio de conſang. Fel. Gamb.*

Limit. 3. Non poſſe extendi ad diſpenſandum abſolutè, vnde facultas conceſſa à Papa ad diſpenſandum non debet extendi ad diſpenſandum in iure naturali, aut diuino, etiam ſi Papa poſſet in aliquo caſu ex magna neceſſitate in illis diſpenſare; ſecus, quando non ita ſtrictè, & rigorosè poſſet Papa circa ius diuinum, aut naturale diſpenſare, v. g. vota obligant de iure diuino naturali, in ijs poteſt Papa diſpenſare, poteſt quoque Delegatus eius. Non poteſt tñ hic diſpenſare circa matrimonium ratum, nec in ſollemni voto caſtitatis, nec in ſimplici religionis, aut caſtitatis *Bal. Ang. Alex. Nau. Fel. Gab. Alci. Soc.*

Vltimò limitatur, quando facultas conceditur ad diſpenſandum cum perſonis expreſſis, tunc enim ſtrictè eſt interpretanda. *cap. ſi cui nulla de præbend. 6. Io. Andr. Ant. Card. Abb. Gamb. Ang. Cou. Sylu.*

Hinc infertur primò, priuilegia Bullæ Cruciatæ, & Iubilæi eſſe ſtrictè intelligenda, quia conceduntur perſonæ, *Nauar. Henriq.* contra *Ludou. Lop.*

Infertur 2. Poteſtatem conceſſam Epiſcopo ad diſpenſandum ſuper beneficia, intelligi de beneficijs non ſolùm ſimplicibus, ſed etiam curatis, hoc eſt contra. *Abb.*

Infert. 3. In dubio, an poteſtas diſpenſandi extēdatur ad aliquem particularem caſum, cenſeri extendi, *Dec. Hypol. Stuni.*

Infert. 4. Facultatem conceſſam Epiſcopis per Conc Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. ad diſpenſandum ſuper irregularitates, & caſus occultos, extendi ad Capitulum Sede vacante. *Rodriq. Henr. Cened. Arag.* cōtra *Suar.* Item ad Abbates habentes iuriſdictionē quaſi Epiſcopalē, hoc eſt cōtra *Cened.* & cōtra *Suar.* ratio, quia non cōmittitur Epiſcopis vt delegata, ſed vt ordinaria. Quando autem committitur vt delegata, ſi alioquin eis competeret de iure communi, tunc tranſiret quoque ad Capit. & ad Abbates, vt ſupra, vnde exequutio teſtamenti, *ſeſſ.* 22. *per c.* 8. *de ref.* delegata Epiſcopis eſt ordinaria, eò quia competebat illis, *c.* 3. *de teſtam.* Tertio ad Superiores locales, ſeu Conuentuales Religionis exemptæ, cum ſuis .n. ſubditis poſſunt ij omnes caſus abſoluere, & irregularitates diſpenſare, quas poteſt Epiſcopus per Trid. hoc habetur ex motu Pij V. *Rodriq.* Tandem ad Epiſcopos electos, & confirmatos, licet nondum conſecratos. *Suar. Cenedo, Rodr.*

Infert. 5. Quod poteſtas delegata ad diſpenſandum in votis non extenditur ad illa commutanda, *Nauar. Palac. Met. Val. Az. Lud. Lop.* Contrarium quoque eſt probabile, quod tenet *Pal. Sot. Henriq. Sá. Arag. Philiar. Roder. Lud. Lop.* Verum tamen eſt, quod potens diſpenſare ex priuilegio, poteſt partim relaxare, & partim commutare, *Azor.*

Digitized by Google

Infert. 6. Quod habens facultatem delegatam diſpenſandi, vel cõmutandi vota, poteſt quoque relaxare iuramenta ſoli Deo facta, quia per hanc conceditur facultas remittendi, aut commutandi obligationẽ ex virtute religionis ſoli Deo tanquam creditori acquiſitã, quæ ratio militat in voto, & in iuramẽto. *Caiet. ſtun. Henr. Sa. Arag. Candel. Rodr.* Itẽ à cõtrario habens priuilegium relaxandi iuramenta ſoli Deo facta, poteſt etiam commutare vota, non obſtante, quod vtraq; ſint de eadem re, & vnum dependeat ab alio, ſiatque in confirmationem alterius. Cõtra hanc vltimam partem eſt *Rod. Sorb. Henr. Azor.* An verò poſsint relaxari iuramenta, in quibus eſt turpitudo ex parte recipientis virtute talis Priuilegij (v. g. iuramenta metu extorta, vel pro ſoluendis vſuris) dictum eſt *lib.* 1. *diſp.* 32.

Quod ſi independenter vnum ſit ab alio, non poteſt vtrumq; diſpenſari, aut commutari ab habente priuilegium pro voto commutando, aut iuramento relaxando.

Independenter autẽ eſſet, ſi quis immemor voti iuraret ieiunium, aut ſi poſtquam iurauit ieiunium illud voueret, quia in tali caſu ſunt duo vincula diuerſæ ſpeciei, nec vnum pendet ab alio.

In dubio autem an iuramentum ſit emiſſum ad confirmandum votum, an verò indepẽdenter à voto; cenſeri debet factum ad confirmãdum votum, ideoque habens priuilegium pro vno, poteſt relaxare, aut commutare alterum. Hinc

Infert. 7. Diſpenſationem voti tacito iuramento, vel iuramenti tacito voto; vel ſi falsò dicatur votũ emiſſum cùm ſit iuramentum, vel è contra: vel ſi dicatur eſſe tantum iuramentum, vel tantum votum emiſſum, cum ſit vtrumque ſimul; Infertur (inquam) huiuſmodi diſpenſationem non eſſe ſubreptitiã, ſed validam, quia mendacium non fertur circa quid ſubſtantiale ad diſpenſationem requiſitum. Secus quando iuramentum eſſet indepẽdenter à voto, quia tunc ſunt duo vincula diuerſa.

Nec ſi millies repetatur idẽ votum, aut iuramentũ, opus eſt diſpẽſanti hanc repetitionis circumſtantiã aperire, quia repetitio nullã de nouo inducit obligationem. *Azor.*

Vltimò infertur, quòd potens ex priuilegio legitimare adulterinum, & inceſtuoſum, poteſt quoq; legitimare, quando vtrumque vitium eſt in eadem perſona, quia in materia fauorabili ſub ſimplicibus continetur caſus mixtus. *Sà. Sylu. Henr. & alij.* Contrarium quoque eſt ſatis probabile, quod tenet *Borgaſius, Bellam. Gut. & alij multi.*

Limit. 1. Illatum, quando legitimatio eſſet in præiudicium tertii, tunc enim ſtrictè eſt interpretanda poteſtas legitimandi, *vt ſupra dictum eſt*, *Anton. Nc. Prepoſ. Iaſ. Ang. Gamb. Cou. Aret.*

Limit. 2. Quando hæc poteſtas non conceditur in fauorem legitimandi-

mentis, ſed legitimandi, *Puteus*.

Quando autem poteſtas legitimandi eſſet circa Spurios, nulla limitatione appoſita, tunc extenditur etiam ad caſum mixtum, quia nomen ſpurij comprehendit ſub ſe oēs ſpecies. *Dec. Aret. Conar. Ale.*

DISPVTATIO III.

An Prælati poſſint ſecum diſpenſare in ijs, in quibus poſſunt cum ſubditis.

PRima Concluſio. Si quando in conſtitutionibus Regularium præcipitur, ne aliquid fiat abſque Superioris licentia, poſſunt Prælati ſecum diſpenſare, vtendo licentijs, quas dare poſſunt ſubditis, ne ſint peioris conditionis. *D. Thom. & communiter DD.*

2. Concl. Quando in vniuerſum diſpenſant Prælati cum ſubditis in aliqua l. hæc diſpenſatio etiam extenditur ad ipſos Prælatos, v. g. ſi diſpenſent ad ieiunium, vel ad eſum carnium, poſſunt ipſi non ieiunare, aut carnes edere. *Sot.*

3. Concluſ. Poſſunt Prælati ſuo Confeſſario committere, vt cum ipſis diſpenſet in ijs omnibus, in quibus poſſunt cum ſubditis, *Pal. Grab. D. Ant. Ang. Sylu. & alij.* Nec opus eſt, vt illi Confeſſario intendat Prælatus ſe confiteri, ſed ſatis eſt vt concedat licentiam, vt poſſit eum Sacramentaliter abſoluere, aut ſatis eſt eum eligere ad hanc ſolā diſpenſationē faciendā.

4. Concl. Probabilius eſt poſſe Romanum Pontificem erga ſe ipſum diſpenſare (*loquimur directè verè, & propriè*) in ijs omnibus, in quibus poteſt cum ſubditis, *communiter Doctores*, Idem quoque dicendum eſt de ſupremo Principe ſeculari in rebus temporalibus ſuper quæ poteſt cum ſubditis. *cap. per venerabilem qui fi ij ſint legitimi. Sylu.*

Ampliatur primò, poſſe etiam Epiſcopum ſecum diſpenſare in ijs in quibus poteſt cum ſubditis, cū hoc neque iuri naturæ, neque Eccleſiaſtico repugnet. *D. Th. Turrec. D. Ant. Sylu. Ang. Tab. Arm. Viguer Rodr.* Contra, *Gom. Palud. Henriq. Azor. Roſ. Ang. Tab. & multos alios.*

Ampl. 2. In Prælatis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua Diœceſi nulli Epiſcopo ſubiecta.

Ampl. 3. In Prælatis regularibus, vt ſunt Generales, Prouinciales, Præpoſiti, & in eorum abſentia Vicegerentes, Vicerectores, Vicepriores, *Arm. Mo. Sà. Azor. Rodr.*

Ampl. 4. Ad eū, qui non ordinariam, ſed delegatam habet diſpenſandi authoritatem cum aliqua cōmunitate, cuius ipſe eſt pars, hic quoq; poteſt ſecum diſpenſare in omnibus, in quibus poteſt cum illa Vniuerſitate, ex rationibus ſupra aſsignatis. *Rodriq.*

5. Concl. Habens diſpenſandi facultatem ad certas perſonas coarctatam, ſeu ad determinatum perſona-

ſonarum numerum, nequit ſecum diſpenſare, quia intentio concedẽtis talem facultatem non videtur voluiſſe comprehendere in illo numero ipſum delegatum.

DISPVTATIO. IV.

An Prælati facto ipſo diſpenſare cenſeantur, quando v. g. admittunt, vel patiuntur ad aliquem actum perſonam iure impeditam ad illum.

PRæmitto mihi nulla eſſe verba iure præſcripta ad diſpenſationem faciendam, ſed ſatis eſſe quodcunque, ſiue verbum, ſiue factum, per quod diſpenſantis animus deprehendatur, hoc præmiſſo ſit.

1 Concl. Si ſupremus Princeps *v. g. Papa, Rex, vel libera Reſpublica* ſciens impedimentum admittit impeditum ad aliquem actum, tunc cenſetur diſpenſaſſe, dummodo impedimentum ſit iuris humani, quia in ſupremo Principe non deſideratur cauſæ cognitio ad hoc vt valeat eius diſpẽſatio. Exemplũ eſt, ſi Papa ſcienter ordinat irregularem, aut affinem in tertio gradu matrimonio coniungit, *l. Barbarius de offic. Prætor. & l. quidam conſulebat de re iudic.*

2. Concl. Ea Principis ſcientia non præſumitur, cùm ſit quid facti ideoque inhabili incumbit onus eam probandi. Sufficit autẽ vndecũq; conſtet Principẽ ſciuiſſe eius inhabilitatem, quia nullus ſpecialis modus circa hanc probationẽ datur in iure. *Menoch. Maſc. & alij.*

Nec clauſula addita in literis *ex certa ſcientia*, ſatis eſt, vt ſcientia impedimenti præſumatur, quia non per hoc dicetur Princeps ſcire omnia vitia promoti, ſed ex alijs coniecturis oportet ſcientiam inhabilitatis probare fuiſſe in Principe. *Felin. Menoch.* Procedit concluſio pro foro externo, in foro .n. conſcientiæ ſatis eſt qualitercunq; & quomodocunque ſciatur Principem impedimenti fuiſſe conſcium, ad hoc, vt valeat diſpenſatio. *Sylu.*

Limitatur 1. Concluſ. Quando Princeps vrgente neceſſitate promouet inhabilem, tunc enim non cenſetur perpetuo diſpenſare, ſed ad tempus, videlicet durante neceſſitate *Bart. Ruin. Ant. Menoch.*

Limit. 2. procedere tantum in eo actu, in quo impeditum admittit, & non in alijs; v.g. ſi Papa admittat irregularẽ ad Ordines, cenſetur ad illos tantum diſpenſare, non verò ad beneficia, & ad reliqua. Item ſi ad Ordines minores eum admittat, non videtur diſpenſare cum eo pro ſuſceptione maiorum Ordinum.

3. Concluſio ſi Princeps impedimenti ignarus admittat aliquem impeditum, & veriſimiliter creditur eum admiſiſſe, etiam ſi ſciret impedimentum, non per hoc cenſetur diſpenſare, quia ignorantia tollit conſenſum *Com. DD.* contra. *Imol. Bart. Rom. Menoc. Grab. Anan,*

Am-

Ampliatur 1. Concluſ. Quando Princeps ſciens impedimentum credebat fuiſſe in illo diſpēſatum; tunc enim putabat eum habilem, ideoque admittens ad actum illicitum, non cenſetur diſpenſaſſe. *Bellam. Menoch. Maio.*

Ampl. 2. Quando Princeps inhabilitatis obliuiſcitur, vel non aduertit, & ſic inhabilem admittit ad actum illicitum, quia tunc deficit voluntas diſpenſandi. *Maio.*

4. Concl. Quod vſque dum diximus de Principe ſupremo, extenditur ad reliquos inferiores Prælatos circa impedimenta per ſuas ll. & conſtitutiones inducta, aut per inferiores, aut æquales prædeceſſores facta: ideoq; cenſentur diſpenſare quando impeditum promouent, dummodo ſciant impedimentum, & hoc etiam nulla præuia cauſæ cognitione. *Nau. Azor.* & dato, quod poſſit Epiſcopus ſuper Synodales conſtitutiones diſpenſare ſicut in proprijs legibus, idem quoq; dicendum eſt. Hoc autem diſcutiendum eſt *Diſp.* 14.

5. Concl. Quamuis probabile ſatis ſit, quando inferiores Prælati admittunt impeditum iure communi ad actum, ad quem diſpenſare poſſunt nulla præmiſſa cauſæ cognitione, non cenſeri diſpenſare: Probabilius tamen eſt contrarium in vtroque foro, dummodo re uera adſit legitima diſpenſandi cauſa, quamuis ea non examinetur; pro foro autem externo ad hoc vt valeat diſpenſatio, neceſſe eſt probare legitimã adfuiſſe cauſam, quia diſpenſatio inferiorum eſt irrita, ſi cadat ſuper ll. Superiorum, quando fit abſq; legitima cauſa. Exemplũ eſt in Epiſcopo concedenti ſcienter dimiſſorias irregulari, vel eum ordinanti cum irregularitate, ſuper qua diſpēſare poteſt. Hanc cōcluſionē tuetur *Diaz. Bellam. Lamb. Sylu. Armil. Nau. Salze. D. Ant. Met. Henriq. Rodr. Suar. Sayr.* Contra *Abb. Car. Anch. Innoc. Ant. Henriq. Imol. Arch. Bart. Iaſ. Prob. Mandos. Roſ. Cuc. Grab. Menoch. Caiet. Azor. Rod. Palud.*

Ampliatur primò Concluſio, ſiue ex priuilegio, ſiue ex conſuetudine, ſiue ex iure communi competat Prælato inferiori hæc diſpēſandi poteſtas *Sayr. D. Ant. & alij.*

Ampliatur 2. in Principe ſupremo, ideſt Papa, ſi quando diſpenſat in iure diuino, vt in voto ſeu iuramento, talis diſpenſatio non præmiſſa cauſæ cognitione, tenet, qñ re uera adeſt cauſa: v.g. ſi Papa ſciens Titium voto caſtitatis adſtrictum matrimonio cum iungit.

Ampl. 3. procedere, tum quando impedimentum eſt cognitum Prælato vt Iudici, tum etiam, qñ eſt cognitum vt homini. *Sylu. & Bald.* quia nulla deſideratur citatio eorum, quorum intereſt, cùm nulla cognitio iudiciaria requiratur. *Innoc. Ant. Abb. Card. Henriq. Specul. Archid.* Si verò cauſa diſpēſationis eſt notoria, tunc etiam ſtando in prima opinione, non opꝰ eſt pręmittere cognitionem cauſę, quia

quia notoria non exigunt iuris ordinem. *Gloſ. Abb. Imol. Anna. Roſ.*

Vltima Concluſio. Sola patientia, & taciturnitas Superioris videntis aliquem exercere actum ſibi interdictum, ſi facile impedire poſſet, videtur ſufficiens diſpenſatio. v. g. ſi Epiſcopus videt irregularem celebrare, vel habentes impedimentum, in quo ipſe poteſt diſpenſare, contrahere matrimonium, in hoc caſu, ſi facilè poſſit cōtradicere, & non contradicit, cenſetur diſpenſare. *Prob. Pal. D. Ant. Verac. Sa. Azor.* Etiam procedit in voto, in iuramento, & ſimilibus, de quibus ſupra.

DISPVTATIO V.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in l. Pontificia, vel in l. Concilij.

PRima Concluſio. Quamuis in Canone Superioris non poſſit (ordinariè loquendo) diſpenſare Epiſcopus, ſed ſolo neceſſitatis caſu, vt dixi *lib. 2. diſp. 48.* tamen quando in eo Canone dicitur *poteſt diſpenſari, vel diſpenſetur*, & non dicitur à quo diſpenſandum ſit, intelligitur diſpenſatio facienda per Epiſcopum, *ita communiter omnes DD.* ratio, quia verba debent aliquid operari. *c. ſi Papa. de priu. in 6.* ergo cùm certum ſit poſſe Papam diſpenſare: facultas conceſſa per Canonem illum intelligenda eſt pro Epiſcopis. *Io. Andr. Abb. Card. Hoſtienſ. & alij.* ſecus quando Canon imponeret legem ipſis Epiſcopis, quia tunc caderet diſpēſatio in proprio facto. *Hoſtienſ. Io. And. Ant. Henriq. Milis.*

Ampliatur 1. non ſolum in Canone pontificio, ſed etiam in Canone edito à Concilio generali, ſuper quo poteſt etiam diſpenſare Epiſcopus, ſi in illo ſit verbum impersonale *diſpenſetur*, vt ſupra dictum eſt. *Abb. Card. Neu. Felin. Alc. Gab. Iacobat. Ang. Sylu. Cou. Cuc. Duenn.* Contrariū tenent *Anton. Dec. Aret. Milis, Staphil.* Dices ſi Concilium celebretur præſente Papa, an dicatur conſtitutio pontificia, an verò Cōcilij pro quo ſitē

2. Concl. quando materia trahit originem à Cōcilio, v. g. quia Cōcilium propoſuit rem illam definiendam, dicitur conſtitutio Concilij, quando verò à Papa, dicitur pontificia, v. g. quia Papa fuit principale mouens, & author illius materiæ definiendæ, quam tamen voluit definiri in Concilio. *Abb. Ne. Prepo. Felin. Rip. Alc.* Nec refert ſi poſtea à Pontifice confirmetur, ſatis eſt .n. originē trax ſſe à Cōcilio, ad hoc, vt dicatur conſtitutio Concilij, & è contrario; neque refert, ſi in Conſtitutione pontificia dicatur *Sacro approbante Concilio*, non enim per hoc dicetur conſtitutio Concilij, quando originem traxit ab ipſo Papa. *Dec. Felin. Rip.*

3. Concluſ. Quando in Decreti ſubſcriptione dicitur *ex tali Concilio*, tunc cenſetur conſtitutio Cōcilij, quia ſignum eſt, ab eo traxiſſe

ſe originem. *Felin. Dec. Alc. Rip.* ſecus quando in ſuperſcriptione dicatur *in tali Concilio*, quia ſi tunc adfuit Papa, cenſebitur pontificia conſtitutio, non autem ipſius Concilij. *Rip.* contra *Boſchum.*

4. Concl. Qñ Papa attribuit cõſtitutionẽ ipſi Cõcilio, tũc eſt Cõcilij, quia per hoc vult eã conſtitutionem, non tanquam à ſe, ſed tãquam à Concilio accipi. *Dec. & Alc.* Exemplum eſt *in c. nimis. de iureiur.* ſacri authoritate Concilij prohibemus. *& c. fin. 2. q. 1.* (decernente nobiſcũ ſancta Synodo.)

5. Concl. Quando diceret Papa, *definimus hoc de conſenſu Concilij* eſt conſtitutio Concilij, quia conſenſus neceſſitatem inducit; quando autem diceret *de conſilio Concilij*, tunc eſt conſtitutio põtificia, quia tunc conſtitutio tribuitur Concilio tanquam conſulenti, Papæ verò tanquam authori.

DISPVTATIO VI.

An ſolius Papa ſit diſpenſare in impedimentis iure naturali Diuino, vel iure Pontificio dirimentibus matrimonium.

PRemitto mihi duplex eſſe ius diuinum naturale, quoddam ab humana voluntate ortum, & ex eius ſuppoſitione obligans, vt iuramentum, & votum: quoddam verò abſolutum, & ex diuino arbitrio deriuatum.

1. Concl. In iure diuino naturali ex ſuppoſitione obligans, poteſt Papa vere diſpenſare, & ſic poteſt relaxare iuramentum, aut votum, caſu, quo obligabat. *Henr. D. Th. & alij.* Contra *Bon. Ant. & Card.* ratio, quia poteſt tollere fundamẽtum obligationis, quam ſibi impoſuit homo per votum.

2. Concl. In iure diuino naturali abſoluto poteſt Papa aliquando diſpenſare, non in vniuerſum abrogando id ius, ſed eius obligationem verè tollendo per veram diſpẽſationem in aliquo caſu ſpeciali, ex vrgenti tamen cauſa; vnde vbi non eſſet copia vini, poſſet diſpenſare, vt fieret Sacramentũ ſub vna tantum ſpecie, & quotidie diſpenſat in reſidentia Epiſcoporũ, quæ eſt de iure diuino naturali.

Contrarium quoque eſt probabile, Papam ſcilicet non poſſe in hoc diſpenſare, ſed tantum declarare hic, & nunc hoc ius non obligare, quod tenet *D. Th. Dur. Mai. Almai. Driedo. Cathar. Sot. Palac. Suar. Valenz. Conar. & alij.*

3. Concluſ. In nullo impedimẽto iure diuino naturali matrimonium dirimente poteſt Papa diſpẽſare, nec in caſu aliquo ſpeciali, ñ tantum in voto ſolemni Regularium, *de quo dicemus diſput. 8. Ita communiter DD.* Contra *Henriq. Milis, Bergaſ. & alios.* vnde ſi quãdo diſpenſaſſe legimus Papam inter fratres, & ſorores, dicendum eſt, cum tenuiſſe opinionem, quod hi gradus non impediunt de iure naturali, ſed tantum de iure pontificio matri.

trimonium. Secus, quando in mundo tantùm parentes, & filij ſuperſtites eſſent, tunc enim præualet ius naturale conſeruandi ſpeciem.

Ampliatur, procedere non ſolũ de propria diſpenſatione, & rigoroſa, ſed etiam de impropria, & larga, quæ eſt potius iuris declaratio.

4. Concl. In gradibus Leuit. 18. prohibitis poteſt Papa diſpenſare, quia non ſunt de iure diuino; & contrarium dicere eſt hæreſis damnata per Trid. *ſeſſ.* 24. *de matr. Can.* 3. Excipe eos gradus, qui iure naturæ dirimunt matrimonium vt dixi *lib.* 3. *diſp.* 52.

5. Concl. Secundùm varias Doctorum ſententias variè dicendum eſt de gradibus, in quibus non poteſt Papa diſpenſare, vnde qui aſſerunt inter omnes aſcendentes, & deſcendentes, fratres, & ſorores eſſe iure naturæ irritum matrimonium, ij quoque ſentiunt non poſſe in ijs gradibus Papam diſpenſare. In noſtra autem ſententia, Papa non poteſt diſpenſare in primo gradu conſanguinitatis aſcendentium, & deſcendentium tantum, v. g. inter patrem, & filiam, & in primo in linea tranſuerſali tantum v. g. inter fratres, & ſorores, in reliquis verò gradibus conſanguinitatis poteſt, vt colligitur ex *lib.* 7. *diſp.* 51. In gradibus verò omnibus affinitatis poteſt papa diſpenſare, etiam ſi ſint in linea recta.

Item in matrimonio nullo ob errorem perſonæ, & ob impotentiam, non poteſt papa diſpenſare, quia hæc vitiant matrimonium de iure naturæ. *lib.* 7. *diſp.* 98. In defectu autem, & impedimẽto ætatis, poteſt.

6 Concl. Solius papæ eſt diſpenſare in impedimentis dirimentibus matrimonium ſolo iure pontificio, quia in lege Superioris non poteſt inferior. *com. DD.* Et ſic neque Epiſcopus, neque Legatus Papæ poteſt in ijs diſpenſare, quia legatum etiam à latere ea ſolum poteſt in prouincia, quę poteſt Epiſcopus in Diœceſi circa diſpenſationes, ita *Io. And. Ant. Abb. Cou. Cuc. & alij.* vrgente tamen cauſa, & quando non adeſſet recurſus ad Papam, & impedimentum eſſet occultum, aut is cũ quo diſpenſandũ eſt eſſet in remotiſsimis (vt infra dicemus) poſſet Epiſcopus diſpenſare.

7. Concl. In dubio an res egeat diſpẽſatione, poteſt Epiſcopus declarare non opus eſſe, ita *Em. Sà.* v. g. ſi dubitetur, an verè adſit impedimentum, in hoc caſu poteſt Epiſcopꝰ declarare, &c. vel ad ſcrupulos tollendos diſpenſare, re tamen vera non eſt diſpenſatio, vnde ſi poſtea inueniretur impedimentum, matrimonium eſſet nullum. Quando autem præſumptio eſt pro impedimento, tunc non poteſt Epiſcopus diſpenſare, v. g. ſi quis coëat cũ fœmina, & dubitet, an intra, an extra vas ſe non effuderit, ſtat præſumptio, quod intra, & in hoc caſu petenda eſt a Papa diſpenſatio pro contracta affinitate, licet

dubia

Digitized by Google

dubiis; ſecus verò, quãdo extra vas quis tantum tangeret fœminam, nunquam ingrediendo illud. Si res tamen eſſet ſub opinione (quibuſdam ſcilicet aſſerentibus eſſe impedimentum, quibuſdam non) poteſt tunc fieri matrimonium, nulla petita diſpenſatione, quia ſatis eſt ſequi opinionẽ probabilem, quamuis ſit minus probabilis. Eadem quoque dicas, quando nulla eſt prę ſumptio pro impedimento.

8. Cõcl. Nõ poteſt Epiſcopus ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de matrim. cap.* 5. Diſpenſare cum habentibus impedimentum dirimens, quando bona fide, præmiſsiſq; denunciationibus contraxere; illa enim verba Trid. *Si verò ſollemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, tunc facilius cum eo, & gratis diſpenſare poterit:* diriguntur ad Papam, de quo ſupra loquitur, non ad Epiſcopum.

9. Concl. Poteſt Epiſcopus in caſu magnæ neceſſitatis diſpenſare in ijs impedimentis, *vt dictum eſt lib.* 2. *diſput.* 40. & ibi an poſſit Vicarius generalis, an etiam particularis. An autem poſſit, quando diſpenſatio ſubreptitiè petita eſt a Papa, *dictum eſt diſp.*38.

Et an poſſit ſupra impedimenta impedientia, *dictum eſt lib.* 7. *diſp.* 17. præter votum caſtitatis, Religionis, & non nubendi. Et an poſſit in defectu ætatis, *dictum eſt diſput.* 104. Et an poſſit Papa in matrimonio rato, vel conſummato infidelium, *dictũ eſt lib.*2.*diſp.*14.*vſq; ad* 18.

10. Concl. Commiſſarius Bullæ Cruciatæ poteſt diſpenſare (in foro conſcientiæ tantum) in primo, & ſecundo gradu ex copula fornicaria, & prolem inde habitam legitimare, dummodo quatuor concurrant. Primò, vt matrimonium ſit iam contractum, & ſeruata ſit forma in Trid. præſcripta. Secundò, vt impedimentum ſit occultum. Tertiò, vt adfuerit bona fides ſaltem alterius contrahentis. Quartò, vt is, qui impedimentum ignorauit, certior fiat de nullitate conſenſus, cauſam autem nullitatis ei declarare non opus eſt, & hæc facultas procedit, ſiue gradus affinitatis ſit in linea tranſuerſali, ſiue ſit in linea aſcendentium, & deſcẽdentium: forma autem Trid. eſt non ſolum circa ſubſtantialia. v.g. vt matrimonium ſit contractum coram Parocho, & teſtibus, ſed etiam circa accidentalia, ſcilicet, quod ſint præmiſſæ Denunciationes, quibus omiſſis nequit Cõmiſſarius diſpenſare.

11. Concl. Hæc diſpenſandi facultas Commiſſario conceſſa quodammodo eſt amplior ea, quæ cõceditur Epiſcopis in caſu neceſſitatis, quodammodo eſt ſtrictior. Eſt amplior, quia Epiſcopus non poteſt diſpenſare, quoties eſt recurſus ad Papam, vel ad habentes diſpenſandi facultatem, poteſt autem Commiſſarius. Eſt ſtrictior, quia Epiſcopus poteſt in omnibus impedimentis, Commiſſarius verò in ſolo impedimento affinitatis ex forni-

fornicatione. Epiſcopus poteſt ante initum matrimonium, *vt dictum eſt lib. 2. diſp. 40.* Cōmiſſarius poſt matrimonium initum. Epiſcopus poteſt probabiliter etiam non detecta nullitate conſenſus, *vt dictum eſt diſput. 36. lib. 2.* Commiſſarius autem cum hac conditione, vt certior fiat coniux ignarus de nullitate conſenſus.

Eſt amplior poteſtas Commiſſarij, quia poteſt legitimare prolem inde ſuſceptam in foro conſcientię ad ordines, & quæuis beneficia, *Henr.* non autem ad bona temporalia, *contra eundem Henr.* Epiſcopus verò tantum ad ordines minores, & ad quædam beneficia ſimplicia, *c. 1. de filijs Preſbyt.* Eſt ſtrictior, quia Commiſſarius tantum poteſt cum illegitimo ex matrimonio nullo propter impedimentum affinitatis in primo, & ſecundo gradu ex fornicatione ortum. Epiſcopus verò cum omni illegitimo. Succedet tamen proles iam legitimata per Commiſſarium in bonis tēporalibus, nō virtute illius legitimationis, *vt voluit Henr.* ſed quia fuit ex matrimonio habito vt valido, ſaltē ex parte vnius contrahentis. Si autē poſt contractum matrimonium antequam concipiat vxor vterque coniux ſciat eius nullitatē, & nihilominus in mala fide perſeuerent, & habeant prolem, poteſt Commiſſarius in hoc caſu prolem legitimare, quia re vera fuit bona fide contractum matrimonium, quamuis poſtea ceſſauerit hæc bona fides. Hæc etiam legitimatio in ſeruiet tantum pro rebus ſpiritualibus, & latè dicemus de effectu huius legitimationis *diſp. 34.*

12. Concl. Proles verè illegitima (quia fuit concepta mala fide in vtroque parente) non poteſt legitimari à Commiſſario Cruciatæ independenter à matrimonio (v. g. ſi alter coniux obijt, vel ſi noluit contrahere de nouo, non poteſt Commiſſarius in foro conſcientiæ legitimare prolem illius) quia vtrumq; conceditur à Papa, & legitimatio conceditur dependenter à matrimonio iterum ineundo. Si verò Epiſcopus, aut alius Commiſſarius diſpenſaſſet tantum in matrimonio iterum ineundo, poſſet alter Commiſſarius diſpenſare tantum legitimando prolē poſt matrimoniū validè de nouo contractum, quia diuerſa poteſtas poteſt per diuerſos in diuerſis actibus exerceri.

13. Concluſ. Neque Epiſcopus, neque Commiſſarius publicè per Notarium, aut teſtes debet ſuper impedimentis iam dictis diſpenſare, nec nomina eorum, cum quibus diſpenſat aperire, quia eorum poteſtas eſt tantum pro ſolo foro conſcientiæ. *Card. Rodr.*

14. Concl. Mendicantes non habent priuilegium ad diſpenſandum cum ijs, qui ſcienter, aut ignoranter contraxere cum impedimēto affinitatis, etiam occulto, *Rodr.* contra *Roſſenſ. & Verac.* poſſunt tamen per priuilegium Leonis X. diſpenſare cum inceſtuoſis, cum

con-

conſanguineis, coniugis ad petendum debitum, & ad licitè contrahendum de nouo poſt diſſolutum matrimonium. *Henriq.*

15. Concl. Priuilegium conceſſum per Paulum III. Religioſis Societatis Ieſu, vt diſpenſent cum Infidelibus ad fidem conuerſis, qui in gradibus ſolo iure humano prohibitis tempore infidelitatis contraxere, eſt nullius momenti; quia per cap. *gaudemus. de diuort.* matrimonium tempore infidelitatis initum contra ll. pontificias eſt validum, nec ſi poſtea conuertantur Infideles indigent diſpenſatione. *Henriq.*

DISPVTATIO. VII.

An diſpenſatio Pontificis poſſit retrotrahi, & prolem legitimare quo ad ſpiritualia, & temporalia.

PRima Concluſio. Papa, quo ad temporalia non poteſt legitimare prolem ſibi quo ad iuriſdictionem temporalem non ſubditã, poteſt tamen ad beneficia, dignitates Eccleſiaſticas, Ordines, & ſimilia ſpiritualia, quia ſicut Princeps ſecularis ob defectum iuriſdictionis non poteſt legitimare quo ad ſpiritualia, ſic Papa quo ad temporalia extra loca ubi temporaliter ſubiecta. *communiter DD.*

2. Concl. Poteſt Papa diſpenſare in radice matrimonij, illudq; conualidare à tempore, quo fuit contractum, & indirectè per conſequens legitimare prolem quo ad temporalia, etiam ſi mortui fuerint eius parentes (peccaret tamen ſi abſque iuſta cauſa id faceret) ratio, quia poteſt abrogare legem à ſe factam à tempore, quo contractum fuit illud matrimonium (de ſolis enim loquimur impedimentis, quæ ſtatuta ſunt per Canones) *Anchar. Boer. Puteus, Ang. Sylu. Nau. Molin. Peregr. Sayr.* Contrarium tenet *Anton. Milis, Molin. de iuſt. Cernant. & alij.*

Ampliatur. Procedere etiam ſi huiuſmodi legitimatio cederet in præiudicium tertij, etiam poſt aditam hæreditatem, Ratio, quia per ſolum ius pontificium fuit incapax illegitimus ad illam hæreditatem, quod ius poteſt à Papa auferri. In dubio autem numquam præſumitur Papa velle diſpenſare in præiudicium tertij. *l. 1. ff. ne quid in loco publico. Salycet.*

3. Concl. Prolem ex concubitu omninò fornicario ſuſceptam, non poteſt legitimare Papa quò ad temporalia, & ſecularia in locis ſibi temporaliter non ſubditis, quia cum non ſit matrimonium, neque etiam indirectè legitimare poteſt, *vt ex ſupradictis patet.*

4. Concl. Quando matrimonium irritum fuit ob defectum conſenſus, vel vtriuſque, vel alterius tantum, non poteſt prolem ex eo habitam legitimare Papa quò ad temporalia, quia radix nullitatis illius matrimonii eſt impedimentum iuris naturalis, ſuper quod omnimodam

Digitized by Google

dam non habet Papa iuriſdictionem. Idem quoque dicendum eſt de quocunque matrimonio nullo ob impedimentum iuris diuini naturalis. *Io. Andr. Abb. Neu. Anchar. Celſ. Peregr. Felin. Roſſell. Ang. Sylu. Brunel. Molin. Borgaſ. & alij.*

Hinc infertur, Papam non poſſe in radice matrimonij legitimare prolem habitam ex religioſo profeſſo, quia votum profeſſi ex noſtra ſententia dirimit matrimonium iure naturali diuino. Subſtinendo autem opinionem probabilem contrariorum, quòd ſolo iure canonico dirimat, tenendum eſt, poſſe Papã legitimare huiuſmodi prolẽ quò ad temporalia indirectè, ſicut poteſt prolem habitam à conſtituto in ſacris, quia votum Ordinis ſacri ſolo iure pontificio dirimit matrimonium. Quando autem impedimentum iuris naturalis, aut diuini non eſt certum, ſed dubium, poteſt Papa in radice matrimonij diſpenſare. *Roſſell. Ant. Mol.*

4. Concl. Princeps ſecularis nõ poteſt legitimare prolem ad Ordines, & ad ſpiritualia, neque etiam indirectè, quia ſola Eccleſia ſtatuit impedimenta dirimentia matrimonium, eaq; ſolum poteſt diſpenſare in radice nullitatis. Secus verò, ſi impedimentũ eſſet ab ipſo Principe ſtatutum, & Papa ei non interdixiſſet ſtatuere impedimenta matrimonium dirimentia. *Io. Andr. Ant. Roſell. Tab. Arm.*

5. Concl. Diſpenſatio ſuperueniens confirmat aliquando actus praecedentes irritos; v. g. præſentationem ad beneficium, electionem, confirmationem, vel collationem perſonæ inhabilis ad illud. Vnde irregularis, qui obtinuit beneficium, ſi occultè diſpenſationẽ irregularitatis obtineat, poteſt licitè ſibi retinere illud abſq; noua præſentatione, electione, vel cõfirmatione. *Spec. Innoc. Hoſt. Anchar. Calder. Milis, Felin. Nau. Borgaſ.* Probabilior tamen eſt ſententia *Abb.* diſtinguentis, an vitium reddat nullam ipſo iure præſentationem, electionem, & confirmationem, an verò non?

Sed prior opinio, vt probabilis & tuta ſubſtineri poteſt, tribus tñ concurrentibus; Primò, vt vitium, ob quod nulla eſt præſentatio, electio, & cõfirmatio ſit occultũ. Secũdò, vt electio, confirmatio, & præſentatio non ſint in præiudicium tertij coelecti, quia hic habet ius ad rem, exiſtente nulla priori electione. *Spec. Miliſ.* Tertiò, dummodo beneficiarius ſcienter cum illo vitio nõ acceptauerit beneficium, tunc enim eſſet intruſus, ideoque cùm duplici laboraret vitio, duplici opus haberet diſpenſatione. Intruſus dicitur, qui abſque canonico, & legitimo titulo beneficium capit, *Rebuff. Sylu. Nauar.* Impetrata tamen diſpenſatione vtriuſq; vitij occulti, poteſt licitè retinere illud beneficium, quod ſi non acceptauit collationem, ſed ſolam præſentationem, aut electionem, non dicitur intruſus, vt patet ex defini-

definitione intruſionis ſupra alleg.

Dices, quando cenſetur Papa diſpenſare in radice matrimonij irriti? pro quo ſit

6. Concl. Quando petitur diſpẽſatio ad iterum ineundũ matrimonium antea nullum explicando Papæ copulam, tunc nõ cenſetur iſte diſpenſare legitimando prolẽ quo ad temporalia ſi in diſpenſatione vtatur clauſula de ſtylo Curiæ (vt non obſtante impedimento matrimonium licitè valeant contrahere, prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam legitimam decernendo) & quando diſpenſatio eſt pro ſolo cõſcientiæ foro, additur (*in foro conſcientiæ tantum*).

Ampliatur etiam ſi Papa diſpenſet cum ſibi temporaliter ſubditis, quia nunc diſpenſat vt Papa, non vt dominus temporalis.

7. Concl. Si facta diſpenſatione, & legitimatione prolis ſuſceptæ, parentes pœniteret contrahere, ea proles non erit legitima cenſenda, quia Papa conceſſit eam legitimationem fauore Matrimonij; ſic à ſimili legitimatio facta per Epiſcopum, aut Confeſſariũ virtute Breuis Apoſtolici, cum pendeat à matrimonio ineundo, eo non contracto, eſt nulla, nam ceſſante cauſa ceſſat effectus.

8. Concl. Antequam Ordinarius, vel Confeſſarius diſpenſet in impedimento matrimonij non eſt impedimentum ablatum; non obſtante quòd contrahentes habeant Breue Apoſtolicum pro diſpenſatione, & antequam declaret ſe legitimare prolem nunquam cenſetur legitima. Ratio, quia Papa per diſpenſationem non diſpenſat, ſed dat facultatem diſpenſandi. Proles autem exinde ſuſcipienda erit legitima, quia oritur ex vero, ac valido matrimonio.

9. Concl. Si Ordinarius, vel Cõfeſſarius diſpenſet tantum in impedimento, non autem legitimet prolem, poteſt quandocumque (eius officio durante) eam legitimare, quia nondum plene functus eſt officio ſuo, eo autem abſente, vel mortuo, vel depoſito ab officio, poteſt eius Succeſſor prolem legitimare, quia diſpenſatio non committitur perſonæ, ſed officio. Adde, quòd poteſt alter Doctor, vel licentiatus Confeſſarius id exequi, non obſtante quod prior qui diſpenſauit in matrimonio nullo adiri poſſit. Non ita tamen in Ordinario, cœpto enim coram ipſo iudicio, alius adiri nequit, niſi ſucceſſor fit in officio. ſic à ſimili virtute Bullæ, vel Iubilæi poteſt quis petere abſolutionẽ a reſeruatis ab vno Confeſſario, commutationem verò votorum ab alio.

10 Concl. Diſpenſante Papa ſuper matrimonio inualido ob impedimentum iure Canonico dirimẽs ad hoc vt iterum contrahatur, non cenſetur diſpenſaſſe ſuper illegitimitate prolis ante diſpenſationem natæ, quia diſpenſatio eſt ſtrictè interpretanda. Nec dicetur proles in conſequentiam matrimonij legiti-

gitimata, quia eſt ſpuria. *Cou. vterq; Mol. Lud. Lop. & alij communiter.* Secus verò, quando proles poſt obtentam, quãuis non adhuc per Ordinarium expeditam diſpenſationem naſceretur, qui a hæc per ſubſequens matrimoniũ legitimatur, cũ non ſit ſpuria, ſed naturalis, procedens ſcilicet à perſonis non impeditis ad contrahendum. *Abb. Spin. Lop. Mol.*

11. Concl. Diſpenſans Papa ſuper matrimonio irrito, vt iterum celebretur, & cum prole nata, vt legitimetur, non cenſetur diſpenſaſſe in radice matrimonij, vnde hæc diſpenſatio valebit tantum ad ſpiritualia, quia diſpenſatio eſt ſtricti iuris, ideoque de ea tantum legitimatione intelligenda eſt, quæ conuenit Papæ vt papa eſt, & hoc procedit etiam ſi diſpenſaret cum perſonis tẽporaliter ſibi ſubiectis.

Ampliatur etiam ſi diceret ſe prolem legitimam efficere: in hoc enim caſu neque etiam legitimare cenſetur quo ad temporalia, ſed quo ad ſpiritualia tantum, etiam ſi diſpenſaret cum perſonis ſibi in temporalibus ſubiectis. *Gam. Mol. Pereg. Cou. Lud. Lop.*

12. Concl. Diſpenſans Papa in matrimonio nullo vt ex tunc (ideſt ab initio contractus) legitimum habeatur, cenſetur diſpenſare in radice matrimonij, ideoque non ſolum diſpenſat quo ad ſpiritualia, ſed etiã quo ad tẽporalia in terris tamen ſibi ſubiectis, ſi autem diceret (*Prolem ſuſceptam, ſi qua ſit & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo*) non cenſetur diſpenſare in radice matrimonij.

13 Concl. non cenſetur in radice matrimonij diſpenſare, nec prolem legitimare Pontifex, quando in matrimonio nulliter contracto manendi, ſeu perſeuerandi licentiã concedit, quia tunc dat ſponſis vt iterum de nouo contrahant facultatem (vel tacitè per copulam affectu maritali habitam, vel expreſsè) *Couar. Henr. Lud. Lop.* Imò ſi addatur clauſula (*& proles ſuſcepta legitimetur*) hoc non obſtante, legitimatio eſſet quo ad ſpiritualia tantum, etiam ſi perſonæ, cum quibus diſpenſatur ſint temporaliter Pontifici ſubiectæ.

14 Concl. Si diceret Papa *Legitimamus matrimonium, & prolem*, cenſetur in radice matrimonij diſpenſare. *Io. And. Anchar. Cardin. Celſ. Molin. Couar. & alij.* Secus verò quando non meminit de legitimatione prolis, de qua partes meminerunt in ſupplicatione, ex hoc enim potius contraria Papæ coniecturatur voluntas, qui matrimonium legitimat mentionemque de prole non facit. Contrarium tenet *Cou. & Lop.* Imò neque quò ad ſpiritualia eſſet legitimata proles, cũ nullum ſit verbum indicans Papam voluiſſe eam legitimare.

Vltima Concl. Si diceret Papa *Legitimamus &c. ita vt proles ſuccedat, ac ſi de legitimo matrimonio eſſet nata:* cenſetur per hæc verba in radice matrimonij diſpenſare, aliter enim

enim prolem illegitimam habilitare nequit in oppidis ſibi temporaliter non ſubditis. Secus, quando nullam matrimonij irriti diſpenſationem præmitteret.

DISPVTATIO VIII.

An poſſit diſpenſare Papa in voto ſolemni Caſtitatis, Ordinis ſacri, vel Religionis.

PRima Concluſio. Poteſt Papa diſpenſare in voto ſollemni Caſtitatis, & Ordinis ſacri, quia vel nullum votum in Ordinum aſſumptione emittitur, vel ſi emittitur non eſt eſſentialiter eis annexum, nec iure diuino, aut naturali matrimonium dirimit, *vt dictum eſt diſput.* 27 *lib.*7. Ad huius autem diſpenſationis honeſtatem non ſufficit maius bonum ſpeciale Clerici, cum quo diſpenſatur, vt voluit *Ric. & Caiet.* ſed grauiſſima, & valdè vrgens deſideratur cauſa, magnum enim ſcandalum ſequeretur ex matrimonio Clerici in ſacris conſtituti. *Azor.* contra *Abb.* aſſerentem debere Eccleſiam relinquere arbitrio Clericorum velint ne matrimonium contrahere ad euitanda ſacrilegia.

2 Concl. Diſpenſans Papa abſq; neceſſitate cum Clerico in Sacris ad contrahendum, peccat mortaliter, matrimonium tamen contractum eſt validum, quia impedimētū eſt de iure humano, *vt dictum eſt.* Clericus verò contrahens ſi diſpenſatus fuit ante ſuſceptum Ordinē ſacrum non peccat contrahendo, ideoque non ſolum reddere, ſed etiam petere licitè poteſt, quia non tenetur ad caſtitatem, quam nunquam vouit. Si autem poſt ſuſceptos Ordines ſuperueniat diſpenſatio abſque vrgenti cauſa, peccat contrahens, & petere debitum non poteſt; ſubſtinendo opinionem *diſp.* 27. relatam (votum ſcilicet caſtitatis verè annecti Ordini ſacro) Qui autem contrarium probabiliter tenent (videlicet initiatum in Sacris teneri ad caſtitatem non ratione voti, ſed ex prohibitione Eccleſiæ) conſequenter debent aſſerere contrahentem cum diſpenſatione Papæ non peccare, poſſeque petere, ac reddere, etiam ſi abſque vrgenti cauſa cum eo diſpenſaretur.

3. Concl. Poteſt Papa diſpenſare etiam in voto ſolemni Monachorum ad hoc vt legitimè matrimonium cōtrahant, quia in dubio pro Pontificis geſtis præſumendū eſt, qui à Spiritu ſancto peculiariter dirigitur. Atqui Papa multoties diſpenſauit in voto profeſſorum ergo cenſendum eſt poſſe. *D. Tho. Ricc. & ex Theologis permulti, ſed Iuriſperiti ferè omnes.* Contrarium quoque eſt probabile, quod defendit *D. Thom.* 22 *q.* 88. *a.* 11. mutans ſententiam quam tenuit *in* 4. *ſent. Alb. Magn. Bon. Altiſiodor.*

Digitized by Google

Abul. Capreol. Dez. Almain. Sot. de iuſt. Turrian. Viguer. Viguer. Bart. Led. Lud. Lop. Arag. Llam. Rodr. & ex Iuriſperitis Io. de Friburgo. gloſ. Turrec. Sylu. Arm. Tab. Mandoſ. quia res vni tradita non poteſt alteri tradi, ergo Religioſus traditus Deo quo ad corpus, non poteſt quò ad hoc tradi vxori.

4 Concl. Ad hanc diſpenſationem faciendam requiritur multò vrgentior, ac grauior cauſa, quàm ad diſpenſandum cum eo qui conſtitutus eſt in Sacris, videlicet pax totius Regni, conuerſio totius populi ad fidem, &c.

5 Concluſ. Non poteſt Papa diſpenſare cum profeſſo ad tempus, videlicet, vt habita prole iterum ad Monaſteriũ redeat, quia perpetuitas vinculi eſt de eſſentia matrimonij, nec vxor poteſt dare conditionatũ conſenſum, videlicet, quod ſuſcepta prole profeſſus poſſit redire ad Religionem, quia hic conſenſus eſt contra ſubſtantiã matrimonij, ideoque reddit illud nullum, *vt dictum eſt lib. 5. diſput.* 10. Poteſt tamen Papa diſpenſare ſub hac conditione, vt ſi vxor poſt habitam prolem donet ei licentiam, aut ſi in fornicationem incidat, teneatur ad Monaſterium redire, in quibus caſibus poteſt quilibet vxoratus Religionem profiteri.

6. Concluſ. Diſpenſatio Papæ in voto ſolemni Monachorum facta abſque iuſta cauſa eſt nulla, & ſic diſpenſatus contrahens facit irritum matrimonium, quia impedimentum eſt de iure diuino naturali. Sed quia probabilis eſt opinio, quod votum ſolemne profeſſorum impediat matrimonium ſolo iure humano, *vt dictum eſt lib. 7. diſp.* 26. ideo poteſt dici valere matrimonium, poſſeque iniuſtè diſpenſatum licitè reddere, non autem petere, quia votum de iure diuino naturali obligat ipſum ad caſtitatem, vnde mortaliter peccat contrahendo, peccat quoque in petendo. Poſt vero contractum matrimonium adeſt iuſta cauſa, vt cum eo diſpenſetur ad petendum propter periculum incontinentiæ; hanc autem diſpenſationem ſolus Papa dare poteſt. Epiſcopus quoque, ſi eſſet periculum in mora, poſſet hanc diſpenſationem concedere.

7. Concluſ. Diſpenſatus ad contrahendum à tempore quo induit habitum ſecularem, vt matrimonium ineat, *quicquid dicant Nau. & Rodr.* non tenetur recitare officium, nec ad alia onera Religionis, ſicut de eiecto aſſerunt *communiter Doctores*, quia per diſpenſationem non eſt amplius Religioſus. Quod ſi nolit contrahere, poteſt cogi ad iterum ingrediendum Monaſterium, non quia adhuc Religioſus ſit, ſed quia ceſſat cauſa propter quam fuit cum illo diſpenſatum, & diſpenſatio habet tacitam conditionem, vt duret durante cauſa, *vt dicemus diſp.* 30.

8 Con-

8 Concluſ. Ex dictis infertur, quod Sacerdos, cum quo eſt diſpenſatum ad matrimonium, tenetur officiũ recitare, poteſtque Miſſas celebrare, beneficij fructibus, ac cæteris Clericorum priuilegijs, ſi vſque dum habitum non reliquerit, gaudere. Secus verò poſt aſſumptum habitum ſecularem, degradatus verò priuatur priuilegijs Clericalibus, remanet tamen aſtrictus ad officium, quia ex culpa non debet reportare commodum.

DISPVTATIO IX.

An in votis Caſtitatis, Religionis, & non nubendi poſſit Epiſcopus diſpenſare.

PRæmitto mihi tantam vim habere reſeruationem votorũ Caſtitatis, & Religionis, quæ ſibi reſeruat commutanda, & diſpenſanda Papa, vt numquam cenſeantur conceſſa niſi exprimantur, *Sot. Henriq. Rodr.* Adde. Si Papa daret facultatem generalem cõmutandi omnia vota reſeruata præter vltramarinum, non imò cenſetur data facultas ad commutanda vota Religionis, & Caſtitatis. *Sot.* Hoc ita præmiſſo ſit

1. Concl. Quamuis poſſet Epiſcopus diſpenſare in ſua Diœceſi in omnibus votis, ratione tamen reſeruationis non poteſt ſuper voto Caſtitatis, & Religionis abſolutè factis. *Sot.*

Hinc infertur 1. reſeruationem, quam facit Papa circa diſpenſationem votorum eſſe reſtringendam, quia eſt ſtricti iuris, & Epiſcopis odioſa. *communiter Doctores.*

Infertur 2. poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto Caſtitatis temporalis; v. g. ad annum. *D. Th. Pal. D. Ant. Ang. Arm. Sylu. Nau. Sot. Palac. Ouan. Ang. Tol. Gutt. Arag. Henriq. Val. Sà. Azor. Rodr. Vega Gom. Lud. Lop. Graff. Cand.*

Infertur tertiò, poſſe etiam in voto caſtitatis coniugalis ſeruandæ, *cioè di non conoſcere altra donna che ſua moglie. Henriq.*

Infertur 4. poſſe in voto, quo alter coniugatus ſe adſtrinxit ad nõ petendum debitum. *Silu. Pal. Stun. Az. Rod. Bart. Led. Sà.* Etiam ſi vterq; de licentia alterius emiſiſſet votum non petendi, aut vouiſſet nec petere, nec reddere, nec fornicari: quia adhuc vterque poteſt ad ſecundas tranſire nuptias, ideoque non eſt votũ omnimodę caſtitatis.

Infertur 5. poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto Virginitatis quãdo vouens expreſſè voluit ſe tantũ obligare ad corporis integritatem conſiſtentem in abſtinentia primi actus luxuriæ, quia hoc votum nõ eſt votum caſtitatis omnimodæ, *vt dicemus lib. 9. diſp. 33.* Quando autem abſolutè quis vouit virginitatem, cenſetur vouiſſe caſtitatem, ideoq; non poteſt Epiſcopus ſuper hoc diſpenſare. *Azor.*

Infertur 6. poſſe Epiſcopum ſuper voto non ineundi matrimonium. *D. Ant. Roſel. Ang. Arm. Silu.*

Nau. Sot. Palac. Onan. Pedraz. Stun. Bart. Ledeſ. Gutt. Arag. Henriq. Sá. Val. Az. Rodr. Lud. Lop. Graff. Cand. Contrarium tenet *Caiet. Nau. Ang. Valent.* quorum ſententia eſt probabilis.

Limitatur illatum, quando hoc votum eſſet in fauorem tertij, v. g. vouit quis, aut iurauit ad inſtantiam vxoris, ſe poſt eius mortem nõ cõtrahere matrimonium cum alia propter filiorũ bonum, amorẽ, &c. in hoc caſu non poteſt Epiſcopus diſpenſare; ſicuti non poſſet ſuper voto in fauorem tertij facto, ab illoque acceptato, niſi prius iſte remittat ius ſibi acquiſitum.

Dices, an coniux poſſit remittere totam hanc abſtinendi ab alio matrimonio obligationem? Reſpõdetur cum diſtinctione: aut enim iuramentum, ſeu votum fuit emiſſum tantum in eius fauorem, aut ſimul intuitu Religionis: ſi ſecundum; non poteſt: ſi in eius fauorẽ tantũ poteſt remitti. In dubio autem an votum, vel iuramentum factum ſit in fauorem tantũ alterius, an verò etiam in honorem Dei?

Reſp. quando nihil intereſt alterius coniugis, cenſetur factum intuitu Religionis, quando verò ſua intereſt cenſetur in eius fauorem emiſſum. *Sot.* Simpliciter verò cenſetur factum in fauorem coniugis tantum.

Infertur 7. poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto aſſumendi Ordines ſacros, quia eſt votum aſſumendi ſtatum, in quo Caſtitas annexa eſt, non autem eſt ſimpliciter votum Caſtitatis, vnde ſic vouens fornicando non eſt ſacrilegus, & contrahendo matrimoniũ licitè poteſt petere. *Beia. Az. Gamb. Henriq. Val. Sa. Rodr. Lud. Lop. Graff. Arag. Candel. Veg.*

Infertur 8. poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto diſiunctiuo, cuius altera pars non eſt reſeruata: v. g. vouit quis vel Ordines ſacros, vel Religionem poteſt Epiſcopus ſuper hoc diſpenſare, quia poteſt vouens eligere partem non reſeruatam, ſemel autem quod hic elegit reſeruatam non poteſt Epiſcopus amplius diſpenſare, *Azor.*

Infertur 9. poſſe Epiſcopum diſpenſare cum voto facto à fœminis ad aſſumendum habitum: v. g. Diui Franciſci. D. Auguſtini (vulgo *à farſi Monache di caſa.* hoc .n. nõ eſt votũ Religionis. *Henriq. Arag.*

Infertur 10. non poſſe Epiſcopũ diſpenſare in voto aſſumendi Ordinem militarem S. Ioannis Baptiſtæ, quia eſt vera Religio. *Rodr. Lud. Lop.* Cæteri autem Ordines militares nõ ſunt propriè Religiones, vnde ſuper votum illorum poteſt Epiſcopus.

Infertur 11 poſſe Epiſcopum ſuper voto ſtrictioris Religionis, ad hoc, vt vouens laxiorem ingrediatur, quia hoc non eſt ſimpliciter diſpenſare in voto Religionis, ſed in illo exceſſu, quod non reſeruatur. *Pal. D. Ant. Sylu. Sot. Menoch. Palac. Angl. Sd. Arag. Az. Rodr. Lud. Lop.* Contra *Nau.*

Infer-

Infertur 12. poſſe Epiſcopum diſpenſare cum eo, qui vouit perſeuerantiam in Religione; v.g. quis vouit ſe ingreſſurum, & perſeueraturum, ingreſſus verò videt ſe non poſſe perferre auſteritatem Religionis, hic poteſt à Nouitiatu licitè exire, nec amplius ad redeundum tenetur ratione primi voti, tenebitur tamen ratione voti emiſſi ad perſeuerandum, in quo poteſt Epiſcopus diſpenſare, *ideſt, vt non teneatur perſeuerare, ſi iuſtam exeundi haberet cauſſam*. & hoc ſiue poſtquam exierit à Nouitiatu, ſiue antequam ingreſſus fuerit. Parum autem refert, an quis vouerit Religionem, & perſeuerantiam per modũ plurium diſtinguendo vtrũque, an vero per modum vnius, vt voueo me in Religione perſeueraturum, quia virtualiter in his verbis clauduntur duo vota.

Quòd ſi abſque iuſta cauſa exierit ſic vouens à Religione, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, ne iterum ingrediatur, quia hic non adhuc ſatisfecit voto ingrediendi Religionem.

Infertur 13. poſſe Epiſcopum elongare voti Religionis executionem; v.g. vouit quis hinc ad annũ Religionem, poteſt Epiſcopus elõgare tempus ex iuſta cauſa. Cauendum tamen eſt, ne adeò differatur, vt ſit periculum, quod quandoque non poſſit amplius adimpleri.

Infertur 14. poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſeu commutare materiam non reſeruatam, in quam commutauit Papa votum Religionis, vel Caſtitatis: v.g. Papa commutauit votum ingrediendi Religionem cum recitatione Officij diuini quotidie, poteſt modo Epiſcopus commutare diuinum Officium cum Coſeſſione. v.g. & communione menſtrua. *Speculat. Iaſ. Felin. Sylu. Minch. Henriq. Sà. Arag. Rodr. & alij*. Contrarium tenent *Azor. Bellem. Archid. & alij Neotherici*.

Ampliatur procedere etiam in eo, qui numquam commutationẽ impleuit, dummodo tamen acceptauerit eam, & hoc eſt contra *Rod. Sot. Arag. Reg. Graff.* vnde ſi nunquã v.g. confeſſus fuit, poteſt, hoc non obſtante, diſpenſationem petere ab Epiſcopo ſuper confeſſione menſtrua, quæ ſibi impoſuit Põtifex in commutatione voti Religionis. Quando autem commutationem fictè acceptauit, remanet voto adſtrictus, ſed poteſt quandocunq; voluerit ſe penitere, & commutationẽ acceptare, & ex tunc ceſſebitur votum commutatum, quia ex parte commutantis valida fuit cõmutatio. Quòd ſi verè acceptauit commutationem, non autem habuit animum eam implendi, erit quoque verè commutatum illi votum, tenebitur tamen ſub peccato animum mutare, commutationẽq; adimplere.

2. Concl. poteſt Epiſcopus diſpenſare in voto Caſtitatis perpetuæ, & Religionis, quando magnũ incontinentiæ periculum imminet, nec facilis aditus ad Papam

datur, ratione paupertatis, vel alterius cauſæ iuſtæ. *Sylu. Pal. Nau. Henriq. Sà. Val. Arag. Rodr. Lud. Lop. Graff. Gom.* Item quando adeſt periculum grauis ſcandali, infamiæ, vel damni alicuius tertij. Vnde conſuluit noſter Author poſſe Epiſcopum diſpenſare cum iuuene, qui vouit Religionem, & Virginem grauidam fecit; ad hoc, vt famæ mulieris prægnantis conſulatur, cui mederi non poterat, ſi expectaretur diſpenſatio à Pontifice. Adde, quod interim iuuenis poteſtat ſententiam mutare. *Sylu. Henr.*

Extenditur etiam hæc doctrina ad cętera vota reſeruata, quoties non poteſt vouens ad Papam recurrere, neq; per ſe, nec per alium, & iuſta adeſt diſpẽſandi cauſa, quod tenet *Doctiſſimi Neoterici.* Si autem quis Nuncius, aut Delegatus haberet poteſtatem diſpenſandi ſuper his votis, qui facilè adiri poteſt, & nullũ periculũ eſſet in mora, nõ poteſt Epiſcopus in illis diſpenſare, *vt probaui lib. 2. diſp. 40.*

3. Concl. Hæc Diſpenſatio Epiſcopi ad illum vſum tantum inſeruit, ad quem neceſsitas cogit: vnde vouens Caſtitatem, cum quo diſpenſatũ eſt ab Epiſcopo ad contrahendum, non poteſt ad ſecundas nuptias tranſire virtute prioris diſpenſationis: poterit tamen Epiſcopus, ſi iterum immineat periculum incontinentiæ, infamiæ, &c. & non ſit recurſus ad Papam, iterum diſpenſare. Item ſic diſpenſatus fornicando ſacrilegium cõmittit, quia Epiſcopi diſpenſatio non abſtulit votum ſimpliciter, ſed tantum *ad hic, & nunc* contrahendum.

4. Concl. Quamuis poſſit Parochus ex conſuetudine diſpenſare in ieiunio, etiam ſi adiri poſſit Epiſcopus, non poteſt tamen diſpenſare in votis, etiamſi reſeruata non ſint. Prior pars, quòd poſſit in ieiunio, tenetur ab *Hoſt. Ant. Pal. D. Anton. Caiet. Arm. Nau. Angl. Sà. Veg. Rodr. Ludou. Lop. Innoc. Card. Anchar. Dur. D. Th. Ricc. Met. Val. Cand. Palac. Roſel. Az.* Secunda verò pars probatur à *Palud. & Sot.*

5. Concl. habens facultatem diſpenſandi, & cõmutandi, ſi diſpenſat nullam admiſcens commutationem, non peccat, quando iuſta adeſt cauſa diſpenſandi, quia licitè poteſt, quod mauult. Hoc eſt contra *Rodr. & Sot.*

DISPVTATIO X.

An poſſit Epiſcopus ſuper vota Caſtitatis, & Religionis pœnalia, aut conditionalia.

PRæmitto primò, quod votum pœnale eſt quoties vouens nõ habet animum ad rem promiſſam, ſed illam ſibi in pœnam adſcribit, vt eius timore arceatur à crimine, quod vitare vult; v. g. *Si luſero in poſterum, promitto me Religionem ingreſſurum*: vel *promitto me non luſurum ſub pœna ingrediendi Religionem.* Vtramque formam confundimus cum *Rodr. Sot. Ouan. Gutt. Veg. Gom.* niſi

niſi aliud conſtet de vouentis intentione; cum ſcilicet voluiſſe ſe obligare ad Religionem ex affectu filius in pœnam ludorum præteritorum, & ad pacificè, & quietè viuendum. Eadem quoque dicas de patre vouente Religionem, ſi filius luſerit, in pœnam ſcilicet, ne filius amplius ludat. In dubio autẽ ſemper, præſumuntur talia huiuſmodi vota, *ſcilicet Conditionalia pœnalia.*

Præmitto 2. contra *Arag. Rodr. & alios.* hæc non eſſe vota conditionalia. *Promitto Religionis ingreſſum, ſi pater meus obierit.* Quia particula [*ſi*] æquiualet [*quando*] & animus, & conſenſus eſt de præſenti ad Religionem, conditio autem ſuſpendit conſenſum vſque ad euentum eius; forma autem cõditionalis voti eſt, *Si conualuero promitto Religionis ingreſſum. Si naufragium euitauero promitto Deo caſtitatem*; & tunc contractum init vouens cum Deo, do vt des, facio vt facias, & voluntas non fertur directè ad Religionem de præſenti; ſed ad ſanitatem, & incolumitatem. his ita præmiſſis.

Prima opinio aſſerit nec ante, nec poſt incurſam obligationem poſſe Epiſcopum diſpenſare in votis pœnalibus Caſtitatis, & Religionis. *Philiar. & alij*, quos ipſe citat.

Secunda opinio ait poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſi nondum eſt incurſa pœna, v. g. ſi nondum vouens luſerit, ſecus poſt pœnam incurſam; id eſt poſtquam luſit, ita *Sot. Cou. Alcoz. Cord. Angl. Gutt. Rodr. Az. Graff. Hum. Philiar. Nau.*

1. Concl. Quamuis vtraque opinio ſit ſatis probabilis, probabilior tamen eſt, poſſe Epiſcopum ante, & poſt incurſam pœnam diſpẽſare in votis pœnalibus. *Ouan. Perez. Met. Palac. Henriq. Lud. Lop. Cand. Arag. Beia. Rodr. Gom. Veg. Tol. Sa. Sot. Cou. Gutt. Ang. Graff. Philiar. Alcoz.* Non tamen poterit, quando hæc vota ſunt abſolutè emiſſa, quamuis ea quis voueat in pœnam peccati commiſſi, vel ad euitandã infamiam: v. g. ſi quis ob præbendam amiſſam, ne vitam ignominioſam ducat vouit Religionem, aut ob peccatum in quo lapſus eſt vouit in poſterum Caſtitatem.

2. Concl. Poteſt Epiſcopus diſpenſare in votis Religionis & caſtitatis conditionalibus tantum, & hæc tum ante, tum poſt impletã conditionem. Ratio, quia huiuſmodi vota non procedunt ex amore ad caſtitatem, ſeu ad Religionem, & poſt conditionẽ adimpletã obligatio non oritur ex amore Caſtitatis, & Religionis, ſed ex radice imperfecta, quaſi ex odio ad illas virtutes, & ex amore ad ſanitatem, & incolumitatem. *Petr. Led. Tol. & Gom.* qui aſſerit, hanc ſententiam eſſe praxi receptam. Contrarium verò autumant *Sot. Nau. Cord. Gutt. Rodr. Lud. Lop. Az. Val. Veg.* Sed poſſe in iis diſpenſare Epiſcopum ante adimpletam conditionem

tionem tantum, tenent *Peres, Rod. Veg.*

Limitatur primò Cõcluſio quoties Conditio eſt de præſenti, aut de præterito, etiam ſi à vouente ignoretur, quia tunc votum eſt abſolutum, cùm conſenſus ſit de præſenti. v. g. *Si meus pater viuit, voueo Religionem. Si res ita ſe habuit, voueo caſtitatem, &c.*

Limitatur 2. quando Conditio tacitè ineſt, & apponitur eo modo quo ineſt, de qua dixi *lib. 7. diſp. 69.*

DISPVTATIO XI.

An poſſit diſpenſare Epiſcopus in voto Caſtitatis ab altero, vel vtroque coniuge poſt matrimonium emiſſo.

PRima Concluſio, quando alter coniugum poſt conſummatũ matrimonium abſque alterius licentia caſtitatem abſolutè vouit, quamuis probabile ſit, Epiſcopum non poſſe diſpenſare, probabilius tamen eſt eum poſſe. *Gutt. Arag. Stun. Rodr.* quia tale votum non eſt omnimodæ caſtitatis, quod ſibi reſeruauerit Pontifex, adhuc enim tenetur vouens alteri reddere, licet non poſſit ab eo petere.

Limitatur Concluſio, quando vouit ille ante conſummatum matrimoniũ, habuitq; animũ votum implẽdi per Religionis ingreſſum.

Ampliatur 1. quando vouens nõ habuit talem animum, ſeu potius negatiuè ſe habuit nihil cogitans de Religionis ingreſſu.

Ampliatur 2. quando vouens poſt emiſſum Caſtitatis votum cũ animo Religionẽ ingrediendi matrimonium conſummauit.

Ampliatur 3. etiam ſi de facili poſſit adiri Papa, eiuſque Delegatus, aut pro commutandis his votis priuilegium habens.

Ampliatur 4. etiam ſi vterque coniux abſq; alterius licentia Caſtitatem vouiſſet.

2. Concl. Quando de licentia alterius coniugis continentiam vouit alter, eodem, quo ſupra, diſtinguendum eſt modo. Aut enim ante conſummatum matrimonium cum animo Religionem ingrediendi vouit, & diſpenſare non poteſt Epiſcopus, aut poſt cõſummatum matrimonium, & cùm nequeat ad Religionem tranſire, poteſt cum eo ad petendum Epiſcopus diſpenſare. Aut vouit abſque animo ingrediendi Religionem, & tunc poteſt quoque Epiſcopus diſpenſare, ſiue ante, ſiue poſt conſummatum matrimonium ſit emiſſum votũ, quia tale votum non eſt totale, & omnimodæ caſtitatis, ſed partiale, eoq; non obſtante poteſt vouens licitè etiam adulteranti reddere, *vt dicam diſp. 36. lib. 9.*

Quod ſi votum poſt conſũmatum matrimonium fuit ab altero cum animo Religionem ingrediendi de licentia alterius emiſſum, & hic velit efficere ea, quæ ſunt de iure Canonico, ad hoc, vt alter Religionem ingrediatur, non poteſt

ſuper

ſuper eo Epiſcopus diſpenſare; poſſet verò, quando alter propoſitum mutaret, velletque cum vouente quo ad copulam habitare.

Ampliatur Concluſio, etiam quando vterque ſeorſum continentiam vouit, habita prius ab altero licentia, ſed independenter à voto alterius, & non per modum contractus, cùm tale votum non ſit votum totalis, & omnimodæ caſtitatis.

3. Concl. Quando vterque coniux per modum contractus, & reciprocæ conuentionis de communi voluntate caſtitatem vouit non poteſt cum ijs, vt matrimonio vtãtur diſpenſare Epiſcopus, nec petendo, nec reddendo.

Limitatur 1. Concluſ. Quando adeſſet incontinentiæ Periculum in alterutro, & Papa de facili adiri non poſſit. *Sylu. Nau. Stun. Palac. Henr. Rodr. Arag. Lud. Lop. Veg.* Contrarium tenent *Rodr. Sà, & alij Neoterici doctiſſimi.*

Limitatur 2. Quando de facili adiri poteſt Pontifex, aut poteſtatem habens ad diſpenſandum, interim tamen maximum ex mora imminet incontinentiæ periculum *D. Ant. Sot. Angl. Veg. Nau. Henr. Rodr.* qui tres vltimi Doctores ampliant, quando votum factum fuit ex magno timore, licet ad votum irritandum non ſufficienti, cùm tale votum non ſit omninò voluntarium.

4. Concl. Hęc Diſpenſatio facta ab Epiſcopo ob vrgentem neceſſitatem valet tantum ad debitum petendum, non autem ſimpliciter, & abſolutè eximit vouentem ab obligatione, quapropter fornicans poſt diſpenſationem eſt ſacrilegus.

Item ſi ſecundo contrahat virtute huius prioris Diſpenſationis mortaliter peccat, & petere nequit niſi iterum ab Epiſcopo diſpenſetur, qui de nouo poterit ſuper hoc voto diſpenſare, ſi vrgens adſit neceſſitas, *vt dictum eſt diſput. 9.*

5. Concl. Si coniuges ſimul vouentes caſtitatem aliquam appoſuerunt exceptionem. v. g. *Vouemus caſtitatem, ſi ſoboles ſuperuiuat, ea mortua, vacabimus iterum copulæ;* poteſt Epiſcopus ſuper hoc voto diſpenſare, quia non eſt votum omnimodæ caſtitatis, & ita conſultus reſpondi his diebus.

At ſi dicerent: *Promittimus Caſtitatem, ſi habuerimus prolem.* aut illud [*ſi*] æquiualet [*quando*] & ſenſus eſt *Poſtquam habuerimus prolem, ex nunc pro tunc promittimus caſtitatem.* Et ſuper hoc non poteſt Epiſcopus, quia eſt votum abſolutum, & omnimodæ caſtitatis. Aut illud (*ſi*) eſt conditionale, id eſt, *In gratiarum actionem promittimus caſtitatem, ſi Deus prolem nobis conceſſerit.* & modo poteſt ſiue ante ſiue poſt adimpletam conditionẽ diſpenſare Epiſcopus.

6. Concl. Quando coniuges, qui per modum contractus vouerunt, ab inuicem ſibi remittunt renunciationem illam iuris petendi, & reddendi, quam vouendo mutuo ſece-

fecerunt, conferuntq; ſibi de nouo mutuam corporum poteſtatẽ, poteſt Epiſcopus diſpenſare ad petendum, non obſtante quod facilis eſſet ad Papam, vel ad habentem priuilegium recurſus, quia cum vterque teneatur reddere alteri petenti, *vt dicemus diſp. 37. lib. 9.* graue imminet periculum ne ſimul petat. Eadem dicas quando ad tẽpus caſtitatem vouerint. *Palac.*

DISPVTATIO XII.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto Caſtitatis & in affinitate, & cognatione ſpirituali poſt matrimonium contractis ad petendum debitum.

PRima Concluſio. Poteſt Epiſcopus diſpenſare ad debitum petendum cum coniugato, qui antè contractum matrimonium caſtitatem vouit, licet facilis ad Papã, ſeu ad Religioſos mendicantes adeſſet recurſus. Et hoc ex conſuetudine eſt inductum. *Anch. Ant. Henriq. Neu. Brunel. Roſ. Ang. Arm. Tab. D. Ant. Sot. Verac. Palac. Cord. Tol. Henriq. Sorb. Rodr. Candel. Val. vterque Lop. Sà. Graff. Veg.* Contrarium verò tenent *tres Ledeſ. Sot. Palac. Marg. Confeſſ. Caet. Pedraz. Sylu. Arm. Nau. Perez. Gutt. Tol. Azor. Graff.* nempe poſſe Epiſcopum ſolum quando non adeſt facilis ad Papam recurſus, vel quando periculum imminet incontinentię.

Ampliatur 1. Concluſ. Etiam ſi matrimonium non adhuc conſummatum ſit, quia cùm hic non teneatur pro voto adimplendo Religionem ingredi, *vt dicemus lib. 9. diſp. 34.* tenetur reddere debitum, & per conſequens poteſt cum eo Epiſcopus diſpenſare, *vt ſupra dictum eſt.*

Ampliatur 2. Etiam quando alter coniux, cui tenetur reddere vouens caſtitatem fornicatur, tunc enim licet coniux innocens reddere non teneatur, tamen cùm non poſsit ad alias nuptias tranſire, nec ad Religionis ingreſſum obligetur, in magno incontinentiæ periculo verſatur, ideoque poteſt cũ eo Epiſcopus diſpenſare.

Ampliatur 3. Etiam ſi vouens caſtitatem contrahat animo ingrediendi Religionem ante conſummatum matrimoniũ, cum eo enim (ſi animum mutauit) poteſt Epiſcopus diſpenſare, etiam non conſummato matrimonio, quia cùm non teneatur ingredi illam, poteſt licitè conſummare reddendo.

Ampliatur 4. Etiam ſi eſſet præſens Delegatus habens priuilegiũ diſpenſandi, aut ipſe Summus Pontifex. Talis autem diſpenſatio non erit abſoluta, vnde non poteſt ſic diſpenſatus mortua vxore aliud inire matrimonium, quod ſi fornicetur ſacrilegium committet. Imò ſi iterum contrahat indiget noua Epiſcopi diſpenſatione ad petendum, quia illa prior diſpenſatio fuit ad vnum effectum tantum, ſcilicet ad petendum in illo matrimonio, ratione imminentis periculi incon-

incontinentiæ. *Sot. Gutt. Bart. Led.*

2. Concl. Poteſt Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum cũ coniuge, qui ex adulterio inceſtuoſo cum conſanguinea vxoris factus eſt ei affinis, & hoc ratione conſuetudinis id ei permittentis. *Palud. D. Ant. Sot. Verac. Cord. Palat. Met. Ouan. Pedraz. Henriq. Sà. Val. tres Ledeſ. Rodr. Candel. Sorb. Veg. Canned. Sylu. Arm. Gaet. Cuc. Galleg. Hugol.* Contrarium tenet *Con. Matt. Graff. D. Ant. Angl.* & quando copula eſt cum ſocru, vel cum ſorore vxoris, tenet *Sot. Graff.*

Ampliatur 1. Concluſ. Etiam ſi affinitas illa contrahatur ante matrimonium conſummatum. *Pal. D. Ant. Sot. Sylu. Bart. Led.* Et facilis eſſet ad Delegatum, aut ad Papam, aut ad alias perſonas habentes priuilegium diſpenſandi recurſus, *vt dictum eſt ſupra.*

3. Concl. Poteſt Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum ſuper ſpiritualem cognationem ſuperuenientem coniugibus poſt matrimonium contractum; & in hoc nulla eſt Doctorum controuerſia, fortaſſe quia eſt valde dubium an cognatio ſpiritualis ſuperueniens matrimonio impediat debiti petitionem.

DISPVTATIO XIII.

An cum eo qui iurauit caſtitatem, ſeu Religionem poſſit Epiſcopus diſpenſare ad hoc vt matrimonium contrahat.

PRima Concl. Idem dicendum eſt de iuramentis Caſtitatis, & Religionis Conditionalibus, vel pœnalibus; quod diximus de votis ſimilibus in *diſp.* 10. quod ſcilicet poſſint per Epiſcopum diſpẽſari. An autem poſſint iuramenta Caſtitatis, & Religionis abſolutè facta variant Doctores.

Prima opinio eſt affirmatiua. *Tab. Nau. & aliqui Neoterici doctiſſimi.*

Secunda opinio negat poſſe huiuſmodi iuramenta abſolutè facta per Epiſcopum diſpenſari, quia ſunt vt vota Religionis, & Caſtitatis. *Caiet. Sot. Alcoz. Stun. Rodr. Az. Aeag. Valen.* Sit

2. Concl. Regulariter, & vt plurimum, vera eſt ſecunda ſententia, quia huiuſmodi iuramenta habent rationem voti; ſi quando tamen iurans Religionem non intendat eam Deo promittere, ſed tantum Deum in teſtem adducere illius enunciationis, poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare; v. g. ſi quis deſperans præ paupertate, aut quia ad dignitatem aliquam non potuit peruenire, iuret ſe futurum Religioſum, ratione obſequendi Deo. Item ſi filius id iuraret patri cum

repre-

reprehendenti, aut comminanti. Item ſi quis non potuit contrahere cum aliqua, & ira percitus iuret ſe caſtè viuere; in his, & ſimilibus poteſt Epiſcopus diſpenſare.

Imò ſi quis poſſit per Priuilegium relaxare, aut commutare omnia iuramenta non vergentia in damnum tertij, & omnia vota præter votum Caſtitatis, & Religionis, poſſet commutare, aut relaxare iuramenta Caſtitatis, & Religionis, quando per illa intenderet iurans ſolùmodo Deum in teſtem adducere, non autem ei famulatũ, & obſequium impendere; ſecus verò, quando huiuſmodi iuramenta habent rationem voti, *vt ſupra dictum eſt.*

DISPVTATIO XIV.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare poſtquam contrahentes Papam adierint, & an pecuniariam eis pœnam imponere poſſit.

PRima Concl. Poteſt Epiſcopus cum diſpenſat in voto aliquam mulctam diſpenſato imponere, *fatentur omnes.* Imò debet cum tali diſpenſatione commutationem admiſcere. Idem quoque poteſt, cum in ſua lege diſpenſat.

2. Concl. Legitima diſpenſandi in lege ſuperioris exiſtente cauſa, non poteſt Epiſcopus aliquid ſolmonem pro Eccleſia fabricanda, aut pro aliquo pio opere imponere eis, cum quibus diſpenſat, *vt dictum eſt lib. 3. diſput.* 10.

Contrarium eſt probabile, poſſe ſcilicet Epiſcopum in ieiunio, Obſeruatione feſtorum, & ſimilibus partim diſpenſare, & partim in aliquod opus pium commutare. *Innoc. Henr. Hoſt. Abb. Ant. Card. Sylu. D. Ant. Caiet. Aug. Nau. Tab. Angl. Veg. Az.*

3. Concluſ. Quando Epiſcopus iure ordinario in aliqua re diſpenſare poteſt, *v. g. in voto pœnali Caſtitatis*, ſi pœnitens nolit vti diſpenſatione, quam à Papa impetrauit, poteſt cum eo diſpenſare Epiſcopus. Imò ſi pœnitens virtute huius Breuis Pontificij commutationem ab Ordinario, vel Confeſſario obtinuerit, poteſt nihilominus adire Epiſcopum, ab eoque petere, vt in ea commutatione diſpenſet, *non obſtante quod votum commutatum, ſit ex Reſeruatis.* Poteſt quoq; ad priorem voti obligationem redire, & diſpenſationem eiuſdem ab Epiſcopo impetrare.

4. Concluſ. Quando Papa alicui denegat diſpenſationem eò quia nullam iudicat adeſſe cauſam, niſi de nouo aliqua Epiſcopo proponatur cauſa, non poteſt hic cũ eodem diſpenſare. Secus verò quãdo huic ſingulari non denegaſſet Papa diſpenſationem, licet in ſimili caſu eam alijs denegaſſet iudicans propoſitas ſibi cauſas non eſſe iuſtas. Idem quoque eſt dicendum, quando Epiſcopus diſpenſat ex commiſſione expreſſa annexa perpetuo dignitati

Digitized by Google

gnitati, *vt in caſibus Trid. ſeſſ. 24. de ref. cap. 6.* quia tunc ex poteſtate ordinaria id facit. Item quando ex co nmiſsione ſpeciali Pontifex diſpenſat; quia Papa non aſſignat ei cauſas propter quas diſpenſet, ſed eius prudentiæ id remittit, & ſat eſt Epiſcopum eas iudicare iuſtas. Non ſic verò, quando ex ſola epicheia, & præſumptione diſpenſat Epiſcopus, & non ex ſpeciali mãdato, aut ex poteſtate ordinaria

Quæ diximus vſque dum de eo, qui impetrauit diſpenſationem à Papa, quod poſſit, ea non obſtante, adire Epiſcopum, ab eoque nouam expoſtulare diſpenſationem, &c. Valent etiam illi, vt poſſit adire Commiſſarium Cruciatæ, vel alium Confeſſarium ex habentibus priuilegium diſpenſandi, aut ſi habet Cruciatã, quemlibet Confeſſarium, vt cum eo diſpenſet, aut votum commutet, non obſtante, quod diſpenſatum ei fuerit per Papam, aut per Epiſcopum.

Vltima Concl. ſi Epiſcopus, aut Religioſus virtute ſui priuilegij, aut Confeſſarius virtute Cruciatæ in caſu in quo poſſunt, noluerunt cum pœnitente diſpenſare, aut eidem votum commutare, eumque ad Papam miſerunt, poſſunt nihil ominus cum eodẽ diſpenſare, &c. non obſtante quod Papam adierit, poſteaq; ad aliquem eorum redierit.

Ampliatur etiam ſi impedimentũ eſſet ex occultis per *Trid. ſupra citat.* quia per aditionem ad Papã non dicitur delictum deductum ad forum contentioſum.

DISPVTATIO XV.

An per Bullam, vel Iubilæum poſſint commutari vota Religionis, & Caſtitatis, & diſpenſari poſſit ad debitum petendum.

PRima Concluſio. Commutatio votorum facta per Bullam Cruciatam debet eſſe partim in ſubſidium temporale belli, partim in alia opera pia, nec tota debet fieri in temporale ſubſidium, *vt voluit Arag. Lop. & alij.* Nec tota in ſpirituale, quando pœnitens eſt pauper, *vt placuit Gom. Llamas.* & ego defendi *in meis Addit. ad Rodr.* & probabile tenet *Candel.* Imò *Deza* e ſocietate Ieſu in publicis prælectionibus ita Compluti docuit, poſſe ſcilicet virtute Bullæ cõmutari vota abſq; eo quod certa erogetur eleemoſina, quando pœnitens eſt pauper.

2. Concl. poſſunt virtute Bullæ aut Iubilæi commutari vota Religionis, & Caſtitatis, quoties ita à ſua perfectione deficiunt, vt poſſit in eis diſpenſare Epiſcopus; non autem quando in eis poteſt ratione ſolius neceſſitatis, & ſic omnia infraſcripta vota poſſunt commutari: videlicet. Votum temporalis Caſtitatis, *v. g. ad annum, &c.* Votum non petendi ab altero coniugum, etiam de licentia alterius emiſſum

Digitized by Google

emiſſū. Votū vtriuſq; coniugis de non petendo, nec reddendo. Votum Virginitatis, ideſt primæ pollutionis abſtinentia. Votum non nubendi, aut recipiendi Ordines ſacros. Votum disiunctiuum, cuius altera pars non eſt reſeruata, *ſi reſeruata adhuc electa non eſt. v.g. Voueo Caſtitatem, vel Officium quotidie recitare, & neutram adhuc elegi partem.* Votum aſſumendi habitum Beatarum, *Monaca di caſa*, aut quorumcunque Militarium, *excipe Equites Melitenſes.* Votum perſeuerandi in Religione, aut eam ingrediendi ſtatuto, & certo tempore. Item votum Religionis ſtrictioris ad hoc vt pœnitens laxiorem ingrediatur. Contra *Lud. Lop.* Et materiæ non reſeruata, in quam commutauit Papa votum Caſtitatis, aut Religionis, *v. g. confeſſio menſtrua, &c. Az. Cord. Veg.* Item vota Caſtitatis emiſſa à coniugatis, quoties ſuper ea poteſt Epiſcopus diſpenſare *Conſule diſp.* 11. Et vota pœnalia, & conditionalia Caſtitatis, & Religionis, etiam poſt adimpletam conditionem. Et tandem iuramenta pœnalia, & conditionalia Religionis, & Caſtitatis; Abſoluta verò commutari non poſſunt.

3. Concl. Poteſt quoque virtute Bullæ, aut Iubilæi commutari pœna, quam quis incurrit ex fractione voti, v. g. vouit quis ſe non luſurum ſub pœna dandi certam eleemoſinam; ſi luſit, poteſt hæc eleemoſina in aliud opus pium erogari. Aut vouit per ſingulos dies aureum dare pauperibus, quod per multos dies non dedit, poteſt hæc eleemoſina in aliud bonum commutari, etiam ſi Papa ſuper hoc ſit conſultus. Imò ſi res, in qua commutatur votum eſt euidenter melior, poteſt vouens propria authoritate votum ſibi commutare.

4. Concluſ. Poteſt Confeſſarius tempore Iubilæi, aut Bullæ dicere vouenti: *Commuto tibi ex nunc hoc votum in id, quod quidam vir doctus indicauerit commutandum*, & tranſacto Bullæ, aut Iubilæi tempore, vir doctus poteſt declarare materiam, in quam cōmutatur votum. *Nau. Rodr. Candel. Graff.* Nec interim dicetur voti fractor, qui illud non ſeruat. Hoc eſt contra *Rodr.* quia reuera Confeſſarius votum commutauit in materiam ab alio aſſignandam.

5. Concl. Tranſacto Iubilæi tēpore remanent commutata vota, & abſolutæ cenſuræ, & peccata omnia reſeruata præterita, *quamuis oblita,* ſi tempore Iubilæi Confeſſarius generalem præmiſit votorum commutationem, *in id quod prudens, & doctus Vir aſſignauerit,* & omnium reſeruatorum abſolutionem. *communiter DD.*

Ampliatur 1. Concluſ. Etiam ſi talis generalis abſolutio, aut commutatio non præceſſerit. *Stun. Sà. Henriq.* quia faciens opera iniuncta in Iubilæo lucratur priuilegiū eligendi ſibi Confeſſarium, à quo poſsit abſolui à peccatis præteritis, quod priuilegium numquam

expirat,

expirat, quia tempori non eſt adſtrictum.

Ampliat, 2. Non obſtante, quod pœnitens tempore Iubilæi memor voti, irregularitatis, &c. noluerit commutationem, aut diſpenſationem ab eis petere, quia cum priuilegium ſit perpetuum, poteſt eo, quando ei libet, vti.

Ampl. 3. Etiam in eo, qui nullius peccati conſcius confeſſionem non præmiſit tempore Iubilæi, ſed omnia in eo præcepta ſeruauit: hic, eo tranſacto, poteſt votorum commutationem, irregularitatum diſpenſationem, & ſimilia petere ob rationem ſupra aſſignatam. Probabile quoque eſt, ac tutius, hunc non lucrari Iubilæum, ideoque à reſeruatis, &c. abſolui non poſſe.

5. Concl. Abſolutus à reſeruatis à cenſuris, &c. tempore iubilæi, quem lucrari intendebat, ſi poſtea non lucretur, manet verè liber ab illis. *Rod. Nau. Sa. Cord. Henr. Suar. Candel. Vgol. Graff.*

Ampliatur 1. Concl. Procedere etiam in reſeruatis oblitis, hæc.n. poſſunt abſolui à quocunque Confeſſario, etiam non acquiſito Iubilæo ob defectum impletionis reliquarum operum. *Contrarium quoq; eſt probabile.* Secus qñ nulla facta eſt confeſsio, eo quia peccati mortalis conſcientiam non habebat pœnitens; modo enim, *tranſacto Iubilæo,* non poteſt hic abſolui, quia priuilegium non fuit lucratus.

Ampliatur 2. Procedere etiam in votis oblitis tempore Iubilæi generaliter commutatis, quæ amplius non reuiuiſcunt. *Sà. Henr. Rodr. Candel.* Secus ſi nulla eorum facta fit commutatio tempore Iubilæi.

Ampliatur 3. Quod neque peccet, qui poſt abſolutionem a reſeruatis, aut poſt votorum commutationem non vult Iubilæum lucrari faciendo alia opera iniuncta.

6. Concl. Extra forum ſacramentalem pœnitentiæ poſſunt quæcunque vota commutari per Bullam, aut Iubilæum. *Sot. & alij.* Contrarium tenent alij viri doctiſsimi.

7. Concl. Poteſt Commiſſarius Cruciatæ diſpenſare ad debitum petendum cum coniuge, qui id non poterat ratione affinitatis. *Rodriq.* Secus quando impedimentum oritur ex cognatione ſpirituali. Hoc eſt contra eumdem *Rodr.* qui aſſerit poſſe Commiſſarium vtrumque.

DISPVT. XVI.

An per Religioſorum priuilegia poſſint commutari vota Religionis, & Caſtitatis, vel diſpenſari poſſit ad debitum petendum.

PRima Concluſio. Poſſunt Confeſſarij Ieſuitæ, & quicunque alij ex regularibus habentes priuilegium ad diſpenſandum in votis, diſpenſare in voto Caſtitatis, & Religionis, quando ita à ſua perfectione deficiunt, vt poſsit in eis diſpenſare Epiſcopus. *Vide ea quæ diximus diſputatione præcedenti concl. 2.*

2. Concl. Poſſunt Prouinciales Mendicantium, & Ieſuitarum, eorumq; Confeſſarij *ab Ordinario approbati iuxta Trid.* de eorum licentia diſpenſare ad petendum debitum cum ijs, qui ante matrimonium Caſtitatem vouerunt. *Verac. Rodr. Cord. Palac. Henriq.*

Ampliat. 1. Non obſtante, quod non adhuc ſit conſummatum matrimonium, *contra Azor.* & quod vouens caſtitatem vxorem duxerit cum animo tranſeundi ad Religionem, & ſit adhuc infra bimeſtre. *Rodr. Veg.*

Ampliat. 2. Etiam ſi votum ſit emiſsũ cõſtante matrimonio, quia poſſunt tales Religioſi diſpenſare in omnibus votis, *vt dictum eſt Concluſ.* 1. Caſtitatis, in quibus poteſt Epiſcopus.

Limitatur Concl. Non procedere in voto Religionis emiſſo ante initum, ſiuè poſt initum, & non dũ conſummatam matrimonium.

3. Concluſ. Supradicti Religioſi poſſunt quoque commutare vota Caſtitatis, & Religionis, etiam ſi iurata ſint, imò & iuramenta earumdem pœnalia, & conditionalia, etiam Poſt adimpletam conditionem; abſoluta autem non poſſunt, *vt dictum eſt diſputatione præcedenti.*

4. Concl. Poſſunt Prouinciales Ieſuitarum, & Mendicantium, eorumque Confeſſarij de eorum licentia (*approbati tamen vt ſupra*) diſpenſare in foro conſcientiæ ad petendum debitum cum ijs, qui affinitatem contraxere. *Verac. Palac. Henriq. Rodr.* Secus quando oritur impedimentum ob cognitionem ſpiritualem. *Contra Rodr.*

5. Concl. Hæc facultas commutationis, ac diſpenſationis votorum Religioſis conceſſa extenditur etiam ad non ſubditos, & ad vouentes vndequaque ad eos venientes, poteſque Confeſſarius ea vti extra Sacramentum confeſsionis. *Henriq.*

DISPVT. XVII.

An diſpenſatio abſque cauſa ſit valida.

PRima Concluſio. Diſpenſatio ſuper iure diuino naturali, *vt voto, vel iuramento,* facta à Papa abſque cauſa eſt nulla, ac irrita, *fatentur omnes*, imò & diſpenſatio cuiuſcunque inferioris ſuper lege per Superiorem lata, ſi fiet ſine cauſa, eſt quoque nulla; v. g. ſi Epiſcopus diſpenſet in ieiunio, aut obſeruatione feſtorum percepta à Papa, *fatentur omnes*, non obſtante quod inferior habeat plenitudinem poteſtatis à Superiore ſibi conceſſam, vt eſt Nuncius Apoſtolicus. *Inn. Felin. Nau. Gamb. Borgaſ. Azor. & alij.*

2 Limit. ſecunda Cõcluſionis pars quando in poteſtate diſpenſandi per Superiorem inferiori conceſſa exprimuntur nomina eorum, cum quibus diſpenſandum eſt, nec cauſæ cognitio requiritur, quia tunc præſumitur committentem ſcire diſpen-

diſpenſationis cauſas.

2. Concl. Idem eſt nullam adeſſe cauſam, eamque illegitimam, & inſufficientem eſſe, quapropter inferior diſpenſans in lege Superioris abſque iuſta cauſa nihil facit, Secus quando prudenter, & bona fide cauſam alioquin illegitimam, hic indicaret legitimam. *Azor.* tunc enim valet diſpenſatio, poteſtque tuta conſcientia ſic diſpenſatus incedere; etiam poſtquam, *Contra Palac. Nau. & Lud. Lop.* ſcit cauſam olim quando diſpenſauit Prælatus fuiſſe iniuſtam.

3. Concl. Vera exiſtente, ac legitima diſpenſationis cauſa, ſed ea non præcognita, valida eſt diſpenſatio per inferiorem facta in lege Superioris pro foro conſcientiæ, in foro tamen externo reuocari poteſt, *communiter DD.* Contrarium quoque eſt probabile, quod tenet *Az. Stun. Nau. Imol. Hyppol.* peccat verò mortaliter ita diſpenſans à quo peccato mortali excuſabitur quando cauſa notoria eſt, vel quando ſibi certò cauſa conſtat, quia tunc non dicitur temere diſpenſare.

4. Concl. Quando Princeps diſpenſat motu proprio, & non ad partis inſtantiam in iure humano, præſumitur *præſumptione iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio,* iuſtam adeſſe cauſam, ſecus quando ad inſtantiam partis, aut quando diſpenſat in iure diuino, aut naturali diuino, tunc enim non præſumitur cauſa, niſi probetur. *Abb. Dec. Rebuff. Loaz. Rozas Minch. Stun. Maſcar.* & hoc pro foro externo, in foro enim interno non eſt ſubditi facta Prælatorum diſcutere. *Sot.*

5. Concl. Commiſsio delegata probanda eſt, oſtenſo delegationis inſtrumento, & alias non eſt credendum aſſerenti ſe eam habere, quia cum ſit quid facti non præſumitur.

Limitatur Concluſ. Non procedere quando Delegatus eſt perſona excelſæ dignitatis, & agitur de facultate, v. g. diſpenſandi, abſoluendi, concedendi indulgentias, &c. Quod ſi eſt contra tertium, debent oſtendi litteræ Delegationis, non obſtante quod ſit Cardinalis talis Delegatus. Quapropter credendū eſt Epiſcopo dicenti ſe promouere non ſubditum ad Ordines de licentia ſui Ordinarii. *Rebuff. Card. Menoch. Gutt.* Et ſummo Pœnitentiario dicenti ſe poſſe diſpenſare. In foro tamen conſcientiæ cuicumq; timorato Confeſſario credendum eſt, ſi dicat ſe poſſe à riſeruatis abſoluere, in votis diſpenſare, &c.

6. Concl. Diſpenſatio ſupremi Principis in lege propria facta abſque legitima cauſa valet, v. g. Si Papa diſpēſet ſuper ius Canonicū, & Princeps ſecularis ſuper ius ciuile, ratio, quia tunc Legiſlator diſpenſat in re propria, mutatque voluntatem, *fatentur ferè omnes DD.*

7. Concl. Valet quoque diſpenſatio inferiorum, v. g. Epiſcopi, Baronis, &c. facta in proprijs legibus

bus abſque cauſa, quamuis ij mortaliter peccent. Item ſi Superior in lege inferioris, aut æqualis in lege Prædeceſſoris, diſpenſarent abſq; cauſa, valet vtique diſpenſatio. *Nau. Suar.*

Limit. 1. Concluſ. Quando propria conſtitutio tranſiret per modum contractus in commodum alterius, v. g. ſi Epiſcopus, aut Baro promitterent aliquam exemptionem accedentibus ad eorum Territorium, & hoc per publicum ſtatutum, non poſſunt modo illud reuocare reſpectu eorũ, qui iam venerunt. *Anton. Abb. Dec. Gamb. Franc. Domin. Sylu. Mil. Imol. & alij.* niſi quando de nouo aliqua ſuperueniret ſufficiens cauſa. *Aret. Felin.*

Limit. 2. Quando Conſtitutiones Epiſcopi eſſent per Pontificem confirmatæ. *Domin. Bottaus, Sylu. Ang. Sayr. Azor.*

Ampliatur 1. Etiam ſi Epiſcopus ſuas Conſtitutiones iuramento firmauerit, quia probabilius eſt poſſe Epiſcopum ſecum in iuramẽto diſpenſare, *vt dictum eſt Diſp. 3.* Sed eſto quod nõ poſſet; Periurium non impedit rei valorem, quapropter peccaret contra iuramentum Epiſcopus, eius tamen diſpenſatio valeret, *Gamb. Ant. de Roſel.* Contrarium tenent *Abb. Anton. Neu. Dec. Felin. Hyppol. Bottaus, Ang. Sylu. Tab. Arm. Sayr. Azor.*

Ampl. 2. Poſſe quoq; Epiſcopũ, aut Archiepiſcopũ in Conſtitutionibus Synodalibus ſuæ Diœceſis diſpenſare nulla extante cauſa, quia ſolus Epiſcopus habet vocẽ deciſiuam in Synodo; Clerus verò, & Parochi tantum aſsident vt Conſultores. Archiepiſcopus autem non poteſt ſuper decretis Synodi Prouincialis, quia eſt illi inferior. *Nau. & alij.* niſi ratione neceſsitatis, quando facilis non eſt ad Papam acceſſus. Imò nec ſimul cum ſuffraganeis diſpenſare poteſt, niſi iterum in Synodo Prouinciali legitimè congregentur. Interim Archiepiſcopus, & ſuffraganei tenentur decretis illius Synodi, etiam quò ad vim coactiuam.

DISPVT. XVIII.

An poſſit quis abſque peccato vti diſpenſatione ſibi conceſſa abſque legitima cauſa.

Concluſio prima. Peccat mortaliter petens, acceptans, & vtens diſpenſatione in lege diuina, aut in lege cuiuſcumque Superioris abſque cauſa facta.

2. Concl. Quicumque Legiſlator, *etiam ſupremus Princeps*, peccat diſpenſando cum aliquo in proprijs legibus abſque cauſa, quia iuſtitia debet ſeruari erga omnes, nec temerè aliquis à generali lege debet eximi. *D. Thom. & cum eo 19. Theol. Claſſici, & 12. Iuriſperiti.* Contrarium tenent 28. *ex Iuriſperitis, & aliqui Theologi.* Peccatum verò eſt tantum veniale, quando nullum eſt ſcandalum, & tertio notabile

Digitized by Google

tabile non infertur damnum. *Nau. Lop. Phil. Valen.*

Eodem quoque peccato peccat ſic petens diſpenſationem, eamque acceptans, quia cooperatur peccato, quod committit diſpenſans. Secus quando bona fide cauſas Superiori examinãdas proponit, quas eſſe iniuſtas neſcit, quia non eſt ſuum de earũ iuſtitia iudicare. Vtens etiam diſpenſatione abſque cauſa obtenta peccat venialiter toties, quoties ea vtitur. Contrariũ quoq; eſt ſatis probabile, cũ ſcilicet nullo modo peccare ceſſante ſcandalo & notabili aliorum damno, quia per diſpenſationem validam quamuis iniuſtam iam ſublata eſt legis obligatio. *Anch. Fel. Gyg. Ang. Nau. Sylu. Brun, Palac. Met. Azor. Stun. Arag.*

DISPVT. XIX.

Quæ ſint iuſtæ cauſæ diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus.

PRæmitto 1. *ex Trid. ſeſſ.* 24. c. 5. Non debere Pontificem in ſecundo gradu, niſi inter magnos Principes diſpenſare, nomine autem *Principis* hic non venit Potentatum habens Regiæ comparandum dignitati. *vt voluit Card. Anch. Imol. P. Suar.* Nec opulenta, & principalis perſona, *vt placet Henriq.* ſed Dominus titularis, *Barone di Vaſſalli*, ſub quo Trid. decreto non comprehenditur primus affinitatis fornicariæ, vel publicæ honeſtatis gradus.

Solẽt nihilominus Pontifices cũ inferioribus, & minus qualificatis diſpenſare perſonis, quãdo ex ignorantia huius decreti fuit initum matrimonium, quando proles eſt ſuſcepta; quando diuturnum fuit male contractum matrimonium, quando ex ſeparatione magnum oritur ſcandalum, & tandem quando diues patruelis pauperem neptem dotare velit. *Nau. Pet. Led. Rodr. Henriq. Veg.*

Præmitto 2. Nomine principalium, vel ex principalioribus populi venire non ſolum nobili patre natos, ſed etiam valde diuites, potenteſque perſonas, & ita declarauit Sixtus Quintus.

Præmitto 3. Quo propinquior eſt gradus, eò vrgentiorem exigi ad diſpenſandum cauſam, maioremque deſiderari cauſam in conſanguinitate, quàm in affinitate diſpenſandi. *Gall. Rodr. Veg.* Et in cognatione ſpirituali quàm carnali, cùm illa à nobiliori principio ſumat exordium. *Abb. Dec. Felin. & Mandoſ.* qui ait, numquam Papam diſpenſare in filiatione orta inter leuantem, & leuatum; ſecus in compaternitate.

Prima cauſa legitimè diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus eſt extinctio magnæ litis, pax conſanguineorum, ſcandali ex ſeparatione matrimonij, iurgiorum, & fornicationis euitatio, probabilis timor inimicitiæ, vel forni-

vel fornicationis, vel infamiæ ortæ ex aſsidua conuerſatione inter ſpõſos, propter quam non ita facile nuberet cum alio ſponſa, obuiatio alicuius magni delicti. *D. Thom. & communiter DD.*

Secunda cauſa eſt, quando non reperitur matrimonium æquale, niſi cum conſanguineis, & affinibus in proprio ſponſæ oppido, *ita declarauit Congregatio Cardin. Gall. Rodr. Henr.* Non enim tenetur fœmina circumuicina inquirere rura per eaque exulare, *vt placuit Nau. Petr. Led. Graſſ. Lud. Lop. Veg.* Nec ita exactè indagandum eſt, an ſit vnus, aut alter in oppido non conſanguineus, cui poſsit fœmina nubere, ſed ſatis eſt vt maior pars ſibi parium ſint ei conſanguinei, vel affines.

Hæc autem æqualitas, ſeu paritas ponderanda eſt ex genere, ex diuitijs, ex moribus, ex ætate, & an alter habeat filios ex altero matrimonio. *vide lib. 4. diſp. 26.*

Tertia cauſa eſt defectus dotis competentis v. g. quando fœmina cum ſua dote, quam habet non poteſt inuenire extraneum ſibi æqualem in proprio oppido. Nec per hoc dicetur dos incompetens, *vt voluit Nau. Petr. Ledeſ. Graſſ. Rodr. Lud. Lop.* quãdo ea eſt ſufficiens ad nubendum æquali, inſufficiens verò reſpectu viri, cum quo ſponſalia tractantur.

Iuſta etiam propter dotem competentem Diſpenſatio eſt in tertio gradu, quando Titius v. g. inſtituit in Magna ſumma Caium, & Bertã hæredes ſi ſimul contrahant. Item quando bona pars patrimonij fœminæ, *vel quam actu poſſidet, vel ad quam ius habet*, litibus implicatur, hominemque ea non habet, niſi conſanguineum, qui litem peragat eoq; non auxiliante, non ita facile alium adinueniret, & iſte multum eſſet ad hoc peritus.

Dices primò, an fœmina pauper, cuius parentes ſunt opulenti, dicatur dote carens?

Reſpondeo primò negatiuè. Licet pater rigidus ſit, ac parcus ad eam dotandam, quia habet ius ad ſuccedendum, poteſtque eum compellere, vt ſufficienter eam dotet.

Reſpondeo ſecundò, ſi fæmina illa non habet ius ad ſuccedendum quia *v. g. in tali Regno in parentum libertate eſt bona relinquere cuicunq; voluerint, etiam intra legitimam*, dicitur verè pauper, etiam ſi certo ſciat, parentes ſibi debere relinquere omnes facultates, eò quod valde eam ament, & reliquos filios odio habeant, quia antequam donatio, vel applicatio fiat bona non cenſentur eſſe ſua. *Nau.* Quapropter ſi facultates parentum non ſufficiant ad competenter eam dotandam, niſi vltra legitimam eam meliorarent, dicitur verè pauper fœmina, quamuis certo ſciat eos velle eam meliorare. Eadem dices quando frater, aut quicunq; alius vult eam dotare, ſed nullum dotandi pactum irreuocabile præmiſit.

Reſpondeo tertiò, ſi parentes

dum

dum viuunt non poſſunt parte bonorum pro filia dotanda ſe ſpoliare, dicitur verè pauper fœmina, non obſtante, quod bona, in quæ, eis mortuis eſt neceſſario ſucceſſura, ſint ſatis ſufficientia.

Dices 2. An quando bonis renũciauit puella dicenda eſt dote carens? Reſpondeo, ſi eo animo renunciauit, vt paupertatis titulo ad nubendum cum conſanguineo diſpenſationem obtineat, non dicetur verè pauper, & per conſequens obtenta diſpenſatio eſt nulla. Si verò quocunq; alio fine bonis renunciauit, *etiam turpi, & inhoneſto*, (dummodo nullum præcedat retrodonandi tacitum, vel expreſſum pactum) valet diſpenſatio ob dotem incompetentem facta.

Ampliatur 1. Reſponſio etiam ſi certò ſperaret ſic renuncians, quod is, in quem renunciauit, iterum redderet ſibi eadem à ſe renunciata bona, ex mera tamen liberalitate, & non ex pacto, *vt dictum eſt*.

Ampliatur 2. Quando puella verè carebat dote, dum Romam miſit pro diſpenſatione, dumque eam à Pontifice impetrauit, ſed antequam Ordinarius illam expediret, instituta fuit hæres, vel legataria maximæ quantitatis, quam repudiauit ad hoc vt diſpenſatione frua tur, quia nemo tenetur diuitias in ſuum damnum acquirere. Secus, quando nec renunciaret, nec acceptaret, quia habens ius ad rem acquiſitum non dicitur pauper.

Ampliatur 3. Quando puella hæres, vel legataria inſtituta neſcit tale legatum, vel hæreditatem ſibi fuiſſe relictam, bonaque contrahit fide. Hæc enim poſt contractum matrimonium poteſt bona ſibi relicta licitè acceptare, neque per hoc annullandum eſt matrimoniũ.

Dices 3. An quando fœmina remaneret innupta, eò quod eſt grandæua, deformis, infamis, vel eò, quia filios habet ex alio matrimonio, & non ratione dotis incompetentis, *dos enim ſufficit pro eius qualitate*, ſi diſpenſetur à Papa ob defectum dotis competentis valida ſit diſpenſatio? Reſpondeo affirmatiuè, quia fœmina quò plures habet defectus, eò maiori indiget dote, ad hoc vt æquali nubat, & ſic dos alioquin ſufficiens, reſpectu huius fœminæ eſt incompetens.

Quarta cauſa eſt Conſeruatio diuitiarum in eadem cognatione, expedit enim Reipublicæ locupletes habere ciues. *Gall. Rodriq. Veg.* Et illuſtris familiæ conſeruatio in eodem ſanguine. *Henriq.*

Quinta cauſa eſt excellentia meritorum illius, qui diſpenſationem petit, ſiue illius, cui petitur, v. g. ſi ſtrenuè in bello ſe geſſit contra Infideles, vel aliquid pro bono cõmuni fecit. *Gall. & habetur in c. tali coniugio. 1. quæſt. 7.*

Sexta cauſa. Proles habita ex conſanguinea, quando bona fides ſaltem vnius parentis præceſſit. *communiter DD.* Quod ſi cauſæ ſingulæ pro diſpenſando non ſufficiant, allegari debent aliæ, v. g. quod puella

puella patrem non habet, quod eſt vidua, filioſque ipſa, aut eius vir ex alio matrimonio habent, confert enim filios habere vitricum, vel nouercam conſanguineos.

Illud verò notandum, quod ſolent Pontifices, quando remotior eſt conſanguinitatis gradus abſque cauſa diſpenſare, taxando copioſiorem ſummam ſoluendam ab eo, cui diſpenſatur.

DISPVTATIO XX.

Quæ nam ſint iuſta ad diſpenſandum cauſa in voto Caſtitatis, & Religionis, &c.

PRima Concluſio. Ad diſpenſandum in voto, requiritur cauſa illius executioni obſtans. *D. Thom. & alij. cõmuniter DD.* Quod habet locum etiam quando commutatur votum in minus bonum, quia tunc eſt quædam quaſi diſpenſatio. *Sot. Arag.* Secus quando cõmutatur in bonum æquale, ſufficit enim tunc quæcunque occaſio, & ſaltem hæc, vt ſcilicet facilius fideles Deo voueant. *Caiet. Sot. Valenz. Arm. Cord.* Item magna pecuniarum ſumma in opus pium collata &c. quæ non eſſet iuſta ad diſpenſandum cauſa, *vt ait Arag.* Cauſæ verò votorum executioni obſtantes ſunt.

1. Quando dubitatur an res promiſſa tractu temporis ſit facta mala, inutilis, aut maius bonum impediens. Dixi *dubitatur*, nam ſi verè eſt inutilis, mala, aut maius bonum impediens, votum non obligat. *Nau.* Ex quo infertur non exigi certitudinem ſufficientiæ cauſæ ad diſpenſandum, ſed ſatis eſſe dubitatem, alioquin enim inutilis eſſet poteſtas diſpenſandi, cùm raro conſtet de cauſæ ſufficientia, *Silu. Palat.* Et in dubio pro diſpenſatione eſt dicendum.

2. Quando votum eſt certum, ſed dubitat vouens an habuerit animum ſe obligandi, aut quando dubitatur an votum obliget ratione materiæ, finis, aut alicuius circumſtantiæ tunc occurrentis. Quod ſi dubium ſit an pœnitens vouerit, non opus eſt diſpenſatione, quia votũ eſt nullũ, *vt dixi diſp. 9. lib. 1.*

3. Quando votum leuiter, & ex animi facilitate eſt emiſſum nulla præmiſſa prudenti, ac matura deliberatione. *Abb. Palud. Ant. Silu. Angl. Val. Arag. & reliqui.* Sic eſt votum puerorum ante pubertatẽ emiſſum. *Abb. Cou.* Item quando ex errore circa cauſam impulſiuã quis vouit, vel quando ea cauſa ceſſauit, quia hæc valde minuunt voluntarium.

Dices 1. An quando votum fuit ob metum mortis, naufragij, &c. ſit locus diſpenſationis?

Reſpondeo 1. Si præceſſit matura deliberatio licitè diſpenſari non poteſt cum vouente.

Reſpondeo 2. Si metus iniuſtè ab homine incutitur ad hoc vt Petrus v. g. voueat, *etiam ſi ſit leuis*, ſufficiens cauſa erit ad diſpenſandum

dum, ne Deus videatur acceptare iniuſtitiam, & iniquitatem extorquentis votum.

4. Quando vouens eſt in eo ſtatu, in quo difficillimè poteſt votum ſeruare: v. g. ſi coniugatus habet votum Caſtitatis, poteſt cũ eo licitè diſpenſare, ad debitum petendum, aut quando vehemẽs tranſgreſſionis probabilitas ei imminet communiter *DD. Ricc. Sot. Nau. Val. Lop. Az. Angl. Candel. Sa, Rodriq. & alij.* Nec periculum vnius, aut alterius tranſgreſſionis ſatis eſt ad diſpenſationem licitè impetrandam, ſed quando creditur ſæpius votum violari. *Az. & Valenz.* Parum autem refert an hoc periculum ex infirmitate, & paſſione, an ex malitia, & prauo vouentis habitu conſurgat. Hoc eſt contra *Sot. Angl. Rodr. Candel.*

Vehemens tamen tentatio, aut deſiderium voti frangendi non eſt ſufficiens ad diſpenſandum cauſa, ſed quando eò vouentem trahunt, vt ſæpius voti violandi periculo eum opponant; v. g. ſi iuuenis nobilis cum ijs conuerſetur, quibus cum niſi ludat, agreſtis, ruſticus, auarus, &c. reputabitur, cum hoc (ſi vouit non ludere) diſpenſari poteſt. *Alcoz.*

5. Difficultas magna ſuperueniens, non quæ obligationem voti penitus extinguat *Abb.* v. g. vouit quis Religionem, factuſque eſt ſenex, dubitaturque an valeat eius auſteritates ferre, factuſque eſt alter debilis ſtomachi, vt dubium ſit an poſſit cibos quadrageſimales ſemper commedere in Religione Minimorum, quam ſanus vouit. Item quando nimijs vexatur ſcrupulis vouens in voti impletione, v. g. vouit quis ſe recitaturum quotidie officium B M. V. in cuius recitatione angitur an attente, an integre recitauerit, ſufficiens hæc cauſa eſt, vt cum eo diſpenſetur.

6. Neceſſitas boni communis v. g. quando expedit Reipublicæ, vt vouens Religionem vxorem ducat ad bellum ſedandum, &c. non obſtante quod tale bellum ex malitia hominum ſit excitatum. *Calet.* Sed neceſſitas conſeruandæ progeniei alicuius nobiliſſimi Ducatus non eſt cauſa ad diſpenſandum in voto Religionis ſufficiens, niſi cum diſpenſatione admiſceatur commutatio. *Nau. Henriq.* Morbus verò continuus, cui mederi non poteſt niſi per coitum, eſt ſufficiens cauſa ad diſpenſandum cum eo, qui Religionem vouit, quando talis eſt, vt obſeruantias regulares impedit, præſertim ſi commutatio cum diſpenſatione miſceatur, quia voti materia notabiliter eſt mutata, & grauiſſima de nouo orta eſt in vouente non cogitata difficultas. Cõtrarium tenet *D. Thom. Caiet. Dur. D. Ant.* Quo autem maior diſpenſandi adeſt cauſa, eò minori opus eſt commutatione, minorque cauſa requiritur ad diſpenſandum in voto conditionali, aut pænali Caſtitatis, quam in voto abſoluto. Maior verò ad diſpanſandum cum

vouente

vouente, & iurante Caſtitatem, quando duplex eſt vinculum, quam cum vouente eam ſimpliciter. Item multò minor cauſa deſideratur ad diſpenſandum in tempore obligationis exequendi votum, quam ad diſpenſandum omninò, & quo maior eſt dilationis mora, eò maiori opus eſt cauſa.

Tandē ea cauſa, quæ eſt ſufficiēs ad diſpenſandum in voto, non ſemper eſt ſufficiens ad diſpenſandum in voto non petendæ diſpenſationis: v. g. voueat quis leuiter, & imprudenter Caſtitatem, poſteaque maturo conſilio vouit ſe non petiturum diſpenſationem, in hoc ſecūdo voto non eſt iuſta diſpenſandi cauſa immatura deliberatio. Secus quando vtrumque vouit leui metu coactus.

DISPVT. XXI.

An taciturnitas veri, aut falſi expreſſio vitiet reſcripta, & diſpenſationes.

PRima Concluſio. Reſcripta, alia ſunt gratiæ, *videlicet quæ ad beneficia, diſpenſationes, & gratias obtinendas conceduntur.* Alia iuſtitiæ ideſt ad lites Forenſes; v. g. ſi committatur cauſa in foro externo decidenda alicui Iudici. *Menoch.* Vtraque verò appellari aliquando ſolēt ſubreptitia, aut obreptitia, *quod idem ſonat, vt ait Dec. Rebuff. Menoch. contra Innoc. Abb. Felin. &c.* ideſt, quoties male impetrantur, vel tacendo veritatem in ſupplicatione, vel narrando falſitatem. Cauſa verò in reſcriptis tacita, aut falſo expreſſa, vel eſt finalis, vel impulſiua. Finalis eſt, ſine qua Princeps, vel non ita ample, & illimitate, vel nullo modo concederet gratiam. Impulſiua autem, ſine qua Princeps gratiam concederet, ſed non ita prompte, ac facile. *Abb. Alex. Barbat. Con. & alij.*

2. Concl. Reſcripta gratiæ ſubreptitie obtenta ſunt ipſo iure nulla. Reſcripta verò iuſtitiæ ſunt annullanda, quapropter donec pars excipiat, facta virtute illorum tenēt.

Ampliatur procedere etiam in reſcriptis obtentis ab Ordinario quia quoties adeſt obreptio deficit voluntas in concedente. *Contrarium tenet Sà.*

Quodſi in eiſdem literis vtrūq; reſcriptum eſt ſimul, videlicet gratiæ, & iuſtitiæ, videndum eſt quid principalius conceditur. *reg. acceſſorium. de reg. iur. in 6.* Vnde ſi principaliter confertur beneficium, ſecundario iuriſdictio ad gratię executionem, ſi gratia eſt ſubreptitia, vtrumque eſt irritum, ac nullum ipſo iure. *c. conſtitutus. de reſcript.* Secus ſi deputaretur Iudex principaliter ſuper contentione beneficiali.

3. Concl. Taciturnitas qualitatis, quam iura ſpecialiter exprimi iubent reddit gratiam ſubreptitiā, quamuis ſi expri naretur, Princeps eadem facilitate gratiam concederet, quia iura id exigunt tamquam formam

formam, quæ eſt de eſſentia. Et hoc procedit etiam ſi ignoranter ea qualitas tacita ſit, omiſſa enim forma corruit actus. *Archid. Dec. Maſcard. Menoch. Gutt. & alij.* Contra *Henriq.* Ad hoc autem vt qualitas ſpecialiter exprimi ſecundum iura debeat, ſatis eſt ſi in iure dicatur delictum aliquod non remitti, vel in caſu aliquo non diſpenſari, *vt eſt in Trid. ſeſſ. 24. c. 5.*

Ampliatur 1. Concl. Ad qualitatemque quæ ex ſtilo Curiæ Romanæ in reſcriptis exprimi debet, quia ſtilus Curiæ ius facit. *c. quam graui de crimine falſi. Dec. Rebuff. Menoch. Gutt. & alij.* Contrarium tenet *Henriq.* nempe taciturnitatem qualitatis ex ſtilo Curiæ Romanæ exprimendæ non vitiare diſpenſationem in foro conſcientiæ, ſed in foro conſcientiæ, ſed in foro externo tantum: fauet huic *Zauall.*

Ampliatur 2. Ad qualitatem, quæ ex conſuetudine Principis exprimi debet. *Gutt. Menoch. Maſcar.* quia conſuetudo eſt altera lex.

4. Concluſio. Quoties, nec ex iure, nec ex ſtilo Curiæ, nec ex Principis conſuetudine qualitas aliqua eſt exprimenda, Si ea eſt circa cauſam finalem, & tacetur in reſcripto vitiat illud: ſi verò eſt circa cauſam impulſiuam non vitiat illud. Prudentis autem arbitrio relinquitur quando qualitas eſt impulſiua, & quando eſt cauſa finalis, qui attendere debet ſtilum Curiæ, Principis conſuetudinem, & alia ſimilia reſcripta. *communiter DD.*

Limitatur prima pars Concluſionis, *nempe cauſam finalem vitiare reſcriptum,* primò quando eſt de futuro, v. g. ſi Papa noſſet, me non obtinente, ſuum familiarem beneficium conſecuturũ, certe nõ mihi concederet illud. *Fel. Caſſiod. Flam.*

Limitatur 2. Quando tacetur veritas notoria, quã creditur Princeps ſciuiſſe. *Felin. Nau. Marcard.*

Limitatur 3. Quando qualitas tacita de iure ineſt, *Dec. Felin. Caſſiodor. Maſcard. Nauar.*

Infertur 1. Si occidens Presbyterum impetret diſpenſationem irregularitatis tacita qualitate Presbyterij, validam eam eſſe, quia hæc qualitas omninò eſt extrinſeca Contra *Nau.*

Infertur 2. Eſſe ſubrepticiam diſpenſationem, ſi quis proponat ſe votum Religionis emiſiſſe, cùm vouerit perſeuerantiam eiuſdem, quia per hanc tenetur profiteri, & per ſolum Religionis votum poteſt à Nouitiatu exire iuſta exiſtente cauſa. *Nau. Fil. Lop. Rodriq. Veg.* Idem autem erit vouere Religionem, & vouere ſe fieri Religioſum. Contra *Caiet.*

Infertur 3. Quando impetrans data opera tacet caſum exiſtimans fore vt eo expreſſo, Prælatus deneget, hic verò nihil interrogans concedit petenti facultatem diſpẽſandi in hoc caſu, ſi petens certo ſcit Prælatum in ſimilibus non diſpenſare, *vel quia nolit, vel quia credit ſe non poſſe*, Impetratio eſt nulla, quia deficit intentio in concedente,

cedente. Si verò credit Prælatum non ita prompte conceſſurum, aut nolle ob ſcrupulos concedere; valida eſt impetratio, poteſtque petens licitè diſpenſare in caſu, in quo diſpenſare intendebat.

Infertur 4. Quando dubitatur an ſit narrata ſatis in reſcripto veritas, aut an cauſa tacita, vel falſo expreſſa ſit finalis nec ne, præſumitur diſpenſatio valida, quia in dubio iudicandum eſt vt actus valeat. *Rimin. Bentio*, Contrarium tenet *Pet. Ledeſ.* ante matrimonium contractum, ſecus poſt contractum. Idem quoque eſt dicendum, quando attentis omnibus circumſtantijs dubium adhuc eſt, an talis cauſa ſit finalis, aut impulſiua, præſumi enim debet impulſiua. *Din. Franc. Bal. Corn. Tiraq. Rebuff. Card. & alij.* Contra *Abb. Prep. Ne. Bal. Soc. P. Mol. Gut. Menoch. & alios.*

5. Concluſ. Solius cauſæ finalis falſa expreſſione vitiatur reſcriptum, cauſa verò impulſiua falſo expreſſa non vitiat illud. Contrarium tenent *Bela, Angl. Tab. Soc. Tiraq. Nau. Gutt. Lop. Rod. Velaſc. Con. Menoch. & alij.* Quod ſi veritas precum in foro externo falſis probetur teſtibus, eſt nulla diſpenſatio.

Infertur 5. Quando impetrans falſum narrat, qui ſi verum narraret facilius diſpenſationem obtinere: talem diſpenſationem eſſe validam; v. g. dicit quis beneficium eſſe curatum, vel eſſe dignitatem, cùm ſit beneficium ſimplex.

Infertur 6. Errorem proprij nominis non vitiare reſcriptum, quando conſtat de corpore; vnde *Perez* defendit diſpenſationem valere, in qua impetrans dicebatur eſſe filius Ioannis Sanchez, ipſe verò erat filius Ioannis Lopez. Secus quando Princeps ſpectaret perſonam ſibi notam, intuituque eiuſdem gratiam concederet, quam eodem modo nequaquam concederet cuicunque petenti.

Infertur 7. Errorem Diœceſis vitiare diſpenſationem, v. g. dixit impetrans ſe eſſe Meſſanenſem, cùm ſit Panormitanus: committitur cauſa Vicario Meſſanenſi, hic non poteſt diſpenſationem exequi quia verè non eſt Delegatus ob defectum intentionis in concedente, Papa enim intendit delegare cauſam Ordinario impetrantis, vt ſtatuit *Trid. ſeſſ. 22. c. 5. de reform.* Nec poteſt eam exequi Vicarius Panormi, quia illi talis cauſa commiſſa non fuit.

Infertur 8. Quando aliquid in quo diſpenſandum eſt proponitur vt dubium, idque eſt certum diſpenſatio eſt nulla; v. g. quis certo ſcit ſe vouiſſe caſtitatem, narrat tamen Papæ ſe dubium eſſe an eam vouerit, petitque diſpenſationem narrans veram cauſam, *carnis ſcilicet ſtimulos.*

Limit. Illatum, quando Papa vteretur forma communi dum diſpenſat: v. g. *Quidam emiſit votum Caſtitatis, &c.* & non diceret *Quidam*

ndem eſt dubius an emiſerit. &c.

Infertur 9. Quoties in reſcripto vna tantum aſſignatur cauſa, ſi ea eſt falſa, *an per ignorantiam, an per ſimplicitatem, aut errorem, parum refert*, corruit gratia, *Gutt.*

Infertur 10. Quoties in reſcripto plures narrantur cauſæ copulatiuæ, ſufficit eam tantum eſſe verã in qua nititur reſcriptum. *c. inter cæteras de reſcript. Ant. Fel. Imol. Rip. Lap. Bal. Rom. Iaſ. Bellem. Calcan. Pariſ. Loaz. Nau. Gutt. & alij.*

Ampliatur illatum, non ſolum in reſcriptis ad lites, ſed etiam in reſcriptis gratioſis. *Nau. Pelaez. Sà Loaz. Menoch. Valaſc.* Contra *Mandoſ. Lap. Maſcard. Gutt.* Quapropter ſi Papa diſpenſat cum conſanguineis ob allegatam pro cauſa copulam, ſi ea vera non eſt, diſpenſatio eſt nulla, *communiter DD.* Secus quando allegaretur copula, & ſcandala, fœminamq; ob infamiam remanſurã innuptam; modo enim ſufficit hanc ſecundam partem eſſe veram, licet numquam præceſſerit copula. *Gaet.* Contra *Cord. Rodriq. & Veg.*

6. Concl. Quando in reſcripto Principis apponitur clauſula (*motu proprio*) non erit dicendum ſubreptitium, etiam ſi taceatur veritas neceſſariò explicanda. *cap. ſi motu proprio de preb. in 6. & Clem. ſi Romanus eo.* Secus verò quando ſubreptio contingit in falſæ cauſæ expreſſione, quia tunc deficit voluntas in concedente *Rebuff. & alij. communiter DD.*

Ampliatur prima pars Concluſionis. Etiam ſi hæc clauſula (*motu proprio*) apponatur à Legato. *Rebuff. Bellem.* vel ab Ordinario, *Stapbilaus.*

Limitatur 1. Quando ſubreptio accidit in re ipſa, quia v. g. Papa non erat in ſpecie veriſimiliter cõceſſurus *Rebuff. Bellem.*

Limita. 2. Quando tacetur inhabilitas concernens perſonam, v. g. ſi is, qui beneficium obtinere intendit, ſit irregularis, aut legitimam non habeat ætatem.

Limit. 3. Quando damnum tertio ex taciturnitate veri reſultat, v. g. ſi taceatur beneficium eſſe iuris patronatus. *Abb.* Quia (*motu proprio*) ius in re, vel ad rem alteri quæſitum non aufert. Vnde non facit impetrantem præferri, nec tollit ſtatuta, nec de eis mentionem faciens tollit ſtatuta particularia, nec prçiudicat vnioni per Ordinarium factæ, etiam ſi nondum effectum ſortita ſit. *Rebuff. Mil. Dec.*

7. Concluſ. Quando reſcriptum duas habet partes, & ſubreptio eſt circa cauſam finalem totius, literæ ſunt nullius valoris, ſiue per ignorantiam, ſiue per ſimplicitatem, aut malitiam narretur falſum, aut taceatur verum, *Franc. Bellem Sac. Tiraq. & alij.* ſiue per ſollicitatorem, aut Copiſtam ſubreptio contingat. Hoc eſt contra *Soc. & Felin*, Hi autem ſi quando mutant ſubſtantiam facti, ad hoc, vt facilius gratiam obtineant non ſunt excommunicati, *vt voluit Henriq.* ſed

tanquam

tanquam falſarij ſunt puniendi, *Rodriq. Veg.*

Quando verò ſubreptio fuit per ignorantiam, aut ſimplicitatem, *quod in idem recidit Cardin. Imol.* etiam craſſam, & tacita veritas, vel explicata falſitas non fuit cauſa finalis totius reſcripti, ſed partis tantum, hęc ſola pars vitiatur, eſtq; inualida, v. g. impetrauit quis reſcriptum aſſerens ex ignorantia cauſas in ſuo oppido tractari contra debitores ſimpliciter, & de plano, quapropter Papa commiſit cuidam cauſam tractandam ſimpliciter, & de plano. Virtute harum literarum poteſt Delegatus cognoſcere cauſam, non verò ſimpliciter, & de plano. Secus quādo à negotio circa quod commiſſa fuit ſubreptio, dependeant alia negotia acceſſoria, quæ omnia corruent percunte principali, etiam ſi in illis nulla inſit ſubreptio. *Abb. Fel. Franc.*

8. Concl. Qn̄ ſubreptio fuit per fraudē, aut per malitiā vitiātur literæ, licet ea nō fuerit cauſa totius reſcripti, ſed ſolius formę ſpecialis habetur expreſſè *c. ſuper literis de reſcript. In ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex illis literis commodum conſequātur, & cap. Sedes eo. fatentur omnes.* Qualiſcunque autem craſſa ignorantia, *modo non ſit ingens temeritas,* ab hac pœna excuſat. Imò ſi Curialis ſcienter falſum narret, aut verum taceat, non erit locus huic pœnæ. In dubio tamen non præſumitur dolus, ſed ſimplicitas, & ignorantia, vnde opponenti dolum incumbit probatio. *Hoſt. Imol. Beroi. Bal. Tiraq. & alij.* Spectabitque Iudex an dixerit falſum impetrans reſcriptum, in proprio an in alieno facto, an factum ſit proximo an longinquo tempore geſtum, an literæ ſint magni, an parui momenti, an ſint gratiæ, an iuſtitiæ. *Rebuff. & Beroius.*

Procedit Concluſio, quando vna pars reſcripti habet connexionem cum altera, eumdemque reſpicit finem. Secus verò quando partes eiuſdem reſcripti ſunt ſeparatæ, & vna non reſpicit alteram; v. g. ſi quis in eodem Breue impetrat diſpenſationem voti Caſtitatis, & vltramarini allegans ſcienter ſe eſſe pauperem, nec poſſe Peregrinari cùm diues ſit, & agitari ſtimulis carnis, quibus verè agitatur, in hoc caſu eſt valida voti Caſtitatis diſpenſatio, inualida verò illa vltra marini, neque per falſi narrationē vitiatur vtraque, *vt voluit Abb. Beroi. Barbat.* At ſi pro matrimonio ineundo petit quis diſpenſationem voti Caſtitatis, & Conſanguinitatis, ſubreptio doloſa in vno viciat totam gratiam, quia vtraque pars reſcripti reſpicit eumdem finem, eſtque ad eamdem cauſam

9. Concluſ. Quando falſi expreſſio, aut veri taciturnitas eſt ſolùm circa cauſam impulſiuam, licet ſit ex malitia, & dolo, non per hoc viciantur literæ, & hoc procedit in vtroque foro. Contrarium tenent *Silu. Inn. Io. Andr. Imol. Barbat.*

Dec.

Dec. Bellem. Cord. Gutt.

Vltima Concl. Ratione doloſæ ſubreptionis non vitiantur literæ ipſo iure, ſed Iudicis requirunt ſententiam, ſiue quo ad partem ſubrepticiam, ſiue quo ad partem non ſubrepticiam. *Beroi.* Eadem quoq; dicas pro foro conſcientiæ. Vnde qui impetrauit diſpenſationē pro voto Caſtitatis, & pro conſanguinitate, falſamque doloſè allegauit conſanguineæ, quam ducere intendit, paupertatem: quamuis tota diſpenſatio eſt nulla, *vt dictum eſt Concl. 8.* quia reſpicit eumdem finem, tamen opus eſt Iudicis ſententia declarans eam quo ad votum, eſſe etiam nullam, pars enim in qua fuit doloſa ſubreptio, certum eſt quod ſit ipſo iure nulla.

DISPVT. XXII.

An quando duplex pro eadem re impetratur diſpenſatio, neceſſariò in poſteriori debeat fieri mentio prioris.

PRima Concluſio. Quando diſpenſatio non additur diſpenſationi, ſed eſt executio diſpenſationis iam factæ, non eſt opus mentionem facere prioris diſpenſationis; v. g. Diſpenſatū eſt cum homicida ad beneficium obtinendum, non tenetur hic in beneficio impetrando dicere ſe fuiſſe homicidam, aut obtinuiſſe diſpenſationem. *Io. Andr. Anchar. Franch. Abb. Rebuff. & alij.*

2. Concluſ. Si ſolā diſpenſationis naturā attendamus non dicetur ſubrepticia poſterior, quæ nō meminit prioris eidem perſonæ conceſſæ, ex Principis verò voluntate erit ſubrepticia, quia creditur hic memor prioris non conceſsiſſe poſteriorem; Ratio eſt, quia neutra diſpenſatio pendet ab altera, & vtraque prouenit à potente eam concedere. Vnde Subdiaconus, cum quo diſpenſatum eſt, vt ducat vxorem, nō tenetur ſi velit conſanguineam ducere; aſſerere ſe eſſe Subdiaconum, & habere ad contrahendum diſpenſationem. *Veg. Nauar. Petr. Ledeſ. Rodriq.*

3. Concluſ. Quando inter priorem, & poſteriorem diſpenſationem circa eamdem rem obtentam eſt diſſonantia & partialis quædam contrarietas, *videlicet, quia prior cum moderamine quodam eſt conceſſa, poſterior autem abſolutè, & abſque illo;* tunc poſterior erit ſubreptitia niſi prioris mentio Principi fiat, quia præſumi debet non facile, & abſque vrgenti ratione ſententiam mutare Principem ad inſtar leuiſsimi hominis. *Socin. Menoch. Gutt. Curt. Ruin. & alij.*

Ampliatur 1. Ad diſpenſationes conceſſas ab inferioribus, *Dom. Franch.*

Ampliatur 2. Etiā ſi in ſecunda diſpenſatione ſit clauſula *ex motu proprio, & ex Principis certa ſcientia,* quia ly *motus proprius* non ſupplet defectum intentionis in concedente, licet defectum ſubreptionis

DISPVT. XXIII.

An ſatis ſit in diuerſis Diſpenſationibus diuerſa ſuper eadem re impedimenta aperire.

CONCL. In eadem diſpenſatione obtinenda omnium impedimentorum facienda eſt mentio, quando plura ea ſunt, alioquin ſubreptitia eſt diſpenſatio, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter tacitum fuerit alterum ex impedimentis parum refert, v.g. ſi qui ſunt conſanguinei, & affines ſimul, non ſatis eſt ſi duplicem impetrent diſpenſationem, alteram pro affinitate, pro conſanguinitate alteram, ſed vtrumque impedimentum in eadem diſpenſatione aperire debent, quia duo impedimenta ſunt fortius vinculum quàm vnũ, & Papa difficilius diſpenſat cum impeditis pluribus, quàm vnico, impedimentis, *Abb. Nauar. Brun. Prep. Roſ. Tab. Silu. Loaz. Dec. Mand. Bal. Menoch. Cou. Lop. & alij.* Contrarium tenent *Nau. Henr. Ledeſ. Cauall. Rod. Veg. Sà,* & eſt probabile, niſi tot concurrerent in eadem perſona impedimenta, vt crederetur Papa non diſpenſaturus.

Ex Concl. infertur eum, qui vouit Caſtitatem, Religionem, Numquã contrahere, &c. ſi velit conſanguineam ducere, teneri vtrumque vinculum in eadem diſpenſatione aperire. Secus quando prius vellet voti diſpenſationem à Papa, vel Ordinario petere. Idem quoque erit dicendum ſi votum, & iuramentum ſunt de eadem re, & vt plura, & diuerſa vincula, niſi enim vtrumque ſimul explicetur, eſt ſubreptitia diſpenſatio.

Limitatur primò Concl. Quando alterum impedimentum alia via tolli poteſt, quàm per diſpenſationem, tunc enim non neceſſario eſt vtrumque aperiendum diſpenſanti. v.g. ſi quis vouit ante pubertatem, Religionem, aut Caſtitatem, & vult conſanguineam ducere, ſi nondum votum pubes ratificauit, poteſt diſpenſationem à Papa pro conſanguinitate, poſteaque votorum irritationem à parentibus, vel tutoribus petere.

Limitatur 2. Quando ex manifeſtatione alterius impedimenti orietur ſcandalum, tunc enim hoc ſacræ proponendum eſt Pœnitentiariæ coniunctim cum altero impedimento publico; v.g. ſi quis occulte cognouit ſororem conſanguineæ, quam ducere intendit, debet diſpenſationem petere pro conſanguinitate in foro externo, & ſacræ Pœnitentiariæ explicare ſe laborare vtroque impedimento, & parum refert, an prius Pœnitentiario, an Papæ ſcribatur; imò poteſt Confeſſarius virtute Breuis Pœnitentiariæ ſuper affinitate diſpenſare, licet nondum ſit obtenta, ſeu impetrata à Papa pro conſanguinita-

te diſpenſatio, ad hoc vt iſta expedita, ritè, & licitè contrahant.

Limitatur 3. Quando alterum impedimentum eſſet occultum; non obſtante quod ex eius manifeſtatione nullum ſequatur ſcandalum: vt eſt verbi gratia votum Caſtitatis: ſat enim eſt votum cum impedimento; *verbi gratia* conſanguinitatis adduci ſacræ Pœnitentiariæ, & diſpenſationem peti pro conſanguinitate à Pontifice.

DISPVT. XXIV.

Quæ exprimenda ſint in Diſpenſationibus impedimentorum matrimonij, ad hoc, ne ſubreptitiæ ſint.

PRima Concluſio. Quoties ſunt plura impedimenta, omnia ſunt neceſſariò narranda, & exprimi debet quoto gradu Conſanguinitatis, Affinitatis, vel publicæ honeſtatis coniuncti ſunt contrahere volentes; nam quò propinquior eſt gradus, eò vrgentioribus cauſis, maiorique taxa diſpenſatur.

2. Concluſio. Neceſſarium quoque eſt aperire in reſcripto petendo multiplicitatem eiuſdem gradus, vel diuerſi in Conſanguinitate, Affinitate, Publica honeſtate, & Cognatione ſpirituali; verbi gratia, an ex parte vtriuſque parentis ſint conſanguinei in ſecundo gradu, vel ex vna parte in ſecundo, ex altera in tertio, & quarto. Item an habuerit alter rem cum duabus conſanguineis alterius, an duos filios eiuſdem babtizauerit, an alterum in Fonte, alterum in Confirmatione tenuerit, an eumdem, vel eamdem è Fonte leuauit, & in Confirmatione tenuit; an alter fuerit mutuo filij alterius patrinus. Item an quis contraxit matrimonium validum ratum cum duplici intra quartum gradum cognata eius, cum qua contrahere intendit. *& ſimilia.* Contrarium tenent *Henriq. Sà, Calder. Neu. Prapoſ. Gamb. Petr. Ledeſ. loquens de Affinitate. Rodriq. Veg.* nempe ſufficere narrare gradum propinquiorem: verbi gratia, *ſiamo Cogini carnali; ſiamo in terzo grado d'affinità*, tacendo ſecundum cum tertio, vel tertium cum quarto, aut duplicem tertium cum duplici quarto, & ſimilibus.

Quando verò affinitas eſt contracta ex pluribus fornicationibus, non opus eſt earum multiplicitatem narrare, *fatentur omnes.* Item quando obtenta, ſed nondum expedita per Ordinarium diſpenſatione impetrans iteraret copulam, hæc non auget affinitatem, nec nouum inducit gradum, ideoque valida eſt ſequens diſpenſationis exequutio. Secus quando copula ſequitur exequutionem Ordinarij, aut

Digitized by Google

aut Confeſſarij, quia contrahitur per illam noua affinitas, pro qua diſpenſanda aliud peti debet reſcriptum.

3. Concluſio. Ille, cui data eſt poteſtas diſpenſandi in certo gradu: *verbi gratia ſecundo*, non poteſt diſpenſare, quoties cum ſecundo adiunctus eſt tertius, aut quartus, quia ſecundus cum tertio, vel quarto coniunctus multo maior eſt, quàm ſolus ſecundus, poterit tamen, quando idem gradus eſt duplicatus, verbi gratia, in duplici ſecundo, quia poteſtas diſpenſandi tanquam fauorabilis eſt extendenda. Item potens diſpenſare in ſecundo, & tertio gradu, poteſt quoque quando vtrumque impedimentum eſt in eadem perſona, & potens in Affinitate, & Conſanguinitate; poteſt quoque quando eadem perſona eſt Affinis, & conſanguinea ſimul eiuidem, quam ducere intendit.

4. Concluſio. Quando inæqualitas graduum oritur ex eo, quia fœmina eſt proximior ſtipiti, non ſatis eſt in diſpenſatione explicare inæqualem conſanguinitatis gradum, ſed neceſſe eſt dicere fœminam ducendam eſſe ſupplicanti amitam, vel matertetam, quia his reuerentia debetur, & non ſuperioritas, qualis eſt viri erga vxorem, *P. Mol.*

Limitatur 1. Quando fœmina eſſet amita, vel matertera in quarto gradu.

Limitatur 2. In Affinitate, & publica honeſtate, mortua enim vxore non exhibetur ea peculiaris reuerentia fœminæ propinquiori ad ſtipitem.

5. Concluſio. In conſanguinitate, Publica honeſtate, & Affinitate, *dummodo hac non ſit ex copula fornicaria*, opus eſt exprimere, an graduum diſtantia ſit in linea recta, alioquin diſpẽſatio erit ſubreptitia. In Cognatione quoque ſpirituali opus eſt dicere an ſit filiatio, v. g. *quia alter alterum è fonte leuauit, vel in Confirmatione tenuit*, an Compaternitas, nihil autem refert an filiatio ſit ex Confirmatione, an ex Baptiſmo, & an baptizauerit impetrans, an à Fonte leuauerit. Tandem ſi publica honeſtas in primo gradu orta eſt ex matrimonio rato, debet quoque hoc exprimi. Secus quando petitur diſpenſatio in reliquis gradibus, quia per *Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 3.* iam conſtat non poſſe oriri impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus, niſi in primo tantum gradu.

6. Concluſio. Quando explicatur maior, ac ſuperior gradus, *verbi gratia ſecundus*, & eſt re uera minor, *id eſt tertius*, valet diſpenſatio, *Rodriq. Vig. Petr. Ledeſ.* etiam ſi data opera hoc mendacium accidere. Secus verò quando explicatur minor gradus cùm ſit maior.

Limitatur Concluſ. Quando narratur minus impedimentum diuer-

ſæ ſpeciei, tunc enim eſt ſubreptitia diſpenſatio; verbi gratia, dicunt contrahentes ſe eſſe in ſecundo gradu conſanguinitatis, cum ſint in tertio affinitatis.

7. Concluſio. Vouens, vel iurans non nubere in fauorem tertij, *vt dictum eſt Diſputatione* 3. debet hoc exprimere in ſupplicatione, niſi tertius remittat, tunc enim ſatis eſt dicere ſe iuramentum, aut votum non nubendi emiſiſſe. Profeſſus verò, qui Ordinem habet ſacrum, ſi vult contrahere, vtrumque vinculum debet explicare: nec ſatis eſt dicere ſe eſſe Sacris initiatum, ſed debet aperire ſe Sacerdotem, aut Diaconum, aut Epiſcopum eſſe; nam quò ſuperior eſt Ordo, eò difficilior erit diſpenſatio.

8. Concluſio. Qui vxorem interemit animo ducendi cócubinam, & in foro externo arbitraria damnatus eſt pœna, eò quia conuictus non fuit, poteſt factum Papæ narrare tacendo delictum, diſpenſationemque petere à Pœnitentiaria occultam, verbi gratia, *Sanctiſſime Domine fui infamatus de crimine, damnatuſque arbitraria pœna defectu probationis, peto diſpenſationem, ad hoc, vt foro externo ſatisfaciam.* In Pœnitentiaria autem delictum, pro vt ſe habuit, manifeſtabit; hic enim cùm non ponatur nomen impetrantis, ceſſat omne proditionis periculum, nihilque refert vtraque prior diſpenſatio poſtuletur.

9. Concluſ. Quando contrahentes inæqualiter diſtant à ſtipite, verbi gratia, *alter in ſecundo, alter in tertio gradu*, ſatis eſt de remotiori mentionem facere, verbi gratia, *Sunt conſanguinei in tertio gradu*, & obtinere poſtea literas declaratorias, per quas declarat Papa, non fuiſſe ſubrepticiam diſpenſationem ob taciturnitatem ſecundi gradus, eamque eſſe validam; ac ſi de ſecundo, & tertio conſanguinitatis gradu mentionem feciſſet. *Prob. Conar. Cuc. Verac. Gutt. Henr. Lop. Rodriq. & alij.* Quæ literæ pro foro tantum externo inſeruiunt. *Henriq.* ad ſcandalum vitandum, petique debent pro impedimentis conſanguinitatis, & affinitatis tantum: nam ſi impedimentum eſt ex publica honeſtate, ſufficit explicare remotiorem gradum, nec opus eſt literis declaratorijs. Hinc

Infertur 1. Valere matrimonium quando ſolus remotior explicatur gradus, & nullæ declaratoriæ obtinentur literæ, Ordinarius tamen non debet, niſi poſt tales literas obtentas licentiam contrahendi concedere, quod ſi ante eas ſibi allatas diſpenſaret, licet malè faceret, matrimonium tamen inde ſequutum eſt validum. Idem dicas quando falſibus teſtibus contrahentes probarent non adeſſe gradum propinquiorem, quia malitia Ordinarij, vel contrahentium non poteſt tollere validitatem diſpenſationis.

Quod

Quod ſi poſt initum (Ordinario inſcio) matrimonium iuridice ei conſtet gradum propinquiorem non fuiſſe expreſſum, nec obtentas literas declaratorias, debet Ordinarius coniuges ſeparare, donec eas adducant ad ſcandalum vitandum, & Pontifici obtemperandum. Si verò nullum imminet ſcandali periculum, nec res ad forum delata eſt externum, non tenentur ſic contrahentes literas declaratorias afferre.

Infertur 2. Quando propinquior ſtipiti eſt gradus primus, non valere diſpenſationem ſi hoc taceatur facta ſolum mentione de remotiori, quia hoc eſt expreſſum in motu Pij V. *dummodo primum quoque modo non attingat, cùm in eo Sanctitas ſua numquam diſpenſare intendat.* Si verò alter in remotiori eſt vltra quartum gradum, non opus eſt diſpenſatione, non obſtante q alter ſit in primo gradu, *vt dictum eſt lib. 7. diſp. 53.*

Infertur 3. Intellectus ad Priuilegium Pauli III. conceſſum Indis noui Orbis, quod poſſint ducere conſanguineas vltra ſecundum gradum abſq; diſpenſatione, per quod Priuilegium poſſunt contrahere cū conſanguineis, vel affinibus, qui diſtant inæqualiter à ſtipite: *v.g. in primo, & tertio gradu, Verac. Pet. Led.* quia tantū eſt, ac ſi eſſet matrimonium inter diſtantes in primo, & quinto gradu in noſtris regnis. Intelliguntur autem omnes Prouinciæ Indorum.

10, Concluſ. Quando ſimul concurrunt impedimentum affinitatis, & publicæ honeſtatis, ſatis eſt facere mentionem ſolius affinitatis ſi explicetur affinitas ex copula licita prouenieus *v.g. ad conſanguineam vxoris ducendam*, quia in tali affinitate neceſſariò includitur publica honeſtas. Si verò petatur tantum diſpenſatio affinitatis in genere, & taceatur publicæ honeſtatis impedimentum, eſt ſubreptitia diſpenſatio; Affinitas enim ſimpliciter prolata, intelligitur in materia hac odioſa pro ſola affinitate ex fornicatione orta. *Abb. Brunell. & alij permulti.* Contra *Mil. Gulliel. Felin. Rip. Hieron. Paul. Boer. Con. Cuc. Azeb. Verac. Henriq.* quorum opinio eſt probabilis, ac tuta, nempe ſatis eſſe mentionem affinitatis in genere fieri, & hanc præſumi pro affinitate ex copula licita conſurgente. Eadem quoque dicas quando petitur diſpenſatio affinitatis ſuper tertio, vel quarto gradu, & taceatur impedimentum publicæ honeſtatis, quia ex ſolo matrimonio oritur affinitas vltra ſecundum gradum.

Vltima Concl. Habentes poteſtatem diſpenſandi in affinitate, poſſunt quoque diſpenſare in publica honeſtate cum illa concurrente, quia poteſtas diſpenſandi eſt largè interpretanda, *vt dictum eſt.* Poſſunt quoque etiam ſi publica honeſtas ſine affinitate ſit, quia v. g. orta fuit ex matrimonio rato, vel ex ſolis ſponſalibus.

DISPVT. XXV.

An in diſpenſatione matrimonij inter conſanguineos, vel impeditos impedimento dirimenti, ſit neceſſariò explicanda copula inter ſe habita.

PRima Concl. Poſt conceſſam diſpenſationem à Papa, vel à Pœnitentiario, tamque ab Ordinario, vel à Confeſſore expeditam, ſi coniuges copulam habeant, non per hoc fit ſubreptitia diſpenſatio, *Gutt. Cord. Rod. Veg.* non obſtante quod Papa ſub hac conditione diſpenſauerit, *dummodo copula non intercesſerit*, quia talis copula non eſt inceſtus, *vt dictum eſt ſupra.*

2. Concl. Probabile eſt non teneri coniuges in petenda diſpenſatione dicere ſe habuiſſe copulam, quando eam habuerunt ex humana fragilitate, nec ſpe facilioris diſpenſationis, & multo magis ſi ea copula fuerit poſt obtentam, non autem expeditam diſpenſationem *Nau. Ouand. Salze. Sà, Henr. Zeuall. Rodr. Veg. & alij.* In foro autem externo nō eſt admittenda talis doctrina propter ſtilum Curiæ Romanæ.

3. Concluſ. Verior ſententia eſt quod ſubreptitia ſit diſpenſatio qñ tacetur inceſtus inter conſanguineos, & affines, etiam ſi hoc fuerit poſt obtentam, non autem expeditam ab Ordinario, vel Confeſſore diſpenſationem, & hoc ex ſtilo Curiæ Romanæ; nā timore huius manifeſtationis faciendæ arcentur cōſanguinei, & affines à copula inceſtuoſa.

Limitatur 1. In copula ex cognatione ſpirituali, *quicquid dicat Gallego*, quia non eſt verè inceſtuoſa.

Limit. 2. in copula inter conſanguineos, & affines non conſummata per ſemen intra vas emiſſum.

Limit. 3. Quando ex parte alterius tantum fuit inceſtuoſa, quia v. g. alter ignorabat conſanguinitatem, vel affinitatem, tunc enim non eſt totalis inceſtus.

4. Concluſ. Quando inceſtus eſt occultus non debet de eo fieri mentio in diſpenſatione pro foro externo petita, ſed ſatis eſt petere diſpenſationē in pœnitētiaria, in qua explicatur conſanguinitas, vel affinitas, ſuper qua diſpenſauit, vel diſpenſaturus eſt Papa. Idem quoq; dicendum, quando copula ſuperuenit poſt obtentam, nondum autem expeditam diſpenſationem.

5. Concl. Iuxta opinionem in Concl. 2. propoſitam, quando Papa diſpenſat ſub conditione, *dummodo copula non interuenerit*, contrahentes tacendo copulam, quamuis occultam, faciunt ſubreptitiam diſpenſationem pro foro conſcientiæ obtentam. Si verò fuit diſpenſatum in foro externo, copula inceſtuoſa occulta non vitiat diſpenſationem, quia clauſulæ diſpenſationi adiectæ debēt intelligi iuxta diſpenſationis naturam. *Sá, Henriq.*

riq. Contrarium tenet *Cord. Lud. Lop. Veg. Petr. Led. Semper ſcilicet eſſe ſubreptitiam diſpenſationem deficiente conditione per Papam appoſita.* Vnde non tenētur eam fateri Iudici interroganti, & poſſunt etiam iurando eam negare, quia ſenſus eſt, non feci inceſtum, quem teneor tibi in foro externo dicere, tenentur tamen ſi, præcedentibus inditijs, aut infamia, interrogentur, *Sà, & Henriq.* Item quando aſſeruerunt in ſupplicatione, ſe non habuiſſe copulam, idque narrat Papa in diſpenſatione cum clauſula, *ſi preces veritate nitantur,* At iuxta noſtram ſententiam ſemper tenentur coniuges inceſtuoſi, vel fateri Iudici interroganti inceſtū, vel nō vti diſpēſatione, cū ſit ſubreptitia. *Rodr.* In vtraque verò ſententia certum eſt non teneri contrahentes fateri inceſtum in foro externo quoties vel impetrarunt diſpenſationem in pœnitentiaria, vel animum habent non vti diſpenſatione in foro externo, niſi prius alterā impetrent pro foro conſcientiæ.

6. Concl. Quando Papa adijcit in diſpenſatione clauſulam, *dummodo mulier rapta non fuerit,* tunc eſt ſubreptitia diſpenſatio, ſi raptus contingat ante petitam, vel poſt obtentam, & nondum expeditam diſpenſationem; raptus autem debet eſſe cauſa ineundi matrimonij, *de quo latè egimus diſput.* 13.

Ampliatur etiam ſi talis clauſula non ſit appoſita, quia clauſulæ de ſtilo Curię ſemper habentur pro appoſitis. *Abb. Sylu.* Hinc volens ducere raptam ſeruatis conditionibus per Trid. appoſitis, ſi habet aliquod impedimentum dirimens, tenetur in diſpenſatione impetranda dicere ſe eam fœminā rapuiſſe.

7. Concl. In ſupplicatione debet fieri mentio matrimonij inter gradus prohibitos ſcienter contracti, nec non conſummationis eiuſdem, ſi quando conſummatum id fuit *Trid. ſeſſ.* 24. *de matrim. c.* 5.

Ampliatur 1. Etiam ſi matrimonium conſummatum ſit poſt obtentam, non tamen adhuc expeditam diſpenſationem. *Rodr. Veg.*

Ampliatur 2. Non ſolum in impedimento affinitatis, aut conſanguinitatis, ſed etiam in quocunque impedimento dirimenti. *Pet. Led. Nau. Tol.* Contra *Henriq.*

Quando autem præceſſere denunciationes in Eccleſia excuſat quæuis ignorantia, quantumuis craſſa, modo non ſit ingens temeritas, *vt dictum eſt lib.* 2. *diſp.* 40. quapropter non ſatis eſt ſcire alterum acceſſiſſe ad conſanguineam, ſed opus eſt ſcire ex hoc induci impedimentum dirimens affinitatis,

8. Concl. Vt id matrimonium ignoranter initum poſt denunciationes ſit cauſa facilioris diſpenſationis, opus eſt vt ignorantia ſit iuſta, & probabilis: aliud enim eſt excuſari contrahentes à pœna carendi perpetuò ſpe diſpenſationis; aliud eſt facilius impetrare diſpenſationem. Vnde petentes diſpenſationem quando craſſe impedimen-

Digitized by Google

tum ignorauerunt, debeat dicere in ſupplicatione ſe non ſcienter, & malitioſè contraxiſſe, ad hoc vt valida ſit diſpenſatio; ſi enim dicerent ſe ignoranter contraxiſſe, requiritur ignorantia probabilis, & iuſta, quia allegatur vt cauſa facilioris diſpenſationis.

9. Concl. Sufficit ignorantia alterius coniugis ad euitandam pœnam per Conc. inflictam iis, qui temerè contrahere præſumpſerint, non autem ad facilius obtinendam diſpenſationem; vnde non valet diſpenſatio, quando alter impedimentum ignorauit, ſi dicatur in ſupplicatione, conſanguineos ignoranter contraxiſſe. *Nau.* Contra *Henriq.*

10. Concluſ. Si matrimonium contractum fuit ignoranter, at neglectis præuijs denunciationibus, non excuſat ea ignorantia à pœnis in Trid. appoſitis, niſi denunciationes ex Ordinarij licentia ſint omiſſæ, quod ſi iuberet Ordinarius fieri denunciationes poſt contractum, nondum autem conſummatum matrimonium, ſi coniuges conſummarent, & poſtea detegeretur impedimentũ, eo caſu debent perpetuò carere diſpẽſatione, quia denunciationes omiſerunt.

11. Concl. Scienter iniens matrimonium clandeſtinum cum impedimento dirimenti, idque conſummans non incurrit hanc pœnam in Tridentino appoſitam. Contrarium eſt quoque probabile, quod tenet *Pet. Led. Rodr. Veg. Cord. Lop.* Neque à fortiori iniens ſponſalia etiam ſi copula intercedat; debet tamen exprimi copula inceſtuoſa in ſupplicatione, *vt ſupra dictum eſt*, quod ſi nulla fuit copula, non opus eſt mentionem facere in diſpenſatione huius matrimonii ſcienter initi cum impedimento dirimenti.

12. Concl. Quando matrimonium initum eſt, aut copula habita ſpe facilioris diſpenſationis obtinendæ, debet id exprimi in ſupplicatione, alioquin erit ſubreptitia. *Gutt. Lop. Sá, & alij.* Contra *Nau. Henriq. Petr. Led. Humad.*

DISPVT. XXVI.

An Diſpenſatio impetrari poſſit abſque mandato eius, cui impetratur.

PRima Concluſio. Literæ ad beneficia poſſunt impetrari abſque mandato ſpeciali, vel generali eius, cui beneficium impetratur. *c. ſi motu proprio de præben. in 6.* Ad acceptandum autem beneficium alteri impetratum, deſideratur ſpeciale mandatum eius, cui acquiritur. *Felin. Dec. Roſ.*

2. Concl. Nec ſpeciale, nec generale mandatum deſideratur ad impetrandam diſpenſationem, vel quæuis alia priuilegia. Non proderit tamen diſpenſatio ignoranti, vnde debet ab ipſo, vel ab alio de eius mandato, prius acceptari.

3. Concl. Quando impedimentum afficit vtrumque coniugum,

ſufficit

ſufficit acceptari diſpenſationem ab vno, altero ignorante, quando autem eſt cõmune impedimentũ, ſed in vtroque coniuge eſt diuerſum, tunc debet ab vtroque ſciri, & acceptari diſpenſatio, v. g. quando vterque vouit Caſtitatem.

DISPVT. XXVII.

An commiſſio diſpenſandi expiret morte, vel ceſſatione officij illius perſonæ, cui commiſſa eſt.

PRima Concl. Si commiſſio eſt perſonalis, *ideſt perſonæ conceſſa*, ceſſabit morte perſonæ, ſi autem eſt realis, *ideſt officio; vel dignitati conceſſa*, non ceſſat, ſed tranſit ad perſonam ſuccedentem in eodem officio, vel dignitate. Ad cognoſcendum autem commiſſionem perſonalem, & realem, non ſatis eſt videre an dignitas, an verò perſona in commiſſione nominetur, ſed prius ex verbis, & ex ſubiecta materia perpendi hoc debet. Exẽpli gratia, *tibi cõmittimus Epiſcopo Meſſanenſi, &c. ob peculiarem ſcientiam, ac morũ ſanctitatem*, cõmiſſio nunc eſt perſonalis, non obſtante, quod ſola dignitas nominetur. Et quando ex coniecturis verborum, vel materiæ ſubiectæ non poteſt colligi, an perſonalis, an realis ſit commiſſio, tunc ſi ſolum Delegati nomen exprimatur, erit commiſſio pſonalis, *v. g. cõmitto hoc Petro, &c. Petrus ſit teſtamenti executor, &c.* Si vero ſola dignitas nominetur, vel officium, tunc erit realis. *v. g. Decanus Meſſanenſis ſit executor meę vltimæ voluntatis. c. quoniam Abbas de offic. Delegat.*

Ampliatur 1. Etiam ſi res ſit adhuc integra. Contra *Ang. & Abb.*

Ampliatur 2. Etiam ſi commiſſio fiat Vicario. Contrarium tenent *Bart. Bal. Dec. Fulgoſ. Bellapertica, Iacobinus, Zaſius, Caccialup. Ang. Ant. Imol. Felin. Beroi. Anchar. Franc. Domin. Tab.* Commiſsiones verò factæ legato etiam à latere nõ tranſeunt ad ſucceſſorem, quia legati dignitas non eſt perpetua; Item factæ Canonico in rigore extinguũtur morte Delegati, quia Canonicus propriè non habet ſucceſſorem *Abb. Bero. Felin. Imol. Domin. Frãc.* ex mente tamen Papæ tranſeunt ad ſucceſſorem, cui Canonicatus confertur. *cap. quoniam Abbas. de offic. Deleg.*

Ampliatur 3. Etiam ſi commiſſio iuriſdictionem nullam contineat, ſed ſit tantum nudum miniſterium. Contra *Bart. Innoc. Iaſon. Imol. Anton. Bero. Abb. Anchar. Ruinus.*

Ampliatur 4. Etiam ſi ille, cui facta eſt commiſsio ſit conſanguineus Delegantis, in hoc etiam caſu commiſsio tranſit ad ſucceſſorẽ, ſi facta ſit officio, vel dignitati.

2. Concluſ. Commiſsio facta expreſsis ſimul nominibus dignitatis, & perſonæ, quando res eſt dubia, nec ex alijs coniecturis probari poteſt veritas, eſt perſonalis, ideoque non tranſit ad ſucceſſorẽ,

Io.

Io. And. Imol. Archid. Alex. Bellam. Bero. Tancred. Brixienſ. Henr. Flamin. Contrarium quoque eſt probabile.

Limitatur, quando commiſsio ſecundum alterutrum intellectum redderetur inutilis, quia in dubio interpretandum eſt vt actus valeat. Secus verò quādo ex iſta interpretatione damnum iniuſtè alteri inferretur; potius enim ſuſtinendum interpretationē eſſe inutilem, quàm damnum alteri inferri. *Beroius.*

3. Concl. Si commiſſio ſit perſonalis non expirat finita eius dignitate perſonæ. Cauſæ autem à Sede Apoſtolica non poſſunt committi niſi perſonis in dignitate conſtitutis, vt Canonicis, & alijs. *per c. ſtatutum. de reſcript. in 6.* & ſufficit eas eſſe in dignitate eo tempore, quo impetratur reſcriptum, non autem ſatis eſt, ſi tempore præſentationis tantum. *Monac. Cauall. Bal. Felin. Arch d. & alij.*

Limitatur 1. Quando perſona delegata eſt in delicti pœnam priuata officio, vel dignitate. *Bal. Abb.*

Limitatur 2. Quando Delegatus depoſita dignitate tranſit ad ſtatū incompatibilem, quia videlicet factus eſt incapax illius iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. *Dec. Fel. Bal. & alij.*

4. Concl. Si commiſſio ſit realis tranſit ad ſucceſſorem finito officio, vel dignitate perſonæ, cui delegatur.

Ampliatur 1. Etiam ſi Delegatus ad aliam transferatur altiorem dignitatem, dummodo hæc primam extinguat, ſi enim eam continet, non expirat commiſſio, v.g. ſi cōmittatur cauſa Epiſcopo Cordub. ſi hic erigatur in Archiepiſcopum Cordub. non expirat commiſſio cauſæ. A contrario ſi committatur Decano Cordub. Si Decanus fiat Epiſcopus Cordub. commiſsio tranſit ad Decanum ſucceſſorem. *Abb. Dec. Caccialup. Bero. & alij.*

Ampl. 2. Etiam ſi res non ſit integra, non obſtante enim quod cauſa ſit cœpta, tranſit nihilominus realis commiſsio ad ſucceſſorem in dignitate, vel officio. *Inn. Card. Imol. Bellem. Franc. & alij.*

5. Concluſ. Nomine Officialis Diœceſani intelligitur Vicarius generalis Epiſcopi illius Diœceſis, vnde commiſsiones factæ ipſi non poſſunt ab Epiſcopo expediri, etiā remoto Vicario, quia differt Epiſcopus à Vicario. *cap. venerabilibus de ſen. exc. 6. Feder. Card. Imol. Paul. Anchar. Bon ſ. Dec. Bellem. Franc. Bertach. Rebuff. Nau.* Imò neque ab ipſomet Vicario facto illius Diœceſis Epiſcopo expediri poſſunt.

Ampliatur 1. Concl. Ad Vicarium Capituli Sede vacante, qui poteſt exequi diſpenſationes commiſſas Officiali illius Diœceſis. Item commiſſas Officiali Epiſcopi illius Diœceſis; hoc vltimum eſt contra *Felin.*

Ampliatur 2. Ad Vicarios Prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Contrarium tenet *Imol. Card. Bonif. Anchar.* Et

ad

ad Vicarium Epiſcopi confirmati, nondum conſecrati.

Quod ſi duo ſint Officiales Epiſcopi, & delegatio fiat ſimpliciter Officiali, debet exequi ab eo, qui eſt principalior Officialis. *Clem. 2. de reſcript.* Quando autem vterque eſt æque principalis, & neuter deſignatur in reſcripto, neuter eſt iudex, ſed Princeps conſulendus eſt. Alij dicunt ambos ſimul eſſe Delegatos, & neutrum eorum. Vbi autem commiſsio contentioſa non eſt, ille erit Delegatus, cui primò literæ præſentantur, quæ poſtea alteri Officiali amplius præſentari non poſſunt, etiam ſi electus Delegatus conſentiat, poteſt tamen pars ſuperſedere expeditionem reſcripti, donec ille, cui literas præſentauit, vel moriatur, vel officium deponat, vel infirmetur, & tunc ſucceſſorem adire.

6. Concl. Si Officialis Epiſcopi ſemel pronunciauit reſcriptum ſubreptitium, non poteſt deinde ſententiam retractare, etiam ſi inueniat ſe eſſe deceptum, quia functus eſt officio ſuo, poſſet tamen quando contra formam mandati iudicauit. Si autem è contra diſpenſationem validam dixit, quod nulla erat, poteſt non tanquam Delegatus, ſed poteſtate ordinaria matrimonium impedire contrahẽdum, aut contractum diſſoluere, & cauſam iterum examinare, ac ſi nulla intereeſſerit ſententia, *Gutt. & alij.* Secus verò dicendum de diſpenſationibus, quæ in foro conſcientiæ committuntur, quia poſſunt non ſolum ſemel, ſed iterum, atque iterum alteri, & alteri Confeſſario præſentari, etiam ſi à primo Confeſſario declaratum fuerit reſcriptum ſubreptitium. Item poteſt idemmet Confeſſarius, re melius conſiderata, opinionem mutare, ſi vſquedum non diſpenſauit, probatur à ſimili, qui enim adit Confeſſarium virtute Bullæ vt abſoluatur à reſeruatis denegata abſolutione ab vno, poteſt alium adire Confeſſarium, & qui modo negauit abſoluere, poteſt ſententiam mutare, ergo à ſimili.

7. Concl. Quamuis poſsit Epiſcopus Vicarium ſuum Generalem remouere, non poteſt tamen Vicarium ſpecialem erigere, vt de ea ſola delegatione cognoſcat, ſi autem in fraudem Vicarium amoueat ne delegationem exequatur, poteſt puniri. *Imol.* De nouo autem electus Vicarius Generalis poteſt delegationem exequi, quia in officio alteri ſuccedit.

8. Concluſ. Officialis Epiſcopi, cui delegatur commiſſio, poteſt receptionem teſtium, & informationem ſubdelegare, non verò ipſam diſpenſationem. *Innoc. Abb. Felin.* Quod ſi committat alteri Ordinario, vt in ſua Diœceſi informetur à teſtibus, &c. hic recipiet teſtes authoritate ſua propria, & ordinaria, & non per Vicarium delegata.

Cardin.

DI-

DISPVT. XXVIII.

An cõmiſsio delegata expiret morte, vel ceſſatione officij Delegantis, re adhuc integra.

Concluſio prima. Literæ emanantes per viam legis, vel cõſtitutionis non expirant morte cõcedentis, etiam ſi res ſit integra, ſicut nec literæ per modum contractus, quia lex eſt perpetua, & ſucceſſor non poteſt reuocare contractum prædeceſſoris. *Ant. Abb. Dec. Fel. Roſ. Silu. & alij.*

2. Concl. Iuriſdictio ordinaria non expirat morte concedentis, etiam re integra. *l. & quia de iuriſd. omn. iud. c. 2. de offic. del. 6.* quia fit gratia ipſi, cui datur iuriſdictio, & gratia facta non expirat morte concedentis. *c. ſi cui nulla de praben. 6.* etiam ſi conceſſa ſit ad beneplacitum concedentis. *Bald. Put. Capit. Menoch. & alij.*

Limitatur in Vicario, cuius iuriſdictio ordinaria expirat mortuo Epiſcopo.

Dices quando res dicatur integra? pro quo ſit

3. Concl. Probabile eſt ante ceſſationem per quemcunque actum cœptum à Iudice, *videlicet eligendū notarium ſeruientem*, dici rem non eſſe integram; probabilius tamen eſt requiri citationem, & hoc tam in foro Ciuili, quàm in Canonico. *Monac. Dec. Lop. Marant. & alij.*

Ampliatur 1. In quocunq; actu æquiualenti citationi, v. g. ſi fieret qualiſcunq; actus præſente parte, qui proinde eſt ac ſi citata fuiſſet pars.

Ampliatur 2. Etiam ſi citatio non adhuc peruenerit ad notitiam partis, ſufficit enim Iudicem dediſſe decretum citandi, ad hoc vt res non ſit integra, quia relatio Nuntij, & intimatio partis non ſpectant ad iuriſdictionem Iudicis. Contrarium tenet *Card. Bal. Iacobin. Alex.*

Ampliatur 3. Sufficere vnam tantum citationem, nec opus eſſe trina, aut vna peremptoria, *Archid. Ant. Imol. Bellam. & alij.* Citatio autem anomala, id eſt facta abſque Iudicis authoritate non ſatis eſt.

Limitatur 1. In citatione nulla, defectu alicuius requiſiti, quia quod nullum eſt, nullum operatur effectum. *Franc. Bellam. Iaſ. & alij.* Secus quando poſt citationem illam comparet pars citata, & in iudicio perſeuerat. *Felin.*

Quod ſi citatio fuit circumducta, & perabſoluta, dicetur res integra. *Bal.* Contrarium quoque eſt probabile, quod tenet *Caccialup.*

Limitatur 2. Non procedere quando Delegatus ſubdelegauit, & neuter cauſam incœpit, tunc res dicetur integra, *quicquid dicat Frãc. Hoſt. Io. And. Ang. Paul. Silu.* quia ſubdelegatio non eſt exercitium iuriſdictionis circa negocium commiſſum, nec de actibus Iudicij. Secus quando præſentibus ambabus partibus fit ſubdelegatio, quia tũc æqualet citationi. *Franc. Dom. Soc.*

Limi-

Limitatur 3. Non ſufficere ſolam reſcripti præſentationem, & acceptationem, v3. *ſi pars præſentet literas delegationis Delegato, eaſq; iſte acceptet*; quia acceptare non eſt vti iuriſdictione, ſed præparare ſe ad vtendum. Contrarium tenet *Hoſt. Io. And. Bal. Silu. Ant.*

4. Concl. In reſcriptis gratiæ, in quibus non opus eſt citatione, primo actu iudiciali cœpto poſt reſcripti præſentationem, res non eſt amplius integra, v. g. ſi iubet fieri informationem precum veritatis. *Bart. Bal. Marant.* ſi faciat vocare illum, cum quo eſt diſpenſandum *Felin. &c.*

5. Concl. Si plures cauſæ cõtineantur in eodẽ reſcripto, quę ſint connexæ, facta citatione pro vna, cenſetur facta pro omnibus, etiam ſi ſint contra diuerſas perſonas, quando verò citatio eſt ſpecialis circa vnam reſcripti cauſam, reſtat adhuc res integra quò ad aliã cauſam, quando cauſæ ſunt contra diuerſas perſonas, nec inter ſe habent connexionem.

Quod ſi plures ſint cauſæ diuerſæ in eodem reſcripto, licet contra eamdẽ perſonam, citatio eiuſdem perſonæ in vna expreſſa cauſa non ſufficit pro alijs cauſis, vnde pro ijs, pro quibus facta non eſt citatio, res dicetur integra. *Innoc. Io. And. Card. Bellem. Henriq. Bar. Paul. Zaſius, Fulgoſ. Iacobin. Ang. Imol. Dom.* Si verò plures committantur cauſæ per modum vnius ſub quadam vniuerſitate, v. g. *Delego tibi omnes cauſas talis Territorij*, aut generalitate cauſarum, vt *Delego tibi omnes cauſas pupillorum*, tunc citatio facta pro vna cauſa facit rem non eſſe integram pro alijs cauſis. Contrarium quoque eſt probabile.

6. Concluſ. Quando plures committuntur diſpenſationes expediendæ in vno reſcripto cum determinatis perſonis, ſi Commiſſarius facit actum communem pro omnibus diſpenſationibus, res non eſt integra. v. g. ſi mandauit citari omnes perſonas, cum quibus diſpenſandum eſt, vt veritatem precum oſtendant. Si verò actum ſpecialem exercuit, quò ad diſpenſationem tantum, quam conceſſit, tunc res eſt integra quò ad alias cauſas, & diſpẽſationes. *Ant. Abb. Io. And. Silu. Bellem. Henriq. Felin. Ang. Roſ. Tab.*

7. Concluſ. Poteſtas delegata ad literas iuſtitiæ exequendas expirat morte delegantis re integra. *c. gratum. & c. relatum de offic. Deleg.* expirat quoque finito officio Delegantis, *fatentur omnes.*

Ampliatur in Delegato ad vniuerſitatem cauſarum. *Abb. Dec. Bal. Felin. Alex Iaſ. Marant. & alij.* Et in Delegato Principis. *cap. licet vndique. de offic. Deleg.* Sed

Limitatur 1. Quando per delegationem non datur noua poteſtas, ſed excitatur antiqua. v. g. quando habenti aliàs iuriſdictionem aliquid de nouo cõmittitur, hoc nouum præceptum non expi-

rat

rat morte Delegantis, re etiam integra. *Bart. Iaſ. Abb. Dec.*

Limitatur 2. Quando iuriſdictio delegata eſt acceſſoria gratiæ iam factæ. *c. ſi ſuper gratia. de offic. Deleg. in 6.* v. g. Quando datur aliquis ad exequendam gratiam à Papa, vel ab alio inferiori iam conceſſã, non obſtante quod gratia non ſit adhuc acceptata per eum, cui facta eſt *Lapus, Domin. Franc. Port.* Et procedit limitatio, etiam ſi in executorijs requiratur cauſę cognitio. *Franc. Milis, Grab.*

Secus verò ſi diſcordia ſuper facta gratia oriatur inter partes, ideoque impetretur Iudex, in quo caſu, mortuo Delegante, vel eius finito officio re integra, expirat quoque talis Iudicis iuriſdictio, quia poteſtas executoriæ non eſt acceſſoria gratiæ. *Paul. Dom. Franc.* Item ſi delegata poteſtas ſit ſuper gratia facienda. Itẽ ſi ſit data Conſeruatoribus priuilegiorum Religionis, quæ etiam expirat morte concedentis re integra. *c. fin. de offic. Delegat. in 6. Domin. Franc. Ang. Gygas.*

Limitatur 3. Quando poteſtas delegatur nomine dignitatis committentis; v. g. *Sedes Apoſtolica tibi committit*, quia dignitas numquam perit, nec eius iuriſdictio. *cap. ſi gratioſè de reſcipt. in 6.* Commiſſiones verò conceſſæ Ordinarijs in forma communi ad diſpenſandum in matrimonialibus cauſis, alijſue rebus, non fiunt nomine dignitatis, ſed perſonæ.

8. Concl. Si Delegatus ſubdelegauit, & poſtea mortuus eſt antequam Subdelegatus exercuit actũ iuriſdictionis, viuit tamen Delegans principalis; in hoc caſu, ſi Subdelegans hoc fecit ex ſpeciali mandato Delegantis, non perit poteſtas Subdelegati, etiam ſi res ſit integra, quia ordinarius Delegans cenſetur hunc ſubſtituiſſe. Si autẽ Subdelegãs hoc fecit iure proprio, expirat iuriſdictio Subdelegati, mortuo Subdelegante, re integra. *Iaſon.*

Quod ſi moriatur primus Ordinarius Delegans, re adhuc integra quò ad Delegatum, non verò quò ad Subdelegatum (quia ſcilicet hic cœpit cauſam) non expirat iuriſdictio Subdelegati *c. penult. de offic. Deleg. in 6. Dom. Franc. Imol.* Idem quoque dicendum eſt, quando moritur primus ordinarius Delegans re integra quò ad Subdelegatum, cœpta autem cauſa quò ad Delegatum, in quo caſu poteſtas ſubdelegata neque etiam expirat, *c. penult. eod. Dom. Franc. Ferretus.*

9. Concluſ. Poteſtas delegata mortuo Delegante re integra, expirat ipſo iure. *c. fin. de offic. Deleg. in 6.* vnde etiam ſi partes conſentiant, non poteſt Delegatus vti iuriſdictione, nec proceſſus per eum factus valet, quia conſenſus partium non poteſt iuriſdictionem prorogare *l. priuatorum. C. de iuriſd. omn. Iud.*

10. Concluſ. Præcepta Superio-

ium

Digitized by Google

rum ad aliquid faciendum, vel nõ faciendum expirant morte præcipientis re etiam non integra, dummodo per modum Conſtitutionis non ſint facta, videlicet toti Communitati, vel omnibus ſubditis. Quod procedit etiam quando amouetur ab officio Superior. *Cardin. Silu. & alij.*

11. Concl. Quando gratia conceditur ad beneplacitum concedentis extinguitur eius morte: ſecus quando ad beneplacitum dignitatis, v. g. *ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ*; ratio, quia voluntas moritur morte perſonæ, dignitas verò eſt perpetua.

Limitatur 1. Quando iuriſdictio conceſſa ad beneplacitum perſonæ eſt ordinaria.

Limitatur 2. Quando adijcitur tempus præfixum durationis, v. g. *ad annum, & vltra ad beneplacitum noſtrum*: durante anno, etiam ſi moriatur Concedens, non expirat gratia, *Magalot. Henriq.*

Limitatur 3. Quando diceret (donec reuocauero, vel donec aliter ordinauero) quia tunc requiritur alius actus poſitiuus nouæ voluntatis aliter diſponentis, vel reuocantis, qui actus poſt mortem haberi non poteſt, ideoque durabit gratia in perpetuum, donec à ſucceſſore, vel à Superiore reuocatur. *Io. And. Anchar. Franc. Domin. Bart. Alex. Iaſon. Ang. Curt. Arm. Nauar.* Tab. *Menoch. Couar.* Secus ſi dicat (ad meum beneplacitum, donec voluero, ad meam voluntatem, &c.) quia hæ formulæ important durationem, & continuationem eiuſdem voluntatis, quæ non eſt in mortuo.

Limit 4. Quando gratia conceditur, donec concedens aliquid fecerit: v. g. *vſque ad noſtram viſitationem*, ſi moritur antequam Diœceſim viſitet, reſtat perpetua gratia. Ex dictis infertur, quod iurans ſe non luſurum abſque patris voluntate, vel donec pater velit, poteſt, patre mortuo ludere. *Vbert. Alber. Greg. Lop.* Ea autem, quæ vſque dum diximus de morte Delegantis, intelligenda ſunt etiam quando eius officium finit, quia finito officio finit voluntas. *argum. ex l. non ſolum. de noui oper. enunc. Bart. Iaſ. Franc. & alij.*

Limitatur. 5. Non expirare cõceſſa ad concedentis voluntatem eo excommunicato, quia voluntas in excommunicato adhuc durat; quamuis eius officium ceſſet, ſicuti nec excommunicato Delegante perit iuriſdictio delegata. *Bart. Alex. Iaſ. Franc.* Item nec in furorem incurſo delegante. *Cou.* Contra *Bart.* quia per furorem non ceſſat voluntas.

Tandem licet conceſſa ad beneplacitum dignitatis non expirent morte concedentis, *vt dictum eſt*, ſecus tamen erit, quando dignitas non eſt perpetua, nec ſucceſſorem habet; vnde ſi Legatus Papæ, aut Vicarius Epiſcopi aliquid concedant ad ſuæ dignitatis beneplacitum, eis mortuis, aut ab officio

ceſſan-

Digitized by Google

ceſſantibus expirat gratia, *Franc. Felin.* quid autem dicendum ſit, quando conceſſio fieret ad beneplacitum perſonæ, aut dignitatis, colligi poteſt ex dictis in diſputatione præcedenti.

21. Concluſ. Conceſſio facta ad beneplacitum Romani Pontificis, Papæ, vel Epiſcopi, cenſetur facta à dignitate, & non à perſona, quia talia nomina ſunt propria officij, & dignitatis. *Io. Andr. Ant. Abb. Bellem. Imol. Felin. Lapus, & alij.* Contrarium quoque eſt ſatis probabile, quod tenet *Couar. Franch. Anchar. Socin.*

13. Concl. Quando gratia conceditur abſolute abſque vlla limitatione temporis, ſi eſt gratia facta, non expirat morte concedentis, etiam re integra. Secus quando eſt gratia facienda. *c. ſi cui nulla. de præb. in 6.* quia hæc expirat, re integra, non obſtante, quod motu proprio à Papa concedatur. *Io. And. Dom. Franc.*

Limitatur Concl. Quando gratia facienda conceditur ſub nomine dignitatis concedentis, aut ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ, aut quando poteſtas exequutoris eſt acceſſoria gratię iam factę. Hinc

Infertur 1. Licentiam audiendi confeſſiones conceſſam ab Epiſcopo non expirare eius morte. *Henr. Humad. Sayr. Graff. Sà, Suàr.* quia eſt gratia iam facta. Contrarium quoque eſt ſatis probabile, quod tenet *Palud. Ant. Nauar. Filiarcus.* Secus quando concederetur Sacerdoti licentia ad audiendas confeſſiones alicuius determinatæ perſonæ; hæc enim expirat mortuo Delegante, re integra, *Gaeta.*

Infertur 2. Licentiam conceſſam ad eligendum Confeſſarium, quem maluerit Sacerdotem ſimplicem, non expirare morte concedentis, etiam re integra, nec per remotionem ob officio, quia eſt gratia iam facta. *Nau. Rodr. Henr. Gaet. Salz. Suar. Sayr. Sà.* Contrarium tenent *Silu. Tab. Abb. Ang. Cord. Philiar. & alij.*

Infertur 3. Licentiam conceſſam ab Epiſcopo ad celebrandum in Oratorio priuato non extingui per eius mortem, nec licentiam veſcendi carnibus diebus prohibitis, aut non ieiunandi. Item nec licentiam prædicandi.

Eadem dicas de licentia non reſidendi conceſſa ab Epiſcopo, etiam abſque cognitione cauſæ data. *Abb. Card. Henriq. Nau. Lup. Gaet. Perez. Salz. Henr. Sayr. Graff.*

Infertur 4. Poteſtatem diſpenſandi cum perſonis incertis, & indeterminatis nõ expirare per mortem concedentis re integra, quia eſt gratia facta in fauorem diſpenſaturi. *Feder. Io. And. Ant. Abb. Bellem. Henr. Felin. Gamb. Ang. Roſ. Silu. Tab. Arm. Nau. Sà, Grab.* Quod habet locum etiam ſi talis poteſtas concedatur ad diſpenſandum cum perſona determinata in fauorem ipſius diſpenſantis, vel vtriuſque ſimul, quia habetur pro gratia facta.

Infer-

Infertur 5. Quod poteſtas teſtandi conceſſa Epiſcopis, Monachis, & alijs, quibus interdicitur teſtamentum, non expirat morte concedentis. *Con. Nau. Sarm. Burſat. Gutt. Barb. Azeb. Henriq. Mol. Rodr.*

Infertur 6. Literas dimiſſorias cõceſſas ab Epiſcopo non expirare eo mortuo, vel ab officio remoto, aut ad alium Epiſcopatum aſſumpto. *Card. Imol. Bonif. Rebuf Rolan. Villad. Pauin. Nau. Per. Salzed. Gutt. Henr. Suar. Sayr. Sá, Rodriq.* Hoc quoque procedit in literis dimiſſorijs conceſſis à Capitulo Sede vacante (quando eas concedere poteſt) ab eius Vicario, à Vicario Epiſcopi quoties ageret Epiſcopus in remotis (eo enim veniente, aut Vicariũ amouente, nõ expirant literæ) *Rebuff. Salz. Pet. Led. Rodr. Gutt.* Et à Superioribus Regulariũ, & à quibuſcũq; potẽtib' eas cõcedere.

Infertur 7. Quamuis gratiæ cõceſſæ à Legato Pontificis, vel Vicario Epiſcopi ad beneplacitum expirent morte, vel finito eorum officio, non expirare tamen, quando ſimpliciter, & abſolutè conceduntur, quia ſunt gratiæ factæ. *Frãc.*

Infertur 8. Quod licentiæ conceſſæ à Superioribus quibuſcumq; *ſi abſolute concedantur, & non ad certum tempus, vel ad limitatum vſum*, ſunt perpetuæ vſque dum reuocentur à concedente, vel eius ſuperiore, aut ſucceſſore *Abb. Card. Gull. Ang. Silu. Nauar. Cord. Graff.*

Infertur 9. Cõmiſsiones diſpenſandi in impedimẽtis matrimonij, alijſq; rebus conceſſas ordinarijs pro foro externo, Confeſſoribus verò pro foro interno, non expirare morte cõcedentis re integra, quia Ordinarius eſt exequutor neceſſarius, & non voluntarius, & ille cui debet fieri diſpenſatio, iam acquiſiuit ius ad illã, ideoq; eſt gratia facta. *c. ſi cui nulla de preben. in 6. Rebuff. Maiol. Suar. Henriq. Sá, Pet. Led. Rod. Mandoſ.* Contrarium eſt quoq; valdè probabile, quod tenet *Nau. Sayr. Gutt.* Sic non expirant literæ Pontificiæ, per quas cõmittitur conſtitutio, & aſsignatio pẽſionis, nec literæ gratiæ cum prouiſione alteri facienda, ſiue in forma vnionum ſuper diſpenſationibus; nam exequutor non eſt voluntarius, ſed neceſſarius, quia requiſitus tenetur exequi.

14. Concl. Quoties cõmittitur alicui aliquid faciendum erga determinatã perſonã, in dubio cẽſenda eſt cõmiſsio facta in fauorem illius perſonæ, & ideo haberi debet pro gratia facienda, vnde alleganti eam eſſe gratiam factam in fauorem diſpenſaturi incumbit onus probandi, *Io. And. Dom. Franch.*

15. Concl. Siue cõmiſsiones ſint prædictæ ſint gratiæ factæ, ſiue faciendæ poſt executam diſpenſationem ad Ordines, vel ad matrimonium, licet non adhuc ille ordinatus ſit, neq; hic contraxerit, nõ perit diſpenſatio, mutuo diſpenſante, quia diſpenſatio ſemel legitimè facta non retractatur, *Feder. Roſ. Ang. Silu. Tab. Arm.*

16. Concl. Diſpenſationes factæ à Legato Apoſtolico, vel à Pœnitẽtiario ſummo, non expirant morte Papæ re integra, etiam ſi dicamus eas eſſe gratias faciendas. *c. Legatos, de offic. Leg. 6. Clem. 2. de elect.*

Vlt. Concl. Priuilegia per Bullã Cruciatam conceſſa, non expirant morte Papæ concedentis ea, quia ſunt gratia facta reſpectu pœnitentis accipiẽtis Bullã, & Cõfeſſor eſt miniſter neceſſarius non voluntarius, & gratia ad beneplacitũ non expirat ante præſcriptũ, & aſsignatum tempus, Bulla verò eſt conceſſa ad annum.

DISPVT. XXIX.

An diſpenſationes, & cætera gratiæ expirent quando nondum expeditis literis moritur concedens.

CОnclusio prima. Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam, & volorem gratiæ, ſed ſtatim ac conceſſa eſt, valet. *Clem. dudum de ſepult. fatentur omnes.* vnde mortuo Papa non expirat gratia, etiam ſi expeditæ literæ non ſint, & poteſt in conſcientia ille, cum quo diſpenſatum eſt, vti illa gratia. Exemplum erit in eo, cui aſsignata fuit penſio ſub aliquo beneficio nondum expeditis literis; hic poteſt recipere penſionem, & alter poteſt ſoluere tuta conſcientia. Poſt ſemeſtre autem non licet, ſed debent expediri literæ, *Cord. Rod. Veg. & habetur in Bulla Pij V. ſub excommunicatione id prohibentis.*

2. Concluſ. Diſpenſatio in foro fori eſt inualida abſque literis expeditis, ſi quando tamen expediantur literæ, currit diſpenſatio, non à die expeditionis, ſed à die conceſsionis gratiæ: *Soc. Gom. vterque Mol.*

3. Concl. Literæ iuriſdictionem concedentes Iudicibus, neceſſario debent eſſe expeditæ antequam incipiatur iudicium, vnde inchoatum iudicium (conceſſa nondum expedita per literas ſupplicatione) eſt nullum, nec reuiuiſcet etiã ſi in progreſſu iudicij expediantur literæ, ac præſententur. *Mol. vterque & Gom.*

DISPVT. XXX.

Quo tempore verificari debeant cauſa diſpenſationis.

PRima Concl. Quando cauſa falſa fuit tempore, quo miſsũ eſt Romam, ſi vera ſit quando Papa, vel Pœnitentiarius diſpenſationem committit, non erit ſubreptitia diſpenſatio, quia non adhuc poſita eſt clauſula, *ſi veritate preces nitantur:* vnde tempore, quo Papa, vel Pœnitentiarius concedit diſpenſationem, debent cauſæ allegatæ eſſe veræ, nec ſatis eſt eſſe veras tempore, quo diſpenſat Epiſcopus, vel Cõfeſſarius, quia Papa eſt, qui diſpenſat: Ordinarius verò eſt merus executor. *c. quia circa*

de

Digitized by Google

de conſang. & *c. ſi eo tempore de reſcript. 6. communiter* D D. v.g. ſi allegatur iactura famæ, quæ oritur poſt obtentam, ſed nondum executam diſpenſationẽ, ſubreptitia eſt diſpẽſatio per falſi expreſſionẽ.

2. Concl. Cauſam impulſiuam diſpenſationis ſufficit fuiſſe veram tempore conceſſionis diſpenſationis, & parum refert an ceſſauerit tempore, quo Ordinarius, vel Cōfeſſor eam exequitur. *Dyn. Tiraq. Couar. Rip. Henriq.*

3. Concl. Sufficit ad valorem diſpenſationis, ſi aliquæ reliquiæ cauſæ finalis remaneant, & non in totum pereat ipſa cauſa finalis, quia facilius quis ab obtinendo, quā ab obtento rejicitur. *c. ſuper bis de accuſat. Dyn. Rol.* & in dubio an omninò ceſſauerit cauſa finalis diſpenſationis, credendum eſt nō ceſſaſſe, & diſpenſationem valere. Quod ſi diſpenſatio ſuum ſortita eſt effectum, qui commodè diuidi non poteſt, quamuis ceſſet cauſa finalis, non ceſſat tamen diſpenſatio; v.g. diſpenſatus in voto caſtitatis contraxit, ceſſat iuſta cauſa diſpenſationis, non tenetur iſte diſcedere ab vxore, nec abſtinere à petendo. Item irregularis ex iuſtà cauſa diſpenſatus ad Ordines omnes; ſuſcepit Subdiaconatum, modo ceſſante cauſa, non tenetur ſe abſtinere à ſuſceptione reliquorum Ordinum; quia cogeretur ad remitval ſè difficilem.

4. Concl. Quando diſpenſatio nondum obtinuit ſuum effectum, vel ſi obtinuit, is eſt diuiſibilis; *v.g. nondum eſt contractum matrimonium, vel cœpit quis edere carnes virtute diſpenſationis, à quo eſu poteſt commodè deinceps abſtinere*, eſt nulla ſi ceſſat cauſa finalis. Contrarium tenent *Rebuff. Maſcard. Sà.*

Ampliatur etiam ſi diſpenſatio obtinuerit ſuum vltimatum effectum: v.g. quia diſpenſatum eſt ab Ordinario, vel à Confeſſore ſuper contrahendo matrimonio; in hoc caſu ceſſante cauſa finali, ceſſat, & annullatur diſpenſatio. Contrarium tenet *Ant. Abb. Tiraq. Gutt. Ange Silu.* Vnde preces debent eſſe veræ non ſolum tempore, quo diſpenſat Papa, & exequit diſpenſationem Ordinarius, ſed etiam tempore, quo conſummanda eſt diſpẽſatio, quando preces ſunt cauſa finalis diſpenſationis.

Dices, quid ſi tempore intermedio cauſa finalis non ſit vera; v.g. allegauit fęmina cauſam dotis incompetentis, effecta eſt diues poſt obtentam diſpenſationẽ, ſed ante eius executionem iterum efficitur pauper, an diſpenſatio ſit valida? Reſpondeo affirmatiue. Imò ſi cauſa vtroq; tempore verificetur, ſcilicet tempore ſupplicationis, & tempore executionis) ſi poſtea deficiat, & per hoc ceſſet diſpenſatio, reuiuiſcet iterum, ſi iterum redeat finalis cauſa, quia diſpenſatio iam fuit valida ab initio, ſuſpenſus tamen manet eius vſus vſque ad veritatem cauſę finalis.

Digitized by Google

DISPVT. XXXI.

An diſpenſatio in voto Caſtitatis, Religionis, & non nubendi extinguatur per prius matrimonium initum.

PRima Concl. Quando ex diſpẽſationis verbis colligitur ad vnicum matrimonium conceſſam eſſe diſpenſationem, mortuo primo coniuge, non poteſt ſuperſtes tranſire ad aliud coniugium, hoc tamen intelligendum eſt de matrimonio valido, eoque conſummato, vnde ſi per profeſsionem Religionis, aut per mortem alterius coniugis, aut per diſpenſationẽ extinguatur prius matrimoniũ, antequã cõſũmetur, poteſt inire alterũ matrimonium ſic diſpenſatus virtute diſpenſationis. Si verò ſcienter quis contraxit matrimonium nullum, non poteſt vti diſpenſatione ad aliud contrahendum, quia ex fraude non debet commodum reportare. *Anchar. Domin. Franch. Tiraqu.*

2. Concl. Si diſpenſatio ſit abſoluta, & totalis in voto Caſtitatis, Religionis, aut non nubendi; *v. g. quia non eſt conceſſa reſpectu perſonæ determinatæ, vel ad ineundum matrimonium*, licet toties quoties virtute eius diſpenſationis contrahere, quia relaxatum eſt votum. Item quia ſolet Papa clarè ſe explicare, quando vult diſpenſationem reſtringere ad vnicum tantum matrimonium.

Limitatur 1. Quando cauſa diſpenſationis omninò ceſſauit, & res à ſuo ſtatu notabiliter non eſt mutata: v.g. Profeſſus obtinuit licẽtiã contrahendi ad generandũ hæredem, quo generato, ſi moriatur vxor, non poteſt ſecundum inire matrimonium, ſed tenetur ad Religionem redire: non tenetur tamẽ quando adeo ſenex, & inutilis eſt, aut quando ſobolem educandam habet.

Limit. 2. Quando diſpenſatio conceſſa fuit ab eo, qui limitatam habebat facultatem diſpenſandi; v. g. ſi diſpenſet Epiſcopus ratione vrgentis neceſsitatis in voto abſoluto Caſtitatis, aut Religionis, huiuſmodi diſpenſatio primo actu finitur.

3. Concluſ. Quando diſpenſatio eſt partialis, quo ad actum determinatum: v. g. *diſpenſatur cum vouente Caſtitatem, aut Religionem ad matrimonium tantum ineundum*. Probabile eſt valere tantum pro primo matrimonio, *Henriq.* probabilius quoque eſt eam non extingui ſolo primo actu; ſed durãte eadem cauſa, poſſe virtute eiuſdẽ diſpenſationis alia cõtrahi matrimonia. *Stun. Angl.* Quãdo verò diſpenſatio eſt partialis, eo quia limitatur ad perſonam, cum qua contrahendum eſt, & id ſit intuitu illius perſonæ, non poteſt cum altera contrahi; v. g. ſi allegaretur fœminam à vouente fuiſſe defloratam, paſſuramq; infamiam, & remanſuram innuptam. Secus verò

quan-

quando allegarentur tentationes carnis, & peteretur contrahi cum certa perſona, v. g. Maria.

4. Concl. Diſpenſante Epiſcopo cum ſubdito v. g. in voto non nubendi, poteſt hic virtute huius diſpenſationis vbique terrarum ad nuptias tranſire, quia huiuſmodi diſpenſatio prodeſt etiam extra territorium.

DISPVT. XXXII.

An diſpenſationi ſemel renuncians poſſit amplius illa vti.

CONcl. Quamdiu Superior nō acceptauit priuilegij, vel diſpenſationis renunciationem, poteſt diſpenſatus vti diſpenſatione, non obſtante, quod contraxerit eius impetrationi, vel executioni. *c. literis de proc. 6. Loaz.* Secus in diſpenſatione voti, vel iuramenti, tunc eſt, ac ſi aliud votum, vel iuramentum de nouo emittatur; vnde diſpenſatione ſemel perfectè conceſſa, ſi vouens renunciet, non poteſt ea vti in poſterum. Poterit tamē ante eius executionem quia exequutor habet poteſtatem diſpenſandi ſuper eodem voto, aut iuramento, etiam ſi millies ſit repetitum.

Superior autem, qui acceptare debet renunciationem non eſt Epiſcopus, aut Ordinarius, cui diſpenſatio exequenda committitur, ſed ipſe principalis diſpenſans, cuius gratia ſemper durat, quam diù ipſe in eadem permanet voluntate. Hinc non redditur irrita diſpenſatio, eò quia diſpenſandus cancellat literas, eaſque dilacerat. Et diſpenſatione obtenta à conſanguineis, poſſunt vidui effecti ea vti, non obſtante, quod per ſubſequens matrimonium illi renunciauerint; & hoc procedit etiam ſi nondum ſit expedita diſpenſatio per Confeſſarium, aut Ordinarium.

DISPVT. XXXIII.

An priuilegium, ſeu diſpenſatio ſemel conceſſa poſſint reuocari.

PRima Concl. Quando priuilegium eſt omninò gratioſum, poteſt abſque cauſa ab eodem Principe, vel à Succeſſore reuocari, niſi per illud ſit acquiſitum aliquid de iure gentium, v. g. *Dominium alicuius rei*; vnde ſi Caſtrum alicui per priuilegium donatum eſt, non poteſt acquiſitum ius ab eo tolli. *Feliu. Matt.* Quando verò tranſit in contractum, non poteſt abſque iuſta cauſa, *ideſt bonum publicum reſpiciente Matt.* reuocari. v. g. quando pretio recepto, vel obſequio pręſtito, aut in poſterum præſtando, conceditur. *Fel. Alex. Ruin. Iaſ. Bologn. Nau. Grab. Burgoſ. Cuc. Matt.* Vnde non poteſt Princeps reuocare priuilegium in meritorum remunerationem conceſſum, nec priuilegium non ſubdito conceſſum, ab eoque acceptatum, quia habet rationem con-

contractus. *Felin. Matt. Henriq.* iuſta autem cauſa numquam præſumitur in Principe. *Matt.* Secus quando Princeps conceſſit ſuam iuriſdictionem in priuilegio *Bald. Felin. Peregr.*

Nec ſufficit generalis reuocatio ad hoc vt intelligatur reuocatum priuilegium per modum contractus; ſed ſaltim opus eſt dicere (reuocamus omnia priuilegia, etiam conceſſa per modum contractus. *Card. Suar. Azeb. Bologn.* Et Princeps tenetur recompanſationem facere dato æquiualenti, *Bologn. Matt. Greg. Lop.* Vnde per publicationem anni ſancti non ſuſpenditur Cruciata, quamuis ſuſpendantur priuilegia conceſſa, etiam regibus.

Infertur 1. Quando diſpenſat Superior in lege ſua nulla compoſitione præmiſſa, poſſe eam diſpenſationem reuocare abſque cauſa, quia poteſt de nouo ſubditum ligare, peccabit tamen mortaliter caſu, quo tenetur pro bono ſubditi diſpenſare.

Infertur 2. Diſpenſationem factam ab inferiori in lege Superioris (caſu quo poteſt) non poſſe ab ipſo inferiori abſque cauſa reuocari, quia nequit eam legem Prælatus Inferior imponere, quãuis poſſit ex legitima cauſa eam tollere. *Archid. Domin. Hoſtien. Oldrad. Rom.*

Infertur 3. Diſpenſationes conceſſas à Papa in foro externo non poſſe abſque cauſa reuocari, ſi autem ex iuſta reuocentur cauſa, debet pecunia compoſitionis reſtitui. Nec diſpenſationes conceſſæ à ſacra Pœnitentiaria in foro conſcientiæ poſſunt abſque cauſa reuocari, quia inferior diſpenſat in l. Pontificis ex cõmiſſione ipſius.

DISPVT. XXXIIII.

Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum in foro conſcientiæ circa matrimonij impedimenta.

PRima clauſula, quæ communiter apponi ſolet omnibus diſpenſationibus in foro conſcientiæ commiſſis, eſt, quod Delegatus ſit Doctor in iure Canonico, vel Magiſter in Theologia, & quod ſit approbatus ab Ordinario Confeſſor; vnde non poteſt Doctor in iure Cæſareo recognoſcere huiuſmodi diſpenſationes, nec publicus Lector in Academia, qui nondum lauream Doctoratus acquiſiuit, nec Licentiatus in Theologia, aut in iure Canonico. Nec Magiſtri Religionis alicuius, qui tantum vocantur Magiſtri, non autem acceperunt gradum Magiſterij in aliqua Academia. Nec ille qui cõmuni errore reputatur Doctor. A contrario tamen ſufficit verus Doctor ad diſpenſationes recognoſcendas, quamuis indoctiſſimus, paruũq; refert an eius gradus ſit irritus, ac nullus propter occultum defectum, quia ſat eſt eum habere titulum collatum ab Academia po-

teste

tente illum conferre. Quod ſi aperiantur diſpenſationes ab eo, qui eas cognoſcere non poteſt, non per hoc perdunt ſuum effectum. Poſſunt tamen Patres Societatis Ieſu approbati à Generale, vel de eius licentia à quocunque alio Superiore, & approbati ab Ordinario ad Confeſſiones, etiam ſi nullum habeant gradum ex priuilegio Gregorij XIII. anno 1582. Item alij Mendicantes per participationem *Rodr.* Poteſt etiam Confeſſarius ſemel approbatus, cuius licentia occultè eſt reuocata, quia adeſt communis error, & titulus coloratus, ideoq; p Bullã Cruciatę poteſt hic eligi pro abſoluendo à reſeruatis.

Dices, an approbatus ab Epiſcopo cum limitatione perſonarum, *v. g. ad confeſſiones maſculorum, & non fœminarum*, ratione ætatis tantum, quia eſt iuuenis, non ratione ſcientiæ, poſſit diſpenſationes expedire? Reſpondetur affirmatiuè. Probabile quoque eſt hunc per Bullam poſſe à fœminis eligi in Confeſſorem. *Henriq. Petr. Ledeſ.*

Secunda Clauſula eſt, in qua continetur cauſa, per quam diſpenſatur, videlicet *periculum incontinentiæ*, pro qua verificanda non ſufficit vnus, vel alter lapſus, aut periculum eorum, ſed multus lapſus, ita vt verè dicatur aliquis incontinenter viuere. An autem tale periculum perueniat ex carnis fragilitate, an verò ex prauo habitu, parum refert. Debetque Confeſſarius indagare, an cauſa ſit vera, & non per teſtes, ſed ab ipſo pœnitente, cui nullum debet dare iuramentum de veritate dicenda: imò ſi norit aliunde cauſam allegatam in ſupplicatione, falſam, aut tacitam fuiſſe veritatem, poteſt nihilominus iuxta teſtimonium pœnitentis cum eo diſpenſare, nec opus habet examinare pœnitentem, quando cauſa eſt notoria, vel ipſi Confeſſario certa. Nulla tamen erit eius diſpenſatio, ſi nullo examine præmiſſo ignarus an cauſa allegata ſit vera, diſpenſet, *etiamſi cauſa vera ſit.* Hoc eſt contra *Henriq.* v.g. non inquirit an pœnitens incontinentiæ periculum patiatur, nec id ſcit, diſpenſat tamen in voto Caſtitatis cum illo, qui verè in magno verſatur incontinentiæ periculo, quia verba in diſpenſatione poſita, *ſi preces veritati innitantur, ſi per diligentem examinationem inueneris ita eſſe*: inducunt formam, & conditionem, ideoque geſta contra ea ſunt irrita.

Dicitur etiam in diſpenſatione *poſt monita, & conſilia opportuna illi præſtita, ſi ita inueneris, & c. diſpẽſes:* ideoque Confeſſarius debet monere, & conſulere pœnitentem, vt verum dicat, & diſpenſationem illi non ſuffragari ſi veritatem taceat, hoc autem non importat cõditionem, & formam, vnde valida eſt diſpenſatio, etiam ſi monita, & conſilia omittantur.

Tertia eſt, *abſoluas in forma Eccleſiæ conſueta iniuncta ſalutari pœni-*

tentia: Quapropter probabile eſt has diſpenſationes exequi tantum, confeſſione audita: probabilius quoque eſt extra forum pœnitentiæ poſſe exequi, *Gallego*. Et hoc etiam à Confeſſoribus Societatis Ieſu, & Mendicantibus.

Dices, q̃ ſit mutatio propoſiti, de qua debet abſolui pœnitẽs, habetur enim in diſpenſatione *eumdem à mutatione propoſiti abſoluas hac vice*. Reſpondeo eſſe fractionem voti, ſi quam incurrit, q̃ ſit in illa Diœceſi reſeruata, alioquin enim non opus eſt diſpenſatione, cum poſſit quilibet Confeſſor.

Quarta Clauſula continet opera, in quæ Confeſſor debet commutare votum Caſtitatis; & Religionis. Debet itaque Confeſſor neceſſario imponere confeſſiones pluries in anno faciendas: aliqua opera perpetua pœnitentiæ, & tandem aliqua quotidie. Hæc tria habentur clarè in verbis diſpenſationis. Arbitrio autem eius relinquitur quãtitas horũ operũ, & qualitas, tẽpuſq; cõfeſſionis, *an debeat ſcilicet fieri ſingulis mẽſibus, an tribus quoque menſibus*. Nec poteſt breuius tempus ſtatuere quàm menſem, quia ita limitatur per reſcriptum Pœnitentiariæ *ſingulis menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur*: Satisfit verò confeſsioni menſtruæ impoſitæ à Confeſſore, ſi quocunque die menſis illa fiat: v.g. *ſi confeſſa il penitente la prima volta al primo di Decembre, e la ſeconda all' vltimo di Gennaro*: quo tranſacto, & non facta confeſſione, non tenetur facere in Februario duplicem confeſsionem, quia eſt onus affixum menſi. In illo autem menſe, quo incidit Paſcha non tenetur duplicem confeſsionem facere, alteram pro præcepto annuæ confeſſionis, alterã pro pœnitẽtia. Tenebitur tamen duplicẽ confeſſionem præmittere, quando ex voto, vel ex alia pœnitentia, debet in eodem menſe alias confiteri.

Nec poteſt diſpenſans imponere ei confeſsiones alias debitas, ſed bene poteſt, ſi pœnitens vouit confeſsionem ſingulis menſibus imponere ei trimeſtrem, vel quatrimeſtrem confeſsionem pro pœnitentia diſpenſationis, cauſas autem debet perpendere Confeſſor in taxandis operibus pœnitẽtiæ, & tempore confeſsionis ſecundũ rectam prudentiam, non enim ad eius arbitrium voluntarium id remittitur; dicitur enim in diſpenſatione, *prout ſecundũ Deum ipſius ſaluti expedire; &c.* vnde perpẽdere debet voti magnitudinem, & cum commutatione poteſt diſpenſationem miſcere.

Opera autem pœnitentiæ, quæ poſſunt iniungi ei, cum quo diſpenſatur, ſunt: *che nõ mangi carne il Mercoledi, o altro giorno, che digiuni, porti il cilicio, ogni ſettimana ſi diſcipli-ni, ouero ogni Meſe, o che faccia qualonque penitenza di queſte ſopradette che á lui piace*. Opera verò pœnitẽtiæ in cõmutatione voti Religionis quotidie facienda ſunt, vt loco

hora-

horarum, quas recitare debebat in Religione, recitet quotidie Litanias, vel Pſalmos pœnitentiales, aut aliqua Pater, & Aue. Opera autem pietatis quotidiana, quæ imponi poſſunt ei, cum quo diſpenſatur in voto Caſtitatis, ſunt aliqua ex operibus miſericordiæ corporalis; aut ſpiritualis. Item dicere quinquies Pater, & Aue, pro animabus in Purgatorio, aut pro peccatoribus, erogare quotidie certam eleemoſinam. *E ſarà bene aſſegnarci molte coſe, acciòche ſcielga quale penitenza li piace, e poſſa hoggi fare limoſina, dimane eſercitare vn opera di miſericordia, l'altro ſequente giorno dire li cinque Pater, & Aue, per non illaqueare l'anima di lui.*

Quinta Clauſula eſt, quod expleta diſpenſatione, dilanietur Breue à Confeſſario ſub pœna aliquando excommunicationis latæ ſententiæ, aliquando verò nullitatis, ſi parti reſtituatur, *quod ſi latori reſtituas, nihil illi ſuffragetur.* Et ſufficit dilaniare has literas poſtquã ſunt parti reſtitutæ. Item eas comburere. Itẽ ſat eſt ſi amittantur à partibus abſque ſpe eas inueniendi, ex tunc enim incipit valere diſpenſatio. Imò ijs apud partes manentibus, valet diſpenſatio, mens enim diſpenſantis eſt eas non valere pro foro externo.

Sexta Clauſula eſt (vt in ſolo conſcientiæ foro hæc diſpenſatio proſit, & proles legitimetur, quando eſt diſpenſatio pro affinitate, vel conſanguinitate) pro quo ſuppono filium natum ex matrimonio bona fide ſaltem alterius parentis contracto eſſe verè legitimum, nõ ſolum quò ad parentem habentem bonam fidem, ſed etiam quo ad alterum, qui mala fide contraxit, *c. ex tenore. & c. cum inter qui filij ſint legit.* Parens autem, qui malam fidem habuit, non eſt legitimus parens, ideoque ius in prolis fauorẽ non extenditur ad eũ. *Acoſt. Barb.* ſuccedet tamen in ijs caſibus, in quibus ſuccederet ei ſpurius. Contrarium quoque eſt valde probabile, vtrumque ſcilicet parentem eſſe verè legitimum, & ſuccedere proli. *Roias, Auend. Gutt. Cauall.*

Dices an quando nondum contracto matrimonio diſpenſatur ad contrahendum legitimando prolẽ ſuſcipiendam in foro conſcientiæ, talis legitimatio proſit quò ad ſpiritualia, & temporalia?

Reſpondetur affirmatiuè, etiam ſi Pœnitentiaria non addat clauſulam legitimandi prolem: imò etiã ſi nata ſit proles, quia legitimatur per ſubſequens matrimonium. *c. tanta qui fil. ſint leg.* vnde talis proles erit capax cuiuſcumque beneficii, & ordinis, & ſuccedet vtriq; parenti in foro conſcientiæ tantũ, in foro enim externo illegitima cenſebitur, quò ad ſpiritualia, & temporalia, quando vterque parẽs mala fide contraxit, nam ſufficit bona fides alterius tantum, ad hoc vt proles etiam in foro externo ſit

legitima

legitima quò ad ſpiritualia, & temporalia, *vt dictum eſt.*

Septima Clauſula (*dummodo impedimentum inde proueniens ſit occultum*) dicitur occultum quatenus diſtinguitur à publico; vnde licet ſciatur ab aliquibus, & probari poſſit, erit tamen occultum. Publicum autem dicitur, quando decem in vicinia, Parochia, vel Collegio ſciunt. Nec ſufficit ſcire factum, ſed opus eſt vt ſciant ex tali facto naſci impedimentum dirimens matrimonium; vnde ſcientes copulam cum affini, ſi neſciant ex ea oriri impedimentum, non dicetur publicum. Delictum verò deductum ad forum contentioſum dicitur publicũ, quod ſi ab eo poenitens abſoluatur, & liberetur, *etiam ſi id faceret per falſos teſtes, aut iniuſte quomodocũq;* delictum manebit occultum. *Suar. Sayr. Sà.* Occultum quoq; dicetur quando per vnicum teſtem probatur, *quidquid dicat Suar.* Nec ſufficit eſſe delictũ ad forum contentioſum deductum, ſed opus eſt vt intimetur parti, tã ſi Iudex apud ſe retineat cauſam non intimans eam parti, adhuc delictum erit occultum, cùm citatio ſit primus iudicialis actus, quo non præcedente, non dicetur res contentioſa. *Sayr.*

Octaua Clauſula eſt vt matrimonium irritum iterum celebretur facto certiore coniuge de nullitate matrimonij, quæ non inducit conditionem neceſſariam, ita vt ſi Confeſſor non dicat alteri nullum fuiſſe matrimonium antea cõtractum ſit nulla diſpenſatio ab eo facta, quia non eſt conditio, ſed inſtructio quædam. Secus quando diſpenſatur à Commiſſario Bullæ Cruciatæ.

DISPVT. XXXV.

Qualiter intelligantur Clauſulæ diſpenſationum, quæ cõmittuntur Ordinarijs in foro externo.

PRima Clauſula continet perſonam, cui committitur diſpenſatio, videlicet Officialem Diœceſis: ſufficit tamen Vicarius Diœceſis alterius cuiuſuis contrahentis, *vide quæ diximus diſput. 29.*

Secunda, vt vir ſupplet defectum dotis ſufficientis, quod ſatis eſt fieri per alium ad hunc effectum, vt hæc cum illo contrahat, etiam ſi ſupplicans dicat ſe velle augere dotem, quia mendacium eſt circa rem non conferentem ad diſpenſationem. Tenetur autem Ordinarius diſcutere, an augmentum promittens ſit ſoluendo. Item an augmentum ſit ſufficiens iuxta fœminæ qualitatem, an ſit per Notarium promiſſa dos, & an ſit à muliere acceptata; hæc enim omnia debent præcedere ad valorem diſpenſationis. Nec ſufficit, ſi aliqua ex parte augeatur dos.

Tertia, non poteſt Officialis recipere aliquod munus in exequenda diſpenſatione ſub excommunicatione latæ ſententiæ. Licebit autem

tem ei iuxta locorum conſuetudinem accipere ſcutum aureum pro labore, *quidquid dicat Nau.* quia Papa prohibet munera, & non iuſta laborum ſtipendia; eſculenta verò, & poculenta permiſſa. *c. ſtatutum de reſcript.* nequaquam licent, quia hæc ſunt munera, quæ ſi accipiat Officialis eſt excõmunicatus, ſed nõ tenetur ad reſtitutionẽ, expeditis tñ literis ea recipiens nõ incidit in excommunicationem.

Quarta, Preces debent eſſe veræ, quarum inquiſitio non debet eſſe iudicialis, ideſt per Notarium, & teſtes iuramento adſtrictos; imò ſi notoria ſit precum veritas, vel aliunde Iudici conſtet, non opus eſt eam promittere, ſi quando tamen ignarus Iudex an preces ſint veræ diſpenſet, diſpenſatio eſt nulla, etiam ſi preces in ſe veræ ſint, quia non adimpletur clauſula poſita in delegatione.

Quinta clauſula, vt matrimoniũ publicè contrahere valeant (ſeruata forma Trid.) Forma autem nõ ſolum ſubſtantialis, ſed etiam accidentalis ſeruari debet, ideſt debet contrahi coram Parocho, & teſtibus debẽt præmitti denũciationes, poſſet enim aliud detegi impedimentum dirimens vltra ea, quod expreſſum eſt in diſpenſatione, hiſque omiſſis valet diſpenſatio, etiam ſi Vicarius cum hac clauſula diſpenſet (*vt præmittantur denunciationes*) quia dum dicitur *iuxta Trid.* non aliter accipiendæ ſunt denunciationes, ac prout iubentur à Trid. Sed à Trid. iubentur tamquam quid accidentale, ergo, &c. Quod ſi matrimonium fuit irritè contractum, ideoque per diſpenſationem debet iterum contrahi, non debent præmitti denunciationes, quando non multum temporis ſpatium tranſierit à primis denunciationibus, quã autem ſit multum, & quando parum relinquitur arbitrio prudẽtis. Bimeſtre eſſet fortaſſe longum tempus.

Sexta Clauſula eſt, pro diſpenſationibus factis abſque cauſa [*ipſi ex certis rationabilibus cauſis animũ ſuũ digne mouentibus cupiunt &c.* & tunc nullæ ſunt cauſæ probandæ, nec eas debet Ordinarius indagare, quia diſpenſatio eſt ſine cauſa.

Septima, quando allegant ſe eſſe nobiles, & tunc ſi in diſpenſatione dicitur *ex parte N. M. quod ipſi qui nobiles ſunt, &c.* tunc non opus eſt verificari nobiles eos eſſe, quia nobilitas refertur in diſpenſatione per modum narrationis, & non per modum cauſæ, *Innoc. Fel. Bal. Rebuff.* ſi verò dicitur *aſſerentes eos nobiles eſſe*; tunc debet verificari nobilitas, quia refertur in reſcripto, vt cauſa, & per verbum non imperſonale.

DISPVT. XXXVI.

Cuius expenſis diſpenſatio impetranda ſit.

Latè egimus de hoc *lib. 5. diſput. 5.* ſit tamen prima Concluſio, quando communi conſenſu impetrata eſt diſpenſatio, communibus ſoluenda eſt expenſis, niſi alter eſſet grauatus ad id matrimonium ineundum: v.g. ſi quis ea cōditione legatum, aut maioratum accepit, vt conſanguineam ducat. At ſi alteruter deſiderans conſanguineam, ea inconſulta, impetrauit diſpenſationem, impenſas ſolus ſoluat, quod habet locum quādo conſanguinea ſcit diſpenſationem eſſe obtentam, ſi enim id ignoret, & aſſentitur matrimonio, tacitè ſe obligat ad medietatem expenſarum, non obſtante, quod expedita ea ſit.

2. Concl. Quando alter iuſtè reſilit à fide matrimonij data abſq; alterius culpa, tunc expenſæ ſunt communes, & vterque partem ſuam tenetur ſoluere. Secus quando doloſè contraxit habens animum reſiliendi (etiam ſi per ingreſſum Religionis) tunc enim tenetur totas expenſas ſoluere, quia non habuit ius decipiendi alterum, quamuis habet ius reſiliendi iuſtè à ſponſalibus, vel à matrimonio contracto, nondum conſummato, aut habens animum dubium reſiliendi, nec ne, poſt ſponſalia, quia cùm alter habeat animum firmum perſ manendi in matrimonio, non eſt æqualis contractus. Secus niſi quā vterque haberent eamdem animi dubietatem.

3. Concl. eſt in culpa, propter quam alter iuſtè reſilit à ſponſalibus, *quia non poteſt abſque honoris iactura ea perficere*, tenetur integras ſoluere expenſas: v. g. ſi ſponſa fornicetur, quod non procedit in ſponſo fornicante, quia hoc nō eſt dedecus mulieri. Eadem dicas de eo, cuius culpa euenit impedimentum, ne ſponſalia perficiantur, in caſu, quo tenetur procurare diſpenſationem, *vt dictum eſt lib. 1. diſput. 56.*

4. Concl. Deflorator virginis, vel mulieris bonæ famæ, ſub ſpe futuri matrimonij, ſi Religionem ingrediatur ante conſummationē matrimonij, tenetur omnes expenſas diſpenſationis ſoluere, quia peccauit ingrediendo Religionem *vt dictum eſt lib. 1. diſp.* 44. Secus verò quando non data fuit fides de contrahendo, & virgo conſentiens deflorata eſt, non obſtante, quod poſtea deflorator permiſerit matrimonium inire cum ea. Et ſi pecuniam defloratæ promiſit, eā ſolum tenetur ſoluere, non obſtante quod eius loco poſtea promiſerit matrimonium. Vnde ſi Religionem ingrediatur, non tenetur ſoluere expenſas diſpenſationis, quod ſi ſoluendo non ſit pecunia promiſſa, & ſpes ſit quod remanens in ſeculo poſſit ſoluere, tenebitur

bitur demorari vſque dum ſoluat.

9. Concluſ. Quando defloratio fuit iniurioſa, videlicet precibus violentis extorta, aut dolo, & poſtea promiſſum fuit matrimonium ad reſarciendam iniuriam fœminæ, ſi ingrediatur deflorator Religionem, tenetur ad totas expenſas diſpenſationis, dummodo per metum coactus id non promiſerit, & ſufficit pro foro conſcientię metum eſſe leuem. Secus verò quã do viduam honeſtam deflorauit, quia poteſt ei alio modo ſatisfacere.

In foro autem externo deflorans virginem conſentientem, cui poſtea dedit fidem de contrahendo compellitur ad eam ducendam, quia ipſi incumbit probare eam non fuiſſe virginem, aut ſponte conſenſiſſe: nam ſemper præſumitur virgo, & ſeducta. *l. vnica. C. de rapt. virg. Gom. Nauar. Gutt. Abb.* niſi quando inter deflorantem, & defloratam eſſet impedimentum dirimens, quia *text. in c. 1. de adult.* obligans ad ducendam fœminam defloratam, loquitur in caſu permiſſo. Hæc autem matrimonij promiſsio, & quæcunque ſponſalia non probantur teſtibus ſingularibus, neque imperfectis probationibus. *Alexan. Ant. Grab.*

DE REDDITIONE DEBITI CONIVGALIS.

LIBER NONVS.

DISPVTATIO I.

An actus coniugalis ſit bonus, & meritorius.

Reſpondetur affirmatiuè, cùm ſit à Deo præceptus: *Creſcite, & multiplicamini.*

DISPVT. II.

An actus coniugalis quò ad petitionem, & redditionem debiti ſit ſub præcepto:

Prima Cõcl. Cõiuges nõ ſunt ęquales ęqualitate quãtitatis, ſed ęqualitate proportionis in actu cõiugali, & in domeſtica gubernatione, qa vir eſt agens, fœmina patiens, vir gubernat, fœmina gubernatur. Parẽ autẽ vterq; habet ſuper alterum poteſtatẽ in petendo.

2. Concl. Petitio debiti non eſt ſub præcepto, quia nullus tenetur vti iure ſuo. Si quando tamen ob periculum incontinentiæ teneatur alter petere, hoc potius eſt reddere.

re. Redditio autem eſt in præcepto, cùm ſit actus iuſtitiæ; & hoc ſiue expreſsè, ſiue tacitè, & interpretatiuè, petat coniux. Tacitè, & interpretatiuè petit vxor, quando aliquibus ſignis, vel tactibus allicit virum, & præ verecundia non audet petere, & attenta mulieris conditione vir facile cognoſcet quã ea eſt in voluntate petendi. Vxor verò non ita tenetur reddere viro tacitè petenti, ſed expectare poteſt expreſſam petitionem; quia viri in hoc non erubeſcunt, niſi quã iſte eſſet puſilli animi, aut illa magnæ authoritatis, & aſperitatis.

3. Concluſ. Si alter proſpiciat in altero coniuge incontinentiæ periculum, tenetur reddere, etiam ſi hic non petat, & hoc eſt verum tum in fœmina tum etiam in viro. Vxor autem non tenetur expreſſe petere ob verecundiam, ſed ſe offerre ad actum coniugalem quibuſdam ſignis, vt moris eſt. *D. Tho. Turrec. vterque Sot. Angl. Henriq. & alij.*

Limitatur, quando nõ eſſet ſpes vt tali copula ceſſet periculum. *Palud. Angl. Ledeſ.* Et in dubio an ceſſet, tenetur petere, quia nullatenus nocere poteſt hæc petitio, cùm mitiget ardorem libidinis. Obligatio autem reddendi in hoc caſu eſt tantum ex charitate; cum alter neque verbis petat, neque ſignis, & large pertinet ad iuſtitiam. *Sot. Dur.*

4. Concl. Ius ad petendum, & obligatio ad reddendum ſunt paſſiones, quæ neceſſariò ſurgunt ex ipſa natura matrimonij, quia per matrimonium datur dominium mutuum corporũ; ex hoc dominio naſcitur ius vtendi re ſua, & per cõſequens obligatio reddendi rem ſuam domino petenti.

5. Concluſ. Coniuges tenentur ſub peccato mortali mutuo ſibi reddere debitum, ſiue expreſſè, ſiue interpretatiuè petatur.

Limitatur 1. Quando alter non ita exactè peteret, ſed tanquam ex amicitia, alliciendo v. g. & mouendo, in eoque nullum eſſet incontinentiæ periculum. *Sot. Rodr. Henriq.*

Limit. 2. Quando alter raro negaret, *ſemel v. g. in menſe. Ledeſ.* aut non ſtatim redderet. *Vid. Ledeſ.* v. g. negat mane, vt reddat in nocte. Secus quando adeſt periculum grauis morbi, aut pollutionis cum conſenſu in petente.

Limit. 3. Quando coniux nimius eſſet, & frequens in petendo, tunc enim moderate tenetur alter reddere, & non ſemper.

Limit. 4. Quando petens rogatus, facilè cedit iuri ſuo. Preces tamen non debent eſſe importunæ, ita vt coactè cedat. *Silu. Nau. Angl. & alij.*

6. Concl. Si rariſſimè, & magna cum difficultate alter reddat, peccat mortaliter; quia alter non auderet petere, & in periculo eſſet incontinentiæ. Item abſque iuſta, & penitus excuſante cauſa debitum inſtanter exactum negare, eſt quoque

que

que peccatum mortale. Nec iuſta eſt excuſatio dies ſollemnis Paſchæ, aut dies ante Euchariſtiæ ſumptionem, poteſt tamen precibus debiti relaxatio peti, iiſque non importunis.

DISPVT. III.

An peccet coniux ſe impotentem reddens ad debitum ſoluendum.

PRima Concl. Coniux ſcienter reddens ſe impotentem medijs illicitis, peccat mortaliter: vn de crebro ſe polluens, aut ad alias fœminas accedens, ſi aduertat ex in de reddi impotentem ad debitum coniugale reddendum, vltra ea peccata, peccat quoque mortaliter contra iuſtitiam, quod neceſſario debet aperire in cōfeſſione. *D. Tho. Ricc. & alij.*

Ampliatur etiam in medijs licitis, vt ſunt vigiliæ, ieiunia, &c. niſi bona fide, & abſque fraude ea faceret coniux, ieiuniaque obſeruaret ab Eccleſia præcepta. Hinc non licet vxoribus ita ſe abſtinentijs, & vigilijs dare, vt deformes, ac viris exoſæ reddantur, quia præberent anſā maritis adulterandi, vnde tales abſtinentiæ, *inquit D. Anton.* non ſunt eis conſulendæ. Neque per hoc tenetur maritus vti calidis, vt potens ad copulam efficiatur, ſed ſatis eſt ſi impotens nō fiat. Tenebitur tamen ex charitate quando periculum eſt incontinentiæ in vxore, & ipſe poſſet abſque notabili nocumento ijs vti medicamentis, Hinc

Infertur 1. Non poſſe virum abſque conſenſu vxoris, neque hęc ſine aſſenſu viri, vouere abſtinentias, vigilias, & preces quæ obſtāt debito moderatè reddendo; quia tamen vir eſt caput mulieris, poteſt, ea inconſulta, & renitente, vota emittere, quæ debito coniugali non obſtant, quamuis ſint abſtinentiæ, non poteſt tamen eadem vota emittere vxor, ipſius enim vota poſſunt irritari à viro, *vt dicem diſputatione. 39.* Vota autem à viro emiſſa magnæ abſtinentiæ, aut longæ peregrinationis non ſunt ipſo iure nulla, niſi prius irritentur ab vxore. Sic è contra quando facta ſunt ab vxore erunt valida, vſque dum irritentur à viro, nec peccat ea emittens, quia ſemper tacita ineſt conditio, ſi ita placuerit alteri coniugi, in cuius præiudicium vergit abſtinentia, vel longa peregrinatio.

Infertur 2. Neutri Coniugi licere habitum mutare abſque alterius licentia; v. g. indui veſtibus Tertij Ordinis Sancti Franciſci, aut veſtibus Eremitæ, quia coniugatos dedecēt huiuſmodi veſtes, horroremque inducunt.

Infertur 3. Excuſari coniugem à ieiunio Eccleſiæ, quando aliter vxori ſuæ debitum reddere non poteſt, quia concurrentia duo præcepta; alterum humanum abſtinentiæ, alterum naturale diuinum ad iuſtitiam pertinens incompatibilia

debet

debet obſeruari hoc ſecundum, loquitur tamen quando ex ieiunio redderetur coniux notabiliter impotens ad moderatè reddendum, non enim excuſabitur ſi tantillum debilitetur. Item excuſari vxorem à ieiunio ratione cõſeruandi amorem Mariti erga illam, à quo minus amaretur ſi pallida eſſet, aut aliquantulũ deformis. *Caiet. Arm. Nau. Angl. Philiar. Sà, Ledeſ.* Excuſarique puellam nubere volentem ſi ieiunio deformis efficiatur, ita vt difficilius nubat. *Lud. Lop.*

Infertur 4. Vxorẽ poſſe frangere ieiunia Eccleſiaſtica, quando vir hoc ei præcipit, & magnæ inde diſcordiæ orirentur inter eos. *Met. Nauar. Ledeſ. Angl. Vigner. Palat. Lud. Lop. Philiar.* Secus verò, quando maritus id præciperet in contemptum ieiunij, tunc enim potius mori debet vxor, quàm ieiunium frangere.

DISPVT. IV.

An coniuges ad cohabitationem, & ad mutuo ſibi praſtanda alimenta teneantur.

PRima Concl. tenentur coniuges iure naturali, ac Diuino ſimul cohabitare, in eadem menſa accumbere, & in eodem thoro iacere, quia generatio, & commoda prolis generatæ educatio, ad quam natura ipſa inclinat, eſſe nequit abſque parentum cohabitatione. Filius enim apud vtrũq; parentem educari debet. Poſſuntq; mutuo conſenſu à thoro ſeparari, non odij, aut indignationis, ſed continentiæ ſeruandæ cauſa, qua periclitante, debet Eccleſiaſticus Iudex per cenſuras, & inuocato ſeculari bracchio eos ad ſimul in eodem lectu habitandum compellere, *communiter DD.* Poteſt quoq; idem & ſecularis Iudex, niſi controuertatur matrimonij valor. *Ab Præp. Io. And. Con. Burſat. Matt.*

2. Concl. Poteſt maritus vxorẽ ab alio detemptam, & vxor virum vendicare adiecta cauſa Canonica, & Diuina *Abb. Nau. Præpoſ. Cou. Matt. Cuc.* Poteſt etiam filius familias agere contra patrem pro repetitione propriæ vxoris. *c. non eſt de ſponſat.* Hinc.

Infertur 1. Teneri vxorem comitari virum aliò mutantem domicilium: de quo latè *diſp. 4. lib. 1.* Non poſſe virum diutius abeſſe, hoc autem prudentis arbitrio diiudicandum eſt. Poteſt tamen quando à Principe in bellum mittitur, aut quando ad familiæ gubernationẽ, vel res familiares tuẽdas opus eſt, quia ſic videtur conditio fuiſſe implicita in ipſo matrimonij contractu ab initio. Vxor autẽ abſque viri licentia nullo modo poteſt abeſſe. *Sot.* Nec tenetur vir ſecum ducere vxorem illum comitari volentem, niſi quando alicubi diutius eſſet cõmoraturus, & expenſæ ad tranſferendam vxorem ſufficerent. *c. qui ſuper de voto.*

Infertur 3. Poſſe virum aliquam breuem

breuem, non autem nimis longam peregrinationem vouere abſque vxoris conſenſu. Mulier autem non ita, quia dedecet eas peregrinari.

Limitatur illatum, quando votum eſſet in ſubſidium Terræ ſanctæ. *c. ex multa de voto.* tunc enim vxore renitente, poteſt vir proficiſci ad eam ſuccurrendam. *Greg. Lop. Palac. Stun. Rodr.* quod priuilegium non extenditur ad vxorem. Illud autem extendi ad eas tenet *Hoſt. Innoc. Card. Abul. D. Ant. Nau. Tab.* dixi *in ſubſidium Terræ ſanctæ*; quia ſi votum eſſet ex ſola deuotione, & ad viſendam tantum Terram ſanctam, non poteſt vir contra vxoris voluntatem ad eam proficiſci.

3. Concl. Vir tenetur vxorem alere quando hæc ſecum cohabitat, ſi enim abſque eius culpa à ſe receſſit, non tenetur. Quod ſi viri culpa, aut ob eius ſœuitiam receſſit, tenetur ille eam alere. *Cynus, Bal. Salic. Guid. Cum. Barb. Surd. & alij.*

Ampliatur, etiam ſi vir ſecum habeat dotem, propter hanc enim non tenetur vxorem longe à ſe cōmorantem alere, quando abſque iuſta cauſa ab eo diſceſſit. Nec moderata caſtigatio dicetur iuſta cauſa, ſed immoderata nimis: vnde ſi vir excederet aliquantulum limites correctionis, non eſt ſufficiens ſeparationis cauſa. Si verò abſque dote eam duxit, tenetur nihilominus eam alere, quando ob eius ſœuitiam illa ſeparatim viueret.

4. Concl. Vxori ob propriam culpam in hæreſiam lapſæ, vel in perpetuum carcerem intruſæ, tenetur vir alimenta præſtare, dummodo non ſit propter hęreſiam factum diuortium, quod procedit etiam ſi indotatam duxerit. Sic tenetur vxor viro ad triremes ob propriam culpam damnato, quia talis culpa non eſt cauſa proxima ſeparationis *Simanc. Surd.* Ad cognoſcendū autę cuius culpa cōtingat ſeparatio attēdēdus eſt vltimus actus: vnde ſi vxorem, quæ ſua culpa receſſit, pœniteat, eamque vir nolit recipere, tenetur in poſterū alere. *Abb. Nen. Barb. Alex. & alij.* Si verò ob ſœuitiam mariti eā receſſit, eique maritus ſufficientem cautionem præſtat, noliteque redire, non tenetur amplius ille eam alimentare. *Ferret. Barb.* Si quando verò ob viri furorem, vel contagioſum alterius morbum ſequatur diuortium, alenda eſt vxor viri expenſis, *Laru, Barb.* Et in extrema neceſſitate conſtitutis, vxore, parentibus, & filijs; primo ſubueniendū eſt parentibus, quia eſt debitum antiquius, ideoq; debet prius ſolui. *D. Tho. Ban. Arag. Val.* Secundo filijs, *Caiet.* quia ſunt magis coniuncti, cùm ſint aliquid de ſubſtantia patris. Extra caſum tamen neceſſitatis magis ſubueniendum eſt vxori, quàm parentibus: quando autem vir eſt inops, nō tenetur vxorem alere, neque filios, immo vxor diues tenetur etiam ex bonis

parafrenalibus eum alere.

Vltima Concl. qñ ſoluto matrimonio nulla viri bona ſuperſũt, nõ tenetur vxor, nec filij de proprijs bonis ſoluere debita à viro, vel à patre contracta pro ipſis alendis: v. g. mercedem famulis, locationem domus, pecuniam mutuo acceptam, &c. *Alciat. Arias, Molin. de iuſt. Rodriq.* non obſtante quod res emptæ ex pecunia mutuata adhuc extarent, quia non ſunt hypothecatæ pro mutuo. Contrarium quoque eſt ſatis probabile, quod tenet *Bart. Ang. Iaſ. Purpur. Cepol. Lup. Rom. Lara, Caſtil. Azeb. Barb. Surd. Baez. & alij.*

Limit. Concl. quando vir dedit vxori centum ad hoc vt ſoluat creditoribus, & ipſa illa centum in familia ſubſtentanda expendit, tunc enim tenetur de proprijs ea ſoluere creditoribus, ſi maritus poſtea ſoluendo non ſit, quia fuit cauſa illius damni. *Lop.* Quod ſi pro graui familiæ indigentia ea expenderit, non tenetur, quia maritus ei etiam debebat illa centum pro alimentis, vnde poſtpoſitis alijs creditoribus illa debitum ſuum ſibi recuperauit.

DISPVT. V.

An ob dotem non ſolutam liceat viro negare alimenta vxori, vel domo eam expellere.

PRima Concl. Dote non ſoluta poteſt vir vxori alimenta, non verò debitum coniugale negare, quia obligatio ſoluendi debitum non oritur ex dote, ſed ex matrimonio. Quod ſi pars dotis tantum ſoluta ſit, ad partem tantum alimentorum pro rata tenetur vir. *Surd. Lup.*

Limitatur Concluſ. Quando vir dilationem dedit pro dote ſoluenda. Item quando ſocer, aut vxor, qui promiſerunt dotem non ſunt ſoluendo, nec in fraudem, aut doloſè eam promiſerunt, pro qua ſoluenda conueniri non poſſunt. Secus quando extraneus, ideſt ille, qui non habet puellã in poteſtate.

Limitatur 2. Quando abſq; dotis promiſsione eam duxit *communiter DD.* quia videtur ipſam vxoris perſonam pro dote accepiſſe. Si autem vxor eſt diues, tenetur dotem ei aſsignare, quod ſi nolit, eam vir alimentare non tenetur. Contrarium tenet *Lara, Surd.* Secus, quando vxoris pater eſt diues, nec eam vult dotare. *Molin.*

Ampliatur, Etiam ſi vxor ſit in obſequio viri, quam neque vt famulam tenetur hic alimentare, quia vxor ad duo tenetur, videlicet ad dotem, & ad obſequium. Contrarium tenet *Abb. Anchar. Lup. & alij.* At ſi eam alat, dote non ſoluta, & de hoc non proteſtetur, non poteſt petere poſtea expenſas, quas fecit pro alimentis, quia videtur facta donatio. *argum. ex l. ſi quis à lib. de lib. agnoſcen.*

2. Concl. Quando dos fortuito perit, tenetur vir vxorem alere.

l. ſi

l. ſi cum dotem. ſolut. matrim. quando verò culpa vxoris periit, *videlicet ob eius hæreſim*, tenentur parentes eam alere, quibus deficientibus tenetur vir. *Molin. de primo gen.* & habetur ſimile. *in l. quod ſi nulla. de relig. & ſumpt. fun.*

3. Concl. Ob dotem non ſolutam non poteſt vxor domo expelli, imò tenetur vir eam traducere, quia non licet dimittere vxorem, niſi ob fornicationem. *Matth. 5.* Item quia ius cohabitandi conſurgit ex ipſa natura, & eſſentia matrimonij non ex dotis ſolutione. *Carol. Vecil. Cou. Baez. Octau. Cuc. Matt. Surd. Lup. Lop. Molin. de iuſt.* Contrarium quoq; eſt probabile, quod defendit *Abb. Anchar. Præpoſ. Neu. Lup. Bal. Paul. Alex. Rom. Mandoſ. Soc. Ruin. Iaſ. Boer. Neuiz. Montal. Ang. Tab. Arm. Nat. Ferret. Arias, Gom. Pont. Royas, Gugi. Brunor. & alij.*

4. Concl. Non poteſt vir expellere vxorem domo, quamuis voto, vel affinitate impediti ſint ad debitum petendum, quando tamen neuter eorum poteſt petere, nec reddere tenetur, tunc poſſunt ſeparari quo ad thorum ad periculum euitandum.

DISPVT. VI.

An quoties peccat exigens debitum peccet ſimiliter illud reddens.

Concluſ. prima. Non ſemper peccat reddens debitum, etiam ſi ſciat alterum peccare mortaliter illud petendo. *Abulen. Mai. vterque Sot.* v. g. ſi vir aff. &u fornicario velit cognoſcere vxorē. Item ſi credat matrimonium eſſe contractum cum impedimento dirimēti, & vxor ſciat verè matrimonium eſſe inualidum, tenetur tamē hæc (ſi commode poteſt) fraternè eum corrigere. Secus quando diſcordiæ, & rixæ orirentur, difficiliſque ſperatur emenda corripiendo virum in furore libidinis. Quoties verò petitio debiti eſt peccatum veniale, redditio nullum erit peccatum, quæcunque enim leuis cauſa ſufficit ad excuſandum coniugem reddentem à peccato veniali.

2. Concl. Qñ exigere eſt peccatū mortale ob circumſtantiam perſonalem exigentis; v. g. *quia malo ſine petit, aut quia vouit Caſtitatem*, tunc non ſolum non peccat reddens, ſed etiam tenetur ſub peccato mortale reddere, quia eſt actus debitus ex iuſtitia: non enim amittit dominium corporis vxoris per votum Caſtitatis, aut quid ſimile vir eius. *Petr. Sot. Adrian. D. Ant. Ang. Tab. Cou. Verac. Angl. Bart. Led. Pet. Led & alij.*

Limit. 1. Quando vouens dixit vxori ſe velle ita Deo per votum obligari, vt nullum ius haberet deinceps in corpus eius, & hoc acceptauit vxor. Secus quando ſoli Deo vouit Caſtitatem, etiam ſi animo amittendi ius in corpus vxoris fecerit.

Limitatur 2. Quando vitium perſonale priuat coniugem iure petendi, tunc poteſt alter iuſtè denegare: verbi gratia, ſi alter committat adulterium, non eſt locus recompenſationis, aut copulam habuit cum conſanguinea, vel ſpiritualem cognationem contraxit, *ſuppoſita opinione, quod amittitur ius petendi per hoc impedimentum, de qua dicam diſputat. 26. Sot. Almain. Onand. D. Ant. Caiet. & alij communiter.* Si verò coniux impetret diſpenſationem ad petendum debitum ſuper affinitate, vel conſanguinitate contracta, etiam ſi abſq; cõſenſu innocentis eam impetret, tunc ei negari non poteſt debitum, cùm fuerit illi reſtitutum ius amiſſum.

Ampliatur. Etiam ſi innocens coniux ſemel atque iterum petierit debitum, quia amiſsio iuris petendi non oritur ob fauorem alterius coniugis, ſicut accidit in adulterio, ſed oritur in pœnam inceſtus, quã remittere nequit vxor, etiam ſi ſciens inceſtum pluries petierit à viro. *Ant. Abb. Neu. Prapoſ. Roſ. Silu. Cou. Cuc. Cap. Carrer. Gutt. Matt. Palac. Caiet.*

3. Concl. Coniux reddens inceſtuoſo petenti ante impetratam diſpenſationem: item adultero, aut voto Caſtitatis adſtricto infra bimeſtre, in quo non tenetur reddere, non peccat, quia non debet priuari iure ſuo petendi, cùm nullam cõmiſerit culpã; item quia non teneri reddere adultero, eſt in fauorem ipſius reddentis; non ergo debet contra ipſum retorquere. Contrarium quoque eſt probabile, & defendunt ferè omnes Doctores vrgentiſsimis rationibus. Conſulendusque eſt coniux innocens, dũ exigitur ad reddendum, aſſentiri ad petendum, & ita erit immunis ab omni ſcrupulo. Quod ſi periculum ſit incontinentiæ in coniuge inceſtuoſo, tenetur alter ex l. charitatis petere, imò & reddere ob euitandam pollutionem extra vas. Secus in adultero, quia nemo tenetur alteri ſuccurrere cum detrimento proprio; innocens enim per petitionem debiti amittit ius celebrandi diuortium.

4. Concl. Coniux, qui affinitatem, vel conſanguinitatem contraxit, vel votum Caſtitatis emiſit, non poteſt reddere, quoties ex l. iuſtitiæ ad id non adſtringitur: vnde priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, aut coniugi adultero, reddens peccat mortaliter, quia talis redditiò cùm ſit inceſtuoſa, aut ſacrilega, eſt ex ſe mala, nec poteſt cohoneſtari, niſi per vinculum fortius, quale eſt vinculum iuſtitiæ. *Silu. Pet. Led. Adr. Palud.*

Limitatur 1. Concluſ. Quando coniux remittit adulterium, vel ſimiliter adulterium committit, tunc (licet ipſa remiſsio ſit peccatum mortale, facta hoc animo vt poſsit reddere, & ipſum adulterium commiſſum hoc animo habeat etiam ſpecialem deformita-

Digitized by Google

tem neceſſariò confitendam) poteſt tamen reddere, imò tenetur, quia amiſit per hæc ius denegandi debitum.

Limitatur 2. Quando vir inſtanter petit, tunc poteſt licitè vxor reddere ob tuendam pacem, quia præcepta Eccleſiaſtica non obligant cum tanto diſcrimine, & votum in tam notabili mutatione, neq; obligare videtur. *Abul. Gom. Henriq. Vega.* Tandem quoties peccat mortaliter petens ob circumſtantiam ipſius actus v. g. *quia petit in loco ſacro cũ periculo abortus, in loco publico, &c.* tunc peccat quoque mortaliter reddens.

DISPVT. VII.

An coniux, cui debiti petitio eſt interdicta, poſſit aliquando petere.

PRima Concl. Maritus, cui petere eſt interdictum, & reddere eſt præceptum, poteſt aliquãdo petere gratia complacendi vxori, quia hoc eſt potius reddere, quàm petere. *communiter DD.* hoc autem fieri poteſt quater in menſe, vel pluries vbi vxor propenſior eſt ad libidines. Imò quoties voluntatem petendi in vxore conijcit, & præ verecundia petere non audeat, *communiter DD.* niſi de licentia vxoris emiſiſſet votum Caſtitatis, tunc enim opus eſt, vt ſaltem interpretatiuè ea petat concubitum. *Ang.*

Ampliat. 1. Poſſe vxorem ſimiliter impeditam petere à viro quoties videt eum præ verecundia nõ audere petere. *Nau. Silu.* quia autem raro accidit viros in hoc erubeſcere, ideo regula eſt tantum pro ſolis mulieribus.

Ampliatur 2. licere coniugi ita impedito petere, quoties videt periculum incontinentiæ in altero. *Ant. Anchar. Nen. Adr. Prapoſ. Vict. Petr. Sot. Angl. Palac. Henr. & dictum eſt latè diſput. 2.* Quod procedit etiam ſi patiens periculum dederit licentiam vouendi Caſtitatem. Non tamen poteſt vir ita impeditus, exigere, ſi timeret lapſum vxoris, eò quod ſit ipſe diu abſfuturus, quia per talem copulam non ſubuenitur tali incontinentiæ.

2. Concl. Quamuis grauiſsimæ vrgeant carnis tentationes, & periculũ ſit incontinentię, non poteſt inceſtuoſus, aut ligatus voto Caſtitatis debitum petere, niſi prius diſpenſationem obtineat. *Couar. Cuc. Gutt. Matt.* Contrarium tenet *Viguer.* Poteſt nihilominus coniugi dicere, *ne expectes quod ego petam, quia impeditus ſum, ſi tamen à me petas ego reddam,* quia hoc non eſt petitio, ſed admonitio, ne matrimonium fiat onerosum. *Palud.* A contrario non tenetur, qui vouit Caſtitatem indicare coniugi votum, quamuis norit eum non petiturum, ſi ſciat votum. *Caiet. Sot. Ind. Lop.* Tandem ei non licet alterum incitare ad petendum, hoc enim eſſet petere, neq; non interdictus coniux poteſt excitare in-

terdictum; quando præuidet periculum incontinentiæ, ſed poteſt ab ipſo petere, *vt dictum eſt. Vinc. Io. Andr. Archar. Prapoſ. Nau.*

3. Concl. Si ambo cõiuges promiſerint Deo ſe non petituros, poſſunt ambo commiſceri, quando quilibet ſentiret alterum indigere propter incontinentiæ periculum, quia hoc eſt reddere, & non in gratiam ſui, ſed alterius. *Roſ. Tab.*

Ampliatur primo, quando vterque videt alterum affectare copulam, & velle petere, ſi poſſet, *Ang. Nau. Sà*, Secundo, etiam ſi communi conſenſu id votum emiſerint, *Nau.* Tertio, etiam ſi votum abſolutum emiſerit vterque, *non tamen de communi conſenſu* ante, vel poſt matrimonium *Ang.* Secus ſi ita ſimul pepigere coniuges, quia tunc neq; etiam reddere eis licet. Quarto, non ſolum poſſe petere vtrumque quando in altero adeſt periculum incontinentiæ, ſed etiã teneri ad hoc, *vt dictum eſt*; quando ſcilicet vterque tantum vouit ſe non petiturum.

DISPVT. VIII.

An actus coniugalis vitietur ratione finis, ad quem refertur.

Concluſ. 1. Actus coniugalis licitus eſt, ſi referatur in bonum prolis, aut fidei; proles autẽ referri debet ad cultum Dei amplificandum, alioquin erit peccatum veniale. Sufficit vero ſi habitu referatur; v. g. ſi faciant hoc coniuges à principio initi matrimonij, nec poſtea voluntatem habeant in contrarium, & licet alter malo fine petat, ideoque peccet mortaliter: reddens, tamen non peccat, *vt dictum eſt diſp. 6.* peccaret vtique ſi ad illum, vel alium malum finem ipſe quoque redderet. Quod ſi bono fine incipiatur actus cõiugalis, & poſtea varietur de bono in malum, erit peccatum, niſi variatio finis accideret in ipſa ſeminis emiſsione, quia tunc debita deliberatio deficit. Peccatum vero erit veniale, aut mortale, ſecundum quod finis erit venialis, aut mortalis. Duplex autem peccatum veniale poteſt eſſe in eodem actu, alterum ob defectum debiti finis, alterum ob deſiderium obtinendi illum.

2. Concl. Coniuges deſiderantes non multiplicare prolem ratione paupertatis non peccant, dummodo conceptioni nõ obſtent medicinis, aut illicitis medijs. *Palud. D. Ant. Roſ. Ang. Nau. Phil.* finis enim præcepti nõ eſt in præcepto.

3. Concl. quando fines extrinſeci liciti ex ſe ſunt ſecundarij ad concubitum, nulla eſt culpa ad eos fines actum matrimonialem dirigere, *vt dictum eſt lib. 2. diſput. 29.* vnde vtens matrimonio ad hoc, vt hæres inſtituatur ab vxore, peccat venialiter, quando hic eſt finis principalis, *Sot.* quando vero eſt tantum ſecundarius, neque etiam venialiter peccat.

4. Concl.

4. Concl. Conſummans matrimoniũ ad expreſsius ſignificandũ vnionem Verbi cum carne ſolummodo, peccat venialiter, quia primo, & p ſe matrimoniũ ordinatur ad prolem, & fidem. Significatio autem Sacramentalis eſt, extrinſecus finis. Si tamen non excludatur finis prolis, & fidei, nullum erit peccatum.

DISPVT. IX.

An actus coniugalis ob euitandam ſolum fornicationem ſit omnino licitus.

QVando adhibitis alijs medijs, nõ poſſunt carnis ſtimuli ſedari, tunc nulla eſt culpa petere ad euitandum in ſe periculum incontinentiæ, ſed quando alia via poteſt petens mederi ſtimulis carnis, eſt peccatum veniale petere hoc fine, & multo magis, quando eſt ſpes generationis, & petens poſſet primario intendere generationem, ſecundario autem euitare carnis ſtimulos. Debitum verò reddere, aut illud petere ad euitandum in altero coniuge incontinentiæ periculum, nulla eſt culpa. Nec opus eſt vt petens tunc vexetur ſtimulis carnis, ſed ſatis eſt, vt probabiliter timeat vexari ad hoc vt dicatur eſſe in periculo incontinentiæ.

DISPVT. X.

An liceat cõiugalis vſus ad tuendam, ſeu riſtaurandam corporis ſalutem tantum.

REſpondeo, nullam eſſe culpam debitum petere cauſa tuendæ, aut conſequendæ ſanitatis, quã aliud medium non inuenitur ad illam obtinendam, ſeu tuendã, quia coniux ſanus eſt promptior ad debitum reddendum, & prolem generandam, quod ſi adeſt aliud medium conueniens, erit peccatum veniale petere hoc fine. Quando autem nulla eſt ſpes generationis, tunc non eſt culpa petere principaliter ob ſanitatem. *vt ſupra dictum eſt.*

DISPVT. XI.

An vſus coniugij propter ſolam delectationem ſit peccatum.

PRima Concl. Quando voluptas limites matrimonij excedit, quia videlicet ita coniux ad ſuam accedit, vt paratus ſit accedere, quamuis non ſua ſit, peccatum eſt mortale. Praua autem voluntas in accedente debet eſſe actu ad hoc vt ſit peccatum mortale. Si enim nihil cogitaret de hoc non eſt peccatum, quia non habitibus ſed actibus meremur, & demeremur, non obſtante quod in ea eſſet habituali diſpoſitione vt accede-

Digitized by Google

ret, licet alter coniux non ſuus eſſet *Palud. Aug. Silu. Turrec. Verac. Ledeſ. & alij.*

2. Concl. Actus coniugalis ſolius voluptatis gratia exercitus, nec fines matrimonij tranſgrediens, eſt culpa tantum venialis, *communiter DD.* Vnde coniux vtens calidis, quo reddatur ad frequentiorem copulam aptior, peccat tãtum venialiter. *Aug. Anſel. Lira, Nen. Prapoſ. Aſten. Roſ. Ang. Silu. Tal. Abul. Greg. Lop. Humad.*

DISPVT XII.

An ratione temporis ſacri reddatur illicitus actus coniugalis.

RESpondetur negatiuè, niſi peccatur in contemptum Feſti: vnde quocunq; die, etiã Paſchatis, & in Paraſceue poteſt licitè peti, & reddi debitum abſq; aliqua culpa.

DISPVT. XIII.

An ſit licitus actus coniugalis die, qua recipienda ſit Euchariſtia.

COncl. 1. Conuenientiſsimum eſt poſt copulam coniugalẽ ſiue petendo, ſiue reddendo exercitam abſtinere ea die à cõmunione, idque conſulendum eſt, niſi iuſta aliqua cauſa oppoſitum ſuadeat. At ſi fuit debitum petitum cauſa ſobolis procreandæ, aut incontinentiæ euitandæ, nulla eſt culpa non abſtinere ea die à communione: ſed tantum eſt conſilium, non obſtante, quod in progreſſu copulæ miſceantur aliqua venialia, *communiter Doctores.* Peccat verò venialiter exigens voluptatis capiendæ gratia, & poſtea communicans *D. Thom. & alij,* ſed aliquibus concurrentibus, poſſet à veniali excuſari; vt ſi magna Feſti occurrat ſolẽnitas, in qua indecentiſsimũ eſſet non communicare. Secundo, ſi dies Iubilæi expiret. Tertio, ſpecialis deuotio, & præparatio. *Lud. Lop. Roſ. Arm. Silu. Med. Ledeſm.* Quarto, timor infamiæ ex omiſſione communionis. Tandem quæque non vrgentiſsima cauſa ſatis eſt ad excuſandum à peccato veniali. Nec alteri vnquam licet debitum negare ratione communionis, quia eſt peccatum contra iuſtitiam, poſſet tamen honeſtis precibus id facere, ſed ad hoc non tenetur, quapropter qui debitum reddit ſuo relinquendus eſt arbitrio, an velit Euchariſtiam illa die ſumere ſecundum feruoris affectũ, quem ſentit in ſe. *communiter DD.*

2. Concl. Certa temporis mora præſcribi non poteſt à copula ad communionem, ſed alijs tardius, alijs citius conſulenda eſt communio, prout facilius, aut difficilius ſe colligunt, & ad deuotionem ſe ipſos excitant. Spatiũ autẽ viginti quatuor horarum ſatis eſt pro omnibus, imò ſufficiet copulam non eſſe habitam nocte.

Tandem ſanum eſt conſilium, ea die, qua ſumpta eſt Euchariſtia, debi-

debitũ nõ petere, ſed nullũ eſt peccatũ id facere. Contra *Silu. Ang. Bela, Candel. Bal. D. Ant. Turrec.*

DISPVT. XIV.

An ratione excommunicationis vtriuſque, vel alterius coniugis reddatur copula coniugalis illicita.

PRima Concl. Vxor non tenetur abſtinere à participatione viri excommunicati. *c. quoniã multos 11. q. 3. & c. cum deſideres de ſent. excomm.* etiam ſi tempore quo eum duxit ſciuerit eſſe excommunicatum, & non obſtante quod vxor ipſa ſit quoque excommunicata, poteſtque non ſolum in copula, ſed etiam in omnibus humanis obſequijs cum eo participare: nec non in diuinis *Nauar. Henriq. Sà. Turr. Cand.* Contrariũ tenet *Caiet. & Armil.* Poteſt vero Iudex interdicere vxori, ne adſit cum viro in eadem menſa, ne cum ipſo loquatur, & ſimilia, quando eſt petinax vir, non autem poteſt interdicere debitum coniugale, quia eſt de iure naturæ, quapropter, excommunicante Iudice, omnes participantes cum excommunicato, non clauditur ſub hac clauſula vxor, quia excommunicantur participantes, qui de iure participare non poſſunt.

Ampliatur 1. Etiam in ſponſa de præſenti nondum ſuſceptis benedictionibus ab Eccleſia, *quidquid dicat Vgolinus*, quia hæc etiam tenetur ad obſequia viri. Secus in ſponſa de futuro.

Ampliatur 2. In viro, quando mulier eſt excommunicata. Peccat tamen eam non corrigendo, quando eſt ſpes emendæ. *Communiter DD.*

Limit. 1. Quando excommunicatio eſt lata in cauſa matrimonij; v. g. dubitatur an ſit validum matrimonium, ideoque interdicitur per excommunicationem coniugibus ne communicent ſimul ad euitandam incontinentiam.

Limit. 2. Quando vellet participare in crimine, in quo lata eſt excommunicatio in virum. *c. nupt. & c. ſi concubina de ſent. excomm. iuncta gloſ.*

Limit. 3. Quando ſeparatum eſt coniugium per diuortium *Io. And. Anchar. Vgol.* niſi reconciliarentur tempore excommunicationis. Per hæc autem non licet vxori participare cum excõmunicatis, qui ſimul cum viro ſunt; vnde comedente viro cum excommunicato, non poteſt vxor cum eo accubere, *Aſtenſ. Monal. D. Ant. Roſ. Aug. Silu. Tab. Henriq.*

2. Concl. Coniux excommunicatus poteſt debitum petere, *Vgol. Henr.* Contrarium tenet *Silu. Cep. Greg. Lop. Tab.* Sed non poteſt in iudicio agere ad repetendum coniugem, quo ſpoliatus fuit: tenetur tamen Iudex ex officio ad incontinentiam euitandam eum reſtituere, & coniux ab eo recedens peccat mortaliter. *Specul. Calder. Ant.*

Abb.

Digitized by Google

Abb. Felin. Zaccar. Contrarium tenet *Hoſt. Io. And. Anchar. Vgol.* Neque licebit vxori dotem à viro repetere, etiam ſi ſit contumax in excommunicatione, quia non per hoc prohibetur ab eius cohabitatione. Secus quando talis eſſet cõtumacia, vel tanquam hæreticus damnaretur.

DISPVT. XV.

An actus coniugalis in loco publico, aut ſacro ſit peccatum mortale.

CONcl. 1. In loco publico petere, aut reddere eſt peccatum mortale, quod nullo bono fine cohoneſtari poteſt, neque occaſione, aut neceſſitate aliqua excuſaris, immo tactus inter coniuges aliàs liciti, ſunt peccatum, ſi corã alijs aſpicientibus fiant, grauitas autem huius peccati oritur ex ſcãdalo aſpicientium, & prout ijdem magis, aut minus excitantur ad Venerem.

2. Concl. Per concubitum coniugalem extra caſum neceſſitatis exercitum in Eccleſia, polluitur ipſa Eccleſia, & indiget reconciliatione, & per conſequens peccant mortaliter coniuges peccato ſacrilegij tam petendo, quàm reddendo, *fatentur ferè omnes.*

3. Concl. Quando coniuges diù ſunt in Eccleſia incluſi, nulluſque patet aditus, aut locus non ſacer, poſſunt licitè coire abſque aliqua culpa. *Alenſ. Albertus Magn. Mayr. Baſſol. Orbel. Ouan. Henriq. Palat. Aſtenſ. Roſ. Ang. Silu. Caſt. Monal. Turr. Couar. Cuc. Nid. Alcoz. Suar. Henriq. tres Ledeſ. Vic. Lop. Matt.*

Ampliatur 1. Etiã ſi concubitus ſit publicus, quia ſcilicet omnes ſciunt coniuges ſimul dormire. *Palac. Suar. Petr. Ledeſ.*

Ampliatur 2. Vbi alter coniux eſſet incluſus, poteſt enim alter ad eum accedere, & cũ eo coire *Suar. Pet. Ledeſ.* Longum autem tempus quod excuſabit à copula coniuges coeuntes in Eccleſia, erit ſpatium vnius menſis, breue dicetur hebdomada: quia tranſacto v.g. menſe, difficile eſt continere, per accidens autem ſe habet, quod aliqui facillimè ſe contineant, & lex reſpicit id, quod plurimum, & ſæpius euenire ſolet. Contrarium tenent *Silu. Quand. & alij permulti.* Poſſuntque tranſacto menſe ſimul coire, non ſolum ob incontinentiam euitandam, ſed ob alios quoque honeſtos fines. *Suar. Pet. Sot. Alcoz.*

Ampliatur 3. Poſſe ſtatim coire quando certo ſcirent obſidionem diù duraturam, & poſtquam ſemel commixti ſunt, non debent expectare alium menſem, ſed poſſunt iterum commiſceri. *Alcoz.* In ijs autem caſibus, in quibus licere diximus in loco ſacro maritalem copulam, non polluitur Eccleſia, & per conſequens non indiget reconciliatione. *Mai. Ouan. Roſ. Silueſt. Caſt. Cou. Greg. Lop. Cuc. Led. Lud. Lop. Perez. Salz. Henriq. vterque Ledeſ.*

Ledeſ. Matt. Marg. Conf. Contra *Ang.*

4. Concl. Per fornicationem quantumuis occultam polluitur Eccleſia, licet non teneamur à celebratione abſtinere, vbi autem conſtiterit per famam, aut per cõfeſſionem fornicantium, abſtinendum eſt. *c. ſignificaſti de adult.* Valq; vero, *&* *Lud. Lop.* aiunt, ſatis eſſe probabile, per fornicationem occultam non pollui Eccleſiam, eamque non eſſe circumſtantiam neceſſario confitendam.

5. Cõcl. Tactus etiã in partibus inhoneſtis, cogitationes turpes, deſideria ad fornicandum, locutiones turpes, & ſimilia, ſi abſque periculo pollutionis fiant in Eccleſia, non ſunt ſacrilegia, ideoque hæc non eſt circumſtantia neceſſario aperienda in confeſsione. Secus vero quando deſiderat quis complere fornicationem in Eccleſia; quia tunc etiam ſi tale deſiderium eſſet extra Eccleſiam eſt peccatum mortale ſacrilegij. *Can. Nau. Rod. Lop. Alcoz. & alij.*

Dices, quid nomine loci ſacri cõtineatur ad hoc vt copula ibi exercita cenſeatur ſacrilega?

Reſpondeo. Eccleſia conſecrata, ſeu benedicta deputata ad officia Diuina, vel ad ſepulturas, à tecto vſque ad pauimentum, ab vno ad alterum parietem: & ideo Capellæ ſunt locus ſacer. Vnde ſi interficiatur homo, aut habeatur copula ſupra tectum, non polluitur Eccleſia. *Io. And. Domin. Anchar. Franch. Archid. Henriq. Roſ. Ang. Silu. Tab. Nauar Ledeſ. Graff. Veg. Lud. Lop. Sá, Rod. Suar.* Nec ſi ſuſpendatur homo à parietibus extra Eccleſiam. Si vero eſſet Cœmeterium extra illos parietes polluretur, ideoq; peccatum eſſet ſacrilegij illa ſuſpenſio. Cauernæ ſubtus Eccleſiam, niſi ſint ad fidelium ſepulturas, non ſunt locus ſacer *Io. Anchar. Domin. Franch. Silu. Tab. Arm. Nau. Ledeſ. Suar. Graff. Lud. Lop. Veg. Rodr. Sá.* Extra lineam quàm tangunt valuæ non eſt locus ſacer *Imol. Ang. Silu. Tab. Arm. Rodr.* Nec Cameræ adhærentes Eccleſiæ ſunt locus ſacer. *comm. DD.* Nec Cãpanile, quando non eſt pars Eccleſiæ. Nec Sacriſtia, Contrarium tenent *Neotherici, quò ad Sacriſtiam. Le cornici, e corniccioni dentro la Chieſa,* ſunt locus ſacer. Item Chorus, quamuis ſit à terra prominens, & muris incluſus. *D. Ant.* Item locus Organorum, quia ſunt pars Diuini cultus.

Li Confeſſionarij dalla parte di dentro, doue ſta il Confeſſore, benche ſiano nel muro della Chieſa cauato; Se ſono da detta Chieſa diuiſi tenui quodam pariete ex lateribus ducto, vulgo paratello, ſeu muricello, & muricciolo fatto di mattoni, pianelle, ſeu canne, & gipſo aut telis ceratis immobilibus, aut tabulis fixis, non ſunt locus ſacer, quo ad partem illam Confeſſorũ, quamuis per alquam portã ſit aditus da vno ad alium locum. Secus vero, quando diuiſio eſſet per

telas,

telas, quæ complicari poſſent, aut tabellam ferreis vncinis appoſitã. *c. vnic. de conſecr. Eccl. in 6.* Et colligitur ex *Domin. Archid. Anchar. Franch. & ibi gloſ.* Cameræ ad ſacrum audiendum, *á guiſa di palco di Muſica, ò della tribona rizzate*, non ſunt locus ſacer. Eccleſia ab Epiſcopo benedicta, & ipſius authoritate cœpta ædificari (quamuis adhuc ædificata non ſit) eſt locus ſacer, ibique poſſunt ſepeliri fideles, ad quam confugientes gaudent immunitate. *Silu. Con. & alij.* Ea vero qualitercunque diruta, etiam ſine licentia Epiſcopi, non dicitur locus ſacer. *Alex. Iaſ. Felin. Arm. Addit. ad Bart.* At Eccleſiæ dirutę pars, aut eiuſdem Cappella, ſi reædificetur, verè non eſt locus ſacer, niſi iterum benedicatur, tamen ſi ſemen, aut ſanguis effundatur, polluitur, quia habentur vt loca ſacra. *l. quæ Religioſis de rei vendicat.*

Oratoria Hoſpitalium, aut Eremitarum Eccleſiæ propria authoritate extructæ, & alia in domibus priuatis fundata, non ſunt locus ſacer, quia ad nutum fundatoris poſſunt ad profanos vſus redire, nec quo ad viſitationem ſubſunt Epiſcopis. *c. fin. de cenſ. Inn. Abb. Felin. Ang. Silu Tab. Arm. Remig. Iul. Clar. Greg. Lop. Paz.* Si vero de licentia Epiſcopi ſunt extructæ Eccleſiæ Xenodochiorum, & Eremitarum, & ad diuinum cultum deſtinatæ, licet non ſint ab eo benedictæ, ſunt locus ſacer. *Abb. Ang. Silu. Tab. Arm. Greg. Lop. Con. Paz. Nau.* Et in dubio, an huiuſmodi Eccleſiæ ſint fundatæ authoritate Epiſcopi, non ſatis eſt adeſſe campanam, & ibi celebrari de Epiſcopi licentia, & appellari Oratorium ſub nomine alicuius Sancti, ſed opus eſt, vt campana ſit ſuper tectum, & quod publicè pulſetur, omneſque indifferenter ad diuina confluant, & admittantur, & quod publicè ibi celebretur per decennium. *Menoch. Archid. Abb. Maſcard.* Cœmeteriũ ab Epiſcopo benedictum eſt locus ſacer, ideoque ſi polluatur, non poteſt in eo ſepeliri cadauer, vſque dum benedicetur. *c. vn. de conſec. Eccleſ. 6. comm. DD.* Contrarium tenet *Sot. Angl.* Item Clauſtra Religioſorum benedicta, & ad ſepulturas fideliũ deſtinata. *Cordub.* Domus vero, Cameræ, Officinæ, & habitacula non ſunt ſacra. *Nau. Cord. Henr, & alij.* licet Prior aqua benedicta ſœpius ea aſpergat, atque ibi ſit Altare ad celebrandum, quia reputatur priuatum Oratorium. *Cordub.* & licet de iure ciuili quilibet locus efficiebatur religioſus, ſi in eo conſentiente domino ſepeliebatur fidelis. *l. 2. C. de relig. & ſump. fun.* Attento tamen iure Canonico requiritur authoritas, & conſenſus Epiſcopi. *c. ad hæc. de Relig. dom.* Vnde voluntas laicorum non poteſt locum ſacrum efficere.

Tandem monuerim loci ſacri nomen ad gaudendũ immunitatē Eccleſiaſtica latius patere, quàm

nos accipimus, quia oĩa Eccleſiæ, Monaſterij, & Xœnodochij habitacula gaudent immunitate, & tamen ibi exercita copula non eſt ſacrilega, *vt dictum eſt.*

DISPVT. XVI.

An ratione modi, vel ſitus ſit illicitus actus coniugalis.

CONcluſ. 1. Si intra vas legitimum infundatur ſemen, quocunque modo coeunt coniuges, non eſt peccatum mortale, v. g. ſi fœmina aſcendat ſupra virum, ſi vir a latere eam cognoſcat, aut à parte poſteriori, aut ſedendo, aut ſtando; reprehendi tamen debent acriter, quia eſt peccatum veniale grauiſſimum. *communiter DD.*

Limitatur, quando foras emitteretur ſemen, idque conſtaret experientia. Si vero pars ſeminis tantum emitteretur, non eſt peccatum mortale, quia non totum ſemen requiritur ad generationẽ, ſed matrix reſpuit ſuperfluum. Quod ſi hæc expulſio ſeminis eueniret ob infirmitatem, & non ob ſitum, & modum concubendi, ſi hæc non ſit perpetua, non eſt peccatum mortale. Et quia iſthæc expulſio rariſſimè accidit, ideo non opus eſt interrogare pœnitentem, an in tali concubitu cecideerit ſemen extra vas, an fuerit periculum, an aliàs expertus ſit ita fieri.

Ampliatur etiam, ſi ex tali ſitu nõ ita certè generaretur proles, q a nõ tenẽtur cõiuges vti medijs certioribus ad generationem, ſed ſatis eſt eam non impedire. Secus quando haberent animum impediendi fœtum per talem concubitum.

2. Concl. Si ob aliquam iuſtam cauſam ſitus concubitus mutetur, non eſt peccatum, v. g. quia timeret vir ſuffocationem fœtus in prægnante, aut quia eſſet nimis pinguis, ideoque ſuccuberet vxori, *& ſimilia.*

3. Concl. Coniugi exigenti modo indebito quò ad ſitum tenetur alter reddere, quia, *vt dictum eſt diſput. 6.* tenetur alter reddere quoties qui petit ſolum peccatum veniale committit. *Pet. Sot. Caiet.* Contrarium quoque eſt probabile quod docet *Arm. Palac. Bart. Led. D. Ant. Lud. Lop. Adr. Henriq.*

DISPVT. XVII.

An ſit peccatum mortale vſurpatio innaturalis vaſis, aut ſeminis extra vas effuſio.

PRima Concl. Vbi conſummatur copula in vaſe innaturali, aut eſt animus ibi conſummandi, eſt peccatum mortale Sodomiæ, nec vxor excuſatur à culpa ob timorem mortis, quam minatur vir, quia eſt intrinſecè malum.

2. Concl. Si velit vir habere copulam intra vas legitimum, quãuis experta ſit vxor eum poſtea retrahere membrum, & foras ſeminare,

nare, non peccat vxor, quia dat operam rei licitæ, malitia autem coniugis effunditur extra vas ſemen.

3. Concl. Si vir quò ſe excitet, inchoet copulam Sodomiticam abſque periculo effuſionis ſeminis cum animo conſumandi intra vas legitimum, peccat mortaliter. Cōtrarium tenet *Nauar. & Ouand.* Secus quando retricaret tantum verenda in ore, aut ſuperficie illius abſque periculo pollutionis.

4 Concl. Si coniux in actu coniugali delectetur in alterius viri, aut fœminæ cogitatione, peccat mortaliter. Secus verò quando cogitaret eorum pulchritudinem ad ſe excitandum tantum: ſed quia hoc eſt periculoſum nimis, ideo diſuadenda valde eſt coniugibus talis cogitatio dum coeunt.

5. Concl. Sanum erit conſilium procurare vt ſimul vtrumq; ſemen effundatur, ideoque frigidior coniux poteſt ſe tactibus prius excitare ad venerem, hoc tamen non eſt neceſſarium, quia ſemen fœminæ non eſt neceſſarium ad generationem, vnde fœmina in balneo concępit, fas tamen erit marito continuare copulam vſque dum fœmina ſeminet, etiam ſi ipſe ſeminauerit, quo deficiente, licebit vxori ſe tactibus pollurre, quia talis ſeminatio eſt perfectio, & conſummatio actus coniugalis.

6. Concl. Voluntaria ſeminis effuſio extra vas, aut mot⁹ ex quo ea ſequitur, eſt peccatum mortale, ſiue totum ſiue pars ſeminis effundatur, ſiue in principio ſiue in fine actus cōiugalis id eueniat. Secus quando præter intentionem id eueniet, videlicet quando metu, aut caliditate aliqua ſuperueniente vir feſtinanter ſeminaret, aut quando parum ſeminis effundatur.

7. Concl. Licitum eſt teſtes, aut quoduis aliud membrum ſibi amputare ad vitam conſeruandam non autem licet pollutionem procurare, etiam per pharmaca, *omnes id aſſerunt Doctores*, etiam ſi ſemen è lumbis deciſum ſit; licebit vero vbi pollutio eſt in naturali fluxu, vel vbi in ſomnis cępit, vel quando aliquem incęptæ pœnitet pollutionis, eam non impedire, ſi nullum adeſt conſenſus periculum. *Gerſ. Sot. Cord. Lud. Lop. Sà, Veg.* quia hoc eſt eam pati.

8. Concl. Procurare notabilem ſpirituum commotionem per media etiam licita, eſt peccatum mortale, quando tales ſpiritus inſeruiunt effuſioni ſeminis, quia eſt inchoata quædam pollutio. Item procurare notabilem ſeminis diſtillationem. Leuitas autem materiæ excuſat à mortali ceſſante pollutionis periculo.

9. Concl. quando vitium ſeminis eſt in qualitate, licet manibus perfricare vuluam fœminæ, ad id ſemen corruptum, & veneficum expellendum, quamuis per accidens ſequatur veri ſeminis effuſio; non autem licebit quando ſemen peccat in quantitate, quia

ſemen

Digitized by Google

ſemen polificum inſeruit generationi, & non ſemen corruptum. Idem quoque dicas de viro. Et in dubio an ſemen peccet in qualitate, an in quantitate, non poſſunt medici vti his confricationibus. Quod ſi probabiliter opinentur id peccare in qualitate, quamuis timerent contrarium verius eſſe, poſſent vti confricationibus ad ſemen expellendum; nam tutum eſt in operando ampleсti opinionem probabilem, omiſſa probabiliori.

10. Concluſ. Si de poteſtate ſeminandi intra vas (*ſiue ex viri defectu perpetuo, vt quia poſt initum matrimonium amiſit membrum, vel foramen habet in ſuperiori parte membri, ſiue ex arctitudine fœminæ superueniente*) prorſus deſperatum ſit, non licet coniugalis coitus, ſed eſt peccatum mortale; liciti tamẽ ſunt tactus inter coniuges, ſi pollutionis abſit periculum. Vbi autem probabilis ſpes ſeminandi intra vas ſubeſt, licitum eſt pluries ad id conari, quamuis per accidens ſequatur pollutio extra vas. *Caiet.* *Nauar.* Hoc autem licet per totum tempus vitæ, ſi per totum tempus erit talis ſpes. Quod ſi dubium ſit an impotentia ex parte viri, aut mulieris ſuperueniens matrimonio ſit perpetua, an temporalis, tunc licebit niſus ad copulam per triennium tantum, iuxta *cap. laudabilem. de frig. & malef.* ideoq; ſenes, quibus vires deficiunt ad ſeminandum intra vas, non poſſunt tentare copulam, ſed ijs tantum licent ſoli tactus abſque periculo pollutionis. Secus quando probabilis adeſt ſpes intra vas ſeminandi, licet pluries extra ſeminaſſent. Imò, vbi potentia non eſt perpetua, quamuis vir perſuadeat ſibi illa vice non poſſe intra vas ſeminare, poterit tamen deponere conſcientiam, & tentare copulam.

Vltima Concl. Quando fœmina receptum ſemen retinere non poteſt, nec ſpes retinendi adeſt, non ideo interdicendus eſt coniugij vſus, quia iam perficitur copula, & per accidens expulſio ſequitur ſeminis. Adde quod ſępè matrix retinet ſemen neceſſarium ad generationem; *Rodr. Veg, Lud. Lop.*

DISPVT. XVIII.

An abuſus vxoris per mollitiem, aut Sodomiam babeat circumſtantiam adulterij neceſſariò confitendam.

Reſpondetur affirmatiuè, vnde tenentur coniuges dicere ſe contra naturam copulatos, aut extra vas corruptos, nec ſatis eſt viro dicere ſe habuiſſe rem cum coniugata, permittente eius marito, ſed opus eſt dicere, ſe cum propria coniuge ſodomiam, aut mollitiem commiſiſſe, alioquin fateretur cooperationem ad conſenſum viri alieni, quod non eſt verum. Quod ſi nolentem vxorem vir hoc modo cognoſcat, erit etiam raptus vltra ſodomiam, & adulterium,

ideoque neceſſario confitenda erit vtraque circumſtantia.

DISPVT. XIX.

An ſit peccatum mortale à copula inchoata deſiſtere, quando alter iam ſeminauit.

PRima Concl. Si nondum vxor ſeminauit, ea non diſſentiente, non peccat mortaliter vir ſe retrahendo à ſeminis effuſione, dummodo tamen neque in ipſo, neque in vxore ſit periculum pollutionis extra vas, quia illa penetratio vaſis eſt quidam quaſi tactus impudicus. *Bal. Caiet. Roſ. D. Ant. Ang. Arm. Tab. Verac. Margar. Sa*, Quod habet locum etiam ſi hoc fieret ad euitandam generationem, quia cum poſſunt vacare à coitu coniuges de communi conſenſu ad euitandam generationem, poſſunt quoque ab incœpta copula deſiſtere. Si verò id fieret ad tuendam ſanitatem, aut aliquo iuſto fine, neque erit peccatum veniale. Erit tamen mortale ratione periculi pollutionis, vnde non eſt admittendus huiuſmodi vſus in coniugibus. Inuita tamen vxore, ſi retrahit vir à ſeminis effuſione peccat mortaliter contra iuſtitiã, tenetur enim ad eius nutum ſeminare in omnibus caſibus, in quibus tenetur ei debitum reddere.

2. Concluſ. Fœmina ſeminante, vel iam excitata ad probabiliter ſeminandum, peccat mortaliter vir ſubtrahens membrum ne ſeminet, *communiter DD.* At ſi data opera ſeminante viro non ſeminet vxor, eſt tantum veniale, quia abſque eius ſemine fit generatio.

Limit. 1. Quando vir ſeminare non poſſet. Secundò, quando vitæ periculum aduerteret, non obſtante quod ante coitum illud aduertat. Tertio, ſi hoſtis, aut fera ſuperueniat, aut amicus, aut domeſticus famulus, tunc enim poteſt vir ab incepto deſiſtere, etiam ſi ſciat ſemen extra effluere ſi membrum extrahatur, quia tuendo vitam, aut naturalem honeſtatem dat operam rei licitę. Quarto qñ fornicantem pœnitet in ipſo actu, poteſt tunc retrahere membrum, etiamſi per illam retractionem eueniat pollutio extra vas. Et è contra poteſt mulier ſe ſubtrahere à viro, non obſtante quod vir ſeminaret extra vas, quia talis pollutio non eſt intenta a muliere, quæ dat operam rei licitæ. Contrarium eſt quoque probabile, nempe virum teneri ſeminare poſt ſeminationem fœminæ, nec pro hoc peccare, quia talis ſeminatio poſt pęnitentiam formaliter non eſt fornicaria.

3. Concl. Eunuchi, & impotentes quomodocunque ad effundendum ſemen aptum generationi, duplex mortale committunt; fornicationis ſcilicet, & contra naturam, quando coeunt; quia prouocant inutiliter fęmineum ſemen.

D I-

DISPVT. XX.

Quale peccatum ſit impedire fœtus conceptionem, aut abortum procurare.

PRima Concl. Quoties adeò cõtrauenitur modo naturali concubitus, vt ex natura facti generatio ſequi non poteſt, eſt peccatum mortale contra naturam, quia fruſtratur ſemen fine, ad quem natura ipſum deſtinauit; vnde fœmina ſumens, aut ei porrigens medicamẽtum, quo prolis generatio impeditur, peccat mortaliter, *communiter DD.* Item ſi ſtatim poſt coitum vrinam effundit, vel ſe erigit, aut aliud facit ad expellendum ſemen, peccat mortaliter. Non tamen tenetur fęmina diu manere in lecto ſupina, quia rariſſimè fluit ſemen per diuerſum corporis ſitum. Tandem quoties ex ipſo congreſſus modo eſt periculum abortus, eſt peccatum mortale ita congredi. Secus, cũ id euenit ex infirma, & delicata complexione vxoris. *Henriq.*

2. Concl. Vbi fœtus eſt animatus, vel in dubio eſt an ſit animatus, non licet abortum procurare, etiam ſi ad prægnantis ſalutem nullum aliud ſuperſit remedium, *fatentur omnes.* Contra *Cinum.* Secus vbi probabiliter conſtat fętum nondũ animatũ eſſe, quia nunc per abortum nullum committitur homicidium, & fętus nondum animatus eſt pars viſcerum, & matre pereunte abſque medicamine iam non animabitur fœtus. *comm. DD.*

3. Cõcl. Quamuis fœtus nondũ ſit animatus, nõ poteſt fœmina vti medicinis ad faciendum abortum pro euitando periculo vitæ, quod in partu experta eſt, aut pro euitanda infamia, quã probabiliter timet ſi cõcipiet, quia nunc fœtus nõ eſt aggreſſor, nec periculũ eſt præſentaneum, eiq; poteſt ſubueniri alijs medijs, *Nauar.* Licet verò puellæ abortũ procurare ſtatim poſt ſtuprũ, antequã certa ſit ſe nõ concepiſſe, *vel poſtquam nuper concepit,* quã probabiliter credit ſibi mortem à cognatis inferendã, vel quã ſpõſalia contraxit, à quibus ſine infamia reſilire non poteſt, alioquin ſupponeret marito prolem non ſuam.

4. Concluſ. Ad matris ſalutem tuendam licet medicamenta applicare cum periculo abortus, quæ directè non tendunt ad illum, ſed ad ſanitatem reſtaurandam, quamuis probabiliter credatur fœtum eſſe animatum v. g. venarum inciſionem, balnea, humorum purgationes, &c. non licet autem percutere, vel dilacerare fœtum, aut venenum præbere, quia hæc directè, & primario tendunt ad mortem fœtus, & ſecundario ad ſalutem matris. *Cord. Nau. Rod. Lud. Lop. Veg. Henriq. Sà, Arag.*

Ampl. 1. Poſſe quoque medicos & obſtetrices eadẽ cõſulere, & applicare medicamenta, *D. Ant. Sil. Arm. Nau. Palac. Cord. Lud. Lop. Rodr. Arag. Veg.* immò aliquando medicus, & obſtetrix tenentur ea ex officio applicare, quando ſcilicet prorſus ad ſalutem matris ſunt

neceſſaria. Fœmina verò poteſt ea non ſumere, quia poteſt cedere iuri ſuo, & mortem potius ſubire, quàm infantem occidere. *Cord.* Ampl. 2. Procedere etiam ſi medicamenta ęquè tendant ad matris ſalutem, & ad fętus necem, quia potius ius habet mater ad vitam propriam. Contrarium tenet *Cord. Rodr. Lud. Lop. Veg.*

Ampl. 3. Etiam quando medicamentum eſt anceps, an auxilium an mortem ſit illaturum, tunc licet illud applicare in deſperata ſalute; mater enim & fętus neceſſario ſunt morituri, quibus fortaſſe medebitur per hoc medicamẽtum *Adr. Almai.* Immò tenetur medicus medicamenta etiam dubia in hoc caſu experiri, quia tenetur minus malum ægroti eligere. Item quia ſatius eſt anceps auxilium experiri, quàm nullum.

Limit. quando eſſet ſpes probabilis, ꝙ matre abſtinente ſe ab his potionibus cum periculo vitæ prodiret in lucem fętus, & poſſet baptizari, quia ſub peccato mortali tenemur vitam ſpiritualẽ alterius præferre noſtræ vitæ corporali, hic autem caſus rariſſimus eſt, quia corrupti humores matris ægrotantis occidunt fętum.

DISPVT. XXI.

An ſit peccatum mortale tempore menſtruorum reddere, aut petere.

PRima Concl. Vbi fluxus menſtrui eſt præter naturam, *id eſt ex morbo quaſi perpetuo* licitum eſt viro petere, nec poteſt vxor ei iuſtè debitum negare, quia nullum imminet proli damnum, tempore vero menſtrui naturalis in fœmina, *quod ferè accidit ſingulis, vel ternis menſibus*, aut nullum eſt peccatum debitum petere, aut ſaltem eſt peccatum veniale ob turpitudinem, & indecentiam, quæ cohoneſtari poſſunt, vel ratione euitandæ fornicationis, vel ne fęmina odio habeatur à viro ab ipſo ita raro petens. *Nauar. Matt. Candele Philian. Verac. & alij multi.* Contrarium eſt quoque valdè probabile, nempe eſſe pecc. mort. petere tẽpore naturalis menſtrui. *Alenſ. Bon. Arg. & alij permulti.* Quod ſi vir fluxum ſeminis patiatur, poteſt abſque vlla culpa debitum petere. *D. Thom. Sot. Palac.*

2. Concluſ. Tempore menſtrui non ſolum poteſt, ſed tenetur coniux requiſitus ab altero ei reddere, nec admonere tenetur petentem etiãſi adſit ſpes, quod proſit. *Anẽſ. Bon. Palac. Abul. Henr. Led. Gaet.*

Limit. Concl. Quando probabiliter crederet vxor monſtrum naſciturum, tunc ſi nolit, non tenetur viro petenti reddere, quia durum eſt quotidie præ oculis habere prolem monſtruoſam. At ſi petat, peccat venialiter, quia melius eſt proli ita eſſe, quàm omnino non eſſe. Contrarium tenet *Silu. Gaet. vterque Ledeſ.*

D I

DISPVT. XXII.

An liceat concubitus tempore quo eſt grauida vxor, aut ſtatim poſt partum.

PRima Concl. Si tempore prægnationis ſit periculum abortus, coniuges petendo, vel reddendo peccant mortaliter, quia talis concubitus aduerſatur bono prolis, *communiter DD.* etiamſi incontinentiæ periculum adeſſet. Secus quando hoc fieret initio conceptionis, & abſque intentione abortus, *Silu. Aug.* Ceſſante vero abortus periculo, nullum eſt peccatum cognoſcere vxorem prægnantem, *Ant. Orbell. Abber. Verac. Matt. Palac. Henriq. Tiraq.* Probabile quoque eſt eſſe culpam tantum venialem, *communiter alij DD.*

2. Concl. Non tenentur coniuges expectare ad coeundum tempus purificationis lege antiqua præſcriptum *Leuit.* 12. tenentur fortaſſe ſub peccato veniali expectare donec immunditia illa partus duret, cum ſit quædam indecentia. Probabilius tamen eſt neq; culpam venialem eſſe. Secus vero, quando ex concubitu poſt partum ſequeretur vxori grauis morbus, tunc enim peccat mortaliter vir debitum petendo, eique vxor non tenetur reddere.

3. Concl. Tempore quo ſoboles lactatur, poteſt licitè petere vir, etiamſi pauper ſit, & non habeat ad conducendam aliam nutricem, quia poteſt ſe habere ac ſi mater mortua eſſet, & quærere pro eleemoſina lactantes fœminas, aut alia via proli prouidere. Vxor vero experta vbera exſiccari per cõceptionem, non tenetur reddere, ſi non habet præ inopia vnde alteri fœminæ lactandum porrigat puerum. *Pet. Led.*

DISPVT. XXIII.

An liceat actus coniugalis tempore furoris alterius, vel vtriuſque coniugis.

PRima Concl. Inter coniuges fatuos, vulgo *ſtolidi*, & *babbani*, licitus eſt matrimonij vſus, & alter alteri reddere tenetur, *communiter DD.*

Ampliat. 1. Quando coniuges non ſunt omnino amentes, ſed in vna, aut in altera re tantum.

Ampl. 2. Quando habent lucida interualla, tunc licet eis vti actu matrimoniali tẽpore lucidi interualli. Secus quando interualla lucida eſſent rariſſima, & adeſſet periculum abortus, & defectus educationis prolis, *Orbell. Ledeſ. Aſt. ſ.*

2. Concl. Si ambo coniuges ſint amentes, ſeparandi ſunt, & peccat qui eos ad copulam incitat, quia proles inde habita careret parentibus educatoribus. Peccaret quoque à fortiori incitans ſolutos amentes ad coeundum, & ſi amentes ſint conſanguinei, eos excitans

tenetur circumſtantiam inceſtus fateri, & ſimiliter dicendum de alijs circumſtantijs, quas tenerentur fateri amentes, ſi eſſent mentis compotes.. *vterque Ledeſ. Henriq. Lop. Sot. & alij*.

3. Concl. Si alter coniux tantum ſit amens, ex natura rei licitus eſt concubitus, quia habet proles alterum parentem ſanum, à quo educetur. Ceſſante tamen periculo abortus, aut damni notabilis in coniuge ſano. *Sot. vterque Ledeſ. Lop. Henriq. Angl. Sa.* Vnde non licet concubitus, quando vxor eſt amens, ratione periculi ne ſuffocet fœtũ in vtero. Vxori autẽ mentis cõpoti licebit virũ furioſum ad ſecum coeundum excitare. *DD. citati*. Etiam ſi adſit periculum effuſionis ſeminis extra vas, quia hoc eſt per accidens. Item vir poteſt vti vxore amenti, quando eſt ſterilis, aut adeo mitis, vt non timeatur abortus.

4. Concl. Non tenetur coniux ſanus reddere coniugi inſano, quãuis nullus timeatur abortus, aut damnum, quia non petit modo humano. *Vict. Aſtenſ. Orbell. Bar. Ledeſ. Sot. Henriq. Lud. Lop. Sà, Veg.* Secus quando adeſſet periculum incontinentiæ, quia v. g. alter ad aliam accederet, aut ſemen effunderet. Quod ſi fœmina eſſet amẽs, non licet viro reddere, etiam ad incontinentiæ periculũ in ea euitandum, quia præponderat periculum abortus periculo incontinentiæ. *Lop.*

5. Concl. Coniux ſanus non tenetur cõiugi ebrio reddere, quia nõ petit more hominum. *Sot. Lud. Lop. Henriq.* Tenetur tamen ratione periculi incotinentiæ, *vt dictum eſt de Amente*. Quando autem vterque eſt ebrius, licet inter eos concubitus, quia ebrietas eſt ad breue tempus, ideoq; nullum eſt abortus periculum.

DISPVT. XXIV.

An cum propria ſalutis detrimento teneantur coniuges ſibi debitum reddere.

PRima Concluſ. Neuter coniux tenetur alteri debitum reddere cum notabili detrimento propriæ ſalutis, *communiter DD*. Hinc coniux febre laborans non tenetur reddere. Nec vulneratus, nec dolore ad tempus correptus quando copula dolorem nimis augeret. Dolor autem capitis, aut dentis non ſatis eſt ex ſe ad excuſandum à redditione debiti, niſi cum febre euenirent hi dolores. Neque tenetur reddere ethicus, nec ſanus poſt prandium nuper deſumptum, aut poſt balneum, aut in balneo, &c. quia copula eo tẽpore habita graue affert periculũ. Nec immoderatè, & ſæpius petenti tenetur alter reddere (licet imoderatus vſus cõiugij non excedat culpam veniałẽ, niſi ſimul ſit cum notabili detrimento ſalutis eo vtentis) Tandem ſi vir ſit fur incorrigibilis, atque ita vxor timeret quotidie damnum

ſum ſibi Miniſtros iuſtitiæ inferendum, ab eo auffugere, eumque deſerere licitè poteſt.

2. Concl. Vterque coniux peccat mortaliter reddendo cum notabili ſuæ ſalutis detrimento, quia nullus eſt dominus ſuę vitæ. *Caiet. Arm. Led. Celaia, Pet. Sot.* Excuſat tamen à mortali inaduertentia damni, aut periculum incontinentiæ. Peccat quoque mortaliter reddens ſi aduertat periculum ſalutis petentis, ſicut peccat reddens gladium domino, quo ſe perimere vult.

Limit. 1. Concl. Quando bonũ cõmune totius Vniuerſi, aut Regni, aut Communitatis per hanc copulam conſeruaretur, v. g. *ſi nulli adeſſent in mundo coniuges qui generarent.*

Limit. 2. *à Pet. Led. Rod. Veg.* quando periculum incontinentiæ adeſt in petente, ſed quamuis tũc poſſit licite reddere, non tamen ad id tenetur *Mac. Pet. Sot. Henriq.*

3. Concl. Nõ tenetur coniux ſanus reddere leproſo petenti, quãdo notabilis infectionis periculum ex hoc ei imminet. *Dur. Ma. Alma. Sot. Ouan. Palac. Vict. D. Ant. Caiet. Angl. & alij ferè multi.* Contra *D. Thom. Bonau. Ricc. Carthuſ. Orbell. Nider, Goffred. Monald.* Sed eo ceſſante, *licet timeat prolem probabiliter naſcituram leproſam*, tenetur ei reddere, *communiter D D.* Contra *Palac. Met.* Quando verò ex vno, vel altero coitu nulla timetur infectio, tunc tenetur ſemel, aut bis reddere, quia tota ratio, ob quã ſanus non tenetur reddere leproſo inſurgit ex periculo infectionis.

Ampl. In morbo Gallico, & in quocunq; morbo contagioſo, quia eadem eſt ratio ac de lepra. *Vict. Sot. Celaia, Palac. Henriq. Petr. Led. Met. Bart. Led. Arm.* Ex conſilio autem medicorum facilius vir attrahit lepram à fœmina, quàm hæc à viro, ideoque excuſabitur facilius vir à reddendo debitum vxori leproſæ, quàm fœmina à reddendo viro leproſo. *Dur. Pal. Ma. Sot. D. Ant. Tab. Palac. vterq: Led.* Imò attraheret vir lepram ab vxore cognita a leproſo.

4. Concluſ. Ceſſante infectionis periculo horror naturaliter conſurgens ex viſu lepræ non excuſat à reddendo debitum, niſi lepra ſit leonina, per quam putrida membra deciderent. Quod ſi adeò ad nauſeam eſſet propenſus coniux, vt omnino abhorreret à congreſſu, aut præ nauſea, & horrore virgam erigere non poſſet vir, tunc etiam ſi excommunicetur ab Eccleſia, non tenetur reddere. At ſi lepra matrimonium præceſſit, & fuit ſcita à coniuge ſano, tenetur hic non ſolum cum leproſo habitare, ſed ei reddere, etiam cum probabili infectionis periculo *Pal. vterq; Led. Rodr. Veg.* In caſu autem, in quo non tenetur ſanus leproſo reddere, ſi ex amore matrimonij reddat, meretur; huic tamen a leproſo debitum negari numquam poteſt.

5. Concl. Imminenti probabili infe-

infectionis periculo, non tenetur ſanus cohabitare cũ leproſo. *Dur. Pal. Neu. D. Ant. Nau. Sà*, ſed indiſtinctè dicunt non teneri cohabire *D Thom. Bon. Carthuſ. & alij permulti grauiſſimi DD.* Et quia ſemper eſſet periculum ſi dormirent in eodem lecto, ideo numquam ad id tenetur coniux ſanus. An autem adſit periculum ſi in eadem domo cohabitent, conſulendi ſunt medici periti. Quod ſi ſanus coniux ob lepram viuat ſeorſim, tenetur prope domum leproſi coniugis habitare ad obſequia ei pręſtanda, ad quæ tenetur ex vi matrimonij, debetq; prolem apud ſe educare.

DISPVT. XXV.

Ob quas alias cauſas licitum ſit debitum negare.

RESpondeo ob duas, & primò quã de cõmuni cõſenſu abſtinẽt ſe cõiuges à copula ne prolem multiplicent, quã alere nõ poſſunt præ inopia *Pal. Sot. Roſ. D. Anton. Palac. Philiar. Nauar. Lud. Lop. Graff.* Imò in hoc caſu poteſt alter alteri inuito non reddere (*ceſſante incontinentia periculo*) quia nec tenetur quis cum magno ſuo incommodo reſtituere. *Sot. Rod. Lop. Sà, Pet. Led.* Secus quando facultates ſufficiunt, viuente patre in communi, licet poſt eius mortem non ſufficiant diuiſæ in tot partes. Secundo quando euitaretur magnũ in bonis famæ, aut fortunæ detrimentum, vel magnum in illis comparaetur emolumentum. *Pet. Led.* Debitum verò negari eò quod alter coniugum à Iudæis, vel Saracenis originem ducat, ne proles ea macula afficiatur. *Sot. Bart. Ledeſ. Rod. Graff.* nequaquam licet.

DISPVT. XXVI.

An cognatio ſpiritualis poſt matrimonium impediat eius vſum.

PRima Concluſ. Coniugi in neceſſitate babtizanti communem filium, non interdicitur debiti petitio *cap. ad limina 30. quæſt. 1.*

Ampl. 1. Quando filium ſui coniugis baptizauit. *Ant. Monal. vterque Sot. Orbell. Neu. Henriq. Petr. Led. Lud. Lop.* Secundò quando baptizauit propriam vxorem ad fidem conuerſam. Quod ſi aliquis eſſet, qui poſſet, & vellet filium, vel vxorem baptizare, licet non ſit Sacerdos: baptizans vir non poteſt amplius debitum petere, quia non dicetur caſus extremę neceſſitatis. Secus quando pater, aut maritus in præſentiſsimo mortis filij, aut vxoris periculo nihil cogitans an adſint alij, pietate cõmotus Chriſtiana eos babptizat, qui nemo patitur pœnam, quando nullam commiſit culpam. Tertiò. quando in baptiſmo priuato communem, vel ſolius vxoris leuaret infantem, *communiter DD.* Contra *Henriqu.* vel eumdẽ in Confirmatione teneret *Palac.* quã nullus eſt qui leuet, aut teneat, vel eumdẽ materialiter tantum teneret, & non vt patrinus.

2. Concl.

2. Concl. Coniux extra neceſſitatem babtizans communem, aut ſolius vxoris filium, vel eum tenẽs vt patrinus, peccat mortaliter. *Abb. Neu. Præpoſ.* quia alius debet eſſe pater carnalis,& alius ſpiritualis. Peccat quoque mortaliter tenẽs in baptiſmo,aut cõfirmatione alium coniugẽ, priuaturq; iure petendi, *communiter DD.* Contrariũ quoq; eſt ſatis probabile. *Anc. Præpoſ. Card. Archid. Rainer. Dur.* Idem dic de baptizante propriam vxorem. Quod ſi per malitiam id fecit, ne debitum reddat, tenetur reddere,ſed non poteſt petere: vnde domo excludi non debet, nec à coniuge innocente ſeparari.

DISPVT. XXVII.

An affinitas poſt matrimonium orta impediat debiti petitionem, & in quoto gradu.

PRima Concl. Habens rem cum conſanguinea vxoris non poteſt ab ea debitum petere, tenetur tamen ei reddere. *cap. 1. de eo, qui cogn. conſang.* Idem quoque dicendum de vxore habente rem cum conſanguineo viri. Semen autem viri debet intra vas fœminæ recipi, ad hoc vt contrahatur affinitas.

Ampl. 1. Procedere etiam ſi nõ adhuc ſit conſummatum matrimonium. Secundò in inceſtu occulto. Tertiò in cognatione ſpirituali occultè, aut publice contracta. Quartò in conſentiente vt alter coniux contrahat affinitatem, vel cognationẽ ſpiritualẽ,v. g. ſi quæ mulier permiſit ſe,aut ſuum filium abſque neceſſitate baptizari à proprio viro, priuabitur iure petendi debitum. *Arm. Pet. Sot. Viguer. vterque Ledeſ. Matt. Lud. Lop. Bonau. Ricc. Aſtenſ. Roſel. Silu.* Inceſtuoſus vero ſecundum contrahens matrimonium non peccat, ideoque licite debitum petere valet, non obſtante *cap. tranſmiſſa de eo, qui cognou. &c.*

2. Concluſ. Inceſtuoſus abſque diſpẽſatione petens debitum peccat mortaliter peccato inceſtus, etiam ſi ſit iuuenis, & ſit in ipſo incontinentiæ periculum. *communiter DD.* Et licet inuincibiliter ignoret hoc impedimentum, monendus tamen de illo eſt à Confeſſario, quando facilis eſt ad Epiſcopum, vel ad alium potentem diſpenſare, recurſus. Si vero abeſt Epiſcopus,& creditur fore,vt coniux non abſtineat à petendo, tunc monendus non eſt. Faciliuſque poteſt diſsimulari impedimentum cognationis ſpiritualis, quia probabile eſt hanc non eſſe impedimentum.

3. Concluſ. Copula habita cum conſanguineis alterius coniugis vltra ſecundum gradum non impedit debiti petitionem, quia prohibitio petendi non oritur ex inceſtu, vt inceſtus eſt, quia alij inceſtus non inducunt hanc prohibitionem, ſed ex tali inceſtu, videlicet cum conſanguinea coniugis,

quia per hunc oritur affinitas. Atqui affinitas ex fornicatione per Conc. Trid. eſt reſtricta vſque ad ſecundum gradū tm̃,ergo,&c.Cōtra *Nau. Verac. Ouan. Pala. Gutt. Henriq. Cand. Rodr. Sà, Pet. Ledeſ. Veg.* Probabile quoque eſt extendi vſq; ad quartum gradum. *Nau. Angl. Cannedo, Pet. Ledeſ.*

DISPVT. XXVIII.

An ſi vterque coniux affinis effectus ſit, poſſint ambo petere, aut reddere.

PRima Concl. Vtrique coniugi cognationis, aut affinitatis impedimento laboranti interdicta eſt debiti petitio. *communiter DD.*

2. Concl. Si non ex malitia, aut animo defraudandi coniugem, vterque in affinitatem, aut cognationem ſpiritualem (*culpa tamen vtriuſque*) inciderit, neuter tenetur reddere,imò qui redderet peccaret. *Pet. Led.*

3. Cōcl.Si vterq; cōiux malitioſe id fecit, *animo ſ; ſe deobligandi à redditione debiti*, tenentur ambo ſibi inuicem reddere, quamuis peccent petendo. *c. ſi vir. de cogn. ſpirit. Hoſt. Io. Andr. Henr. D. Ant. Roſ. Silu. Nau. Gaet. Verac. Matt. Lud. Lop. Aſtenſ. Pet. Ledeſ. Bod.*

DISPVT XXIX.

An ſi affinitas, vel cognatio ſpiritualis contrahatur ante conſummatū matrimonium teneatur inceſtuoſus ingredi Religionem.

REſpondeo negatiuè;vnde poteſt conſummare matrimonium reddendo debitum petenti. *D. Bon. Ang. Pet. Ledeſ.*

DISPVT. XXX.

An affinitatem, vel cognationem ſpiritualem contrahens priuetur iure petendi ante ſententiam Iudicis.

REſpondetur affirmatiue, non obſtante quod hæc ſit pœna priuatiua.

DISPVT. XXXI.

An affinitas vi, aut metu contracta priuet iure petendi.

REſpondeo ſi fœmina vi præciſa cognoſcatur à conſanguineo viri non priuatur iure petendi, quia nullam committit culpam. *c. diſcretionem de eo, qui cogn. conſangu.* Secus quando leui; immo graui, & in fœminam conſtantem cadenti territa metu cōiuet, quia peccat peccato inceſtus, ad quod euitandum tenetur vitam exponere. *Ricc. Aſtenſ. Roſ. Silueſt. Graff.* Quod ſi mariti conſenſu, aut præcepto id fecit, non tenetur reddere, & reddens peccat, niſi in fraudem matrimonij id ambo fecerint, *vt dictum eſt diſp. 28.*

DE

DISPVT. XXXII.

An ignorantia iuris, aut facti excuſet affin s à petitione debiti.

PRæmitto mihi primò magnā eſſe differentiam inter has loquendi formulas; *lex non obligat ignorantes*, & *lex obligat ignorantes, quamuis ij non peccent eam non obſeruando, neque puniri debeant*. Nam quando lex obligat, non excuſatur eam ignorans ab effectibus legis, v. g. contrahens clandeſtine per ignorantiā inuincibilem facit nullum matrimonium non obſtante, quod contrahendo non peccet, nec incurrat alias pœnas per Trid. poſitas. Secus quādo decretum Trid. non obligaret ignorantes.

Præmit. 2. Legē, vbi eſt ſufficiēter promulgata, ita vt liget ſcientes, obligare etiam inuincibiliter eam ignorantes, quia virtus obligandi naſcitur ex ipſa natura legis non ex notitia ſubditi. In foro autem externo dantur duo menſes à promulgatione legis, poſt quos ignorantiam alleganti incumbit onus eam probandi, quia præſumptio eſt contra ſe, per coniecturas autem probanda eſt. *Bal.* faciliuſq; in fœminis probatur. Item probatur per iuramentum ipſius, qui ſe ignoraſſe dicit *Caſt. Nau. Con. Greg. Lop. Auil. Salz. Grat. Maſcar.* Secus quando coniecturæ vehemētes ſunt in contrarium: vehemens autem coniectura dicetur, ſi lex ſufficienter ſit promulgata, ideoq; iuranti ſe eam neſcire non eſt credendum. At in foro conſcientiæ ſimplici pœnitentis iuramento credendum eſt.

Præmitto 3. Quod licet ſit lex ſufficienter promulgata, ignorantes tamen eam inuincibiliter excuſantur à culpa, & a pœna illius, quando actus alioquin non erat vetitus per aliud ius antiquius, *communiter DD*. At quando actus erat lege humana antiquiore, vel diuina prohibitus, variant Doctores & licet vtraque opinio ſit probabilis, probabilius tamen eſt tranſgreſſorem talis legis non incurrere pœnas eiuſdem: v.g. percutiens Clericum, ſcienſque percuſsionem vetitam iure diuino, vel naturali, non verò ſub excommunicationis pœna, non incurrit excommunicationem, quia pœna commenſuratur culpæ, hic autem peccauit contra ius diuinum naturale, & non contra ius poſitiuum prohibens hanc percuſsionem ſub excommunicatione. Item pro incurrenda excommunicatione requiritur contumacia. *Hoſt. Ant. Abb. Fel. Io. And. Silu. Ang. Tab. vterq; Sot. Caſt. Nau. vterque Led. Ouand. Henriq. Roar. Veg. & alij permulti cum Suar. & Azor.* Contra *Pet. Led. Vgol. Vict. Cardin. Drie. Roſ. Adr. Mai. D. Ant. Anchar. Bellap. Cyn. Dec. Cord. Bero. Port. Clar. Matt. & alij*. Imò nec excommunicationem incurrit qui ſcit percuſsionē Clerici eſſe per ius humanum prohibi-

habitam, non autem ſub excommunicationis pœna, quia nulla adeſt contumacia, nullaque præcedens excommunicationis monitio in tranſgreſſore. Contrarium quoque eſt probabile, quod vltra citatos Doctores tenent *Con. Met. Led. Bal. Cord.* Eadem quoque dicas de irregularitate, quæ prouenit ex delicto (nam illa, quæ eſt ex ſignificatione ſtat cum ignorantia etiam inuincibili)& de reliquis cenſuris. *Suar. Nau. Rod. Hoſt. Crot. Caſt. Maſcar. Bal. Az. & alij.* Contrarium eſt quoque probabile, quod tenet *Sot. Lop. Ledeſ. Henriq.*

Infertur 1. Dum in noua Conſtitutione reſeruatur abſolutio in odium alicuius peccati: v. g. contra male promotos ad Ordines *vt habetur in Conſtitutione Sixti V.* non incurri eam reſeruationem ab eo, qui inuincibiliter eam ignorat. *Mol. de iuſt.*

Infertur 2. Annullationem actus quãdo non eſt ex defectu ſollennitatis, ſed in pœnã delinquentis, nõ incurri ab ignorantibus eam legẽ *Anton.* Secus verò res ſe habet in reliquis pœnis, à quibus ignorantia ſolius pœnæ non excuſat tranſgreſſorem; ſufficit enim ſcire ius ſpecialiter prohibens actum, ad hoc, vt tranſgreſſor incidat in pœnas illius iuris. Contrarium quoq; eſt probabile, quod defendit *Nau.*

1. Concl. Ignorantia inuincibilis facti excuſat delinquentem à pœnis illi facto per legem Statutis; v. g. percutit quis Clericum putans eum laicum, hic non eſt excõmunicatus. *cap. Si verò. el. 2. de ſent. excomm. fatentur omnes.*

Ampl. 1. Etiam ſi daret operam rei illicitæ, dummodo res illa illicita non ſit ei ad hoc ſpecialiter prohibita. Exemplũ eſt in Chirurgia, quæ ob periculum homicidij eſt Clericis prohibita. Item forte ita eiſdem prohibetur venatio, ſed non ita adulterium. Hinc fit vt Clericus incidat in irregularitatem, ſi medendo, aut venando hominem occidat.

Ampl. 2. Etiam ſi ignorantia facti ſit concomitans v. g. quando percutit quis Clericum putans eum laicum, eo tamen animo, vt eumdem percuteret, etiamſi Clericum eſſe ſciret, hic non eſt excommunicatus. Item necans hominem hoſtem putans eſſe feram, eo animo, vt necaret etiam ſi ſciret hominem eſſe, hic non tenetur ad reſtitutionẽ, ſi inuincibiliter id ignorauit, peccat tamen peccato homicidij ex prauo illo affectu. *Vaſq. Nau. Henriq. Lop. & alij.* Contra *Con. Vgol. Rod. Graff. Henr. Merc.*

Limit. 1. hæc ſecunda ampliatio, quando quis dubius, an eſſet hoſtis vel fera, an Clericus vel laicus, occideret, aut vulneraret. *Lud. Lop.*

Limit. 2. Quando quis volens Titium Clericum percutere, percutit Ioannem etiam Clericum. *Con. Cord. Bart. Led. Veg.* quia re ipſa, & animo ipſo Clericum percutit. Secus quando lapidem iaciens

ens,quo Titium Clericum occidat percuſſit Paulum illùc tranſeuntem quem ſi occidat neque eſt excommunicatus,neque irregularis,quia modo fuit ſolùm malus animus.

2. Concl. Ignorantia iuris, aut facti excuſans tranſgreſſorē à peccato mortali, excuſat etiam eumdem à pœnis ob tale peccatum in iure ſtatutis *Rod. Sot. Nan. Sà, & fatentur omnes.* Contra *Caiet. Sot. Cord. Arm. & Lop.* aſſerentes ſuſpenſionem, & irregularitatem ob delictum incurri aliquando per ſolum peccatum veniale, ſic iubente Iudice. Quod procedit etiam in ignorantia iuris,vel facti vincibili, & culpabili, dūmodo non ſit craſſa, & ſupina, quamuis pœnæ ſint à Papa ſtatutæ: nam pœnæ infliguntur contemptoribus, ſed qui ignorant legem, eam non contemnunt. Procedit quoque non obſtāte, quod aliqui ſcirent legem, ſcirentque in tranſgreſsionem eius ſe peccare mortaliter, neſcirent tamen pœnam contra tranſgreſſores impoſitam. *Io. And. & alij permulti.* Ignorantia craſſa eſt, quā tranſgreſſor ex lata culpa, aut nullam, aut valde modicam adhibuit diligentiam ad ſciendum id, quod tenebatur ſcire.

3. Concl. Quando Canon impo nit pœnam facienti aliquid ſcienter,excuſatur qui id fecit per igno rantiam, quantumuis craſſam, aut latam culpam, *Bart. Anchar. Imol. Silu. Nau. Greg. Lop. Con. Lud. Lop. Pet. Led. Henriq.* v. g. ſi diceret, *qui auſus fuit,qui præſūpſerit,qui auſu temerario fecerit, &c.* quia hæc, & ſimilia temeritatem,ac dolum important. Secus quando ignorantia eſſet adeò craſſa, vt potius debeat dici ingens temeritas. *Henriq. Pet. Led. Nau.* aut affectata, videlicet quando ignorans vult neſcire ad hoc, vt liberius delinquat. *Franch. D. Ant. Roſ. Silu. Tab. Graff. Henriq. Suar. Pet. Led.* Vnde percutiēs Clericum, & ignorans lata culpa Clericatum incidit in excommunicationem. Contrariū tenet *Rod. Abb. Neuo. Card. Felin. D. Ant. Silu.* Solus autem habitus Clericalis non ſatis eſt ad tollendam ignorantiam Clericatus in percutiente, quia hunc geſtant etiam laici de licentia Ordinarij, ſed requiritur etiam tonſura, barba tonſa, & ſimilia, quæ cum ſecularibus non ſunt communia.

4. Concl. Quando adeſt inuincibilis ignorantia facti, videlicet *quando fornicans neſcit conſanguinitatem,* non amittit coniux adulter ius petendi, quia hæc excuſat à culpa inceſtus, ergo & à pœna.

Ampliatur 1. Quando ignorantia ſit vincibilis,culpabilis,& craſſa, modo non ſit affectata, & ingēs temeritas. Contrariū tenent *Abul. Sot. Gut. Ouan. Led. Rodr. & alij.*

Ampl. 2. Quando non ignoratur penitus factum, ſed quatenus per eum priuatur fornicans iure petendi; v. g. quis accedit ad conſanguineam ſuæ coniugis in ſecundo gradu, quā putabat eſſe in tertio,

tio, vel baptizauit filium coniugis credens eſſe ei conſobrinum, quod procedit etiam ſi coniux ex conſcientia erronea crederet ei interdici petitionem debiti per talem copulam in tertio gradu habitam. Probatur à pari, percutiens enim laicum non eſt excõmunicatus, licet putet ex tali percuſsione oriri excommunicationem.

5. Concl. Ignorantia, iuris ſtatuentis pœnam priuationis debiti eximit ab ea coniugem, qui affinitatem, vel cognationem contraxit: v.g. ſi ſciens conſanguinitatem, neſciens tamẽ per ſpeciale ius copulam prohiberi, rem habuit cum conſanguinea, poteſt hic debitum petere, *Palud. Ouand. Roſel. Silu. Nau. Suar. Phil. Rodr. Lud. Lop. Graff.*

6. Concl. Si adeſt ſcientia iuris, & facti cum ignorantia ſolius pœnæ priuationis debiti, talis ignorantia non excuſat; vnde rem habens cum conſanguinea eſt inceſtuoſus, & priuatur iure petendi. Contrarium quoque eſt probabile.

DISPVT. XXXIII.

An votum Caſtitatis, Religionis, aut Non nubendi, ante matrimonium emiſſum impediat debiti petitionem.

PRima Concl. Semel iam conſummato matrimonio, tenetur coniux, qui votum ſimplex Caſtitatis emiſit, reddere alteri coniugi, etiamſi ille conſcius voti cõtraxerit cum vouente, peccauit enim contrahens; non autem priuatus fuit iure petendi. *Siluan.*

2. Concl. Adſtrictus voto Caſtitatis peccat mortaliter toties, quoties petit debitum, *cõmuniter DD.* Contra *Card. Neu. Ancbar. Franc. Fribur. Gerſ. Ang. Verac. Vig.* qui aſſerunt poſt conſummatum matrimonium poſſe vouentem licitè petere, & hoc non improbabile cenſet *Veg. & Sà.*

Ampliatur 1. Etiam ſi vouens fuerit infidelis, quia obligatio voti eſt de iure naturali. *Rub.*

Ampl. 2. In vouente Virginitatem. Secus verò qñ eius intentio fuit vouere abſtinentiam ſolius primi actus venerei, quia tunc, ſemel amiſſa virginitate, extincta eſt voti obligatio. In dubio autem an vouerit primi actus venerei abſtinentiam, an verò perpetuam Caſtitatem, cenſetur vouiſſe perpetuam Caſtitatem.

3. Concluſ. Vbi vterque coniux eſt ante matrimonium adſtrictus voto Caſtitatis, quamuis non poſſit petere, tenetur tamen vterque reddere. Contrarium tenet *Roſ. Ang. Silu. Azor.* Ad tria ergo tenetur vouens Caſtitatem ante matrimonium. Primò ad non fornicãdum cum non ſua, quia vltra adulterium committit ſacrilegium. Secundò ad abſtinendum a petitione debiti ſub mortali. Tertiò ad non contrahendum ſecundum matrimonium, ſemel iam primo extincto.

4. Concl. Qui voto Religionis

adſtrictus matrimonium prima vice conſummat, ſiue petendo, ſiue reddendo peccat mortaliter, quia poteſt ſuum votum adhuc implere *communiter DD.* Duplex autem peccatum committit, primum ineundo matrimonium, ſecundum conſummando. At ſemel eo conſummato, licitum eſt petere, & reddere; probatur à ſimili, vouens enim Ordines ſacros, non ſe obligat ad Officium Diuinum, niſi poſt aſſumptos Ordines, ſic vouens Religionem non tenetur ad Caſtitatem, niſi poſt profeſſionem. Quod ſi moriatur alter coniux, aut iuſta ex cauſa factum ſit diuortium, *caſu quo liceat Religionem ingredi*, tenetur votum adimplere. *Soc. Caiet. Pedraz. Nau. Arag. Viual. Margar. Cuc. Bart. Led. Rodr. Graff.* Sic vouens ſacros Ordines, tenetur poſt mortem vxoris eos aſſumere.

5. Concl. Nouitius habens animum perſeuerandi in Religione, non ideò cenſetur eam vouiſſe, vnde exiens ab ea poteſt contrahere, & conſūmare matrimoniū, non ſolum reddendo, ſed etiam petendo. Hoc eſt contra Canoniſtas. Tandē emittens votum de non nubendo poteſt reddere, & petere debitum poſt conſummatum ſemel matrimonium, *quicquid dicant Palud. Nauar. Caiet. Palac.* tenetur tamen mortuo coniuge, ab alijs nuptijs ſe abſtinere, quia votum non fuit extinctum, ſed ſuſpē ſum. *vterq; Led.*

DISPVT. XXXIV.

An vouens Caſtitatem, Religionem, aut Ordines ſacros, teneatur ingredi Religionem antequā matrimonium conſummet.

PRima Concl. Vouens Religionem peccat mortaliter prima vice conſūmando matrimoniū, ſiue petendo, ſiue reddendo *vt dictū eſt.* Sed vouens Caſtitatem non peccat mortaliter dum illud conſummat reddendo, ideoq; nō tenetur intra bimeſtre Religionem ingredi. *Sot. Ouan. Verac. Cord. Lud. Lop. Henriq. Philiar. Sà, Veg. Pet. Led. Aug. Perez.* Contrarium eſt quoque valde probabile, nempe teneri Religionem ingredi eum, qui Caſtitatem vouit, & peccare mortaliter prima vice conſummando matrimoniū, etiam in reddendo. *D. Tho. Alenſ. Sot. Pal. Dur. Grab. Carthuſ. D. Ant. Orbel. Palac. Pet. Sot. Pedraz. Angl. Nider, Graff. Tol. Az. vterque Ledeſ. Rodr. Silu. Roſ. Arm. Tab. Cou. Turr. & alij.*

Ampliatur 1. Etiam ſi votum ſit emiſſum poſt ratum, & non conſummatum matrimonium, & vouens ſciuerit ſe non poſſe obſeruare votum, niſi ingrediendo Religionem, & non obſtante quod crederet ſe manere ad Religionem ingrediendam obligatum per votum Caſtitatis emiſſum.

Ampliatur 2. In vouente Ordines ſacros

ſacros, hic enim non tenetur ingre di Religionem, etiamſi poſt matrimonium ratum id votũ emiſerit. Peccat tamen priori bimeſtri ille, qui vouit Caſtitatem, ſiue petendo, ſiue reddendo, quia in tantum excuſatur à reddendo, in quantum alter coniux habet ius ad petendum, ſed non peccat, qui vouit Ordines ſacros, ſiue petat, ſiue reddat priori illo bimeſtri, quia id votum non obligat ad Caſtitatem. Hic enim ante conſummatum matrimonium non tenetur Religionem ingredi, poteſtque intra bimeſtre, aut poſt iuſtum diuortium, & reddere, & petere, non obſtante, quod poſt matrimonium ratum vouiſſet. *Lop.*

DISPVT. XXXV.

An huiuſmodi vota emiſſa poſt matrimonium ratum, aut conſummatum ſine alterius coniugis licentia, ſint valida.

CONCL. 1. Votum, cuius pars eſt indifferens, mala, aut impoſſibilis, & altera pars eſt bona, & poſsibilis, eſt irritum, ac nullũ, quoties vouens per modum vnius promittit tantum partem poſsibilem & impoſsibilem, bonam & malam. Secus quando rem bonam independenter promiſit à mala, quia tunc virtute eſt duplex votũ, ideoque obligat quò ad partem honeſtam, & poſſibilem tantum, nam vtile per inutile non vitiatur. *reg. vtile de reg. iur. 6.* Quod ſi non conſtat de intentione vouentis, examinandum eſt primò, an res promiſſa ſit indiuidua, v. g. vouit quis ædificare Templum, recitare officium defunctorũ, &c. & tunc votũ e illa cenſetur per modum vnius. Secus verò quando res promiſſa commodè diuidi poteſt, v. g. ſi vouit quis ieiunare per hebdomadã, tenetur ad aliqua ieiunia, ſi non poteſt implere omnia. Examinandum eſt ſecundò an pars poſſibilis, & bona apponatur vt circumſtantia, & accidens rei principaliter promiſſæ, quæ mala, indifferens, & impoſſibilis eſt, & tunc cenſetur promiſſio per modum vnius, ideoque totum votum erit irritum. v. g. vouit quis ire ad Indos ad opes cumulandas, priuſq; ſe confiteri. Votum Confeſſionis modo non ligat eum, quia per accidens eſt, & eum non obliget Principale tamquam indifferens, neque obligat acceſſorium. *reg. acceſſ. de reg. iur. 6.* Item vouit quis ſe iturum Romam ſacco inductum, ſi ire non poteſt, neque etiam ſaccum induere tenetur. Quod ſi, omnibus perpenſis, dubium ſit de vouentis intentione (an per modum vnius vtrumq; promiſerit, vel è contra) ad nihil tenetur vouens, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, votum autem modo non poſſidet, ſed libertas vouentis eſt in poſſeſſione.

2. Concl. Votum Religionis emiſſum antequam conſummetur matri-

matrimonium valet,& peccat mortaliter vouens conſummando, etiā ſi redderet petenti. Eo autem conſumma o, poteſt petere, & reddere, nec tenetur Religionem ingredi, niſi mortuo coniuge, aut matrimonio p r adulteriū ſeparato. Emiſſum verò poſt conſummatum matrimonium animo tunc implendi eſt nullum, quia materia eſt illicita. Secus ſi animus ſit illud adimplē ſi ſoluto matrimonio, aut per adulteriū ſeparato, *c. quidā de cōuerſ. coniug. & c. placet. eo.* Quod ſi poſt conſummatum matrimonium alter abſque alterius coniugis licentia vouit Religionem abſolutè, & ſimpliciter, non præfiniendo tempus, valet votum, & obligat tempore habili. *Abul. Henriq.*

3. Concl. Si vir poſt matrimonium ratum vouit Ordines ſacros cum intentione ingrediendi Religionem ante conſummationem matrimonij; validum eſt votum, quia materia eſt licita,& permiſſa. Si autem hanc intentionem non habuit, poteſt petendo, & reddendo conſummare. Tenebitur tamen illud implere tempore diuortij, aut poſt ſolutū matrimoniū, *vt dictū eſt* Si negatiue ſe habuit, non cogitans de ingreſſu Religionis, nec de permanſione in ſeculo, cenſendus eſt non vouiſſe Religionem. At ſi eos vouit poſt matrimonium conſummatum abſque licentia coniugis, & habet animum tunc implendi, eius votum eſt nullum. Si verò habet animum illud implendi tempore habili, eſt validum. Si nullum tempus præfinit, cenſetur vouiſſe pro tempore habili, *vt dictum eſt de voto Religionis.*

4. Concluſ. Votum non ineundi matrimonium factum abſque alterius coniugis licentia eſt validum, quia intelligitur de alio matrimonio contrahendo, cum ſit quod ſemel contractum diſſolui amplius non poſsit. Votum quoque non petendi debitum factum abſque alterius coniugis licentia eſt validum, *communiter DD.* Contrarium tenent *D. Tho. Turr. Carthuſ. Arm. Tab. Nider Rodr.* & maximè quando emittitur à viro. *Vict. Sot. Angl.* Poterit nihilominus ſic vouens vxori etiam adulteræ reddere, & ſoluto primo matrimonio, ad ſecūdas nuptias tranſire animo non petendi, qui ſi fornicetur non erit ſacrilegus contra votum.

5. Concl. Votum Caſtitatis factum poſt matrimonium nondum conſummatum cum animo ingrediendi Religionem, eſt validum, quapropter ſic vouens nec priori bimeſtri, nec quoties redditio eſt illi voluntaria, reddere licitè poteſt; ratione verò illius propoſiti voto non confirmati, non tenetur Religionem ingredi, & tranſacto bimeſtri poteſt matrimonium conſummare reddendo. Quid autem quando negatiuè ſe habuit, nihil cogitans de Religionis ingreſſu, nec de oppoſito, *dictum eſt ſupra,* animum ſcilicet ingrediendi Religionē nō præſumi, niſi exprimatur.

6. Concl.

6.Concl. Votum Caſtitatis poſt matrimoniũ conſummatum abſq; licentia alterius coniugis eſt validum; obligat verò tm̃ ad non petẽdum. *cap. quidam de conuerſ.coniug. & cap.placet eo.* quia huiuſmodi votũ eſt diuiſibile, & materia in partẽ eſt licita (ſcilicet quo ad petitionem. *Bon. Pal.Palac.& alij communiter.* Contra *D.Tho.Turr. Grat. Gerſ. Sà, Pal. Petr. Sot.& alios.* Sed votum de non reddendo eſt nullũ, quia hoc non eſt in poteſtate vouentis, licet per accidens quãdoq; id eueniat ratione adulterij in cõiuge. Immò etiam ſi poſtea approbet alter coniux votum non reddendi, neque erit validum, quia conſenſus coniugis de nouo non poteſt obligationem inducere in altero, qui iam vouit. Secus verò ſi de nouo voueret poſt habitam ab altero licentiam. Quapropter tale votum non obligat coniugem ad abſtinendum à redditione quãdo eſt voluntaria propter adulterium alterius.

7.Concl. Votum Caſtitatis poſt matrimonium conſummatũ emiſſum non ſolum obligat ad non petendum, ſed etiam ad non ineundum aliud matrimonium. *c. quidã. c.placet cit.* Obligat quoque ad abſtinendum à quouis actu venereo extra matrimonium, qui ſemper erit ſacrilegus.

8.Concluſ. Vouens Religionem ante conſummatum matrimoniũ, licitè vouit, quia poteſt inuito altero cõiuge, ad illam tranſire; poſt conſummatum verò matrimoniũ, ſi voueat abſque licentia alterius cum animo adimplendi peccat mortaliter, quia diſponit de re aliena inuito Domino. Si autem cum animo implendi votum tempore habili, nullum eſt peccatum. Quod ſi abſolutè voueret, cenſetur vouiſſe pro tempore habili, ideoq; non peccat. Eadem dicas de vouẽte Ordines ſacros poſt conſummatum matrimonium; ſi enim eos pro tunc ſuſcipere intẽdit, peccat mortaliter, ſi ante conſummatum eos vouit matrimonium animo ingrediendi Religionem, tenet, licitumque eſt votum. Abſolutè autem vouens non peccat, quia cenſetur vouiſſe pro tempore habili. Votũ autem non ineundi matrimonium ſemper eſt licitum.

9.Concluſ. Votum Caſtitatis emiſſum animo nec petendi, nec reddendi poſt matrimonium conſummatum eſt peccatum mortale. Secus ante matrimonium conſummatum cum animo ingrediendi Religionem: ſed votum non petendi emiſſum à coniuge abſque alterius licentia ſecundum ſe licitum eſt, attentis verò circumſtantijs periculi vouentis, dum eſt in eodem lecto, & oneris alterius coniugis, qui ſemper debet petere, eſt illicitum; peccatum tamen erit tantũ veniale ratione indiſcretionis. DD. ſunt pro vtraq; parte; alij enim aſſerunt eſſe peccatũ quod intelligi debet de peccato tm̃ veniali alij verò dicũt nullũ eſſe peccatũ.

DISPVT. XXXVI.

An huiuſmodi vota de alterius coniugis licentia emiſſa ſint valida, vſumque matrimonij interdicant.

PRima Concl. Ad valorem voti Religionis nihil confert licentia alterius coniugis: nam vel votũ emittitur ante conſummatum matrimonium, & tenet etiam abſque licentia coniugis, quod ſi poſt obtentam licentiam conſummat vouens, peccat ſacrilegè prima vice tantum, & poſtea licitè petet, & reddet non obſtante ea licentia; vel votum emittitur poſt conſummatum matrimonium, & tunc ſtãte licentia alterius, tenentur ambo facere ea, quæ de iure iubentur ad ingreſsũ alterius in Religionẽ, quæ niſi fiant, erit votũ, ac ſi factũ fuiſſet abſque licentia coniugis. Eadem quoque dicas de voto ſuſcipiendi Ordines ſacros facto cũ licentia vxoris nolentis obſeruare quæ de iure præſcribuntur, ad quę non tenetur, cùm ad ea non ſe obligauit. Peccabit tamen mortaliter coniux abſque legitima cauſa irritans votum alterius coniugis quã do ei dedit licentiam vouendi.

2. Concl. Non licet voventi Caſtitatem de licentia coniugis ei ſe offerre, ab eoque petere, ne matrimonium reddatur otioſum, quia per tacitam licentiam alter ſibi præiudicauit. Per hoc verò coniux qui dedit licentiam alteri vouenti Caſtitatem non priuatur iure petendi (niſi aliud in tradenda licentia ſpecificetur) *Innoc. Ant. Abb. Io. And. & alij.* Imò qui vouit Caſtitatem de licentia alterius abſq; animo ingrediendi Religionem, poteſt ei reddere in priori bimeſtri, aut poſt adulterium, in quibus caſibus redditio eſt voluntaria, quia hæc non fuit licentia ſuper omnimoda Caſtitate, ſed ad non petendum, & non ineundum ſecundum matrimonium.

3. Concluſ. Quando votum fuit omnimodæ Caſtitatis de licentia coniugis emiſſum, ſi hic irritet illud, *quod poſſe fieri dicam diſp. 40. & 42.* Quò ad non reddere debitum, non peccat petens, & tenetur alter ei reddere, licet peccauerit irritando votum abſque cauſa.

Eadem dic, quando memor voti petit, tacitè enim videtur irritare votum reddendi in altero coniuge ſaltem pro illa vice. Si verò cum animo non irritandi petat, peccat mortaliter petendo, ei autem reddens non peccat, quia per licentiã vouendi Caſtitatem, quam ei dedit, non abdicauit à ſe ius, quod habet in corpus illius.

4. Concl. Coniugi, qui de licentia alterius vouit Caſtitatem, tenetur alter reddere, quia votum non priuat vouentẽ iure iuſtitiæ, quod habet in alterum coniugem. *Palac. Verac. Led. Rod.* Contrarium quoque eſt probabile, quia reddens cooperatur ſacrilegio petentis, ideoque

h peccat

peccat mortaliter, & ſacrilegè, vt ait *D. Ant. Silu. Nauar. Lud. Lop. Veg. Ledeſ, & alij.*

Ampliatur Concl. Etiam quando redditio eſt voluntaria, videlicet in priori bimeſtre, aut quando petens eſt adulter, & quando data fuit ei licentia vouendi omnimodam Caſtitatem.

Limitatur verò ſi quando vouẽs renunciauit iuri iuſtitiæ, quod habet in corpus coniugis, & talis renunciatio ab eo acceptata fuit.

DISPVT. XXXVII.

An ſupradicta vota impediant vſum matrimonij quando fiant abſque mutuo conſenſu.

PRæmitto, Quod quando alter cum licentia alterius (indepẽdenter tamen ab illo) vouet, dicuntur ambo vouiſſe abſq; mutuo conſenſu. Secus quando per modũ reciprocæ conuentionis, videlicet voueo, vt voueas. Aut voueamus ſimul Caſtitatem. *Sot. Lud. Lop.*

1. Concl. Quando alter independenter ab altero vouit Caſtitatem poſt matrimonium cum licentia alterius ad hoc vt poſſit abſolutè vouere, tenetur tantum reddere, ſed non poteſt petere, ſed nec petere nec reddere ei licebit quando redditio eſt voluntaria (*vt in priori bimeſtri, ſeu quando alter adulteratur.*) Adulter verò tenetur reddere innocenti, quamuis ſacrilegè peccat, quia per adulterium non extinguitur ius iuſtitiæ, quod habet innocens coniux in eum. At quando vterque renunciauit huic iuri, & fuit inter eos reciproca acceptatio, neuter poteſt petenti reddere, niſi ambo iterum ſibi ius reſtituãt.

2. Concl. Quando vterque de communi conſenſu vouit Religionem antequam conſummauit matrimonium, non peccant conſummando, ſiue petant, ſiue reddant, quia adhuc, eo conſummato, poſſunt votum adimplere, quod nequaquam impedit petionem, aut redditionem debiti. Imò tempore nouitiatus licitè poſſunt vti matrimonio, cùm ante profeſſionem non teneantur ad Caſtitatem. Neuter tamen reddere, tenetur ſi nondum poſt bimeſtre conſummatum ſit matrimonium, quia, eo non conſummato, poteſt alter altero nolente Religionem ingredi, quod ei non licet poſtea. Peccat tamen mortaliter qui eſt in mora implendi votum, alter verò, qui paratus eſt implere non peccat. Item neuter tenetur reddere, quando votum fuit factum poſt conſummatum matrimonium, & per conſequens neuter poteſt exigere, ſed amicabiliter petere. Qui verò vouit ſe nõ contrahere aliud matrimonium, *ſiue cum licentia vxoris, ſiue abſque illa, ſiue ante, ſiue poſt conſummatum matrimonium voueat*, poteſt petere, & reddere in præsẽti matrimonio.

3. Concl. Si de vxoris conſenſu vir voueat promoueri, conſtante matrimonio, ad Ordines ſacros, vxor

Digitized by Google

vxor verò continentiam in ſeculo ante ſexageſimum annum, neutrũ votum tenet, quia ſola vxoris licẽtia non ſatis eſt, vt vir ad Ordines aſcendat, nec ſolum Caſtitatis votum in vxore manente in ſeculo, quando ſuſpecta eſt de incontinentia: vnde votum vxoris, & viri fuit de re ſibi illicita, & non permiſſa. Et ante promotionem ad Ordines ſacros vtrique licet petere, ac reddere, quia votum Ordinis non impedit vſum coniugij, & votum Caſtitatis emiſſum ab vxore, intelligi debet dependenter ab Ordine ſacro ſuſcepto per ſuum virum. Nenter temen tenetur reddere.

4. Concl. Si mutuò conſenſu alter coniux voueat Caſtitatem, alter verò Religionem, quam poſſit abſque licentia alterius ingredi, v. g. *quia alter eſt ſexagenarius, vel de incontinentia non ſuſpectus*, vterq; tenetur ſuum votum implere, nec interim peccat, ſiue petendo, ſiue reddendo, quia vouens Caſtitatem dependenter eam vouit, videlicet poſt ingreſſum Religionis alterius. *Secus quãdo indepẽdenter ſe obligaſſet ex tunc ad Caſtitatem ſeruandam.* Vouens verò Religionem nõ tenetur ad Caſtitatem ante profeſſionem. Nec conſumans matrimonium redditur impotentior, cum poſſit abſque licentia alterius poſt conſummatum matrimonium votum implere.

Dices, an quando in coniuge vouente in ſeculo Caſtitatem non ſunt cõditiones requiſitæ, vt poſſit alter vouens Religionem, eam ingredi, & matrimonium non ſit adhuc conſummatum, peccet ille, qui vouit Caſtitatem, ſiue petendo, ſiue reddendo prima vice; & videtur quod ſic, quia cooperatur peccato alterius, alter enim vouens Religionẽ peccat, ſiue petẽdo, ſiue reddendo prima vice, cũ ſe impotentẽ reddat ad Religionẽ ingrediendã.

Sed reſpondetur non peccare, quoties admonuit coniugem, vt Religionem ingrediatur, & expectauit debitum tempus arbitrio prudentis moderatum, quia non tenetur expectare totum tempus vitæ, ratio eſt, quia votum continentiæ huius coniugis fuit dependenter à voto Religionis in altero, vnde, hoc non adimpleto, remanet hic liber à voto Caſtitatis, & per conſequens poteſt petere, & reddere. Quod ſi nolit reddere, nõ poteſt ad id cogi; imò poteſt alterũ cogere ad ſeruandum promiſſa. Vouens autem Religionem tenetur ad illam ingrediendam, quoties ratione diuortij, aut diſſolutionis matrimonij id ſibi licet, quia per conſummationem matrimonij votum non extinguitur, ſed ſuſpenditur. Alter verò vouens Caſtitatem (ſi debitum tempus non expectauit, nec coniugem admonuit ad Religionem ingrediendam, ideòque peccauit mortaliter contra votum conſummando matrimonium) non per hoc priuatur deinceps iure petendi, aut reddendi, ſed poteſt vtrumque licitè ope-

Digitized by Google

rari vſque dum alter poſſit, & velit Religionem ingredi, quia eo non implente votum Religionis, non tenetur alter ſe continere. Vnde mortuo coniuge, nec etiam ad Caſtitatem tenetur. Quod ſi talia vota de communi conſenſu ſint emiſſa poſt conſummatum matrimonium, ſi vouens Caſtitatem habeat conditiones requiſitas, vt poſſit in ſeculo manere; dicendum eſt *ſicuti dictum eſt Concl. 4.* Si autem hæ conditiones non ſint, & votum eſt factum vt impleatur conſtante matrimonio, votũ eſt nullũ, cùm ſit de re illicita, & per conſequens votum Caſtitatis emiſſum ab altero eſt etiam nullum, cùm ſit dependenter à voto Religionis alterius.

5. Concl. Quando vterque coniux de communi conſenſu Caſtitatem vouit, vterque tenetur neque petere, neque reddere, quia vterq; per hoc votum liberat alterum à ſeruitute reddendi, & per votum Caſtitatis vterque obligatur ad cõtinentiam, *communiter DD.* licitumq; eſt eis ſic vouere, cùm nulli irrogent iniuriam, peccabit tamẽ venialiter vouens, quando incontinentiæ in ſe præuidet periculum. Altero autem fornicante non eximitur alter à voti obligatione. Vtrum verò poſſit Eccleſiaſticus Iudex eos compellere ad ſimul cohabitandum ad euitandam incontinentiam eorum, aliqui dicunt poſſe, præſertim quãdo eſt ſuſpicio perſeuerandi in fornicatione, & vterque fornicatur. Sed reſpondetur alia via ſubueniendum eſſe periculo incontinentiæ (videlicet procurando diſpenſationem voti) ideoque non poſſe Iudicem Eccleſiaſticum eos compellere ad ſimul cohabitandum. *Nau.*

6. Concl. Leuius peccatum eſt (ſimpliciter loquendo) coniuges voto Caſtitatis adſtrictos ſe commiſcere, quàm alterum eorum cum ſoluto, vel ſoluta rem habere, quia acceſſus eius, qui habet votũ Caſtitatis ad aliam eſt ſacrilegiũ, & adulterium ſimul, acceſſus autem ad propriam coniugem eſt tãtum ſacrilegium, & ſic in confeſſione dicendum eſt, ſe contra mutuum votum acceſſiſſe ad propriã vxorem: per hoc enim explicatur circumſtantia aggrauans duplicis ſacrilegij, & minuens excuſans ab adulterio, & fornicatione.

7. Cõcl. Per votũ Caſtitatis mutuo cõſenſu emiſſum, non eximuntur coniuges à mutua cohabitatione, & obſequijs, non per hoc tamẽ tenẽtur in eodem lecto quieſcere, imò qñ eſt periculum incontinentiæ debent torum ſeparare. Hinc virtute huius voti neuter poteſt Religionem ingredi altero inuito, licet alter eſſet ſexagenarius, ac non ſuſpectus de incontinentia.

8. Concl. Si poſt mutuum Caſtitatis votum remittant ſibi coniuges renunciationem illam iuris petendi, & reddendi, quam vouendo fecerunt iterum ſibi conferentes poteſtatẽ exigendi, peccãt mortaliter contra votum, ſed tenet vo-

ti re-

ti remiſſio, ideoque deinceps tenebitur alter alteri reddere, petere tamen non poteſt.

8. Concl. Pactum non petendi, aut non reddendi mutuo conſenſu emiſſum à coniugibus validum eſt, poteſt tamen vterque illud remittere abſque peccato, & ita licitè petere, ac reddere, cum nulla ſit Deo facta promiſſio. *Nauar. Rodriq. Henriq. Lop.* non obſtante quod ſit iuramento firmatum, dummodo factum ſit in fauorem vtriuſque coniugis tantum, & non intuitu Religionis, videlicet ad obſeruandam incontinentiam in honorem Dei. In dubio autem an pactum cum iuramento ſit ad honorem Dei, an ad fauorem coniugis, dicendum eſt fuiſſe factum ad honorem Dei, ideoque non poſſunt cõiuges licitè illud ſibi remittere.

Dices, Si poſt prædictum pactũ abſque iuramento, vel cum iuramẽto (quod poteſt remitti) alter, aut vterq; Deo voueat Caſtitatẽ abſq; licentia alterius, an poſſint. &c.

Reſpondeo, Si votum fuit emiſſum poſt pactum non poteſt vouẽs licitè remittere hoc pactum, quãuis *ſi remittat* teneat remiſſio. Ita à ſimili Caſtitatem vouens adultero coniugi remittere nequit iniuriã. At ſi votum fuit ante pactũ emiſſum, eſtque ex ſe tale, quod obligat ad non reddendum tempore, quo licet non reddere, *vt eſt votũ emiſſum ante matrimonium, & votũ emiſſum poſt matrimonium de licentia coniugis concedentis facultatem vouendi omnimodam Caſtitatem*, non poteſt remitti pactum, cum tale votum obliget ad non petendum, & ad non reddendum. Tandem ſi votum obligat tantum ad non petendum, *vt eſt votum emiſſum poſt matrimonium abſque licentia coniugis, vel ante conſummatum matrimonium abſq; intentione ingrediendi Religionem*, poteſt vtique remitti pactum. Quod ſi nolit alter remittere, non tenetur reddere, nec cogi ad reddendum poterit, niſi videret periculum incontinentiæ in coniuge, eumque pœnituiſſe pacti. *Nau.* & tunc ex charitate, non ex iuſtitia. Ex eo autem, quod ſemel, aut bis copulentur coniuges, non cenſentur pactum remittere. Secus quando continuo accubarent. Et quamuis neuter poſt mutuum Caſtitatis votum poſſit exigere, cum alter non teneatur reddere, ſi tamẽ periculum adſit incontinentiæ, poteſt periclitans exigere

DISPVT. XXXVIII.

An proles habita à coniugibus, qui ſacrilege ſe commiſcent ſit legitima.

PRima Concl. Filij qui naſcuntur ex parentibus voto ſimplici Caſtitatis mutuo conſenſu adſtrictis ſunt legitimi; Qui verò ex coniuge, qui ante, vel poſt conſummatum matrimonium legitimè profeſſus fuit in Religione, ſunt ſpurij, quia illud matrimonium eſt

Digitized by Google

omninò ſolutum, nec de nouo poteſt inter hos fieri matrimonium, cùm impediat profeſſio Religionis. *Maiol.* At ſi poſt matrimoniũ conſummatum alter coniux altero ignaro, aut contradicente profiteatur, & poſtea cum eo copuletur, filius, qui ex eo naſcitur, eſt legitimus, quò ad omnia, cum profeſſio ſit inualida. *cap. quidam, & cap. placet. de conuerſ. coniug.* Et hoc habet locum, etiam ſi profiteatur altero ſciente, tacente, non contradicente, aut aſſentiente, quia vltra hoc requiritur decretum Epiſcopi iudicantis, an fuerint ſeruata ea, quæ de iure ſeruari debent, ad hoc vt valeat profeſſio. *Maiol.* Contrarium tenent aliqui Doctores non inferioris notæ. Tandem proles nata ex coniuge legitimè in Sacris ordinato *Contrariũ quoq; eſt probabile* eſt irregularis, & illegitima quò ad Ordines, & Beneficia; legitima verò quò ad ſucceſſionẽ, & honores. *Card. Rainer. Ant. Hoſt. Ioan. And. Abb. Aſtenſ. Maiol.* & habetur *in cap. literas de fil. Praſbyt.*

DISPVT. XXXIX.

An vir poſſit irritare vota ab vxore emiſſa, & an vota ſic irritata reuiuiſcant ſoluto matrimonio.

PRima Concl. Vir poteſt irritare non ſolum ea vota, quæ ſibi, & domeſticæ gubernationi præiudicant, ſed etiam omnia emiſſa ab vxore conſtante matrimonio pro tunc implenda, quando abſque eius licentia facta ſunt. *D. Thom. Dur. & alij.* Etiamſi votum ſit de rebus neceſſarijs, videlicet de non mentiendo. *Sot. Stun. Arag. Rodr. Veg.* Contrarium tenent *Inn. Hoſt. Ant. Card. Anchar. Hug. Turr. Carthuſ. D. Ant. Ang. Silu. Tab. Mayr. Monal. Nauar. Palac. Valenz. Lud. Lop. Graff. Candel. Philiar. Azor. & alij*, quorum opinio eſt ſatis probabilis; ea ſcilicet vota poſſe irritari à viro, quæ impediunt domeſticam gubernationem tantum.

Limitatur Concluſ. Quando vir adulterauit, ab eoque vult vxor recedere. Imò nec innocens poteſt irritare vota vxoris nocentis, quãdo vult ab ea diuertere. Quod ſi reconcilientur de nouo, poteſt vir irritare vota vxoris, ſicut poterat ante diuortium.

2. Concl. Poteſt vir irritare votum Caſtitatis emiſſum ab vxore conſtante matrimonio pro tunc implendum. *D. Th. Pal. Sot. Arag. Nau. Stun. Gutt. Phil. Rodr. Gom. Veg.* Contrarium quoque eſt probabile, quod tenet *Bon. Hug. Archid. Palud. Mayr. Silu. Nau. Led. Palac. Angl. Pet. Led. Val. Lud. Lop.* Poteſt quoq; irritare votum abſolutæ cõtinentiæ, quapropter vxor adulterans poſt illam irritationem non committit ſacrilegium, nec tenetur, ſoluto matrimonio, à ſecundis nuptijs abſtinere.

3. Concl. Poteſt vir irritare vota emiſſa ab vxore ſine ſui licentia, etiam ſi deberent impleri tempore ſoluti matrimonij, quia tempore

pore, quo emittitur votum, voluntas fœminæ eſt in viro, qui debet conſulere eius imbecillitati, *Sot. Alcoz. Lud. Lop. Veg. Stun. & alij.* Contrarium quoque eſt ſatis probabile.

Ampliat. 1. in voto Caſtitatis implendo pro tempore, quo vxor eſt ſui iuris. *Stun. & Sot.* Ampl. 2. in voto Religionis emiſſo in tẽpus ſoluti matrimonij. Secus quando nõ adhuc conſummato matrimonio voueret vxor Religionem ingrediendam antequam conſummet, quia per hoc votum eximenda eſt à poteſtate viri. Ampl. 3. in omnibus votis emiſſis ante conſummatum matrimonium, etiamſi animo tranſeundi ad Religionem facta ſint, & ibi implenda.

4. Concl. Poteſt quoque vir irritare vota emiſſa ab vxore ante cõtractum matrimonium; hoc tamẽ eſt potius ſuſpenſio, quàm irritatio, quia ſoluto matrimonio, reuiuiſcunt, vt infra dicetur. *cõm. DD.*

Ampliatur 1. Etiam ſi pater cõſenſerit voto filiæ, quia maritus vtitur iure ſuo circa ſuam vxorem cuius vota non vult approbare, etiamſi ab eius patre approbata ſint.

Ampl. 2. In votis, quæ nullo modo marito præiudicant.

Limit. 1. Non poſſe virum irritare vota realia vxoris emiſſa ante matrimonium, ſi tunc vouens erat ſui iuris. ſecus q̃n vxor habebat tutorem, patrem, virum, &c. tempore quo vouit; poteſt enim modo maritus eius vota irritare, quia ſuccedit loco tutoris, aut patris, & illa vota dependebant tunc à conſenſu Superioris.

Limit. 2. In voto Caſtitatis, quatenus dicit vouentem non poſſe petere.

Limit. 3. In votis de rebus neceſſarijs, v. g. de non mentiendo, de non furando, quæ non poſſunt à viro irritari, quando facta fuere ante matrimoniũ, cũ volũtas vxoris tũc nõ fuerit ſub poteſtate viri.

Limit. 4. In voto Religionis.

Limit. 5. Quando mulier ante matrimonium contraxit obligationem cum aliquo, hanc non poteſt vir irritare, quia acquiſitum fuit ius tertio. *Hug. Arch. Bellem.*

5. Concl. Vota omnia conſtante matrimonio emiſſa ab vxore pro tunc implenda ſemel à viro irritata non reuiuiſcunt ſoluto matrimonio. *Abb. Caiet. Abul. Ang. Silu. Arm. Tab. Sot. Nau. Lud. Lop. Philiar. Veg.* Eadem dicas de votis cuiuſcunque ſubditi factis cum animo ea adimplendi tempore ſolutæ poteſtatis; hæc enim ſemel à Superiore irritata non reuiuiſcunt amplius, etiamſi ſit votum Caſtitatis factum ab vxore ad hoc vt impleatur ſoluto matrimonio.

6. Concl. Vota facta ab vxore ante matrimonium, ſi irritentur à viro reuiuiſcunt ſoluto matrimonio, quia non eſt perfecta irritatio, ſed tantum ſuſpenſio, *Arch. Bellem. Roſel. Nau. Alex. Philiar. Lud. Lop. Graff.* non tamen tenetur

ſoluto matrimonio reſarcire ea, quæ omiſit conſtante viri ſuſpenſione; v. g. vouit Lucia Roſarium ſemel in hebdomada antequam cõ traheret cum Petro, qui ſuſpendit hoc votum, ſoluto matrimonio, ſeu annuente Petro, & licentiam concedente, reuiuiſcit votum, non tamen tenetur Lucia reſarcire tot Roſaria, quot omiſit, quia pro illo tempore erat ſuſpenſum votum, & per conſequens obligatio voti, *communiter DD*. Contra *Veg.*

7. Concl. Si coniux reus tempore diuortij emittat votum (*etiam Caſtitatis, & Religionis*) poteſt innocens id irritare quando vult cũ illo ſe reconciliare, quia delictum alterius non poteſt tollere dominium, quod habet coniux innocẽs ſupra nocentem. Si autem innocẽs voueat, cenſendum eſt ac ſi vouiſſet ante matrimonium, quia innocens ratione diuortij eſt ſui iuris, ideoque vouet independenter ab altro, vnde compoſitis inimicitijs non poteſt nocens ſuſpendere vota Caſtitatis, Religionis, & de operibus neceſſarijs, aut vota realia, etiamſi ſit vir, qui poteſt alia vota ſuſpendere, quia ſe habent hæc vota, ac ſi facta eſſent ante matrimonium. Eadem dic de fęmina nocente erga virum innocentem.

Hinc infertur, quod ſi innocens tempore diuortij voueat Caſtitatem, aut Religionem, tenetur ad illam, nec poteſt alteri remittere adulterium ad hoc vt poſſit petere, facta autem reconciliatione, vel inſtaurato matrimonio per adulterium vouentis, tenetur reddere ſi fuit votum Caſtitatis; poteſt reddere, & petere ſi fuit votum Religionis. Quod ſi iterum fiat diuortium ratione adulterij de nouo commiſsi, iterum reddit obligatio, *vt ſupra dictum eſt*.

8. Concl. Vota facta in ſeculo ab aliquo, qui ingreditur Societatem Ieſu, ſi egrediatur, iterum reuiuiſcunt, quia fuerunt ſuſpenſa, & non irritata. At ſi poſt ſollennem profeſſionem expellatur, non obligant illa vota, quia fuerunt commutata in ſollennem profeſſionẽ, & per eam penitus extincta.

9. Concluſio. Magiſter Nouitiatus, & quilibet Superior poteſt vota Nouitij ſuſpendere pro tempore Nouitiatus, donec commutentur in profeſſionẽ. Poteſt etiam Epiſcopus, Superior autem Societatis Ieſu poteſt irritare vota à Ieſuitis poſt biennalem probationẽ, eaque irritata non amplius reuiuiſcunt, etiam ſi fiant ſub conditione, vt adimpleantur, ſi egrediãtur à Religione, quia per vota poſt biennium conſtituuntur Ieſuitæ veri Religioſi, & verè ſubduntur Superiori. Sed vota emiſſa in ſeculo non poſſunt irritari à Superiore Societatis Ieſu poſt biennalem profeſſionem, aut poſt votum Coadiutoris formati, quia reputantur tanquam vota facta ab vxore ante matrimonium.

D I.

DISPVT. XL.

An vota facta de licentia viri poſſint ab eo irritari, & an ſoluto matrimonio reuiuiſcant.

PRima Concl. Si vir, aut quicunque alius Superior irritet vota de licentia ſui emiſſa ab vxore, vel à ſubditis, valet irritatio, peccat tamen mortaliter abſque iuſta cauſa ea irritans, ſed inferior non tenetur ea ſeruare: cenſetur enim Superior conceſſiſſe ſolam licentiam vouendi, & non dominiũ, quod habet ſuper voluntatem ſubditorum, quo ſemper manente, ſemper poteſt vota eorum irritare. *communiter DD.* Contra *Ricc.*

Ampl. Etiam ſi Superior concederet ſubdito licentiam irreuocabilem vouendi. Neq; requiritur tã vrgens cauſa ad irritandũ, ſicut requiritur ad diſpenſandum; verum tñ eſt, quod diſpenſatio abſq; cauſa non valet, irritatio autem valet, *vt ſupra dictum eſt.* Superior verò, qui nondum votum irritauit, ſed abſque iuſta cauſa ſuſpendit, tenetur licentiam vouenti concedere, quia tenetur iniuſtum impedimentum remouere ad hoc vt vouens ſuæ ſatisfaciat obligationi, quod ſi omnino irritatum ſit votũ, non tenetur dare facultatem ſubdito ad iterum vouendũ, quod enim non eſt, operari non poteſt.

2. Concl. Taciturnitas, & diſſimulatio Superioris non habentur pro licentia, vnde non obſtante quod ſciuerit votum ſubditi, & non reclamauerit, poteſt illud irritare, ac ſi factum eſſet abſque ſui licentia. *D. Thom. Pal. Caiet. & alij.* Contrarium tenent *Innoc. Io. And. Card. Rainer. Silu. Abul. Adr. Val.* Secus quando fuit cum interno conſenſu, per quem ratificauit votum, *Caiet.*

Ampl. 1. Etiam quando ſubditus, facto voto aliquid donandi, obtineret poſtea licentiam donandi, nulla facta voti mentione, in hoc caſu votum eſt, ac ſi factum fuiſſet abſque licentia Superioris.

Ampl. 2. Quando ſubditus obtenta licentia aliquid donandi, vel faciendi, voueret ſe id donaturum, vel facturum, quia id votum eſt nouum onus, quod ſubditus ſibi imponit, cui non aſſentitur Superior, quod enim liberè prius ſubditus donabat, vel faciebat, modo ex neceſſitate donat, vel facit, quapropter irritari poteſt, etiam nulla exiſtente cauſa.

3. Concl. Peccat mortaliter ſubditus petens voti irritationem abſque iuſta cauſa, quando id fecit de licentia Superioris, quia cooperatur peccato alterius. Secus ſi cauſam proponat Superiori examinandam an ſit iuſta, quando autem incapax eſt Superior ad hoc diſcernendum, conſulendus eſt vir doctus, ſed rem de ſui licentia per votum promiſſam, & alteri traditam, non poteſt amplius reuocare *Caiet. Sot. Arag. Valent.* Poteſt tamen

men à ſubdito, antequam voueat licentiam vouendi à ſe conceſſam auferre, quia nullum adhuc eſt alteri ius acquiſitum. *Bon. Ricc. Roſ. Palud.* Et tandem nequit Superior irritare validè promiſsionem factam à ſubdito de eius licentia alicui tertiæ perſonæ, quamuis res non ſit adhuc tradita, quia per eam acquiſitum eſt ius tertio. Contra *Arag.* Subditus autem, Superiore renitente, non peccat ſi non adimpleat.

4. Concl. Poteſt maritus, *illicitè tamen, & cum peccato* irritare votũ Caſtitatis de ſui licentia ab vxore factum abſque iuſta cauſa, quod ſi iuſta exiſtat cauſa, non peccat irritando, quia eſt caput, & dominus vxoris. *Abb. Sot. Palat. Stun. Bart. Led. Arag. Veg. Led.* Non obſtante quod licentiam conceſſerit vouendi omnimodam Caſtitatem. Contra hanc Concluſionem eſt *D. Thom. Bon. Alber. magn. Ric. Pal. Grat. Turr. Adr. D. Ant. Silu. Tab. Nau. Philiar. Rodr.* quorum opinio eſt probabilis.

Ampliatur in votis de rebus neceſſarijs.

5. Concl. Non poteſt maritus irritare votum Caſtitatis in vxore quando vterque de communi conſenſu id votum emiſit. *Sot. Stun. Bart. Led. Angl. Nid. Philiar. Arag. Gom. Rodr. Lud. Lop. Veg.* Vnde accedens poſt tale votum ad vxorem peccat contra votum, & contra iuſtitiam, ſi inuitam cognoſcat. Procedit quoque Concluſio, quando vterque coniux vouit mutuo conſenſu Religionem, aut alter Ordinem ſacrum, alter Caſtitatem, caſu quo hæc vota ſunt valida, *vt dictum eſt diſput. 37.*

Limitatur Concl. Quando votũ eſſet, quod ſuperſtes teneatur ingredi Religionem, vel non inire aliud matrimonium; v.g. *facciamo voto inſieme, che morto l'vno, colui, che ſupraviue non ſi poſſa caſare, ma habbia da farſi Religioſo, ò ſerbare perpetua caſtità*, quæ vota in vxore poteſt vir irritare, ſicuti poteſt votum dandi Calicem Eccleſiæ mutuo conſenſu factum, quia per talem licentiam non renunciauit iuri reuocandi, quod habet.

6. Concl. Si poſt votum Caſtitatis mutuo conſenſu emiſſum, coniuges dent ſibi inuicem facultatẽ in corpus (licet peccent ſacrilegè contra votum) poteſt vir reuocare votum Caſtitatis in vxore, quia matrimonium eſt iam reſtitutum ad priſtinum ſtatum, &, facta irritatione, poteſt vxor deinceps petere quia extincta eſt obligatio. Tandem vota de licentia viri, vel cuiuſcunque Superioris emiſſa, & ab eis irritata non reuiuiſcunt, finita Superioris, aut viri poteſtate. *Angl.* Vnde ſoluto matrimonio, vxor non tenetur ad obſeruantiam illius voti, quod irritauit eius vir, etiam ſi de eius licentia vouiſſet.

DISPVT. XLI.

An vota vxoris non irritata à primo viro poſſint irritari à ſecundo. &c.

Prima Concluſ. Quoties prior maritus poterat irritare vxoris vota, & non fecit, poteſtas irritandi tranſit ad ſecundum virum, quod procedit in votis cuiuſcunq; inferioris factis de licentia eiuſdem, quæ poſſunt commutari à Superiore, qui ſuccedit in locum primi. Hinc

Infertur 1. Poſſe virum irritare vota Caſtitatis, Religionis, & de rebus neceſſarijs. Item vota realia ante 25. annos emiſſa, & perſonalia ante pubertatem facta, ſi quando ea fecit vxor exiſtens ſub patria, aut tutoria poteſtate abſque eorum licentia, quia vir ſuccedit loco patris, & tutoris.

Ampliatur primò illatum, etiāſi tranſacta ſit ætas, in qua poterat pater, aut tutor irritare, dummodo poſt illā nō ſit ratificatū votū. Ampl. 2. id poſſe etiam ante matrimonium conſummatum, quia ſuccedit locô patris, aut tutoris tunc tēporis. Ampl 3. quando ratificata fuerunt vota poſt conſummatum matrimoniū, tunc enim habentur ac ſi facta ſint conſtante matrimonio, ea enim ratificatio eſt noua voti emiſſio, quæ cùm abſque viri licentia ſit facta poteſt irritari ab illo. Ampl. 4. etiamſi fœmina tempore, quo votum emiſit, non habuiſſet patrem, aut tutorem, poteſt tunc maritus eius votum irritare, ſi adhuc ſit infra ætatem, in qua poteſt pater, aut tutor.

Infertur 2. Poſſe ſecundum virū irritare votum continentiæ factum ab vxore abſque licentia prioris viri.

Infertur 3. Poſſe eumdem irritare votum Religionis factū ab vxore poſt conſummatum matrimonium, vel ante, inconſulto priori viro, adimplendum tempore ſoluti matrimonij (quamuis enim peccet mortaliter ſecundo contrahēs fœmina cum hoc voto, & teneatur ante conſummatum matrimoniū Religionem ingredi) tamen poſt illud conſūmatum poteſt vir eius irritare votum, adeo vt numquam reuiuiſcat. *Secus quando votum fuit emiſſum ante conſummatum matrimonium cum animo adimplendi illud infra bimeſtre.* Imò poteſt irritare vxoris votum, etiam ante conſummatum matrimonium, quia ſuccedit loco prioris viri, qui poterat irritare quocunque tempore. per hoc autem non poteſt cogere vxorem ad reddendum in bimeſtri.

Infertur 4. Quod ſi fæmina impubes validè contrahat, eo quia malitia ſupplet ætatem, & ante conſummatum matrimonium voueat Religionem abſque licentia viri; poteſt his eius votum irritare, & loco eius ſecundus maritus ſucce-

ſuccedens,etiam ſi poſt pubertatem ratificauerit, quia tale votum poteſt à Patre, ſeu tutore irritari, & quamuis pater,aut tutor non poſſint poſt ratificationem, poteſt tamen vir quando ratificatio fuit poſt conſummatum matrimoniũ, quia habet ſe hoc votum, ac ſi factum fuiſſet tempore conſtantis matrimonij abſque beneplacito viri. At ſi ratificatio fuit ante conſummatum matrimonium cum animo tunc implendi, non poteſt vir tale votum irritare.

Infertur 5. Fœminã, quæ vouit Religionem, aut Caſtitatem abſq; licentia viri, vel Superioris, cui ſuberat, non peccare conſũmando matrimonium, neque eſſe ſacrilegam fornicando, quando eius vir illi irritauit talia vota, quamuis peccauit mortaliter contra votum;nubendo, quia per irritationem votum eſt omnino extinctũ, vnde licitè poteſt, ſoluto hoc matrimonio, aliud inire.

Infertur 6. Poſſe Dominum irritare omnia vota ſerui impuberis, & omnia realia ſerui puberis minoris 25. annis, etiamſi emittantur adimplenda tempore libertatis,quia ſuccedit loco tutoris,eaq; irritata non amplius reuiuiſcunt.

Infertur 7. Poſſe Superiorem Societatis Ieſu irritare vota, quæ vouens poſt biennium, aut Coadiutor formatus olim emiſit in ſeculo, ſi tunc quando vouit erat ſub poteſtate patris, tutoris, aut curatoris. Item ſi patrem, tutorẽ, aut curatorem non habens, emiſit tamen vota biennij eo tempore, quo poterant illi irritare, non obſtante quod modo ſit elapſa illa ætas, quod procedit non obſtante, quod poſt illam ætatem ratificatum ſit votum in Societate poſt vota biennij. Secus quando ea vota in ſeculo facta fuere de conſenſu tutoris, aut patris,

2. Concl. Si Prælatus ſuperior v.g. Prouincialis conceſſit ſubdito vouendi licentiam, iſq; iam vouit: Prælatus inferior nõ poteſt reuocare hoc votũ. *Ricc. Angl. Rodr.* Poteſt tñ æqualis Superior ſuccedens ſuſpendere ad libitũ vota ſubditi facta de Superioris antecedentis cõſenſu. *Hug. Archid. D. Aug Bellem.* Poterit etiã eadem irritare, ita vt nõ reuiuiſcãt. Vnde ſi mulier de licentia primi mariti, vel patris vouit, poteſt ſecundus maritus votũ irritare, quando pater, aut prior maritus id poterant.

3. Concl. Quando Superior minor (v. g. Guardianus) conceſſit licentiam vouendi, poteſt Superior maior ad eius libitum, & abſq; cauſa, factum à ſubdito votum irritare. *Angl. Rodr.*

4. Concluſ. Vota Caſtitatis, & Religionis mutuo conſenſu facta tempore prioris matrimonij, quæ non poterat prior vir irritare, *vt dictum eſt diſput.* 40. neque etiam poſſunt irritari à ſecundo viro. Cætera autem vota mutuo conſenſu facta poſſunt irritari, quia iam poterant eadem irritari à primo viro

viro

Digitized by Google

viro. Et tandem dico, quod valet irritatio facta abſque iuſta cauſa, peccat verò mortaliter ſic irritãs.

DISPVT. XLII.

An poſſit vxor irritare aliqua vota viri. &c.

PRima Concl. Mulier cum non ſit caput viri, non poteſt omnia vota ab eo emiſſa irritare, poteſt tamen ea, quæ ipſi præiudicant, quò ad moderatã debiti redditionem, & mutuam cohabitationem, quando abſque eius licentia facta ſunt, quia in hoc parem habent poteſtatem coniuges alter in alterum. *communiter DD.* Contra *Sot. Pet.Led.* & *Neotericos quoſdam.* Hæc autẽ vota ſemel ab vxore irritata non reuiuiſcunt. Hinc

Infertur 1. Non poſſe virum vouere abſque vxoris licentia peregrinationes, abſtinentias, preces, & vigilias, quæ debilitãt ad moderatè reddendũ. Vxor autem debet reuocare eas vigilias, ieiunia, &c. non in totum, ſed qua parte corpus debilitant, & immoderata ſunt

Infertur 2. Quod vota vergentia in præiudicium familiæ non poſsũt ab vxore irritari. v.g. *ſi vir vouiſſet magnas eleemoſinas*, quia administratio bonorum, & ſubſtentatio familiæ eſt penes patrem, *Sot.* nec votum obligat, quando in eo eſt prodigalitas, ideoque nulla indiget relaxatione. *Angl. Sot.*

Infertur 3. Non poſſe vxorem irritare votum non petendi emiſſum à viro, quia ſuper hoc nullum habet dominiũ. *Palac. Angl. Stun. Gom.* Contrarium tenet *Henr. Rod. Philiar. Veg. Arag. Nauar. Gutt. Lud. Lop.*

Infertur 4 Vxorẽ poſſe irritare votum longæ peregrinationis, &. ſimilia, quæ aduerſantur mutuæ cohabitationi, vir autem poteſt omnia vota vxoris irritare, etiam emiſſa poſt mutuum Caſtitatis votum, quia per hoc non eximuntur coniuges à debitis obſequijs, & cohabitatione, quamuis eximantur à debito perſoluendo.

Infertur 5. Vota facta à viro in tempus ſoluti matrimonij non poſſe ab vxore irritari, quia ipſi non præiudicant. Sicut nec facta ante conſummatum matrimoniũ cum animo tranſeundi ad Religionem.

Infertur 6 Vxorem poſſe validè irritare vota ſui viri ſibi præiudicantia, licet de eius licentia ſint emiſſa. *Innoc. D. Ant. Sot. Bart. Ledeſ.* vide quæ diximus *diſput. 40.*

Infertur 7. Poſſe vxorem irritare votum omnimodæ Caſtitatis emiſſum à viro quò ad redditionem debiti tantum, cùm ſit domina corporis illius. Vir autem tenetur non petere, & ſoluto matrimonio non poteſt aliud contrahere, quod ſi ad aliam accedat ſacrilegus eſt, & hoc habet locum etiamſi vir de licentia eius vouiſſet Caſtitatem.

Infertur 8. Quod ſi poſt emiſſum mutuo conſenſu Caſtitatis votum iterum

iterum ſibi ius in corpus concedant coniuges, poteſt vir irritare votum vxoris, non autem vxor irritare votum in viro, quia quò ad reddendum (in quo poteſt vxor) iam tenetur vir ſtatim facta renunciatione, quò ad reliquos verò effectus, iam nō poteſt, *vt dictū eſt*. Cætera autem vota facta de communi conſenſu poſſunt ab vxore irritari quando ſibi præiudicant.

Infertur 9. Quod vota magnæ abſtinentiæ, & ſimilia facta à viro poſt emiſſum de communi conſenſu Caſtitatis votum, & nondum remiſſum, non poſſint ab vxore irritari, quia vir tunc erat ſui iuris quò ad reddendum, ideoque independenter vouit, poſſunt tamen ſuſpendi.

Infertur 10. Quod vxor ſubſequens poteſt irritare vota facta à marito tempore prioris matrimonij, quæ præiudicabant priori vxori quò ad debitum, & cohabitationem, quia ſuccedit loco illius.

Infertur 11. Non poſſe vxorem irritare vota ante matrimonium facta, poſſe tamen ea ſuſpendere, quando ſibi præiudicant, vnde vxore poſtea concedente licentiam, tenebitur vir de nouo ad vota. *Ant. Abb. Anch. Roſ.*

DISPVT. XLIII.

An coniux conſcius voti alterius cenſeatur in eo diſpenſare quando præcipit contrarium, &c.

PRima Concl. Non eſt irritatio, quādo Superior voci ignarus prohibet materiā promiſſam, aut denegat petitam licentiam ad exequendum, quia voluntas non fertur in ignotum. *comm. DD.*

2. Concl. Subditus vouens rem quam abſque Superioris licentia exequi nequit, tenetur quam primum ab eo, aut voti irritationem, aut illud exequendi licentiam petere, *Rodriq. Veg. Silu. & alij.* Sic Epiſcopus vouens Religionem tenetur petere à Papa licentiam renunciandi Epiſcopatum.

Limit. 1. Concl. Quando res promiſſa non erat prohibita tempore, quo fuit emiſſum votum; v. g. Si poſtquam Religioſus vouit ieiunium, prohibeat Superior ne quis ieiunet abſque ſui licentia: in hoc caſu non tenetur, qui prius vouit petere licentiam ieiunandi, nec ad votum adimplendum obligatur; reuiuiſcet tamen obligatio, ſi ceſſet prohibitio. *Arag. Rodriq. Veg.* Secus quando vouens intenderet ſe obligare non obſtante prohibitione futura Prælati.

Limit. 2. Quando neſciebat ſubditus rem à ſe promiſſam per votum fuiſſe prohibitam, in hoc caſu ſciens poſtea eſſe prohibitam non tenetur petere licentiam, imò tale votum neque erit obligatoriū quando ſubditus, ſi noſſet prohibitionem, non vouiſſet. *Arag Veg.*

3. Concl. Quamuis vt votum verè irritetur, opus eſt, vt Superior illud ſciat, tamen ad hoc, vt tantum

tum ſuſpendatur eius executio, ſatis eſt, vt tacito voto, petat ſubditus licentiam implendi, eaque denegetur, nec tenetur votum aperire Superiori, vt facilius licentiam obtineat. *Caiet. Nau. & communiter Neoterici* Contra *eumdem Caiet. Sot. Arm. Angl. Graff. Lop. Val Arag.*

4. Concluſ. Subditus qui vouit rem, ad quam explendam opus eſt licentia Superioris, ſi ſemel denegata fuit ei facultas eam exequendi, tenetur quando id expediens iudicauerit, iterum petere, aut votũ aperire ad hoc, vt à Superiore irritetur. *Caiet. Arm.* Quod ſi licẽtia fuit ei negata ad certum tempus, tenetur, eo tranſacto, iterum licentiam petere, & aduenienté alio ſucceſſore tenetur ab eo licentiam de nouo petere.

Limitatur Concluſ. Quando votum eſt onus temporis; v. g. vouit Religioſus tali die ieiunium, aut in hoc anno ſanto peregrinationẽ, ſi denegetur ei facultas peregrinãdi in hoc anno, nõ tenetur, eo elapſo, licentiam petere à Superiore, quia extincta eſt voti obligatio,

Dices, quando dicetur irritari, quando ſuſpendi votum? Reſpondetur, ſi diceret Superior conſcius voti *nolo vt facias* eſt irritatio. *Cai. Arm.* ſi verò dicat *nolo vt pro nunc facias* eſt ſuſpenſio, & non irritatio. In dubio autem interpretanda ſunt verba in fauorem voti, quod ſcilicet obliget. At ſi Superior memor voti per actum facti petat à ſubdito rem, per quam neceſſariò frangitur votum, cenſetur pro illa vice diſpenſare, *ſed non in totũ irritare*: v. g. ſciens votum Religioſi iubet eum veſci carnibus. Et quæ vſque dum dicta ſunt de Superiore erga ſubditum intelligenda ſunt de vxore erga virum, & de viro erga vxorem, in ijs præſertim, in quibus alter alteri ſubeſt.

DISPVT. XLIIII.

An delectationes moroſæ in actu coniugali cogitato, tactus, aſpectus, &c. ſint licita inter coniuges.

PRima Concl. Secluſo pollutionis periculo, ſi coniuges moroſè delectentur in copula cogitata tanquam præſenti, dum abſentes ſunt, aut eo tempore, & eo loco, in quo copulam exercere non poſſunt, non peccant mortaliter, ſed tantum venialiter. *D. Thom. & communiter Neoterici* Contra *Silu. Nau. Pet. Sot. Card. Lud. Lop. Rodr. Philiar. Sà Veg. Nider,* nõ obſtante, quod ex ea delectatione cõſurgeret pudendorum cõmotio.

2. Concl. Quando tactus, aſpectus, & verba turpia inter coniuges non quærantur propter voluptatem, ſed ad præparandum ſe ad copulam coniugalem non ſunt peccatum, quia licet iuuare naturam ad actum ſibi licitum, *comm. DD.* Idem quoque eſt dicendum ſi fiant in ſignum mutui amoris. Erunt tamen peccatum veniale, ſi referan-

tur

tur ad maiorem voluptatem capiendam in ipſa copula, aut ſi fiant ob ſolam voluptatem abſque animo perueniendi ad copulam. *Roſ. Ang. Arm. Caiet. Abul. Vict. Sot. Graff. Med. Rodr. Bart. Led. Vaſq. Cand. & alij.* Erunt quoque veniale oſcula, & aſpectus impudici, verbaque turpia inter coniuges, quando abeſt pollutionis periculum. Item venialiter peccat coniugatus ſe ipſum tangens ad voluptatem captandam abſque pollutionis periculo. *Pal. Lud. Lop.* Contra *Arm. & Vaſq.*

3. Concl. Quoties copula interdicitur coniugibus ob circumſtantiam extrinſecã, licita eſt moroſa delectatio appetitus ſenſitiui de copula cogitata vt præſenti; liciti etiam ſunt tactus; v.g. ſi impediantur coniuges à debito ratione ſalutis, aut abortus. Item ſi matrimonio contracto ſuperueniat impotentia coeundi. Si coniux contraxit affinitatem, vel cognationẽ cum altero coniuge; quoties verò coniugi interdicitur debiti petitio eò quod dubius eſt de validitate matrimonij, eſt peccatum mortale delectatio partis ſenſitiuæ de copula cogitata. Erunt quoque peccatum mortale tactus, niſi fiant in gratiam alterius coniugis petentis debitum.

4. Concl. Quando ratione voti coniugi neque petere, nec reddere licet, delectatio moroſa partis ſenſitiuæ, & tactus ſunt peccatum mortale contra votum; quando autem ſolum interdicta eſt debiti petitio ratione voti Caſtitatis, neque etiam licet delectari de redditione concepta ſub conditione (*ſi petatur*) Idem dic de tactibus, qui nũquam licent, niſi ad expreſſam, vel tacitam debiti petitionem; actus autem complacentiæ, & gaudij in voluntate, ſub conditione *ſi petatur* licitus eſt. Quod ſi alter, vel vterque coniux vouiſſet ſolum ſe non petiturum debitum, omnia hæc ſupradicta illi licerent, quia non aduerſantur voto de non petendo, ſed voto Caſtitatis tantum.

DISPVT. XLV.

An liceant coniugibus delectationes moroſæ, tactus, &c. cum periculo pollutionis præuiſæ, ſed non intentæ.

PRima Concl. Quoties pollutio ſequitur præter intentionem ex cauſa aliqua neceſſaria, vel conuenienti corpori, v.g. cibo, potu, cõfeſſione audienda, ſtudio, &c. non eſt peccatum, nec præuidens pollutionem tenetur ſe abſtinere ab illa cauſa, *cõmuniter omnes DD.* Non obſtante, quod cauſa illa fiat illicita ex aliqua circumſtantia extrinſeca non conferente ad pollutionem (v.g. ſi quis audiat confeſſiones ob vanam gloriam, vel cibos neceſſarios comedens frangat ieiunium.)

Limit. Concl. Quando quis timet ſe conſenſurum in pollutionẽ præ-

præſertim quando aliàs ſe conſenſiſſe expertus eſt. *Caiet. Tab. Nau. Graff. Lud. Lop.* Quando verò valde grauis vrget cauſa, poteſt quis ſe exponere huic periculo proponens firmiter ſe non conſenſurum confidens, quod maius ſibi auxilium impendet Dominus, v. g. qñ Chirurgus medicaret fœminam, vbi non eſt alius medicus. Hinc

Infertur 1. Poſſe aliquem æquitare, licet aliàs expertus ſit ſe pollui, poſſeque fœminam tangendo mederi, vel eam iuxta morem regionis oſculari, quamuis ſe pollui abſque ſui conſenſu præuideat.

Infertur 2. licere ſentienti magnum pruritũ partes verendas refricare, etiam cum pollutionis periculo, dummodo ſit ſecurus de non aſſentiendo pollutioni, ſic quoque licitum eſt mundare verenda à lanugine, vel ſanguine menſtruo, quamuis inde præter intentionem ſequatur pollutio; licetq; remouere obſtacula virtutis generatiuæ adhibendo naturalia medicamenta ad remouendos humores corruptos, quamuis ex hoc ſequatur corruptio.

2. Concluſ. Quando exercetur actio ex ſua natura turpis, & per ſe tendens ad actus venereos excitandos abſque vrgenti neceſſitate, eſt peccatum mortale præuiſa pollutio, quamuis non ſit intenta. Secus, quando actio non eſt turpis, quia tunc per accidens ex ea ſequitur pollutio. *Caiet. Philiar. D. Ant. Ang. Nauar. Henriq. Suar. Vaſq.* Hinc

Infertur 3. Pollutionem præuiſam in *ebrietate, vel nimia comeſtione mortali* non eſſe peccatum ex malitia pollutionis, niſi ſit volita, aut adſit periculum conſenſus; vnde non tenetur aliquis vitare eam comeſtionem, aut ebrietatem ratione pollutionis. *Vaſq. Suar.* Sic comedens cibos calidos, ad hoc vt potentior fiat ad fornicandum, ſi ex comeſtione ſequitur pollutio, non peccat mortaliter ratione pollutionis ſequutæ, quia non fuit intenta, ſed per accidens.

Infertur 4. Quod pollutio, quæ ſequitur ex rebus venialibus in genere luxuriæ, & turpitudinis, non eſt peccatũ mortale, ſiue illæ ſint veniales defectu plenæ aduertentiæ, ſiue ex paruitate materiæ, (v.g. ſi ex delectatione moroſa rei turpis inaduertenter cogitata, aut ſi ex tactu leui manus, viſu, verbis, lectione, & turpibus venialiter, ſequatur pollutio, licet nulla neceſſitas, nec vtilitas, ſed ſola curioſitas inuitet ad hæc *Abul. Tur. D. Ant. Ang. Silu. Caiet. Henr. Sà.*

1. Ampliatur illatum, etiamſi perſeueretur in ijs rebus venialiter turpibus, ſentiaturque vehemens commotio appetitus, & periculũ pollutionis dummodo non ſit periculum conſenſus.

Ampliatur 2. Etiamſi res illæ turpes ex alia ratione ſint peccatũ mortale, v.d. ex voluntate copulæ, vel ex voluntate habẽdi tactus inhoneſtos, dummodo nec in delectationem veneream, nec in cogi-

cationem ſit conſenſus, nec periculum conſenſus in pollutione, quia res ille turpes non influunt notabiliter ad pollutionem. Erit tamen talis pollutio peccatum veniale contra caſtitatem.

Infertur 5. Omnem actum turpem mortalem contra ſextum præceptum, ſi in eo præuideatur pollutio, etiamſi non intendatur eſſe peccatum mortale mollitiei, quia notabiliter ad eam influit, & eſt cauſa illius. Imò etiam ſi non præuideatur pollutio, ſi adhuc perſiſtatur in actu turpi, ſecuta pollutio aut periculum illius habet ſpecialem malitiam, & deformitatem. Secus ſi nullum timeatur pollutionis periculũ ex circũſtãtijs; & non perſiſtatur in cogitatione turpi.

Infertur 6. Inter omnino ſolutos, videlicet *qui nec ſponſalia, nec matrimonium ſimul contraxere* nullum actum eſſe mortalem, eò quod ſit cauſa pollutionis præuiſæ, & non intentæ, niſi quando eſt ex ſe mortale contra ſextum præceptũ Decalogi, ſecluſo pollutionis periculo. Vnde etiam ſi notabiliter influeret ad pollutionem, ſi ex neceſſitate fiat, non eſt peccatum mortale pollutio, quia neque actus eſt contra ſextum præceptum Decalogi. Exemplum eſt in Chirurgo medente fœminam.

Limitatur, quando in venerea delectatione voluntas negatiue ſe haberet, nec eam admittens, nec eam reſpuens, tunc ſi periculum ſit pollutionis, quamuis non ſit periculum conſenſus, eſt peccatum mortale, quia tenemur cauſas notabiliter ad pollutionem influẽtes ſub mortale auferre. Imò erit mortale tepidè ſe habere, ac illi præuiſo pollutionis periculo non reſiſtere feruentius. *Sylueſt.*

Infertur 7. Non eſſe veram illã regulam *cauſa pollutionis præuiſę, & non intentę exiſtente mortali pollutionem quoque eſſe mortalẽ*, quia cauſa poteſt eſſe licita, & effici mortalis, videlicet tactus inter coniugatos, quando adeſt periculum pollutionis. Item poteſt cauſa eſſe mortale, & pollutio eſſe veniale, videlicet quando cauſa non influit notabiliter ad pollutionem.

3. Concl. Pollutio indirectè volita eſt peccatum mortale, non ratione ſui, ſed ratione cauſæ, in qua eſt præuiſa, & volita. Quod ſi ante ſecutam pollutionẽ pœniteat dantem cauſam, non eſt peccatũ mortale ſequens pollutio, cùm ſit omninò inuoluntaria. *Mat. Sot. Cord. Henriq. Angl. Lud. Lop. Met. Rodr. Graff. Veg.* Vnde vltra cauſam pollutioni datam fatenda quoque eſt pollutio ſecuta, quod ſi ante ſecutam pollutionem confiteatur, non tenetur poſtea eã fateri, quamuis tutius erit, ſi fateatur. *Sot. Lud. Lop.*

4. Concl. Quoties eſt peccatum mortale dare cauſam pollutioni præuiſæ, non remouendo cauſas notabiliter influentes, toties eſt mortale dare cauſam notabili diſtillationi, aut commotioni ſpirituum vitalium, quia talis diſtillatio,

tio, & commotio eſt notabiliter turpis, & quædam quaſi inchoata pollutio.

5. Concl. tactus inter coniugatos cum periculo pollutionis præuiſæ, & non intentæ, ſi fiant à reddente nõſunt peccatum mortale, dummodo non ſit periculum conſenſus in pollutionem; v.g. tangit virum mulier, illeq; retangit, hæc oſculatur, reoſculatur ille, modo reoſculans, & retangens, etiam cum periculo pollutionis non peccat, quia talis redditio eſt licita, & neceſſaria. Contra hanc Concluſionem ſunt *omnes DD. fatentes tactus cum periculo pollutionis inter coniuges eſſe peccatum mortale.*

Limitatur Concl. Quando tactus eſſent quaſi inchoata pollutio & coniuges eſſent in loco vbi copulari non poſſent; v. g. ſi vir attrectaret digitis vuluam, & fœmina virilia tunc etiamſi alter redderet tactus cum periculo pollutionis, eſt peccatum mortale, ideoque ſequens pollutio (*licet non intenta*) eſt quoque mortale. In coniuge verò petente ferè ſemper ſunt peccatũ mortale tactus impudici cum periculo pollutionis in ſe, vel in altero coniuge, niſi eo loco fiant, vbi copulari poſſent ad euitandam pollutionem, quia ij tactus ſolum inſeruiunt copulæ. Secus verò amplexus, & oſcula, & alij actus ad mutuum amorem indicandum, & fouendum, qui non ſunt peccatum etiamſi fiant cum periculo pollutionis repreſſo libidinis exceſſu, & nimia voluptate excitante ad pollutionem, quia tales tactus fiunt ex cauſa licita, & vrgenti.

Infertur 8. Tactus, quibus coniux tangit ſeipſum cum periculo pollutionis eſſe peccatũ mortale. Item delectationem moroſam cõiugis in copulæ coniugalis delectatione eſſe mortale, ſi ex ea præuidetur pollutio, quia eſt valde incitans ad pollutionem. *D. Anton, Roſ. Tab. Arm. Vig. Mett. Zum. Vaſq.* Et tandem aſpectũm, & verba turpia cum delectatione venerea, quæ ſunt peccatum mortale inter ſolutos, eſſe quoque peccatum mortale inter coniugatos, quando adeſt pollutionis periculũ, & fiunt abſq; cauſa, quia notabiliter influunt ad pollutionem.

6. Concluſ. Commotio membrorum, & diſtillatio ſeminis orta inter coniuges ex tactibus, colloquijs, aſpectibus turpibus non eſt peccatum mortale, licet ſint præuiſa.

DISPVT. XLVI.

An inter ſponſos de futuro, & inter omninò ſolutos liciti ſint tactus, aſpectus, & verba turpia.

PRima Concl. Tactus non ſunt de ſe, & intrinſecè mali, ſed indifferentes; quia poſſunt fieri licitè ex cauſa honeſta, vnde attrectans pudenda fœminæ cauſa medendi licitè operatur, & deoſculans ad augendam, fouendamque ami-

amicitiam non peccat, quamuis inde motus inordinatus, & delectatio venerea inſurgat non conſentiente voluntate. *Nau. Rod. D.Th.* Sed delectatio venerea in oſculis, amplexibus, & tactibus, ſi ad copulam refertur, eſt peccatum mortale, quando eſt inter omninò ſolutos, *fatentur omnes.*

2. Concl. Amplexus, & oſcula inter omninò ſolutos propter ſolam delectationem ſenſibilẽ ſunt peccatum mortale, quamuis nec de fornicatione, nec de illius delectatione cogitetur, quia ſunt inchoata quæ iam fornicatio; & dum in ſexto Præcepto prohibetur fornicatio, prohibentur quoque præparatoria ad ipſam, *Communiter DD.* Contra *D. Ant. Nider, Margar. Confeſſ. Viguer. Rodr. Martin. de Magiſt. Vmbert. Grab. Iauell. & aliquos Neotericos.* Ampliatur in oſculis, & amplexibus habitis inter perſonas eiuſdem ſexus: v. g. inter maſculum, & maſculum, fœminam & fœminam, *Gerſon, Nieu. Graff.* Et limitatur quando eſt modica delectatio, quæ inſurgit in parte ſenſitiua abſq; periculo conſenſus in actum carnalem, & abſq; periculo pullutionis. *Arm. Nau. & Sot.*

3. Concl. Amplexus, oſcula, & tactus, non omninò turpes, & impudici, ſi fiant ioco, vanitate, aut leuitate abſque venerea delectatione (aut ſi ea inſurgat, repreſſa) ſunt tantum peccatum veniale. *Caiet. Nau.* vnde tangens mammillas fœminæ iocoſè non peccat mortaliter, niſi ex tali tactu excitetur ad peccatum mortale: nec deoſculans affectuosè, & magna cum ſuauitate molles infantium carnes. *Nau.* Tactus tamen verendarum, aut partium vicinarum ſunt peccatum mortale, ſi fiant inter virum, & fœminam abſque neceſſitate, quia aduerſantur honeſtati naturali, & excitant ad coitum. *Secus ſi tanguntur pudenda ſupra veſtes, quia nõ eſt tanta delectatio.* Item ſi fiant inter viros cum viris, aut fœminas cum fœminis ob delectationem veneream, quia ſunt inchoata quædam ſodomia. *Secus ſi ex quadam leuitate, & ioco, vt inter pueros.* Tandem ſi fiant in proprijs verendis cum delectatione, quia tendit ad mollitiem, *Arm.* Secus quando ex curioſitate, aut pro calefacienda manu, abſq; periculo pollutionis. Nullum autem eſt peccatum mortale confricare obſcenas brutorũ partes, quia exinde non excitatur tam vehemens delectatio, etiamſi ex curioſitate intenderet confricans, vt brutum ſemen emittat, ad hoc, vt illud videat.

4. Concluſ. Tactus leues (v. g. premere manum, brachium, pedẽ fœminæ vellicare, digitos intorquere, non ſunt, cõmuniter loquendo, peccatum mortale, quia ex leuitate, non ex libidine procedunt. *Caiet. Arm. Tab. Nau.* Imo etiam ſi fiant ob captandam delectationẽ veneream, excuſantur à mortali ob paruitatem materiæ, *Nau.* Et quã

do tactus, & oſcula ſunt mortale, fatenda eſt circumſtantia perſonarum agentis, & patientis, ſicut in copula ipſa; videlicet ſi ſint conſanguinei, voto adſtricti, matrimonio ligati, &c. quia variant ſpeciem, *communiter DD.* Vnde fœmina patiens ſodomiam tenetur dicere ſe eſſe coniugatam, ſic & vir, hoc eſt contra Neotericos aſſerentes ſolam ſeminis effuſionem in coniugatis eſſe adulterium.

5. Concl. Aſpectus turpes cauſa delectationis tantùm non excedit peccatum veniale, quia viſus non ita ordinatur ad coitum, ſicut tactus, *Caiet. Nau. Met. Phil. Alcoz.* Probabile eſt quoq; eſſe peccatum mortale. *Abb. Alber. Abul. Tab. D. Ant. Silu. Gerſ. Ang. Arm. Graff.*

Limitatur Concl. In aſpectu verendarum, aut partium verendis vicinarum, vnde fœmina inſpiciẽs verenda viri, aut è contra vir inſpiciens ventrem, aut vuluam fœminæ, peccant mortaliter, licet non ex libidine, ſed ex curioſitate id faciant, & licet fœminæ verenda ſint tranſparentibus cooperta veſtibus, hæ namque libidinem augent. *Nau.* Secus quando talis aſpectus breui eſſet tempore, aut quando eſſet puella, aut puer, aut ſenex, &c. aut aſpiciens eſſet frigidus, quia in his, & ſimilibus non datur commotio magna ſpirituum inſeruientium ad generationem.

Infertur 1. Non eſſe peccatum mortale aſpicere crura, brachia, & pectora nuda in fœminis, *Caietan. Arm. Nau. Cord.* etiamſi adſit delectatio ex eorum aſpectu, dummodo aliud non inſit peccandi periculum, ſeu mala non adſit intentio.

Infertur 2. Natantes eiuſdem ſexus, qui ſe nudos aſpiciunt, non peccare mortaliter, quando abeſt periculum, & delectatio magna, quia illi aſpectus non valde prouocant ad luxuriam, *Nau. Cord.* Secus quando aſpiciens eſſet propenſus nimis ad Sodomiam, aut quando duo Epiſcopi natarent nudi ratione ſcandali, & decentiæ.

Infertur 3. Non eſſe mortale inſpicere propria verenda ex curioſitate. Eſſe tamen mortale aſpicere cubantẽ virum cum fœmina, quia hoc multum ad luxuriam prouocat. At non eſt mortale aſpicere concubitum animalium, nec partes eorum fœdas turpiter commotas, niſi ex hoc aſpectu redundaret in aſpiciente notabilis commotio, & delectatio in parte ſẽſitiua. Et quoties aſpectus ratione delectationis notabilis venereæ, vel periculi eſt mortale, fatendæ toties ſunt circumſtantiæ perſonarum, ſicut fatendæ eſſent in copula.

5. Concl. Verba turpia proferre, ſcribere, audire ex ſe ſunt indifferentia, vnde erunt peccatum ex intentione proferentis, aut audientis tantùm. *Caiet. Philiar. Alcoz.* Eadem verò loqui ex quadam leuitate, non cauſa delectationis venereæ, non eſt peccatum mortale. *D. Ant. Nau. Graff.* Quod procedit etiam in geſtibus turpibus fa-

ctis cauſa ſolatij. Poterunt tamen verba, geſtuſque turpia per accidens eſſe peccatum mortale ratione ſcandali adſtantium, qñ ſcilicet audientes nõ ſunt ita firmi, & verba aut geſta ſunt nimis laſciua. Hinc verba amatoria ſecluſo propriæ, vel audientium ruinæ periculo, nõ ſunt peccatum mortale, ſi ob ſolã vanitatem, luſumque fiant delectationem. *Nau.* Nec talia audientes ob eundem finem, aut audientes, & ridentes, ne inurbani videantur aut hypocriſis vitio notentur, peccant mortaliter, ſi ſimulatè id faciant, & ſine venerea delectatione. Niſi perſona eſſet talis, quæ riſu ſcandalum generaret, turpiaq; approbaret. Item quando per hoc vellet laudari, & magnificari, tamquã turpibus deditus.

7. Concl. Dicere turpia ob notabilem rei turpis delectationem cogitatæ, quæ cogitatio excitatur & fouetur illis verbis, eſt mortale, *Secus quando modica adeſt delectatio.* Item delectari ex turpibus geſtibus, aut nutibus, turpiumque auditione. Hinc non eſt mortale, *nec etiam Clericis in ſacris, ſemoto ſcandalo, quod hodie ceſſat, & contemptu, Caiet.* intereſſe comœdijs vbi non repręſentantur res turpes, aut ſi repręſententur, audiuntur ſolùm ob curioſitatem abſque periculo conſenſus. At ſi repręſententur turpia, aut modo turpi, & audiuntur ob delectationem ex ipſis turpibus conſurgentem, peccant mortaliter intereſſentes, & audientes. Sic cõponentes, aut repręſentantes Comœdias, quæ res valdè turpes, & ad Venerẽ excitantes continent. *Ang. Silu. Alcoz.* etiamſi id non intendant. Item facientes turpes cantilenas, deſcribentes, aut interpretantes libros turpes, & laſciuos, peccant mortaliter. Item pingentes turpia, v.g. fœminas nudas, aut diaphano velo coopertas, ſed non eſt mortale legere libros turpes ob ſolam curioſitatem. Secus ſi intendatur delectatio venerea conſurgens ex ipſis rebus turpibus apprehenſis. Attendæ autẽ ſunt perſonarum circumſtantiæ, vt ſupra dictum eſt, quando turpia dicere, aut audire eſt peccatum mortale ob delectationem veneream inde perceptam.

8. Concl. Oſcula, & amplexus, alijque tactus non impudici, non ſunt peccatum mortale inter ſponſos de futuro, *cõmuniter DD.* quamuis ſponſi intendãt eam delectationem ſenſitiuam, quæ ex ipſis oritur amplexibus, *Caiet. Nau. Lud. Lop. Pet. & Bart. Led.*

Limitatur, quando adeſt periculum copulæ, conſenſus, aut pollutionis, *Nau. & alij.* Quod ſi vrget neceſſitas amplexandi, & deoſculandi, ne inurbani videantur, poſſunt id facere, etiam cum periculo pollutionis præuiſę, & nõ intentæ.

9. Concl. Amplexus, & oſcula habita inter ſponſos de futuro in ſignum amoris neque ſunt peccatum veniale, quia fiunt ob honeſtum finem, ſi autem finis ſit delectatio

ctatio

ctatio, erunt peccatum veniale. Numquam verò eis licent tactus impudici, quia ſunt proximi copulæ, ad quos euitandos non debet permitti ſponſos remanere ſolos, *Nau. Lud. Lop. Valent. Graff.* Licebunt tamen eiſdem aſpectus, & colloquia, & voluptates, quæ ex ijs naſcuntur, ſecluſo pollutionis, & conſenſus periculo. Ac ſi voluptas ſit finis, erunt veniale, ſi verò aſpectus ſit partium verendarum, erit peccatum mortale.

DISPVT. VLTIMA.

An ſponſis de futuro liceat delectatio captata ex futuræ copulæ coniugalis cogitatione, & quid de viduis.

PRima Concl. Liciti ſunt omnes actus voluptatis circa futuram, vel præteritam copulam tempore coniugij, quia licitum eſt eorum obiectū, *fatentur omnes.*

2. Concl. Si nondum coniugati delectentur in copula futura tempore matrimonij cogitata, eſt peccatum mortale, quia talis actus appetitus ſenſitiui fertur in copulam præſentem, & eſt quædam inchoatio eiuſdem. *Nau. Graff. Lud. Lop. Rodr. Veg. Cord. Vaſqu.* Contrarium tenet *Caiet. Roſ. Silu. Arm. Tab. Ang. Vigner. Marg. Pedraz. Nicua. Valenz. Med. Vict. Zumel. Sà* ex quibus aliqui aſſerunt non eſſe peccatū mortale delectari aliquem in appetitu ſenſitiuo in cogitatione copulæ tempore matrimonij habendæ cum ea, quam ſperat in vxorem, dummodo abſit periculum pollutionis, & conſenſus. Aliqui hoc aſſerunt in viduis delectantibus in cogitatione copulæ præteritæ.

Ampliatur Concluſio à fortiori eſſe peccatum mortale delectari in appetitu ſenſitiuo de copula cogitata ſub conditione, *ſi adeſſet matrimonium*, quia licet obiectum ſub conditione volitum ſit licitum, tamen delectatio præſens fertur in actum præſentem, qui eſt illicitus *Caiet. Arm. Nau. Graff. Rodr. Cord. Nider. Nicua, Med. Zum. Valenz. Philiar.*

3. Concl. Delectatio appetitus ſenſitiui conſurgens ex tactibus, aſpectibus, ſeu verbis cogitatis à ſponſis de futuro, non eſt mortale, quando ſunt ea ſponſis licita, quia ſunt de obiecto licito, erit tamen veniale.

4. Concluſ. Peccant mortaliter vidui delectantes ſe ſecundum appetitum ſenſitiuum ex cogitatione copulæ habitæ tempore matrimonij, *Sot. Nau. Cord. Lud. Lop. Vaſqu. Philiar. Graff. Rodriq. Veg. & communiter Neoterici.*

FINIS LIBRI NONI.

DE DIVORTIO:

LIBER DECIMVS.

DISPVT. I.

An repudium ante legem Euangelicam licitum fuerit.

PRima Concl. Repudium, per quod repudiatur tantũ vxor, & diſſoluitur matrimonium, etiam quò ad vinculum, licitum olim erat Hebræis ex diſpenſatione diuina. *Deuteronom.* 24. *Chriſoſt. Albertus Magnus*, *D. Thom. Dur. Mai. D. Ant. Burghenſ. Abul. Echius Pet. Sot. Led. Verac. Bellar. Palac. Maldon. Sà, Met. Angl. Pet. Ledeſ. Abb. Gaet.* probabile quoque eſt repudium fuiſſe permiſſum tanquã minus malum, *Lyra, Bonau. Alenſ. Nugol. Mayr. Sot. Coſt. Vig. Lop. Bellam. Nau. Conar. & alij*, numquam verò fuit licitũ Gentilibus, quia aduerſatur iuri naturæ, nec Deus in illo diſpenſauit, *Sot. in 4.* At poſt legem Euangelicam, nec etiam ipſis Iudæis eſt illud permiſſum, vnde ſi fiat, non diſſoluit matrimonium, quia Chriſtus diſpenſationem reuocauit. *Matt.* 19. & habetur *c. gaudemus. de diu.* Hinc mortaliter peccant Iudæi & Gentiles repudiando vxores. Excuſantur tamen ob ignorantiam inuincibilem; cogendique ſunt conuerſi ad fidem ad accipiendam vxorem repudiatam tempore infidelitatis, quando ea fuit legitima, & vult ad fidem conuerti, & ad relinquendas alias vxores acceptas poſt repudium prioris, *communiter DD.* & Imperatores Chriſtiani permittentes repudium non poſſunt excuſari à peccato. Iuſtinianus verò *c. Iuſtiniano. de repud.* id tantùm permiſit, ſed non approbauit.

DISPVT. II.

An ob adulterium alterius diſſoluatur matrimonium quo ad vinculum.

Reſpondetur negatiuè.

DISPVT. III.

An ob adulterium licitum ſit diuortium.

PRima Concl. Adulterium vxoris eſt cauſa ſufficiens, vt vir ab ea diuertat quò ad thorũ, & habitationem, hoc eſt de fide, idq; eſt de iure naturæ, quia frangenti fidem fides non eſt ſeruanda. Vnde propter adulterium commiſſum tempore infidelitatis poteſt celebrari diuortium, *D. Thom*, Suntq; coniuges pares in diuortio cauſa adulterij celebrando: Sicut enim

poteſt

vir innocens relinquere adulteram vxorem, ita hæc adulterum. *D.Th. Dur. Pal. & alij.* Contra *Caiet.* Nec conſuetudo in contrarium induci poteſt, cum ſit ius diuinum naturale, nec ex parte fœminæ innocentis requiritur, vt moneat adulterum maritum, ſed ſtatim poteſt eum relinquere.

2. Concluſ. Licet ius accuſandi coniugem adulterum præſcribatur quinquennio, quò ad pœnam criminalem, & ciuilem. *l. adulterium. C. ad l. Iuliam.* tamen quo ad diuortium petendum numquam præſcribitur, ſed quocunque tempore poteſt innocens adulterum repudiare. *cap. admonere. 33. q. 2.*

DISPVT. IV.

An ſodomia, beſtialitas, mollicies, &c. iuſtam præbeant diuortij cauſam.

PRima Concl. Sodomia eſt ſufficiens diuortij cauſa, quia carnem in alium, vel aliam diuidit *cõmuniter DD.* Contra *Aluar. Abul. Bertac. Palac. & alios.* Sola verò fornicandi voluntas, *etiam verbis expreſſa*, nequaquam.

Ampliatur in ſodomia paſſiua, quando vxor, aut maritus paterentur ab alio, & in ſodomia inter duas fœminas, quando ſemen effunditur intra vas quocunque inſtrumento, aliàs non efficitur fœmina vna caro cum alia carne extranea, & hoc ſiue ſemen recipiatur intra vas naturale, ſiue intra vas præpoſterum.

Limitatur, quando vir cognoſceret ſodomiticè vxorem, hæc ſodomia non eſt cauſa perpetui diuortij, ſed vſque dum reuiuiſcat vir, quia per hoc non diuiditur caro mariti in carnem extraneam. Contrarium tenet *Innoc. Dec. Barbat. Menoch. Pet. Sot. Conar. Cuc. Grab. Salzed. Fel. Barb.* qui aſſerunt etiã Sodomiam tentatam in vxore eſſe cauſam diuortij, & de Sodomia completa tenet. *D. Ant. Monald. Aſtenſ. Fribur.*

2. Concl. Pollutio extraordinaria habita cum propria vxore, vel cum aliena perſona, ſiue quæcunq; mollicies non eſt ſufficiens diuortij cauſa, quia per illam non diuiditur caro mariti, *cõmuniter DD.* Contra *Pet. Sot. Alber. Abul. D. Ant. Verac. Sà, Bar. Led. Pal. Roſel. Ang. Silu. Tab. Gaeta.* Poteſt tamen vxor diuertere ad tempus à marito eam polluente extra vas, vſque dum reſipiſcat ratione periculi ad conſentiendum, & ne approbare videatur eius turpitudinem.

3. Concl. Soli tactus libidinoſi, etiam cum animo perueniendi ad adulterium non ſunt cauſa ſufficiens diuortij, nec amiſſionis dotis, ſi adulterium non ſequatur, quia pœna delicto conſummato impoſita non debet extendi ad attentationem illius. *l. ſæpe ita. de verbor. ſign. Conar. Boſecb. Burſat. Cantera, Barboſ. Lud. Lop. Sot. Angl. Palac. Dec. Gigas, Silu. Bellon. Cagnol. Alic.*

Nau.

Nau. Riminal. Corraſ. Coſta, Coſtan. Grat. Clar. Padil. Menoch. Perez, Salpedo, Diaz, Graff. Rodr. & alij. Contrarium tenent *Bal. Beroius, Lup. Felin. Rip. Curt. Caſtill. Diaz, Afflict. Carrer. Pont. Lara, Surd. & alij.* Item nec ſola penetratio vaſis naturalis, aut ſodomitici abſque ſeminis effuſione intra illud. Secus quando ſemen intra vas excipitur abſque vaſis penetratione, quia per hoc efficitur vna caro.

4. Concl. Beſtialitas eſt ſufficiens cauſa diuortij, quia per hanc efficitur caro fornicantis vna caro cum beſtia. Secus quando quis coiret cum beſtia fœmina, aut maſculo mortuis, aut ſi vir in balneo ſe polluat, & fœmina illud ſemen recipiat, quia non fuit hoc ex intentione.

DISPVT. V.

An dentur aliqui caſus, in quibus non liceat diuortium celebrare ratione adulterij.

Reſpondeo affirmatiuè, & primus caſus eſt, quando vterq; adulterium commiſit, *c. ſignificaſti. de diuort.* quia paria delicta mutua compenſatione abolentur.

Secundò, quando vir vxorem proſtituit, *c. diſcretionem, de eo, qui cogn. conſangu.* Etiam ſi vxor libens, & non inuita exerceat adulterium: quia iniuria nulla infertur viro volenti, *fatentur cẽs.* Imò ſi vir adulterij conſcius, cùm poſſet non impedire, cenſetur conniuere, & approbare. Secus quando magnum timet damnum ex reprehenſione, aut prohibitione adulterij in vxore, Fœmina verò nõ reprehendens virum adulterum non cenſetur conniuere eius adulterio, quia nõ eſt vxoris reprehendere virum, vnde eius taciturnitas non habetur pro conſenſu.

Dices, an vir expellens vxorem, eiq; alimenta neceſſaria denegans, poſſit ab ea diuertere, ſi adulteretur? Reſpondeo affirmatiuè, *c. ſignificaſti. de diuort. & c. ex literis eo.* Secus quando eam eijceret domo, vt per adulterium cibos ſibi compararet, *Pal. Sot. Caſt. Pal. Veg. Caet.* Hinc

Infertur 1. Non poſſe infidelem obijcere adulterium commiſſum ab vxore, vel ſecundò initum matrimonium poſt factum repudium, quia per hoc data fuit libertas repudiatæ ad vſum ſui.

Infertur 2. Si ad inſtantiam viri diſſolutum fuit prius matrimonij validum, non poſſe virum improperare ſecundas nuptias vxori dimiſſæ, neque etiam fornicationem, quia volens diſſolutionem matrimonij dat cauſam propinquam adulterio, *Nau. Henriq.*

Infertur 3. Si mulier ob ſæuitiã viri ſeparata adulteretur, poſſe ab ea virum ſeparari, & dotem lucrari, dummodo ſæuitia ad hoc nõ ſit illata à viro, quia tunc in foro conſcientiæ non poteſt eam expellere ob adulterium, & ſi dotem adeptus

adeptus ſit, tenetur eam retinere. Contrarium tenet *Lup. Tiraq. Cou. Bordeg. Lud. Lop. Ciſuent.*

Tertius caſus eſt, quando vxor probabiliter credens virum ſuum mortuũ alij nubit, vel fornicatur, vel ſtante ſecundo matrimonio adulteratur, cum hoc non ſit adulterium reſpectu primi viri, *c. cum per bellicam.* 34. q. 2. quia tunc formaliter non eſt adulterium. Secus quando certificata de vita prioris cõiugis perſeuerat in ſecundo matrimonio. *cõmuniter DD.* Aut quãdo incipit dubitare, & nulla facta debita diligẽtia, an viuat eius vir, petit debitum, quia ſtante dubio tenetur tantùm reddere. Eadem dic de viro ſecundo contrahente, aut fornicante, quando probabiliter credit ſuam vxorem mortuam, & quando de hoc dubitans petit.

Quartus caſus, eſt quando fuit vxor violenter cognita, *c. ita. & c. de propoſito* 32. *q.* 5. *& l. vim paſſam ad l. Iuliam. de adult.* non obſtante, quod cauſam violentiæ dederit, videlicet non aufugiendo ab hoſtibus dum maritus fugam moueret, aut non reclamando ratione verecundiæ, & infamiæ. *Abb. Roſ. Silu. Arm. Tab. Graff. Greg. Lop. Arch. Bellam.* Contrarium verò eſt probabilius, quia talis metus, ob quẽ non reclamauit, non excuſat à culpa ergo neque à pœna diuortij per Canones impoſita, *communiter Canoniſtæ, & Theologi.*

Quintus caſus eſt, ſi coniugi cõmiſceatur alter ſub mariti ſpecie latenter, & bona fide ex parte vxoris. *c. in lectum.* 34. *q.* 2. Ad quam fidem probandam ſufficit vxoris iuramentum, habito reſpectu ad eius honeſtatem, & alias probabiles coniecturas, *Hoſt. Aſten.*

Tandem, quando coniux innocens condonat adulterium, & recõciliatur, vel expreſſis verbis, vel tacitè, videlicet, *quia conſcius adulterij non reclamat, vel non excludit, vel excluſum admittit.* Non ſufficit autem remiſſio mẽte retenta, quia debet aliquo ſigno manifeſtari, cũ ſit quaſi contractus, vel quaſi donatio. Quod ſi poſt condonationẽ de nouo fornicetur coniux, poteſt innocens eam expellere propter nouum delictum, hiq; omnes, quos numerauimus caſus, non ſunt ex Eccleſiæ inſtituto, ſed ex iure naturali diuino.

DISPVT. VI.

Qualiter accipienda ſit compenſatio adulterij.

PRima concl. Quando vterque coniux ante latã diuortij ſententiam adulteratur, neuter poteſt ab alio diuertere, quia ambo adulteria mutua compenſatione abolentur. Debet verò vtrumq; adulterium eſſe liquidum, & certum, nam dubitans de adulterio alterius non poteſt cõpenſatione vti. At ſi per falſos teſtes obijciat adulterium, idroque impedit diuortium, non eſt tutus in conſcientia. Et in

vtroque

vtroque delictum debet eſſe ad diuortium ſufficiens; ideoque ſi alter tantùm polluit ſe extra vas, vel cognoſcit fœminam mortuã, vel aliquam molliciem emittit, quæ non ſat eſt ad diuortium, delicta in hoc non ſunt paria, ideoque compenſari non poſſunt, quod ſi alter commiſit ſodomiam, adulterium, & beſtialitatem, alter adulterium tantùm, compenſantur hæc crimina cum ſimplici adulterio.

2. Concl. Ad hanc mutuam delictorum compenſationem nihil refert vter coniugum prior ſit lapſus in adulterium, niſi quando adulterium prius commiſſum fuit remiſſum ab innocente: nam tunc ſi innocens adulteretur, non poteſt illud recompenſare. Contrarium tenet *Hugo, Turr. Archid. Bellã. Greg. Lop.* Neque obſtat huic compenſationi, ſi alter plura, alter verò vnũ tantùm adulterium commiſit, quia ſatis eſt vtrumque diuiſiſſe ſuam carnem. *Sot. Angl. Lop. Cann.*

3. Concl. Quamuis adulterium alterius coniugis ſit occultum, & ſoli Deo cognitum, alterius verò publicum, nequit adulter occultus diuortium petere, ſed tenetur compenſare adulteria, *communiter DD.* Canones autem quando dicunt adulterium debere eſſe notorium, loquuntur pro foro externo.

Limitatur Concl. Quando contentiret vir cum adultera, vt ſcilicet eam non accuſet ad pœnam capitis, ſed permittat in locum honeſtum recipi, ibiq; à viro ſeparata pœnitentiam agere, in hoc caſu poteſt eam occultè adulter dimittere, & delicta non compenſare. Secus quãdo ob lapſum temporis, vel defectu probationis amiſit vir ius eam criminaliter accuſandi.

4. Concluſ. Exceptio adulterij, quando de illo agitur ciuiliter, videlicet, *quo ad diuortium, vel amiſſionem dotis*, eſt peręptoria, ideoq; opponi poteſt ante, & poſt litem conteſtatam, & quocunque tempore, vſque ad ſententiam diffinitiuam, *Inn. Hoſt. Ant. Abb. Ancbar. Card. Anan. Io. And. Bart. Barboſ.* Secus quando agitur criminaliter.

DISPVT. VII.

An adultero emendato liceat diuortium petere contra perſiſtentem in adulterio.

Reſpondetur poſſe coniugem emendatum diuortium petere, quando alter admonitus vult perſeuerare adhuc in adulterio, qui illa interpellatio, & monitio habet vim reconciliationis. *Bon. Alber. Archid. Bellam. Tur. Henr. Monal. Roſ. Silu. Gaet. Lud. Lop. Nauar. Henriq.*

DISPVT. VIII.

An liceat viro adultero ciuiliter, aut criminaliter adulteram vxorem accuſare.

Prior pœna vxoris adulterę eſt, vt perdat dotem, & viro acquira-

quiratur, *c. plerumque de donat. inter vir.* Etiam ſi dos ſit tantum promiſſa, & non adhuc aſſignata, & ſponſa nondum ſit traducta, nec cognita, nec benedictiones Eccleſiæ receperit, ſufficit enim eſſe sponsã tantum per verba de præſenti. *Lup. Gom. Azeb. Ceſuen. & alij.* & hoc procedit ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter vir eam accuſet, *Gom. Cou. & alij.* Contra *Bart.* aſſerentem hanc pęnam habere locum in accuſatione criminali tantum.

Quod ſi matrimonium ſit nullum ob aliquod impedimentum, & dos applicata marito ob adulterium vxoris, non poteſt hæc poſt latam ſententiam opponere nullitatem matrimonij ad recuperandam dotem: ante ſententiam verò poteſt. Contrarium dicendũ eſt, quãdo matrimonium fuit nullum ratione conſenſus, aut pleni conſenſus, videlicet ob metum cadentem in virum conſtantem. In Regno autem Caſtellæ iiſdem pęnis punitur adulterium, quando matrimonium eſt legitimum, & quando reputatur vt legitimum.

Limitatur 1. Quando promittens dotem ſtipulatus eſt eam ſibi reddi debere poſt ſolutum matrimonium, *Ciſuen. Azeb.*

Limitatur 2. Quando authoritate propria adulteram, etiam in adulterio deprehenſam occidit maritus. Si verò poſt ſententiam Iudicis ſibi dotem applicantis eam occidit, facit dotem ſuam, *Alex. Cou.*

Secunda pęna eſt amiſſio bonorum paraphernalium, cæterorũq; non paraphernalium, quæ etiam acquirũtur viro in Regno Caſtellę. De iure autem cõmuni verius eſt ſolùm amittere adulteram donationem propter nuptias, ſicuti & maritus adulter eã amittit, eamq; vxor innocens ſibi lucratur, *fatentur omnes.* Contra *Tiraqu. & Guid.* At verò ſi vxor habeat filios ex eo, ſiue ex alio matrimonio, ſuccedent ij in bonis eius, & maritus erit tãtum vſufructuarius, dum viuit attento iure communi; ſed attento iure Caſtellæ occiſa per Iudicis authoritatem adultera, ſtatim ſuccedunt filij, etiam quò ad vſumfructum, quando ſunt extra patriam poteſtatem. Si non moritur vxor, habebit vir vſumfructum bonorũ eius ea viuente, non obſtante, quod hæc habeat filios ex alio matrimonio, qui ſuccedũt poſt matris mortem. *Barb.* Ad hoc autem, vt adultera dotem, & bona amittat, requiritur Iudicis ſententia, nec poteſt vir propria authoritate eam ſpoliare, poterit tamen dotem ſibi retinere, & vxori eam petenti adulterium obiicere.

1. Concl. Vxor accuſata de adulterio falſis ſe defendens teſtibus, vel falſo imputans viro adulteriũ, non tenetur dotem, nec bona viro reſtituere, ab eoque diuertere, ac ſi damnata eſſet. *Nau. Angl. Arag. Salon. Bann. Lop. Rod. Graff. & alij.* Contra *Sot. Mol. de iuſt. & Caſtro.* quod procedit in omni cauſa, quoties iuſte interrogatus veritatem

negat

negat, aut falſis ſe tuetur teſtibus. Imò iuſtè damnatus in prima ſententia appellans à pœna pecuniaria, & aſſerens falſam cauſam, vel falſis ſe defendens teſtibus, non tenetur ad pœnam, tenebitur tamen à lite abſtinere, & omittere, vt ex allegatis feratur ſententia, litiſq; expenſas actori ſoluere, ratio eſt, quia per appellationẽ ſuſpenſa eſt ſentẽtia, quapropter nõ obligat ad executionẽ ſui donec confirmetur.

2. Concl. Solus Iudex Eccleſiaſticus eſt Iudex competens ad cognoſcendum de adulterio, ad hoc vt per illud ſeparetur matrimoniũ, *fatentur omnes*. Imò ſi de ſola ſeparatione ad tempus agatur ratione lepræ, ſolus quoque Iudex Eccleſiaſticus erit competens, *Cou*. Sed quando agitur principaliter de do te, aut de alimentis, Iudex ſecularis eſt competens, nec eſt cauſa mixti fori, *vt voluit Innoc. Abb. Ne. Card. Imol.* ſi verò acceſſoriè agatur de alimentis, & principaliter de diuortio, tunc Iudex Eccleſiaſticus poteſt de dote, & de alimentis cognoſcere. *c. de prudentia de donat. inter vir ũ, & vxorem. Card. Anan. Feder.*

Limit. Concl. Quando agitur de pœna ſanguinis imponenda adulteræ, tunc enim pertinet eius cognitio Iudici ſeculari tantum, Quò ad alias verò pœnas eſt mixti fori, ideoque datur locus præuentioni. *Abb. Cou. Clar. Germ.*

3. Concl. Si lis moueatur coram Iudice ſeculari ſuper alimentis, & vir opponat ſe per adulterium reliquiſſe vxorem, tenetur ille ſuſpendere ſententiam alimentorum, vſque dum Eccleſiaſticus Iudex iudicet de diuortio. Imò poteſt Eccleſiaſticus ſecularem inhibere, ne vlterius procedat, vſque dum quæſtio de diuortio dirimatur. *c. tuam de ord. cogn. & c. ſi iudex de ſent. excomm. 6. Feder. Cardin. Anan.*

Dices, an accuſans vxorem adulteram criminaliter coram Iudice ſeculari, poſſit poſtmodum eam accuſare ciuiliter, ideſt pro amiſſione dotis, & pro diuortio?

Reſpondeo 1. Non poſſe actionem criminalem, & ciuilem principaliter intentari, antequam alterũ iudicium abſoluatur. *l. vn. C. quando ciuilis actio. &c.* & hoc ſiue actio ciuilis, & criminalis vtraque ab initio tentetur, ſiue vna poſt aliam. Poſſe verò incidenter, vnde accuſans criminaliter de furto poteſt incidenter petere reſtitutionem rei ablatæ, *Clar.* abſoluto tamen vno iudicio ſiue criminali, ſiue ciuili, ſi actiones tendant ad diuerſa, v. g. *vna ad vindictam, altera ad ſatisfactionem*, põteſt tentari aliud. Secus quando vtrumque iudicium tendit ad idem. Exemplum eſt in iniuria illa, pro qua poteſt peti vindicta, & poteſt peti pretium æſtimationis iuſtæ. *Bart. Abb. Bocr. Marant. Cou. Clar. Barb.* & hoc non obſtante, quod actor ſuccubuerit in primo iudicio.

Reſpondeo 2. In caſu noſtro, quod vir accuſans vxorem criminaliter

de adulterio, non poteſt poſtea, etiam finito eo iudicio, eamdem accuſare pro dotis, bonorumq; amiſſione, nec ſi à ciuili incipiat, poteſt eam accuſare criminaliter, quia vtrumque iudicium non tendit ad diuerſa, ſed ad idem, videlicet ad pœnam inflígendã adulteræ. *Abb. Barb.* vnde ſi in altero iudicio tentetur ſeparatio tori, in altero pœna criminalis, non poteſt vtrumque tentari, nec vno finito alterum tentari, quia tendunt ad idem, ſcilicet ad vindictam, & pęnam adulterij, & non ad compenſandam rei familiaris iacturam. Imò finito vno iudicio, v. g. *vel quia accuſans vxorem adulteram ſuccubuit, vel quia deſtitit*, non datur exceptio (ſi tacet petenti vxori reintegrationem, non poteſt vir opponere adulteriũ in foro fori) poteſt tamen in foro conſcientiæ, ſi adulterium non adhuc remiſit.

Reſpondeo 3. Si vir adulterium remittat vxori, ſiue ante, ſiue poſt latam diuortij ſententiam, & poſt applicata ei bona, omnia debet ei reſtituere bona, quia deſtructo adulterio, quod eſt fundamentum amiſſionis dotis, deſtruitur totũ ædificium. *c. cum Paulus. 1. q. 1. Ang. Silu. Tab. Arm. Sá, Llam.*

Limitatur reſponſio, quando remiſſio non fuit abſoluta, ſed cum pacto, quod vir aliquid dotis, vel totam dotem lucretur. Quod procedit, etiamſi pactum fiat ante latam diuortij ſententiam, quia vir habet ius ad dotem ſibi retinendã propter commiſſum adulterium. Quod ſi remittat cum pacto, vt ſeorſum habitent, cenſetur ſimpliciter remiſiſſe, ideoq; bona ſunt reddenda vxori, etiamſi lata ſit ſententia. Contrarium tenet *Barb.*

4 Concl. Vir non tenetur vxorem adulteram alimentare in foro conſcientiæ, quamuis iniuſtè eam expuliſſet, eiuſq; expulſio cauſam adulterandi ei dediſſet, niſi expellat fine, vt adulterium committat, quia poteſt eam priuare omni iure maritali, ſed in foro externo cogetur eam alimentare, quando adulterium eſt occultum defectu probationis, *Sot. Bart. Led. Rodr. Abb. Anan.* lite tamen pendente debet vir alimenta, eique litis expenſas miniſtrare in foro externo, *Lup. Rebuff. Surd. Cuuall.* in foro enim conſcientiæ ad nihil tenetur. Eadem eſt ratio ſi vxor tentet diuortium contra virum, tenetur namque hic alimenta, & litis expenſas miniſtrare. *Bart. Gutt. Peguer.*

5. Concl. Mutua coniugum adulteria compenſantur quò ad pęnas ciuiles, videlicet amiſſionis dotis, & bonorum adulteræ, & donationis propter nuptias adulteri, *fatentur omnes:* vnde vir adulter, etiam occultus non poteſt accuſare adulteram ad amiſſionem dotis, quod ſi faciat, tenetur dotem ſibi applicatam reſtituere, quia iura applicant dotẽ innocenti, & non ſimiliter criminoſo. *Ang. Silu. Tab. Arm.*

Tertia pęna eſt, quod vir poteſt accuſare vxorem de adulterio

cri-

criminaliter ad pęnam ſanguinis, non autem vxor viri, in hoc enim non ſunt pares. *l.* 1. *C. ad l. Iuliam. de adult.* vnde contra virum accuſantem adulteram vxorem non permittitur exceptio ſimilis adulterij, *Ant. Cou. Sot. Cant. Pet. Led. Perez. & alij.* Poteſt etiam vir propria authoritate vxorem, & adulterum in crimine deprehenſos interficere, ſecundùm ll. Ciuiles: ſecundùm verò ius Canonicum non.

6 Concl. Maritus propria authoritate adulteros in delicto repertos enecans peccat mortaliter peccato homicidij, & tenetur ad reſtitutionem damnorum ſecutorum inſtar aliorum homicidarum, quia peccat contra iuſtitiam. *communiter DD.* Contra *Caſtill. Gom. Minch. Clar. & probabile tenet Sà*, etiamſi maritus ſit Iudex, quia Iudicis eſt punire malefactores, audita parte, & ſententia lata. At ſi eos per ſententiam Iudicis ſibi traditos enecet, non peccat, dummodo id non faciat ob vindictam, quia habet ſe ſicuti carnifex, *D. Thom. Dur. & alij.* Imò ſi fugientes adulteros capite damnet Iudex, committatque vt vbicunque apprehenſi enecentur, non peccat vir ſi inuentos enecet zelo iuſtitiæ, & tamquam eius miniſter. *Palac. Gutt. Rodr. Veg.*

Vltima Concl. Vir quantumuis adulterijs immerſus poteſt criminaliter accuſare adulteram, vt capite damnetur, & aduerſus eam ſententiam Iudicis exequi. *Bart. & Pet. Led. Enriq.*

DISPVT. IX.

An coniuge innocente, lapſo in adulterium poſt latam diuortij ſententiam, fiat compenſatio.

PRima Concl. Sententia diuortij tranſit in rem iudicatam in ijs, quæ ſunt in adulteri coniugis odium, & in fauorem innocentis, vnde tranſacto quocunque tẽpore ſemper audiri poteſt innocẽs reconciliationem petens, adulter verò elapſo appellationis termino non poteſt amplius audiri. *Hoſtien. Io. And. Ant. Prapoſ. Nen. Henr. Felin.*

2. Concl. Si poſt latam diuortij ſententiam conſtet Eccleſiam fuiſſe deceptam, & neuter coniux ſtatum mutauit, nec caſtitatem vouit, retractanda ſtatim eſt talis ſententia, & coniuges reconciliandi, *conueniunt omnes*, etiamſi tres ſententiæ tranſierint, & hoc per beneficium reſtitutionis, per quam vel noua allegantur inſtrumẽta prius ignorata, vel per nouos teſtes probatur antiqua inſtrumẽtorum, aut teſtium falſitas, *Inn. Bart. Greg. Lop. Gutt. Garc. Caual.* Quod ſi veritas aliunde cõſtaret cõtra diuortij ſententiã, non opus eſt beneficio reſtitutionis, ſed poteſt alter reclamare, Iudexq; ex officio cõiuges recõciliare. Hinc coniux, in cuius fauorem lata eſt diuortij ſententia, vbi veritatis innocentiæ alterius conſcius eſt, tenetur in conſcientia ad

eum

eum redire, *Pal. D. Anton.* At ſi alter ſtatum mutauit, videlicet ſimplex, vel ſolemne *in Religione*, *aut ſacrorum ordinum ſuſceptione* caſtitatis votum emiſit, reſtituendus eſt ſuo coniugi, cui reddere tenetur, petere autem non poteſt, *argum. c. placet. de conuer. coniug. D. Thom. Abul. Roſ. Silu. & alij.* Imò ſi velit poteſt ſic profeſſus ceſſante ſcandalo, propria authoritate à Religione exire, & repetere manentem in ſeculo, quia profeſsio facta abſque licentia alterius coniugis fuit nulla, & omnino irrita. Quod ſi hic profiteretur mala fide decipiens Religionem, poteſt in pœnam Religio eum ſibi retinere, dũmodo alter non repetat; ipſe autem non tenetetur ſtare ante Iudicis ſententiam.

3. Concl. Quando poſt latam iniuſtè diuortij ſententiam, vterq; coniux ſtatum mutauit, neuter poteſt alterum repetere, quia vterq; ſciens alterius ingreſſum, videtur licentiam alteri concedere. Secus quando alter ignorat ingreſſum alterius *Silu. Arm.* Contrarium tenet *Roſ. & Aſtenſ.* Pro plena huius Concluſionis notitia examinandũ eſt, an error, ſiue dolus circa cauſam emittendi ſimplex aut ſolemne votum irritet illud. Pro quo ſit

4. Concl. Quando cauſa vouendi coincidit cum ipſa materia voti, eſtque pars illius (v.g. quis vouit Religionem, aut peregrinationem eo fine, vt ſubeat labores illius) ſi error eſt circa rem modicam, *labor enim eſt paulò maior*, tenet votum. Secus eſt, quando exceſſus eſt notabilis. *Sot. Lud. Lop. Arag. Rodr. Sà.* debetque exceſſus commenſurari cum re promiſſa, nam ſi quis putaret Romam diſtare centum, cùm diſtet centum, & decem, erit paruus error in vouente peregrinationem ad illam in hoc anno Iubilæi. Secus quando putaret diſtare decem, cùm diſtet viginti, quia decem reſpectu viginti ſunt notabiliter error, & tũc votum eſt nullum, non ſolum quò ad ſubſtantiam, ſed etiam quò ad accidentia, & acceſſoria, v.g. quod debeat pedes nudare, ſacco indui, &c.

5. Concl. Error circa materiam promiſſam voti debet eſſe poſitiuus ad hoc, vt tollat obligationẽ adimplendi. Vnde ſi quis poſt votum aduertat multas difficultates circa eius impletionem, quas ſi præuidiſſet, non vouiſſet, non per hoc erit liber à voto, alioquin nullus in rebus humanis eſſet firmus contractus, *Caiet. Sot. Nau. Val. Lud. Lop. Sà.* Contrarij videntur *Ant. D. Ant. Inn. Abb. Ang. Arm. Silu. Tab. Hoſt. Palac. Nau. Angl. Enriq. Garz.* aſſerentes vouentem non obligari ad id, quod ſi cogitaſſet tempore emiſsionis voti, non vouiſſet; vnde non tenetur in eo, quod excepiſſet, ſi tunc interrogaretur: v.g. *ſe haueſſi ſaputo, che Caterina era figlia di Pietro mio nemico, non haurei fatto voto di maritarla.*

k 6. Concl.

6. Concl. Quando nec cauſa vouendi, nec eius pars eſt promiſſa, ſed quid extrinſecum, v. g. Franciſcus credit ſe eſſe pauperem, ideoque vouit Religionem, & tamen vel eſt diues, vel antequam Religionem ingreditur, fit diues) in hoc caſu, ſi error ſit cauſæ finalis, tollit obligationem. Secus quando eſt cauſa impulſiua, quia tunc res promiſſa non eſt ſimpliciter volita, ſed ſimul cum fine; v. g. vouit quis peregrinari Romam, quia intelligit eius filium laborare in extremis, ſi tempore, quo vouit, mortuus erat filius, non obligat votum, quia fuit pro incolumitate filij emiſſum. Secus quando alter vouit eamdem peregrinationem propter hunc annum Iubilæi, ſecundario tamen, quia credit ſimul ibi videre ſuum filium; in hoc caſu ſi intelligat mortuum filium, tenetur ad votum, quia videre filium fuit cauſa impulſiua illius voti, cauſa autem finalis fuit lucrari Iubilæum. *Ant. Abb. Ang. Silu. Rodr.* Et in dubio an cauſa ſit impulſiua, an finalis, præſupponitur fuiſſe impulſiuã, ideoq; votũ obligare, quia ſemper præſumitur cauſam finalẽ fuiſſe honorem Dei. *Ang. Silu.*

7. Concl. Dolus, & error circa cauſam finalem non irritat profeſſionem Religionis, *c. fin. 20. q. 3. c. ex parte. el. 2. de conuerſ. coniug.* non obſtante quod caderet in virũ ſapientiſsimum, & prudentiſſimũ, *Silu. Arm. Crot. Flam. & alij multi.*

Limitatur Concl. Quando dolus eſſet circa ſubſtantialia, v. g. ſi putans profiteri in Religione Sancti Dominici, profiteatur in Religione S. Franciſci, vel ſi decipiatur circa inſtitutum, & ſubſtantialia regulæ, quia in foro conſcientiæ eſt nulla profeſſio, etiamſi error nõ cadat in virum ſapientiſſimum. Pro foro autẽ externo error fatuus & vincibilis non ſufficit.

8. Concluſ. Valida eſt profeſſio vxoris, quæ credens falsò diuortium iuſtè eſſe celebratum profeſſa eſt poſt profeſsionem viri, aut poſtquam vir aſſumpſit Ordines ſacros. Si verò eius vir adhuc eſt in priori ſtatu, tenet paofeſſio ex parte vxoris, nõ ex parte viri, quia hic poteſt quandocunq; eam repetere, cui vxor repetita tenetur reddere, ſed licitè nõ poteſt ab eodẽ petere.

9. Concl. Quando ante diuortij ſententiam innocens coniux adulteratur, eſt locus recompenſationis, vnde hic tenetur ad matrimonij vſum redire, *fatentur omnes*, quod ſi lata fuit ſententia, poteſt coniux dimiſſus accuſare alterum coniugem de adulterio ante ſententiam ab eo commiſſo, imò in foro cõſcientiæ tenetur hic coniux ſibi alterum reconciliare, nec iniuſta ſentẽtia illi ſuffragari poteſt. Hinc non licet innocenti, ad cuius inſtantiam factum eſt diuortium, (ſi ante diuortij ſententiam adulteretur) ad alium ſtatum tranſire, *Religionem ingrediendo, aut Ordines ſacros ſumendo*, quod ſi faciat, poteſt reuocari ad vſum matrimo-

nij,

nij, quia per adulterium compenſantur delicta. *Hoſt. Io. And. Ant. Ab. Aneb. Card. Nau.*

10. Concl. Si poſt latam diuortij ſententiam contingat innocentem adulterari, non poteſt coniux dimiſſus eum repetere, quia non compenſantur delicta, nec adulterium poſt diuortium irrigat alteri coniugi iniuriam. Secundò, quia quod ſemel bene diffinitum eſt, retractari non debet, diuortijque ſententia ſimpliciter, & non ſub conditione abſoluit coniugem à ſeruitute matrimonij. Integrum tamẽ eſt Iudici eos ex officio recõciliare ad fornicationem euitandam. *cap. quod bene. 6. q. 4.*

Cõtrariũ(*v.d. compenſari adulterium poſt ſententiam diuortij cum adulterio ante illam habito, cogendũque coniugem innocentem ad matrimonium redire*) tenent *Hoſt. Ioan. And. Ant. Anchar. Anan. Cardin. Prapoſ. Henr. Neu. Felin. Nau. Greg. Lop. Meyner. Con. Caet. Clar. Barb. D. Bon. D. Ant. Pal. Palac. Pet. Sot. Angl. Graff. Cannet. Verac. & alij.* quorũ opinio eſt ſatis probabilis.

Limitatur 1. Cõcl. Quando ſententia diuortij non adhuc tranſijt in rem iudicatam, quia tunc eſt ſuſpenſa eius virtus, ideoque adulterium eſt, ac ſi commiſſum eſſet ante ſententiam.

Limit. 2. Quando tranſijt ſententia in rem iudicatam, minor autem dimiſſus petit beneficium reſtitutionis aduerſus lapſum termini, quia per hoc reddit ſententiam ad ſtatum, ac ſi non tranſiſſet in rem iudicatam. Iudex autem Eccleſiaſticus debet hos ex officio reconciliare, etiamſi neuter id petat, quando periculum eſt incontinentiæ, & ſcandalum aliorum. Hinc

Infertur 1. In foro conſcientiæ non teneri virum fornicantem poſt diuortij ſententiam, quę tranſijt in rem iudicatam admittere vxorẽ ob adulteriũ à ſe derelictã donec per Eccleſiam compellatur.

Infertur 2. Non teneri coram Iudice fateri fornicationem poſt diuortium commiſſam, niſi indicia, ſemiplena probatio, aut infamia præcedant. Quod ſi iuridicè interrogatus neget, aut falſis ſe defendat teſtibus, non tenetur in conſcientia ad vxorem redire.

Infertur 3. Virum, qui ob adulterium notorium vxoris ab ea diuertit, poſteaque profeſſus fuit nõ poſſe à Monaſterio extrahi, ſi fornicetur poſt profeſſionem, quia ius acquiſitum Monaſterio nõ deperditur ob delictum Monachi. At ſi adulterium fuit occultum, debet Profeſſus vxori prius reſtitui, & poſtea via ordinaria adulterium probari, quo probato reſtituendus eſt Religioni, nec datur compenſatio, & procedit in eo, qui poſt aſſumptos Ordines fornicatur. *Greg. Lop. & alij.*

Limitatur illatum, quãdo fornicaretur ante ſententiam diuortij, eſſetque Nouitius, vel in minoribus, vel ſimplici Caſtitatis voto adſtrictus.

Digitized by Google

Infertur 4. Quod quando diuortium per ſententiam Eccleſiæ eſt celebratum, poſt quod fornicatur vir, & poſtea ſtatum mutat, v. g. *emittendo votum ſimplex Caſtitatis, aut ſuſcipiendo Ordines ſacros, aut profitendo Religionem*, non eſt cogendus ad matrimoniale conſortium, quia vxor per ſententiam diuortij perdidit omne ius, omnemque actionem. Imò quando fornicans poſt ſententiam vult profiteri, aut Ordines ſacros ſuſcipere, non poteſt Iudex ex officio eum ad conſortium coniugale cogere.

Infertur 5. Quod ſi innocens cõiux fornicetur poſt latam diuortij ſententiam poteſt alterum ſibi reconciliare, eumque ad vſum matrimonij nolentem vocare, & hunc teneri ad id, quia ſententia diuortij in fauorem innocentis, non tranſit in rem iudicatam.

Infertur 6. Virum, qui poſt latam diuortij ſententiam dotem lucratus eſt, non teneri eam reſtituere, ſi poſt ſententiam fornicetur, nec ad id compelli poſſe ex officio Iudicis, cùm hic tantum poſſit eos reconciliare ad euitandum fornicationis periculum. Secus q̃ñ non per ſententiam Iudicis, ſed ex pacto inito inter eos acquiſierit dotem, v. g. *ſi fornicaueris amittes dotem, ego autem te non accuſauero criminaliter*, modo fornicans vir tenetur in conſcientia ſtatim dotem ſibi acquiſitam reſtituere, nulla expectata Iudicis ſententia, vxorẽque tenetur ad conſortium maritale admittere.

DISPVT. X.

An integrum ſemper ſit innocenti inuitum adulterum ſibi reconciliare.

PRima Concl. Quamdiu neuter coniugum, *etiam poſt latam diuortij ſententiam*, ſtatum mutauit, poteſt innocens adulterum ſibi reconciliare, tenetùrque ei hic parere, quia ſententia diuortij fuit in fauorem innocentis, ergo non debet verti in odium, *cõmuniter. DD.* Contrarium quoque eſt probabile, quod defendit *Hugo, Monal. Tab. Sot. Nau.* Quod ſi ſtatum mutauit per profeſsionem Religionis, vel aſſumptionem Ordinis ſacri, non poteſt adulterum ſibi reconciliare, quia non poteſt à ſtatu, quem aſſumpſit reſilire. Secus verò ſi ſimplex Caſtitatis votum emiſit, quia tale votum non priuat voluntatem iure iuſtitiæ, quod habet in corpus coniugis.

2. Concl. Si nulla praceſſit diuortij ſententia, non poteſt adulter ſtatum mutare, aut voto Caſtitatis in præiudicium innocentis ſe adſtringere, quod ſi faciat, poteſt repeti ab innocente, *fatentur omnes*.

3. Concl. Quando ſola Iudicis ſecularis ſententia præceſſit deponens adulteram in Monaſterium, vt pœnitentiam agat, poteſt vir eam repetere infra biennium, quo tranſacto, ſi profeſſa fuit, non

poteſt

poteſt amplius id facere. *auth. ſed hodie. C. ad legem Iuliam. de adult.* quod ius non eſt correctũ per Canones, *dummodo intra illud bienniũ ſit illa emendata, nam ſi perſiſtat in adulterijs non currit biennium in præiudicium viri.* Infra quod tempus non poteſt vxor in præiudicium innocentis profiteri, tranſacto verò biennio, ſi profeſſa non ſit, poteſt vir quandocunque eam ſibi repetere. *Orbell. Palud. Silu. Roſ. & alij.*

4. Concluſ. Non licet adultero coniugi, etiam poſt latam diuortij ſententiam tranſire ad Religionem, inuito, aut inconſulto innocenti, quod ſi ingrediatur, poteſt reuocari. *Goff. D. Ant. Aſtenſ. Silu. Palac. Barb. Graff. D. Thom. Alber. Abul. Orbell. Roſ. Verac. Silu. Arm. & alij.* Contrarium quoque eſt probabile, *nempe inconſulto, imò & inuito innocēti profiteri poſſe adulterum. Henriq. Sot. Angl. Lop. Palud. Led. Nau. & alij.* Sciens verò nocentis in Religione ingreſſum, eique non contradicens, cenſetur tacitè ei dare licentiam. *D. Ant. Alber. Friburg. Orbell. Silu. Tab.*

5. Concluſ. Vota Caſtitatis, vel Religionis emiſſa ab adultero de licentia innocentis, non poſſunt irritari ab innocente poſt reſtauratum matrimonium, quia ſe habent, ac ſi facta eſſent ante matrimonium, *D. Thom.* An autem, & quomodo poſſint irritari alia vota *dictum eſt latè lib. 9 diſp. 42.* Si verò poſt datam licentiam vouendi Caſtitatem, aut Religionem, votum non adhuc emiſerit adulter, & innocens reuocauit ſententiam tenetur adulter ei ſe reconciliare.

6. Concl. Ad hoc vt adulter de licentia innocentis profiteatur, vel ad ſacros Ordines aſſumatur, non eſt neceſſe, vt hic quoque ad Religionem tranſeat, votumque Caſtitatis emittat, ſed poteſt manere in ſeculo abſque eo quod voueat Caſtitatem, *Sot.* non obſtante, quod nulla præceſſerit diuortij ſententia, poteſt enim innocens hoc facere, ergo poteſt alteri licentiam id faciendi impertiri, *in foro tamen conſcientiæ, & ſemoto ſcandalo.*

7. Concl. Si poſt latam diuortij ſententiam innocens monitus nolit adulterum ſibi reconciliare, poteſt hic profiteri, Ordines ſacros aſſumere, aut votum Caſtitatis emittere, nec amplius ab innocenti reuocari, quia videtur per hoc tacitam licentiam ei concedere. Pluries autem debet moneri, nec ex ſemel negata reconciliatione dicendum erit dediſſe licentiam, ſic enim adulter paruipenderet crimen *Hoſt. Io. And. Ant. Anchar. Card. Aſten.* Hæc autem monitio non debet neceſſariò fieri ab Epiſcopo. Tandem ſi pluries innocens monitus reconciliare noluit adulterum, ideoque hic Religionem ingreſſus non adhuc eſt eam profeſſus, poteſt quandocunque mutare ſententiam, eumque ſibi repetere.

DISPVT. XL.

An integrum ſit innocenti, adultero inuito, ad Religionem tranſire.

PRima Concl. Coniugi innocēti licitum eſt ad Religionem tranſire adultero inuito, *cap. conſtitutus, & c. veniens de conuerſ. coniug.* nec opus eſt, vt hic quoque ingrediatur Religionem, aut votum Caſtitatis emittat. Poteſtque votum ſimplex Caſtitatis emittere, quia adulter ius exigendi amiſit.

2. Concl. Non ſufficit adulterium occultum coniugis dimiſſi ad hoc vt reuocari non poſſit innocēs à Religione, vel ab Ordinum ſacrorum adminiſtratione, quia ſi allegaret adulter ſe ſpoliatum, & peteret reſtitutionem, reſtituendus ei eſſet innocens, etiam profeſſus, aut ſacris initiatus, nō obſtante ꝙ exciperet adulterium. *comm. DD.*

Limitatur, Quando adulter ſpoliatus non ageret de poſſeſſorio, ſed tantum de petitorio petens, vt vir ſecum habitet, modo enim prius lis ſuper exceptione expediri debet, quam vir reſtitui. *Goffr. Ioan. And. Hoſt. Anch. Neu. Henr. Brunel.*

Limitatur 2. Quando de licentia vxoris, quamuis minus legitima innocens profitetur, aut ſacris initiatur, quia vxor modo non dicitur ſpoliata, ideoque reſtitutio ei deneganda eſt, ſed probato adulterio per exceptionem abſoluendus eſt vir.

3. Concl. Tunc licet innocenti ad Religionem tranſire, vel ſacros Ordines aſſumere inuito adultero *ita vt nec poſſit ab eo repeti, nec ei reſtitui,* quando præceſſit ſententia diuortij, vel quando adulteriū eſt ita notoriū, per ꝙ poſsit innocens propria authoritate deſerere conſortium, & habitationem adulteri abſque periculo, quod per Iudicem ei reſtituatur, de quo *ſequens diſputatio.* Et hæc pro foro externo, nam in foro conſcientiæ ſatis eſt adulterium conſtare innocenti ad verā profeſsionem, verumque Caſtitatis votum emittendum, Ordineſq; ſacros ſuſcipiendos, *Nau.* vnde ſic profeſſus, aut ſacris initiatus, ſi deficiens in probationibus cogatur à Iudice ad cohabitandum cum adultera, non poteſt petere, neq; reddere, quia profeſſio, & Ordo fuerunt valida in foro conſcientiæ & ſcientia Iudicis eſt falſa in rei veritate, quando autem eſt ſolum Caſtitatis votum, ſi innocns recōciliaret adulteram (*quamuis peccaret contra votum*) licite tamen poſſet reddere, numquam autem petere. Per accidens verò non poſſet innocens tranſire ad Religionē, aut Ordines aſſumere ob adulteriū occultum; videlicet ratione ſcandali, aut detrimenti Religionis, aut Ordinis, v.g. ſi petenti derelicto reſtituendus eſſet profeſſus, aut ſacris initiatus, ideoque ſcandalum, & damnum inferretur Religioni, aut Ordini ſacro. Et ſic interrogatus à Superiore Regularium, vel ab Epiſcopo antequā ordinatur, aut Religio-

gio-

gionẽ ingrediatur an ſit cõiugatus debet ſuum ſtatum aperire, moraliter ergo numquam licet ante diuortij ſententiam profiteri, nec ſacros Ordines ſumere, niſi tantum in remotis, vbi nullum eſſet periculum ſcandali.

Hinc non licet viro adultero, qui emendatus petijt ab adultera reconciliationem, quam ipſa denegauit, & mox in adulterium relapſa eſt) ad Religionem tranſire, antequam per Iudicem feratur diuortij ſententia, quia grauiter hoc pręiudicare poteſt Religioni, *Nauar. Henriq. Rodr.* Imò neque poſt datã diuortij ſententiam, quoties mulier poteſt excipere eius adulteriũ: bene tamen poteſt adulter Religionem ingredi, quando vxor excepit eius adulteriũ, & eo probato damnata fuit ad diuortium, vel quando ita eſt occultum viri adulterium, vt nullo modo poſſit deduci in iudicium, quia non poteſt damnum ſequi Religioni, neque Ordini aſſumpto; vnde interrogatus à Prælato Religionis, vel ab Epiſcopo, poteſt aſſerere ſe non eſſe coniugatum.

4. Concluſ. Innocens coniux interrogatus an habeat vxorem, ſi taceat, valida eſt eius profeſſio, niſi ſpeciale Statutum illius Religionis eam annullet, non obſtante, quod eius Prælatus non eſſet eum admiſſurus, ſi hoc ſciret: quod procedit etiamſi per adulterium occultum diuerterit ille ab vxore. Hinc

Infert. ꝙ in remotiſsimis vbi ceſſat ſcandalum, & periculum reſtitutionis ad priſtinum matrimonium, poteſt hic negare ſe eſſe coniugatum, quia reſpondet ad mentem interrogantis, paria enim ſunt nõ eſſe coniugatum, & eſſe liberum ab onere matrimonij, quò ad Religionem ingrediendam, & Ordines ſuſcipiendos, etiamſi ſciret Epiſcopum Ordines non ſibi conferre ſi ſciret eum coniugatum.

5. Concl. Quoties licet viro ad Religionem tranſire vxore adultera in ſeculo manente, ac renitente, toties ei licet ſacris Ordinibus initiari, niſi eſſet bigamus, aut aliàs irregularis, *communiter Canoniſtæ, & Theologi.*

DISPVT. XII.

An innocens poſſit propria authoritate ab adultero diuertere, & an hic amittat ius exigendi.

PRima Concl. Coniux innocẽs certus de adulterio alterius, etiam occulto, poteſt propria authoritate, non expectata Iudicis ſententia debitum adultero negare, quia hoc non eſt pœna adulterij, ſed quædam quaſi conditio appoſita contractui, quod frangenti fidem non ſit fides ſeruanda, *fatentur omnes.* Imò Iudici præcipienti ſub excommunicatione latæ ſententiæ, vt coniugi adultero reddat debitum, non tenetur ille obedire, nec coram Deo eſt excommunica-

tus. Contrarium tenet *D. Th. Bon. Dur. Ricc. D. Ant. & alij.* tenebitur tamen ratione ſcandali, v. g. *ſi breui non poſſit adulterium probare*, ne videatur parum exiſtimare Eccleſiaſticas cenſuras; vel tenetur in remota loca ſe trasferre, vbi ceſſaret ſcandalum. *Silu. Ang. Arm.*

2. Concluſ. Lite pendente ſuper diuortio, non tenetur Innocens certus de adulterio alterius ei debitũ reddere, tenebitur tamen quando eſt dubius, quia in dubio non eſt ſpoliandus alter coniux iure exigendi, *Roſ. Silu. Henriq. & alij.*

3. Concl. Coniux adulter, cuius adulterium neſcitur ab innocente, poteſt exigere debitum, & poteſt Iudicem adire, vt hunc compellat ad ei reddendum, etiamſi innocẽs quibuſdam leuibus indicijs ſuſpicetur adulterium ipſius, quapropter adulter occultus interrogatus à Iudice non tenetur fateri ſuum adulterium. Secus quando iuridicè interrogaretur. At ſi innocens certus ſit de adulterio, quod probare non poteſt, peccat ille adeundo Iudicem, teneturque non vti ſententia compellente innocentem ad ſibi reddendum, cùm falſæ innitatur præſumptioni.

4. Concl. Si adulterium ſit occultum, non poteſt innocens in foro externo propria authoritate abſque Eccleſiæ ſententia diuertere à coniugali habitatione, propterea adultero reſtitutionem petenti non eſt ea deneganda, non obſtante quod innocens exciperet adulterium occultum, hoc tamen probato; celebrabitur diuortium, & eo non probato, cogetur innocens in matrimonio perſeuerare, *c. 2. c. in literis. c. item de reſtit. ſpol.*

Ampl 1. Procedere hanc reſtitutionẽ etiam quò ad debitũ reddendũ.

Ampliatur 2. Etiam in adultera quæ propria temeritate receſſit à viro, quæ ſi rediens nõ admittatur debet reſtitui. *Innoc, Spec. Hoſt. Io. And. Ant. Anchar. Abb. Card. Archid. Hug. Bellam. Silu. Tab. Gaet.* niſi ita publicum ſit adulterium, vt reſtitutionem impediat, v. g. *ſi publicè commoretur cum adultero.* Ei verò reſtitutionem non petenti nulla facienda eſt reſtitutio, & ſic vir non tenetur quærere fugientẽ vxorem, quia per fugam renunciauit iuri, quod habet ad cohabitandum, tenebitur tamen ex charitate, quando vxor non commiſit adulterium, vel quando ipſe quoq; vir adulter eſt: vel quãpoteſt eam quærere, & reaſſumere abſq; infamia, & eſt ſpes ꝙ illa rectè viuat, & à multis ſe abſtineat criminibus.

Ampliatur 3. Quando ipſe vir domo expelleret vxorem abſque cauſa, ideoque ſe ipſum expoliaret, ſi poſtea pœniteat, eamque petat, hæc renuens ad eum redire, poteſt per Iudicẽ cõpelli ad ſimul cohabitandum, & ad reddendum. *Innoc. Io. And. Ant. Abb. Cardin. Imol. Henr. Bellam. Aſtenſ. Laucel.*

Limit. 1. Quando coniux ſpoliatus non ageret iudicio poſſeſſorio, ſed petitorio, in quo caſu admitti

debet

debet exceptio. *D. Thom. Aſtenſ. D. Ant. Silu. Tab. Nau.* Imò etiam ſi vxor petat reſtitutionem, cui opponat vir adulterium occultum ſi hæc replicet contra exceptionẽ viri obijciens ei ſimile adulterium admittenda eſt viri exceptio, quia per eam maritus elidit obiectionẽ ſimilis adulterij, probatque compenſanda eſſe delicta.

Limit. 2. Quando ſpolians exceptionem rei iudicatæ allegaret, quia ſententia notorium facit, ꝙ procedit, quando à ſententia non fuit appellatum, *D. Thom. Hoſtien. Aſtenſ. D. Ant. Tab. Silu. Henriq.*

Limita. 3. Quando ſpolians offerret in incontinenti probationes occulti adulterij. *D. Tho. Bon. Dur. Ricc. Abul. D. Ant. Sot. Viguer. Verac. Hoſt. Alberic. Aſtenſ. Silu. Arm. Tab. Gaet.* quod verum eſt quando ex reſtitutione ſequeretur damnũ irreparabile, aut periculum peccati, v. g. ſi mulier eſſet adultera, & vir ab ea receſſiſſet, quia per hãc reſtitutionem incurreret damnum irreparabile bigamiæ (quod non procedit quando eſſet bigamus eadem ſpeciæ bigamiæ, quia ſcilicet eam adulteram aliàs cognouit, vel non virginem duxit) quod ſi ex alio capite eſſet bigamus, & offerat incontinenti probationes, differẽda eſt reſtitutio, quia damnum ex copula ei ſequeretur, noua ſcilicet bigamiæ ſpecies, cùm difficilius diſpenſat Papa ſuper plures, quàm ſuper vnam bigamiam, quò ad reliqua verò, *excepta carnali copula*, facienda eſt reſtitutio.

Item quando ſpolians eſſet profeſſus, aut ſacris initiatus, aut voto Caſtitatis adſtrictus, & allegaret ſtatim probationes occulti adulterij, reſtitui non debet ſtatim quò ad carnalem copulam, bene tamen quò ad cætera, quia hic peccaret reddendo propter votum Caſtitatis. Item ſi quando opponeretur impedimentum dirimens matrimonium; v. g. conſanguinitas, impotentia, &c. tunc non erit facienda reſtitutio quò ad carnale cõmercium, ſed erit differenda.

Probationes offerri in incontinenti dicuntur, ſi infra octo dies adducuntur. *c. ſolet. de ſent. excõm. 6. Hoſt. Alber. Aſtenſ. Tab. Silu. Arm. Gaet.* ſeu melius hoc erit iudicandum arbitrio Iudicis.

5. Concl. Adulterium debet ita eſſe notorium, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit ad hoc vt poſſit adulter propria authoritate expelli, ita vt in foro externo non competat adultero beneficium reſtitutionis, quia cùm adulter ſit in pacifica poſſeſſione, non debet abſq; Iudicis authoritate ſpoliari, niſi delictum oculis pateat; iſta autem notorietas debet eſſe vel per confeſsionem in iudicio factam ab adulterante, vel per euidentiã rei, *quia ſcilicet in lupanari fuit vxor, vel ſimul in lecto, & menſa habitauit cũ concubinario, vel quia filium habet ſecũ teſtẽ ſui adulterij*, qui autẽ ſit terminus prolixus, & ꝗ breuis mora ad notorietatem probandã relinquitur

quitur arbitrio Iudicis, poteſt enim vel octo dies aſſignare, *Hoſt. Io. And. Ant. Card.* vel duos menſes, *vt volunt alij*, vel totum ſpatiũ quo durat inſtantia.

Coniux verò ob taliter notorium expulſus adulterũ, ſi allegaret in recompenſationem adulterium expellentis, non erit ſtatim reſtituendus, ſed audiendæ prius erunt probationes. Secus quando adulterium expellentis eſſet quoque notorium, ita vt celari non poſſit. *Innoc. Hoſt. Ant. Abb. Alex Neu. Prapoſ. Io. And.* Item quando coniux non adhuc repulit adulterum notoriè, ſed petit diuortium, eiq; adulter notorius opponit adulterium quamuis occultum, audiendæ ſunt probationes, quia petens diuortium agit iudicio petitorio, in quo admittitur exceptio.

6. Concl. Coniux adulterij, etiam occulti ſui coniugis conſcius poteſt in foro conſcientiæ, ſecluſo ſcandalo, v, g. *vel quia eſt in remotis, vel quia lacerata ſunt contrahentium nomina, vel quia non eſt in libro Parochi eorum matrimonium ſcriptũ, mortuique ſunt teſtes, &c.* ante Iudicis ſententiam ab eo diuertere, & cum eo ſimul non habitare, *communiter DD.*

Infertur 1. Non teneri innocentem cohabitare cum adultero coniuge etia niſi ad id ab Eccleſia compellatur, & hoc ex natura rei, ratione autem ſcandali tenetur.

Infertur 2. Coniugem adulterũ occultum expulſum in foro conſcientiæ petere non poſſe reſtitutionem ad cohabitandum, quando eſt certus innocentem ſciuiſſe ſuũ adulterium. Secus quando hoc ignorat.

Infertur 3. Excuſari S. Ioſeph quando abſque Iudicis authoritate volebat dimittere B. Mariam eius vxorem ob ſuſpicionem adulterij, quia talis dimiſsio erat occulta, & abſque ſcandalo.

7. Concl. Quando alteri conſtat matrimonium fuiſſe nullum ob impedimentum aliquod dirimens, poteſt in foro conſcientiæ, ſemoto ſcandalo, ab altero recedere, non expectata Iudicis ſententia: in foro tamen externo conceditur reſtitutio, etiamſi impedimentum ſit notorium, *c. porro de diuort.* ꝙ ſi probationes impedimenti offerantur in continẽti fiet reſtitutio quò ad omnia, & ſola copula interdicitur ad euitandum periculum peccati, quæ copula conceditur, quando probationes impedimenti non ſtatim afferuntur. *c. literas. de reſt. ſpol.*

8. Concl. Ad hoc vt coniux innocens in foro conſcientiæ ab adultero diuertere, eique debitum negare poſſit, non opus eſt vt adulterium illius teſtibus probare poſſit, ſed ſatis eſt vt de eo ſit certus, *fatentur omnes.* Quæ certitudo non debet eſſe metaphica, ſed moralis, ideſt per indicia ſufficientia in foro fori ad conuincendum coniugem de adulterio, *Aſten. Sot. vterq; Led. Veg. & alij.* Nec ſufficit ſuſpicio

cio

Digitized by Google

cio probabilis,ſed deſideratur violenta. *c.afferre. & c. literis. de præſumpt.& communiter* D D. quamuis alij dicant neque etiam ſufficere ſuſpicionem violentam.

Violenta ſuſpicio eſt, ſi ſolus cũ ſola,nudus cũ nuda in loco ſecreto, in eodẽ lecto,horis opportunis, in latebris, &c. *vt habetur c. ex literis cit.* Probabilis autem ſuſpicio eſt, quando ſolus cum ſola inuentus eſt aliquis in loco ſecreto. Sed an oſcula, & amplexus faciant ſuſpicionem violentam: reſpondent affirmatiuè *Ruin. Dec. Felin.Burſat. Maſcar. Cou. Sot. Bart. Led. Graff. Veg. Azeb.* Reſpondetur tamen negatiuè *Ripa, Beroius, Nau. Calidon. Clar. Menoch. Perez. Padil. Canter. Barboſ. Palac. Lud. Lop.* Eadem die de muneribus, de verbis amatorijs, de literis miſſis, etiam ab vxore ad adulterum,de iactationibus, videlicet quando vir ſe iactat adulteraſſe cum aliqua, vel è contra, hæc enim non ſufficiunt ad ſuſpicionem violentam, non obſtante quod per amatorias literas mulier fateatur adulterium commiſſum, quia confeſsio extraiudicialis quamuis ſit indicium ad torturam, tamen non plenè probat. Contrarium tenet *Menoch.* Confeſſio autẽ proprij adulterij facta ab adultera in iudicio ſatis eſt: *c. penult. de adult.*

9. Concl. Quamuis adulterium plenè probari non poteſt, tñ coniecturæ, & violenta præſumptio, quibus probandum eſt, ſunt plenè probanda per teſtes non ſingulares, & omni exceptione maiores, de quibus vide *Maſcard.* At in foro conſcientiæ ſatis eſt ſi innocẽs certior fiat de violenta præſumptione adulterii à perſona fide digna, cui prudentiſsimus quiſq; fidem haberet.

10. Concl. Viro ſuſpicante adulterium vxoris, licitum eſt eam obſeruare cum teſtibus idoneis, vt poſſit eamdem de adulterio conuincere. *D. Thom. Sot. Pet. Ledeſ. Nau. Cord. Sá.* Non licet tamen occaſionem vxori offerre ad adulterandum, ſicut nec filiis, aut ſeruis ad furandum, aliud enim eſt permittere peccatum; aliud eſt occaſionem peccandi offerre. Neque etiam licet paciſci cum vxore, vt amaſio eius Caſtitatem tentanti detur tempus, & locus, ad hoc, vt in crimine deprehendatur, *quiquid dicant alij.*

DISPVT. XIII.

An vir teneatur vxorem in adulterio perſiſtentem dimittere, aut reſipiſcentem admittere.

PRima Concl. Vir innocens nõ tenetur vxorem adulteram ad priſtinam amicitiam ſibi reuocare, *conueniunt omnes.* Imò ſi iurauit ſe eam non accuſaturum de adulterio futuro non tenetur ſeruare iuramentum quò ad accuſationem criminalem, quia intereſt Reipublicæ delicta puniri; ſed tenetur eã ciuiliter

ciuiliter non accuſare, videlicet non poteſt petere ſeparationem, nec dotem ſibi lucrari. Quod ſi adultera relabatur, nec corrigatur non tenetur iuramentum ſeruare, cùm Deo gratũ non ſit. *Hoſt. Abb. & alij.* Poteſt tamen eam reſipiſcẽtem ſibi reconciliare. *c. ſi vir de adult.* quia cuilibet licitum eſt iniuriam ſibi illatam condonare. Secus quando multoties reconciliata abuteretur venia, & ad priſtinũ rediret vomitum.

2. Concl. Attenta ſola adulterij ratione, non tenetur vir diuertere ab vxore adultera, etiamſi pertinaciter, & publicè in adulterio perſeueret, quia diuortium eſt in pœnam adulterij, quam non tenetur innocens ſubire, *fatentur omnes.* Neque tenetur eam vitare ratione correctionis fraternæ, quia præceptum correctionis adimplebit vir, ſi pœnis inferni eam deterreat, alioquin vxor derelicta poſſet adire Iudicem, & petere ſuum virum, qui teneretur patefacere adulterium vxoris cum magno ſuo dedecore. *Sot. Led. ſ. Palud. & alij.* Contrarium tenent *Bon. D. Thom. Caiet. Silu. Arm. Orbel. Couar. Matt. Barb. Angl. Rod. Pet. Led. Canned.* Tenebitur tamen adulteram vitare ratione ſcandali, vir enim videns vxorem perſiſtentem publicè in adulterio, & cum ea commorans, cenſetur patrocinium ei præſtare, de eiuſque lenocinio commedere, *fatentur omnes DD.* Quod ſi occultè vxor eſt adultera, non tenetur innocens eam vitare, quia ceſſat ſcandalum. Hinc

Infertur 1. Quod licet adulterium poſſit per teſtes probari, & alij qui id ſciant, non per hoc tenetur vir adulteram relinquere, quia facile eſt ſcandalo paucorum mederi, *non dimitti ſcilicet vxorem, ne diuulgetur adulterium.* Immò ſi vxor publicè infamata ſit de adulterio, non per hoc tenetur vir eam deſerere ob ſcandalum vitandum. Secus quando publicè creditur infamiam eſſe veram.

Infertur 2. Si alijs medijs poteſt vir euitare ſcandalum, & ſuſpicionem vulgi non teneri ad eam dimittendam.

Infertur 3. teneri virum adulteram dimittere, etiamſi ipſe quoq; ſit adulter, quia diuortium modo non oritur propter adulterium, quod compenſatur, ſed ex ſcandalo quod euitari aliter non poteſt, cùm vir ſit caput vxoris. Contrarium tenet *Monal. Graff. Sà.*

Infertur 4. Non teneri virum negare alimenta adulteræ pertinaci, *vt voluit Arag. Silu. & Abb.* nec teneri potius excommunicationem pati, quàm Eccleſiæ præcipienti, vt ad vxorem adulteram redeat; obedire, quia per compulſionem Eccleſiæ iam ceſſat ſcandalum, cum intelligant vicini virum inuitum cogi ad eam recipiendã.

3. Concl. Quando ratione ſcandali tenetur vir adulteram dimittere, ſi non facit, peccat mortaliter *aſſerunt omnes*, quia vitare ſcandalum

lum

lum eſt res grauis, ideoque ſi nulla excuſet cauſa eſt peccatum mortale illud non euitare. Ex quo

Infertur 5. Excuſari virum à dimittenda adultera ratione timoris proprij periculi ſpiritualis, videlicet ſi grauibus agitetur carnis ſtimulis, ex quibus pollutionem timeat, aut conſenſum, quia charitas primo incipit à ſe ipſo, *Pal. Ma. D. Ant. Roſ. Silu. Ang. Nau. Sot. & alij.* Aut quando vir morbo, ſeu inopia laboraret, operaque, & obſequio vxoris indigeret, *Sot. Bart. & Pet. Led.*

Infertur 6. Excuſari etiam ob damnum ſpirituale vxoris adulteræ, ſi quando timeret vxorem ſic expulſam effici deteriorem, *Pal. Ma. D. Ant. Roſ. Ang. Silu. Tab. Palac. Lud. Lop. Rodriq. Orbel. Verac. Angl. Gaet. Bart. Led. Cannet.* Item ob damnum notabile corporale ipſius vxoris, quod timeretur ob expulſionem.

Infertur 7. Non peccare virum non dimittēdo adulteram eò, quia famæ illius conſulat, quia grauiſſimum eſſet damnum vxori, ſi eius adulteriū publicaretur. *Sot. Abul.*

Infertur 8. Non peccare, quando probabile eſt periculum fore, vt retenta vxor reſipiſcat, *communiter DD.* quod procedit quando breui eſt ſpes emendæ. Vnde rariſſime tenetur vir adulteram dimittere, eique debitum negare, *Abul. Bart. Ledeſ. Sot.* In his autem, & ſimilibus caſibus, quando vir non tenetur ſub peccato adulteram expellere, tenetur alijs medijs obuiare ſcandalo, ne præſupponant vicini eum conſentire in adulterium, ideoque tenetur acriter eam increpare, cuſtodire, verberare, aut vicinos admonere ſe non dimittere vxorem, ne in peius ruat, aut ob aliam vrgentem cauſam. *Sot. Bart. Led. Lud. Lop. Rodr. & alij.*

Vltima Concl. Vxor non tenetur dimittere virum adulterum pertinacem, aut ei debitum negare, quia nullum ex hoc naſcitur ſcandalum. *Dur. Pal. Orbel. D. Ant. Roſ. Silu. & alij.*

DISPVT. XIV.

Per quoſnam actus cenſeatur innocens condonare adulterium.

Præmitto duplicem eſſe condonationem adulterij, primò, expreſſam, quando innocens diceret expreſſis verbis (*remitto iniuriam:*) ſecundò tacitam, quando ex aliquo facto indicat animum ſuum eſſe condonandi.

1. Concluſ. Satis eſt ſola renunciatio iuris proprij ab innocente in fauorem nocentis facta, *etiamſi ſola mente fiat, & diuortium celebratum ſit*, ad hoc vt amplius condonans reſilere non poſſit in foro cōſcientiæ. Quod ſi hanc remiſſionem mentalem confiteatur coram Iudice ore proprio, aut per alium medium ea conſtaret, neque etiam in foro externo poſſet amplius nocentem accuſare. Nec opus eſt vt

acceptet

acceptet alter coniux, imò eo renuente, & nequaquam acceptante, non poteſt amplius innocens diuertere à nocente, cui intra ſe delictum ſemel condonauit. At ſi cō donauit tantum oretenus in foro conſcientiæ habetur, ac ſi non condonaſſet, vnde poteſt adulterā accuſare ciuiliter, & criminaliter, & interrogatus à Iudice an condonauerit, poteſt, vel æquiuocè reſpōdere, vel abſolutè negare.

2. Concl. Coniux innocens copulam habens cum coniuge adultero, etiam occulto, ſiue petendo, ſiue reddendo, cenſetur condonare adulterium, ideoq; in poſterum non poteſt eam de adulterio accuſare, neque ab ea diuertere, *communiter DD.* ſiue ante, ſiue poſt celebratum diuortium, *Sot. Bart. Led. Barboſ.*

3. Concl. Ad hoc vt per copulam condonetur adulterium duo requiruntur. Primò, vt innocens ſciat adulterium, illiuſque ſit memor tempore copulæ, quia deficit voluntas vbi adeſt ignorantia. Quod ſi certus omninò non ſit vir de vxoris adulterio, ſed probabiliter illud præſumit, reddendo debitum non cenſetur condonaſſe. Secus verò petendo, & quādo præſumptiones non ſunt probabiles, neque petendo, neque reddendo dicetur condonare, non enim præſumitur quis remittere quod dubitat ad ſe pertinere. Conſcia verò vxor ſodomiæ, & inſcia adulterij ſui viri, cenſetur cōdonare vtrūq; per copulam, *ex diſp. 6. huius libri*, quia adulterium, ſodomia, & beſtialitas ſe habent per modum vnius, & ac ſi plura eſsēt adulteria.

Secūdò, vt copula nō ſit coacta, ſed ſponte fiat. Hinc compulſus, licet iniuſtè, ab Eccleſia ad reddendum vſque ad ſententiam definitiuam diuortij, non cenſetur condonare, etiamſi adulterium probare poſſit, *D. Thom. & omnes alij.* Secus, quando ſemel prætereat, quia hoc eſt ſpontaneum. Quapropter vxor pugnis, aut vi coacta reddens adultero, non dicetur illi adulterium condonare, *ſiue à marito, ſiue ab extraneo vis inferatur.* Imò ſufficit timor probabilis proximę illationis mali; vxor enim conſcia ſeueritatis viri, timens aliquod contra ſe futurum malum reddit. Nec opus eſt, vt metus ſit cadens in fœminam conſtantem, ſed ſatis eſt nō eſſe vanum, ac leuem. Eadem dicas de viro effœminato, qui timēs vxorem terribilem, ſcienſque eius adulterium, ei reddit. Item non eſt condonatio, ſi innocens reddat adultero, eò quia exiſtimat ſe ad id teneri, vel quia ita ei dixit aliquis, & aliàs non redderet.

4. Concl. Coniux innocens ſpōte, & ſcienter retinens adulterum cenſetur condonare, quapropter ius diuortij, & accuſandi perdit. Ad hoc autem plura requiruntur, primò, vt ſit omninò certꝰ de adulterio, *Cant. Mont.* Secūdò, vt adulterium ſit publicum. *Alber. Dur. Aſtenſ. Monal. D. Ant. Silu. Tab. Arm. Roſ.*

Roſ. D. Thom. & alij. ideoque non cenſetur reconciliaſſe ſibi adulteram vir, qui adulterium probare non poteſt cũ propria authoritate diuertere ab ea nequeat, niſi quando eſſet ita notorium vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. Tertiò, requiritur, vt longo tempore adulteram retineat: ſi enim breui tempore eam retineat expectans opportunitatem comparendi in iudicio non dicitur condonare. *Sot.* Quarto iſta retentio debet eſſe in conſortio maritali, nam ſi eſſent in eadem domo, diuiſi tamẽ à menſa, & lecto, nec ſe alloquerẽtur, iſthæc ſunt ſigna inimicitiæ potius, quàm condonationis. Secus quando ſigna familiaritatis coniugalis innocens adultero oſtẽderet ſponte, & nulla neceſſitate ad id cogente; v. g. ſi ſcienter, & ſponte ſimul ludat cum adultera rideat, comedat, niſi hoc faciat honeſtatis cauſa, *vt ſupra dictum eſt, Verac. & Palac.* Et multò magis ſi eam amplexatur, aut oſculetur, aut expulsã ſponte admittat. Quod ſi ab Eccleſia compellatur ad reddendum, & in redditione oſculetur, & amplectatur, non per hoc cenſetur condonare, quia oſcula, & amplexus ſunt pars copulæ. Secus quando aggrederetur adulterã amplexando, & eam oſculando.

5. Concl. Copula, & ſupradicti familiaritatis actus ſponte, & ſcienter cum coniuge adultero habiti, non ſunt eò ipſo condonatio, ſed ex p̃ſumptione, pro foro externo tantum. Propterea ſi tunc nolebat innocens condonare præteritum adulterium, poteſt in foro cõſcientiæ, non obſtante copula, diuertere à conſortio, *Sà,* quia actus non operatur vltra intentionem agentis. In foro autem externo admittitur ex tunc ius petendi diuortium, iuſque accuſandi. Quod ſi innocens in copula, amplexu, & ſimilibus non habet poſitiuum animum condonandi, nec contrarium non condonandi, ſed negatiuè ſe habet, per hoc non cenſebitur cõdonare: nam in profeſſione tacita & præſumpta per exercitium actuum conuenientium ſolis profeſsis, requiritur animus poſitiuus profitendi, nec ſatis eſt ſi negatiuè ſe habeat induens, v. g. Nouitius, Profeſſorum veſtes. Sed nihilominus dico condonare innocentem, quando negatiuè ſe habet, quia ad inſtaurandum vinculum antiquum matrimonij non tanta requiritur deliberatio, quanta ad eligendum nouum; & per hoc in profeſſione tacita requiritur poſitiuus conſenſus, qui non requiritur in reconciliatione inter coniuges.

6. Concl. Peccat innocens petẽdo debitum animo non condonandi adulterium. At verò peccatum eſt veniale tantum, quia paruam iniuriam. Et interrogatus à Iudice an poſt ſcitum adulterium petierit debitum, poteſt reſpondere quod non, ideſt non habui talem copulam, quæ ſit condontaio. Imò poteſt & hoc iurare. Non tenetur

verò

verò adulter reddere petenti, ſi hic habeat animum non condonandi. Nec licitè poteſt innocens eligere petere, & non reddere, quia peccat venialiter, *vt dictum eſt.*

7. Concl. Detecto aliquo vitio poſt ſponſalia, vel de nouo incurſo, ob quod poteſt alter ijs renunciare, cenſebitur id remittere per amplexus, oſcula, & alia ſigna amicitiæ, quādo vitium illud certò ſcit, & in illis actibus eſt memor vitij, & ſponſalium priorum, & animo non ficto ea ſigna exhibet, in vtroque foro eſt vera condonatio. Secus quando hi actus fiunt poſt diſſoluta ſponſalia, quæ amplius reuiuiſcere non poſſunt, niſi per conſenſum ambarum partium. Nec deſideratur acceptatio huius remiſſionis ab altero ſponſo ad hoc vt reſtaurentur per eam ſponſalia, quia adhuc remanet ſponſalium vinculum poſt detectum vitium, & tantundem ius acquirit diuertendi alter ſponſus non impeditus, cui inti ſufficit, quod ſola mente hic cedat. Secus quando impeditus aliquo vitio ſponſus non acceptaret remiſſionem, & eius non acceptationem acceptaret alter non impeditus, quia in hoc caſu diſſoluerentur ſponſalia per mutuum diſſenſum, ex dictis retracto opinionem, quam tenui *lib. 1. d. ſp. 66.* per actus nempe exercitos animo ficto induci remiſſionem, quò ad diuortium, & quò ad ſponſalia.

Dices, an animo ficto copulam habens poſt ſcitum vitium ſponſalium, aut amplexus, &c. teneatur ſtare ſponſalibus ob fictionis iniuſtitiam? Reſpondeo extimandum eſſe damnum deceptoris, ſi matrimonium perficiat, & damnum ſponſæ; *v. g. deoſculatæ, ſi relinquatur*: quod ſi æquale, aut ferè æquale ſit damnum, tenetur deceptor perficere ſponſalia. Si verò maius ſit dammnum deceptoris, tenetur alia via ſponſæ damnum reſarcire, & non per matrimonium.

DISPVT. XV.

An ratione hæreſis liceat Catholico diuortium.

PRima Concluſ. Non ſolum ob adulterium carnale, ſed propter alias etiam cauſas licitum eſt diuortium inter coniuges. *Trid. ſeſſ. 24. de matr. can. 8.* videlicet quando coniuges mutuo conſenſu ſeparantur continentiam vouentes, Religionem ingredientes; ſecundò, quando alter impellit alterum ad peccandum; tertiò quando alter eſt nimis ſeuerus, & rigidus contra alterum.

2. Concl. Quando alter eſt hæreticus, nec reſipiſcit, poteſt alter celebrare diuortium, etiamſi eum peruertere non nitatur, quia ſemper præſumitur periculum ſubuerſionis, *Lcdeſ. Sot. & cōmuniter DD.* quod diuortium non ſolū intelligitur quò ad mutua obſequia, & cohabitationem, ſed etiam quò ad debiti negationem. Nec ſolum poteſt

poteſt Catolicus propria authoritate, *non expectata Eccleſiæ ſententia*, diuertere ab hæretico non reſipiſcente, ſed etiam tenetur ab eo diuertere de iure naturæ, quia tenetur cauere proprium animæ periculum. Imò hæretico ſic ſpoliato non conceditur reſtitutio ob periculum animæ Catholici. *argum. c. illa de diu. Prapoſ. Neu. Ant.*

3. Concl. Non poteſt Eccleſia in pœnam hæreſis ſtatuere diſſolutionem matrimonij quò ad vinculum, *vt voluit Abb. Brunel. Hoſtien. Io. And.* Poteſt tamen Papa quando nondum conſummatum eſt matrimonium. Hinc

Infertur 1. Hoc diuortium concedi iure naturali diuino, quando hæreticus non vult reſipiſcere *Palac.* quia de iure naturæ tenemur euitare proprium animæ periculũ.

Infertur 2. Differentiam inter adulterium ſpirituale, & adulterium carnale eſſe, quod in hoc ſatis eſt vnica fornicatio; in hæreſi verò non ſufficit vnus, aut alter actus hæreſis, ſed requiritur, quod hæreticus ſit pertinax, & corrigi nolit, vnde ſi reſipiſcat, tenetur Catolicus iterum cum eo cohabitare niſi per Eccleſiam data ſit ſententia, quia per hanc priuatur hæreticus omni iure, & abſoluitur coniux à fidelitatis promiſſæ vinculo. *c. fin. de haret. in 6.* Pertinacia autem coniugis in quacunque alia excommunicatione non præbet iuſtam cauſam diuertendi.

Quod ſi ſtatum mutauit; *videlicet Religionem profeſſus fuit, aut Ordines ſacros accepit,* Catholicus propria authoritate ante ſententiam Iudicis, tenetur hæretico reſipiſcẽti reconciliari, niſi ficta timeatur conuerſio, quia profeſsio & votum Caſtitatis in Ordinum aſſumptione fuere nulla. Tenetur tamen ſic reconciliatus non petere ratione voti, nec ad aliud tranſire matrimonium ſi hoc prius diſſoluatur. Contrarium tenet *Abb. Ang. Silu. Roſ. Arm. & alij.*

4. Concl. Poſt latam Iudicis ſententiam circa diuortium catholici ab hæretico, non tenetur amplius ille hæretico ſe reconciliare, non obſtante quod pœnitentiam egerit, & emendatus ſit. *c. fin. de haret. 6. & cap. de illa de diuort. Ricc. Tab. Abb. Monal. Ang. Alm. Abul. Caſt. Con. Matt. Barboſ. Graff. Lud. Lop.*

Probabilis quoq; eſt, & communior opinio aſſerentium catholicum non teneri recipere hæreticũ emendatum, à quo diuertit per ſẽtentiam Eccleſiæ, quando vult fieri Religioſus tantum: cum verò teneri recipere quando vult remanere in ſeculo. *Tab. Ricc. Hoſt. Io. And. Ant. Neu. Anchar. Henr. Prapoſ. Aſtenſ. Abul. Sot. Clar. Ver. Palac. Surd. Angl. Lud. Lop. Graff. Bart. Led. Rod. Veg. Cann.*

Dicitur autem Catholicus ſeparatus ab hæretico per ſententiam, quoties Eccleſiaſticus Iudex hunc condemnat tanquam hæreticum, abſque eo quod pronunciet diuortium, quia diuortium eſt pœna cõ-

ſequens hæreſim. *Caſt. Con. Graff. Barb. Lud. Lop. Henriq. Sot. & alij.*

5. Concl. Qualemcunque opinionē teneamus ex prædictis, ſemper licitum erit Catholico, qui ſeparatus fuit ab hæretico per ſentētiam Eccleſiæ, ad Ordines promoueri abſq; conſenſu hæretici quantumcunque conuerſi, & emendati, quia per Ordines fit perpetua mutatio ſtatus, *Sot. Palac. Ledeſ. Rod. Veg. Barb.* Neque per hoc imponendum eſt onus hæretico ad vouendam Caſtitatem, aut ad religionem ingrediendam. *cap. fin. de conuerſ. coniug.*

6. Concl. Hæreticus per ſententiam damnatus non poteſt, inuito Catholico, ad Religionem tranſire, nec Ordines ſacros ſumere, vnde tenetur ab eo licentiam obtinere, niſi Catholicus ſit iam profeſſus, aut Ordines aſſumpſit ſacros. Quod ſi hæreticus vltra hos duos caſus ingrediatur Religionem, aut ordinetur in ſacris, reddendus erit Catholico, quia profeſſio fuit nulla, *Palac.* & tenebitur non petere, nec aliud poſtmodum inire matrimonium.

Dices, an copula ſponte à Catholico habita poſt notitiā hæreſis ſit condonatio, ita vt amplius non liceat ab hæretico diuertere, ſicut dictum eſt de copula poſt cognitū adulterium habita?

Reſp. 1. Si copula habita ſit ante ſententiam, qua hæreticus condemnatur, non eſt condonatio, niſi expreſſus animus adeſſet remittendi ius diuortij, quod ſibi competit, poſt ſententiam, qui animus non debet neceſſariò ſignis externis exprimi, nec ab hæretico acceptari, ſed ſatis eſt ſi ſola mente fiat.

Reſpondetur 2. Si copula habeatur poſt ſententiam cum animo ficto condonandi, erit peccatum veniale non condonare, nec per hoc tenetur Catholicus hæreticum recipere ad conſortium. Secus quando haberet animum verè condonandi, niſi tamen hoc faceret errore ductus, credens ſcilicet ſe teneri iterum recipere ad conſortium hæreticum reſipiſcentem.

Reſpondetur 3. Si indifferenter ſe haberet Catholicus in copula, videlicet, nec haberet animum condonandi, nec non condonandi, dicendum eſt non condonaſſe. *Sot.*

DISPVT. XVI.

An detur compenſatio quando vterque fuit hæreticus, aut alter adulter, & alter hæreticus.

Prima Concl. Non datur compenſatio inter adulterium carnale cum ſpirituali, ideoque poteſt coniux de hæreſi non adhuc damnatˀ diuertere ab adultero, hic autem non poteſt diſcedere ab illo ratione hæreſis, niſi quando adeſt animæ periculum, *vt dictum eſt diſput. præced. Bel. & Lop.* Contrarium tenet *Goff. Pal. Io. And. Ant. Abb.*

Abb. Roſ. Silu. Caet. Quod ſi hæreticus iam eſt damnatus, poteſt diuertere ab adultero, & hic ab illo, non quia compenſantur delicta, ſed quia in pœnã amiſit hæreticus ius exigendi, & cohabitandi, quæ duo etiam amiſit adulter, exẽplum eſt in ſponſalibus, quando ſponſa fornicatur, & ſponſus eſt leproſus, vterque poteſt diſcedere, cùm vterque ius cogendi alterum amiſerit. Si verò vterque damnatus eſt de hæreſi, liberum erit alteri ab altero ſeparari, quia per hæreſis ſententiam vterq; amiſit ius fidelitatis ſibi ſeruandæ, quod habebat in alterum: Si autem alter tantum ſit damnatus, tenetur ad reſipiſcentem redire donec condẽnetur, quia à iure fidelitatis quam debebat coniugi adhuc abſolutus non fuit.

DISPVT. XVII.

An propter alia crimina liceat diuortium.

PRima Concl. Præter fornicationem carnalem, & ſpiritualem non licet diuortium inter coniuges, vnde ſi alter ſit nimis facinoroſus non poteſt derelinqui dummodo non tentet pertrahere coniugem ad illa facinora, *c. 2. de diu. D. Thom. & alij.* Poteſt tamen vir ad tempus relinquere vxorem facinoroſam, ad hoc vt reſipiſcat, quia eſt caput illius. *D. Th. D. Ant. Silu. & alij.* Vxor verò cùm non teneatur corrigere mores viri, non tenetur eum deſerere ad tempus, niſi commodè id poſſet, & ſperaretur vtilitas.

2. Concl. Licet diuortium quãdo alter ad peccandum inducit alterum, & probabiliter timetur peruerſio, quia licet diuortium à leproſo, ne inficiatur corpus, ergo multo magis. &c. *Ang. Silu. Roſ. Arm. Nau. Tab. vterq; Sot. D. Th. Angl. & fere omnes DD.* Imò ſat eſt ſi ad peccandum tantum alliciat, & roget. *Silu.* Hinc

Infertur 1. Poſſe licitè diuertere vxorem à viro lenone, ſeu admittẽte domum viros impudicos, qui eam pertractent, & ſollicitent nutibus, aut verbis. *Nau. Henr.* Sed prius debet eum corrigere, ne tales viros ducat.

Infertur 2. Licere diuortium, quando alter vult latrocinium, vſuras, &c. *D. Thom. Palud.* Non licet verò vxori diuertere, quando eam maritus ſuſtentat ex vſuris, aut ex furto, ſi aliunde alimenta non habet, & parce iuxta decentiã ſui ſtatus ijs bonis vtitur, non obſtante quod per hoc eius vir efficiatur impotens ad reſtituendum. *Palud. Grab. Ant. Silu. Arm. Tab. Salon. Val. Nau.* Ad tale autem diuortium non requiritur Iudicis ſententia, cum non ſit perpetuum, ſed ad tempus. Nec poteſt coniux per copulam, aut aliter, hoc ius diſcedendi ab altero (quando adeſt periculum ſubuerſionis) remittere, cùm ſit de iure naturali diuino.

Ceſſante autem periculo, tenetur alter cum altero cohabitare, *communiter DD.*

DISPVT. XVIII.

An liceat diuortium ob coniugis ſæuitiam, aut amentiam.

PRima Concl. Licet vxori diuertere ob viri ſæuitiam, donec iſte ſufficientem ei præſtet cautionem, ita abſque grauis damni periculo cum illo habitare nequit. *c. literas de reſt. ſpol. c. extranſmiſſa eo. fatentur omnes.* quapropter ſpoliato viro vxor non reſtituitur, ſi in continenti probetur ſæuitia, ex reſtitutione enim poſſet ſequi dãnum irreparabile. Nec expectanda eſt Iudicis ſententia, ſed propria authoritate poteſt hæc à viro contra eam ſæuiente diuertere, vel à conſortio eum expellere, *Gutt.* Si autem non eſſet periculum in mora, eſſetque facilis ad Iudicem aditus, tenetur vxor eum adire ob euitandum ſcandalum.

Ampl. 1. Etiamſi poſſit vxor ei reddere, abſque periculo, quia frangenti fidem non eſt fides ſeruanda, qui autem ſæuit in vxorem non ſeruat ei fidem, ergo, &c.

Ampl. 2. Etiamſi vxor dederit viro cauſam ſæuitiæ, quia v. g. cũ adultero iacuit, vel aliud graue facinus commiſit. *c. de benedicto 32. q. 1. & alibi,* propter quod maritus veneno, aut alia via eam perimere tentaret.

Ampliatur 3. In marito reſpectu vxoris contra eum ſæuientis, eiuſq; mortem machinantis, quando aliter non poteſt eam compeſcere, nec ſibi conſulere, quia contractus matrimonii non obligat cum tanto periculo vitæ, *communiter DD.*

2. Concl. Non licet viro diuertere ab vxore qũ de ſe timet qu in eam enecet, eò quod corruptam inuenit, eam virginẽ eſſe exiſtimaſſet, vel quia de illius adulterio eſt ſuſpectus, vel ob deprauatos eius mores, &c. quia in ſua poteſtate eſt eam non occidere. Poterit tamen ad breue tempus eam derelinquere, vſque dum ira comprimatur.

Ampliatur 1. Etiamſi vxor eius cohabitationem non petat, quia hoc videtur facere coactè: videlicet quia timet non occidi à viro.

Ampliatur 2. Etiamſi vellet vir ratione dedecoris alibi eam transferre, quia vxor non tenetur eum ſequi cum periculo vitæ; imò vir tenetur in loco vxori tuto cohabitare. *Nau. Rod. Veg.*

3. Concluſ. Ad hoc vt coniux à coniuge licitè diuertat non ſatis eſt cuiuſcumque mali timor, nec requiritur neceſſariò vt ſit vitæ periculum, ſed ſatis timorem cadere in virum conſtantem, quia diuertere à cohabitatione eſt res grauiſſima, ideoque non ita facile pro quocunque vano timore rixarum inter coniuges eſt permittendum. Moleſta autem cohabitatio, diſcor

dia

diæ perpetuæ, iurgia grauia, & frequentia cadunt in virum conſtantem, vt dictum eſt lib. 1. diſp. 6. Henriqu. Vnde

Infertur 1. Licere vxori diuertere à viro, qui tres infantes in vtero eius necauit, Palud. Caiet.

Infertur 2. Non ſatis eſſe minas, niſi vir ſolitus ſit eas exequi, vnde arbitrio Iudicis ſtandum erit, vtrum hominæ faciant metum cadentem in virum conſtantem, Barb. Aull. Menoch. Maſcard. & alij.

Infertur 3. Propter leuem verberationem, etiam abſque cauſa, non licere vxori à viro diſcedere, quia licet vir contra iuſtitiam faciat, tñ hæc verberatio non cadit in virum conſtantem. Nec propter grauem, & atrocem verberationẽ præteritam, dummodo non ſit periculum in poſterum alterius ſimilis, quia cauſa diuortij eſt timor damni futuri, & non præteriti dãni memoria, & iniuria, & ex vna verberatione non poteſt argui ſæuitia coniugis, Rolan. Rimil. Duæ autem acres verberationes excedẽtes limites correctionis, & poteſtatem corrigendi in marito, aut vna ea tantum cum probabili periculo ſubſequentium, attenta ſæuientis mariti natura, ſatis eſt ad diuertendum, & cautionem petendum, quia verberum timor cadit in virum conſtantem, vt dictum eſt lib. 1. diſput. 5. quod procedit etiam ſi vxor cauſam dederit, quia acris verberatio non permittitur viro in pœnam delicti, ſed Iudici

Infertur 4. Non eſſe iuſtam diuortij cauſam, quando vir extorquet debitum vi, nec quando incidit in amentiam, & eius habitatio non eſt cum graui periculo. Nau. Barb. Con. Verac. Sà, Cuc. Henriq. & alij. Rixæ autem, & iurgia perpetua in hoc caſu non ſatis ſunt, quia fiunt abſque voluntate coniugis amentis.

Infert. 5. Licitè poſſe vxorem diuertere à viro qui ſæpe inebriatur, propter q̃ grauiter periclitatur ipſa vxor. Henr. ideoq; cogendus erit ad cautionem præſtandam, ne in poſterum inebrietur. Eadem quoq; erit ratio de vxore ſe inebriante.

14. Concl. Quamuis metus malus fioillatus, tamen ſi timeatur ſæuitia in poſterum, tenetur alter cautionem præſtare, v. g. ſi magna lis orta ſit ſuper maiori parte dotium, tunc perſpecta viri qualitate poſſet timeri iurgia perpetua, &c. Con. Aym. Gut. Graff. Lud. Lop. Vnde

Infertur 6. Eſſe iuſtam diuortij cauſam, ſi vir concubinam domi, aut extra habitat, aut ſi eam in omnium conſpectu tranſferre intentet. Nec vxorem teneri ad virum redire, niſi præſtita cautione, & appoſita pœna de concubina expellenda. Lop. Matt. Bal. Graff. Bal. Dec. & alij. & hoc non ratione adulterij, ſed ratione ſæuitiæ tantùm, quia ratione adulterij non tenetur amplius redire.

Infertur 7. Non teneri cohabitare vxorem cum viro furante, ſi timeat per hoc caſtigari tanquam latrocinij conſciam à Iudice. Pal.

nem comprehendi, *l. ſancimus. C. de verbor. ſignif.* & tunc debet caueri hypotecando omnia eius bona, *Bart. Iaſ. & alij.* Et ſub pœna, quam teneatur ſoluere violator cautionis. Si verò addantur aliquæ particulæ, cautio debet eſſe fideiuſſoria, vel pignoratitia; v. g. Si dicat, detur cautio idonea, ſufficiens, plena, recta, competens, diligens. Itẽ ſi dicatur caueri cauſa cognita, aut præſtari cautionẽ, quam præſtare quis poteſt.

At quando cautio interponitur ob ſuſpicionem perſonæ, ſemper debet eſſe cum pignore, vel fideiuſſore. *Bart. Bal. Alber. Iaſ. & alij.* Nec ſufficit bonorum hypoteca, *Oldrad. Alber. & alij multi.*

Suppono 2. Eſſe aduenâ, aut pauperẽ impotentes ad inueniendα pignora, & fideiuſſores, ſatis eſſe præſtare iuramentum, non obſtante, quod ex neceſſitate iuris teneantur ſatiſdare, *auth. generaliter. C. de Epiſc. & Cler. Abb. Dec. Iaſ. Hyp. Ang. Silu. Staphil. Auil. Clar. Rol. Com. Barb. Brun. Tiraqu.* Et tunc credendum eſt iuramento dicentis ſe non habere fideiuſſorem, *Bal. Hyppol. & alij.* Secus quando non eſt bonæ famæ, tũc enim non debet credi eius iuramento, ſed potius debet cogi à Iudice, vt exulet, *Clar.*

Suppono 3. Quod Iudex ex officio, *etiã parte id non petente*, poteſt cogere alterum coniugem ad cautionem præſtandam, *Com. Pariſ. Placa.* quia hoc vergit in vtilitatem publicã, quibus ſuppoſitis, ſit

8. Concl. Cautio pignoratitia, vel fideiuſſoria requiritur ad hoc vt coniux timens ſæuitiam alterius cogatur cum illo habitare, quia per *cap. literas, & cap. ex tranſmiſſa. de reſtit. ſpol.* quæritur cautio ſufficiens, ergo *Innoc. Hoſt. Anchar. Gaet. Lancel. Caual. Rod. Veg.* Nec ſatis eſt hypoteca bonorum; per ſufficientem verò præſtitam de vxorem non offendendo cautionẽ, nõ ligatur vir, quin poſſit eam moderatè punire ſicuti poterat antea, *Roland. Lancel. Pariſ. Graff. Abb.* Quod ſi vir eſt diſcretus, emendatæ vitæ, & iuramentum timeat, ita vt per id reddatur tuta vxor, non tenetur cautionẽ dare, ſed ſat eſt ſua bona hypotecare, aut ſe eã nõ offenſurũ iurare. *D. Ant. Silu. Burſat. Blaca. Hoſt. Innoc. Auil. Bart.*

9. Concluſ. Aduena, & pauper iurans ſe non habere pignora, nec fideiuſſores, non tenetur ad illa præſtanda, ſed ſatis eſt iurare. Probatur ex *cap. ad literas, de reſt. ſpol.* vbi ait textus (*ſi fieri poteſt*) ergo ſi eſt impoſsibile dari cautionem, non eſt ea præſtanda, cùm ad impoſſibile nemo teneatur. *reg. impoſſibilium. de reg. iur.* Contrarium tenet *Rodr. Veg.* Tandem totum hoc arbitrio Iudicis relinquitur, an ſufficiat iuramentum pro cautione, an matrimonium ſit diſſoluendum. *Zauell.*

10. Concl. Ob furorem alterius coniugis, ſi ſanus cum illo habitare poteſt, non licet huic ſtatum mutare, quia nullum datur diuortium,

Digitized by Google

tium. Imò neque etiam quando furor eſt ſanabilis,& alter cum furioſo abſque periculo vitæ habitare non poteſt, quia tunc diuortium eſt ad tempus. Quod ſi ordinem ſuſcepit ſanus coniux,aut Religionem eſt profeſſus, eò quia experti medici aſſeruerunt, furorem eſſe perpetuum, & experientia quoque id docebat & præter omnem ſpem furioſus fiat ſanus, ei reſtituendus eſt, *vt dictum eſt diſput. 9.*

Vltima Cõcl. Diuortio ad tẽpus celebrato ad experiendum an ſæuitia duret, vel ad procurandam ſufficientem cautionem, non licet innocenti ad Religionem tranſire, quia diuortium fuit tantum temporale.

Limitatur, quando Iudex Eccleſiaſticus abſolutam diuortij ſentẽtiam pronunciauit deſperans de coniugis correctione, aut ſufficientem non inueniens cautionem pro incolumitate alterius, *Nau. Henr. Barb.* Nec ſemel profeſſus, aut ſacris initiatus reuocari poteſt ab altero iam correcto, aut cautionem offerenti, quia iuſtum fuit diuortium in pœnam ſæuitiæ alterius perpetuum. Et in hoc caſu non requiritur licentia coniugis remanentis in ſeculo, nec votum Caſtitatis eiuſdem.

An autẽ liceat coniugi ſæuienti poſt abſolutam diuortij ſententiam tranſitus ad Religionem, vel Ordines? Reſpondent affirmatiuè *Henriqu & Nau.* Sed dicendum eſt ſicut diximus de adultero *diſp.* 10.

DISPVT. XIX.

An inter Indos ſeruandus ſit ordo Iudicialis in diuortij ſententia ferenda.

Prima Concl. Eſt negatiua,vnde poſſunt ſimpliciter,& de plano Iudices Eccleſiaſtici ibi decidentes abſq; tabellione, & ſcriptura, & abſque iuramento teſtium ad vitandas expenſas procedere, præſertim quando diſtant teſtes, & Neophyti illi ſunt pauperes; debent tamen pro viribus, & poſſe de veritate certificari. *Verac.*

2. Concl. Religioſi, quibus cõmiſſa eſt cura Neophytorum à ſuis Prælatis, & datus aſſenſus ab Epiſcopo ad vtendum ſuis priuilegijs circa Indos, poſſunt in cauſis matrimonialibus ipſorum tamquam Iudices in vtroq; foro procedere, nec tenentur exactè ordinem iudicij ſeruare vbi neceſſitas ſic cogit. *Verac.*

3. Concluſ. Quando vir accuſat vxorem de adulterio; & è contra quando vxor maritum,nõ eſt opus fraternam correctionem præmittere, quia hæc non habet locum, quando agitur ad punitionem criminis,& ad conſeruandum bonum commune. *D. Thom. Palud. Abul. Turrec.*

4. Concluſ. In tali accuſatione, *ſiue fiat ad diuortium petendum, ſiue ad infligendam criminalem pœnam,* non opus eſt inſcriptione accuſantis,

qua ſe obliget ad pœnam talionis. *l. quamuis. C. ad legem Iul. de adult. Barb. & ibi gloſ. verſ. contineri.* Alij verò tenent in accuſatione criminali debere porrigi libellum. *D. Thom. Ricc. Abul.*

DISPVT. XX.

Cuius expenſis ſint filij educandi facto iam diuortio, & apud quem parentem.

PRima Concl. Attento iure Codicis vſque ad prius trienniū ſoboles apud matrem, poſt verò triennium apud patrem erat educanda. *l. nec filium. C. de patr. poteſt.* niſi Iudex, inſpectis alijs circumſtantijs, aliud expedire videbit.

Attento autem iure authenticorum, quando culpa alterius factum eſt diuortium, proles eſt educanda apud coniugem innocentem. *auth. vt liceat matri. & auia. auth. ſi prius. C. diuortio facto. Sá.*

Limitat. 1. quando innocens eſt infidelis, quia proles debet ali apud fidelem. *cap. fin. de conuerſ. infid.*

Limit. 2. Quando culpa viri factum eſt diuortium, & vxor tranſit ad ſecundum matrimonium, modo enim debet ali filius à viro nocente, *auth. ſi pater. C eo.*

Limit. 3. Quando mater cauſam dedit diuortij, & eſt locuples, pater autem pauper; proles debet apud matrem ali. *auth. ſi pater. C. eo.* Et è contrario, quando cauſa viri factū eſt diuortiū, & ipſe eſt diues, mater autem pauper; debet ali proles apud virum, quod à contrario colligo ex textu ſupradicto.

2. Concl. Facto diuortio ob culpam patris, educanda eſt ſoboles apud matrem, ſed expenſas tenetur dare pater, ſiue proles ſit maior, ſiue minor triennio. *auth. ſi pater. C. eo.* facto autem ob culpam matris locupletis, alenda eſt apud patrem, ſiue ante ſiue poſt triennium, & expenſas tenetur ſubminiſtrare mater, & hoc non ſolum attento iure Caſtellæ, *l. 3. tit. 19. part. 4.* ſed etiam attento iure communi, quia diſpoſitum in vno correlatiuo, cenſetur diſpoſitum in alio, & mulier, & vir ſunt correlatiua, *Bart. Paul. Alex. Salic. Goff. Ant. Hoſt. Card. Aſtenſ. Ang. Silu. Lara, Gutt.* Idque eſt in pœnam, vnde ante Iudicis ſententiam non tenetur coniux nocens dare has expenſas pro ſobole alenda apud innocentem, tenebitur tamen ad expenſas, quas, ſecluſo delicto, tenebatur.

3. Concl. Quando diuortium neutrius culpa eſt factum, v.g. quia mutuo conſenſu ſeparantur, vel quia vterque eſt adulter, aut hæreticus, aut adulter vnus alter hæreticus, *vt dictum eſt ſupra,* In his, & ſimilibus proles maior triennio educanda eſt à patre, minor verò à matre, *vt dictum eſt Concl. 1.* quod ampliatur etiam procedere quando non conſtat cuiuſnam culpa diuortium ſit factum.

4. Concl. Quando matrimonium bona

bona ſide vtriuſque initum inuenitur inualidum, filius eſt alendus expenſis vtriuſque, & ante, & poſt triennium, *cap. 2. qui filij ſint legitimi. Vitalis, Turd.* quando autem alter fuit in mala fide, eius expenſis eſt alenda proles, niſi pauper ſit & innocens diues, tunc enim apud diuitem innocentem ali debet.

Quod ſi vterque malam habuerit fidem, tunc filij ſunt illegitimi, idcoque de alimentis eorum dicendum eſt ſicut de alimentis illegitimorum.

Atque hæc ſint dicta ad laudem omnipotentis Dei, eiuſq; Matris, & Beatæ Cœciliæ, cuius hodie feſtum colimus. Anno Dñi. 1625.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google